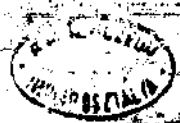

A - 302.

n: 2,

no 7.

Ugorka

Jászszági folyóirat

II. évfolyam 1. szám.

Karácsonyi szám.
Ára: 60 fillér.

1942. január 1.

Járdán József:
Cigányasszony.

Lizony E. László:
Hazafelé.

Tózsér János:
Tanulmány.

b. Simon Ferenc:
Szűzlány kútja.

Ugar

SZERKESZTI: IFJ. FECSKE SÁNDOR

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, SZÉPIRODALMI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

KARÁCSONYI FOHÁSZ

Irta: KARÁCSONYI JÓZSEF

Uram! Mikor Te a földre léptél, belepte a rozsdá Mars vértetét. A pogány Janus templom ajtaja, mely a sok háborús év alatt örökké nyitva állva megvetemedett, a jöttödre beállt béke miatt, döngve csapódott... Béke lett az egész földön, a Te országod volt itt, mint a próféta mondta róla: „Akkor a farkas báránnyal fog lakni és a párduc a gödölyével együtt fekszik... nem ártnak és nem öldökölnek.“

Ma a Felkelő Nap országától az elpetyhűt Nyugatig, az északi jeges tengertől a déli jeges tengerig dúl a harc. Ágyúk bömbölnek, lövedékek süvöltenek, repülőgépek berregnek, aknák robbannak az egész föld kérekségén. És özvegyek, árvák sikoltanak Hozzád segítségért. Ezrek és ezrek halnak meg pillanatonként. Azon a régi pogány templomon, ma még ha állna, akár oldalajtókat is lehetne vágni!

Uram! Mi ezen a Karácsonyon jobban, mint valaha, könyörgünk Hozzád: Adj békeséget e földön a jóakarató embereknek!

Isteni Gyermekek! Beh keveset igényeltél e világból: „Pólyába takarva, jászolba fektetve“ jelentél meg köztünk. Pedig Te teremtetted e világot, de mint Lelked remekét, nem mint a Szellemekek megölőjét. Tanítottad ezzel, hogy csak annyit vegyünk e világból, amennyi szebbé, erősebbé tesz, ami fejleszt. Mindaz, mi ezen túl van, abból minél kevesebbet.

Mi mégis sokat akarunk élni. Mint a legyek mi is odaragadunk a világ légyvesztőjéhez.

Oh! Gyermekek! Add meg nekünk az igazi, az erős, fegyelmet tartó életedet, mint tiszta estalkonyú eget, hogy ebből kiemelkedjek finom rajza az igazán nemes életnek.

Mi pedig szeretjük a mámoros nehéz levegőt. Nem szeretünk magunkra nézni, mert csúnyát látunk. Jászolod előtt érezzük azonban, hogy az üres külsőségekből ki kell vetkőznünk. A nagyoló gondolatokat le kell szerelnünk! Saját lelkünkben kell megtalálnunk az itteni értéket, ott kell feltalálnunk az Istent. Rá kell döbennünk, hogy annyit ér életünk, amennyire tisztává és jóvá tehetjük azt, amennyi békét, szeretetet, alázatot önthetünk bele.

Jézuskám! Nem halál, hanem harmónia a mi szívünk vágya! Békét kell teremtenünk magunkban, hogy vérünk, ösztönünk, szenvedélyünk engedelmeskedjék jóakaratomnak. Jóakarató akkor vagyok, ha a hit és ész uralkodik, s világlik bennem, s e kettős világosság nyomában erősen kitartok. A jóakarát nem egybevágó a mindent megengedő, édes szirup karattal. Jóakarát az, mely a célnak megfelel. Ez néha acél kemény, néha pehely lágy. Csak egyet néz: Isten hogyan akarja! Ezt a lelkületet kell átélveznünk. Kell hogy a jót öntudattal cselekedjünk s lelkünk e meleg s nemes vonásait észrevegyük és élvezzük. Mindenhez erőt, lendületet a Te barlangod örök forrásaiból merítünk Uram!

Isteni Gyermekek! Oh adj békét, emelkedett lelket, áldozatos szívet! Legyen dicsőség Nevednek az égben s béke, édes, csendes béke, itt e földön a jóakarató embereknek!

1943. évi 303. sz.

Lehet-e a Jászság dús televényű földje a magyar irodalomnak?

Irta: Bognár Gyula

Egyik régi népszokásunk szerint a gazda karácsony estéjén az időjárásból és más jelekből előre megtudhatja, milyen lesz a következő évi termése. Az ünnepi órák egyébként minden tekintetben előre jelzik a jövődőt: a lakóházat ki kell takarítani, rendbe kell tenni, az udvart felsöpörni, a ház táját valósággal megújítani, mert *amilyen a ház és a környezeti karácsony estéjén, olyan lesz egész esztendőben*. A gazda és házanépe ünnepelőbe öltözve, lelkileg is megigazulva várja a Megváltó születésének óráját. Ilyen előkészület eredménye a *boldog karácsony*, ezt a nagy külső-belső rendtartást, testi-lelki megújulást követi a *boldog újesztendő*.

Ez a régi, szép és mélyértelmű népszokás indít bennünket arra, hogy szellemi életünk háztáján, az *irodalom pórtáján egy kissé körültekintünk*. Rendbe kell szednünk a Jászság irodalmára vonatkozó értékeinket, össze kell állítanunk azoknak a költőknek és íróknak a névsorát, akik a Jászságról a múltban írtak, meg kell állapítanunk, milyen a Jászság helyzete a mai irodalomban, s bele kell tekintenünk a jövőbe is.

Ha a magyar írók származási, működési helyéről térképet készítenének, a Jászságot bizony alig találánék meg rajta. Még sivárabb kép tárul elénk, ha azt kutatjuk, íróink közül kik rajzolták meg a jászsági tájakat, kik írtak a jász népről, a föld férfitáról, asszonyáról, gyermekéről. A pompás bihari táj a múltban Pázmányt, Kazinczyt, Arany Jánost, Szigligeti Edét adta nemzetnek, napjainkban Erdélyi Józsefet, Szabó Pált, Sinka Istvánt, azokról nem is beszélve, akik hosszabb ideig működtek a vármegye területén.

Az Alföld városainak majdnem mindegyike adott a nemzetnek egy-egy kiválóságot: Kecskemét Katona Józsefet, Szeged Dugonics Andrást, Debrecen Csokonai Vitéz Mihályt. De hozzátehetjük még ehhez: Kiskőrös szülte, Félégyháza nevelte Petőfit, s a legújabb időben Juhász Gyula foglalta költői képbe Szegedet, napjainkban lett Szabadka Kosztolányi városává, napjainkban küldi szét Veres Péter írásait a Hajdúságból. A példák sorát nem folytatjuk. Ennyi is elég ahhoz, hogy fájdalmasan gondolkodjunk arra, *Jászberényt még mindig csak Lehel kürtjéről emlegetik*, a Jászságról ma is alig tudunk egyebet mondani, mint kilencven évvel ezelőtt Arany János: *Hol ma búsan hallgat kürtjével Jászberény...*

Az irodalmi élet hiányát jelentő süket csendet csak néha-néha verte fel egy-egy költői kép, vagy írói megemlékezés. Rákóczi kurucainak énekében jászsági nevek bukkannak elő, Endrédi Sándor a jászsági néphit alapjaira rakja le a bujdosó fejedelméről szóló versét. Néhány régi költemény megsiratja a jász-kunság elzalogosítását, melyről Mikszáth is megemlékezik, Garay József viszont arról a túlaradó boldogságról ír verset, mellyel a jász-kunság megváltásának századik évfordulóját Jászberény ünnepelte. Gvadányi József feleskei nótáriusa egy zivataros éjtzakán Jászárokszállás mellett

lovastul belesik Csörsz-árkába, de ijedtsége nem sokáig tart, másnap délelőtt már Jászberény sárával együtt egri bort iszik Lehel kürtjéből. A Csörsz-árkáról szóló népmondát viszont Tompa Mihály dolgozta fel. Mindszenty Gedeon néhány évig Árokszálláson lelkészkedik, Sajó Sándor tanári minőségben tölti fiatalága két esztendejét Jászberényben, melynek emlékét egy kedves vers is őrzi. Napjaink legizmosabb népi költője, Erdélyi József, 1938. augusztusában járt Jászberényben, s nagyon megtetszett neki a város törzsközségi magyarsága. Ekkor írta Jászberényben c. háromversszakos költeményét. Balassa Bálint törökverőbe jött Jászberénybe, Kazinczy Ferenc iskolai ügyben, Petőfi mátkája meglátogatására, Gárdonyi Géza, Móricz Zsigmond országismerő körútján. Tóth Béla egyik finomveretű novellája, A boldogasszony dervise, a jászberényi főtemplom multjából meríti tárgyát... A Lehel vezérről és kürtjéről szóló költői művek legtöbbje megemlíti annyit, hogy a híres-nevezetes kürtöt Jászberényben őrzik...

Ennyi a Jászság irodalmi multja. A magyar irodalom több fejezetében is akadunk tehát jászsági vonatkozásokra, ezek azonban csak kisebb jelentőségű adatok. *Igazi nagy íróink nem volt, sőt ma sem hivatkozhatunk országosan ismert nevekre*. Hogy mégis bizakodással nézünk a jövőbe, annak több nagyon fontos oka is van.

Veres Péter mondja a ma irodalmáról a Mit ér az ember, ha magyar? c. munkájában: "Nagy dolgok érlelődnek itt, népünk ma még mélyen alszik, de újjászületés előtt áll, a megkiáltók: az írók, költők már itt vannak... Valóban nagy lépésekkel haladunk előre, s a legutóbbi években megmozdult a magyar társadalom is. A szellemi élet terén akkor születnek nagy alkotások, amikor a társadalom együttérző az alkotókkal, s munkájukat áldozatkészséggel és lelkesen támogatja. A kiváló költők, írók, művészek rendszerint pompásan alkotó mérnökök, ötletesen dolgozó kereskedők újjításra törekvő gazdák társaságában lépnek fel. Ilyen kedvező erjedésben van mai társadalmunk, s a *felfokozott munkautem reménykedésünk szerint meg fogja mozgatni a Jászságot is...*

Mai íróink igen nagy része népi származású, s a hagyományos népi művelődés talajáról indult el, ezekre az alapokra építvén irodalmi alkotásait. *A Jászság helyzete ebből a szempontból nagyon kedvező*: az ősi, népi eredetű művelődés kincsei még ma is gazdagítják a Jászság szinte minden lakóját. Ósrégi népdalaink, népmeséink és mondáink, szólásmódjaink nagy lelki értéket képviselnek, mely szinte várja és kívánja a költőt, az író alakító szellemét, építő és alkotó készségét. A készségek és képességek benne szunnyadnak a jász népben, írói, költői érzéssel rendelkező fiataljainknak kitartó munkával, lankadatlan áldozatkészséggel kell-lelkük kiművelésére törekedniük, hogy a közönségnek szánt mondanivalóikat művészi formába tudják önteni.

Társadalmunk tanult rétegének védő, óvó,

erősítő, segítő társként kell állania tehetséges fiataljaink mellett. A megértő társadalomban, mely szinte várja az új költőket és írókat, az elhivatottak könnyebben rátalálnak az irodalom útjára. Az Üdvözítő jászolánál először a pásztorok jelentek meg, átadván egyszerű ajándékaikat, de nyomon követték őket a napkeleti bölcsek, a három királyok, akik gazdagabb ajándékokkal kedveskedtek

az Isteni Gyermekeknek. Ez legyen a magyar irodalom új fejlődésének az útja is. Induljanak el az ifjú írók a népi hagyomány egyszerű értékeivel, s álljanak mögöttük a tanultabb társadalmi osztályok a magasabb művelődés ajándékaival: a jászsági színezetű magyar irodalom ki fog alakulni, s a Jászság világban dús televényű földje lehet a magyar irodalomnak.

A VÉRÁTÖMLESZTÉS

Vértadó központ a Jászságnak!

Irta: dr. Schnitzler K. József

Régi idők óta elterjedt vélemény, hogy a vér nemcsak életadó elem, hanem a szellemi tevékenységgel és a lélekkel is a legszorosabb összeköttetésben áll. A magyar történelemben a hét vezér vérszövetsége nem fogadalm, hanem egyesült erő jelképe. A vérszerződés a hét törzs testi és lelki egységét valósította meg. Ezen jelenségeket a régi népképek hasonló felfogásban több helyen megtaláljuk.

Ilyen gondolatokból kiindulva, megérthetjük azt, hogy több mint három évszázada igyekszik különböző megbetegedések esetében nagyobb mennyiségű „életadó” vért a beteg érzendéskébe beemlesztetni. 1492-ben VIII. Ince pápán hajtották végre az első vértátömlesztést, de a vértadó és a beteg röviddel a műtét után meghaltak. Rengeteg kísérletezés történt különböző országokban, voltak néha jó eredmények is, de legtöbbször a halálosok miatt a hatóságok ezen beavatkozásokat megtiltották. Így járt Párizsban is egy orvos, aki bányából, borjúból, sőt kutyából is ömlesztett át vért beteg embertársaiba.

A sok sikertelenség után a vértátömlesztés tudományos alapjait Landsteiner és még sok tudós kutató fektette le a század elején. Tehát az utolsó negyedszázad az, amely a gondolatot tette valósággá, s az alapvető dolgok tisztázása után azt igazi gyógyeljárásá avatta. Közismert a vér erő alvadásképesége, ez nagy nehézséget okozott az átömlesztésekkel kapcsolatban. Ezen a bajon egy amerikai tudós segített vegyszer hozzákeverése által. A különös véletlen a végtelenség eredményt 1941. októberében engedte megismerni, éppen akkor, amikor a háborús nagy veszteségekkel járó sebesüléseknél az orvostudomány valóságos mentőeszközre talált.

Azóta a kifejlesztett gyakorlat azt eredményezte, hogy igen sok esetben alkalmazhatjuk a vértátömlesztést betegékek, sebesültek és műtettek esetében. Mindenkor életmentő hatású lehet a vértátömlesztés olyan sebesülések esetében, amelyekkel nagyobb mennyiségű vérvesztés jár. Ugyanezekhez sorolhatjuk valamilyen kór által előidézett vértást, pl. fekély okozta gyomor, bélvérzés, tüdőhaj előidézte tüdővérzés, méhen kívüli terhesség megpedése. Az érzendésben keringő vér megfogytokozása súlyos kiverés tüneteit okozza. Emberről a keringő vér mennyiségét 4½-5 literre becsülik, elegendő, ha annak másfél literét hirtelen elveszti valaki, hogy vértátömlesztést eszközöljünk. Az elvesztett vérmennyiség pontos megállapítása nem sikerül rendszerint, viszont elég sok tünet áll az orvos rendelkezésére a javallat felállítására. Nem mindig elegendő a vérzés okának megszüntetése, mert a szervezetnek hiányozni fog a már

kiömlött vérmennyiség és ennek hiányában nem tudja teljes erejét a gyógyulás folyamatára felhasználni. Sok esetben a sebészek és nőgyógyászok az elvégzendő műtétet addig végre nem tudják hajtani, míg némi mennyiségű friss vért a betegnek nem ömlesztettek át az érzendéskébe, mert előfordulhat, hogy az erősen kiverzett beteg a műtét beavatkozását nem bírja ki. Ezekben az esetekben a hiányzó vérmennyiség pótlásával segíthetünk.

A vér megbetegedései között találunk olyanokat, amelyek okai a vérérvadás szegénysége, esetleg teljes hiánya. Ezek közé tartozik a nagyfokú vérvérzésesség is. Ilyen embernek sokszor elegendő egy foghúzás, hogy annak sebéből elvérzen. Ilyen megbetegedések és az előbbi bekezdésben említett gyomor- és bélvérzések esetében, amikor nemcsak a vérvesztéséről van szó, hanem a vérzés nem akar elállni: az egyedüli — sokszor csodálatos — hatású eljárás a vértátömlesztés. Ezen betegnek vértében ugyanis megfogytokozott azon kémiai anyag, amely a vérérvadást elősegíti. Másik embertársunk vértéből juttatva elegendő vérmennyiséget, ilyen anyag is bővségen belekerül a beteg vérkeringésébe, csillapítani tudja a vérző helyen alvadását az elvérést.

Gyógyítás keretében adható vér: vérérvadás hiánya okozta megbetegedéseknél, tifusz, bélelőszaradás, rosendulatu dagánatok műtét előkészítésénél, különböző mérgezőségek, vérmérgezőségek, s nagyobb kiterjedésű égési sebek esetében.

A vértátömlesztés műtét eljárása az orvostudomány mai állása mellett teljesen ártalmatlan. Nem mondom, vannak utókövetkezményei a vértkapó szempontjából, de azok a vizsgálatok pontos elvégzése és a vértadó gondos megválasztásával a legesélyesebbekre csökkenthetők. Az átömlesztés lényege, hogy a szükséges vérmennyiséget a vértadó karján lévő vizsérből a vértkapó kar vizsérbe fecskendezzük. Természetesen előzőleg a kiválasztott vérhez hozzáadjuk az 1-2 ccm-nyi alvadás gátló anyagot, amely megakadályozza, hogy a vér, a beadás előtt koronnyává alvadjon. Szerkesztettek különböző vértátömlesztő gépeket is, amelyek kettős furatú fecskendővel működnek, ezeknek használata az esetek különbözősége szerint választható meg. Az átömlesztést műtétnek tekinthetjük, amennyiben teljesen csírament, vagyis steril körülmények között szabad csak elvégezni.

Ezen sorokból láthatjuk, hogy igen nagy alkalmazási területe is lehetősége van a vértátömlesztésnek. Honnan vegyük a vért? Önként vállalkozó, erős, lehetőleg fiatal egyénekből, akik súlyosabb betegségeken (fortyónok) nem estek át és akiknek vércsoportja megegyezik a beteg vércsoportjával.

Tudnunk kell ugyanis, hogy az ember vértét négy csoportba oszthatjuk. Csak azonos csoportból vért ömlesztethetünk át. Az idegen csoportú vér a beteg vért feloldja és annak halálához vezet. A csoportokat nemzetközi megegyezés alapján I—II—III—IV-gyel jelezzük. Ezek között van két általános csoport: az I-es mindegyiktől kaphat, de csak I-esnek adhat, a IV-es mindnek adhat, de csak a IV-esetől kaphat. A vércsoport még nem minden. A vértadó kikeresésekor felelősség teljes tudatában kell lennünk. Meg kell állapítanunk, hogy a vértel idült, vagy heveny megbetegedést nem viszünk-e át a vértkapóba. Az idült megbetegedések közül mindig ki kell zárniuk a vérbajt. A tüdőhaj lehetőségére is meg kell vizsgálnunk a vértadót. A heveny megbetegedések közül az influenza, vérhas, malária, torokgyík, tüdőszó mandulalob megbetegedésekben szenvedő vértadókat a műtétre felhasználnunk nem szabad. A legkedvezőbb eset, amikor a beteg vérrokonai közül valamelyik ad vért, de azonos, amint a gyakorlat is többször bebizonyította, az idő rövidsége, valamint a hozzátartozók betegsége vagy idős kora miatt, erre nem számíthatunk 100%-osan.

Szólnunk kell ezért a vértadó megszerzéséről. Németországban, Amerikában már a háborút követő időkben minden kórház és klinika több (100-150) vértadó egyént keresett, akiket szükség esetén berendelt. Nálunk csak Budapesten van vértadó központ, ahol 200 vértadót tartanak számon a hármely orvos, klinika vagy kórház kérésére megfelelő csoportú egyén telefonosánál, címét megadják, hogy azt berendelhesék. Ezen központot több évi fáradságos munka, előző kutatások, kísérletezések után prof. Kubányi Endre létesítette.

A vértátömlesztések számai állandóan emelkednek, a kivitelezést a hivatalos vértadók szervezete nagymértékben megkönnyíti. Jászberényben a kórház alkalmazottai kőst tart számon néhány kivizsgált vértadót. A tapasztalat azt mutatja, hogy ezek nem elegendők. Mi is igyekeznünk előszörban a betegek hozzátartozói közül vértadót kapni de az esetek sürgetősége és a tanyák, vidéki községek távolagsága miatt ez igen sokszor lehetetlen. Az orvosi gyakorlatban községekben tény, hogy egyes jellegzetes betegségek jeleiben esetben gyomorfekély-ozka vérzések, bizonyos évszakokban egyszerre nagyobb mennyiségben lépnek fel. Vért kell adnunk sokszor 8-10 esetben is, ilyenkor bizonyos vértadónak kimerülnek, mert ha valaki adott, hat hétig nem vehetünk tőle. Kezdődik a vér keresés. Vértadó kell. Történetik ilyen esetben valamilyen nagyobb tömegszerencsétlenség, több erősen kiverzett sérült el-látása és vértátömlesztésnek kereszttüvelése

Jász vonások

Írta: dr. Vajda György

bizony súlyos gondot okozna. Esetleg az életmentés miatt fel kellene használnunk olyan vértadót, aki a betegségre vonatkozólag kiváncsi, hiszen, s így azokat átoltánánk a vérükbe. Ilyen kényszerhelyzetektől szeretnénk távol tartani és megmenteni minden embertársunkat.

Meggyőződünk arról, hogy a vértádonlesség mütéje sokszor elkerülhetetlen, életmentő eljárás. Vértadóra van szükségünk. A vértadóra nézve 300—500 ccm. vér elvitelével teljesen ártalmatlan, fájdalommentes eljárás. Magam is többször adtam már nagyobb mennyiségű vért. Különböző előbb megvizsgálják a vértadót, adhat-e vért károsodása nélkül. Bármelyikünknek történet olyan baja, hogy székéje lehet önfeloldozó embertársunk életét adó vérére. Ne nézzük télenül, hogy értékes népünk, gyermekeink, esetleg szervezetlenségünk és hanyagságunk folytán az orvosi segítség dacára gyógyulásában késedelmet szenvednek.

Felívom eszton is társadalmunk áldozatlanságát és férfiaságát, jelentkezzenek a m. kir. tisztiorvosnál, hogy részt kívánunk venni a vértadók nemes szervezetében.

Felállítjuk a jászági vértadó központot. Minden jelentkező ingyen orvosi vizsgálaton esik át, vértét megvizsgáljuk, anyakönyvezünk adatait, vércsoportjukat, foljgyezünk címkéket és napközbeni tartózkodási helyüket. Az adatok kezelését a kórház is szívesen vállalja, akár a városi hivatal, akár a Magyar Vöröskereszt megbízásából. Ezen munka elvégzése után bármely községből az orvosok vagy a kórházból a megfelelő osztályok akármely időben kaphatnak vértadót. Itt kívánom megjegyezni, hogy a vértadó utiköltsége, valamint idejének feláldozásából történt anyagi kárának megtérítéséért az állam 100 ccm. vértért (1 deci) 10 pengő honoráriumot állapít meg. A vértadó saját elhatározásából és teljes szabadakaratából hozza meg áldozatát, igényre, kártérítésre eszmét nem tarthat.

Alea jacta est! Kérjük a jelentkezőket! Mi kézen állunk, most már nem rejtunk, orvosokon múlik a vértadók esetleges hiánya. Csindáljunk mi is egyszer szervezett társadalmi egészségvédelmet, mint már Németország bebizonyította, hogy meg lehet csinálni. Ne hagyjuk értékes alföldi magyarjaink és jászaink egy csepp „Vért” is elveszni.

Könyvü László:

Külvárosi iskolában

Külvárosi iskolában
Ötven gyerek rámmered,
Kardosnyról szól a mese
És a szemük fölnevet.

Megenyhülnek sáppadt arcok,
Véna rongyos alakok,
Kardosnyrak sehérségét
Híntük szét az ablakok.

Nem emlékszik senki mostan
Szegénységre, hiányra,
Ötven gyerek ég szemmel
Néz a Gyermekek-Királyra.

Csend van a vén iskolában,
A szeretet felragyog,
Krisztus arca a keresztien
Szép szelíden mosolyog.

Külvárosi iskolában
Átuhant egy Kis-Gyerek,
Glóriáját megcsodálta
Ötven proletár-gyerek.

Azt szoktuk mondani erről is, arról is: úgy ismerjük, mint a tenyerünket. Pedig a tenyerünket csak ismerjük! De ha le kellene rajzolnunk emlékezetből, vajjon hányan tudnók pontosan papírra vetni vonásait? Pedig a tenyerünk nyílt, s nincs benne semmi titok.

Mennyivel súlyosabb feladat, nagyobb felelősség olyan vonások megrajzolása, amelyek egy-egy embercsoport szellemi arcára jellemzők. Ki meri azt állítani magáról, hogy ismeri embertársait? Hogy helyesen látja azt, amit a lélek láthatatlan képén látni vél? S ha mégis vállalkozik rá, hogy betűivel vonásokat formázzon arról, ami láthatatlan, hogyan ellenőrizheti eredményeinek helyességét? Valami hasznót azonban kívül nincs olyan élet, igazi élet. A jász lélek megbecsüléssel és büszke ragaszkodással fordul a jász táj felé és mind a felé, amit ez jelent: élet, szokások, gondolkodásmód felé.

Ezek a gondolatok forogtak elménkben, midőn a jászág alább következő négy jellemvonását próbáltuk megfogalmazni.

*

1. Lezártág. A jász lélek és világa, a Jászág kerek, egész, zárt világ. Önmagáért van és önmagának elegendő. Lezárt olyan értelemben, mint ahogy a klaszszikus remekművek formái lezártágot, kiegyensúlyozottságot, belső összhangot mutatnak, ellentétben más formák nyíltságával, felszakadtságával. Ez a lezárt lélek mindig kiegyensúlyozott, hosszú ideig nem rágódik a kérdéseken, s kiegyensúlyozottsága miatt mindig a nagy erő érzetét kelti.

Aki már több színt látott, arrahat le különösen döbbenetes erővel az a kép, mikor vasárnap a jász gazdák fekete tömege a templom felé hullámoz a berényi főtérről, ahol összegyűltek. Olyan ez, mint valami nagy tüntetés, a zárt kiegyensúlyozott, biztos lelkek világának tüntetése a világ minden tája felé: ide nézzetek, rajtunk nem vesz erőt a pókolnak minden hatalma sem.

A lezárt, izmos lelkeknek ebből a világából nő ki a Jászág, mint tájegységnek sajátos jellege az ország tájegységei között. Kétségtelenül külön országrész ez, melyben külön élet folyik. Ez az

élet meglehetősen lezárt, és az ország nagyobb része előtt jórészt ismeretlen. Pedig milyen üdvös lenne a megismerőre és megismertre egyaránt a Jászág felfedezése.

2. Öntudatoság. Ez jellemző egyénre és fajára egyaránt. Jelenti az önértéknek állandó tudatát és ebből következően a méltóság-teljes önbecsülést, a tiszteletet önmaga és mások iránt. Szorosan összefügg ezzel az egymás erős értékelése a Jászágban. A jász ember talán lehet próféta a saját hazájában, a jász ember többre értékeli azt, aki maga is jász.

Ugyanígy uralkodó vonás a táj feltétlen megbecsülése, mondhatnók a táj kizárólagossága. Azon kívül nincs olyan élet, igazi élet. A jász lélek megbecsüléssel és büszke ragaszkodással fordul a jász táj felé és mind a felé, amit ez jelent: élet, szokások, gondolkodásmód felé.

3. Hagyománytisztelet. Ezt a vonást hasznossága vagy károsága, helyessége, vagy helytelensége szempontjából sokat vitatják. Mindenesetre csak olyan lelkekben lehet meg, akiknek erős érzékük van a valóság, a már megvalósult dolgok iránt, és inkább azokat akarják felhasználni, mint eddig nem ismerteket kitalálni. Ez az emberfajta a tényeknek hisz.

A hagyománytisztelet megnyilatkozásai között a következők az erősen szembetűnők:

A jász lélek zűvösen ragaszkodik az öröklött szellemi kincsekhez. Izsálásban éppen ezért inkább a felé fordul, amit már gyermekkorában megszokott: így van ez nála az élet vagy a művészet minden területén. Erős és meggyőződéssel őrzője a vallásnak és a családi hagyományoknak, engedelmes követője a társadalmi formáknak és szertartásoknak, feltétlen elismerője és megkövetelője a tekintélyen alapuló rangsornak.

A megfigyelő számára feltűnik a divat mindenirányú mérséklése és átalakítása a helyi formákhoz. Ez a megállapítás érvényes lehet a ruhadívtól kezdve minden más olyan társadalmi divatig, ami a tájegységbe kívülről behatol.

Az előbiekkel bizonyára egytől fakad az intézményekhez vagy azok hiányához való szívós ragaszkodás. Az ország más részében alig hinné el valaki, hogy a jász magánjog ma is külön eljárásokat ír elő bizonyos esetekre. Ennek alapja a régen egészen különálló jász-jog.

4. Önbírálat. A bírálathat szellem a külső világon kívül a belső világ felé is fordul. A jász lélek hajlamos a maga tulajdonságainak mérlegelésére és bírálataira, csakúgy, mint ahogy életé körülményeit megbírálja. Ami azonban a lelkéből fakadt, az kevés is előtte és ha sokszor túlzottan is csepüli, egyúttal büszke is rá. Mint ahogy gyermekjeinket szidjuk, de ha más kezdené ócsárolni őket, egyszerre zokon vennők és védelmükre kelneünk. Mert ha sok gondot is okoznak, mégis csak a

mieink. És azt minden gondolkodó ember beláthatja, hogy ez a magatartás csak helyes lehet.

A jász ember nem vállalkozik könnyen valamire, de ha elvállal valamit, azt végre is hajtja. Természetes e szerint, hogy olyasmire nem vállalkozhat, aminek nem tud megfelelni. Ez a vonás is öniismeretre mutat. Így viselkedni csak az szokott, aki ismeri a maga határait. Nem mintha határai szűkebbek lennének másokénál, hanem önbírálata nagyobb csupán azokénál, akik olyasmit vállalnak, aminek azután nem felelnek meg.

*

Igy villantak fel előttünk egymás után a jász lélek szembezőkö vonásai. Folytatnunk is lehetne a sort, de a tulajdonságok egyike-másika már így is vesztett sajátos táj jellemző voltából és

közeledett a magyarság általános szellemi arculatához. Az is lehet, hogy sokak előtt már az eddig elmondottaknak sincs kellő meggyőző erejük. Legjobb lesz tehát, ha a jellemzést úgy szakítjuk félbe, hogy ne is tarthassunk igényt a teljességre.

Az eddig elmondottakból azonban kétségtelenül igen erős egyéniség, fejlett és kialakult emberfaj képe bontakozik ki előttünk. Vonásai lelki arculatába eléggé mélyen bevéstődtek már, sajátos jellege jól láthatóan kifejlődött. Ha egyetlen ember alakjában kellene magunk elé állítanunk, nem gyermeket képzelnénk el, hanem kész embert. Hatalmas, szélesvállú férfit látnánk, aki izmosan és feketén, megvetett lábbal áll a Jászág síkjai felett, nyugodt és kevésmozgású éppen azért, mert erejének teljességében van és tudja ezt.

Jászok elemek a középkori hadviselésben

Írta: dr. Fiala Endre

II.

Az osztrák tartományok feletti hegemonia kérdése 1252-ben újabb háborúra vezetett. A csehok fokozatos terjedése IV. Béla is komolyabb lépések megtételére serkentette. Pozsony alól Stadlau alá vonult seregével, ahol két hétig táborozott, míg annak egy lökép kúnokból álló része Morvaországba tört be, azt dúlta és pusztította szörnyű kegyetlenséggel. Béla a főszereggel a Duna jobb partjára átkelvé, nyugat felé Tullnig, dél felé pedig Mödlingig mindent elpusztított, ami útjába esett. Magyarok, főként pedig a jászok sem kornak, sem nemnek, sem egyházi rendnek nem kegyelmeztek és Mödlingben a templomot felgyújtván, abban 1500 ember égett porrá. Alig vonultak azonban haza, a cseh Ottokár nyomban a helyszínre temett s nemcsak Ausztriát, hanem Stájerország egy részét is elfoglalta. Béla király ebben a hadjáratban is erőszakkal, Ottokár pedig inkább furlanggal dolgozott, ezért tartósabb sikert és eredményt csak ez utóbbi ért el. Béla a következő, 1253. év nyarán ismét nagy, főként jászokból álló hadoszloppal nyomult Olmütz felé, az elpártolt várokat és főurakat újból a maga számára megnyerve, egészen Bécsig nyomult. Az egykorú források szerint a jászok ismét nagy kegyetlenséggel hajtották végre a kitűzött feladatokat. Végül is IV. Ince pápa teremtett békét.

Ezek az osztrák hadjáratok nem annyira az ellenséges seregek egymás ellen való rendszeres fellépésének és harcának, mint inkább az öldöklés, gyilkolás, dúlás és fosztogatás jegyében zajlottak le. A külföldi források azt állítják, hogy a magyarok, de főként a kúnok majdnem olyan dühöngést és kegyetlenséget vittek véghez, akárcsak korábban a tatárok. A seregek között történt katonai összeköttetésekről nem is emlékeznek meg az egykorú vagy közelebről források, hanem csak a lakosság végtelen sanyargatásáról tesznek említést. De a hadtervekben is az játszott a főszerepet, hogy minél nagyobb területek kerüljenek egyidejű megszállás alá, hogy a dúlás, fosztogatás és ezeknek az országrészeknek tönkretétele minél nagyobb számú legyen. Mertha rendes katonai műveletek és harcok révén akartuk volna a kitűzött célt elérni, akkor az erőnek ilyen nagyfokú szétforgácsolása helyett inkább minél jobban összetartott erővel kellett volna előnyomulni nem annyira az ellenséges területek, hanem inkább az ellenséges haderő legyőzése céljából. Erre azonban a jászok csapatok egyelőre nem voltak alkalmasak, mert még nem a lovagi harcmódot követték, magyar harcos elem

pedig kevés volt, miután 1241-ben javarészt elpusztult. Ezt maga Béla király is keserű őszinteséggel kénytelen volt bevallani, tapasztalni. Ebből az időből már igen nagy számban reánk maradt királyi oklevelek kivétel nélkül a lovagi harcmód elsőségét hangsúlyozzák és dicsőítik. Jászok, mint amilyenek a jászok voltak, csak a lovag kíséretét alkotják, egy-egy lovag mellett öt-hat-tíz is lehet, de igazi harcos mindig csak egy volt: maga a lovag. Ő a csatadöntő tényező. Bármekkora esetleg a könnyű legyőzöttük tömege, a lovagsereg igazi létszámát nem érinti.

A jászok és kúnok nem csatadöntő tényezők még az 1278. évi morvamezei csatában sem, bár már itteni szerepük a magyar vitézségnek és hősiességnek évszázados hírnevét dicsőségesen emelte.

A Hohenstaufok kihaltja után a németországi királykérdés felszínre kerülésével nemcsak a Németbirodalomnak, hanem Magyarországnak a sorsa is a jövőre vonatkozó tervtől függött. Nem lehetett közömbös az, hogy nyugati határunkon továbbra is a bizonytalanság, a folytonos villongások, dúlások és fosztogatások napirenden maradnak-e, avagy végre biztosabb, nyugodtabb, konszolidáltabb állapotok alakuljanak ki a két szomszédos ország között. A magyar külpolitikában, zűrzavaros ingadozás után a jobbik elhatározás, nem Ottokár cseh király, hanem a Habsburgi Rudolfal való szövetségés eszméje kerekedett felül ebben a valóban sorsdöntő kérdésben. Rudolf, szövetségeseinek szerzése, kellő számú haderők talpraállítása és nagyszabású hadjárat terv megalkotása révén politikai és katonai tekintetben fölényesnek és szerencsésnek bizonyult. Ismeretes, hogy a magyar katonai erő döntő módon járult ehhez az 1278. augusztus hó 26-án vívott dürnkruti csatában.

Ebben az egész hadjáratban a jászok könnyű lovaság minden feladatát remekül megoldotta, a magyarságba való teljes beolvadásuk előtt ez volt utolsó nagy önálló szereplésük. Árpád családjának ez volt utolsó nagy európai külpolitikai akciója. A katonai vezetés is energikus, célrányos és észszerű volt. IV. László király Székelyhídvár körül gyülekező seregével augusztus 10-én kelt át Pozsonynál a Duna balpartjára. A magyar haderő elővédjét 2000 könnyű jászok lovas alkotta, akik állandóan előlovagolván, a klosterneburgi évkönyvek tanúsága szerint a harcra készülő, még csak felvonulófélben lévő cseh hadak erejét, összeállítását találóan és megbízhatóan felderítették.

Parancsnokuk Baksa Simonfia György mester volt, a Soós család öse. Augusztus 23-25. között tervszerűen megtörtént minden előkészület a bekövetkezendő nagy csatára. 23-án, amikor a seregek zöme elnyomulását megkezdte, a jász-kúnok ismét előretették, hogy a Morva folyótól nyugatra és észak felé a cseh táborig terjedő terepet felderítsék, és főként annak megállapítása céljából, hogy az előttük lévő sáros és mocsaras terep, amelyen az egész seregnek támadás közben át kellett halotnia, átgázolható-e vagy sem.

György mester jász-kún elővédje csakhamar megállapította, hogy a környék mindenütt száraz és még a nehéz lovasság is át tudja gázolni minden nagyobb nehézség nélkül. De az elővéd most már érte nem érte be, hanem a kissé nyugatabbra fekvő magaslatokon álló ellenséges előőrseket meglepően megtámadta és visszazsorította, s anynyira megközelítette az egész cseh tábor, hogy annak elhelyezéséről és létszámáról igen találó képet tudtak alkotni. Hogy az elővéd támadása ennyire meglepte Ottokár táborozó csapatát, abból is kitűnik, hogy nemcsak számos ellenséges katonát vágtak le, hanem 200 lengyel és száz szász foglyot is ejtettek. A halottak fejét a kúnok levágták és sisakostól elvitték magukkal, majd nagybüszkén kitergették Habsburgi Rudolf sátra előtt a fűre, hadd lássa, hogy küldetésükben minő eredménnyel jártak el. Rudolf arca e szokatlan látványra nagyon elborult, de nem mutatta felindulását, rosszaló megjegyzést sem tett, hanem inkább megköszönte a kúnok kiváló szolgálatát.

Bár az elővéd kémszemléje kitérően sikerült, Rudolf maga személyesen is meg akart győződni a terep alakulásáról, az ellenség erejéről, állásáról, magatartásáról és ezért, valamint a német és magyar seregrészek hadakozási módjának kipróbálása, összehangba hozatala céljából még egy nagyobb szabású szemrevételezt rendelt el, amelyen már nemcsak kúnok és magyarok, hanem német csapatok is résztvettek, sőt az egész haderő csatasorba állt. A szemrevételezés és a próbaharc lefolyásával Rudolf nagyon megvolt elégedve a így bizalommal tekinthetett az igazi csata kimenetelére, amely másnapra, aug. 26-ra volt kitűzve, lévén akkor péntek, Rudolf kedvelt napja.

A csapatok létszámáról a források nagyon eltérők, de legfeljebb 15.000 főre tehetjük a magyar és jász-kún csapatok számát, bár ez is roppant nagy és nem tudni, hogy ezen belül mekkora lehetett a jász-kúnok létszáma. Fegyverzet, felszerelés és harcmodor tekintetében igen nagy az eltérés a kúnok és a többiek között. A kúnok még mindig régi pogánymódra hadakoztak: itt volt a főfegyverük, mely a vértelenül is áthatolva többnyire halálos sebet ejtett áldozatán, ellenben a zárt sorban és rendben való harcmodort még egyáltalában nem követték. A színelvű futás, csel- és lesvetés még mindig elsődrendű szerepet játszott hadműveleteik és harcalk közepette, míg a magyar lovasság már a nyugati harcmodor szerint operált. Ezért tehát az egész magyar sereg, egymást kiegészítve, a nyílharcot és a kézitűsőt vegyesen alkalmazta. A csatát — az ellenséget körülrajzolva és nyílzáppal elárasztva — a könnyű kún lovasság vezette be. Mikor ennek a bevezető harcnak a hatása már mutatkozott, csak akkor nyomult előre a zártrendű, az ellenfél lovagjaihoz hasonlóan lovastól vasba, vértbe, páncélba burkolt magyar lovasság. Ennél a mozdulatnál a kard, buzogány és pajzs játszott a főszerepet, míg a kún lovasság ljjal és nyíllal dolgozott. A könnyű jász-kún lovasság tehát nem csatadöntő tényező, feladatuk, hogy az ellenséget felderítsék, megragadják, lekötve tartásuk, foglaloztatásuk a főszerepet biztosítsák. A sikeres operációnak ezek el nem hanyagolható, igen fontos, nélkülözhetetlen mozzanatai. Ezt az egész feladatsort kitérően oldotta meg ebben a Közép-Európa sorsát hetedfél századra meghatározó csatában a Baksa Simonfia György-féle jász-kún had, mint a magyar sereg első harcvonala. Azonban újból hangsúlyozandó, hogy nem csatadöntő tényező, a főszereget öszecsapásokkor a szárnyakra húzódtak, azt megelőzően pedig, jól előre vágatva, kisebb csoportokra oszolva körülrajzolták és nyíllal százaival borították el a zárt rendben vonuló ellenfelet.

A német-osztrák és magyar seregek katonái elől hátul nyakon függő fehér keresztet viseltek, csatakiáltásuk pedig Róma! Róma! Krisztus! Krisztus! volt, mely szent nevet még a pogány kúnok is hangoztatták. (Ann. S. R. Sallib. 803.) Feladatuk volt még a foglyok öszegyűjtése, melyeknek megsemmisíthatatlan tömegeit cipelték hátra. Ottokár táborának, a podgyász-vonatnak a kilosztását is alaposan elvégezték. A reggel 9 órától d. u. 3-ig tartó diadalmas csata után az üldözés is rájuk várt, amely szintén oly erőlyes volt, hogy Ottokár seregének teljes tönkretételét eredményezte, magát Ottokárt azonban nem a kúnok terítették le.

A kúnok vérvesszesége nem lehetett nagy, mert támadásuk meglepő volt s frontális küzdelmük rövidebb ideig tartott. Baksa Simonfia György megsebesült. A csatát követő éjjelen a csataterék táborozó német-osztrák csapatokon egyszerre nagy nyugtalanság vett erőt, mert a táboron kívülről az örök felől nagy zaj és kavargás volt észlelhető, mire az egész sereg gyorsan fegyvert fogott. Eleinte azt hitték, hogy kísértetek járnak a halottak között, de később kiderült, hogy bujkálva jár-kelelő kúnok voltak, akik farkasok módjára kerülgették a német tábor, a németek szerint azért, hogy nem lehetne-e őket is királyukkal együtt meggyilkolni, megrabolni s az ő zsákmányukat is elszedni. (Ann. S. R. Sallib. 802.)

Habsburgi Rudolf mint hadvezér sztratégiai és taktikai szempontból egyaránt zseniális. Övé a kezdeményezés és diktálás nagy előnye a csata helyét és idejét illetően. Minden intézkedése és cselekedete célirányos, azonban a cseh hadsereg szellemének, fegyelmének és önbizalmának megrontásához, a dicső eredmény kivívásához sokban hozzájárultak a jász-kún csapatok által a döntő csatát megelőzően ismételt sikerrel végrehajtott meglepő támadások és fértámadások. Ezért Baksa Simonfia György mester és derék jász-kún hadának itteni működését a magyar hadtörténet legszebb tettei közé sorolhatjuk. Kiderült, hogy nagyszámú (a kétezres jász-kún sereg abban a korban szokatlan sok) és erős fegyelemben tartott keleti sereg a legmagabibóbb lovagi köteleknek is nehéz gondokat tud okozni.

A magyar seregeknek a külföldiektől eltérő keleti jellege, amelyet ebben a században a jász-kúnok adtak, ljaszainak, könnyű lovasainak Nyugaton szokatlan nagy száma még a XIV. sz.-ban is megvan, ami Nagy Lajos itáliai hadjárataikon is feltűnő a külföldi szemlélőknek. De az olasz hadtudósítók (Matteo Villani) is sietnek megjegyezni, hogy az ljaszok haszná csak akkor nyilvánvaló, ha van mellettük erős csatarend, vagyis lovagi támasz. Azonban a magyar fegyveres erőnek ez a könnyű eleme hovatovább eltűnt, már az itáliai hadjáratokban sincsen nagyobb szerepük. Eppen itt, Itáliában sok magyar katona lépett idegen szoldba s így tökéletesen lekopott róluk minden maradék idegenszerűség, ami a magyar fegyvert az európai lovagtól némileg még megkülönböztette. Szoldba álltak olaszokban a magyar és a most már magyarul beszélő és magyar nevet viselő jász-kún ljaszok is. A szoldjegyűek azonban azt mutatják, hogy a lovagharcos volt az igazi érték. Ezért nincs a jász-kúnoknak, mint keleti fegyvereknek a morvat mezei csata után nagyobb szerepük. Nagy Lajos olaszországi küzdelmei azt bizonyítják, hogy a jász-kún katonaság a XIV. sz. második felére teljesen felmorzsolódott és elvegyült a magyar elembe, nincs különbség ezután a kettő között. Ennek a századnak a végén, amikor a török hatalom megjelent, az 1396. évi nikápolyi csatában alumaradtunk a törökkel szemben, amit a következő évi temesvári országgyűlés azzal indokolt, hogy nincsen a törökkel szembeállítható elegendő számú könnyű lovasságunk. Rögtön meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez nem jelenti a XIII-IV. sz.-i jász-kún lovastömegek visszaállításának vágyát. Nem, a könnyű lovasságnak a középkori köztudatban el kejtett tünne, sorsa kezdetől fogva megpecsételt volt. Felhasználták őket, amíg erejük teljében rendelkezésre állottak, de a fegyvernemet, mint olyat sorsára hagyták, gyámolításával és fenntartásával alig törődtek. A középkori katonai neveltetés, ünnepségek, tornajátékok mind a lovagi rend harci készségét és képzettségét szolgálták. Az emltett temesvári országgyűlés is téves nyomokon járt, amikor a könnyű lovasság hiányát fájalta, mert a nikápolyi csatában az egész nyugati hadviselés alumaradt a törökkel szemben, de nem azért, mert nem volt könnyű lovasságunk, hanem azért, mert a töröknek már volt kiváló katonai testületi szellemben nevelt gyalogsága, a janicsárok, míg európai gyalogságról nem is beszélhetünk ebben a tanulmányban. A gyalogság az egész javaközépkor folyamán értéktelennek itél, csőcselékzamba menő fegyvernem volt, míg a török-nél a nikápolyi ütközetben csatadöntő tényező! Az egytől-egyig válogatott lovagokból álló európai kereszties sereg és velük együtt a középkori hadviselés, a lovagi harcmodor elbukott a gyalogos janicsárokkal szemben. Minden egykorú forrás és vélemény azt mondja, hogy ennek az oka a gyalogos elemnek, a janicsároknak a kitartása volt, akik a halállal szembenézve be merték várni a lovagtámadást, kitarították. A török-vezedelem ekkor egycsapásra új fel fogást inspirált, sokatmondó, sokféle élágazó kísértetek következtek ezután, amely értékalakulások a következő tanulmányok kereteibe tartoznak.

A szülők szegények voltak. Nem volt sem szárjegyük, sem cipőjegyük, sem cukorjegyük, sem hiszidiaszójuk — csak sok gyerekük. Ilyenformán csak háromnak jutott cipő: a legélelmesebbeknek. Kettőnek csizma; a parasit gyerekekkel barátkozóknak, a többi csak meztelb szaladgált, a legkisebb: régi kopottas batárban ringott, nem lehetett tudni cipős, csizmás, vagy meztelbess less belőle.

A Jánoska elhatározta, hogy ezt a szegény tollforgató családot boldog karácsonyhoz juttatja. Szólt ezért az öreg Péter atyának és a földön ötven évig képviselősködött öregúrnak, hogy minden földi jóval — szárjegyvel, cipőjegyvel, kiebirtokkal, le nem másált dísznóval, repülőgéppel és békeangyallal, szeretettel és új „batárral” — lássák el a családot. Mindent egy szép karácsonyára aggatták és leküldték a földre két kicsi meztelbess angyalkával. Lett nagy öröm, a gyerekek megkapták amit kívántak, a talicskát a kükölköléshez, a kis betlehemet a népfőiskolához, az „Ugart” rikkancsozkodáshoz, az egész kalászt, a parkot a kacavadászathoz, az ejtőernyő céljait szolgáló napernyőt az új vizekre való leereszkedéshez, a „11”-kilós újvízi malacot és az új „batárt”. Mivel a karácsonyára akasztott szárjegy kevésnek bizonyult, a szülők és rokonok számára a felhők mögül még külön is esőrtak újabbakat Péter és Albert bácsi.

A nagy öröme természetesen, hogy a rokonok nem maradtak otthon. Haltenyestő nagybácsi azonnal megjelent meztelbess kacskával, akikből gyorsan hat szőlámú dalárdát alakított és élénekelte velük — kisse hamisan ugyan — a „Mennyből az angyal”. Megérkezett a jóhumorú pocokos fekete bácsi a keresztelvények mellől, sovány és magas szemüveges kollégájával, aki most az egyszer nem hozta magával munkás és iparos fiait. Zubornyák sem ríghatta otthon egyedül a görbét — hozta nagy igyekezettel „ringling”-jét, melyben vigan énekelt a béka. A békeséget csak egy valaki akarta megsavarni, ki elküldte pedellusát, a hirdető táblával együtt, hogy keresse a gyerekek között egy jóles tanuló lapoztatásához egy meginduló folyóirathoz. Ez a kísérlet meddő maradt, a hangulat tovább emelkedett. Utoljának, az előadások szavaltát nagynéni érkezett meg, aki a legkisebb gyereket azonnal öltalmába vette és ringatta az új fényes batáron. Minden esomased ott esorogott már a szobában, csak a pékbácsi hiányzott. Ő azonban meg volt értve, mert a Jánoska elfelejtett neki előre köszönni. S mikor már mindenki összeülekezett és a piktorgyerek eikéve befutott és öszecsapolta a „batárban ringó” legkisebb testvérkét, nagy robajjal kivágódott az ajtó és hangos köszöntéssel benyomult Jóse bácsi, sebében a fekete mókussal. Szegény kis állat úgy megijedt a gyerekek sikoltozásától és a megbotránkosók szúrós tekintetétől, hogy kiugrott Jóse bácsi sebéből és felaladt... — a karácsonyfa tetejére...

Talajművelési hibák a Jászországban

Jászberény 48000 kat. hold határa nagyrészen kisebb birtokosok tulajdona. Itt néhány esettől eltekintve sok súlyos hibát tapasztalhatunk a talajművelés terén. E hibák megszüntetése minden haladó gazdának kötelessége.

Vannak gazdák, akik előtt a tarlóhántás még mindig ismeretlen fogalom, az őszi mélyszántást pedig csak akkor végzik el, ha igájuknak egyéb dolga nem akad. Pedig a mai csapadékszegény Alföldünkön az őszi mélyszántás az egyedüli fegyver a szárazság elleni küzdelemben, tehát minden magyar gazdának el kell végeznie.

Jászberény a méhészek paradicsoma. A méhészek felismerték a tarló nagy fontosságát: azaz, hogy az aratás után megjelenő tisztosfű jó méhlegelőt nyújt. Ez azonban a gazda szempontjából káros. A tarlón kisarjadó értéktelen gyomnövények igen kevés tápanyagot tartalmaznak, ezért a tarlólegelő a legdrágább legelő. Az állat itt nem tud jóllakni, csak jár-kele a tarlón, miközben a talajt erősen összetömöríti. Az összetömörített talajból elpárolog a még meglévő nedvesség is, ami a keverő és vetőszántásnál nagyon fog hiányozni. Nem tudjuk a földet rögzítenesen előkészíteni a vetésre, a vetéssel megkésünk. Ezért aratás után a tarlót azonnal szántuk alá, mert minden idővesztés helyrehozhatatlan károkat okoz. Leghelyesebb eljárás, a keresztsorok közét előre megszántani. Ha a kacsza nyomában jár az eke, akkor még van annyi nedvesség a talajban, hogy szántásunk rögzítenesen lesz. A tarlóhántolás akkor a legjobb, ha azt sekélyen, 4-5 cm. mélyen végezzük. Ilyenkor a gyommagvak, a kipergett szemek gyorsan kikelnek és a tarló kiszárad. A keverőszántással, melyet 15-20 cm. mélyen végezzük, a gyomnövényeket

aláforgatjuk és így teljesen megtisztítjuk talajunkat a gyomoktól.

A keverőszántás beérése után, — ami 4-5 hét alatt következik be — vetőszántással készítjük elő talajunkat a vetésre. Ilyenkor már csak 10-15 cm mélyen, vagy porhanyító eszközökkel munkáljuk meg a talajt.

A szántásokat — az őszi mélyszántás kivételével — minden esetben fogasoljuk meg, hogy a morzsalékosra tett talajfelülettel megakadályozzuk a nedvesség elpárolgását. Ezek az őszi vetések talajelőkészítő munkái.

A tavaszi növények legfontosabb talajelőkészítő munkája az őszi mélyszántás. Ősszel a keverő szántás beérése után 20-25 cm mélyen szántunk fel talajunkat. A szántást nem kell fogasolni, a tél fagyja végzi a legtökéletesebb talajporhanyító munkát. Ezzel az eljárással elraktározzuk talajunkba a sok őszi, téli csapadékot tavaszra és nyárra, amikor növényeink fejlődéséhez a legtöbb nedvességre van szükség. Szárazságban a növények csak ebből a télen elraktározott esapadékból élnek. Ahol nem volt őszi mélyszántás, ott a növények nem fejlődnek, hanem elsárgulnak, elsatnyulnak.

Mulaszthatatlanul szükséges, hogy a gazdák a talajmunkákat őszi folyamán elvégezzék és csak kényszerítő szükségből szántsanak tavasszal. A tavaszi szántással csak kiszárítjuk talajunkat, ezáltal felmérhetetlen károkat okozunk.

A helyesen és kellő időben végzett talajelőkészítési munkát a növények bőséges terméssel hálálják meg. A terméshozás ma nemcsak egyéni érdek, hanem nemzeti kötelesség is. Kövecsünk el mindent, hogy őszi felszántatlan terület ne maradjon.

KÖRMENDI ÁRPÁD

GAZDASÁGI HIREK

A jászberényi gazdák is résztvesznek az olajos növények termelésében. 1941. december hó 7-én báró Bánffy Dániel földművelésügyi miniszter rádióbeszédet intézett a magyar gazdatiszadalmhoz, melyben az olajos növények és szövőipari növények nagyobb arányú termelésére hívta fel a gazdaközönseget. A beszéd elhangzása után dr. Koncsik Béla red. közbirtokossági elnök és Szentgyörgyvári Lajos szakiskolai igazgató fejtették ki ezen növények termelésének fontosságát, majd Baráth Endre földbirtokos gyakorlati természetési tanácsokat adott. Végül Pénzes Sándor dr. előadásának meghallgatása után a gazdaközönség azzal az elhatározással távozott, hogy az elmúlt évhez hasonlóan, de remélhetőleg

jobb eredménnyel résztvesznek ezeknek a hadviselés, a közéletmezés és az ipar számára nélkülözhetetlen növények termelésében.

1942. január hó 2-án Jászberény-hajtai tanyaközpontban megkezdődik az ezüstkalászos-gazdatanfolyam. Eddig negyvenhárman iratkoztak már be. Ez már a második ezüstkalászos-gazdaképző tanfolyam Jászberényben ebben az évben. A tanfolyamot a mezőgazdasági szakiskola tanteremtülete tartja.

1942. január hó 8-án, hat-hetes háztartási tanfolyam kezdődik Boldogházán.

Donkó Ottó:

A szeretet ünnepén

*Az lehetetlen, hogy
Téged a sors elfeledjen
S ne adjon több örömet.*

*Az lehetetlen, hogy
az élet rád ne nevesse
s ne kintáljon sorsjegyet.*

*Az lehetetlen, hogy
munkád után ne lehessen
tisztességes kereset.*

*Az lehetetlen, hogy
Téged senki meg ne értsen,
ha keresel lelkeket.*

*Az lehetetlen, hogy
Téged veszély fenyegetsen,
ha ő fogja kezdet.*

*Az lehetetlen, hogy
az ingadozó elcsessen
a vergődő fel ne keljen,
a szomorú ne nevesse,
a bűnöző meg ne térjen,
munka áldást ne teremjen,
veszélyt béke ne kövessen,
mert van igaz szeretet!*

Harc a Zagyváért a halászok és a hatvani cukorgyár között

A Zagyva lassan folydogáló vizében valamikor vígan tenyészett a potyka, a compó, a sügér, a csuka, a menyhal és még számtalan sok halféle, melyeknek valóságos paradicsomuk volt a milliányi táplálékot nyújtó szelíd folyómederben, a sűrű kiöntésekben és a zúgó nádasokban. Néhány évtizeddel ezelőtt a Zagyva-menti lakosság éllemezésében még komoly tételt jelentett a hal és a halászat különösen a szegényebb emberek számára volt elég tisztességes jövedelmi forrás.

Ez volt a helyzet a század első évtizedéig, amikor megindult a küzdelem a hatvani cukorgyár és a partmenti községek között a Zagyva hirtokáért. Nem volt kétséges, hogy a küzdelemből az erősebbik fél, a cukorgyár fog győztesen kikerülni. Így is történt.

Az emberek eleinte tanácstalanul álltak és értetlenül kérdezték egymástól, mi történt a mi szelíd Zagyvánkval, hogy az őszi áradással együtt a rothadás kibírhatalan büzt, a moslékos dézsák szünni nem akaró szennyét és valami döglétes levegőt hozott magával. A sötétszürke hullámok hátán néha százával tornyosultak fel az elkábult halak és a kétségbeesett halászok csak ki kellett tartania hálóját, hogy szinte meglevenedjék szemei előtt a bibliai csoda. A rozzant hálók csak úgy szakadoztak a bőséges fogástól, de a nagy sikerben nem igen volt köszönet. A kifogott halak nem vickándoztak a parti füvesen és nem kellett gyorsan összekapkodni őket, hogy a vízbe vissza ne ugrádozzanak. A halász nem épen finnyás kutyája undorodva húzta el orrát a mások finom falatoktól és a bőséges zsákmányból legfeljebb csak a disznók lakmároztak.

Gyorsan megoldódott a titok. Kiderült, hogy a cukorrépalé fertőzte meg a Zagyvát, az tette dögtérré az eddig halban gazdag folyót és rontotta meg büzével hetekre egy egész országész levegőjét. A megtorlás természetesen nem maradt el. Feljelentések érkeztek innen is, onnan is a hatalmas cukorgyár ellen és a lefolytatott eljárás igazságot is szolgáltatott a panaszos községeknek. A vállalatot megbüntették 50 vagy 100 koronára, amit az pontosan meg is fizetett, de a következő esztendőben lelkiismeretfurdalás nélkül ismételte meg a korábbi halpusztítást. Ekkor is megbüntették, ekkor is fizetett és ez így ment tovább évről-évre valószínűleg azért, mert a bírság talán a század részét sem tette ki annak, amibe megfelelő emésztő szerkezet létesítése került volna.

Ily módon lassankint tönkrement a halászelet, kipusztult a Zagyvából a hal és a kevés, amelyik a mérgezési átvészelt, vagy utóbb a Tiszából visszahúzódott, legfeljebb csak a sporthalászóknak nyújtott időnkint egy kis szórakozást.

A háború utáni évekre a cukorgyár is belátta, hogy nem lehet ezt a kérdést most már a korábbi módon kezelni, — valamit tisztítottak, szűrtek a cukorrépa moslékon, de azért időnként csak beeresztették a Zagyva vizébe. Az egyik jászberényi halász 1936. év őszén tömérdek kár és bosszúság után megelégette a dolgot és a tisztiorvos útján feljelentést tett a cukorgyár ellen. A feljelentés

folytán 1936. december 4-én a Halélettani és Szennyvíztisztító Kísérleti Állomás kiküldöttje kiszállt Hatvanba és megállapította, hogy a cukorgyár tisztítatlan állapotban vezette le a szennyvizet a Zagyvába és az ebben lévő „saponin“ nevű anyag a halaknál kopolytágyuladást idézett elő, egyéb nagy tömegű rothadó anyagok pedig kivonták a víz oxigéntartalmát, ami a halak fulladását okozta. A vizagátat tehát a cukorgyárra nézve szomorúan végződött és talán legérzékenyebben érintette a vállalatot az az 50 pengős pénzbüntetés, amellyel a Zagyva megfertőzése és halak elpusztítása miatt felelős vezetőjét a hatvani főszolgabíró sulytotta.

A cukorgyár azt hitte, hogy az ügy a pár pengős bírság kifizetésével befejezést nyert és ez a vízfertőzés is úgy végződik, mint a korábbiak. Ez esetben azonban tévedett. Vértés Alajos, a Nagyér halászati bérlője kártérítési pert indított ellenük és 2400 pengő kárának megtérítését kérte. A per próbapernek indult és annak kimenetelét kíváncsian várta a Zagyvavidék egész halásztársadalma. A cukorgyár minden lehető módon védekezett. Dr. Matus József járásbíró a tanúk tömegét hallgatta ki, kik megdöbbenő képet festettek a gyilkos cukorlő pusztításáról. Lindmayer Antal hités szakértő véleménye mindenben alátámasztotta a tanúk vallomását és így a jászberényi járásbírósság hosszú eljárás után megállapította a cukorgyár kártérítési felelősségét.

Az ügy fellebbezés folytán a szolnoki törvényszékhez került, hol újabb bizonyítást folytattak le. A cukorgyár kérésére kihallgatták szakértőként a halélettani állomás vezetőjét, dr. Unger Emil egyetemi tanárt is. A gyár részére azonban ez a bizonyítás sem hozott sikert és a törvényszék pár héttel ezelőtt hozott ítéletében szintén megállapította a kártérítési felelősséget. Az ítélet jogerős.

A Zagyvavidék halászaik most egységesen akarnak fellépni a cukorgyár ellen és valamennyien kérik akarják káruk megtérítését. Reméljük, ezzel véget ér a Zagyváért folytatott évtizedes küzdelem és a hatvani cukorgyár nem fogja többé megrontani a levegőt, fertőzni a vizet és pusztítani a Zagyva halait.

Németh Ferenc.

RÉPÁS JÁNOS:

A holnap költőjéhez

*Ki majdan, ha itt bolyongas erre,
Száz év múlva, új világ lantosa,
A Tizza, Duna buckás tájain,
Mely virul már, mint a Pökölyge,
Vagy a szép Harlem és Provence földje:
Gondolj rám, a hőbor hőltőre,
Kit még nem vártak gyümölcsös kertek,
Hús enyhely és boldog derűs nép:
Kirgic steppe terület el előtt,
Vadság és hajdani sord világ...
Ó asánjad majd, ki immár nekem
Lelkebből és szívből örömezen
S ha fájón is, de hittel énekel...*

Jász népünk — jász hagyományaink

Irtó: Nagy István

„Parasztnépünk ősjellemét általános emberi értéknek tartom, amire egészséges közösséget és magas kultúrát lehet építeni” — mondja Veres Péter, napjaink neves paraszttörője. Ez volt a jelmondatunk, ez volt szemünk előtt lebegő célunk, amikor társaimmal együtt hozzáfogtunk a jász népszokások, népmesék és mondák, népdalok, s az időjárásal kapcsolatos népi megfigyelések gyűjtéséhez, a néphagyományok megismeréséhez. E néphagyományokban benne van a jász nép gazdag kedély-, érzelme- és képzeletvilága, de mindenkifelelt kiviláglik belőlük sértetlenül tiszta, példászerűen vonzó erkölcsi élete. A jászberényi áll. liceum és tanítóképző ifjúsága a népi gondolat jegyében indult el a népi értékek kiaknázására. Jól tudjuk, hogy kitartó munkánk nyomán sok értékes vonással gazdagodik a nép szellemi világáról alkotott képünk, erősödik nemzeti öntudatunk.

E néphagyományok nagy többségükben a karácsonyi, húsvéti és pünkösti ünnepkör köré csoportosulnak. A jász nép szemében a legszentebb ünnep a karácsony: az ünnepek ünnepe. Eppen ezért a karácsonyi ünnepkörből vettük ki és tárgyalunk néhány kedves néphagyományt.

A betlehemezés, a Jézuska-várás egyházi eredetű. Az egyház ugyanis sohasem zárkózott el a hit titkainak dramatizálásától, azaz játék formájában való bemutatásától. E karácsonyi játék a középkorban több részből álló hosszú dráma volt, mely később a nép körébe is eljutott, s a nép fiai játszották annak minden részletét. Ebben az időben természetesen a felnőttek játszották, később azonban inkább a gyermekek. A középkori karácsonyi játék legteljesebb alakját a székelység őrizte meg, itt még ma is a felnőttek betlehemeznek. A jász betlehemezés abban különbözik más vidékek karácsonyi játékaival, — pl. a székelyföldiétől, — hogy jóval rövidebb, és csupán házról-házra járnak vele, míg egyes székely falvakban még ma is az éjjeli mise alatt, a templomban betlehemeznek. A mi vidékünk betlehemezésének játékában is megtaláljuk azt a jelenetet, amikor az angyal jelenti a pásztoroknak az Údvözítő születését, amikor a pásztorok útrakelnek, s a Kisjézus jászola elé térdelnek. A betlehemezés széles ez országban hozzájárulnak a karácsonyi hangulat és áhítat felkeltéséhez, játéku éppen ezért kedves számunkra.

Karácsony napjának estjén érdekes és jellemző jászberényi és környékbeli szokás az *István-köszöntés*. Szent István vértanú névünnepét karácsony másnapján ünnepejük, így a köszöntés az ünnepet megelőző estén hangzik el. Maga a köszöntő kedves bizonyítéka annak, hogy a jász megbecsüli, szereti ismerőseit, szomszédait, s nevük napján jóakarattal és tisztelettel szól hozzájuk.

Ősi, egyszerű a dallam, egyszerű a szöveg, mégis kifejezi azokat a szívből jövő jókívánságokat, melyekkel a jász megakarja örvendeztetni embertársát.

Egy másik éneket szintén a karácsonyi ünnepkörből vettünk. Az előbbi vonások ebben is megtalálhatók. Szinte magunk elé képzeljük a kemence köré csoportosuló jász családot, amint karácsony estjén áhítatosan énekl:

Ezeket kívül se szeri, se száma a legkülönbözőbb, szebbnél-szebb néphagyományoknak, amelyek biztos zálogai annak az eljövendő népi kultúrának, melynek alapjait a néphagyományok megőrzésével és ápolásával rakjuk le. Hozzuk felszínre tehát e kicsi tükörket, melyekben megláthatjuk népünk igazi arculatát, igazi lelki világát. Dolgozzunk, küzdjünk fáradhatatlanul a magyar népért!

Falusi karácsony

Betlehemi csillag
Gyúlt ki fönn az égen,
Betlehemi pásztor
Jár utcán és tőren.

Házról-házra járnak
A kis Jézuskával
Betlehemi istállónak
Kicsi jászolával.

Énektől hangos
Kunyhó és palota:
Ma született Jézusunk
S a megváltást hozta.

Boldogan hallgatja
Férfi, asszony, gyerek:
Karácsonyra talán
En is hazamegyek.

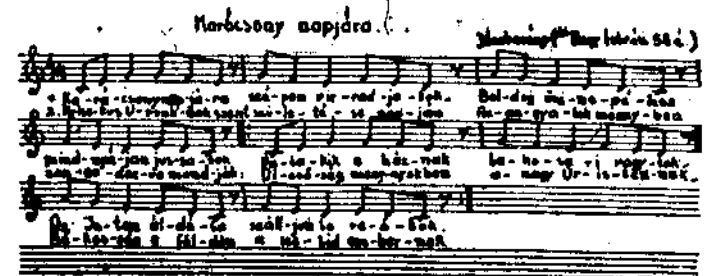
Hazamegyek, haza:
Betlehemet látni
A kisded Jézuskát
Jászolban imádni.

László József

* Mindketten a jászberényi tanítóképző-intézet növendékei.

Az ország legkiválóbb népi írói Jászberényben

Január végén az Ugar népi irodalmi estet rendez, melyen Veres Péter, Sinka István, Szabó Pál, Darvas József és Nagy István legismertebb népi írók és költők szerepelnek. Ugyanakkor a népi írók a jászberényi népfőiskolán is tartanak előadást. A népi írók bemutatkozó irodalmi estje a *Jászok és Jászberény* megbecsülését jelenti a népi írók részéről, bennünket pedig célunk megvalósításához visz közelebb egy lépéssel.

Szücsműhelyből — gyárüzem

Van egy csendben dolgozó iparos-ember Jászberényben, akinek a nevét nem a reklámok által, hanem készítményeinek egészen egyedülálló volta miatt ismerik és pedig nemcsak Magyarországon, hanem Nyugat-Európában, sőt Amerikában is.

A Szent Imre herceg-út 19. számot keressük.

Dancsa János szücs mestert akarjuk meglátogatni.

Nem kell sokat mennünk, már itt is vagyunk.

A csendes, mezőgazdasági termeléssel foglalkozó városban ez a hely, a régi Alvégi-úton, valóságos kis ipari-világ, modern épületek, modern gyárüzem, amely mégis a mezőgazdaság talajába ereszti gyökereit: a gazda által tenyésztett bárány és juh bórét dolgozza fel, különböző bór-ruházati cikkekkel.

Hogyan lett a kis szücsműhelyből modern gyárüzem? Erre a kérdésre ad feleletet Dancsa János legidősebb fia, a szorgalmas és igen tehetséges Dancsa András, aki most az üzemet vezeti és aki itt ül velem szemben az irodában munkaköpenyben és igen szerényen tiltakozik a nyilvánosság előtt való szereplés ellen.

— Nincs semmi különös érdemünk — mondja szerényen — dolgoztunk és munkánk sikerrel járt. Mindent, ami itt van edesapánk csinálta a maga erejéből. 1903-ban kezdte meg a mesterségét a kis Füst-utcai műhelyben, teljesen egyedül, majd négy évig volt katona a világháborúban. Ennek végén 1918-ban jöttünk mostani helyünkre, az akkori Alvégi-útra. Itt tovább folytatta a mesterségét, míg 1934-ben géperőre rendezte be az üzemet, amelyet aztán az elmúlt évben építettünk át korszerűen és szereltünk fel modern gépekkel. Így száz munkást tudunk foglalkoztatni, azonban az anyagkorlátozás miatt most csak harminkét munkással dolgozunk. Az irodában három tisztviselő végzi az adminisztrációt.

Elmondja azután Dancsa András, hogy az üzemet továbbfejlesztését is tervbevételek, hiszen készítményeik, után óriási érdeklődés nyilvánul meg. A munkát is nagyszerűen el tudják végezni, hiszen mind a négy fű bent dolgozik az üzemben.

Mi az ó specialitásuk, ami nevüket annyira ismertté tette? Saját kikészítésű, chromcserezett, nemesített bárány és juhborókból készítenek férfi, női és gyermek bundákat, mellényeket stb., amelyek szinte egy csapásra meghódították a nők és férfiak szívét.

Szétnézünk a modern, tágas és higiénikus műhelyekben, ahol a szárított nyersbőröket feldolgozzák. A bőrt először mossák, zsirtalanítják, csavazzák. Ezután következik a chromcserezés, a különböző színre való festés, majd puhítják, vasalják és végül nyírják. Végso fázisa a munkának a konfekcionálás. A minták előrajzolása, himzése mind kézimunka!

Milyen jókedvűen és szorgalmasan dolgoznak a lányok és férfiak, mintha mindnyájan egy családhoz tartoznának. Azt hiszem nemcsak azért, mert a rádióban éppen cigányzene szól és a munkatermek széles ablakain mosolyogva süt be a nap, hanem azért is, mert Dancsa János humánus, szociális gondoskodása folytán munkások igen szépen keresnek. Egy férfi szakmunkás például megkeres

hetenként 40—60 pengőt, így nem csodálkozom, ha csupa régi munkásai vannak az üzemenk.

Dancsa János kitűnő és értékes munkásságát hazai és nemzetközi szakkörök is elismerték és több kitüntetéssel jutalmazták. Állandó kiállítója a budapesti nemzetközi és őszi vásárnak; a berlini és az 1939-i new-yorki világiállításon kitüntetését nyert, amit az iroda falán függő oklevelek tanúsítanak. Tagja az Országos Iparművészeti Társulatnak, Magyarország koszorús mestere. Berlinben 1938-ban volt a nemzetközi kézművesipari kiállítás, amelyen csak 12 legjobb magyar szücs vehetett részt, akik Pesten a kiállítást megelőzően egy szakbizottság vizsgáján estek keresztül. A nemzetközi bíráló bizottság a 12 legkiválóbb magyar szücskiállítás közül egyedül Dancsa Jánost jutalmazta éremmel.

Készítményeik iránt olyan óriási érdeklődés nyilvánul meg bel- és külföldön egyaránt, hogy minden mennyiséget el tudnának adni, azonban még a hazai szükségletet sem tudják kielégíteni. Külföldről, Németországból, Belgiumból, Hollandiából, a Skandináv-államokból, sőt még Amerikából is keresik cikkeiket. Az anyagkorlátozásra való tekintettel azonban — hangsúlyozza Dancsa András — újabb rendelést elfogadni nem tudnak.

Ha teljesen ki lehetne használni az üzemet, napi harminc bundát lehetne készíteni 9—10 ezer pengő értékben, ami után 10% fázisadót számítva, 900—1000 pengő napi adóbevétel! Így financiai érdek is, hogy az üzem zavartalanul működhessen.

Kik vásároltak eddig? — tesszük fel a kérdést. Dancsa András nem akarja megmondani a neveket, mint mondja, nem akarja előkelő vevőit reklámul felhasználni.

Az újjáéledő magyar népművészet szempontjából rendkívül értékes munka az, amit Dancsa Jánosék végeznek. Megérdemlik Jászberény város társadalmának elismerését és nagyrabecsülését. És, ami a legfontosabb: keresztény vállalkozás, keresztény tőke!

Boldogan köszönünk el és sok szerencsét kívánunk a fiatal mesternek továbbra is.

Dr. ERDŐS ISTVÁN

A jászberényi népfőiskola 1942. január 5-én nyílik meg

A Jászok tehetséges, jellemes, öntudatos fiatal-sága megértette a hívó szót, s nagy számban jelentkezett a népfőiskola elvégzésére. Eddig negyvenen keresték fel a főiskola vezetőségét, hogy tanulni, haladni, művelődni akaró szándékukat bejelentésék.

A jelentkező száma a következőképpen oszlik meg: Jászberény 8, Apáti 5, Ladány 4, Felső-szentgyörgy 5, Jásztelek 4, Jánosshida 3, Alattyán 3, Szentandráshida 1, Fényszaru 2, Kísér 1, Pusztamonostor 2, Erk 2.

A népfőiskola vezetősége és előadói kara, valamint az Ugar szerkesztősége és munkatársai örömmel üdvözlik e derék ifjakat, akik rálépnek a haladás, a tökéletesedés útján. Jászandékukhoz, lelkesedésükhöz kitartást és szép sikert kívánunk.

ASSZONYOKNAK...

A konyha a ház szíve, amennyiben az egészséges és jóléti alapját adja meg!

Kedves asszonytestvérek, valljuk be, hogy rántást keverni egyikünk sem szeret.

Tűzhely mellett állni és várni, hogy megpiruljon, addig mást is elvégezhethetünk. Elkerüljük a sűrűn elhangzó felkiáltást és a velejáró bosszúságot: „Jaj! elégett a rántás.”

Piritott liszt

2 liter egységes lisztet megpirítunk halvány rózsaszínre, lehet kétféle készíteni — (világosat és sötétebbet.) Kihűlés után dicszítjuk. Használatkor forró zsírba annyit teszünk, amennyi rántás szükséges, jól összekeverve izzesztjük és feleresztjük.

Ezt a piritott lisztet habarásra is használjuk — akár tejjel, vízzel vagy tejföllel.

Zsirhidny miatt ma többször habarunk mint rántunk.

A léli hüvelyes főzeléktől igen alkalmasak habarásra, mert önmagukban is táplálóak.

Minden más leves és főzelék élvezhető ily módon elkészítve. Habarásra fehér lisztet is használhatunk.

Dara gombóc

1/4 liter vízrel felforraltunk 1 evőkanál zsírral 1/4 kg. darát folytonos keverés mellett apránként behintünk és várjuk, hogy egyszer felforrjon. Levéve a tűzről addig keverjük, míg kihűl. Azután egy egész tojást keverünk közé. Gombócekat formálunk és sósvízben kifőzzük. Piritott zsemlyemorzsába hempergetjük, de enélkül is jó bármilyen mártással vagy nyúl, mellé köritzésnek.

Csoda tészta

30 dk. liszt, 20 dk. vaj kevés só, tejsz, amennyi a tészta összeállításához szükséges. Kinyújtva lepénynek, de apró kúrtiknek is használható.

Tölteni lehet, dió, mák, lekvár, túró, sonkával.

Szilveszteri finomság

Őszi barack ből (Boule). Befőtt barackot, körülbelül 20 darabot vékonyan felszeletelünk és beleadjuk egy tálba. Féldecet konyakot locsolunk rá és egy órára jégre tesszük. Ezután négydecet barack befőtt levét és tizenkét decet fehérbort adunk hozzá és jól behűtjük.

Hasznos tanácsok a háztartásban

Fémárgyak tisztítására kútnó szer a reszelt burgonya leve.

Bekenés után mindjárt alaposan át kell dörzsölni száraz puha ruhával.

A tojásdob sokkal könnyebb és szaporabb, ha minden tojásfehérjéhez egy kávéskanálnyit hideg vizet adunk mellette felverjük.

KÖNYVEK

Veres Péter:

Paraszsors — magyarsors...

A Magyar Élet kiadásában megindult a Magyar Társadalomtudományi Könyvtár, mely könnyen érthető stílusban megírt, olcsó könyvek segítségével akarja az érdeklődő parasztokat, munkásokat, diákokat a társadalomtudomány világába bevezetni. A „tudomány” szótól ne ijedjünk meg: nem elvont, nehezen érthető fejtegetésekről van itt szó, hanem életünk, társadalmi helyzetünk olyan kérdéseiről, melyek bizonyára mindnyájunkat érdekelnék. A 85 lapos könyvecske írója Veres Péter, aki a magyar nép tiszta logikájának, ösztönös éleslátásának, híres józan észjárásának valóságos megtestesítője. A sokatmondó cím: Paraszsors — magyarsors. A könyvből megtudjuk, milyen fontos hivatása van a parasztságnak az egész emberiség életében, hiszen a népek parasztjaikban szaporodnak a polgáraikban, kispolgáraikban és hivatalnokaikban fogyatkoznak. Rámutatott az író arra is, hogy a magyarság jövője a nagy szegényparaszti tömegekben van. A társadalmi osztályok ellentétéinek meg kell szűnniük, le kell omolnia azoknak a válaszfalaknak is, melyek a parasztság egyes osztályait egymástól elválasztják. Arra van még szükség, hogy a parasztság tehetséges fiait, az akarat és a képzelet embereit is, a parasztságot szolgálják. Nekünk sem szabad ezt sohasem elfelejtenuünk! Felhívjuk a gazdalfjúság figyelmét erre a könyvre.

B. Gy.

Három vallásos könyv.

A lelkiélet ferences mesterei címen a Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences tartományfőnökség új vallásos könyvsorozatát indított meg. Nem tudjuk eléggé méltatni a gonnolatot, hogy a léleknek eme kiváló mestereit magyarul — a nagyközönség számára szólaltatják meg. Szent Bonaventúra Lelkigyakorlatos vázlatait, Szent Bonaventúra: De perfectione vitae c. remek kis művét: A tökéletesség kis tükré címen, továbbá Milánói Jakab: Szeretet zsarátnoka c. munkáját P. Gaál Gedeon fordításában. J.

Illyés Gyula: Kora tavasz.

(Révai kiadás.)

Illyés Gyula könyve tanulságos olvasmány. Többet mutat meg a dunántúli falu életéből, szellemiéből egész sereg értekezésnél. Az első személyben íródott kétkötetes mű regénynek nevezi magát, bár az elbeszélő irodalom széles hőmpölygése hiányzik belőle. Inkább naplónak, emlékezésnek látszik. Igen éles, néha megkapóhangulatú pillanatfelvételek egymás mellett ez a könyv.

Az író egy kamaszkorban levő parasztfiú szemével nézi a világot a világháború és a forradalmak idején. Nagyszerű emberpéldány ez a siheder. A család férfitagjai a háborúban vannak s így ő a családfő, az okos és számító gazda, de egyben diák is. Az iskola-adta műveltség mellett érintetlenül akarja népi mivoltát megőrizni, nem veszi el kapcsolatát a magyar faluval. A magyar népiség és az európai műveltség összhangzatos kifejezése: ez minden lapon megéreztetett, de soha ki nem mondott célja hősnak és írónak egyaránt. Ennek a célnak az elérését a kora tavasz nem hozza még meg. Talán majd a folytatás, a gyümölcsöző nyár fogja megmutatni. Egyelőre küzd a két elem s köztük a harmadik ragadja meg a hőst, a forradalmat. Ez a faluban nem talál talajt, a fiút azonban a városba viszi.

Itt hagyjuk magára — egyelőre. Féltenünk nem kell! Erős alapja van. Nem fog elmerülni. v. Gy.

Folyóiratok:

Az Erdélyi Helikon Reményik Sándor emlékszáma.

A legirodalmibb folyóirat, mely havonként Erdély üzenetét hozza Kolozsvárról; decemberi száma a nemrég elhunyt nagy magyar költő Végvári-Reményik Sándorra emlékezik, Kovács László, Tompa László, Maksay Albert, Molter Károly, Wass Albert, Karácsony Benő és Asztalos István cikkével.

KISS JÓZSEF az UGAR munkatársa: A jászok földje című szülőföldismertető munkája megjelent. Kapható: a Franklin társulatnál. Budapest, IV. ker., Egyetem-u. 4.

Jean Giono:

Örömmel élni

A mai irodalomban a legnagyobb értéket a népi írók jelentik, kik közül a délfranciaországi Giono olyan nyelvkincset, olyan eredeti észjárást és elbeszélő lendületet, balladai előadásmódot és olyan képzelőerőt hozott magával a francia mélyparasztságból, hogy írásaival a világirodalom legelsői közé emelkedett. Magyarul most jelent meg harmadik könyve, a „Zeng a világ”. „Valaki a hegyekből” után „Örömmel élni” címen. Ebben a könyvben is a provençai, a délfranciaországi parasztkról ír, ezekről a különös, minden más népről parasztjaitól különböző, misztikumra hajló, csodaváró emberekről. Különös zárt világ Giono világa, a fennsíkok, mezők, a vizek, erdők és hegyek világa, külön törvények és szokások szerint. Ebben a világban nem az ember jelenti a legtöbbet, hanem a föld, amelyen az ember él és az állatok, amelyek a természetben körül veszik. Nincs ma még egy író, aki többet és kifejezőbbet tudna a természetről mondani, aki jobban érzékeltetni tudná a szél, a hold, a csillagok járását, a fű növeését, a virágok illatát. Mint maga is vallja: „A természettel akarok élni úgy, hogy a természet is éljen velem, vidáman, a napban, a szélben, az esőben: úgy, hogy egyet érthessünk.”

Emberábrázolása eredeti és érdekes. Hősei megszállott emberek. Ennek a regénynek hőse egy világiáró komédiás, költő — egyszóval: költő, aki azt mondja, hogy: „Akkor él örömben az ember, amikor a legmegszokottabb mozdulatai vannak tele örömmel, amikor örömmel dolgozik a mindennapi kenyérért.” Kora téli éjjelen érkezik a grémone-i fennsíkra, amikor éppen az egyik paraszt a holdvilág fényében, a mandulafák alatt szánt. Ez a földműves várja „az ember” eljövését, bár nem tudja, hogy kiét, azt sem tudja, hogy honnét fog jönni, csak vágyik rá... S a hős megérkezésével nemcsak ennek az egynek, de az összes környékbeli lakónak megváltoztatja az életét. Virágokat termel, szarvasokat hoz a hegyekből, felgyújtja az asszonyok és férfiak gondolkodását, megváltoztatja az állatok és megmozdítja az állatok ösztönét. Megcsillagotja az örö-

met, hogy azután a lány halála visszakeresse a bolyongásba... Ezt a könyvet meg-meg pihenve kell olvasni, gondolkozva, hogy az ember vérebe forrósodjon Giono minden mondatának súlya és ereje.

(f.)

Társaság

Művelődés

Szócahozás

Jézus jászolyánál

Jöttem én is a csillagod után...

Nem a többivel, — a hitemre: nem, — mert hiszen köztük nem lettem helyem. Ha elől jöttem, — félrelöktek, ha köztük jöttem, — meggyötörtek, hátul kullogtam, — visszarúgtak, mind engem szidtak, én rám sügtak. Azért hát csendben lemaradtam és — egy járattal útra csaptam.

Egyedül jöttem ottét éjszakán.

Későn érkeztem. Jászolyod körül rivaltó embergyűrű tömörül. Amit hoztak: már elől rakták, a sok aranyat néked adták, tömjént gyújtottak, melynek füstje a mirha mellé nehezült le. Hitem egébből földre hulltam, mert — jászolyodtól kiszorultam.

Keblemhez nyúltam ajándékomért.

S a tudat bennem fájón felsikolt: sok drága kincsem, mind, mind ami volt — odaadtam, mikor félrelöktek, mikor üdörtek, meggyötörtek, sáros lábukkal visszarúgtak, amikor mind csak én rám sügtak. S míg ők most néked sokat adtak: adni énnekem mit se hagytak.

Szidtam magam tanító voltomért.

Órált gondolat szállta meg eszem: hogy minden kincsem most visszavegyem, s rájuk mutassak, nézd, a rablók, maguk is hiszik, hogy ők a csak jók, hogy amit adnak, mind ők adják, s letagadják, hogy — tőlem kapták. De Te félőtök rám tekintsz és énnekem egy csókot intesz.

Áldlak érte, hogy tanító lettem!...

Marton József

1. Benke László festőművész, az UGAR munkatársa a közelmúltban tartotta esküvőjét Jászberényben Horváth Ilonka erosi tanítónővel.

2. Bensőleges ünneplésben volt része a közelmúltban Jászberénynek. Az erdélyi Bőháza küldöttsége adta át a városban diáktérképben a diszpolgári oklevelet vités Hunakay László alezredesnek, aki a tavalyi erdélyi honvédelmi a felszabadító jászberényi zászlóalját Bőházára hozozta. Az ünnepség legszébb szövege Horváth Elza bőházi-igazgató emlékeztető volt a 22 éves oláh megszállásról.

3. A Jászági Tollforgatók jászkieéri bemutatkozó estjén szerepelt saját verssel Gombos Easler. Most Budapeston Gyarmathy Ferenc általános irodalmi és zenei pályázatán dalával, melyet Kálmán Gáborné szövegelt meg ezüst díszoklevelet nyert. A pályapórtés dal 1941. december 28-án a zeneakadémia bemutató hangversenyén került előadásra.

Szövege a következő:

Nem igaz, hogy üdöbesség az új tavaszra várni, Esti csendben virágok közt álmodozva járni. Nem csak ex van feljegyves a csillagok égre Napfényre is felhők jönnek s hullnak néha [titkos könyvek egy-egy falevelre.

Nem igaz, hogy álom volna ez az egész élet, Hogy a tavasz virulása egy szőben is élhet, Hisz az ősi bánatfelhők mindig közel járnak. Az álomból temetnek is mikor már a levelek [is hervadásra várnak.

4. Elkészült az árokaszllási Ipartestület kultúrterme, a karcasonykor már az új teremben, a hatalmas nagy színpadon mutatkozik be az Ipartestület műkedvelő gárdája. Ünnepléses házzentelés azonban csak tavasszal lesz, mikor már a karzat is késszen fog állni és befejeződik a kültő vakolása.

5. A jászági Képzőművészek Jászárók-szálláson téli tárlatot rendeztek, melynek megnyitóján vitéz báró Urbán Gáspár Jász-Nagykú Szoznak megye főispánja is megjelent. A kiállításon Cecae Árpád, Járdán József, Lizony Ede László, Rács Kálmán, Gy. Riba János, Simon Ferenc festőművészek és Tócsér János szobrászművész aratott komoly erkölcsi sikert.

6. Kultúrdélutáni rendeztek az árokaszllási „Széchenyi” elemi iskolában dec. 7-én és 8-án, melynek színvonala a tantestület szorgalmas munkáját dicséri.

7. A Jászági Tollforgatók, az Ugar munkatársai december 6-án bemutatkozó estet tartottak Jászárók-szálláson a Közbirokoosság termében.

A sportpályázat eredménye

Az idő rövidsége miatt is nagy sikere volt lapunk sportpályázatának, amely azt döntötte el, hogy az őszi idényben ki volt a legeredményesebb Lehel játékos. Ezt a címet 37 szavazattal Mizsei Sándor a Lehel kiváló középfedezete nyerte el, s ezzel egyúttal az Ugar bronzplakettjét is megkapta. (Örömmel jelentjük ezt be, azzal a megjegyzéssel, hogy a közönség véleménye egyezett azzal az elgondolással, mellyel a pályázatot kiírtuk. Mizsei, mint a csapat legrégebbi és mindig egyformán lelkes tagja, az örök „szívembere” az őszi idény állandóan változó kísérleti csapatában a legbiztosabb pont volt. A szerk.) Varga Pál 34 szavazatot kapott. A fiatal kapus főleg a fiataliságtól kapta szavazatait. Szavazatot kapott még Keller Béla, Takács, Dezmód, Erdős és Gyarmatos.

A jászberényi Lehel őszi szereplése az NB III-ban

Jó úton halad a magyar labdarúgás — vonja le a tanulságot a sportsajtó az őszi idény befejezése után. De — csak a fővárosi és nagy vidéki városok mérkőzésein keresztül ítélik, s elfelejti messzelátóját felvenni, hogy a távolabbi az „eldugott vidék” pályáira is belásson. Kiszolgálják sajtóval, tanáccsal, szakudással a kévdenceket, a nagyokat, s a kicsik kint maradnak dideregye és reménytelenül a fűtött szobákon kívül. Pedig most tényleg jó úton halad a magyar labdarúgás: az NB. mérkőzések kiterjesztése, a vidék hatékonyabb bekapcsolódása eleven vérkeringést eredményezett. Megszűnt az egyhangúság a vidéki sport életében, a jobb csapatokat kivették az alosztályok keretéből és összekapcsolták a fővárossal. Így a nem ismerés homályából, ha vállvergetve is de alkalmuk van egyes vidéki csapatoknak az ismertebb egyesületek közé kerülni és a szakajtó hasábjain szerepelni.

Sajnos ez nem oldja meg a gondokat, mert a kis vidéki csapatok tanítása utánpótlási nehézségek, szaktanácsok híjjával vannak.

Vonatkozik ez Jászberény egyetlen csapatára, a Lehelre is, amely 1941. augusztusától az NB. III. Mátra csoportjában szerepel. Az őszi idény befejeződött, s a csapat 16 egyesület közül a 13-ik helyen végzett. Bármennyire is nemhízog az az eredmény a jövő nem reménytelen, s a mérlegelésnél nem szabad szem elől téveszteni a következőket: A Lehel — melynek újjászülése tulajdonképpen a Ferencváros és a Szolnok csapatainak jászberényi vendégjátéka alapján jött létre — jóformán csak az utolsó órában tudta meg, hogy az ígért földjét jelentő Nemzeti Bajnokságban szerepelhet. Természetes tehát, hogy kezdeti felkészültsége igen hiányos volt. Tudtuk valamilyen nyien, hogy komoly erősítésről azonnal nem lehet szó és azt is, hogy erősítés nélkül a csapat — főleg a csatársor — nem állja meg a helyét.

Ez a félév a kísérleti félév volt, és Jászberény lelkes Lehel-tábora ennek is vette. Ezért nem lepte meg a hozzáfértőket a sorozatos és gyenge szereplés. Idegenben

egyetlen pontot sem szerzett a csapat. Néhányszor csupán a balszerencse ütötte el a pontszerzéstől (Rákoskeresztúr, Gyöngyös, Pestújhely). Idehaza vívott hat mérkőzésből viszont csak kettőt veszített (ebből KTK-nak szinte egyenrangú ellenfele volt — a HVSE ellen pedig, a tartalék kapus öt potya gólya juttatta a nagy vereséghez a csapatot) hármát megnyert (Rákosliget, Balassagyarmat ellen főlényesen, a bajnokjelölt és pontvesztés nélkül álló WSC ellen pedig hátartalan lelkesedéssel) egyet döntetlenül vívott (Rákosszentmihály) csalársorának tehetetlensége miatt.

A kísérletezés a csapatösszeállítás körül sokszor nem a legszerencsésebben sikerült. (Kírvó példák: a losonci, egri és csillaghegyi vereség). A labdarúgó sors úgy hozta, hogy az utolsó három mérkőzésre szünetelt meg az NB csapat. A balassagyarmatiak elleni győzelem után ugyanis biztosra vehettük a még le nem játszott két mérkőzés megnyerését. Ekkor a PBÜSE visszalépett a bajnokságtól és Pestújhelyen 8-ik perctől kezdve 10 emberrel játszó és a második féldő végéig döntetlenül álló mérkőzést egy legől eldöntötte. Öt perc alatt három gól ült az ideg és fizikai harcot nem bíró Lehel hálójában.

A tavasszal ellenfeleink többsége Jászberénybe jön, s a Varga — Takács, Erdős (Pacona) — Gerendási, Mizsei, Péli (Rácz) — Gyarmatos, Eördögh, Cs. Molnár, Keller csapatától nem sok pontot fog elvinni. Két szélsőre még szüksége lesz a csapatnak. A Lehel II. remélhetőleg részt vehet a Jászság bajnokságában, mert olyan játékosok, mint: Dezsmond, Kohári, Hangya, Kelemen, Oskola, Kostya, Szívás II. és III. komoly mérkőzéseken kell, hogy szóhoz jussanak.

Az egyfordulós jász bajnokság megszervezésének gondolatát — a szövetség már magáévá tette — Jászapáti, Jászárokszallás, Jászakisér, Jászfényszaru, Jászfalkóhalma bekapcsolódása szükséges. Nem tudjuk mi tartja vissza ezeket a községeket a hatékonyabb sportélettől? Jászberénynek is 1941-t kellett megérnie, hogy végre méltánylást és megértést tanúsítson a sport iránt... (f.)

FILM

ÉLETRE ÍTÉLTEK

Rodriguez Endre rendező ebben a filmben még Afrikába is elviszta a nézőt. A kísérlet bevált, a nézőt lekötö a változatos tálalás, a lenyűgöző cselekmény és a fordulat, erőteljes történet. Azt hiszem, a Jászságnak is fog tetszeni, mert ha a Jászberényi kedvenc, Jávör Pál drámai és átélő játékát veszük elsősorban figyelembe, ez már maga a siker, másodsorban pedig a lényeg a film zenéjéig is gondos kivitelezés. Ez a magyar film technikailag, színészi játékban, rendezői munkában is minőséget jelent. Nagy Mária pedig, a szövegíró, külön hozzájárul témájával a sikerhez.

BOB HERCEG

Az ismert és híres operett zenéjéig és díszletekben szintén elismerést szerzett a fővárosban. Valahogyan a színészek munkája is másodrangúnak tűnik és épp ezért nem olyan különös baj, hogy Szilassyra és Simorra bízják a főszerepet. Mindkettő egyéni bája és fiatalos könnyűvé és légiessé teszi a filmet, mely szintén a jó magyar filmek sorából való.

NÉMA KOLOSTOR

A Karthausi meséje kissé megfialaltva került vászonra, fantasztikusan szép felvételekkel és kitűnő rendezői munkával. Ha ez másorra kerül Jászberényben, ezrek fognak vándorolni — valószínűleg már a Lehel mozgóba... Jávör, Tolnay szerepelnek benne. S az egésznek fojtott levegője a legbrilliansabb.

ALKONYAT

Raimu utólréhetetlenül varázsos lélekrajzoló művészete ez a film. Francia. A kitűnők közül. Nem közönségfilm, de aki átéli, — mintahogy a Forum közönsége — megilletődött lélekkel jön a nézőtérről.

BÜNÖS NŐ

Merész téma, többszörösen kivágott képek. Jellemző, hogy az olasz filmgyártás sok olyat megenged, amit a magyar nem is mer vállalni. Erkölcselem volt a javából, sőt tényleg, de most csak a szelídített változata kerül a magyar közönség elé. És ezzel vezette el erejét.

KRÜGER APÓ

Az év legnagyobb filmje. Amikor megnézte az ember — önkéntelenül más filmekkel hasonlítta össze. Balaklava, Jud Süss és hasonló nagy filmcímek kavarognak a fejében. Csakis a legnagyobbakkal lehet összehasonlítani és mégis más. A német rendezés új adott megint és — merészet. Van itt megint minden egy gigantikus rendezésben, de ezenfelül artisztikum is a javából.

KOMÁROMY JÓZSEF.

Tüzéreink Oroszországban

1941. július 4-én léptük át a határt és a Prut völgyében nyomultunk előre. A gyors előnyomulást nagyon akadályozta a sok felrobbantott híd. Július 6-án elértük Kolomeát, innen tovább nyomultunk előre Delatyn, Horodenka és Jagelnica felé, majd 10-én átléptük a lengyel-orosz határt, melyet a Zbruz folyó alkotott. 11-én reggel kaptuk az első légitámadást, 3 rata alacsony repüléssel géppuskázta az oszlopot, de veszteségünk nem volt. 12-én Dunajevcibe érünk, a városon túl tüzelőállást foglaltunk, állandó légitámadás között. Itt az üteg egy hétig maradt állásban és itt találkozott a magyar hadtest balszárnya a németekkel.

Dunajevcitol 20-án éjjel tovább nyomultunk előre, másnap hajnalban harcokosi támadás érte az üteget, fél óra alatt hat harcokosi kilőttünk, a többi elmenekült. Még ezen a napon nehéz harcok árán elfoglaltuk Uligát. További útvonal: Nemirov, Brachlaf, Tielchin, Obodorka. Aug. 6-án elfoglaltuk Peromajszk-ot, itt néhány napi pihenőt tartottunk. 16-án bevontunk Ternovkába, 4 km-re a Fekete-tengertől. Két heti pihenő következett és fürdés a tengerben. Aug. 29-én Nikopolj-ba mentünk a németeket felváltani. Itt maradtunk 11 napig. A Dnyeper jobb oldalán egyébként a magyar csapa-

tok, a bal oldalán orosz csapatok voltak beásva. Oriási ellenséges tüzérségi tüzet kaptunk, az oroszoknak kb. 14 ütege volt, míg nekünk csak kettő. Ha a tüzérség abbahagyta a tüzelést, jöttek a raták és a bombázók, egy percig sem hagytak bennünket nyugodtan. 11 nap múlva a németek váltottak le bennünket. Szept. 10-én Zaporozje nevű város elé nyomultunk és itt a Dnyeper partján védő állást foglaltunk. Az oroszok többször kitörték a györűből, de mindig sikertelenül. Itt három hétig voltunk állásban, majd a németek leváltottak bennünket és két heti pihenőre hátra mentünk. Okt. 13-án indult meg az utolsó előnyomulásunk. 14-én Dnyepetrovcsk-ba érünk, átkeltünk a Dnyeperen és a kijelölt Iripun város felé nyomultunk, mely a Donec partján terült el. Az előnyomulás útja borzalmas rossz volt, állandóan esett az eső és a hó. 27-én elértük a Donec folyót, s beástuk magunkat a folyó partján. Itt már megjelentek az angol gépek zuhanó bombázással támadtak. Nov. 3-án leváltottak a németek és 15-én elindultunk hazafelé. Dec. 4-én léptük át magyar hazánk határát és 7-én megérkeztünk Jászberénybe.

Rédei Imre

MÉRLEGEN

[1] Egy iparos megszólal... Az Ugar első számában egy színes és hangulatos levél jelent meg a munkásifjakhoz címezve. A levél célja, tagadhatatlan, jószándékú, csak nem jó helyre címezte az író.

Nem világosít fel arról, hogy mi a tennivaló. Mert hogy egy másfélhasábos lelkesítő és toborzó cikk nem elég a bajok megszüntetéséhez az egyszerű bizonyos.

Az ember egyik legfontosabb életösztöne a létfenntartás. Ezt igyekszik biztosítani. Ha tehát az iparosifjúság menekül a mestersegtől, akkor az abból az egyszerű felismerésből ered, hogy létfenntartását nem látja biztosítottnak és kénytelen olyan pályát keresni, ahol állandó keresetre van kilátása s nem kell örökké félnie, hogy máról holnapra kicsöppen a műhelyből.

A budapesti asztalos mesterek Ipartestületének egyik érdemes alelnöke állapította meg azt a szomorú tény: kiválóan felkészült iparosifjak hagyják ott a szakmát és inkább a levélhordó táskát akasztják a nyakukba. Miért? A felelet egyszerű. Mert a mesterség

nem ad állandó keresetet. De ez még a kisebbik baj. A nagyobb baj az, hogy az iparos ifjak ezrei vándoroltak ki külföldre — szintén értékes elemi a munkásoknak — akiknek jó része elveszett a magyar ipar számára.

Nem hangulat kérdése ez az iparosifjoknak, hanem súlyos kenyérgond, aminek a mértékét le lehet mérni azzal, hogy inkább ott hagyja szakmáját és megy, ha teheti, szerény kis jövedelmű közalkalmazottnak. Ahol a biztos fizetés és a „szüksős nyugdíj” — ami mindig több, mint a semmi — a mindennapi megélhetést élete végéig biztossá teszi.

A cikk írója új társadalmi rendről is beszél, mint kívánságról. Ha van közösségi érzés, úgy épen a munkás rétegben fejlődött ez ki, már csak helyzeténél fogva is. Szívesen vállalna szerepet, úgy az iparosság, mint az iparosifjúság az új társadalmi rend kialakításában. Örömmel fogna kezdet, — de ennek a kézfogásnak felülről az értelmi osztályból kell elindulnia.

Az említett bajok megszüntetése a felsőbb vezető réteg fel-

adata. Erős a hitem, hogy a kormányzat okos és céltudatos iparospolitikával segíteni fog, mert segíteni kell, márcsak a gazdasági szükségszerűség miatt is.

Balogh Géza.

[2] Tekintetes Szerkesztőség! Az Ugar első számában megjelent Bognár Gyula cikke: *Miért van szükség a jászberényi népfőiskolára?* Erzem és velem sokan érzik, hogy végre tenni kell már valamit a Jászságért! Értékes alkotó része a magyarság öszeességének a Jászság népe, értelmes, tanulnitudó. Kár, hogy soha sem törődtek vele igazán. Kár, hogy a jóakarát legtöbbször megfeneklett az ígéreteknel, kár, hogy egy-két tenni akaró ember akarása is elposványosodott a közömbösségben. Most a népfőiskolától várunk valami nagyszerű ajándékot a Jászság számára. Haladást, kultúrát várunk tőle. Hisszük: megadját az a jász legényeknek, amit a mostoha körülmények között megszerezni nem tudott: pótolni fogja a magasabb fokú iskolázottságot. Ezzel kapcsolatban jegyzem meg: nem lehet-e a Bognár Gyula át-

tal is említett nagy népi írókat költőket, Erdélyit, Illyést, Sinkát, Verest egyszer lehozni ide a Jász-ságba, hogy megismerjenek bennünket és mi is megismerjük őket, akik mégis belőlünk származnak, hozzánk legközelebb állnak, miértünk, mivelünk együtt harcolnak. Talán az Ugar rendezhetne egy műsoros irodalmi estet, vagy a népfőiskola egy irodalmi délutánt a nagyközönség számára, melyen ezek a népi írók szerepelnének... Kiváló tisztelettel: B. E.

A népi írók jászberényi bemutatkozó irodalmi estje meglesz, mint azt lapunk más helyén közöltük. (Szerkesztő.)

3. Kereskedőifjúság figyelme! Borotvás-Nagy Sándor: Nevelhető-e a fajmagyar üzletemberré? c. élvezetesen megírt munkájában szembeszáll azzal az áligazsággal, hogy a magyar nem

való üzletembernek. Példákat hoz fel arra, hogy szinmagyar üzleti vállalkozók hogyan teremtettek maguknak a semmiből nagy vagyont. A jövőben a népből, az egyszerű társadalmi osztályokhoz tartozók fiáikból kell üzletembereket nevelnünk. Értse meg végre fiatalságunk, hogy az építőmester lehet olyan úr, mint a fészolga-bíró, s jobb vaskereskedőnek lenni, mint miniszteri tanácsosnak. Igazi jó kereskedővé megfontolt, kitartó munkával lehet a magyarság: batyuzó östermelőként kell kezdeni, élelmiszervagy nyersanyagvásárlóként folytatni, szatócs, nagy cég helyi megbízottja, középkereskedő, vállalkozó, kereskedelmi vállalati vezető a haladás és emelkedés következő állomásai, s végül kialakulhat az értékes nagykereskedői osztály! Fét hát munkára, bátran és hittel!!!

A szerkesztő asztalából

A szerkesztésben közreműködik: Bognár Gyula és Karácsonyi József.

Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldogabb újévi ünnepet kívánunk előfizetőinknek és olvasóinknak az Ugar munkatársait.

Ma szdmunkhoz csekkszámlát mellékelünk, kérjük kedves előfizetőinket, hogy fizessék be az előfizetést díjakat.

Lapunk megindulása felülmúlta az elképzelést. Sokan mellénk álltak, sokan megrendelték a lapot. Az ötvenedik előfizető december 10-én jelentkezett: a jászfényesvári felelős Katolikus Gazdakör, a jász községek közül Jászkiőr, Jászórákallás és Jászfényesvár, valamint Jászjókohalma sorakozott mellénk. Volt egy néhány falu mely felszólításunkra teljesen nem maradt — de nem adtuk fel a reményt, hogy náluk is hívó szóra találnak. Sajnálatosabb ellenben az a tény, hogy nyitott kapunkon irással és gondolatlanul csak még nagyon kevesen jelentkeztek, azok inkább csak a kopogtató szó legazegényebbéjével: a beklüdtött verssel. A népi tehettek felé még igen nehéz az út. Szomorú, hogy azok, akik talán jól látnák a dolgokat és kik ölkütiuréseinket többé-kevésbé megértik csak bírálattal jönnek, munkavállalás nélkül. Szívesen vesszük a kritikát, hiszen a fejlődés záloga — de segítséget és munkát kérünk a bírálóktól. Akik pedig olismérséssel és örömmel kerestek fel leveleikkel az ország különböző pontjairól, azoknak viszonszólunk azt válaszoljuk, hogy minden igyekezetünkkel a lap tökéletesedésének szolgálatában állunk. Semmi egyéni szempont nem játszik szerepet lapunk szerkesztésében, csupán népünk szolgálata.

Lajkó Sándor Alattyán: Levelében azt írja: — „hallottam, hogy ez az újsg azért keletkezett, hogy értünk, a jászágban élő munkás, kisgazda, iparos emberek érdekeiért harcoljon. Hát erre már nagy szükség volt. Tudjuk ezt különösen mi falusi emberek, az Isten áldja meg szándékát.” Köszönjük levelét. Igazavan, ilyen emberekért mint Ön, indítottuk meg az Ugart.

Biró András Budapest: Verset lehetőleg keveset közlünk. Levelének örültem, a cserpéldányt megindítottuk.

Kenassey Ferenc Kolozsvár: Testvér leveled igen jól esett. Fontos, hogy mi, akik valamikor együtt voltunk, ezután is összetartsunk.

Nyerges Mihály Csánádpalota: Az Ugar remélhetőleg összekötőkapocs lesz köztünk.

Dr. Bodits Pál Miskolc: Rejtvényt egyelőre nincs módunkban közölni.

Lékó Béla Jászjókohalma: A kritikának örültünk. Megállapításai — ha nem is mindenben — de legnagyobbérted fedik a valóságot. Erősen várjuk cikkét és adatszerező munkásságát.

Bessenyei Eszter Jászkiőr: Réz vállalkozás munkánkban nemes cselekedet. Egy folyóirat nemcsak cikkeket írásból, szerkesztésből és postásaságból áll, hanem terjesztésből is. Bár mindenhol ilyen erős támaszt kapunk, mint Önöknél. S bár a „hallgató” falvak is levették már egyszer a „jász közhely-könyvet.”

ÉLES

SZEMMEL

„Annyit dolgoztam, hogy elfelejtettem imádkozni”

vallotta be egyik iparos legény, kit olyan helyzetbe hoztak, hogy elkeltett mondania a Miatyánkot és a Hiszekegyet. Valóban nem is tudta ezeket az alapvető dolgokat. Milyen lehet ennek az embernek élete? Tudja es, hogy miért is élt tulajdonképpen a világon? Igaz, hogy az ember munkára van teremtve, de szabad-e a célt az eszközsel felcserélnünk? Az újzsejdi iskolában, hogy milyen volt annak idején a hitoktatás azt megállapítani nem tudjuk, hiszen a tettes maga bevallotta, hogy: Anyámmal odahaza minden nap imádkoztunk, déiben is, este is. Egy biztos azonban: Ahogy nem tudja felháznai az ember elemista cipőjét völégény korában éppen olyan alkalmatlan az iskolában felesezett hitiemeret felnőtt korban kellő tágítás és utánpótlás nélkül. Lehet valaki jó iparos, de nem egész ember, aki nem tud, aki elfelejt imádkozni. Isten azonban a tisztas ipart áldja. Es pedig ima nélkül elképzelhetetlen.

„Díszvaesorák!”

Ha jól emlékszünk van valami rendelet, mely betilt mindenféle bankettesét s dísz eszem-iszomot. Kár, hogy ennek megszegőire nem hoztak valami jó nagy büntetést tartalmazó eszankciót. A hasára inni, a hasát énni könnyű, annál nehezebb a hasát s a kösért valamit. — tenni! Vajjon es utóbbi, a díszlakomázók, mikor tanulják meg?

Két pohár sört

lehet kapni 80 fillérért, vagy egy Ugart. A párhuzamot nem mi állítottuk fel, hanem egy jászberényi bentemester. De nemcsak párhuzamot állított, hanem gondolatban már habzóolta is a sört. Szegény gondolat két pohár sörtbe kell, hogy fuljon nap mint nap...

„Nekem vasárnap van a legtöbb dolgom!”

Erről az úrról fel lehet tettelesni egészen nyugodtan, hogy hétköznap nem dolgozik. Az emberi természet már úgy van alkotva, hogy egyheti komoly munka után pihenni kíván. Ha valaki est éveken keresztül megtezi, akkor úgy látják éveken keresztül nem végzett semmi komoly munkát, hanem csak átlassáta a heteket. Embert a munka, Istené az áldás! Az általa vezetett vállalat vajjon remélhet-e sokat tőle?

„Nem dohányzom, mert szeretem a nőköt!”

Bár szeretnéd a saját asszonyodat! Férjes ember eszjából ilyet hallani legalábbis otromba dolog. Mit eszólnál Te hozzá, ha a feleséged jelentené ki: Azért csináltam magam, mert szeretem a — férfiakat! A kettős morál, mely a férfiaknak mindent megenged s elnéz, de a nőktől mindent megkíván, — nem akarván megnevezni a gyereket nevén — nem kereszény felfogás.

„Undok hely ez a Jászág, itt nem lehet éjjelezni és mulatni!”

A feleségek hetenként kétszer-háromszor utazik Pestre, hogy ott kitáncolja magát! Olyan beteg és pervers felfogású embereknek, kik az élet értelmét csak a minden nap hajnalig tartó dáridóban látják bizony undok, de ez a Jászágban dicőségére válik. A mi életünk nem lebzselés — az állam jóvoltából s a köz áldosathozatalából, hanem kemény munka, mely nem fulladhat mindennap reggelig tartó táncba s dáridóba, hanem úgy este 10 óra tájban csendes álomba. Elképzelhetjük mennyit ér Uraságod munkája nap, ilyen hajnalokig tartó dáridók után! Nem ismerjük a családi körülményeit Uraságodnak, de nem hiszük, hogy Felesége ónagysága egy kis kutya tartásán kívül többre vállalkozhatna. Ilyen életfelfogás mellett — még azt a szegény kutyát is sajnáljuk.

Buzacskóvárákhoz csúházbuzacskók:

Porzol

Tilantin

Arzopác

Egér és patkány irtáshoz:

(Zelio)

mérgek

állandóan kaphatók

Jánváry Endre
GYÓGYSZERTÁRÁBAN
JÁSZBERÉNY

Boldog karácsonyi

és újévi ünnepeket kíván

igen tisztelt vásárlóinknak

Szobocskó Gyula

A Haza ügyét szolgálja, de saját számítását is jól megtalálja, ha olajos magot termel.

Kössön szerződést a

Futurában

Mindenemű felvilágosítás ugyanott!

Erdély földjén és népén segít, ha

Erdélyi

Nyereménykötvényt

vesz.

Milliónyeremények — 4%-os kamat.

Jegyezze a

Jászkerületi Népbankban

Teljes

bizalommal

vásárolhat

a

Hangyában

Autósok!

Téli olajcsere

SIMON JÁNOS
VACUUM lerakatában.

Könyvek, papíráruk, irodaszerek

Különféle ajándéktárgyak

BESENYI KÁROLY

„ÁRÚHITEL” eladási helye!

könyv-, papír- és személyné kereskedésében
Jászberény, Apponyi-tér 28.

Buzát

és rozst

vásárol
Fecske
Sándor

Hombár
főbizományos

MALOM

CSILLÁROK

Faragó László

villany és rádió-szerelő szaküzletében.
Jászberény, Zagyvapart 2. Telefon: 36.

AZ ÖSSZES GYÁRTMÁNYÚ RÁDIÓK
HÁLÓZATI ÉS TELEPES KIVITELBEN
PHILIPS VILLAMOS ÖNBOROTVA
PHILIPS KÉZIDINAMÓS ZSEBLÁMPA KAPHATÓK

Könyvek

finom

papíráruk

Tintenkuli
és márkás
a r a n y
töltőtollak

legelőnyösebben vásárolhatók:

Pesti és Társai

(NOVOTHA)

könyv-, és papírkereskedésében
J-berény, városház épület sarok
"Árúhitel" eladási helye!

„LEHEL”
CIPŐ DIVATHÁZ

Cipő és finom
divatárú izléses
választékban !!

Szabott árak

Bórtalpú cipők
árúsítására ki-
jelölt szaküzlet

Cégt.: NYÍRI FERENC
tűzharcos (Lehel-szálló épület)
Telefon: 160. Árúhitel eladás!

Pecsenyánszky Sándor

telefon: 181.

Fehér Kaplár János

telefon: 141.

petróleum, benzin
és ásványolaj
nagykereskedők

Benzinkút szolgálat
Gyöngyösi-út 2. sz.
Zárdával szemben.

A M A G Y A R
Petróleum Ipar Rt.
jászberényi leraka-
tának képviselői.

Mezőgazdasági kedvezményes
árúk (benzin, gázolaj, petró-
leum) beszerzési telepe.

Jászberény város közönségének
karácsonyi ajándéka az újonnan
épített fővárosi nivójú

Lehel Mozgó

megnyitása

Jól és olcsón

v á s á r o l h a t
mindennemű úri és
női divatcikket

SEBŐK TIVADAR

A Nemzeti Önállósítási alap
kölcsönéből létesült üzletében
J Á S Z B E R É N Y
Apponyi-tér 28. szám.

Divatos szabású, jó kidolgozású
úri ruha készíthető

NAGY GYULA

Szolid árak!

Pontos

kiszolgálás!

Árúhitel

eladási helye!

úri szabó üzletében
Jászberény, Horthy M.-út 2.
Megbízható jó minőségű
anyag hozzáadásával is.

Minden könyvújdonság

beszerzhető a

Dobóczy
könyvkereskedésben

Amatőr albumok

Levélpapírkülönlegességek

Jászberény,
Apponyi-tér 14. szám
Telefon: 110.

Töltőtollak
Játék és díszműárak
nagy raktára

Magyar Posta
1942. március 1.

Magyar

Jászszági folyóirat

II. évfolyam 3. szám.

Ára: 80 fillér.

1942. március 1.

b. Simon Ferenc: Tél a Zagvován

Jördán József:
Kubikusok.

Gy. Riba János:
Sárikám alszik.

Tálapó asztala
Fotó: Cs. Kiss Ferenc

Ugar

SZERKESZTI: IFJ. FECSKE SÁNDOR

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELNIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

Ponyva és álirodalom

A ponyvaregények elterjedése az utóbbi időben ijesztő méreteket vett fel. Egy nemrégiben közölt kimutatás méltán megdöbbentett mindenkit, aki a magyar szellemi élet, s a magyar társadalomnak ezt a rákfenéjét régóta figyelemmel kíséri. A statisztika szerint az egypengős regények havonta 200.000 példányban, az ötvenfilléresek 150.000 példányban, a húszfilléresek 1.200.000, a tízfilléresek pedig kétféle példányban jelennek meg. Ez havonként 3.550.000 ponyvaterméket jelent. Az évi ponyvaregénytermés így módon 42.500.000 példány, ha ehhez hozzávesszük, hogy egy ilyen színes könyvecské nemcsak egy emberkezén megy keresztül, olyan képet nyerünk, amely nemcsak, hogy mélységesen elszomorító, hanem egyenesen felháborító is.

Nem mondhatjuk tehát, hogy nálunk keveset olvasnak, sőt sokat és sokan olvasnak, s ha mindezt a kultúra, művelődés, az irodalom szolgálatába állítanák szellemi életünk igazán szép képet nyerne. Csakhogy ez a mérhetetlen papírtömeg, betű milliárd — hát van papírhiány? — mind csak sekélyesíti az értelmet és a gondolkodást.

Tudom sokan közlegyintéssel intézik el az egész ügyet, s úgy vélekednek, hogy nem érdekeltnek mindenkit a komoly és irodalmilag, vagy tudományos alapon álló olvasmányok és azért olvasnak, hogy szórakozzanak, s feledést találjanak az élet ezeregy gondjai között. Csakhogy az „írás” feladata egészen más: legelső eszköz lehetne a nemzetnevelés szolgálatában.

A társadalom nemcsak hogy tűri ezt a fertőző hadjáratot, hanem melegágyban ápolja, tenyészt és virágoztatja. Elhárítja magától a felelősséget úgy gondolkozva, hogy ha a hivatottak nem tesznek semmit ebben az ügyben, akkor ugyanis kár a veszedésért és kiállításért.

Ki tehát a felelős a ponyvairodalom ilyen méretű elterjedéséért? Kérdezheti méltán az olvasó. Erre a kérdésre igen nehéz a felelet. Az író nem, mert a ponyvaregényeknek nincs kimondott írójuk, a betűvetője — kit a ponyvát kotyvasztó katlan kitermett — nem személy, hanem irányított báb, kit

hangzatos idegen (legtöbbször angol) nevek mögé bújtatnak, hogy a közönséget annál jobban érdekelje. Nagy János név nem mond semmit, annál többet mond azonban és csábit H. D. Willson stb. vagy egyéb kiagyalt név a „Vörös-csőru bandita” vagy a „Legszebb álom” írójaként. A kiadóval már másként áll a helyzet: Ez rendszerint mindenre kapható, nyereszkezőre számító felelőtlen egyén kinek csak a haszon számít. Ezeket a kiadókat hatalmi szóval és intézkedéssel kellene rákényszeríteni arra, hogy ezeket az olcsó filléres kiadványokat a kultúra szolgálatába állítsák. Felhasználva a füzeteket, könyveket a világtörténelem, tudomány, művészet ismertetésére nagyjai életének és eseményeinek leközlésére, esetleg a magyar irodalom örök értékeinek népszerűsítésére, fiatal ismeretlen tehetségek felszínre hozására.

Még nagyobb a felelősség azokon, akik túrik a „műfaj” virágzásait és nem tesznek ellene semmit. S a revorveres rémdrámák, a mosolyt fakasztó kalandor hősiességek, az érzélgős narancsszörpök, a szentimentális és ostoba szerelmi történetek tovább is elsőrendű olvasmányai maradnak a szegényebb néprétegnek, s főleg az ifjúságnak, mely a maga naivságában elsősorban ezek után a könyvek után nyúl. De nálunk leghatalmasabb úr a pénz, az egyéni meggazdagodás és a részesedés. Erre pedig a „műfaj” igen alkalmas.

Nem kevésbé lényeges kérdés a magyar életben az álirodalom burjánzása. A kiadói mézes-madzag ezen a téren a díszes külső, bőrkötés, merített papír és egyéb hatásos fogás. Ebben pedig nemcsak a „ponyvák” zugkiadók, hanem a legnagyobb kiadóvállalatok is hibásak.

Az irodalom utáni vágy — sajnos, hogy így van — leginkább csak a középosztállynál található. A paraszti osztály még saját tehetségeinek írása után sem érdeklődik. A munkásság a „ponyvák” szorító karjában vergődik. Az iparos és kereskedői osztályokban sokszor hiányzik az irodalmi érdeklődés, de az alap is hézagos. Az értelmi középosztály viszont határtalanul felületes ezen a téren.

Igy azután az olvasó megfeneklik legelőször a „tisztá szándékú közepszerűség“, a „dilettáns irodalmárkodás“ légkörében. Segítő kezet nem kap. Sajtója nem irányítja eléggé. Megfizetett könyvismertetések, kiadói reklámok elkápráztatják, s minden jogos kritikai értéktől megfosztják. A külföldi irodalom terén — ha nem tud idegen nyelven az olvasó, a kiadói ítéletére, sokszor agyonreklámozott és felfújott könyvekre szorítkozik.

Egy-két fővárosi író most felemelte szavát, s

nekünk vidéki őrtállóknak, ugyanez a köteleességünk. A ponyvairodalom milliói termékeit, az áliródom terhérdítását nem nézhetjük tétlenül. Az első ellen kiméletlen könyörtelenséggel kell eljárni, a másodikat neveléssel, irányítással, a közönyt megtörésével és a figyelem átirányításával lehet gyógyítani. Természetesen eredményt elérni nagyon nehéz. De a harcot, mint annyi sok fronton a megújuló életben, itt is meg kell kezdeni.

(f.)

Építsünk jász módra

Írta: Járdán József

Minden kultúrának legreprezentatívabb kifejezőmódja az építészet. Hasonlítsuk csak össze gondolatban a kínai, hindu, egyiptomi, görög építészeti emlékeket például, rögtön világos előttünk, hogy a kultúrák lelkét ezek hordozzák legvilágosabban és legmaradandóbb formában. Azt mondhatnánk: minden nép egyéni építészeti stílust teremt s azon keresztül szemlélteti a maga faji jellegét, gondolkodásmódját. Külön nemzeti, helyesebben: népi építészeti stílusa van minden népnek, melyhez ragaszkodik, melynek hagyományait őrzi és újabb alkotásainál alkalmazza. Minél erősebb valamely népben a faji öntudat, annál inkább egyéni az építésze.

Nekünk magyaroknak is meg van a magunk sajátos magyar izlésünk az építészetben. Természetesen, ez nem olyan ősi, mint a művészetek egyéb ágaiban. Ezt nem Ázsiából hoztuk, hanem itt sajátítottuk el a házépítés mesterségével együtt, itt vettük kölcsön a motivumokat is egyik, vagy másik történeti stílustól. De erős népi kulturánk átalakította, egészen magyarrá tette ezeket a kölcsönvett román, barokk motivumokat. Valami praktikusságra való törekvéssel, valami ősi ázsiai izléssel magyarrá varázsolta, úgyhogy egészen nyugodtan beszélhetünk külön magyar stílusról az építészetben. Ezt a magyar stílust, ezt a népi izlést képviselik falusi kicsiny házikóink, vidéki kastélyaink, templomaink, sőt újabban a fővárosban is néhány középületünk.

Nem célom most a magyaros izlés jellegzetességeit fejtegetni. Csak arra akarok utalni, hogy van magyaros népi építészeti stílus,

melyet érdemes és kell is kultiválni, mert erőt jelent, faji öntudatot fejleszt. De ennél még tovább is megyek! Azt állítom: van külön jászági építészeti stílus, vagy legalább is vannak olyan sajátos motivumok, melyek csak itt nálunk találhatók. Csak fűtő gondolatban utalok például az árokszállási gyönyörű kerék oszlopos, tornácós jászházakra, vagy a berényi házaknak sokszor mese-szép csipkepárkányos oromzatára. De ezenkívül — azt hiszem, — kötetet lehetne írni a Jászság építészeti sajátosságairól. És érdemes is volna ezzel külön is foglalkozni valaki hozzáértőnek, mert sajnos hajok vannak ezen a téren. Nem akarom megsérteni építőmestereinket, pallérainkat, de borzalmas izléstelenség tapasztalható az újabb házakon. Vagy legalább is — enyhén szólva — magyar szemet bántó nemzetköziség. Tessék csak azokra az új u. n. modern házakra gondolni, melyek gombamódra szaporodnak és hivalkodva meggel dülnek az utcára, nemde egészen nyugodtan felépíthették volna Kaliforniában, vagy Hollandiában, ott sem hatott volna kevésbé idegenül, mint nálunk, Jászberényben. Fantázia hiányzik építészainkból, vagy kellő izlés, vagy talán magyar lélek? Vagy hát ki itt a hibás? Az építész, aki ilyet mer építeni, vagy az építető, aki ilyet tud kívánni. Avagy talán a városépítészeti hivatal, mely ilyet tud megengedni? Talán az egész megbicsaklott korislés? Isten tudja! De azt tudjuk, hogy kár, nem is kár-halálos vétek ezekért a lélektelen, nemzetközi sablonra szabott házakért elfeledni a régi nemes, jászági építészeti hagyományokat. Vétke az építetőnek, méginkább

az építőnek, de nem kisebb mértékben a társadalomnak és felelős érte a Jászság hivatott vezetősége is, mely talán erélyesebb kézzel, hozzáértőbb szeretettel irányíthatná a jász népet ezen a téren is. A községek vezetősége középületeken hangsúlyozhatná a népi jász izlést, méginkább a közfégi támogatással épített munkásházakon, árvizkárosultak ujonnan épített hajlékain (miút ezt János-hidán örvendetesen tapasztaltam is!) Mindenesetre kíváncsian várjuk, hogy a berényi újtemető mellett most épülő városi házak mennyire viselik majd magukon a jász jellegét. Jász házak lesznek-e vagy mindenhol található uniformizált skatulyák? Bizunk a városi urak izlésében és izlésnevelő-hivatásuk felelőségének tudatában.

Dehát nemcsak Berényről van itt szó, hanem az egész Jászságról. Oly veszedelmesen fejlődik a baj, hogy szinte kedve volna az embernek azt az indítványt tenni: létesítsünk egy csemeke iskolát, melyben a jász hagyományok szépségét, a jászági izlés nemes-ségét tanítanák s hívjuk meg ide elsősorban építőmestereinket s rajtuk keresztül az egész építő jász népet.

Azt mondja valaki: de kérem nem térhetünk vissza a régi falusias izléshez, fejlődik a korrallal az igény is, nádasházak helyett kecses villákat kíván építtetni, akinek pénze van! Értsük meg egymást! Nem is azt mondjuk mi, hogy maradjon minden a régiben, hanem azt, hogy a régi nemes hagyományokat ne adjuk oda idegen motivumokért. Nem válunk maradiakká, nem falusiasodunk vissza, ha az ősi motivumokat új formában alkalmazzuk. Példáit

mondjak? Jó néhány évtizede elhagytuk már a régi népviselet ködmönét (a jászságban kuzsunak hívták), már a legöregebb emberek sem használták. Valóban avult divatnak, megholt viseletnek tartotta mindenki. S mi történt? Ma Jászberényben, de az egész Jász-

ságban egymásután tűnnek fel a régi ködmönök modern unokái. Jött egy ügyes, művész lélkű ember, aki meglátta a régi szép hagyományt ezen öltözködési darabon, s ezt modern szemmel, modern izléssel új életre teremtette, s ma senki sem érzi avult-

nak, uraink és hölgyeink egymással versengve csináltatják maguknak a Dancsa-féle bundákat. Tessék, építész uraim, amit Dancsa csinált a régi ködmönből, csinálják meg önök is a régi jász építkezési hagyományokból!

A betegség megelőzése és gyógyítása

Írta: Dr. Enk Ernő

A legújabb kor magas színvonalon álló gyógyító orvostudományának, egy mellékága hajtott ki. Nevezük ezt megelőzésnek, vagy még szebben phylaxisnak, mert így talán méltóbban elfogalhatja helyét abban a bonyolult egészségügyi ágazatban, melynek fő-alappillére lenne. Erre az alapra támaszkodna és ettől szeretné gyógyulását remélni a beteg emberiség.

Kialakult egy teljes prophylaxis organizáció, a legmagasabb közegészségügyi fórum irányítása mellett. A zöld asztal ontja szüntelenül rendelkezéseit; utasít, irányít, oktat, hogyan lehetne a bajt megelőzni. Heti, havi, évi jelentések futnak be a betegségekről, hogy a statisztikai adatok pontosak legyenek.

Külön zöldkeresztes egészségvédelmi szolgálat működik ebben a nagy munkában és végzi fáradságtalanul az orvossal egyetemben a megelőzést. Előadásokat, ingyenes tanácsadó órákat, vizsgálatokat tartanak, kikülfutják hol van fertőző betegség, mely családban pusztít a tüdővész, korszerű rendelőhelyegekben a szegény beteg is hozzájut, hogy baját megállapítsák. Röntgen vizsgálatot végeznek, jótékony adakozással cukor és tejakciókat tartanak fenn, higiéniára is ügyelnek, stb, egyszóval az egész prophylaxis szervezet a legkitünőbbben működik.

Magyarországon mégis minden negyedik-ötödik ember hal meg tüdőtuberkulózisban, jóval több, mint az összes fertőző betegségekben együttvéve. Ez a rettenetes veszedelem pusztítja, tizedeli a magyar fajt. Kérdezem, megtudja-e állítani ezt a rombolást a prophylaxis? Előadások tartásával, ingyenes tanácsadási órákkal, a baj kikülfutásával, röpcédulák osztogatásával mennyivel jutottunk előbbre?

Tapasztalat szerint az előadásokat szórványosan látogatják, meghallgatják, talán meg is értik (mert elsősorban mégiscsak a nem kulturált szegény tömegek betegsége ez) és ha be is látta helyességét, a köhögős ember továbbra is csak köhögni fog, köpetét is ugyanúgy fogja szanaszét szórni mint azelőtt, hazamegy szegényes lakásába, otthon továbbra is ugyanúgy fogja családja többi tagjait fertőzni, mint azelőtt. Fel lett tárva a baj, a kivizsgálás a legtekélyesebben sikerült, a beteget még otthonában is felkeresték, a legjobb utasításokat is megkapta, meg is röntgenézték, de sorsa ezek után is változatlan maradt, a prophylaxis kimerült. Ime, a közegészségügyi alappillére meg van, a munkát be kellene fejezni, tető alá hozni, gyógyítani, orvosolni kellene a bajt!

Ezen a téren a gyakorló orvosok, kórházak,

szanatóriumok, különféle egészségügyi intézetek, tőlük telhetőleg a köteleességüket megteszik. De ki tehet arról, hogy a tüdőbetegek jó része mégsem kerül gyógykezelésbe? Gyógyítani kellene, de nem lehet, mert ha Magyarországon ilyen betegek részére 3000 ágy van fenntartva, legalább ötszöszere annyi kellene. Szóval elhelyezni sem tudjuk megfelelően. Pedig ez lenne az első, legfontosabb követelmény. A fertőző beteget ki kell emelni az ő környezetéből. Ha súlyos, kórházban elhelyezni, ha pedig a betegség még kezdeti állapotban van és emberi számítás szerint gyógyítható, helyezük végleges gyógyulásig szanatóriumba.

Eltényeszen csekély azoknak a száma, akik vagyoni helyzetüknél fogva éveket tölthetnek klimatikus gyógyhelyeken, szanatóriumokban. Mi lesz tehát a sorsa a gyógyulást váró vagyontalan egyszerű középosztálynak, a munkás tömegeknek, a sokgyermekes paraszt napszámosnak? Ezen a téren sokat segíthetnének a betegbiztosító intézetek de itt sajnos az igényjogosultság megszorításával, az elhelyezés lassúságával, a kórházi vagy esetleg szanatóriumi idő kiszabásával, nem sok eredmény érhető el.

Tehát más vágyon kell elindulni, ha megelőzni és orvosolni akarunk. Helyezzük itt előtérbe az általános higiéniát, tisztaságot. Ezen a téren szomorú tapasztalatokat gyűjthetünk, ha csak a helyi viszonyokat szemléljük. Jászberényt egyáltalán nem érheti a dicséret. Poros, piszkos, szennyes utak, dűledező, nedves vályog viskók között élni, nem egészséges. Vízvezeték és fürdő hiány egy 32.000 lakosú városban, mind a nem-törődőtség, szomorúan kiütköző jász közönyöség, tespedő ugaria. A többi hasonló lakosú városhoz képest igen lemaradtunk. Öntözéssel portalanítható, tisztábbban tartható aszfalt utaknak kellene lennie az egész város belterületén. A rossz utak szennyes pora, a „jász-cső“, a legveszedelmesebb baktérium hordozó.

Hogy az egyéni tisztaság és tisztálkodás terén mily szörnyű e kép, elképzelhetetlen. Mert ha ennek a városnak egyetlen fürdőjét évek óta üzemben kívül helyezték és jelenleg mozivá alakították, valami oka kell, hogy legyen. Vagy az, hogy itt Jászberényben senkisémm fürdik, vagy pedig a fürdésnél is előbbre való a mozi. Vagy talán az is elegendő, ha nyár idején strandolás címén a berényi polgár egy évre elveti a testi tisztaság gondját, a mindig szabályozásra váró Zagyvának szennyes, dögöktől fertőzött, iszapos vizében? Vagy még egyszer külön dicséretben részesítsük a jászberényi

egészséghez két fürdőkádját, amely egész Jászberény népét fürdetné? Ne dicsérjük! Mert ez a két, azaz kettő létező fürdőkád minket itél el. Tessék fürdőt, tessék vízvezetékét és portalanítható, járható utakat adni ennek a városnak!

Legtöbbször ott keletkezik a baj, ahol az emberek tömegei nyomorban, rossz, nedves lakásokban, rossz táplálékkal tengetik magukat. Több szociális gondoskodást sürget ez az állapot. Minden munkásnak adjuk meg azt, ami őt megilleti. Leszorítani és egyszer s mindenkorra megszüntetni a mammut jövedelmeket, megállapítani a megélhetés maximumát és minimumát az egyes foglalkozásoknak megfelelően. A megélhetés minimuma olyan legyen, hogy Magyarországon a leegyszerűbb embernek is annyi kereset biztosítsák, hogy egészséges lakása és annyi keresete legyen, hogy bőven és jól tudjon táplálkozni, s emellett csak heti 44 órát dolgozzék.

Tömegek megbetegedéseiről lévén szó, csak

olyan intézkedések vezethetnek célhoz, amelyek a lakosság egész tömegét érintik és számukra meghozhatják a boldogulást, a jobb megélhetést és majd akkor a jobb egészséget is. Amíg ezek az intézkedések nem látnak napvilágot, hiába beszélünk prophylaxisról, a bajok orvoslásáról, mert az eredménytől egy kongó ür fog elválasztani és csak Pató Pál módjára áttáthatjuk tovább magunkat.

Ezen bajok orvoslásának hiánya a mi bajunk. Az elhanyagolt, sok nem törődéssel, de külszínnel mindig ügyesen álcázott magyar ugar. Ebbe az ugarba kell majd az ekevasnak mélyen bele-szántania. Erős, megrendíthetetlen hittel, fiatal izmos karokkal, acélos akarattal kell az ekét vezetni. Új kor küszöbén, a megszületendő Új-Európa megköveteli majd ezt a vezetést minden téren. És akkor majd török a rög, pusztul az ugar és helyében termékeny magvak sarjadnak és egészséges kalászkok szöknek a magasba; az új, fiatal, erős, egészséges generáció.

Hivatásrendi munka

Valahol a nagy magyar Alföldön, vagy talán itt nem is messze a Jászságban; kunsági, szabolcsi, vagy egy jászági tanyán, pirkadó hajnalban kilép a kigazda portáról egy izmos kis legényke. Az édes álom után megfeszíti lábait az anyaföldön, kitarja karjait, piros arccal, nevető szemmel beletekint az azúr égbe. Ezzel a tekintettel megindítja a gyümölcsöt hozó napi munkát, mely a megmunkálendő földön keresztül bekapcsolódik a gyári munkásnak, a kereskedőnek, a tisztviselőnek a munkájába a tisztapolgári vagy a jászberényi tanyától a budapesti tőzsdéig.

Ennek a pirosarcú izmos kis legénynek a tekintetében festeném bele, — ha vászonra tudnám vinni a gondolatot, — az új gazdasági élet himnuszát. Ennek a pirosarcú izmos kis legénynek a tekintetében egyesíteném a földműves, az iparos, a kereskedő, a nagyipar, a nagykereskedő és a tisztviselő tagolt és mégis egységes munkáját. A gazdasági életnek érdekkamarák szerinti egymásba való kapcsolódását, azoknak a nemzet egyetemére áldásos működését és életét.

Az új gazdasági rendszerben hivatásuk szerint élő emberek élete eredményezi a munka és a munkás megbecsülését.

A művészet mint hálás témakört mindig nagybecsülte a munka művészi kifejezését. Képtárakban oly gyakran csodálhatunk

kubikust, zsákhordót, a magvető alakját. Gyönyörködhetünk az aratók termelő lendületében vagy a kukoricatörés őszi szín pompájában.

A művészet megmutatta, hogyan becsüli a munkát és a munkást csak azért, mert kifejezésre bírta a téma... Mennyivel inkább megkövetelheti a való élet, hogy életáramlásában ilyen megbecsülést kapjon a munka, amely a való életben nem kedves téma, hanem verítékes valóság.

A művészek hálás témaköre gyönyörködteti a nézőt... A való élet nehéz munkájának is kell, hogy elviselhető, kedves legyen azáltal, hogy gyönyörködtető áldásoknak válik, minden rendű-rangú ember számára, emberies életforrássá.

A munka megbecsülése, hozzáférhetővé teszi mindenki számára a munka áldásaiban való részese-dést: nagyobb darab kenyeret, magántulajdon gyűjtésének lehetőségét. Az élet színvonalának illetően való emelésével járó kulturális javak megszerzésének lehetőségét.

Ha a munka nem meddő robot többé, hanem gyümölcsözhető kötelesség ha becsületet terem, sőt a munka az egyetlen társadalmi értékmérő, akkor van újra hivatásuk, hivatástudatuk az ország dolgozóinak, bárhol és bárhol keresik is a kenyerüket.

Az új gazdasági élet a jól megszervezett társadalom hitvallása:

a keresztény erkölcsi élet alapjaira támaszkodik. Olyképen jut ez kifejezésre az új gazdasági rendszerben, ahogyan gr. Széchenyi hirdette: "Szolgáljuk a legfőbb jót azzal, hogy teremtményét az ember, akármilyen alacsony helyzetben lépett volna is az élet színterére, oly magasra emeljük, amennyire azt tulajdonságai és erkölcsi engedik". Nem a születés vagy a rang a boldogulás alapja hanem az emberben lévő erkölcsi erő.

Midőn idejutottunk újra kénytelenek vagyunk elismerni a munka legfőbb megbecsülését, hiszen az él erkölcsös életet, akiben megvan az erkölcsi erő a munka értékének elismerésére és a boldogulás alapjává a szellemi vagy testi munkát teszi.

A keresztény erkölcs tanítást a felebaráti szeretetről ugyanígy tanítja.

A keresztény erkölcsi élet alapján álló munka megbecsülésével rakjuk le az új, nagy Magyarország második évezredének alapjait: az új magyar gazdasági alkotmányt. Ezzel a gazdasági átszervezéssel élhetünk új ezred évet a Kárpátok alatt... Szt. István birodalmában.

Komoly és nagy felelősséget kívánó munka a legapróbb részletig. Ha nagy a felelősség, sokaknak a nemzet minden tagjának kell vállalnia. A jövőért felel mindenki, a jól megszervezett magyar társadalom, aki a gazdasági élet reformját megszerkeszti, megalkotja és az új gazdasági életben élni kezdi.

KOVÁCS LAJOS

Miért van kiveszőben a jász népviselet

Irta: Gecse Árpád

Az évente rendezett Szent István heti ünnepekkel kapcsolatban szokássá vált a jász népviselettel a Gyöngyösbokréta szereplése. Az ország jellegzetesen szép népviseletű tájainak népcsoportjaiból van összeállítva a népviseletük bemutatása mellett a tájat jellemző dalokat és táncokat adnak elő.

Ezzel kapcsolatban önként felvetődhet az a kérdés, miért nem szerepel a jász föld is ezen a népi bemutatón. Nincsenek a Jászságnak talán jellegzetes dalai, táncai? Bizony vannak, oly szép ősi jász dalok, melyek kiállják a versenyt az ország bármely tájának népi dalaival. Jellegzetes táncok is vannak, csak körül kell nézni a Jászságban, s összeválogatni azokat, akik ezeket ismerik.

De hol van a harmadik kellék ami egy ilyen bemutatóhoz kellene a jász népviselet?

Ennél a kérdésnél megállhatunk, s szomorúan kell megállapítanunk, hogy a jász népviselet kiveszőben van. Talán nem is túlozunk, ha azt mondjuk hogy ez a szép népviselet már a múlté.

Mi volt az oka annak, hogy ez így történt, arra az alábbiakban próbálom magyarázattal szolgálni.

A népviseletnek általában három ellensége van, ugymint; a jómód, a divat és az úrhatnamság. Megállapítható, hogy azon a vidékeken kezdtek a népviseletet elhagyni, és felcserélni új divatú ruhákra, ahol a népi rétegek általában módosabbak voltak, s így jobban telt az új módra. Az is kétségtelen, hogy a világháború (világjárás), s az azt követő konjunktúrás idők kizökkentették az egyes tájak lakóit a hosszú évtizedek alatt megszokott környezet hatásából. Így a külvilág s a divattal szemben eddigi sajátos népilelkükből fakadó ellenállásuk meggyöngült.

A Jászságban ez a folyamat már jóval a világháború előtt megindult s azután még rohamosabban folytatódott. Először a népviseleti ruhaféléket hagyta el a nép, s újakat öltött. Ez volt az első szakasza a kiveszési folyamatnak. Még ezen időszakban elég sokan viselték a jász községekben a jász főkötőt. Majd egyre fogyott azoknak a száma is, akik még feltették ünnepnapokon az ezüstös, vagy aranyos ősi főkötőt. Ma már ott tartunk, hogy elvéve hall az ember arról, hogy az egyes jász falvakban egy-két menyecske fején ott diszleg a főkötő.

A régi ruhákat is felváltotta a nép az új divatú és szabású, valamint a tömeggyártásra szánt árházi ruhákra.

Az, hogy a népviselet idők folyamán bizonyos változásokon megy keresztül, elfogadható. Hiszen a népviseletet maga a népi tervező képes

ség alakította ki idők folyamán olyanná, amilyen volt, tehát a népi kultúra fejlődésével ez is lépést tarthatott volna. A jász kisiparosoknak, kismestereknek (szabóknak stb.) jelentős szerepe volt és kellett volna lennie ennek irányításában és fejlesztésében, de hogy egy régi ősi hagyományait tisztelőben tartó nép, mint a jász, népviseletét csaknem teljesen elhagyja, szinte érthetetlen tünet.

Sokan azzal próbálják magyarázni, és mentgetni, hogy milyen sokba kerülne egy ezüstös, vagy aranyos főkötő elkészítése. Ez valószínű, de ne felejtjük el, hogy egy főkötő nem csak egy személyt szolgál, hanem nemzedékeken át örökölhető és viselhető, mint ahogy ez a multban is volt.

Amikor a gyáripar olcsó, s sokszor izléstelen termékei megjelentek a kis falusi boltokban nagy tömegben, ezek kiszorították a régi viseletet. A boltos annak örült, ha minél több portékán adott túl, a nép pedig tájékozatlanságában úgy gondolta, hogy neki a divattal kell lépést tartani. A népviselet is fejlődhetett volna a korról, természetesen a fontosabb népviseleti szempontok szabályok szem előtt tartásával.

A mai zsinoros magyar ruha, a hivatalos körorokban és a középosztály tagjainál most már ünnepélyes alkalmakkor általánosan viseletté vált, sem teljesen azonos a táblabíróvilág zsinoros atillájával, s mégis, van olyan szép, van olyan magyaros, mint az. Ami a fontos a mai kor emberének igényeinek teljesen megfelelő.

Igy képzelem a jász népviselettel kapcsolatban is. Minden jász menyecske ládájában vagy szekrényében ott kellene lenni a főkötőnek, s a régi hagyományok szem előtt tartásával készített, a mai kor szellemében tervezett jász pruszlikos ünnepi menyecske ruhának, s mellette a férfi jász magyaros ruhájának.

Népművelődési előadásokon legyen előadó szerte a Jászságban, aki ezzel a tárggyal foglalkozva, felhívja fentiekre a jász nép figyelmét.

Ipartestületekben, faluhelyen iparoskörökben, állandóan felszínre kellene tartani ezt a kérdést. A jász néptanítók a közégi olvasóköri körökben, a tanítónők a leánykörökben nagy segítségére lehetnének az ügynek felvilágosító munkájukkal. Próbáljuk megmenteni, ami menthető e téren. A ládák alján őrzött ősi főkötőket előveszik és viselik, már az is egy lépést jelent.

Bár eljönne ismét az idő, amikor a jász menyecskék főkötővel díszítve mennek újból ünnepnapokon az Isten házába, s az ősi jász népviselet, ha formájában megújítva is, de ismét életre kelne a lassú feledés homályából.

Az egész tábor sánczerű s hogy megerősebb legyen, nemcsak 1, hanem 2, sőt 4 soros várat is rögtönöztek, de közöttük bőségesen maradt hely a mozgásra. Kisebb ágyúk, primitív fegyverek, nyilak is voltak, azért először ezeket lökték ki s a közelharc abból állott, hogy a szekérvár faláig jutott támadó lovasokat kampós rudakkal igyekeztek lerángatni lovukról és amikor már kifárasztották őket, akkor a szekérvárból kitértek s kegyetlenül agyonverték és legyilkoltak mindenkit, majd a lovonulók üldözése indultak.

A támadó forma abból állott, hogy a 2 vagy 4 sorba egymásmögé állított szekerek, néha 3000 vagy még több, neki rohantak az ellenségnek s a főszereplő egy kisebb részt elváltak, majd ezután a szekérsorok összekanyarodtak és a bezártakat agyonverték. A másik rész legelőbb az anyira megdöbbsent, hogy ész nélkül elmenekült. Gyakran megtörtént, hogy az ellenséges seregek a husziták táma-

dását be sem várva, pánikszzerűen futásnak eredtek, mihelyt a szekerek dűbörgése és a huszita csatadal, a: „Kdoze iste bozsi bojovnici“! (Akkor Isten harcosai vagytok!) felhangzott. Így győztek ők jóformán mindig, pedig vezértük, Ziska János gyermekkora óta félszemű volt s 1421-ben teljesen megvakult, úgyhogy az alvezérek jelentéseit és leírásait alapján intézkedett, egész iskolát nevelve, akik az ő halála után is önállóan tudtak működni. Egyébként a szekérvárat a szlovák jellegzetes hadieszközének tekinthetjük.

Íme tehát, a csehknél a paraszt és a polgár katonává, a lovagharcos komoly ellenfelévé nevelődött. A déli végeken pedig nemsokára ismét megjelenik majd a török, seregének gyalogos csatadöntő magvával, a janicsárokkal. Miért ne léphetne ennek a két ellenfelének az útjára a szorongatott Magyarország is? Nézzük tehát most azt, hogyan szálltunk szembe velük. (Folyt. köv.)

Jászkún jogszokások

A kezdetleges társadalmakban óriási jelentőségük van a jogszokásoknak. A törvényhozó fizikuma nem terjedhet ki az élet számtalan vonatkozására és a legtöbb jogviszony szabályozását magának a társadalomnak, illetve a gyakorlatnak engedi át. A magyar magánjog épületének fundamentuma, Werbőczy István Hármaskönyve sem egyéb, mint az 1514-ben érvényben lévő magyar jogszokások foglalata. Ez a gyűjtemény pedig évszázadokon keresztül irányította a magyar jogi életet és még ma is elég sűrűn hivatkoznak rá.

A jogszokásoknak egyik jellemző tulajdonsága, hogy nem általános érvényűek, hanem csak valamely községre, vidékre, vagy pedig valamelyik társadalmi osztályra vonatkoznak. A jászok a magyar jogéletben mindig különleges helyet foglaltak el. A jászok és a kunok a kiegyezés koráig egészen különleges köz- és magánjogi törvények hatálya alatt állottak. Ennek a különállásnak öröklési jogi vonatkozásai még ma is érvényben vannak. A jászok e különleges jogi helyzetéből kifolyóan alkalom nyílt itt olyan jogszabályok kialakulására, amelyek az ország egyéb vidékén nem sarjadhattak ki a nép lelkéből.

E régi szokások közül szeretnék néhányat megörökíteni.

A jászkun öröklési jognak az országos jogtól való eltérését kizárólag az a körülmény magyarázza meg, hogy a jászok bár nemek nem voltak, összességükben mégis nemesi jogokkal rendelkeztek és magánjogi viszonyaikat a nemesekre irányadó jogszabályok rendezték. Ebből az alaphoz fejlődtek ki azután a jászkun statutumok.

Magukkal a statutumokkal most nem foglalkozom, csupán annyit jegyez meg róluk, hogy általában szűkebbre szorítják a nők jogait, mint a közrendűek viszonyait szabályozó 1840. évi VIII. törvénycikk. Bizonyára ennek a régi jogi felfogásnak a csökevénye a jászoknál begyökeresedett az az elv, hogy a családi osztozkodásoknál a leányok kisebb részt kapnak a fiútestvéreknél. Nem ritka eset, hogy a leányok épen csak köteles részüket kapják meg és ebbe több-kevesebb záloglás után belé is törődnek. Így tapasztalták ezt szüleik, rokonaik, ismerőseik osztozkodásánál és ha eleinte sajtótlódnak is miatta, utóbb mégis belátják a szü-

lők intézkedésének helyességét. Gyakran előfordul, hogy a fiúk és a lányok különböző módon, de saját csoportjukban egyenlő arányban részesednek a szülői vagyonból. Az iskolázottot, vagy ipari pályára lépett gazdafiú többnyire csak „leányrészt“ kap, aminek nemcsak az az egyedüli magyarázata, hogy a gazdaságban visszamaradó gyermek segít szüleinek a vagyon megtartásában és gyarapításában, hanem népünknek az a józan felismerése is, hogy a parasztnak megmaradó gyermek számára a föld életlehetőséget, az iparossá, vagy „úrrá“ lett gyermek számára pedig csak jövedelmi forrást jelent.

Sohasem tapasztaltam, hogy jász szülő valamelyik leányát részesítette vagyoni juttatásban a fiúgyermeké kárára. Ha a fiú korhely, könnyelmű, vagy más valami hibában szenved, akkor jogi megszorításokkal, vagy közvetlenül az unoka megajándékozásával igyekeznek megakadályozni a vagyon elpocsékolását, vagy pedig a másik fiúgyermeknek adnak nagyobb vagyont, de alig-alig fordul elő, hogy a fiú részét valamelyik leányra irassák át életükben. Az ellenkezőjével viszont elég sűrűn találkozhatunk.

A jász paraszt általában nem szívesen adja ki kezéből a földet, gyermekeire is csak akkor iratja át, ha a gazdálkodás terhét maga már nem bírja és divatos szóval élve nyugdíjba megy. Ilyenkor is fenntartja azonban maga számára a haszonélvezet jogát.

Ha minden vagyonát szétosztja is gyermekei között, városi lakóházát nem ajándékozza el. A maga ura volt egész életében, öregségében sem hajlandó elviselni azt a tudatot, hogy más házában lakjék, még ha ez a más az ő saját gyermeke is. Ha a gyermekek rá akarják venni a ház átírására, unszolásuk elől rendszeren azzal tér ki, hogy „majd még meglátjuk, — ne akarjatok már a föld alá tenni, — a házat majd annak adom, aki a szememet lefogja“. Ezek persze többnyire csak kifogások és a valódi ok az, hogy maga akar úr lenni a saját portáján.

Bár a szülők által létesített osztályoknál — mint fentebb említettem — külön a fiúk és külön a lányok egymásközött rendszeren egyenlő arányban részesülnek, a szülők mégis igyekeznek a legkisebb

fiút, ritkábban a leányt bizonyos kedvezményhez juttatni. A legkisebb gyermek vagy jobb minőségű földet kap, vagy olyant, ahol szőlő, erdő vagy tanyaház is van. A szülők ezt a megkülönböztetést legelőbbször nem ismerik el, bár a többi a gyermek elő szokott hozakodni vele, de aztán megnyugsznak, mert ugyanezt az eljárást látják más megosztásoknál is.

A legkisebb gyermeknek ez a kedvezménye jut kifejezésre abban is, hogy osztályos egységeknél vagy ingatlanok feldarabolásánál a legkisebbet illeti az első választás joga. Ez a szokás a gyengébb védelmét jelenti és éles ellentétben áll a nemesi birtokok megosztásánál megnyilvánuló majorátusi hajlandóságokkal.

Minden gyermekben megvan a vágy, hogy a szülői vagyon minden egyes darabjából megkapja a maga részét. Ebből származnak a sok bajt okozó közös birtokok és néha már a képtelenségig vitt ingatlanszétarabolások. A város határában fekvő kertek, szőlők, kenderföldek sokszor alig néhány négyszögöl területűek és az osztozkodásoknál még tovább darabolódnak. Ez a jelenség is népünknek a földhöz való végtelen ragaszkodását mutatja, bár gazdaságilag mindenképen hátrányos. Szerencsére az új városrendezési törvény véget vetett ennek a folyamatnak.

Az úri osztályok szokásával ellentétben a lakodalmat a völégény, annak szülei vagy hozzátartozói rendezik. Szegény napszámos vagy cselédemberek sokszor egész évi keresményüket is feláldozzák, csak hogy illendő lagzit csaphassanak. A szülőknek ez a kiházasítási kötelezettsége átszáll az idősebb testvérekre, kik a fiatalabbat a szülők elhalálása esetén kiházasítani tartoznak.

Üdvözlét: Jászberénynek!

Mikor Trianonnak búsa átka ránk szakadt;
S szívünk fájdalomában már csaknem megszokadt,
Mikor ronggyá lépték szét a magyar reményt;
Mikor letaposták a hitet s az erényt;
Mikor szörnyű kínban, kárhözathan éltünk;
Mikor kiált már seholse reméltünk;
Mikor elvesztett nyögöttünk letiporva;
Némán rád mutatott a nagy Isten úja...
Ő már akkor tudta, hogy Téged küld hozzánk
Hogy Te töröld le a mi könnyes orcánk!

Idők fátynán túl: a mi sorsunk lettél...
Remények hárságján lelkiünknek üzentél...
Nehéz gyászleptünket sokszor felémelled...
Sokszor érintett meg minket a Te lelked...
Tudat alatt hányszor kötözted be sebünk...
Hányszor sügárod meg, hogy: „még szabadok leszünk“
Jászberény! Oh hányszor kerestünk titokba
Mikor 'rad lelkiünk a kínok útját rőtta...
Mikor szegény Erdély lépett, vérző testtel...
Leroskadt az áton a súlyos keresztel...

Kertünkben léleptünk minden szál virágot.
Új életre keltünk. Lelekiünk kivirágzott.
Éj volt... de a szemünk tündöklő fényt látott
Ősz volt... de nekünk a szép tavasz virágozott...
Madárcsicsergéssel volt tele a lelkiünk;
Zúgó vihar után szívárványra leltünk...
Feltámadt, hazajött, halott édesanyánk;
Imádva szeretett, drága Magyar hazánk!
Csókoltuk a zászlót, ontottuk a könnyet...
Minden azt zokogta: Nem! Nem! Soha többet!

Horváthy Elza (Böszörcs)

A jászkun özvegyasszony joga sokkal korlátozottabb más özvegyénél. A házasság tartama alatt szerzett vagyonból alig örököl valamit és ezért igen fontos számára az özvegyi haszonélvezeti jog. Újabb férjhezmenetel esetén, különösen ha idősebb emberrel köt házasságot, mórínggal biztosítja magát újabb özvegye idejére. A móríng a feleségnek, leginkább a második feleségnek adott ajándék. Idősebb özvegy ember újabb nősülése előtt rendszeren kielégíti gyermekei vagyoni igényeit, a második feleségnek már csak igen vékony özvegyi haszonélvezeti jog jutna, ezt igyekeznek pótolni móríngolással.

A jász népnél érthetetlen módon elég laza a rokonsági érzés. A rokonságot legfeljebb az unokatestvériségig tartják, ezen túl a legritkább esetben. Egy községben, vagy egy tanyarészben laknak és mindennapi dolog, hogy rokonságukról nem is tudnak, nem is keresik, nem is érdekli őket. Sokszor még az unokatestvérek sem ismerik egymást, vagy ha tudnak is egymásról, nem érintkeznek.

A polgári házasságot nem tartják házasságnak. Akik egyházilag nem esküdtek meg, azokról azt mondják, hogy csak úgy élnek együtt. A válás elég ritka és a szolnoki törvényszék válási statisztikájában a Jászok általában, de különösen Jászberény és a felsőjárás az utolsó helyet foglalja el.

A fentiekben felsorolt néhány mozzanatot leginkább a családjog köréből vettem. Ilyen apró, de jellemző megnyilatkozásokat tapasztalhatunk a jog egyéb területén is. Erdemes ezeket összegyűjtögetni, mert mindegyik által egy-egy lépéssel közelebb jutunk a jász nép lelkének megismeréséhez.

Németh Ferenc

Miért nem ment feleségül Déryné

a „Bánk Bán“ írójához?!

A jászberényi Apponyi-tér egyik sarkán álló házon aranybetűs emléktábla hirdeti a nagy magyar színész halhatatlanságát: „Itt született, innen indult irdatlan utakra Déryné Széppataki Róza. Dicsőséggé vált ajkain a magyar szó, a magyar dal.“

Alig olvasom el a rövid felírást, meglevenednek az aranyos betűk, s mesélni kezdenek a régmúlt időről... 1793. december 24-e, karácsony éjszakája van. A jászberényi öreg temlom harangja az éjféle misére kongat. Elsötétednek a házak ablakai, megélnékül az utca, itt is, ott is lámpások gyuladnak ki, s gyér világuk mellett ballagnak az emberek a fénylő ablakú templom felé.

A kókeresztel szemben lévő ház ablakai is világosak, a kiszűrődő fénycsóvák víg táncot járnak a frissen lehűlt hőkristályokon. Benn a szobában a boldog édesanya egy vereshajú, szeplősarcú kis leánygyermeket szorit magához. Karácsony éjszakáján született, bizonyára szerencsés és boldog lesz egész életében... Az éjféle miséről hazatérő apát ez a sívalkódó-rugdalozó kis teremtes köszönti...

Tizenöt évet rohant az idő szekere az emlékezetes karácsonyest óta. Pesten találjuk a „Patyikás Rózeikát“, ahogyan a jászberényi szomszédok nevezték, mivel az ő édesapja mérte az orvososságot az első jászberényi patikában. Rózsika a „nemzet napaszamosai között“ rója a göröngyös-tövises kitaposatlan utat. A magyar színjátszás dédelgetett művésznője, aki pacsirtahangjával estéről-estére elbűvöli hallgatóit. Különösen rajong érte egy büszke, zárkózott, szótlan, konokakarátú ifjú, egy kecskeméti takácsmesternek a fia, aki nagyon tehetséges, drámaival és színészi játékaival ismertté tette nevét Pesten. Úgy hívják, hogy Katona József. Árnyéka a fiatal színésznőnek, szíve-lelke szenved, de nem nyilatkozik. Pedig jól ismerik egymást, a színpadon is játszottak már együtt.

Előadásra készülnek a pesti színészek. Széppataki Róza a színpadok mögött gondolataiba merülve ábrándozik. Arra figyel fel, hogy valaki egy levelet csúsztatott a kezébe. Kissé csodálkozva bontja fel, kis keze megremeg, míg olvassa:

És magát végtelen szívelemmel szeretem, végleheletemig bennem képeket keblemben. Ha meghallgat, egy darabka rózsaszín szalagot küldjön válaszul, és én két hét múlva visszatérek, és bővebben nyilatkozom. Ha nem hallgat meg, egy darab fekete szalagot zárjon a felelethez, de akkor a szívem örökre gyászolni fog. — A levél alján e két betű állott: K. J.

Ki lehet ez a K. J.? Kacsokovics János, az a bolondos? Vagy...? És egy sápadt, barna arc jelent meg Rózsika képzeletében. Megremegett. Csak nem Katona Józsi? Nem, nem lehet, hiszen a színpadon kívül három szót se váltottunk. Mindez egy pillanatra tartott. Jelenetre hívták, összegyűrtte a levelet és eldobta...

Katona hiába várta a választ, nem jutott el hozzá sem a rózsaszínű, sem a fekete szalag, s elkecserepedve tért haza Kecskemétre. Csak néhány hónapi maradt ugyan ott, de azalatt Széppataki Rózából Déry Istvánné lett...

Május volt. Déryné ifjasasszony szomorú lélekkel sietett a délelőtti próbára. Kifosztva, lesújtva érezte magát, mert csalódott a házasságban: Déry István méltatlan volt Széppataki Róza szerelmére.

Egyzserre egy mélyen ülő szempárral találkozott a tekintette. Katona József volt a váratlanul megjelenő. A férfi, aki most tért vissza Kecskemétről merően nézte Déryné aranyos főkötőjét, mely akkoriban az asszonyok fejét díszítette. Fojtott hangon szólalt meg: Hát ezért nem írt, Róza? — Déryné szíve nagyot dobbant. Most már bizonyosan tudta, hogy Katona József a levél írója. Sohasem törődött ezzel a mogorva emberrel, de most közel, nagyon közel érezte magát hozzá. Szemei könnyekben úsztak. Elfogódva kérdezte: Hát maga... csakugyan maga írta azt a levelet? Maga a K. J.? — Katona már visszanyerte férfigőjét és szinte harciasan felelte: én. — Déryné lesütötte a szemét és a fájdalom hangján rebegte: Nem tudtam, Józsi! — A férfi mélyen belenézett a könnyes női szempárba, és keserűen szólt: Széppataki Róza, sok szerencsét Déryhez! — Déryné fájo lélekkel nézett utána. Sokáig! Míg el nem tűnt Katona sudár alakja...

Szétváltak útjaik. Déryné járta az országot. Katona visszatért Kecskemétre. A csapások ugyan csak nem kímélték: Bánk bánja előadását ezekben a hónapokban tiltotta meg a cenzúra. A sebzettlelkű, büszke író elkecserepedésében mindörökké letette a tollat.

Déryné nem sejtette, hogy ott, a színpadok mögött, a levél elhajításakor nemcsak egy ifjú szívet, hanem egy alkotó embert is eldobott magától, nem is gondolhatta, hogy kezében milyen nagy irodalmi értékek fordultak meg. Talán világraszóló drámáktól fosztott meg bennünket, olyan nagyszabású művektől, amelyek Katona Józsefet a világ legelső drámaírójává emelhetnék volna. Mert ha Katona nem ront be ajtóstól a házba, vagy Déryné jobban elgondolkozik azon, hogy ki írhatta a rejtélyes levelet, két szerelmes szív indulhatott volna el a sötét magyar éjszakába. Ha hozzámegy Katona Józsefhez, együtt járhatták volna az országot, s az írónak színésztársai kedvéért alkotnia kellett volna. Talán négy-öt hasonló, vagy nagyobb értékű darab is keletkezhetett volna Katona tolla alatt, mint a Bánk bán...

Széppataki Róza azonban nem ismerte fel benne a hűséges, az igazi férfit, s másnak nyújtotta kezét. Mindketten boldogtalanok lettek, de nemesak egyéni boldogságukat tette tönkre a rózsaszínű vagy a fekete szalag, hanem talán szellemi életünk gazdagodását is megakadályozta. Sok nagy dolog fordult meg már egy világos vagy sötét női hajszálon. Katona József életében pedig egy rózsaszínű szalagon, mert a szerelmében csalódott férfi egyetlen nagyszabású műve a Bánk bán maradt, új mű nem következett utána.

Nagy kár, hogy a jászberényi „Patyikás Rózsika“ nem ment feleségül a Bánk bán írójához...

Katona születésének százötvenedik évfordulóját nemrégiben ünnepelte az ország. Két év múlva Déryné ugyanilyen emlékévről fogunk megemlékezni. Munkásságának bemutatása nem lesz nehéz. Háromkötetes, kedves közvetlenséggel megírt naplója egyaránt értéke a magyar irodalomnak, s forrása régi színésztünk történetének. Herczeg Ferenc Déryné ifjasasszony c. háromfelvonásos darabjában mutatta be a jászberényi származású színésznőt,

„a fénylő szentjánosbogárkat, aki kedves táncával ki akarja csalogatni az ingoványból a magyar bivalyt.“ Egy évvel ezelőtt jelent meg Balassa Imre pompás regénye Déryné életéről. Aprily Lajos Katona Józsefről szóló versében a halhatatlan drámaíró mellé állítja a jászberényi színésznőt, s ott is a helye a magyar szellem örökké élő alkotó munkásai között...

ifj. vitéz TIBORCZ LÁSZLÓ tan. képz.-int. növ.

Magyar szőlők jalkiáltása

Az első világháború utáni időkben a magyar szőlőtermelés súlyos helyzetbe került. A monarchia közös vámterületén biztos és jó piacot talált a magyar bor. A páriszkörnyéki békék azonban feladabolták a monarchiát és vele a közös vámterületet és Magyarország ezeréves határait is. Így borunk elvesztette a biztos és jó piacát és értékesítése súlyos válságba került. Igaz, hogy szőlőterületünk is csökkent valamit, azonban, míg ennek csak egyharmadát veszítettük el, addig elvesztettük az anyaország kétharmad részét, elvesztettük a monarchia hatalmas fogyasztópiacát és csak a csonkaország kis fogyasztóterülete maradt meg. Így a háború után az értékesítés válságával kellett örökösen küzdenie a magyar szőlőgazdának. Nem tudta eladni a borát. Leghatalmasabb fogyasztópiacunk Ausztria, mely eddig gyenge, savanyú borainak feljavítására vette a magyar bort, a háború után maga is nagyban fejlesztette szőlőtermelését, melynek védelme érdekében bort csak minimális mennyiségben vásárolt tőlünk.

A kivétel is bedugult. A háború utáni ideges, gyűlölködő atmoszférában ugyanis minden állam önállóságra igyekezett berendezkedni, így bevételét a minimumra redukálta. Másik jó fogyasztó, Lengyelország, Franciaországtól szerezte be borszükegletét. Egyedül Svájc vett több-kevesebb mennyiséget. Így a magyar bor szinte egyedül a belső fogyasztásra volt utalva, amely azonban maga nem volt képes felvenni a termelt mennyiséget — 3—4 millió hl-t, — így 1931-ben, amikor öt fillére zuhant a must ára: a borválság elérte mélypontját.

A válság enyhítésére többféle intézkedés történt, amelyek közül leghatékonyabb volt a termelési kimerések elmozdítása és a fogyasztási adónak 50 %-kal való leszállítása. Ez azonban lényegesen nem javított a helyzeten.

Pedig a magyar szőlőtermelés gazdasági, de különösen szociális jelentőségénél fogva megérdemel minden támogatást. A csonkaország szőlőterülete 370.000 kat. hold (a visszakerült részek nélkül), melynek több mint 1/3-át része hegyi szőlő, a többi síkvidéki és immunis talajú homoki szőlő. A szőlőkben és a pinceszőlőkben fekvő érték meghaladja az egymilliárd pengőt, így jelentős tényezője a nemzeti vagyonnak.

De fontosabb a magyar szőlő- és borszársági jelentősége szociális szempontból. A csonkaországi szőlőterület közel másfélmillió léleknek ad kenyeret,

közvetlenül és közvetve és évente kb. ötvenmillió munkánapot nyújt, ami a gyáriparban foglalkoztatott munkások munkanapjainak a számával egyenlő (1934.). Érdekes ezzel szemben megemlíteni, hogy az óriási reklámmal dolgozó sörgyártásnak milyen csekély szociális jelentősége van: kétezer munkát foglalkoztat csak, kb. hatszáz ezer munkanapon át (1930.). 1934 óta a gyáriparban a munkások által teljesített munkanapok száma állandóan emelkedik.

Míg a gyáriparban a konjunkturák miatt a munkások és munkanapok számában állandó hullámzás van, addig a szőlőtermelés állandó és biztosabb munkaalkalmat nyújt, mert a szőlőt akkor is munkáltatni kell, ha a májusi fagy elviszi, peronoszpóra, vagy jégverés sújtja. Szociális jelentősége így rendkívül nagyfontosságú. Ezért államnak és társadalomnak elsőrendű kötelessége a magyar szőlőgazdaság érdekeinek minden időben való felkarolása.

Szőlőink ideális birtokmegoszlást mutatnak: 88 %-a kisbirtok és csak 12 %-a 100 kat. holdon felüli, ami nemzetgazdasági szempontból rendkívül nagyjelentőségű.

Az értékesítés válsága kb. két évvel ezelőtt megszűnt, de ennek szomorú okai vannak. Nevezetesen az 1939—40 téli kemény fagy következtében a homoki szőlők 20 %-a kipusztult, 30 %-át pedig az utóbbi években fellépett árvíz és talajvíz pusztította ki. Így nyugodtan állítható, hogy a homoki szőlők 50 %-a a fenti okok miatt tönkrement, ami a nemzeti vagyon jelentős pusztulását is jelenti és a fent említett szociális szempontok miatt is katasztrófális jellegű. (A hegyi szőlőknél más a helyzet. Ezeket sem az erős téli fagy, sem az árvíz nem pusztította; itt inkább a peronoszpóra pusztít). Az előbbiekhöz jön még a hegyi szőlőknél is a mostani háborúval járó nyersanyagkorlátozás, a rézben való hiány, ami a szőlő legfontosabb védekezőszerének, a rézgálicnak az alapanyaga, így nem csoda, ha 1940-ben a homoki szőlők átlag két hektoliter, 1941. évben pedig csak egy hl. mustot adtak kat. holdanként. Ez természetszerűleg kiváltotta a borárak ugrásszerű emelkedését, ami a tájékozatlanok előtt azt a látszatot keltette, mintha a szőlőtermelés egyik biztos és kitérő forrása lenne a gyors meggazdagodásnak és legszélesebb körben felkeltette a vétekedvet a szőlőbirtokok iránt. Az aztán már más kérdés, hogy az új szőlőgazdák keeserű érzéssel állapítják meg, hogy a szőlőt nyitástól fedésig, sőt azután is hétről-hétre, egész éven át munkáltatni

FALUSI VASÁRNAP.

Ünnep reggel, ha felelőpránk,
Udvar, hásvég, minden tiszta:
Mosakodunk, tisztát öltünk,
Früskölünk és ha estünk,
Készülődünk a templomba...

Mosolygók, jobbak vagyunk,
Szemeink is szebben látnak,
Szájunkt forróbb, lelkünk tisztább,
Ragyogóbb a nap, az ég is —
Egész más nap a vasárnap...

Még a rózsát is meglátjuk,
Nézéldünk a kiskertben,
De hétköznap rá se nézünk
Más a só, fény, ebéd, minden:
Tobzódunk a szeretetben...

Lap is kerül az asztalra...
Szomszédok meg komák jönnek,
Kicsi, nagy, mind ünneplőben...
Harmonikát, nótát hallunk,
Jókedv árad mindentűn...

Igy volna szép, így az élet,
Ha minden nap ünnep volna
Legalább csak a szívtünkben:
Ha köznapi is köztünk volna,
Mint vasárnap, — a Szentlélek!

RÉPÁS JÁNOS.

FILM

1. A Magyar Film című szaklap egyik utóbbi számában kimutatást közöl az 1941 évi filmekről. Eszerint 38 magyar filmet mutattak be az elmúlt évben a fővárosi elsőbűnes filmszínházak. Legnagyobb sikere a „Csákó és kalap”-nak volt (Jellemző a mozilátogató közönségre. Szerk.) 88 napig ment. Második helyen a Jászberényben február végén bemutatott „Gyurkovics fiúk” állnak 71 nappal, míg harmadik helyen a „Végre” áll 55 nappal. Azután jön az igazán jó filmnek mondható Dankó Pista. Ezzel a kimutatással foglalkozik a Magyar Kultúra is és megállapítja, hogy ez a statisztika két szempontból érdekes, először, mert megmutatja, hogy milyen nagy a magyar filmek iránt az érdeklődés, másodsor, mert fényt vet az átlagos pesti közönség ízlésére. (Szeretném a vidéki statisztikát is látni, milyen fényt vetne az az átlagos vidéki közönségre? Szerk.) Majd így ír a Magyar Kultúra: „A magyar filmek sikerét csak nagyon kis részben vagyunk hajlandók a magyar filmgyártás javára írni. A magyar filmek azért mennek jobban, mert a nemzetközi konkurencia már érezhetően alábbhagyott, nemcsakára pedig teljesen meg fog szűnni. (Éppen ezért volna fontos az értékes magyar film. Szerk.) Ami már most a közönség ízlését illeti, a statisztika szerint a helyzet kétségbeesítő. Azok a magyar darabok, amelyek a statisztika élen állnak a lehető leggyengébb, legügyelgyögtőbb, leghitványabb alkotások. Egyezően a filmgyártás és a filmnevelés terén is sok még a tennivaló. (A „sok” — gyenge kifejezés. Szerk.)

2. Az Ugar mult számában egy rosszindulatú mozilátogató kritikáját közölte a magyar filmekről. Inkább tartotta volna meg magának. Mi minden Jászberénybe kerülő filmet megnéztünk és bátran kiálthatjuk oda a „mozilátogatónak”, hogy a magyar filmek kitűnőek, jól szórakozunk rajtuk, azt is mondhatjuk, hogy jobbak már nem is lehetnének. Utóvégre szórakozni akarunk. Ha pedig külföldre kerül az a film, csak lásson az a külföldi „déliabos rónaságot”, meg „csekkót”, „magyar ökröt”, mert mi, akik mindig látjuk, sem tudunk velük betelni. Jóindulatulag kerezjeljük a magyar filmgyártást, nincs már szükség idegen filmekre, szeressük azt, ami „magyar”.

Egy igazabb magyar
vidéki mozilátogató.

(Helyet adunk ennek a levélnek, mert nem akarjuk senki becsületes véleményét elzárni a nyilvánosságtól. De hozzáfűzzük: a sovinizmus is juthat túlzásba, s szórakozásunkkor sem kell

KÖNYVEK

Kechkeméthy Pethes László dr.:
A Szarmát-Alföld történelme és néprajza.

Nem könyv ez, csak egy kis füzet, de becsületére válik a szerzőnek, hogy ilyen röviden össze tudta markolni ötezer év komplexumát, ami igen nagy történelmi tudást igényel.

Néhány oldalon élénk tárja az egész Orosz Birodalmat és faji és néprajzi alapon bizonyítja be, hogy Oroszországot nem a szlávok alapították, hanem a germánok, illetve normannok, finnek és oroszok. Valójában pedig szláv nép nincs is, csak szláv törzsek vannak, „lették, antok, vendék”. A mai orosz nép nem szláv, hanem finn, germán és russ keverék.

Végül pedig arra tér rá, hogy a háború végével milyen sors vár Oroszországra, igazságos és jogos alapon hogy tépik majd szét. Bár ez a fejezet utópisztikusnak hat, de ha a dolgok, vagy problémák mélyére tekintünk, mégis csak azt kell mondanunk, hogy Kechkeméthy Pethes László igen reálisan és ésszerűen darabolja fel azt az óriási tékolmányt, amit úgy ismerünk, hogy Oroszország. És ha netalán mégis rosszul jósolna, nem a vátecs véti el a dolgokat, hanem azok vétének el, akik nem úgy ítélkeznek majd a háború végével Oroszország sorsára felett, ahogy azt az európai és ázsiai népek létérdeke kívánja. De ettől nem kell félnünk...
Érdekes írás! Kapható a szerzőnél, Jász. apátin. Ára 70 fillér.

Márai Sándor

a tiszta, mélyen emberi tartalma művészet útjait járja újabb művelésben. „Kalend” c. megrázó hatású, az emberi lélek rejteit mélysegeit feltáró dráma a többször előadást ért meg az egyik budapesti színház deszkáin. Hasonló körből meríti tárgyát „Az igazi” c. új regénye is. A francia szellemiséggel felépített szerkezet keretében a férj egyik

csak nevetünk, talán a tanulás és művelődés is ránk férne. Lásd Ponyva és Állirodalom c. cikkünket. Szerk.)

3. Hiábavaló volt az amerikai film-szatórok éveikig tartó versengése, hogy Greta Garbót elérjék és fölé szárnyaljanak: mind a mai napig vereséget szenvedtek. Ez jutott eszünkbe Greta Garbó ideit egyetlen filmjének, a Ninocskának megtekintésénél is. Sajnos, hogy az utóbbi években csak egy-két Garbo-filmet láttunk, mert művésze a filmjászság tökéletessége. A cselekmény Párisban, Moszkvában és Konstantinápolyban játszódik le, s Greta Garbo orosz elvtársnő. A partner, amolyan párisi világfi. A két ellentétes természetű ember találkozására egy szellemes párharc, s maga a film torzó a szovjetről. A Ninocskák azok közül az amerikai filmekből való, amelyeknek mindig lez létjogosultsága a kontinensen. S meg kell állapítanunk, hogy Greta Garbo páratlan művészetében, játékában. A film a közeljövőben Jászberényben is bemutatásra kerül.

barátjának, a feleség egyik barátjának mondja el házasságuk történetét, hogyan lazul meg közöttük a lelki kapocs, hogyan keresik mindketten az „igazit”, akit vég-szeredményben sohasem találhatnak meg. A regény egyik fontos szereplőjének, a paraszteseléből társasági dímává alakult második feleségnek a jellemzása táltott, sok tekintetben torz. A mű alapgondolatát a férfi mondja ki: „Ha az ember eljutott oda, hogy magányos, miért monjon bárhová? Egy napon megértettem, hogy senki sem segíthet. Az ember szeretetre vágyik... de senki nem segít soha. Mikor ezt megérti az ember, erős lesz és magányos.” A regény mondani-valójával Márai megvesztegető művészetét keresztül sem ériünk egyet. Az író lezáll az emberi lélek mélysegeibe, műve minden vonatkozásban érdekes, a ma embere azonban még akkor sem akar magányba vonulni, ha súlyos lelki-csalódások érik. Kűnkűnk helyüket minden vonatkozásban megálló, közönségi szellemben élő hősekről akarunk olvasni!

Nagy István

új név mai irodalmunkban. Erdély adta, éppen úgy, mint Asztalos Istvánt, az „Elmondja János” és az „Ujlesztendő” íróját. Nagy István az erdélyi külvárosok népének írója. „Vékony az ajtó” c. munkájával tűnt fel. Legújabb regényének a címe: „A szomszédosság nevében”. Abban az időben játszódik le a cselekmény, amikor Kolozsvár még román kézen volt. A Cosbuc-utca ott húzódik meg a vasúti sínek mellett, s a regény a benne lakó 15—20 család életét mutatja be. Megismerjük a székelő sörényi kocsiat, a román levélhordót, a borbélyt, a fűszerest, a könyveket hűző szobafestőt, a gyári munkásokat, munkásnőket, az öreg mosóbót, stb. A székelő, a mindennapos nyomorúság tartja össze a „szomszédoságot”, melynek ábrázolásában sok művészi érték van, bár az író nem bírja végig megtartani a teljes érdeklődést. Sok ájzserű, kiváló regényt várunk tőle?
B. Gy.

MÉRLEGEN

1. „Kubikusok”

Az Ugar II. évf. 2. számában S. V. ur Járdán Józsefnek a lap első számában, a jászárokszallási kubikusokról írt cikkét bírálja. Nem ért egyet, tehát bizonyára kétségbe vonja a bírált cikk írójának jólétszükségét, vagy költői nagyságának veszi a kubikusok tudásvágáról tett kijelentését. Bizonyára nem tudja S. V. ur, hogy a cikkíró éveken keresztül volt a „kubikusok papja” és cikkét nem feltevésekre, hanem tapasztalataira alapítva írta. Sokkal helyesebben tette volna tehát S. V. ur — ha már mindenképpen kételkedik — ha elfáradt volna kubikusaink közé és Isten adta tehetségét, amelyet hosszú évek szorgalmas tanulásával és szülei segítségével módjában állott ki-művelni, megcsillogtatta volna előttünk. Mi egy — vagy talán egész sorozat — értékes előadással. Ő pedig azzal a tapasztalattal lett volna gazdagabb, hogy amit eddig el sem tudott képzelni, valóban tele vannak ezek az emberek tudásvággyal. Röviden okát adhatjuk ennek: Országotvilágot járó emberekrol van itt szó, akiket sorsuk mindenféle emberrel összehoz és a földműveléssel foglalkozó embereknél hasonlíthatatlanul érzik, hogy sokat kell tanulniuk, mert gyermekkorukban „kisbojtárok”, majd „kisbérések” voltak, mert szüleik nem tudták szegénységük miatt még azt sem megvárni, hogy az elemi népiiskola osztályait zavar-talanul elvégezhessék. Most, felnőtté fővel szeretnék tehát pótolni, amit sorsuk mostohasága miatt gyermekkorukban elmulasztottak. A felületesen odadobott 200 P havi kereset „napi 7 pengőjével” így fest a valóságban:

S. V. ur bizonyára igazat ad nekem abban, hogy egy kubikus évenként nem dolgozhatik többet 9 hónapnál. Vegyük tehát ezt a legjobb lehetőséget. Ebből a 270 naphól 1942. évben (március 1—november 30-ig) 49 ünnepnap van. Az így fennmaradó 221 naphól legyen szabad rossz idő címén levonni 21-et, amennyiben véleményem szerint minden kubikus kigyűsznek. S. V. ur napi 7 P-jével szemben számoljunk napi 10

2. „Munkásitjak”

Kovács István úr az Ugar mult számában közölt cikkében négy pontban foglalja össze az iparos ifjúság tennivalóit; a legfontosabbat azonban mégis kifejejtette. Hiába minden tanulás és tudás, minden küzdés és akarás, ha az alapfeltétel hiányzik, hogy az életben el is tudjunk helyezkedni. Ehhez szükséges elsősorban gazdasági rendünk jobb alakulása, amely sokszor a világ gazdasági helyzetével függ össze; másodsorban kormányzatunk jó gazdasági és szociális politikája.

Bizonyíték erre az elmúlt évek súlyos gazdasági válsága, amikor főiskolát végzett fiatalok tömege volt állás nélkül. Akik kénytelenek voltak sokszor a leghetetlenebb munkával megkeresni mindennapi kenyerüket. Pedig a tudás itt meg volt, mintahogy meg volt az igyekezett a kezük munkájából élő tömegeknek is, hogy elhelyezkedjenek. Az élet-nívónak ezt a züllesztést akadályozta meg az a kormányzati intézkedés, hogy egyrészt bevezette a maximális munkaidőt, másrészt szabályozta a fizetéseket.

A fent elmondottakból kétségkívül kitűnik, hogy az elsődleges tennivaló gazdasági helyzetünk fellendítése. Ezt a hatalom tudja megtenni és nem a tömeg, amely anyagi függőségben szenved.

A cikkíró úr hivatásrendről beszél, mint egyedüli boldogító útról, ahol minden jó lesz, csak az emberek maradnak változatlanok. És itt kell valamit mondanom: nem a rendszerekben van főképp a hiba, hanem az emberekben, akik azt csinálják. Hiába beszélünk mi szeretetről, önzetlenségről, ha azt csak másoktól kívánjuk és magunk legkevésbé gyakoroljuk. Ha hiányzik belőlünk a becsületes jó szándék, a cselekvő szeretet és az önzetlenség legkitűnőbb rendszer is csak nyűg lesz és elviselhetetlen teher. Itt az ideje a befelé nézésnek. Kell jönni egy jobb belátásnak, ahol a kormányzat magáévá teszi a nép jobb szintre való törekvéseit. Így a társadalmi osztályok között lehetővé teszi a békés együtt-munkálkodást.

Balogh Géza

A szerkesztésben közreműködik:
Bognár Gyula, Karácsonyi József.

Kencsek János (Jászárokszallási)

ÉLES

SZEMMEL

Hol vagytok iparosok?

Levelet kaptunk. Sajnos nem 1842-ben, hanem 1942-ben. Néhány kérdésedkő részletét közöljük:

... „A sógorom családja órégi nemes familia, édesapámé is, de anyuskám családja iparos család volt, de földbirtokos is. Amikor anyukám keresztelték a nagyapa még valami ipart űzött, — igazán nem tudom mit, — de mire én őket megismertem, már tényleg gazdálkodott. De az is lehet, hogy mikor anyukámat keresztelték már nem is űzött ipart... Magyarországon abban az időben, amikor még a sógorom családjában nevelkedett, sőt még ma is odahaza, az iparos fogalma valami kivetett társadalom fogalma volt... Ha az eskünyéből az „iparos” jelzőt nem sikerült eltüntetnem, németstrémem öngyilkos lesz! Nem idézhetek elő egy rémes tragédiát, de csupán csak arra kérem, hogy méltóztassék az „iparos” szót kihagyni. esetleg gádzálkodót, vagy földbirtokost írni helyette, mert esküszöm az volt!...”

Nem tudja az ember elképzelni, hogy mit is csináljon felháborodásban? Irjon a m. t. „URI HÖLGY”-nek valami vasos gorombaságot, vagy viccenek tekintse az egész dolgot. Ha az ügyet több levélben meg nem sürgette volna, es utóbbinak lehetne minősíteni.

Európa egyik vezető államférfia: Hitler mondotta egyik 1934-es beszédében, a német munka ünnepe: „Nem ismerhetünk el más nemességét, mint a munka nemességét!”

Megdöbbentő, hogy valaki elfelejtse nagyjának collotkját egy emberöltő elmúltával. Hogy valakiben kifaragott kővé, merevüljön a hasugság, amire vakmerően meg is esküdik: „esküszöm, hogy az volt”, pedig a Jászágban nagyon jól tudná, hála az isteni Condviselésnek, soha — a német lovagrendet leszámítva — földbirtokos nem volt és nem is lesz, nem egy, de 111 hamis eskü ellenére sem. A nemzet életében vajjon melyik nagyobb jelentőségű: egy 12 forinton megvásárolt bocskoros nemesi diploma-e, vagy egy becsületes munkával elhódított, tanyát, földet szerző iparos élet-e, melynek eredményét éppen azok érték el léha könnyelműséggel, kik a collotkot egész életén át becsülettel forgatott nagyapát a „földbirtokos” hazug és alaptalan mesébe akarják bujtatni?

Nagysád Ön lemaradt az élet vonatáról! A sznyvel, te-el, vagy éppen XQ-val írt név ma már nem jelent semmit. Es nem érdem, ezért Önök nem dolgoztak meg soha, ebbe belepottyantak. De az Ön kedves nagyapja collotkjával nemcsak Önöknek, de egész Magyarországnak dolgozott!

Ön ma nemes akar lenni? Lehet: A nemzet közönségért való munka a nemesesség!

A népi eszme, a magyarság

mindennyiunknak közös kincse. Mennyi eszpet is hallunk róla, de csak hallunk, sajnos, mert tenni érte, vagy élni benne, sajnos, nem akaródnak valahogyan. A zsidó eszellel annyira belepota még az iskoláink

falai közé is magát, hogy látunk iskolai másolatokat, melyeken csak elvéve akad egy, vagy két magyar másolat. Nem hinnék el, hogy az iskolában felnövekedő ifjúságot a Rombach utcai zengérszobákban kitenyészett tangók és foxtróttok érdekelnék kizárólag, vagy a hécsi sváblégyenyek hitzingsi jódlerosása és juhéja. Az ifjúságot vezetni kell, de a foxtróttos, tangós, kiskacsás, eszkimós út nem igen hiszik, hogy a Jászágban valaha is kijárt útja lehessen. Nemcsak a beszédben kell kiirtanunk a zsidó zsegront, hanem zenékben is. Szeretnénk látni a jövőben több magyar zenei eszmét e másolatokban. A kiskacsát és kis eszkimót hagyjuk ott, hol kikelt: a zsidó zengérszobákban.

Sohasem lehet

esinpadni konferenciát élénekei izléstelen célpontja a vités magyar honvédség, de különösen nem most — nemzeti összefogásunk idején. — Ha ezek a meggondolatlan éléke diák szájából kerülnek ki, ezért az irányítójuk felelős. Ezt a hangot pedig erőteljesen visszautasítjuk.

Az Ugar

c. folyóirat nem egy személyé és nem baráti köré, hanem a Jászágé és a jász népé. Egyes teapadó egyének talán nem támogatják. A kik támadják és idejük legnagyobb részét arra fordítják, hogy rosszindulatú támadásokat intézzenek ellene — azok nem köztünk valók. Vonják le a következményeket és vonuljanak szebb tájak felé. Az ország legmagyarabb bölcsőjében, itt a Jászágban nincs helye a széthúzóknak.

Az Ugar kulturstje március 7-én

A jászági tollforgatók november 4-iki első bemutatkozó estje után, melyen munkatársaink közül Batáry Imre, Berzátzy László, Blénessy János, Bognár Gyula, ifj. Fecske Sándor, Járdán József, Kiss József, Könyvü László, dr. Németh Ferenc és Simon Ferenc biztosította az est sikerét — március 7-én az Ugar rendezésében Jászberényben a Kultúrházban a következő munkatársaink lépnek fel: Batáry Imre, Fecske András, Fiala Endre dr., Gecse Árpád, Karácsonyi József, Szemes Gábor, Schnitzler József dr. a jászberényi zongoradűs, a népfőiskolai hallgatók magyar táncokkal és a tanítóképző énekkara régi magyar dalokkal.

Az este ezuton is felhívjuk előfizetőink és olvasóink szíves figyelmét és testvéri szeretettel várjuk megjelenésüket.

UGAR a kritikéért

ÖREG LEGÉNY DALA.

Nincs egy asszony, ki szeretne,
Ágyat vetne, lefektetne,
Simogatna, ölegetne,
Csókkal, szóval fel is keltne.

Magam fekszem, magam kelek,
Ágyat is én magam vetek:
Az én ágyam sose meleg,
Aki eszokol, — százat szeret.

RÉPÁS JÁNOS.

A szerkesztő asztaláról

Jász egyetemi hallgatók. Budapest. Az ifjúság útja mindig rögs, a fiatalág akarása sokszor elégedetlenséget vált ki azok között, kik az életet még ma is a régi szemmel nézik. Enzel azonban nem sokat kell törődni azoknak, kik a közönségért, a jobb jövőért vállalnak munkát. Mi folyóiratunkkal hangot akarunk adni azoknak, akiknek eddig nem volt hangjuk, s megmondunk olyasmit is, amit eddig nem mertek megmondani. A holtap nem tár meg sok mindent, amin a tegnapi örömmel vagy kényserülten átköltött. A nehézségektől, kifogásoktól, rosszalásoktól ne féljete, ez a gyengék privilégiuma.

Jászapátin március hó 8-án rendezik meg az Ugar kulturstjét az ottani tollforgatók közreműködésével. Estünk ügyét Wengritsky Konrad esperes-plébános magáévá tette, s ez a tény már önmagában nagy horderejű. Boldogan tessünk eleget a meghívásnak, hiszen Jászapátin, a jászági alsóvárás székhelye, a legkultúraltabb jász község, melynek legelősorban kell Jászberény után a megmozdulás útjára lépni, akkor, mikor népi előlért, közönségünk érdekében kívánunk együtt működni a Jászág minden egyes községével. Jászkiásér, Jászárokszállás, Jászladány példája mind bizonyítja, hogy összefogással, együttműködéssel sok mindent el lehet érni, még itt a jász földön is.

A sportélet márciusban megindul. Reméljük nem csak Jászberényben, hanem a többi községben is. A Lehel labdarúgócsapata a tél folyamán nagy igyekezettel készült a tavaszi idényre, lelkiismeretes tornatermi munkával, sőt már pályaudatát is tartottak. Az egyesület, amelynek élén Kovács István áll, a megújulás útján halad. Március 15-én kezdődik a tavaszi idény a Csillaghegy elleni mérkőzéssel, ezen egy-két gólos Lehel győzelmet várunk, ugyancsak győzelmet várunk Rákospalotán márc. 22-én, s itthon Eger ellen márc. 29-én. Ezen a három mérkőzésen kell a Lehel játékosainak behozni az összes mulasztottakat és alapot szerezni a további küzdelmekhez. Folyóiratunk minden itthoni mérkőzésen pontversenyt rendez, amelynek szelvényét a jegy mellé díjtalanul kapja a néző, s ezen a mérkőzés legjobb formájában lévő támadó és védő játékosat kell megneveznie. A tavaszi mérkőzések folyamán leadott szavazatok alapján fog kialakulni a „legjobb jászberényi tizenegyet” akiket az Ugar az idény végén éremmel tüntet ki.

Szentgyörgyi Nagy Béla, Jászalsószentgyörgy. Várom verseit.

Cyano-Jotván, a jászapátin gimnázium tanulója. Dolgozatok és küldjetelek kéziratos.

Réffy Lajos, Jászózsza. Írásait mindig szívesen vesszük.

Tóth Béla Jászberény. Cikke anyagtorlódás miatt marad ki.

Igy látta rajzolóink a farsangot...

Az idén nem lehetett láli beszámolókat írni, mert bálok egyáltalán nem voltak, csupán műsoros összejövetelek, estek, kívánságbangversenyek, szavalókörösök, csevegések és kontra csevegések — de ami a fő, volt jó hangulat. Ilyenformán elmaradt a láli tudósítás, felülfizetések hírlapi nyugtázása, pletykálkodás a női ruhákról. Nem lehetett azümben kifogni a karikatúrát, mert az csak hóna alá csapta a rajzfűzetét, s az öt műsoros táncos est közönsége néhány vonással máris papírján táncolt. A rajzos tudósítás-itt közöljük, magyarázó szöveget csak annyit közölhetünk, hogy nincsen róza tövis nélkül... Mégis... Mars, Pythia, Sokrates, Solon, a kémikus béka és a matematikai könyv a fronttharcos este furakodott be, s Diogenes lámpájával az Augur hívta életre. A kis nebulók vizionot tanárujuk ütemezésére a sietni, sietni muszájt indították el útjára (ők nem tehetnek róla) s olyan hangosan mondták, hogy a kívánságbangversenyre is áthallatszott. Csak hogy itt 170 torok énekelte a Kék Dunát, s vagy negyven a többi dalt. A karmester a mikrofont szaggatta, a pécsi öregdiákok soha nem hallott új számokkal kápráztattak, de a rendező helyt állt talpán. A stétéből csevegés lett

a diákbalra, „csevegni, csevegni muszájt” jellegű. Hatásos műsor szám volt, mindenki derült rajta. (A rajzoló egy basát is látott, ki legyezővel eltakarta arcát, korholta a hét törpét és megtiltotta nekik, hogy beszüntessék után az utcára menjenek.) Az Ipartestületben már egészen mások voltak a szenzációk: a hosszú nyakú yo-yo bajnok, a tüzelőt lovagoló közismert Lehel drukker, a táncművészpár (a tót és tónika), s a jókedvű társaságok az asztaloknál. A gazdabálból csak annyit látott a rajzoló, hogy egy magyarült csuklott... A fiatalág viszont — mind az öt helyen a háttérben maradt, mert azt az elvet váltotta, hogy senki sem szereti, ha kíváncsi, pletykáches szemek állandoan őket bámulják. Rajzolóink nem is zavarta őket, inkább belekapaszkodott a félföldbe, s a közönséghelyet figyelte, hátha szükség lesz még arra is, akár az elhangzott szavak, akár a rajzok miatt...

Hirdessen az Ugarban

Közlemény.

Ez uton is közlöm i. t. üzletfeleimmel, barátaimmal és ismerőseimmel, hogy átvettem a

TRIESTI ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT

Assicurazioni Generali

Jászság területére szóló **JÁSZBERÉNYI FŐÜGYNÖKSÉGÉT.**

Mindennemű biztosítási ügyükben készséggel állok rendelkezésükre.

Cs. Kiss Ferenc
Iroda: Rákóczi-út 30.

Jöjjön el

márc. 7-én az Ugar irodalmi estjére!

Ne felejtse,

hogy március 15-én indul a labdarugó szezon!

Jászberénybe, ha vonattal érkezik vagy ha lemaradt **Vasuti**

Vendégfogadóban

szobát kaphat.
Telefón: 52.

BARTAL MIKLÓS

HOMBÁR bizományos

Mindenféle terményt megvásárol

Jászberény, Beleznay Antal utca 8. szám.

Stukák

Kék madár

Árviz indiában

Honvédek előre

Kisértés

Lehel Mozgó márciusi filmjei

HANGYA

Magyar kar dolgozik benne!

Magyar élniakarás gondolata irányítja!

Magyar nemzet jövőjéért küzd!

Nemcsak olajos magvakra, de egyéb magfélékre is köt előnyös feltételekkel szerződést a

Jászberény, III.,
Apponyi-tér 25.

"Futura"
főbizományosság

Kereskedők!!!

világító petróleum mindenkor beszerezhető

MAGYARORSZÁGI VACUUM OLAJ ÜZEMEK
A. M. KIR. KINCSTÁR HASZNÁLATÁBAN
Jászberényi lerakotánál

Simon János cégnél Apponyi-tér 25.

Ha

szüretelni akar előre biztosítsa szükségletét

Nikotin

Arzola

Darsin

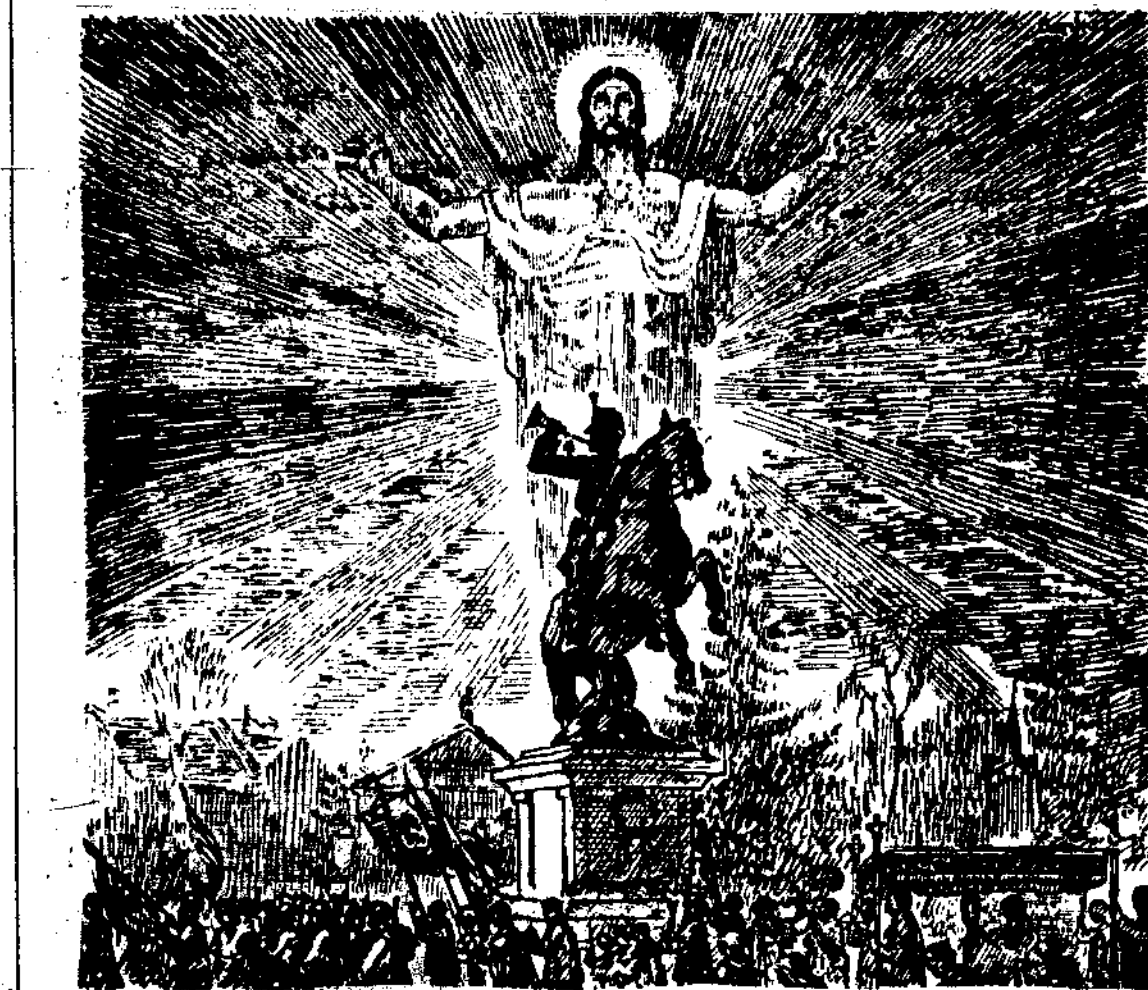
védőszerkekből

Jánváry Endre

GYÓGYSZERÉSZNÉL

JÁSZBERÉNY

Ugar
Jászsági folyóirat

II. évfolyam 4. szám.

Hívatási szám.

1942. április 1.

Ára: 80 fillér.

A 31. ö. hk. zászlóalj zászlóavatása Jászberényben

A város által adományozott
csapatzászló.

A tisztikar eskütétele.

A páncélosok felvonulása.

Cs. Kiss Ferenc felvétele.

Ugán!

SZERKESZTI: IFJ. FECSKE SÁNDOR

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24. — FŐMUNKATÁRS: BOGNÁR GYULA.

AZ IDEI HUSVÉT

Erre a tavaszra készültünk ezen a kemény, hosszú télen. Szinte azt mondhatjuk: az idei telünk egy feszült várakozás volt, telve kétségekkel és reményekkel. Az első komoly háborús telünk volt a mostani világháborúban. Az első tél, amikor féltő gonddal figyeltünk az ukrajnai hómezők felé, mert innen, onnan is hiányzott közülünk valaki, apa, férj vagy fiú, akinek kemény megpróbáltatást kellett kiállni azért, hogy őrt tudjon állni a haza felett és valamennyiünk felett.

Most itt a tavasz, bomlik a természet, bomlanak az erők, s mi a hit ünnepéhez, a feltámadáshoz érkezünk. Most nagy szükség van tavaszi erőkre, krisztusi hitre, s a nehézségek, szenvedések krisztusi tűrésére is. Ez a tavasz ugyanis ismét kaput nyit azon az úton, mely a magyar feltámadás útja, s melyen az utóbbi időben mind erőteljesebben és biztosabban haladunk. Ezen az úton a személyi áldozatok eltörpülnek, ezen az úton csak egy cél lehet, a közösségi cél, a magyar cél. Az áldozatot is ezért, ennek a nevében kell, hogy hozzuk.

Az idén az első meleg napsugárral necsak a föld, a természet megújulásában higgyünk, necsak a meleget érezzük és a szépet érzékeljük, saját magunkban, egyéneinkben, összességünkben és nemzeti eszméinkben. Eddig legtöbbször saját multunk nagyságából és dicsőségéből éltünk. Most elérkeztünk ahhoz az időhöz, hogy saját jelenünkben éljünk, s jelenünket olyanra alakítsuk, hogy az ismét évtizedekre, sőt évszázadokra tápot, erőt és hitet nyújtson az eljövendő koroknak.

Új tavaszt vártunk, amely most megérkezett, cselékednünk kell tehát minden erőnk-

kel, teljes hitünkkel. Ez most minden egyes kötelessége, a hadseregé ugyanúgy, mint a vezető, az értelmi, kézműves, földművelő és bér munkás társadalomé.

Tavasszal mozdulnak az erők, a föld, a természet, tavasszal mozdul az ember is, új feladatokra, új elképzelések és megvalósulások felé.

Hiszünk ebben a mostani tavaszban, a holnapban és jövőnkben, az egyetlen magyar jövőben. Hiszünk a nagy feladatokra készülő vitéz magyar honvédségben.

(f.)

Miatyánk

Miatyánk, Uristen, ki vagy a mennyekben,
Ne hagyjál bennünket pusztító könnyeinkben.
Fáradtságos munkánk a szívednek tessék.
A Te áldott neved meg is szenteltessék.
Erős magyar hittel jöjjön el az ország,
az az ezeréves régi Magyarország...
Amiként a mennyben sírni sose kellett,
Azonképen itt, a Duna-Tisza mellett
Ragyogjon a remény ősi eredettel,
Mindent feláldozó hősi szeretettel.

Égjenek az álmok, amik ránk omolnak,
És a kenyerünket add meg nekünk — holnap
Add meg a mi száraz, barna kenyerünket,
Áld meg a mi dolgos, kerges tenyerünket,
Add meg a nyugalomunk, szeresd a mi népünk.
Ha vétettünk volna, bocsásd meg a vétünk.
Tölts meg a lelkeddel, úgy mint eleinket,
Minden gonoszoktól szabadíts meg minket...
Ellenség ne lépjen többé magyar rögre,
Ez a mi kérésünk most és mindörökre. Amen.

LISZT NÁNDOR.

A társadalom szerepe az új magyar szociálpolitikában

Irta: dr. Kerék Mihály szociális felügyelő

A szociálpolitika állami feladat annyiban, hogy alapelveit jogszabályok állapítják meg és az anyagi eszközöket nagyrészt az állam szolgáltatja. Helytelen azonban az a felfogás, amely a szociálpolitika intézményeit állami hivataloknak tekinti, és a szerint itéli meg. A társadalomnak egy része éppen e miatt idegenkedik az intézményes szociálpolitikától, nem tartván kívánatosnak az állami apparátusnak a szociális intézményekkel való további magyaránú kiszélesítését. Ebben a bírálathoz tagadhatatlanul van igazság. A szociálpolitika elbűrokratizálódása valóban kísért ott, ahol a társadalmi erőket kihagyják a számításból. A magyar szociálpolitika újabb iránya arra törekszik, hogy a szociális segítségtől távolítsa a bürokratikus formákat, és a társadalom bekapcsolásával oldja meg a feladatait.

Tudvalévő, hogy az Országos Népi és Család-
védelmi Alap a sokgyermekes családok támogatására irányuló tevékenységét a közjóléti szövetkezetek keretében folytatja. A megoldásnak ezt a módját éppen az előbb említett cél szem előtt tartása juttatta, hogy a szociális megsegítést mentesítsük a bürokráciától. A szövetkezeti forma ezenkívül lehetővé teszi a társadalmi elemek közreműködését is, ami a szociálpolitikának ezen újszerű intézményénél biztosítja a társadalom ellenőrzését.

Ezzel azonban még távolról sem merül ki a társadalmi tényezők szerepe. Magyarországon igen nagy tömegben élnek olyan szegény családok, amelyek önhibájukon kívül — sok esetben a szociális védelem hiánya miatt — kerültek az emberi élet mélypontjára és önérejükkel képtelenek ottan kiemelkedni. Az új magyar szociálpolitika elsősorban ezek megsegítését vette tervébe. A társadalomnak hathatós támogatásra van szükség ahhoz, hogy a szociálpolitika ezekhez a tömegekhez hozzá tudjon férközni, de még inkább, hogy a támogatásban részesítettek állandó és hatásos gondozását biztosítani tudja. Mert hiszen nem elegendő családi otthont, haszonállatot, földet stb. juttatni a reászorulóknak, legalább annyira fontos a juttatásnak helyes felhasználásának ellenőrzése, irányítása is. Ezt a nevelő munkát a szociálpolitika hivatalos szervei önmagukban elvégezni nem képesek, ebben a társadalomnak, de különösen az egyháznak intenzív közreműködése nem nélkülözhető.

Igen nagy a jelentősége az új magyar szociálpolitika ama törekvésének, hogy a társadalmat és az egyházat beállítsa a szociális munkába, más okokból is. Kétségtelen, hogy a társadalmi és egyházi szervek és intézmények is foglalkoznak szociális segítő munkával és igyekeznek sok szegény családnak szenvedését enyhíteni. Körülményeinkre jellemző, hogy egyesületeink legtöbbször jótékony irányú. Más kérdés, hogy ezek a szervezetek mennyiben képesek törekvéseiket valóra váltani. Annyi kétségtelen tény, hogy városainkban és falvainkban is a jótékony munkával foglalkozó legkülönbözőbb elnevezésű egyesületek egész légiója működik, vagy még inkább kelti a működés látszatát és igen jelentékeny összeget használ fel — sok esetben eladmisztrál — karitatív tevékenysége során. Nem

lehet elvitatni, hogy az emberi gyarlóságok, mint a hiúság, a társadalmi érvényesülés, stb. szempontja mellett az önzetlen jószándék és a segíteni akarás a mozgató ereje ezeknek az egyesületeknek, működésük eredménye és hatásfoka azonban nem áll arányban a reáfordított áldozattal. Ennek pedig a teljes rendszertelenség, majdnem azt mondhatnánk, az anarchia az oka, mely e téren dől. Az együttműködés, a szerepek, a feladatok felosztása ismeretlen fogalom a magyar egyesületek világában, annál több a felesleges erőpazarlással járó versengés, gyakran egymás útjainak keresztezése. Ilyen körülmények között nem lehet csodálni, ha a megsegítésre szánt javak szétesztása egyenlőtlen és rendszertelen, s a támogatás nem mindig annak jut, aki leginkább megérdemli. Ez az állapot valósággal kitenyésztette az élelmes szegények típusát, az olyan embereket, akik a munka helyett a pumpolást választották élethivatásul és abból élnek, hogy sorra járják a legkülönbözőbb jótékonyági egyesületeket és valósággal eltartatják velük magukat. Ugyanakkor a szemérmes szegények, akik nem értenek a tolokodáshoz, hoppon maradnak.

Be kell látni, hogy ez az állapot nem maradhat így tovább. Már csak azért sem, mert nagy mértékben veszélyeztetni a produktív irányú szociális segítség munkáját. Nem a jótékonyág ellen foglalkozni állást, hanem a helytelen és rendszertelen jótékonyág ellen, mely többet árt, mint használ, a mellett igazságtalanságra vezet. A karitászra — megfelelő keretek közé szorítva — minden társadalomban szükség van. Fontos azonban, hogy a jótékonyág ne tévedjen olyan térre, ahol a szociálpolitikáé a szó. A feladatok, a szerepek elhatárolása egyike a legsürgősebb teendőnek nálunk a jótékonyág és szociálpolitika frontján. Ezt akarja — a társadalom megértésével — az új magyar szociálpolitika.

Ezen a téren fontos szerep vár az egyházakra, amelyek különösen érzik a fenti hibák és helytelenségek következményeit. Az egyházaknak megvan a tekintélyük és erkölcsi befolyásuk arra, hogy egyének, sőt bizonyos társadalmi szervek tevékenységét is helyesebb irányba tereljék. Az Országos Népi és Család-
védelmi Alap számít arra, hogy az egyházak hathatós segítő társai lesznek a ma már mindenki által elismert egészségtelen viszonyok felszámolásában. Bizonyára megéri ezt a társadalom is, elvégre közügyről van szó. Ez pedig előbbre való minden emberi hiúságnál.

Nagyon kíváncsi volna, ha az életképes társadalmi szervezetek, amelyek a szociális gondozást tűzték ki maguk elé, a korszerű szociálpolitika vonalába bekapcsolódva együtt működnének az Országos Népi és Család-
védelmi Alappal, amely a jövőben csak azokat az egyesületeket részesíti támogatásban, amelyek valóban komoly munkát végeznek. Itt nem gyámkodásról van szó, hanem a szerepek és feladatok elhatárolásáról, valamint a szociálpolitikai és jótékonyági tevékenység terén uralkodó zűrzavaros állapotok megszüntetéséről. Ez érdeke nemcsak a köznek, hanem maguknak a társadalmi egyesületeknek is.

A csataterék hősei és a szellem katonái

Irta: Bognár Gyula

Nemzetünk vérben-vashab-verejtékben eltöltött tíz évszázada bizonyítja, hogy a legférfiasabb hivatásnak a magyar mindenkör a katonait tartotta. Balassa Bálint, Rimay János, Amade László derűs versekben dicsőítik a vitézi élet szépségét. Zrínyi Miklós büszkén dalolja: „Nem írom pennával, Fekete-téntával, De szabályom élivel, Ellenség vérvével, Az én örök híremet.“ S szinte velökbe hasogató módon érezzük, hogy mit is jelenthetett az, amikor Zrínyi a XVII. század közepén mennydörgő szavakkal akarta meggyőzni nemzetét arról, hogy az ország végpusztulás előtt áll, ha nem képes megújodni, illetőleg nemzeti hadseregének felállításával életét, megmaradását biztosítani. Szinte halljuk érces hangját, amint a török felé azt kiáltja: „Ne bántsát a magyart!“ Honfitársai felé pedig: „Ime kiáltok, íme üvöltök, hallj meg engem, élő magyar, ihon a veszedelem, ihon az emészto tűz!“ — Népköltészetünkben a katonadalok jóformán nagyobb helyet foglalnak el, mint a szerelmi énekek. A magyar irodalom kiemelkedő hősei: Attila, Árpád, Bánk bán, Toldi, Zrínyi, egytől-egyig mind katonák. Mátyás királyban az utókor költője nem a tudományt kedvelő renaissance fejedelmet dicsőíti, hanem a bajnokot, aki egyéni bátorságról tesz fényes tanúbizonyságot. Petőfinél Kukorica Jancsiból is János vitéz lesz. A felkelő nemeseket magasztalja Berzsenyi, örvendve, hogy régi dicsőségünk újra feltámad. A 48-as honvédek hallhatatlan költője és hősi halottja Petőfi Sándor, és még a békés Arany Jánosból is kiütözik a hajdú-ivadék: büszke rá, hogy ő is ott volt, ahol „halni volt esély.“ A világháború magyar katonájával foglalkozó irodalmi művek egész kis könyvtárra valót tesznek ki. Ebben az évben, június 25-én gyászoljuk az első világháború vértanú-költőjének, Gyóni Cézának, halála huszonötödik évfordulóját. Krasznajarszkban, 1917. június 25-én, éppen a harmincharmadik születése napján halt meg. Igazi „Magyar Messiás“ volt...

A magyar csataterék hőseinek sorát Kormányzó Urunk fejezi be, aki a kenderesi puszták fiából lett a tengerek hősvé, s a bilincsbetvert magyarság országgyarapító kormányzója. Ha az ő alakjára föltekintünk, mindjárt megértjük azt is, hogy a csataterék hősei egyben a magyar szellem katonái is. A huszas évek elején Kormányzó Urunk kezébe került a romokat eltakarító csákány is, s a fejlődés útján felfelé tartó magyarság szinte valamennyi, nemzeti célokat szolgáló szellemi intézménye az ő intézkedése nyomán jött létre. A mérnöki tudomány fontosságára ő hívta fel figyelmünket, fiatalágunkat ő bűzdította arra, hogy bátor elszánással, munkálkodni akaró lélekkel lépjen a kereskedelmi pályára. Ő indította meg az Alföld öntözésének munkálatait. A nyugati népek beszélhetnek „nyers“ katonáról, „elvont“ tudósról, íróról, költőről, a mi különös büszkeségünk, hogy nálunk ennek az ellentétnek kiegyenlítése lehetségessé vált, magas eszményi síkon. A katonai és szellemi eredményeket 900 esztendeje pompás harmóniában olvasszjuk össze. Nagy magyar volt Szent István, az Egyház

szentje, az országépítő és szervező király, aki tüzes trónon ült, s népének kardját szinte halála nagyjáig nem tette le kezéből. Nagy magyar volt Szent László, a lovagkirály, Szent István munkájának befejezője, aki harcban egyéni bátorságával és ügyességével tűnt ki, s a magyar gyalogság védőszentjévé lett... Nagy magyar volt Zrínyi Miklós, aki véres harcok között a világirodalom alkotásaiban keresett pihenést. És a „legnagyobb magyar“ volt Széchenyi István, a vitéz huszárkapitány, a Tudományos Akadémia megalapítója, s egyben a modern Magyarország megteremtője.

Figyelemre méltó az is, hogy a magyar költészet sok női jellemet fest, felmagasztosítja a szerető hitvest, az önfeláldozó anyát, és a nőt általában a magasabb eszményiség képviselőjeként látja. De még a nőben is szívesen dicsőíti a katonai erényeket. Az egri asszonyok, Rozgonyi Cecília, Szilágyi Erzsébet, Toldi Anikó, Zrínyi Ilona, Széchy Mária, mindnyájan megtalálták a maguk énekesét. S ez a szellem változatlanul él újabb irodalmunkban is. Harsányi Zsolt, Dénes Gizella, Szentmihályiné Szabó Mária, Herczeg Ferenc több katonai erényekkel ékeskedő női jellemet is festenek regényeikben...

Igy látják a magyarságot azok, akik a nemzeti önismeret tükrét tartják élénk. Ennyi ékes példa láttára igazat adunk kiváló frónknak, Maklai Sándornak, aki Tudománnyal és fegyverrel c. nemzetnevelési tervezetében azt írja, hogy a magyar természet nem polgári, hanem katonai természet. Abhoz, hogy polgári szervezetségben éljen, túlságosan egyénies, függetlenségre vágyó, maga ura. A mindennapi élet kérdéseiben igen nehezen engedni vezetni magát. Természetére, jellemére nézve ezekből a körülményekből sokan és sokszor kedvezőtlen következtetéseket vontak le, antiszociálisnak, lustának, szalmalángolásúnak, meggyözetlennek, lelkiileg érzéketlennek bélyegezvé. Pedig mindezek mögött a látszatok mögött az a tény áll, hogy a magyar csak természetének megfelelő létformában ébred önmagára, s lesz igazán önmagává. Ez pedig a katonai létforma. Nincs a magyarnál engedelmesebb, fegyelmezettebb, összefogóbb, önfeláldozóbb, keményebb nemzet, amikor katonai szolgálatban, harcban van. Felsőbbeséget, parancsot, létezőket csak ebben a szervezetben ismer, de ebben aztán tökéletesen alárendeli magát a vezérlő akaratnak. Ezért nyilvánvaló, hogy a magyar nemzetnevelésnek a polgári életforma helyébe a katonai életformát kell építenie, s minél jobban meg tudja közelíteni a politikai, szociális, gazdasági, kulturális problémák megoldásában a katonai életforma megnyilatkozási módjait, annál bizonyosabb, hogy egységes, fegyelmezett, önmagukat készséges odaadással felajánló egyénekből álló nemzeti társadalmat tud létrehozni.

A magyar léleknek ezek a tündöklő tulajdonságai adnak erőt a mai nehéz küzdelmek idején mindnyájunknak. Soradöntő eseményekre készüldök a harcterek hőse is, meg a szellem katonája

is. A magyar katona ugyanazt énekli, amit a XVI. század végvári vitéze: „Zöldítetek egék hamar az erdőket, hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverünket.”

A magyar szellem katonája is a cselekvés idejét várja, s a maga körében, a katonával kar-

öltve, úgy akarja munkáját végezni, hogy egyik mindkettőjükről elmondhassák azt, amit Zrínyi mondott Hunyadi Mátyásról: „Az egész világot betöltötte a magyar név jóhírével, s aki így végzi életét, annak neve fennmarad, míg a folyók kiapadnak, s a dal elenyészik.”

„Építsünk jász módra”

Irta: Bathó Lajos

Örvendetes dolog, hogy van egy folyóirat a Jászságban, mely művészettel is foglalkozik, és olyan kérdéseket vet fel ezen a téren, melyeknek jelentősége nemcsak művészi szempontból, de nemzeti szempontból is rendkívüli. Az Ugar lelkes irányítói, úgy látszik, átérzik a művészetnek nagy nemzeti jelentőségét és tudják, hogy a művészi élet a nemzeti életnek egyik fontos tényezője és pedig annál inkább, minél jobban ki tudja fejleszteni a nemzet lelkületét, érzésvilágát, szóval: a nemzeti jelleget.

Határozott formában jut kifejezésre ez a fölfogás az Ugar legutóbbi számában megjelent közleményben, mely a Jászság mai művészeti foglalkozás művészi szempontból, és szomorúan állapítja meg a Jászság mai művészeti építészeti jelenét, és egyúttal hangoztatja a jász népi építészeti életre hívását.

Dicséretadó törekvés, mely meg-egyezik korunk nemzeti irányával és ellenkezik korunk nemzetietlen irányával — sajnos ilyen is van — és éppen ezért jelentősége is kettős: erősítése annak, ami nemzeti, és gyöngyítése annak, ami nemzetietlen.

Miután pedig a kérdéshez érdemes némi szakszerűséggel is hozzá-szólni: megállapítható, hogy a kérdés nem egyszerű, legalább is a szakember számára nem, aki a kérdést nem egyszerűen, hanem részre bontva, szétszedve látja.

Igaza van a cikkíró úrnak abban, hogy a jászok mai építkezése izléstelen és magartalan. En még ehhez azt is hozzátesszem, hogy szakszerűtlen is. Izléstelen, illetve művészietlen azért, mert sok észszerűtlenség nyilvánul meg az alaprajzi elrendezésben, fölépítésben, formai kialakításban és díszítésben. En azonban nem a szerkesztési szakszerűtlenségre vagy az ipari szakszerűtlenségre gondolok, mert sok bitűnő ipa-

rosunk van, hanem a tervezői szakszerűtlenségre. Mert mindaddig, amíg az ipari, illetve szerkesztési szakszerűség alacsonyabb rendű volt, mint ma és a lakásigények is ennek megfelelően kicsibek voltak, a házakat pedig nem képzett, illetve nem képesített iparosok építették, hanem maga a nép a közvetlen rendelkezésére álló anyagokból és eszközökkel és ezeknek megfelelő technikai tudással: addig az építkezésben — külsőleg és belsőleg is — a nép építőösztöne, hagyományos tudása, a maga egyszerűségében és őszinteségében jutott kifejezésre. Eppen ezért ez az építészeti az anyag és az építési eszközök természetes felhasználásából származó dekoratív formáival és elemeivel együtt a nép alkotó, építő erejének, építési kedvének és fantáziájának ösztönös, természetes szerkesztői és művészi ki-iragzása: népi építőművészet volt, mely megfelelt a kor igényeinek és úgy technikai, mint művészi szempontból becses terméke a népi kultúrának.

Mihelyt azonban a szerkesztési és ipari felkészültség az igényeket is fölfokozta és az építető képzett iparosokra és — ezek összműködése céljából — építési vállalkozóra szorult: a népi építkezés megszűnt és helyébe a képesítéshez kötött vállalati építkezés lépett, amely ipari szempontból ugyan megfelel a mai kor igényeinek, de tervezési szempontból nem. Legtöbb esetben ugyanis a vállalkozó, aki egyúttal tervező is — bármily jeles és kiváló legyen is, mint épület-szerkesztő és szakiparos — a tervezéshez általában nem ért, mert nem is feladata és nem is hivatása. Már pedig a technikai fejlődésnek és ezzel kapcsolatban az igények fölfokozásának mai korszaka magasabbrendű tervezői felkészültséget követel meg, mint a népi építkezés korszaka; de

mivel a tervezői felkészültség hiányzik, a mai lakóházak nagy tömege: sem nem célszerű, sem nem művészi. Amíg a népi építkezésnél a technikai készség egyensúlyban volt a tervezői képességgel és a lakásigényekkel: a mai vidéki lakóházépítkezésnél ez az egyensúly megszűnt és ennek megszűnése jut a mai építkezésekben igen kedvezőtlen módon kifejezésre.

Azonban nemcsak a vállalkozó iparos az oka annak — tisztelet a kivételnek, — hogy az alföldi városainkat a művészietlen házak tömege árasztotta el, és hogy emiatt is igen kedvezőtlen városképek alakultak, hanem maga az építető is. Az építetők nagy része ugyanis nemcsak lakásszükségletét, nemcsak a speciális igényét állapítja meg, hanem legtöbb esetben a tervezői munkát is maga végzi — amire igen büszke szokott lenni — a vállalkozó iparos rajzi készségének felhasználásával; nemcsak a helyiségek beosztását, hanem sokszor az épület külső formáját is maga szabja meg, és pedig valamelyik külföldön látott épületről véve a mintát. Az egyik éppítetők olasz renaissance stílusban, a másik ó-svájci stílusban, a harmadik angol stílusban, a negyedik székely stílusban akar építtetni, és fogalma sincs arról, hogy a művészi szépségnek a kialakulását az építészeti rengeteg tényező határozza meg, amelyek között mindenesetre egyik legfontosabb az, hogy az épületnek harmoniában kell lennie a tájjal, a környezettel: mert ami másutt szép és jó, mert beleillik a környezetbe és megfelel a viszonyoknak, az az Alföldön esetleg észszerűtlen és idegenszerű.

A vállalkozó építőiparos, miután legtöbbeső maga sem ért a tervezéshez — a legnagyobb készséggel elégti ki az építető kívánásait: számára tetszetős rajzokat

készít, ócska művészietlen minták után, vagy a nélkül, melyek sem nem magyarosak, sem nem művészi és legtöbbször ruhadíszítéseknek anyagszerűtlen motívumaival ékeltelik el az épület síkját.

Igy születnek meg azok a házak, melyekről a cikkíró úr azt mondja, hogy borzalmasan izléstelenek és hogy nemzetköziesek is. Abban ugyan nem értek vele egyet, hogy ezek a házak nemzetköziesek, mert nagyon is magyar vonatkozásúak, és tapasztalatom szerint sehol másutt ennyire nem általánosak, de abban egyet értek vele, hogy izléstelenek és abban is, hogy magartalanok, illetve, hogy a jász építési módoknak semmi nyomuk sincs rajtuk, sem alaprajzban, sem tömeghatásban, sem díszítésében.

Kérdés azonban, hogy mennyire reális a cikkíró úrnak a követelése, hogy építsünk jász módra.

Igaza van abban, hogy van jász-építési mód és abban is igaza van, hogy a jász építési mód igen szép és művészi. Kérdés azonban az, hogy mennyiben lehet ez az építési mód a mai igényeknek megfelelő?

Igaza van a cikkíró úrnak abban is, hogy a jászárokszállási oszlop lakóház igen tetszetős építési mód, de mi marad meg ebből a tetszetős építési módból akkor, ha valaki ezen forma mellett akarja a mai komfortos lakását elkészíttetni, hogyan alkalmazzuk ezt a formát, mit tudunk ebből megőrizni, ha azt akarjuk, hogy a szobák ne közvetlenül nyíljanak a konyhába; ha azt akarjuk, hogy ne a szobákon keresztül menjen a háziaszozony, ha a konyhába, vagy a kamrába akar eljutni; ha azt akarjuk, hogy az egyes szobák könnyen megközelíthetők, a melléképítmények könnyen hozzáférhetők legyenek, vagy pl. a Jászságban gyakran alkalmazott igen szép háztípus: a hosszú és keskeny tornácos ház utcára nyíló két kis ablakkal, keskeny oromfallyal, és faragványos oromzattal, a leeresztett-tető alatt boltíves bejárattal; de hogyan lehet ezt mintaképül felhasználni a mai módosabb lakóházaknál — a modern követelményeknek megfelelően? Kisebbségnél inkább, de e tekintetben is a kis ablakoknak nagy ablakkal való felcserélése az épület külsőjében lényeges változást idéz elő, sőt elcsúfítaná a

régi formákat, míg egy új formában, új kialakításban a nagyobb ablakok szépen elhelyezhetők. Ha pedig egy épület alaprajzilag lényegesen eltér a régi háztípusoktól, akkor már csak kicsinyes külsőségekről, dekoratív elemekről beszélhetünk: tömeghatásról, stílusról, jász építési módról nem.

Nem egyszerű a kérdés város-építési szempontból sem, mert hiszen a városépítésben is ma már olyan előírások vannak, melyeknél a régi háztípusok nem alkalmazhatók.

Folytathatnám még a kérdésnek több szempontból való vizsgálatát is, de azt hiszem, ennyi is elégséges, hogy a kérdésnek a nehézségeire rámutassak.

A cikkíró úr egyszerűbbnek látja a kérdést, mint én és — tekintet nélkül a sok szempontra — igen helyesen: követeli, hogy építsünk jász módra — a mai igényeknek megfelelően. Hogy hogyan, miképpen? Bár nem a cikkíró úr feladata, de mégis oly tanácsot ad, amely valóban elfogadható, és eredményre vezet. A tervezőnek tanulmányoznia kell a jász építési módokat, és akkor kialakul a jász építési stílus, mely megfelel a mai követelmények is.

Igy is van. A jász építkezés tanulmányozása közben egészen bizonyosan akadunk olyan alaprajzi, konstruktív és formai megoldásokra, melyek a mai igényeknek megfelelően felhasználhatók. És minél inkább belemélyed valaki azok tanulmányozásába, annál inkább a jász építési mód hatása alatt áll, és annál inkább jut kifejezésre a jász építési mód a gyakorlatban.

Hangsúlyozom azonban, hogy egyedül a jász építési módnak a tanulmányozása nem elég: ehhez még tervezésbeni készség, műszaki tudás és művészi ízlés is szükséges. Ezen tényezők bármelyikének hiánya dilettantizmust eredményez, mindezen tényezőknél az összműködése pedig a jász stílus kialakulását eredményezheti.

A cikkíró úr égetően fontos kérdést vetett föl, amikor a jász-módon való építést sürgeti; olyan kérdés ez, amely mindenkit érdekel, aki lelke mélyén fájlatja a jászok mai művészietlen és nemzetietlen építkezését, aki a nép művészetét a nemzeti élet erőforrásának és pillérének tartja.

Dolorosa

A minden idők legnagyobb szobrása, Michelangelo Buonarrotti, aki hatalmas teremtor erővel és korlátlan subiectivitással új utakra tereli a művészetet, melyben a monumentális külső hatalmas lelkiséggel párosul — adja a világ egyik legsodásabb és ma legismertebb szobrát: a Pietát. A világ legnagyobb templomában, a római S. Pietróban, a Szent Kapú jobbán a helye. Millió bűnbánó millió csókkal mosott oltára.

A fájdalom Anya ülésben halott Fia.
A keresztől levétel után.
Mater dolorosa.
Nincs ki fájdalmát megmérje.
Keresztények — keresztények bite.

*

Keresztények, keresztények...
Etimologiailag melyik helyesebb?

Nem vitatkozom. A felesleges vitában elfelejtünk a lényegét; mindkét szónak közös gyökere: kereszt.

Ez jut most eszembe, midőn lelkem a keresztútra gondol, midőn minden templomi ének és áhítat az Isten Fia szenvedéséről szól, midőn százezer és százezer templomban tenger fohász tör magasra: a kereszt tövével. Mert hiszen, akik a fájdalom szent zooltárokat zengik és akik a kereszt tövével bűnbánattal leborulnak, pirosbetűs, feketebetűs hívő nagypén-tekcsék, Krisztus-ímádók — mi vagyunk, csak mi lehetünk: keresztények, keresztények.

*

A kereszt tövében a Dolorosa. Az anyai szív legnagyobb boldogsága: gyermeke! Csodálatos fényaugár villan át lelkén, abban a pillanatban, melyben anyaságát megsejti. És oroszlánválik, ha bárki megtámadja megszült magzatát. Megbocsát gyermekének, még ha gyalázatát is okozta. De soha annak, ki arra gyűlött öklöt emel.

Egy nem gyűlött vissza soha: Mater Dolorosa.

Megdobban a szívünk. Rongyos, hitvány önráismerésünkben.

Szóltanul állunk meg.
A vidámság kacagása hangos.
A fájdalom néma. Ebben él mélyesége. Oh, mindenütt a rejtett a féltett! A drágább, kincsesebb.

AZ ÉRZÉSTELENÍTÉSÉRŐL

Irta: dr. Szabolcsi Lajos

Ha a betegség meggyógyítása a műtéti beavatkozást teszi szükségessé, minden beteg félelemmel gondol az operációra és félelmének legerősebb tényezője: rettegés a várható fájdalomtól. „Te gyenek velem bármit — szokták hangoztatni a műtetre kerülők — csak én ne érezek semmit.“ Maga az operáció még ma is, különösen az agyszerűbb emberek előtt, valami kibíratatlan nagy fájdalommal kapcsolatos orvosi beavatkozásnak képében él a köztudatban. Gyakorta megesik, hogy éppen ezen balhiedelem miatt, csodálkozva jegyzi meg a beteg a lezajlott műtét után: „Hát ez igazán nem fájt.“

Az alábbi pár sorban rövid bepillantást szeretnék nyújtani az olvasónak, hogy az operációkkal kapcsolatos érzéstelenítésről némi fogalmat alkothasson és bízzon benne, hogy sikerülni fog eloszlatnom vagy legalább is csökkentenem az operációktól való páni félelmet. Hatalmas és igen változatos ma már az érzéstelenítés tudománya és ezen megoldási módok közül esetenként, kellő mérlegelés után, a legcélszerűbbet választja ki az orvos.

A fájdalomérzés, ez a szavakkal pontosan ki nem fejezhető kellemetlen valami, testiünket érő külső vagy belső kóros behatásra keletkezik. Ezen kellemetlen ingerek azután a testben elhelyezett érző ideghálózat útján jutnak el az agyba. Így tehát a fájdalom kiiktatható egyrészt úgy, hogy a behatás területén levő ideget vagy idegeket tesszük ingervezetésre képtelenné (helyi érzéstelenítés), vagy pedig a központot (agyat) bódítjuk el és így akadályozzuk meg, hogy a fájdalom a tudatba jusson. (Általános érzéstelenítés, narkózis.)

Ami az érzéstelenítő eljárások tökéletessé való kifejlődését illeti, az eredmények alig százévesek. Már az ókori népek papjai, pásztorai, kuruzslói is, akik korukban a gyógyítás „mesterségét“ üzték, a fájdalommentes kezelési módokra törekedtek. Mivel más célravezető megoldásuk nem volt: „rögzítéssel, csoda balzsamokkal, vallásos táncokkal és énekekkel“ fűszerezték a gyógykezelést.

Az csak természetes, hogy ezekkel a módszerekkel célt érni nem tudtak, legfeljebb a könnyen befolyásolható, gyengébb idegzetű betegeknél értek el némi szuggesztív hatást.

Az általános érzéstelenítés (narkózis, bódítás) első úttörője Jackson, amerikai technikus volt, aki az aether altató hatását véletlen folytán ismerte meg, s mivel ezzel állatot sikerült elaltatnia, — beteg ember elaltatására is ajánlotta. Merész ötletét a bator bostoni fogorvos, Morton alkalmazta először embereken, 1846-ban és a beavatkozás sikeressége forradalmasította az egész sebészetet. Ezt követte a chloroform altató tulajdonságainak felfedezése 1847-ben, amit az edinburghi Simpson alkalmazott magán az angol királynőn is teljes sikerrel, amiért is az altatásnak ezt a módját, abban az időben „királynői elaltatásnak“ (narcosse à la reine) nevezték.

Mindkét altató folyadékot, úgy az aethert, mint a chloroformot, csepegtetve juttatják a beteg orra és szája előtt elhelyezett altató kosárra, melyben a belélegzendő levegővel keverednek s a tüdőbe jutva rövid idő alatt teljes öntudatlanságot (tehát érzéktelenséget is) hoznak létre. Ma már sok más folyadék és gáz is ismeretes, melyek hasonló tökéletes érzéktelenítésre képesek: kéjgáz, bormethyl, pental, aethylchlorid stb. Sőt rendelkezünk olyan oldatokkal is, melyeknek közvetlen a gyűjtőérbe való befecskendezésével, percekben belül sikerül a tökéletes elalattatás s alig egy tized deciliternyi (10 kcm) folyadék elég egy rövidebb műtét átaltatásához. Se szeri, se száma azoknak a gyógyszereknek, amelyeket, — ha helyes időben és adagban adunk be, elérhetjük a narkotizáló szerek hatásának felfokozását (morphin, scopolamin stb.)

Az elaltatás és az czezel járó érzéktelenség, amint látjuk, tökéletes: mégis állandó kutatás és fejlődés területe a helyi érzéstelenítés is. Oka: egyrészt vannak olyan műtétek, ahol kívánatos a beteg fájdalommentes ébrenléte (pl. mandulaműtét), másrészt, különösen a betegszívűeknél, betegtüdejűeknél, vagy thc. betegekknél kellemetlen szövödmények kísérhetik az elaltatást. Ezek: hirtelen szívhalál, műtét utáni tüdőgyulladás, stb.

Régi tapasztalat az, hogy az érző idegtörzsek (pl. felkar) hosszabb ideig való összeszorítása az érzések tompulásához, zsibbadáshoz vezet. Innen indult el a helyi érzéstelenítés tudománya. Később ismertté vált az is, hogy tartós hideget alkalmazva a beavatkozás helyén, rövid ideig tartó fájdalommentesség érhető el. (Ez az úgynevezett fagyasztás, amit ma is szívesen alkalmaz az orvos kisebb beavatkozásoknál.) A cocainnak, majd annak veszéltelen pótszereinek felfedezése újabb mérföldkövet jelentett az érzéstelenítés terén. Ezen szerek 1–2 %-os oldatai kifejezetten az idegeket teszik vezetésre képtelenné, ezért azokat bőr alá, sőt kellő honctani ismeretek mellett egyenesen az idegekre fecskendezve, elérhetjük azt, hogy éber öntudat mellett, de teljesen fájdalom nélkül operálhatunk. Legújabbban közvetlenül a gerincvelő zsákjába juttatják az érzéstelenítő oldatot, miáltal lehetséges pl. a betegnek érzésteleníteni a köldöktől lefelé minden porcikáját és a legnagyobb és legnehezebb műtéteket is ébren, beszélgetve, a fájdalom legkisebb jele nélkül viselik el a betegek.

A jól bevált érzéstelenítések különféle módja ma már óriási fegyver az orvos kezében és áldást jelent a műtetre kerülőknek. A beteg azzal a biztos nyugalommal veheti alá magát az operációnak, hogy fájdalommentesen juthat elvesztett egészségének birtokába. Éppen ezért a felvilágosult beteg nem tekintheti ma már fájdalmas misztériumnak a műtétet, hanem idejében siet bajával orvosához, hogy ott gyógyulást találjon.

Jász legendák — jász mesemondók

A mai néprajzi kutatás azt tartja, hogy a mesemondói egyéniség jelentős tényező a magyar népmese alakulásában. A mesélő hagyományokra támaszkodik ugyan, de a hagyományokat önkénytelenül is formálja, alakítja. A mai mese elsősorban műalkotás, a mesélő előtt ugyanazok a feladatok állanak, mint a költő előtt. A Jászságban az asszonyok között is sok kiváló mesélő akad. Közéjük tartozott nagyanyánk is, a 80 esztendő ö. Bujdosó Vendelné, aki mindig szívesen és örömmel mesélt. Sajnos azonban, ugyanaz lett a sorsa, mint napjaink két másik kiváló népi mesélőjének Fedics Mihálynak és Vágyi Jánosnak: meghalt, mielőtt valamennyi meséjét, legendáját fel tudtuk volna jegyezni. Apai nagyapánk, Csikó János, átlépte már a nyolcvanadik esztendő, de hála Istennek, jó egészségnek örvend és szívesen mesélget.

Az alábbi gyűjteményben a Jászság vallásos néprajzának néhány jellemző darabját mutatjuk be: legendákat a harangról, a templomról, Krisztus Urunkról és Szent Péterről, a pásztorok és a határ védőszentjéről, Szent Vendelről. Néprajzi kutatóink közül Bálint Sándor beszél sokat a vallásos hagyományok gyűjtéséről, a haranggal kapcsolatosan Prückler József említi meg a „barátok örvényét.“ (Ethnographia, 1930. 2. sz.) Nekünk ilyen kedves egyszerűséggel mondták el ezeket a legendákat nagyszüleink: ö. Bujdosó Vendelné és Csikó János. A Szent Vendelről szóló legendában megbűnhődik a földdel hamisan bánó mérnök, akárcsak Arany János „Hamis tanu“-ja. Népünk mindig azt tartotta, hogy a föld szent, nem lehet vele tréfálni... A Krisztus-legendákat különösen nagyanyánk mesélgette szívesen. Ezek a legendák kedves formában, mosolygó jókedvvel beszélnek Szent Péterről, aki a Megváltó kíséretében járja az országot. A tanítvány sokszor nem akar hinni Mesterének, gyakran úgy tartja, hogy egyik-másik dologhoz ő ért jobban, sőt néha ravaszkodni is próbál. A legenda azonban elmondja, hogy az Üdvözítő mindent tudott és látott, Péter néha megbűnhődik, s belátja, hogy az üdvözítő nyomában kell járnia, az életszentség felé. A finoman kicsendülő erkölcsi tanulság számunkra is hasonló utat mutat: a Megváltó kezét megfogva haladjunk a tökéletesség felé...

Csikós Tibor és Csikós Andor
áll. tanítóképző-int. növendékek.

Amikó' a török idő után a rend helyreát, a birinyi barátok templomába hoztak három harangot. A harangokat délután hozták, asztá' a bivalyok nagyon efarattak és messzomjaztak a nagy melegbe. A bivalyok olyan szomjasak vótak, hogy a hídon, amikó' átgýtték, beleszalattak a vízbe. Ippog ott vót egy nagy örviny. Ahogy a partrul gyýtték le, a kocsi az ökröket beletaszította a vízbe, oda, ahun az örviny vót. Azóta azt a' örvinyt, ahova a harangot a bivalyok bevitték, „harangos örvinnek“ híjják.

A Szentkúti templomról:
A mostanyi kápona helyén vót egy forrás. Ebbú a forrásbú olyan víz gyýtt elő, hogyha valaki

napfékelte előtt abba memmosdott, kijavút, ha beteg vót, ha pejjig nem vót beteg, akkó a betegség nem fogott rajta. Ez a víz addig hasznát, amég egy ördöngös asszun bele nem mosta a pejenkát. Később a forrásbul kutat akartak csinýáni, osztá' amikó' ástak, tanátak egy Máryácska-szobrot. A birinyi urak egy kis házat csinátak a kút fölé, aztán énevezték Szentkútnak. Aztán templomot is építettek oda. Ha a kútbul való vízben egy beteg meffýrdik, annak a sorsa meffýrdul: vagy meghál, vagy mejjavul.

Mikor Krisztus a földön járt, uttyába ejtette Jázbirint is. A határba' tanákozott Péterre'. Együtt mentek, mendegétek, tanátak egy gazdátlan libát. Péter meffýkta, kitekerte a nyakát, meffýzte és megette az egyik lábát. Mikó ebédelték, Krisztus Urunk a lábát keresgette, de csak az egyiket tanátá meg. Mekkérdezte Pétert: „Hun van a másik lába, Péter?“ „Uram, Teremtóm, a lúdnak csak egy lába van“ — monta Péter. Jézus egyetlen szót se szólt, csak hallgatott. Vándorótak tovább, eccercsak egy embert láttak, aki libát őrzött. A libák nagyon fáztak és fészúzták a lábukat. Péter kapott az alkalmon és így szót Jézushó: „Látod Uram Teremtóm, ugye montam, hogy a libának csak egy lába van!“ „Zavard csak arrébb ököt, maj mellátod a' igasságot!“ Péter nem szót egy kukkot se, csak odébb ment, mintha más dóga akadt vóna.

Máskó' meg egy fekete báránt tanátak, ezt is meffýzte Péter, de ennek meg a szívit ette meg. Mikó Jézus a szívit kereste, Péter aszonta, hogy nincs a fekete báránnak szíve. A dolog abbamaradt. Eccer egy halottat vittek Jézus elé, azté' hogy támassza fel. Jézus a bottyáva' megérintette a halottat és a' feltámadt. Sok aranyat adtak neki ezé, de Jézus a sok pízit kiosztatta a szegényeknek, csak harminchárom aranyat fogadott e' és aztat elosztotta három felé. Péter mekkérdezte, hogy minek kell ezt három felé osztanyi, mikó csak ketten vannak? „A harmadik rész azé, aki a fekete bárán szívit megette!“ Péter rögyest eválalta, hogy ő ette meg a fekete bárán szívit. De aztán megszegýöte magát, a földre nézett és akkó meffýgáta azt, hogy többet nem avatkozik bele Krisztus Urunk dógába...

Valamikó' Kormospartya és Sós Ere köszt fódet mértek. Vót ott egy olyan mérnök is, aki jó pízé' többet mért annak, aki adott. Haraguttak is rá nagyon, mer' még a telekkönybe is beíratta eszt a fódrablást. Eccer aztán hirtelen, hamis mérés közbe', meghalt ez a mérnök. Bevitték a városba és el is temették. Eccer hallottuk ám, hogy egy szellem jár mindig a déllón, mindig éjjél után és kakasszóra tűnik csak el. De azt is meffýgýlték, hogy sohasem megy el a nagykalapú Szent Vendelig, hanem meffýrdul és indul vissza. Ez a szellem egy tüzes láncot húzott maga' után és a szeme kéken világított. Hosszú, tüzes láncot húzott maga' után, ezé' mérte újra meg újra az elrabó' fódet.

Annyira fétek a környéken a tanyasiak, hogy miközbeesteledett, má' nem mertek kimozdúni a tanyából, csak úgy, ha a lámpába szenteltgyertyát tettek. Mindig azt hajtogatta: Hun vót? Hova tegyem? Eccer aztán, jó sok idő múlva — mert ez a szellemjárás újhódokor kezdődött és hódítótekor vót vége — véletlenül elkerült a Szent Vendelhő is. Ott is aszt hajtogatta: Hun vót? Hova tegyem?

Ekkor lángbaborút Szent Vendel és aszonta: „Tedd oda, ahunnan évetted és mennyi oda, ahová való vagy: a pokolba. Ne háboricsd föl a becsületes emberek nyugalmát.“ Ez hódította előt vót. Utána má' nem látta senki a láncos szellemet. A másik év tavaszán meg olyan árvíz gyüött, hogy egészen a szobor talpazattáig ért a víz. Mind émosta azoknak a föggyit, akik hamissan szereztek ...

A MAGYAR NÉPDAL

„A magyar paraszt hihetetlenül nagy zenei kincsét őriz népi melódiaiban ...“ (Bartók Béla.)

Ha a Jászság illatos, termékeny földjét járjuk, aligha gondolnánk, hogy ez a föld évszázados hagyományok őrizője, s szinte kimeríthetetlen kincsesházája a népdalnak. Vikár Béla, a hírneves népdalgyűjtő, egész kötetet szentelt a népköltésnek, de ez nem öleli fel a felét sem annak a gazdag dalkincsnek, mely a nép ajkán él. A Jászság parasztjai ájtatosan megőrzik régi népzenejük kincsét, amely egész régi népi kultúrájuknak hű tükré.

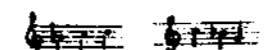
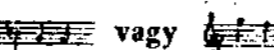
Nehéz feladat a népdal fogalmát meghatározni, mert azt jelentené, hogy olyan folyamat valódi képét akarjuk megrögzíteni, amely állandóan, minden pillanatban változik. Ahhoz, hogy a népdalról megközelítőleg is hű képet kaphassunk, az adatoknak egész sorára van szükségünk. Lássuk most már, hogyan keletkezik a népdal, miben különbözik a műdaltól, miről lehet felismerni ősi voltát és eredetiségét.

A népdal szájhagyomány útján marad fenn, ezért szerzőjéről senki sem tudhat bizonyosat. A változatoknak roppant nagy sorát termeli, amit a variálás szüksége hoz létre a népi énekesnél. Ezt a feltétlenül rendelkezze tulajdonságot többször kiemelték, mint a népdal lényeges sajátosságát. Megvolt régebben a magasabb művészetben is, s ma sem merné senki Arany Toldiját plágiumnak minősíteni, bár benne van az egész Ilosvai. A dalt ilyen variánsai végül is odáig vezetnek, hogy a változatok során egy egészen új dallamhoz jutunk el.

A paraszti művészet, a múltban csakúgy, mint a jelenben, nemcsak ősi hagyományokat őriz meg, hanem a felsőbb társadalmi rétegek művészetét is utánozza, s ezért óvakodnunk kell attól, hogy mindabban, amit a nép éppen énekel, népdalt lássunk, és sohasem szabad összezavarni a népzenei a népies műzene fogalmával. Minden kornak megvolt a maga népies műzenéje, amely közelebb vagy távolabb állt népzenejétől. A mai kor cigányos műzenéjének némely darabjáról tévesen tartja a közönség nagy része, hogy ezek igen ősi dallamok. Mert ezek viszonylagosan modern korban keletkeztek, és nagyrészt előadói tehetsége vagy híre révén váltak népszerűvé. Amde a népdalgyűjtőnek biztosan el kell tudnia választani gyűjteményében a népi elemekből az ilyen idegen egyedeket, mivel ezek idegen alkotások, s az élő-népzene típusaival nem olvadnak egybe.

Itt a Jászságban talált és összegyűjtött: népdalok jellegzetessége: az ötfokú hangsor, az eresze-

kedő dallamvonal, a négyesoros dalvers, a szöveghez alkalmazkodó ritmika. Ezek a jellegzetességek meg-egyeznek a Bartók Béla által rendszerbe foglalt ősi népdal osztályozásával. Bartók Béla a „Magyar népdal“ című összefoglaló tanulmányában ezeket találjuk a pentaton hangsorral: „A pentaton szerkezet a dallam vezetésében a dallam-vonalnak úgynevezett pentatón fordulataiban nyilvánul meg.“ Így pl. egyes dallamrészecskék keringése a hangsor

 vagy fokain,

a dallamhangok ilyenfajta egymásutánja, mint pl.

 vagy végül gyakori kvart-

lépések, mint vagy mind

pentaton eredetre vallanak. Amely, különben réginek látszó, dallamokban ilyen fordulatok hiányoznak, azokat már nem vehetjük a régi stílushoz. Ilyen régi stílusú és a Jászságban gyűjtött pentatónikus dal a következő kettő:

Ezt a két dalt a kutyinai tanító, Dárdai István, jegyezte le. Természetesen a népzenei gyűjtés legkezdetlegesebb eszközével, hallás után. A tudományos népdalgyűjtés megindulása kb. egybeesik a fonográf feltalálásának időpontjával. Nálunk az első fonogram-anyagot 1896-ban Vikár Béla gyűjtötte. Vikár kitűnő folklorista volt, amde nem rendelkezett a szakzenész ismereteivel. Bartók Béla és Kodály Zoltán voltak az elsők, akik teljes felkészültséggel fogtak 1905-ben a fonográfval való gyűjtéshez. Később hozzájuk csatlakoztak még Garay Ákos, Molnár Antal, Lajtha László.

Bartók Béla és Kodály Zoltán hívatott el arra, hogy szinte az utolsó órában megmentse, és az egész világ színe előtt magasba emelje a magyaróság igazi zenéjét, a magyar nép mindennél ékeesebb, fényesebb, értékesebb, nekünk ezerszer drága dallamkincsét, amelyet ők gyűjtöttek össze, jegyeztek le, dolgoztak fel és tették hozzáférhetővé a tudományos kutatás, s a művészi stílusformálás számára.

Bartók Béla és Kodály Zoltán örök emberként élnek majd a magyar művészetben, mert a legnagyobb értéket, a magyar nép lelkének szavát gyűjtötték össze, és mentették meg a feledéstől.

Végezetül hadd mutassak rá arra a sajnálatos körülményre, hogy a magyar népzene alig-alig talál utat a műveltebb rétegekhez. Mert állítom, hogy a magyar nótá és a magyar népdal két egymástól független műfaj. A magyar nóta a cigányozó urak hangulatos, vagy mondjuk úgy, „hangulatkeltő“

muzsikája. A magyar népzene művészet. A néplelek zenei kifejezőmódja. Polgár Tibor szerint: „A magyar dal, a népi zene — tulajdonság, a magyar nóta — szokás. A nép dalait érzi! A nótázó, cigányozó ember nótáit csinálja. Ezért a tulajdonságért, mélyen lélekben gyökerező ősi művészetért, kincs a magyar dal. A cigányzenészeink között sokan vannak, akik népi dallamainkat igazi formájában, nagy művészettel adják elő. De sokan csak a mai lehetetlen „nótaláz“, „nótaköltési betegség“ termékeit muzsikálják, melynek semmi köze a magyar lélekhez. Ritmusában talán magyar, de szellemében csak a népi zene az igazi. Az igazi népi zene az utolsó néhány évben annyira megfogta a művelt közönség lelkét is, hogy ezek után a népi zenei kutatás, művészi feldolgozás, népi zenei hangversenyek komoly fejlődése várható.

Vásárhelyi József.

Ismerjük meg a Jászság értékeit

Kukoricaháncs-sodró tanfolyam, leányleventék foglalkozása és tagosítás Jász Kiséren

Az ősi jász földnek csaknem minden községében található még ma is olyan értékes történelmi emlékek, művészi alkotások, nevezetesség vagy érdekesség, melyről maga a Jászság népe is alig tud valamit. Még a jászberényi Jász-múzeum kincseiről sincsenek mindenkinek kellő ismeretei, s legfeljebb a tankönyvekből tudja legtöbbje, hogy itt őrzik a híres „Lehel kürtjét“. Pedig magáról a múzeumból is jelent már meg nem egy komoly ismertetés, tudományos körökben elismert igazgatójának, az aranymisés Réz Kálmánnak, s a tanítóképző tudós tanárának, Blénessy Jánosnak tollából is. Arról azután, hogy pl. az árokszállási községében őrzik az egykori Hármas Kertületeknek azt a címeres, pirosselyem zászlaját, melyet Mária Terézia korában az osztrák örökösödési háborúkból hoztak haza, továbbá, hogy ugyanitt őrzik egy eredeti kuruc-kori töröksipót, nyeregkápára akasztható fatokban, vagy, hogy levéltára többek közt egy XVI. századi ritkaértékű magyar nyelvemlékkel, valamint egy olyan levéllel is rendelkezik, melyet 1704-ben II. Rákóczi Ferenc adott ki sajátkezű aláírásával és nagy címeres pecsétjével a lakosság védelmére, már igen kevesen tudnak. De arról sincs pl. mindenkinek tudomása, hogy a Jászságot Andráss templomának freskóit a világhírű, nemrég elhunyt Aba Novák Vilmos festette, stb., stb.,

Hogy a Jászság értékeiről még ma is csak kevesen tudnak, annak az az oka, hogy róluk összefoglaló ismertetés még ma sincs, s azok az ismertetések is, melyek egy-egy értékkel vagy gyűjteménnyel foglalkoznak, jobbára tudományos értekezések alakjában, főképen a szakemberek vagy az intelligencia számára készültek. Szükségtelen bizonyítanom, hogy milyen szükség volna olyan összefoglaló ismertetésre, mely népszerűségénél fogva mindenki érdeklődésére számot tartana. Talán egy népies modorban szerkesztett kalendárium is alkalmas volna arra, hogy a szóbanforgó ismereteket népiünk legzsélesebb rétegeihez is eljuttassa. Az adatok összegyűjtésére, feldolgozására és magának a műnek megjelenítésére — szellemének, munkatársainak száma és felkészültsége folytán — az Ugart tartanám a legalkalmasabbnak. Nagy szolgálatot tenne a jász népi művelődésnek, ha hasábjain helyet adna a jász községek ilyen tárgyú cikkeinek is. Ne rejtsük véka alá értékeinket, hanem legyen rajta, hogy azok mielőbb népiünk köz-kincsévé váljanak erősítsék faji ön-tudatukat!

Császár Elek (Jászárokszállás)

(A jászárokszállási polgári iskolai igazgató sorának örömmel adunk helyet. A jász községekből jövő cikkek mindig uttórt értéket jelentenek. Bár minél több érkezzék minden hónapban: A szerk.)

A r. kat. leányegyletben és a ref. nőegyletben vallásos esteket rendeztek a hitélet elmélyítését kívánva. Kukoricaháncs-sodró és feldolgozó tanfolyam folyt a községben, amelyen 24 ügyesebb, a kézimunkázásban már kitűnt fiatal lány és asszony sajátította el a tengeriháncs feldolgozásának tudományát. Ezek a következő évek folyamán a nagyobb iskolagyermekeket, a leányleventéket fogják a tengeriháncs feldolgozására oktatni.

A leányleventék is megkezdtek a télen az elméleti és gyakorlati foglalkozást. Hetenként egy délután 2 órai foglalkozási idő alatt, jobb idő esetén szabadtéri gyakorlatot végeztek, kedvezőtlen időben viszont a Levente-Othoban elméleti oktatásban részesültek. A közönség érdeklődését legjobban felkeltette a tagosítás ügye. A haladottabb szellemű birtokosok egyrésze már több évvel ezelőtt kérte — a tagosítás megengedését. A földművelésügyi minisztériumba esetenként összehívott gazdasági tanács megállapította, hogy a tagosítás Jász Kiséren célszerű és végrehajtható. A pénzügyminisztérium is hozzájárult, miután fedezet a szükséges költségekre, illetve költségátalány előlegezésére van. A szolnoki kir. törvényszék azt biztáék meg a tagosítás végrehajtásával. A kir. törvényszék Turáky tanácsa márc. 9-ére tűzte ki a helyezni tárgya-

és a megengedhetőség kérdésében. Az előkészítő eljárás után megtartott szavazás március 17-én este 8 órakor zárult le. A tagosítás ellenzői szavazatainak összeszámolása után megállapította a kir. törvényszéki bíró, hogy a tagosítás ellenzőinek holtszám szerinti szavazata lényegesen kevesebb, mint a tagosítást kívánók igen szavazata és ehhez törvényesen hozzászámítandó szavazatok. Így nem kétséges, hogy a törvényszék ítélete a tagosítást el fogja rendelni. Több mint 17.000 kat. hold kerül tagosításra a község 22.606 hold határából és remélhetőleg meg fogja oldani a tagosítás azt a lehetetlen állapotot, hogy egy birtokosnak 20, 30, 40 kat. hold birtoka 25, 30, 40 darabban szétszórva legyen a nagy-kiterjedésű határban.

Magyarok húsvétja

"Alleluja, feltámadott az Isten Báránya, jöjjetek hát imádkozni az Ur templomába"
 Így hívogat csempve, bongva kis falunk harangja; fényben úszik a Golgota, ragyog Isten napja.

Isten fia, égi bárány, szenvedők királya: szenvedtél a bűnösökért, s mentél Golgotára; megváltottál minden embert miránk is tekintés hát: Add, hogy legyen az arszágunk boldog Magyarország!

LÁSZLÓ JÓZSEF

Önarckép

En a föld fiának születtem, Pacsirta dalolt bölcsőm felett; Viharfergeteg s rög szélvész Gyakran fűtyült el fülem mellett.

Nem bánít velem az élet lágyan, Sokszor lesújtott kemény karja, — De kiálttam. — Acél a lelkelem: Megedzett az élet viharja.

A lelkemben öslángok gyúlnak, Ami úgy ég, oly nagyon éget. Szeretem halálralanul A földet, s minden földi szépet.

S mert paraszt vagyok, büszke magyar, Aki az élet meg nem rontott: Körül ölelem szememmel A végtelen kék horizontot.

Ha hunyó szívem végsőt dobban, Irjátok fel majd a fejfámrá: Itt tért pihenni társadt teste, Szegelmese, a föld porába.

NEMES GERZSON

BEKÜLDÖTT LEVELEK

Becsüljük meg magyar népdalainkat és táncainkat

Igen Tisztelt Szerkesztőség!

A magyar nótát és a magyar táncot mindig a legtöbbről becsültem. Az irántuk való hűséges ragaszkodásom váltotta ki belőlem ezeket a sorokat.

Legyen ez tanújele annak, hogy mi, jász egyetemi hallgatók, nem engedünk egy tapodtat sem abból, ami magyar.

Mizsei Béla
 joghallgató.

Nincs a magyar népnek sajátosabb megnyilvánulása, mint amikor magyaros jókedvében, vagy bánatában éneklés az évszázadokon keresztül lelkéhez forrott dalait. A magyar ember dalol, ha dolgozik, dalol, ha kedvesét látja, vagy ha éppen babája elhagyja. Mindezek őszintén, tisztán, természetesen csendülnek fel ajkán. Egy-egy magyar nótából ki lehet olvasni a magyar népnek mélyen vallásosságát, Istent, hazát és ember-szeretetét, s ugyanakkor ki lehet érezni a szolgálélektől mentes magyar virtust.

A magyar nóta úgyszólván elkísér bennünket mindenhová. Elkíséri a magyar honvédet a kislalujából a világvárosok kaszárnyáiba, vagy idegen országba. Bátorítja, lelkesíti, vigasztalja a magyar katonát. Gondoljuk csak el, hogy mennyi örömet és gyönyörűséget szerez a honvédnek, hogyha a katonadalokban megénekelheti szülőfaluját, utcájukat, kis házukat és az abban lakó édesanyját vagy mátkáját. Ezek a nótákon keresztül még a leg-egyszerűbb ember is oly szépen, oly reményteljesen tud hazagondolni, hogy ezáltal szinte megkönnyebbül.

Sajnos, a magyar lélek köz-kincsevővé vált magyar nótát és általában nemzeti hagyományainkat kezdjük elhagyni. Mindezzel azért van, mert a középosztály mindarról, ami igazán magyaros, kisütötte, hogy falusias. Az úrhatnám félművelt emberek persze azonnal odasorakoztak melléjük.

Pedig, ha elhagyjuk népviseletünket, táncainkat és velük együtt a magyar népzenét és dalt, mi marad akkor meg magyarnak?

A nyelvünk? Ez is elveszti már lassanként magyaros ízét és zamátát.

Ifjú Barátaim! Nem veszitek észre, hogy különösen a slágerek milyen művészi módon alakítják át az emberek sajátos magyar lelkiségét? Hogy manapság mennyi ember van köztünk, akik többek között a slágerek hatása alatt egészen nemzetközivé sülyedtek. Akiknek már mindegy, hogy mit énekelnek, csak divatos, felkapott legyen. Sőt egyesek egyenesen ellene vannak a magyar nótának és a magyar táncnak. Lelkiismeretfurdalás nélkül ki merik mondani jókedvű, dalolós társaságban, hogy „jaj csak magyar nótát ne” — „jaj csak csárdást ne.” Nem gondolják ezek az emberek, hogy különösen a mai világban üldözni faji kincseinket — bűn?

Azt mondják, hogy a csárdás unalmas. En erre azt felelem, hogy nem unalmas ez, ha magyaros jókedvvel, szívesen táncoljuk. Az igaz, hogy a slágerek éneklése közben nem jön meg ez a magyaros jókedv, mely a csárdás szívesen táncolásának fő kelléke. A slágerek éneklése nem is lehet a magyar lélek igazi megnyilvánulása.

De sajnálatos, hogy megállapítanom, nemesak diák-műsorokon, de még a tanyavilágban is a foxtrott hódít. Csárdást táncolni pedig alig tudnak. Hol is tanulhatnák meg ezek a fiúk a csárdást? Hiszen ma már nincsenek fonók, ahol régen a citera, furulya és egyéb népi hangszerek kíséretével még az öregek is táncra pendültek. Tőlük lehetett csárdást tanulni.

Ifjú Barátaim! Azért, mert a középosztály kimondta a csárdásról és a magyar nótáról, hogy falusias, nem szabad azokat elhagyni. Ne azokra hallgasunk, akik a divat miatt lábball tiporják mindazt, ami magyaros, hanem jőzen belátásunkra, faji öntudatunkra. Mert nem elegendő meghozni a zsidótörvényt, ha a gondolat, az eszme tovább él és virul a zenében és a dalban.

Öntudatos, gerinces magyar ifjak kellene ma.

Alljunk ki és vegyük fel a küzdelmet a magyar nótáért és magyar táncért. Nem azt akarom

ezzel mondani, hogy ezután kizárólag magyar népdalokat daloljunk és csárdást táncoljunk, hanem azt, hogy mulatságainkon biztosítsuk a magyar nótának és táncnak azokat megillető méltó helyet.

Lássuk be végre, hogy ha elhagyjuk hagyományainkat, akkor önkéntelenül is beolvadunk, fel-szívódunk a nagy népközösségbe. Ott áll majd a magyarság mind-depéből kifosztva, megcsúfolva,

megalázva és cselédjévé válik nyugatnak. Akkor majd sírunk, jajgatunk hagyományaink után, de akkor már későn lesz. Mert mindazt, amit erőszakkal, jogtalanul elvesznek tőlünk, azt még visszaszerezhetjük, — ha rávaló igényünket fenntartjuk — de amiről önként, hitünk árán lemondunk, az számunkra örökre elveszett.

Mizsei Béla

Köszöntöm az Ugart

Kaptunk egy levelet Tóth Béla pékmestertől, melyből egyes részeket itt közlünk:

Az Ugar, ha jól gondolom, a népi gondolat hirdetője és terjesztője, a magasabbrendű népiségek, az igazi nemzeti élet megteremtésének az organuma. Nehéz problémák ezek, a szociális vagy népi gondolkodást nem lehet megtanulni, arra születni kell. Ilyen születés ritkán történik. A nemzet dolgozó és alacsonyabb kultúrájú rétege ritkán küldhet

Nagyatádi Szabó Istvánokat a Törvényhozás Házába, ahol általában a népakarat érvényesülhetne.

Társadalmunk ma már szociális és így korszak bizonyos tekintetben, de ehhez szociális intézmények is kellene. Nem szabad többé kiszolgáltatni az utópisztikus tanoknak és gondolatnak a nemzetet, hanem öntudatos és reális alapon a szociális nemzeti lélekre kell felépíteni a jövő társadalmát. Ma már nem kell attól rettegni, hogy népünk

Tiszta vizet iszapaltalan medret

a Zagyvának

A tavasz ismét időszerűvé tette a Zagyva belső-folyásának kérdését. Valamennyien tudjuk, hogy a folyó belső folyása, különösen a felső résznek a sziget és a Vashíd közötti szakasza, Jászberény legszebb természeti kincse; a nyári vízi élet főhelye. Már a múlt évben, de már az előbbi évek során is, megállapítottuk, hogy ez az elhanyagolt állapot így nem mehet tovább, mert szégyene a városnak és szégyene a város társadalmának. A helyzet, hogy azok, akik évtizede megsokták a Zagyvát, akár-milyen iszapos is — mindenképpen felhasználják fürdőre, önmagukat vigasztalva és biztatva, hogy talán jövőre másként lesz. De ha idegen téved közénk, az elborzad a víztől, a strandtól, sőt talán magától Jászberénytől is. Nem marad más hátra, minthogy ezen változtatni kell. Most tavasszal volna az ideje a medertisztításnak, erre igen alkalmasak lennének a nagy kotrógépnél jóval kisebb kagylós kotrógépek, melyek állítólag szintén a környéken fognak működni. Kétségtelen, hogy ezért áldozatot kellene hozni a városnak, esetleg annak társadalmának is, de ez hozzátartozik szorosan az egészségvédelem feladatához. Egy 32.000-es megyei város nem nézheti télenül, hogy közepén iszap-tenger, elhanyagolt folyómeder legyen. Ennek a kérdésnek a megoldására módot kellene találni. Ugyanezzel a belső Zagyva szabályozásával függ össze a város legszebb nyári helyének, a Margitszigetnek rendbehozatala, mert smorú látvány

ilyen elhanyagolt állapotban. Helytelen város-politikával szüntették meg néhány évvel ezelőtt a szigeti vendéglőt, mert ez volt a város egyetlen nyári vacsora-utáni helye.

Másrészről a fiatalság sportolása szempontjából sem közömbös a Zagyva Bathó-kert előtti részének kitisztítása. A mai körülmények között nemesak, hogy versenyképesség, de komoly üzásai lehetőség is hiányzik. Talán lehetne a dolog olyan formában is segíteni, hogy valamelyik sport-alapból, esetleg a Magyar Úszó Szövetség, vagy az Ifjúsági Testedzés Országos Vezetősége révén komolyabb összeghez jutnánk és ezzel az összeggel köz-megelégedésre elintéznénk régen vajdó kérdésünket. Felhívjuk erre a megoldásra az illetékesek figyelmét is.

Úgy érzem, hogy az élet nem állhat meg, bármilyen nehézségek vannak, bármennyire is kelet felé összpontosítjuk erőinket, és a közellátás nehézséggel bajlódunk idehaza, meg kell találni a módját az egészség és testedzés kérdéseinek megoldására. Egészséges és erős, kiporto fiatalság a jövő alapja, egészségvédelemre szükség van különösen itt a Jászágban, hol a tüdővész igen nagy hányadban szedi áldozatait.

Napfényt, jólevegőt, tiszta fürdővizet, erős izomzatot kell adnunk fiatalságunknak. Ez az alapja minden továbbiinak.

(u. m.)

megmételvezhető és évszázados fejlődésének irányából elfordítható, de ami a szociális problémákat illeti: azok ma is megvan-nak és megoldásra várnak és ha nem is a nemzeti alapon is, mégis csak olyan problémák, amik fejtrést okozhatnak még.

Tóth Béla,
 pékmester.

Gólya a koporsón

Szegény Vendel, csak néz. Őszedött a háza, Kifőtött a Tarna, elnyalta az árja.

Romokban a ár-vár, a kis otthon, vikié, Bizony könnyfakasztó látni is ezt, kízné.

Épp harminc év kellett, míg összközpálta, Aratta, faragtá, magára csinálta.

És most ime itt van: csak a koporsója Lebeg ki a vízből és azon egy gólya:

Ma vagy holnap szépen letörök a Marsra, Lányá, és a helyén úszkál béka, harosa.

Ezért sajog Vendel, az asszony is véle! „Uram, leten mi lesz?!“ — Oda háza, fézke.

Parton a sok vacak: kutya, malac, macska, Létra, dunyba, tekud, kosár és lapocka...

Piros az ég alja, azél lesz bizony holnap... Szegény jó Vendelék hova hurcolkodnak?

— RÉPÁS JÁNOS

Április havi teendők a gazdaságban

Gyümölcsösben:

Be kell fejezünk minden metszéssel kapcsolatos munkát, miután a fák hajtani kezdenek. Ugyancsak végefelé közeledik az ültetési, illetőleg telepítési munka is. Száraz idő esetén az új ültetésű fákat öntözni kell. Nem szabad megelégedni tavaszi ültetésnél a gyökerek agyagpépbé mártásáról és az elmaradhatatlan iszapoló öntözésről. Az iszapoló öntözés nemcsak a nedvességet biztosítja a fiatal fa részére, hanem tömöríti a talajt, és ezzel a gyökereknek előnyösebb életfeltételeket biztosít. A fagy kártételeit most már jól felismerhetjük a törzsön és az ágakon is. Ha a fagyott seb nem túl nagy, úgy előrésszig körülvágjuk, kitesztogatjuk, és fesebkatrányal, vagy oltóviasszal bekenjük. Az ágakat teljes elfagyás esetén az egészséges részig visszavágjuk. A sebek gondos kezelése mindig időszerű. Az olyan gallyakat és ágakat, melyek a tavaszi metszések során figyelmünket elkerülték, és most nem zöldülnek, vagy gyanúsán visszamaradtak a többi mögött, vágjuk vissza, nehogy az esetleg rajtuk lévő betegségek tovább fertőzzenek. Rügyfakadásig ajánlatos elvégezni a 2 (kettő) százalékos bordói lével való permetezést.

Zöldeges kertben:

A meleg és langyos ágyakat bőségesen szellőztetjük, és a palántákról napközben az ablakokat levehetjük, ha elég erős a felmelegedés. Csakis bőséges szellőzés és edzés után nyerhetünk zömök, ellenálló palántákat. A hó végén már kiültethetjük a korai karfiolt, kelt, káposztát és karalábót. Minden olyan magot, amelyet állandó helyre vetünk, ki kell szórniuk a hó folyamán. Szabadba vetjük kéthetenként megismételve a borsó és retek magját, mert csak így tudjuk biztosítani állandóan a friss borsót és retket. Szabadföldi ágyaokba elvethetjük a késői káposzta, bimbóskol, karaláb és karfiol magját. A vetéseket védjük a madaraktól, palántáinkat a töröhdarástól. Ha beteg növényeket találunk, azonnal távolítsuk el,

nehogy a többi is megfertőzzék. A múlt hónapban elvetett és már kikelt növényeket (szabadföldi vetésű répa, petrezselyem stb.) idejében ritkítani kell. Gondoljunk mindig a kifejlődött termény nagyságára, és ennek megfelelően egyeljünk. Kivéteit képez a retek és a fiatal hagyma, ezeket az az apránkénti felhasználással ritkítjuk. Minden területre újabb zöldegféléket vessünk.

Virágos kertben:

Kertünk virágait úgy válogassuk össze, hogy az év minden szakában nyiljanak. A hó folyamán az összes egyvári virágok magjait elvetjük. Hagymás virágaink közül a jácint, nárcisz és tulipánfajták javarésze virágzik, és elnyílik. Ha ősszel nem ültettük volna ki az árvácska, nefelejcs- és szászszorszép-palántákat, akkor ezeket nedves földlabdával állandó helyükre ültessük, mert csak így erednek meg biztosan. Rózsáinkat kitakarás után metszük meg, az erősebbeket hosszabbra, a gyengébbeket rövidebbre. A hó végén már kiültethetjük a dáhlia gumóit, lehetőleg szélvédett helyre. Szép virágokat csak akkor kapunk, ha mindenegyes tő alá egy lapát érett trágyát szórunk.

Szőlőben:

A szőlő időségi munkái során az első a metszés, a harmatgyökerek eltávolítása, szálveszőkötés, venyigekihordás, karókiigazítás, pótlások elültetése, majd az első mélykapálás. Az átoltásokat egész május közepéig végezhetjük. A metszést nem szabad túlkésőre hagyni, mert a túlkésői metszés sem a szőlő fejlődésére, sem a munkatorlódások szempontjából nem kívánatos. Metszés során tartuk szemelőtt annak hármass célját, vagyis elsősorban a tőke alakítására s kellő formájának fenntartására, másodsorban a termés mennyiségének és minőségének szabályozására, harmadsorban a termőegyensúly fenntartására kell törekednünk. Az utóbbi azt jelenti, hogy a tőkét nem szabad erejükön felül megterhelni.

Gurszky Tivadar.

FILM

BESZÉLŐ KÖNTÖS.

Első magyar világhírnévnek hirdették, 250.000 P-be került, s maga a hazai és külföldi reklám még 50.000 P-be. A filmnek tehát sikert kellett hoznia. A minden második film Jávor Pálját kinevezték magyar Errol Flynn-nak és beledták, amit csak tudtak. A filmnek három színes része van, egy ökörgulya, egy ménes és egy szekérkaraván átvonulása a pusztán, s egy csakélyvízi tavon. Másodsorban az esküvői jelenet és végül a befejezés. Meg kell állapítanunk, hogy a színes felvételek tökéletesek, a díszletek annál díszlenebbek. Kecskemét városának temploma hepe-hupás kullissza, mely nem tudja a valóság látszatát kelteni. Ugyanígy vagyunk Kecskemét egész műtermi papírmassé piacterével is. A cselekmény vérszegény és vontatott, de ezt csak kevésbé lehet észrevenni a színes részek miatt. A török-világnak annyi érdekes epizódját lehetett volna filmre vinni, miért éppen ezt kellett? A színészek közül Csontos, mint budai pasa, tökéletes, annál neveségebb Szilassy László, mint szultán. Jávor Pál bizony megöregedett, mint Kecskemét főbírája, dolmányosan kiöltözve, tottós, de miut dlák, már bizony erőltetett. Játéka azonban minden kívánalmat kielégít. Tasnádi Fekete Mária élettelen alakítást nyújt, szépsége egyes jelenetekben érvényesül csupán. A lovasjelenetek, tömegjelenetek sikerültek és jók.

A filmnek mindent egybevetve csak egy hibája van: hogy túlságosan nagy várakozás előzte meg.

A MOZI UJSÁG

című reklámlap felveti a gondolatot, hogy többet ér a mai világban a filmekkel szórakozást adni, mint szépet, jót, művészt nyújtani. Mindezt néhány sillány magyar filmmel kapcsolatban. — Kölcsonkért férjek, Behajtani tilos, Csákó és kalap. — melyek zsúfolt házak mellett mennek, említi meg. Azt mondja, hogy az emberek tudják, hogy valamely filmet meg kell-e nézni vagy nem. Ez ellen a „tudás” ellen nincs kritika. Elhisszük, hogy egy reklámlapnak ez a véleménye, mert hasábjain mégcsak dicséretet olvastunk, kritikának még a nyomát sem találjuk. Így tehát szava legalább is annyira elfogult, mint a múlt számunkban közölt vidéki mozilátogató véleménye, aki „jobbak már nem is lehetnének a magyar filmnek” elv alapjára helyezkedett. Nem hisszük, hogy ilyen vélemények javára válnának a magyar film fejlődésének.

SZERKESZTŐ ASZTALARÓL

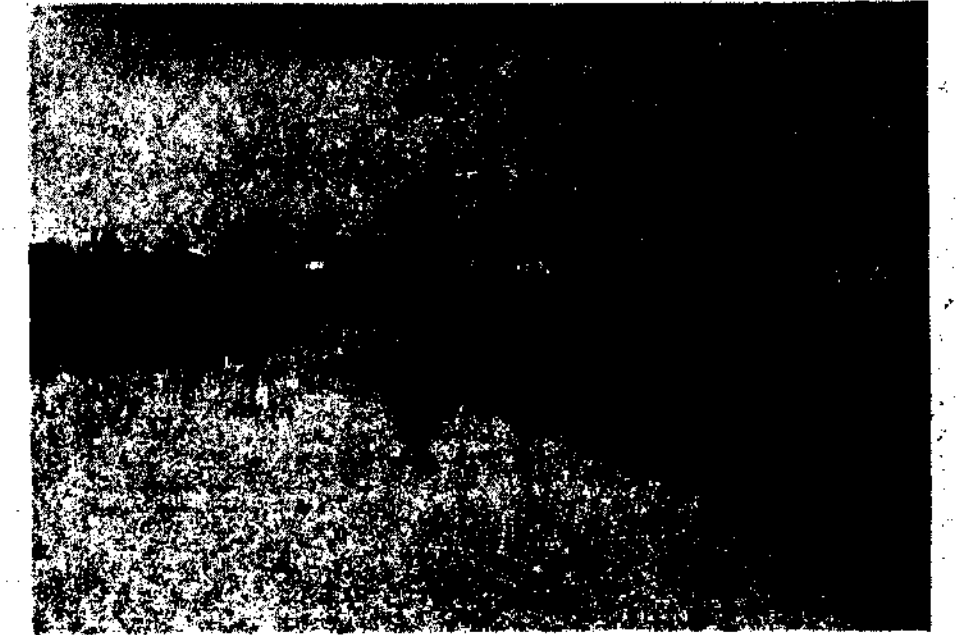
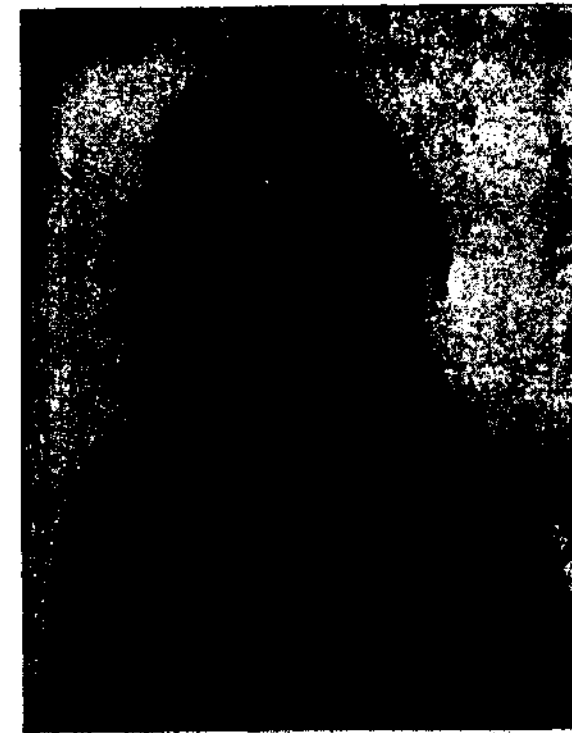
Kellemes húscéti ünnepeket kívánunk olvasóinknak.

Jászapáti olvasóinknak. Véleményüket a Jász Ujsággal szemben kifejezték. Nagyon köszönjük mellénk állásukat ebben az ügyben. Jászapáti a közölgőben nem számítottunk nemni. Ha egy irodalmi esetet egy fordo hírlapi támadás, egy egyén személyeskedése másodsor meghiúsított akkor annak a közölgőnek nem igen bíznunk az egyetében.

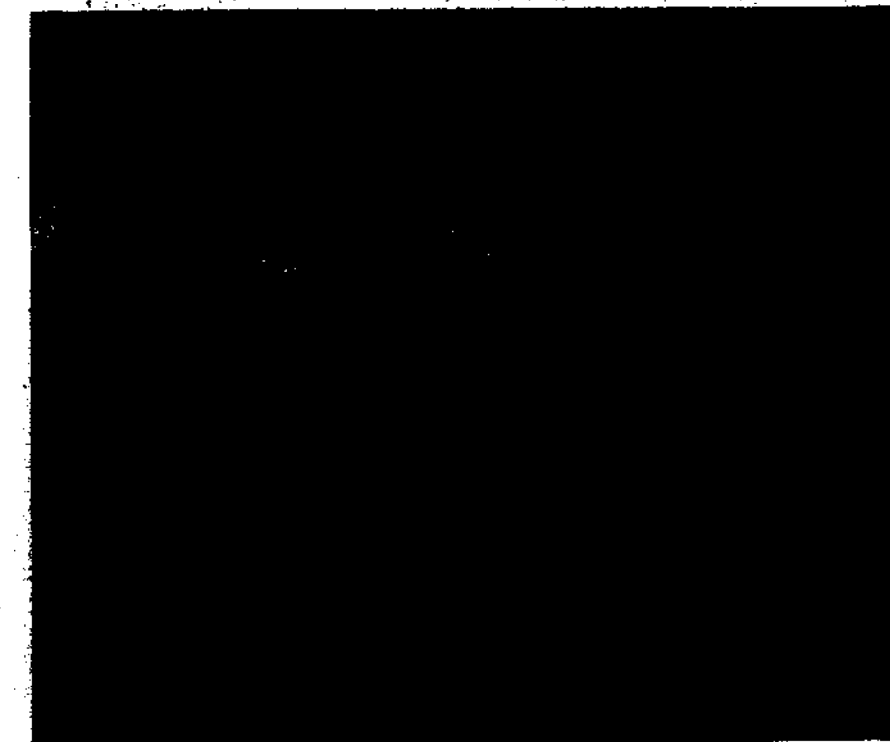
K. R. E. Verzet már annyit elfogadtunk, hogy több számba egyelőre nincs módunkban újakat elfogadni. Ugyancsak üzenjük a többi verselőknél is.

A Jászvági Képzőművészek tavaszi kiállítása 5-12-ig

Gecse Árpád:
Cigányleány.

b. Simon Ferenc: Herkules-gát tavasszal.

Járdán József: Nyugdíjasok.

Lizony E. László:
Hazafelé.

A Jászvági Képzőművészek, az Ugar munkatársai és a címlapon szereplő Benke László szerepelnek a kiállításon.

HADBAN ÁLLUNK!

GONDOLJON
CSALÁDJÁRA!

Életbiztosításaink háborús
kockázatra is kiterjednek.

**K Ö S S Ö N
ÉLETBIZTOSÍTÁST!**

Díjaink, feltételeink
igen előnyösek!

Készséggel nyújt
felvilágosítást és áll
rendelkezésre
a 111 éve fenálló

**TRIESTI ÁLTALÁNOS
BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT**

(GENERALI)

**J Á S Z B E R É N Y I
FŐÜGYNÖKSÉGE**

Rákóczi-út 30. szám.

A főügynökséget vezeti:

CS. KISS FERENC

Egy életre szóló élmény

Ninocska

GRETA GARBO-val

Lehel Mozgó Husvét
műsora

Ne okozzon gondot...

a húsvéti vásár

**MINDENBŐL VAN
E L E G E N D Ő**

Szobocskynál

HA

szüretelni akar előre
biztosítsa szükségletét

Nikotin

Arzola

Darsin

védőszerekből

**Jánvály Endre
GYÓGYSZERÉSZNÉL
JÁSZBERÉNY**

Husvétra

a ajándéktárgyak
kerámiát
piros tojást
italárúk

bizalommal a

Hangyában
vásároljon

Gsillárok, rádiók
villamossági cikkek, gramofonok
nagyválasztékban
k a p h a t ó k

**F A R A G Ó
L Á S Z L Ó**
ü z l e t é b e n
Zagyvart 2. szám.

Célunk,

hogyan Budapest
szépségeivel,
idegenforgalmi
értékeivel az
ország közönségét
megismertessük.

F Ü R D Ő Ü G Y I

K I Á L L I T Á S O K

megrendezésével.

Budapesti Központi Gyógy
és Üdüléshelyi Bizottság.

**Buzát
és rozst**

v á s á r o l

Fecske

Sándor

Hombár
főbizománys

MALOM

Jól és olcsón

v á s á r o l k a t
mindennemű úri és
női divatcikket

Sebők Tivadar

A Nemzeti Önellátási alap
költségéből létesült üzletében
J Á S Z B E R É N Y
Apponyi-tér 28. szám.

Épületanyag

**TÉGLA
CSERÉP
CEMENT
TERMESKŐ
ÉS MÉSZ
LEGBIZTOSABB
BESZERZÉSI
HELYE**

Nyíri

VI. ker.,
Rákóczi-út 43.

Ugar
Jászvági folyóirat

(Zsók-fotó)

Az „UGAR“ iásznági folyóirat valamennyi munkatársa nevében szomorú lélekkel és végtelenül nagy fájdalommal jelentjük, hogy folyóiratunk felelős szerkesztője

ifj. FECSKE SÁNDOR

tart. honv. zászlós, a legjobb barát, a fáradhatatlan szervező-
és alkotómunkás, a kiváló vezetőegység

életének 27-ik évében, rövid szenvedés és a szentségek felvétele után, folyó hó 10-én éjjel 1/2 órakor visszaadta nemes, ifjú lelkét Teremtőjének.

Tragikus sorsú Szerkesztőnk holttestét folyó hó 11-én d. u. 4 órakor helyezik örök nyugalomra a Szent Imre herceg-temetőben levő családi sírboltban.

Az engesztelő szentmise-áldozatot a megboldogult lelki üdvéért folyó hó 11-én d. e. 9 órakor mutatják be az Egek Urának a Főtemplomban.

Jászberény, 1941. április hó 10-én.

Emléked örökké él szívünkben!

Alkotásaidat továbbfejlesztjük és azon az úton haladunk tovább,
melyet számunkra kijelöltél.

Az *Ugar* iásznági folyóirat munkatársai.

Ugar

SZERKESZTI: † IFJ. FECSKE SÁNDOR

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35645.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24. — FŐMUNKATÁRS: BOGNÁR GYULA.

IFJÚ FECSKE SÁNDOR: ISTEN VELED!

A keserű magyar sors a multban gyakran azt kívánta tőlünk, hogy nemzetünk kimagasló nagyjai közül igen sokat férfikora delén, vagy ifjúsága kezdetén, az alkotások útján való megindulásakor temessünk el. Apáczai Csere János, Katona József, Kisfaludy Károly, Ady Endre életük negyedik évtizede körül jártak, amikor a halál kaszája örökre elnémította őket, Csokonai Vitéz Mihály, József Attila alig lépték át a harmincadik esztendő, Petőfi a huszonhetedikben járt, amikor örökre itthagyt bennünket.

Ady Endre titokzatos „halál-lovai“ megálltak szerkesztőségünk ablaka alatt. A „nesztelen, gyilkos paripák patkótlantul ügettek felénk, kengyelt oldottak, megálltak.“ Talán éppen tervezgető megbeszélés közben ültük körül szerkesztőnk asztalát, s ál munkban sem gondolhatuk, hogy a halál titokzatos lovai ifj. Fecske Sándor előtt álltak meg, éppen előtte, aki a legfiatalabb volt közöttünk. Annyi idős volt, mint Petőfi Sándor... A szabadság költője dalolva esett el a sásos Küküllő partján, ifjú szerkesztőnk a magyar katona halált nem félő nyugodtságával lépett oda Ady Endre rejtelmes, „szabad paripáihoz“, és istenhozódot intve ült fel a „gazdátlan nyeregbe.“ Kedves alakja örökre eltűnt előlünk a holdvilágos úton...

Némán, megtört lélekkel állunk meg az elárvult íróasztal mellett. Innét indult ki a cselekvő akarat, mely a Jászságot akarta felemelni, itt volt a kirepítő fészek, ahonnan mindnyájan a küzdőtérre vonultunk, ez volt a tűzhely, amely mellett mindnyájan melegedtünk, itt állt a szellem terített asztala, melyről mindnyájan táplálkoztunk.

Hulló könnyeink záporán át is látjuk azt a gyorsan pergő filmet, melynek minden kockáján a Te alakod jelenik meg. Megelevenedik lelkünk szemé előtt első összejövételünk képe, amikor még magunk se tudtuk pontosan, hogy mit is akarunk. Te pedig felálltál helyedről és azt mondtad:

szellemi fegyver, folyóirat kellene társaságunknak, mely egybegyűjti az úttörők taborát. Halljuk azokat a hangokat, melyek a füledbe kiáltották, hogy egekbe nyúló nehézségekkel kell megküzdened, s lehetetlen, megoldhatatlan, amit akarsz. Látunk a hittel és reménnyel végzett szervezőmunka első mozgalmas napjaiban, amikor mosolyogva hallgattad azokat, akik azt mondták, hogy a vezetésed alatt működő gárda egyetlen irodalmi est megrendezésére se lesz képes. Azután azt hangoztatták a kételkedők, hogy folyóiratunkat nem fogják engedélyezni, majd úgy látták, hogy anyagi nehézségek miatt az első szám se fog megjelenni. S a folyóirat mégis megindult, a dolgozótársak a Jászság három közösségében is rendeztek jól sikerült irodalmi estet, s napról-napra haladtak előre, a Te vezetésed, útmutatásod, bátorításod, lelkesítésed nyomán. Az érdeklődők, jóbarátok, előfizetők tábora egyre nőtt, a folyóiratot a legilletkeesebb helyeken is országos értéknek tartották, nevedet a Jászság legnagyobb értékei között emlegették, s hatalmas munkád, pompás alkotásod éppen most kezdett a maga teljes egészében kibontakozni...

A Gondviselés azonban úgy akarta, hogy csak a megalapozásból, a munka megindításából vedd ki a részedet. Az a dolgozótársad, akit a kifürkészhetetlen sors arra ítél, hogy Rajtad a kegyetlen halál leheletét észrevegye, s Rólad a menthetetlenül halálos diagnózist megállapítsa, sokogva borult íróasztalára, amikor látnia kellett, hogy betegséggeddel szemben tehetetlen az orvostudomány. Keserű férfikönnyekkel fogadtuk mindnyájan halálos betegségged, majd elmúlásod hírét, de éppen a Te nemes példád mást kíván tőlünk: áldozatos munkát, lobogó lelkesedést, lankadatlan kitartást, hogy alkotásaidat Nevedhez és Emlékedhez méltó szel-
lemben fejleszthessük tovább!!

Az Ugar dolgozótársai nevében a ravatalnál Bognár Gyula búcsúztatta el a folyóirat tragikus hirtelenséggel meghalt szerkesztőjét:

Kedves Sándorka!

Chopin gyászindulójának hangjai még fülünkben csengenek, amikor koporsód elé lépek, s dolgozótársaid nevében, könnyes lélekkel elbúcsúzom Tőled.

Ez a gyászinduló száztizennyelvessel esellett keletkezett. Akkor írta Chopin, amikor a lengyel nép véres harcot vívott az orosz elnyomás ellen, s az ifjú katonatisztek, katonai iskolába járó hősök százaai hullottak el.

Ifjú voltál Te is, katona voltál, de nemcsak a vitéz magyar hadsereg tagja, hanem a magyar kultúra és szellem lelkes, kitűnően felkészült katonája.

Nem itt és nem így akartunk Veled találkozni! Nem gyászjelentésedet akartuk megírni, hanem esküvőd meghívóját szétküldeni, a templomba akartunk elkísérni, amikor szíved választottjával, mirtusz-koszorús menyasszonyoddal állsz az oltár előtt. Az a dolgozótársad, aki a gyászindulót vezényelte, esküvőd nászindulóját akarta eljátszani, a gyászbeszédet elmondó lakodalmadon, ifjú hitvesed oldalán szerettek volna köszönteni, s az a két dolgozótársad, akik e pillanatban az egyházi rend gyászruhájában temetésed szertartásában segítettek, boldog örömmel vártak arra az időre, amikor utódaid kicsi gyermekfejére ráönthetik a keresztvizet, azok pedig, akik megfogják koporsódat, hogy a gyászkoszorra vigyék, abban szerettek volna támogatni, hogy a haladás, művelődés kocsijának elejére kerülj, hogy hivatott vezetőegységű erejével mindnyájunkat előre vigyél a tökéletesedés, a szellemi megerősödés útján, s velünk együtt az egész Jászságot is!

A Gondviselés úgy akarta, hogy fekete völégény legyél! Hungaria asszony fekete völégénye, aki fiatalágát elmaradt népe szolgálatába állította. Elhettél volna kényelmesen, minden percet a szórakozásnak szentelhettél volna, minden órának leszakíthatad volna a virágát, de Te Hungaria asszony felé tekintettel, az ő szolgálatába szegődted. Katona voltál, mégsem a harcok mezején kellett meghalnod, hanem ágyban, párnák között, de a tolladat ott is kezdedben tartottad, s csak akkor ejtetted el, amikor a Halál jéghideg keze merevítette meg testedet.

Koporsód előtt azt kell mondanunk, amit Horatio mondott Hamlet dán királyfi kihűlt teteme felett: „Nemes szív tört itt meg!” S királyi szó bírdette róla később: „Négy százados emelje Hamletet, mint katonát, a ravatalra: mert belőle, ha megéri, nagy király vált volna még.” Király válhatott volna belőle is, Sándorka, a munkánknak, az egymást követő alkotásoknak a királyja, olyan király, aki bennünket, kicsi, de majdan napról-napról növekvő táborodat, a művelődés csatamezején győzelemre vezetőllé volna! Sokat, kimondhatatlanul sokat vesszítettünk korai, váratlan haláloddal, szüleid, hozzátartozóid vesztéséig mellett a mi gyászunk és vesztésünk a legnagyobb!

Fájó, könnyes lélekkel tesszünk itt tanúságot arról, hogy ki voltál minélünk!

A legfiatalabb voltál közöttünk, s arra kértünk, állj az élünkre, mert a legértékesebb voltál, s ez a hely egyedül Téged illelt meg.

Te voltál a tűz, a lobogó láng, amely jóleső meleget árasztott mindenütt.

Te voltál az új tervek építője, s azok lelkes végrehajtója.

Te voltál a járható utak megmutatója.

Te voltál az örök buzdító és ösztönző.

Te voltál a nagyszerű szervező és a hivatott vezető.

Te voltál a gondolat, az érzelem és az akarat. A kipattanó jó gondolat, a lelkesítő és lelkesülő érzelem, s az akadályokat legyőző akarat.

Te voltál a hit, a remény, a szeretet. A közöny jéghegyeit megmozgató hit, a törhetetlen remény, és a mindenkit magához ölelő szeretet.

Tiszta ember és eszményi magyar voltál, Sándorka, a szónak abban a többszázados, magasztos értelmében, melyben a magyar írók verseikbe fűzték. Ady Endrének ezeket a szavait útmutatódnak tekintetted: „Nagyot végezni mégis mi jövünk, Nagyot és szépet, emberit s magyart!”

Mindenünk voltál, Sándorka! Nagy rendet vágott a kaszás tegnap éjszaka. Leesett a fejünk koronája!

Példád és útmutatásod arra kötelez bennünket, hogy munkádat folytassuk. A zászlót, mely sírba bukó testeddel lehanyatlott, ismét magasra kell emelnünk, a tollat, mely megmerevedett ujjaid közül kiesett, kezünkbe kell vennünk. Munkánk könnyebb lesz, mint a tied volt, mert az úttörést már elvégeztéd, s láthatatlanul te is velünk leszel.

Véges emberi elménkkel nem mindig értjük meg a Gondviselés rendelkezéseit. Nem haltál meg, Sándorka, hanem az Úr rendelt Téged számolyához, elragadt tűzes szekéren, mint Illés prófétát. Próhászka írgyili azokat, akik lobogó láng módjára elégnak a szeretetben és lelkesülésben. Ilyen tűzes lélek volt Székesfehérvár szent püspöke is, s ilyen tűz lobogott benned is, Sándorka! Gárdonyi fejfájára azt írták: Csak a teste! S az író azt mondta, hogy temetésekor ne lefelé nézzenek, a sírnak a mélyébe, hanem fölfelé, az ég kékjébe. A te fejadra is azt kellene írunk: Csak a tested, a temetéseden nekünk is az ég felé kell néznünk!

Mikor az aradi vértanúk, a kivégzés reggelén, a bitófákhoz közeledtek, egyikük mosolyogva azt mondta: Nem veszhet el a nemzet, amikor ennyi derék magyar megy küldöttségbe a Jóistenhez! Küldöttségbe mentél Te is, s onnantól föntől vigyázol reánk! Hittel hisszük és tudván tudjuk, hogy szellemed minden nap velünk lesz. Te vagy a mi égi, mennyi szerkesztőnk, aki továbbra is vezet bennünket. Bízunk abban, hogy a Mindenható megdicsőülése után még több erőt ad Neked munkád folytatásához. Olyan vezetőnk van most már, aki a munkában sohasem fárad el, akinek a szívét a közöny hidegsége nem szorítja össze, kedélyét az irigység nem rongja meg, lábát a gáncsolók nem érik el! Tudjuk, hogy gyakran vissza-

térsz közénk! Megcsókolod édesapád fájdalmas arcát, megsimogatod édesapád gondoktól ráncolt homlokát, bátorítod és erősítod dolgozótársaidat. A költőnek megegyed a helyes rímet, az előadó mögé odaállsz a dobogóra, a munkában elyőtrődött dolgozótárs kezét továbbvezeted az írógéppel, s az íróasztalánál elaludt társad fölött eloltod a lámpát! Bemegy a nyomdába, a zakatoló gépek közé, s ha katona-bajtársaid a harc mezejére kerülnek, oda is velük megy, s visszarántod őket a füttyülő ellenséges golyók elől! Mert köztünk, mert velünk leszel, Sándorka, mindig!!!

S itt fogadjuk meg, hogy olyan síremléket készítettünk Neked, melyben igaz örömed telik. Tudjuk, hogy Te is azt kívánod, amit Eötvös József: „Múrványszobor helyébe, ha fennmarad nevem, Eszmém győzelmébe, legyen emlékjelem.” Eszméidet tovább fogjuk hirdetni, alkotásaidat tovább fogjuk fejleszteni, zászlódat győzelemre visszük, terveidet megvalósítjuk!

Szeretném dolgozótársaid szívének minden melegét és szeretetét beleönteni ebbe a néhány egyszerű búcsúzó szóba: Ifjú Fecske Sándor, Isten Veled!!!

A katona-bajtárs így emlékezik meg Róla . . .

Ifjú Fecske Sándor tart. honvédszászlós váratlanul SAS jelzésű behívót kapott. Azonnalra. Nem a helybeli 2./III. géppuskás századához, ahová állományilag tartozott, nem is a Haditüdőösztő századhoz, ahová nemrégiben még annyira szeretett volna menni. Tudjuk hová. Ott voltunk a „bemutatása”-kor; elkísértük és átadtuk a legfőbb Parancsnoknak. És ő szabályszerűen jelelített. . . katonában. . . Mint ahogyan életében tette. Csak egy kicsit sápadt volt . . . Érthető, hiszen teljesen ismeretlen helyen, új beosztást kapott . . .

Szomorú véletlen, hogy éppen annak a napnak az évfordulóján kísértük Öt a temetőbe, amely napon (a múlt év április 11-én, nagypéntek) Jászberényből a hadiállományra kiegészített 2./III. zlj-al elindult a Délvidékre. Élményvárással, elszántsággal eltelve . . . sapkáján félig nyílt virággal. Mint a géppuskás század 2. szakaszának parancsnoka, szakaszával a zászlóaljtorzshöz és a puskás századokhoz volt beosztva. A csapatlégvédelmet kellett ellátnia menet közben. A szállítmány fennmaradó második részével követték őket. Husvétvasárnap délutánján, amikor mi is beérkeztünk abba a községbe, ahol a zlj. elszállásolásra várt, akkor már ott minden talpalatnyi hely katonával volt tele. Ott gyülekezett a 2. gyalogezred, az ikerzászlóalj, tűzérő, egészségügyi oszlop, stb. Az egyik kacsaringós utca közepén, a szembevonuló alakulatok folytonos előzése és egyéb úti akadályok miatt egyszer csak rémülten vettem észre, hogy századunk vonatoszlópa eltűnt a zürzavarban. Lemaradt valahol és eltévedhetett. Mit szól ehhez N. főhadnagy úr? — töprengtem egy pillanatig s önkéntelenül Fecske-re gondoltam. Valami látórész szerenem volna felfedezni az utca vastag porfelhőjében, a felvonuló csapatrészek áttekinthetetlen tömegében, amikor egyszer csak magam előtt látom Fecske Sándort. Félig komolyan, félig a tábori élet kedves humorával így jelentkezett: „ . . . alázatosan jelentem, a község felderítve, a lakosság-ünneplében, balra előre vendéglő, de semmi innivaló, kenyéret, túró, hagymát szereztem, rádiót (mutatja) a lövegtől balra lévő házban lehet hallgatni, a lányok csinosak, a vonat az X-utca sarkán leállt, várja az elhelyezési körlet kijelölését.”

Késő este, feneketlen sárban, járatlan földúton menetelünk egy dobrovójac falu felé. Embert, állatot, erősen „kikezdett” már a gyorsított menet. Szakaszom éléről lemaradva, be akartam várni Fecske szak. parancsnok-társamat valamiért. Nem találtam őt a helyén. Számlálom a 2. szakasz lovait,

ahogyan egymás után jönnek. Első raj puskás . . . löszeres . . . második raj . . . harmadik raj puskás . . . löszeres . . . Szakaszra végén végre megtalálom Öt, de alig ismerem rá. Jobbról-balról egy-egy elcsigázott, sebeslábú géppuskásba karolva lépeget a Mirza után, mint egy élő, mozgó karácsonyfa, a nyakába, vállára akasztott 3 karabéllyal és 2 kenyérszákkal, miket fáradt embereitől szinte erőszakkal vett el időről-időre, hogy könnyítsen terhükön. Pedig Ö maga is alig állt már a lábán. De a saját fáradtságát mindig leplezte, mert ugymond: „A géppuskások fenegyerekek!”

Korán kihűlt szíve felett 2 katonai emléke-érem díszlik. Az egyik az erdélyi, a másik a délvidéki emléke-érem. Oly hirtelen távozott el, hogy életében egyiket sem viselhette.

Ha véletlenül előkerül katonai igazolványa, vajjon mit írunk bele? Talán azt, hogy soronkívül, április 10-én hadgyakorlatra vonult be az égi hadseregbe . . . vagy azt, hogy 1942. IV. 10-én tartósan szabadsággalva . . .

-th -a

Az egykori osztálytárs búcsúzója:

Sándor! Volt diáktársaid személyében lépek erre a végtelenül szomorú helyre, hogy néhány szerény szóban bemutassam azt, amit életedben adtál nekünk, s felmutassam azt a jelképet, amit haláloz rajolt megdöbbsent lelkünkre. De az iskolai osztályközösségen túl még sokkal mélyebb, immár 20 esztendő mélységeibe vezető, még a zsenge gyermekkorban kinyíló testi-lelki barátságunk bátorít föl éppen engemet arra, hogy nyilvánosan mondhasam el az élet harcait még álló társaid búcsúszavait. Ujra fölidézzem szép lelkedet, utóljára ölelhessék meg még néhány virágot, melyek a te bensőd legtökéletesebb szentélyeiben, mélyen, nagyon, de nagyon messze a profánumtól, kezdtek bontogatni illatos kelyheiket.

Ugye elmondhatom? — nem fog fájni szerénységednek, ha néhány kincsel eldicsékszem, melyet benned találtam, s megtalálhattam, hiszen együtt nevelkedtünk, s úgy szerettük egymást, mint két imára kulcsolt kéz.

Egy halottról már egyszer ebben a városban elmondották, hogy „csak a haláloddal okostál fájdalmat”. — Te is. Kedves voltál-mindenkihez.

Mindenkit embernek, veled egyenrangú embernek tartottál, s ezzel az elméleti beállítottsággal járattad át egész emberi valóságodat, s léteddel létté valósítottad. Mélységes tisztelője voltál a humanitásnak, a Krisztus által meghirdetett legfőbb és legértékesebb emberi méltóságnak.

Proféta voltál közöttünk; nem szavakkal, de léteddel mutattad lelkednek égő idealizmusát, melynek tüzes szekere az eszmék isteni világába ragadt. Létedet nem az anyagiak harácsolására tetted, lelkeket s gondolatokat gyűjtöttél, hogy azokat a közösségnek osszad el. Nem törődöttél azzal, hogy itt profétizmusból nem meggazdagodni, de még megélni sem lehet. Csak az Istenről kapott talentumokat igyekezted szaporítani, anyagi jövődet a Mennyei Atyára bízta, kinek még a legkisebb madár is gondja van, s arra, aki megígérte, hogy „nem hagylak el benneteket, árvákat.”

Szent Pál azt írta a filippiekhez Krisztusról, hogy engedelmesen szerény volt a halálig, egészen a kereszti halálig. Te is, kedves, engedelmesen szolgáltad egész a haláloedig azt az új vérközösségi nemzeti gondolatot, mely már világszerte szinte a keresztiesek lelkesedésének forrásával lobog. Engedelmesen szolgáltad, keresztként öleltd magadhoz, szenvedtél érte, s úgy szenvedtél, ahogyan csak az idealisták tudnak, mert ez a szenvedés egész emberi valódat, éjjelened-nappalodat átjárta. A megnemértés miatt szenvedtél, mert voltak

olyanok, kik nem éreztek meg intuícióid egyszerű modernségét, s ezek az elmúlt kor emberei építő vállalkozásod elé gáncot vetettek. Ez a gáncs és üldözés is hozzátartozik a prófétasorhoz. Krisztust is megfeszítették, a martirokat is megégették. De tudom, megbocsájtottál nekik, mert mint a felfeszítők, ők sem tudták, hogy mit cselekszenek. Nem érezték, hogy a világszerte érvényesülő szellemi átlénygélással magával, a folyamatos szellem-történetnek a jász ugarból kicsírázó tényeivel próbálnak szembehelyezkedni, mikor a Te műveddel, s a Te személyeddel szembehelyezkednek.

Az eszmeiség egész testi-lelki valódat átjárta, az eszmeid éltek Tebenned, s Te éltél öbennük. A szellemi mélység lelki szükségesség volt számokra mindíg, ami csak nagy lelkek tulajdona. Még haláloed árnyékában is az idealisták boldogságával lapozgattad alkotásodat, az „Ugar”, bár már egy betűt sem tudtál belőle olvasni. Ez is magasabbrendű emberségedet mutatja nekünk, kinek az eszmeiség minden sejtjét átjárja, s ha már a test erőtlenné válik, de még mindig kész a lélek. Tehát nem pénzért, nem karrierért, hanem a szűkebb jász s a nagyobb magyar sorsközösségért vitted vállaidra a prófétai vállalkozás nehez terhét.

Isten veled Sándorka! Szívünk egy részét viszed magaddal zálogul, hogy azt majd egyszer, az utolsó napon, visszakapjuk. Nyugodj Sándorka addig is békességben, a Jézus és a Mária szent nevében.

Kocilik László

A budapesti jász egyetemi hallgatók búcsúsZavai:

Gyászolunk... Vártuk e nehezen elérkező tavaszt, e több napfényt, a meleget, az élet kibontakozását és kaptunk egy fekete gyászjelentést. A halál győzedelmeskedett egy fiatal életben. Meghalt közöttünk Valaki. Megszűnt egy fiatal élet, aki tavaszt virágzóbb élet fakadását akarta megindítani a jász ugaron.

Örültünk, hogy végre akadt egy ember, aki fiatalos lendülettel iparkodik megváltoztatni mindazt, amihez nem elegendő az öregek jóindulata, amihez fiatalos lelkesedés, tettevágy kell. Érezte, hogy a jász tavaszhoz friss erők összefogása, megszervezése szükséges.

Amikor az Ugar megindult, a jász egyetemi ifjúság is érezte, hogy ezzel az ő akarata is érvé-

nyesül, az ő reménye is teljesül. Milyen öröm volt: a még testet nem öltött titkos vágyunk megvalósításával megajándékozott egy ember, egy testvér. Mert céljai a mi céljaink is, gondolatai a mi gondolataink is. Annál nagyobb volt szomorúságunk, amikor halála hírére hallottuk. Dermedten néztünk egymásra. Úgy éreztük, mintha valamelyikünk hiányozna. Zavartan néztünk körül. Hát nincs igazán nincs. Elvesztettük kedves Bátyánkat! Gyászoljuk az idősebb testvért.

Fáj, hogy nincs köztünk, de hisszük, hogy a legméltóbb gyász az lesz, ha mehozzuk azt a tavaszt, amelynek elején Öt elragadta a halál. Ha fiatal erőnkkel, üde lélekkel virágborítottuk a tavaszt, az ő tavaszát, a jász tavaszt.

Megszólal az olvasók tábora:

Búcsúzunk Teled. Nehéz a búcsú, mert nagyon sokat vártunk Teled, Sándorka! Nagyon sokat vártunk, mert Te voltál a nagy magyar ígéret.

Most bontogatták lombjukat a Benned rejtő igaz, magyar értékek fáin. Most lobbant magasra erős, karakán, becsületes akaratod lángja.

Mint a pháros, kezdett tündökölni és irányítani mindig éber, mindig tettevágy, sohasem alvó magyar lelked, amelyik megérezte az idők minden intését, felfogta és érzékenyen kisugározta a becsületes, magyar élniakarás minden kis szikráját.

Kiindulásod nagyon szép volt, további utad, — talán rögs, de valóban krisztusi lett volna. Tele szeretettel, tele jószággal és áldozattal.

Oh Sándorka! Nagyon sokat vártunk Teled. Szerényen tiltakoznál, ha hallanád, amit most mondok Neked.

Volt valami különös szép, valami varázslatos a te lényedben. És ez a te végtelen egyszerűségben, érintetlen ártatlanságodban, becsületességben, mindíg jót akaró törekvésedben nyilvánult meg. Emberszereteted határtalan, odaadásod teljes volt. Kitaró erővel kerested az igazat, a jót és szépet. Istenáldotta tehetségeddel megmozgattad az alvó lelkeket és tevékeny munkásságra ébresztetted a szunnyadó erőket. Magyar hazáért, magyar nemzetedért...

Tartd össze továbbra is kis táborodat. Majd meglátod, ebből lesz a nagy. Ebből lesz a te örömed.

Jó lett volna, ha együtt érhettük volna meg. De Isten másként határozott. Legyen meg az ő akarata. Isten Veled, Sándorka.

Nép- és családvédelem a közjólét szolgálatában

Irta: dr. Ács Ferenc, tb. főszolgabíró, vm. közjóléti előadó

Varga László, a kiváló katolikus egyházi társadalomtudományi író mondja *A kapitalizmus bírálata* c. munkájában: „A közösség szervező elve csak a szociális igazságosság lehet, mert az egyetemes felelősség törvénye azt jelenti, hogy a társadalom minden egyes tagja felelős az egész javáért és viszont: az egész is felelősséget vállal a társadalom minden részével szemben. Ez a közösséget teremtő és építő elv a keresztény erkölcsiségnek alapvető törvénye.”

Az emberi társas együttélés célja tehát a szociális igazságosság elve alapján szervezett közjólét. A jólét természetesen nemcsak a gazdasági, hanem a magasabb értelemben vett szellemi és erkölcsi jólétet is jelenti. A jólét gazdasági értelemben: a közszükségleti javak bősége. Tágabb értelemben: mindazoknak az anyagi, szellemi és erkölcsi javaknak bősége, amelyek a magasabbrendű élethez szükségesek. Tehát nemcsak a táplálék, ruházat, lakás, hanem a vallásos hit, a tudomány, irodalom, művészetek, sport és egyéb nemes szórakozások is a jólét fogalmához tartoznak.

A jólét tehát a javak bősége. A javak bősége pedig mindenkor a termelés eredményességétől függ. A termeléshez viszont munka és termelési eszközök szükségesek.

A munka minden olyan tevékenység, amely javak termelésére irányul. A munka lehet fizikai vagy szellemi, irányulhat közvetlenül vagy közvetve a javak termelésére. Munkás tehát az is, aki a tudást közvetíti, oktat, nevel és vezet, — munkás a feltaláló, tervező, munkavezető éppenúgy, mint aki a kivitelező, fizikai munkát végzi. Munkás az is, aki a dolgozó társadalom békéjét és rendjét biztosítja és közérdekű szükségleteit elégíti ki, amidőn törvényeket, jogszabályokat alkot, azokat végrehajtja és gondoskodik a törvényszegések, jogéértések megtorlásáról, éppenúgy, mint az, aki szánt, vet és arat. Egyik munkája a másik nélkül hiányos, sőt lehetetlen volna.

A közjólét a termelésen keresztül a legszorosabb összefüggésben van a munkateljesítménnyel. Minden, ami a közjólétet mozdítja elő, erkölcsös. A munka tehát nemcsak gazdasági szempontból hasznos termelési tényező, hanem

erkölcsi szempontból is feltétlenül értékes szociális cselekedet. Minden társadalmi berendezkedésre és történelmi rendszerre jellemző tehát erkölcsi és szociális szempontból, hogy milyen megbecsülésre számíthat benne a munka.

A termeléshez a munkán kívül — amivel az emberi erő járul hozzá, — tőke, vagy másként: termelési eszközök szükségesek. Tőkének nemcsak a pénzt kell érteni, hanem a munkán kívül minden termelési eszközt. Tőke tehát a föld, a gazdasági élő- és holt felszerelés éppenúgy, miként a gyárépületek, gyári berendezések, gépek, nyersanyagok, stb.

A tőke idegen neve: Kapital. Ennek megfelelően nevezik a tőkerek alapított termelési rendszert kapitalizmusnak. E szerint a termelést a termelő eszközök, vagyis a tőke tulajdonosa tartja kezében és ezáltal a termelés legfőbb tényezőjévé válik, míg a munka függő és kiszolgáltatott viszonyba kerül a tőkével.

A kapitalista társadalmi és gazdasági rendszer a nagy felfedezések korátkövetőiparosodás és gazdasági szabadság évszázadait jellemezte különösképpen. A gyáripari termelés szinte korlátlan méretei, a gazdasági szabadság és a tőke halmazására irányuló emberi törekvések a kapitalista társadalomban mélyreható barázdákat vontak, — amelyeknek egyik oldalán a termelési javak kevés kezben összpontosultak, — ugyanakkor a másik oldalon máról-holnapra élő, nincstelen és elkieseredett tömegek szaporodtak. Ez az állapot a társadalmi elégedetlenség és forrongás állandó melegágya lett.

A kérdés megoldását a marxizmus az osztályharcban látta. E rendszer egyik történelmi megjelenési formája: a *bolszevizmus*, a magasabbrendű társas élet képviselőinek teljes kiirtásával vélte célját elérni és a társadalmi feszültségeket megszüntetni. Ennek a „társadalmi öncsonkításnak” eredménye, amint ez a most dúló háborúban szemtől-szembe nyilvánvalóvá vált: még mérhetetlenebb nyomor és szenvedés lett.

A marxista rendszerekkel szemben a *modern nacionalista (népi-nemzeti) rendszerek* a munkás jólétét elválaszthatatlannak tartják az egész nemzet emelkedő jólététől. Ezzel a magasabbrendű élet

ját és lehetőségét mindenki számára nyitvahagyják, sőt intézményesen biztosítják.

A modern nacionalista rendszerek fejlődési szempontból megelőző államszocializmus látta a kapitalizmus hibáit és különböző munkajóléti intézkedésekkel segítette az elesett néprétegek segítségére (társadalombiztosítás, női és gyermekmunka védelme, legkisebb munkabér-, munkaidő szabályozása, stb.). Nem előzi meg a társadalmi és gazdasági elesettséget, hanem gyógyítja a bajt.

A modern nacionalista rendszerek ezzel szemben a társadalmi szerkezethez nyulnak és az egymás mellett dolgozó hivatásszervezeteket állítják, s ezzel az osztályharc kísértéseit is kizárják. A munkát a termelés szempontjából a tőke rangjára emelik, sőt a társadalmi értékelés alapjává teszik. A hivatásszervezet vagy hivatásrendiség lényege tehát a foglalkozási ágak szerint szervezett társadalom. Alapja nem a születés, nem is az anyagi javak bősége, hanem a hivatással nemesedett munka, amely az ugyanazon foglalkozást űző munkaadót és munkavállalót egyenrangú tényezőként kapcsolja össze és az erkölcsi alapon értékelt munka szociális szerepét sohasem téveszti szem elől. Már pedig: „Az emberi munka nem lehet gyümölcsöző, amennyiben személyes jellege mellett szociális természettét is figyelembe nem vesszük.” (Quadragesimo anno).

*

A már idézett társadalomtudományi író megállapítása szerint is: „A kereszténység a családban látja a kultúra és a jólét első forrását.” Természetes tehát, hogy a gyakorlati szociálpolitika is a néppé kiszélesedő család megerősítésén és védelmén keresztül kívánja céljait szolgálani.

A közjólét és egyéni jólét szempontjából veszélyek és nehézségek akkor merülnek fel, ha az egyén munkaképessége, vagy lehetősége valamilyen okból megszünik, vagy korlátozódik. A munkakifejtést akadályozó körülmények visszavezethetők az egyén nem szociális, hanem rendszert, esetleg büntetőjogi kérdéssel ál-

lunk szemben. Súlyosabb és komolyabb a helyzet, amikor a munka- és kereséktelelenség az egyén hibáján kívülálló okokból következik be. Ilyen esetekben a társadalom és annak szervezete: az állam, segítő beavatkozása kötelező. Kötelező egyrészt az egyetemes felelősség elvénél, folyó erkölcsi parancs folytán, másrészt a magyarság megerősítéséhez fűződő sorsdöntő érdekből és végül a társadalom rendje és biztonsága végett.

A segítő beavatkozás legteljesebb formája a munkanélküli segély. A munkanélküli segély erkölcsi és gazdasági szempontból egyaránt romboló hatású. Valamivel fejlettebb formája az állami, hatósági támogatásnak az u. n. **insegakciók rendszere**, amely az ingyenes juttatások különböző formáin kívül (ebéd, tüzelő), többé-kevésbé hevenységű és múló értékű közmunka-alkalmak teremtésében merült ki. Itt tehát már túlnyomórészt munka ellenértéke volt a juttatás. Az inegakciókra fordított összegek nagyságával arányban nem álló csekély és múló értékű eredmény azonban olyan megoldás alkalmazására ösztönözte az illetékeseket, amely a rászoruló juttatásokat marandandó és tartós hatású megsegítésben részesíti, a mellett a támogatásra fordított összegeknek legalábbis jelentős részét visszafizéti.

E célkitűzések gyakorlati kísérleteire alakult meg a Szatmár- vármegyei **közjóléti szövetkezet** elsősnek. A szövetkezet különböző háziállatok (baromfi, kecske, tehén sertés, ló) juttatásával, takarmagtárak felállításával, építési anyagok szövetkezeti előállításával, háziipari ágak meghonosításával, és az értékesítés megszervezésével, a rászorulóknak viszonyaihoz mért önállósítási és beruházási kölcsönök nyújtásával mozdította elő a tagok gazdasági megerősödését, és gazdasági önállósítását. A törlesztés feltételei annyira kedvezőek voltak, hogy megfelelő jóindulat mellett bárki idejére eleget tehetett fizetési kötelezettségének. A tehén árárt pl. a tejhozam felének árától három év alatt lehetett törleszteni.

A kísérletek sikerét igazolta az **Országos Népi- és Családvédelmi Alap**ról szóló javaslat törvénybe iktatása, amely elvileg a fontismertett juttatások rendszerét fogadta el. A törvény (1940.

XXIII.) szerint az Alap célja: 1. a sokgyermekes családok intézményes támogatása, 2. gondoskodás a gyermekvédelem feladatairól, 3. a megélhetésükben veszélyeztetett családok boldogulásának szerves megalapozása, és 4. a kellő anyagi feltételekkel nem rendelkező érdemes családok részére gazdasági tevékenység ki-fejtését lehetővé tevő anyagi eszközök biztosítása. Ugyane törvény az Alap célkitűzéseinek megvalósítására komoly pénzügyi fedezetet biztosításáról is gondoskodott, a végrehajtása tárgyában kiadott rendeletek pedig az igazgatás megszervezéséről intézkedtek.

A gyakorlati tevékenység rendszerének vázlatosa a következő:

1. A legelesettebb réteg, amely tartós betegség, rokkantság, elaggottság folytán munkaképtelen, — továbbra is a közületek szegény-ellátására szorul. Ingyenes juttatásokra csak gyermekvédelmi érdekekből kerül sor (tej, cukor, téli étkeztetési, gyermekfelruházási akciók, nyári napközi otthonok, stb.)

2. A rendkívüli viszonyok, elemi- és sorscsapások folytán átmenetileg támogatásra szoruló réteg előre megszervezett és marandandó értékű közmunkáknál juthat a számára hatástalanságot nem tűrő kereseti alkalomhoz.

3. Az önálló gazdasági tevékenységre alkalmas, de alátámasztásra szoruló, sokgyermekes családok

különböző visszatérülő juttatások formájában jutnak megsegítéshez. Ezek legismertebb formái: a keres családház-juttatás, különböző állatjuttatások, háziipari, kisipari, kereskedői-, szerszám-, gép-, anyag stb. kölcsönök, — legújabbán pedig a földbirtokpolitika keretében: a gazdálkodáshoz szükséges forgótöke, ingó felszerelés hitelezése, illetve a házassági kölcsönök.

A közjóléti igazgatás szervezete vázlatosan a következő:

Legfőbb szerv a belügyminiszter, illetve a belügyminisztérium egyik osztályaként működő **Országos Szociális Felügyelőség**, amely végrehajtja és ellenőrzi a miniszternek az Alappal kapcsolatos rendelkezéseit, illetve azok gyakorlati megvalósítását.

Az Alap feladatait vármegyékben a községeket illetően a vármegye alispánja az előjáróságok közbenjöttével, míg városokban a polgármester hajtja végre.

A közjóléti szövetkezetek az alispán, illetve polgármester mellett a juttatásokkal kapcsolatos gazdasági feladatokat látják el, amidőn a juttatásokat lebonyolítják, a kihelyezett kölcsönöket nyilvántartják, beszedik, kezelik és biztosítják.

Az újabban kiépítés alatt álló **szociális gondozói intézmény** pedig a juttatásra érdemes családok kiválasztása, ellenőrzése és irányítása terén támogatja a közigazgatás munkáját.

Két vers

ifj. Fecske Sándor emlékezetére

I.

Ki már égi tájakra lépett,
Milyen világok felé tart?
Nem tudom, ő, semmit se tudok,
Csak azt, hogy ég, föld, mind konok,
Hogy Isten hívta, szólította, —
És ő ment, mert tán az égben is,
Ott is Zászlós és Lélek kell,
Ki mer, ki hős, ki istenibb,
Mint sok-sok más, ki megöszült itt
És száz évig rácsál és lakol...
Ezt tudom csak, mást nem tudok:
Hogy hirtelen és ifjan ment el,
Hogy földi útja itt megszakadt,
És szép kezéből ami kihullt,
Emlékkül és örökségül,
Egy kardot és egy zászlót hagyott...
1942. ápr. 11.

II.

Itt járt-kelt sokszor a téren,
Kézfogásra elébünk jött,
Karlengetve s mosolyogva,
Mindig örömmel üdvözölt.

Cimbora s kedves komá volt...
Arca, szeme még rám ragyog.
Látom őt s hallom jó szavát:
„Szervusz!” és érzem, kezét fog.

Mindig jó s mindig szíves volt, —
S elnyelhetné sír, kriptabolt:
Velem örökké szembe jön, —
És kart lenget és mosolyog...
1942. ápr. 12.

Répas János.

AZ ÖSSZETARTÁS JÓL JÁRHATÓ ÖSVÉNYEIN — VAGY A SZÉTHÚZÁS INGOVÁNYÁBAN?

Írta: Bognár Gyula

Nemzeti hibáink és bűneink legsötétebbike: az egyenlenség, a viszálykodás, a pártoskodás, mely gyászos árnyék, fekete fonál módjára vonul végig történelmünkön. Nagyjaink e miatt korholtak bennünket legtöbbször, írónk egész kis könyvtárra valólt írta erről össze, a javulás azonban mégis igen lassan jelentkezik.

Herczeg Ferenc szerint egy nemzet sem fizetett olyan drága árat a pártoskodásért, mint a magyar. Házi perpatvarainkat mindig olyankor próbáltuk elintézni, amikor hatalmas ellenség állott határaink előtt, vagy már az országot dűlta, s megosztottan, elgyengítve, önön vérünket alaposan megcsapolva fordítottuk feygyverünket az ellenség ellen.

A tatár hadakkal nem Borsod megyében, a Muhi pusztán kellett volna szembeállnunk, hanem a Kárpátok természetes védővonalán. Hatalmas keleti ellenségünk hosszú ideig készülődött ellenünk, a fejleszt emberek ezrei évekig írtották a Kárpátok erdeit a hadak útja számára, ekkor nyílt volna jó alkalmunk a védekezésre, de mi pártoskodtunk, gyűlölködtünk, egymást martuk, s csak a végso veszelyben fogtunk feygyvert, amikor az ellenség már erősen közeledett az ország középső részei felé.

A török hadsereget se Mohács mezején kellett volna megtámadnunk, hanem a jó 150–200 kilométerrel délebbre folyó Száva iszapos partján épített várakból kellett volna visszavertünk. A várak építésére, a hadsereg szervezésére szükséges pénzt azonban viszálykodásra, pártoskodásra, egymás ellen folytatott belso háborúskodásra fordítottuk. A mohácsi vérszót követő években pedig egyszerre két királya is volt az országnak, s egyikük a török sultánhoz fordult, hogy segítse meg vetélytársa ellen, s juttassa a magyar trónra...

II. Rákóczi Ferenc sokat beszél vallomásaiban büszke, szenvedélyes, versengő hadvezéreiből, akik viszálykodásukkal többet ártanak nemzetünknek, mint amennyit a csatamezőn használnak. A 48-as szabadságharc idején is pusztított a pártoskodás ósi bűne...

Írónk gondolatvilágában is igen gyakran megjelenik a pártoskodó magyar. A legnagyobb és legmagyarabbnak érzett irodalmi műveinkben többnyire szembekerülünk ezzel a romboló hibánkkal. A testvérvizsály végigvonul Arany Toldi-ján, a Buda halála meg éppenséggel a testvérgyűlölet éposza. A költő a világ leendő uraként mutatja be Attilát, akiről felsőbb hatalmak úgy döntenek, hogy legyen övé minden dicsőség, ha egyetlen hibáján erőt vesz, s lelkét nem terheli testvérbátyja halálával, Isten kardját nem szennyezi be a meggondolatlanul kiontott rokoni vérral. Azonban hiába minden, Attilát még az események fordítják bátyja ellen, hibáján nem tud uralkodni, s halála után szétesik birodalma... Harsányi Kálmán Ellák-jában a világhírű Attila és a hún nép vért és jövőjét féltő fia karddal rohannak rá egymásra. Az ifjú Ellák nem tudja összetartani a nagy birodalmat, öccse, Csaba, ellene fordul, s most már a testvérek vívnek párviadalt. Elláknak meg kell halnia, hogy Csaba beléssa a húnok célkitűzéseinek

helyességét... Arany János nagyidai cigányai, akik a 48-as szabadságharc vezetőinek torz ábrázolásai, az ellenségtől ostromlott várban kiképzettek. Nagy Cigányorezagot, a egymás vért ontyák a vezérválasztás küzdelmeiben. A pártharcok akkor is dúlnak még, amikor az ellenség erősen ágyúzza a falakat, s a létrák százain küldi felfelé harcosait a vár bevételére. A cigányok csak akkor igazodnak valamelyes hadi rendbe, amikor az ellenség már a kapun is betör. Ekkor fényes győzelmet aratnak, de igen jellemző, hogy az ellenséggel vívott harcban kevesebb embert veszítenek, mint az egymás ellen folytatott dühös csatározásban... Herczeg Ferenc egyik jelképes, mesestárgyú írásában olvassuk, hogy Szent László csodálatos arany baltája nem segít a magyarságon. A balta ugyanis csak annak a kezében ellenállhatatlan feygyver, akit az egész magyarság elfogad vezetőjének. Még az elbeszélésben szereplő XVII. századi öt magyar is ötfelét veszekszik, amikor ez a kérdés szövegbe kerül... Ugyancsak Herczeg Ferenc elbeszélésében olvassuk, hogy a mohácsi csatásokra induló erdélyi, felvidéki és alföldi magyar nemcs Szolimán győzelmétől várja az ország helyzetének megjavulását. A többi társadalmi osztály tagjait annyira gyűlölik, hogy a török feygyvertől való elpusztítását kívánják...

Gulácsy Irén Fekete völegények című regénye megdöbbentő erővel mutatja be a pártoskodás átkát. II. Lajos drága pénzen agarakat vásárol, majd döszöl, mulat, henyél, az urak egymást marják, a nép lázong. A török hadsereg pedig: készülődik, indul, közeledik a határ felé, várakat foglal el, átéli a Drávát, táborút a mohácsi csatamezőn. Az ország belseje felől még mindig a pártoskodás éretlen hangú zivajja hallatszik... Igaza lenne Széchenyinek? „A magyarnak mindenkori, legnagyobb ellensége — a magyar“ Veszekedő, házsártos embercsoporthoz vagyunk-e hasonlók, mely még az ellenség tüzeiben is azon tőri a fejét, vajjon a vezetői méltók-e arra, hogy neki parancsoljanak? Okuljunk a múlt példáján! Ne történjék meg újból, hogy ellenséges támadás készületlenül, egymással viszálykodva találjon bennünket! Mai kormányzatunk tanult az első világháború összeomlásának és a trianoni tragédiának a példájából. Csakis úgy tudjuk a most folyó világégésben helyünket megállani, ha minden érnket egyestjük, teljesítőképességünket felfokozzuk. A magyarság figyelmét a nemzet egyetemes céljai felé kell irányítani, hogy a nemzet minden tagja beléssa: egyet kell akarnunk, s a vezetőkkal szemben való bizalmatlankodásnak, önző irigységnek helye nincs. A Jászág minden magyarja örömmel értesült arról, hogy a nemzetvédelmi propaganda megszervezését dr. Antal István személyében olyan férfiú kezébe került, aki erre valóban a legalkalmasabb, s aki biztos hitünk szerint olyan pompás működést fog kifejtetni, hogy a legeldegóttabb határszéliek falvak magyarjai is idejében és állandóan értesülnek kormányzatunk elhatározásairól, terveiről, elgondolásairól. Előre hát, a nemzeti összetartás jól járható ösvényein, a széthúzás ingoványairól pedig ne csak többé szó !!!

A GÓLYA

Írta: Karácsonyi József

A sokat csalódott ember lassanként gyanakvóvá válik. Nem igen hisz senkinek sem, még az időnek sem. Igerhet tavasszal jó időt a rádió, a kalendárium, mégsem hisz annak a Zagyva-soron senki sem az égvilágon, mert az csak ritkán válik be.

Az igazi tavasz csak attól a naptól számítódik, amikor a Ságiné gólyája megérkezik, leszáll a háztetőre, kelepel, szétnéz, s lerepül a Zagyvára. Ha már visszatérve a fészket igazgatja, fájhat aztán akármilyen hideg szél Árokcsállás felől, nem fél attól senki. Itt a tavasz!

— Hát oszt, mondok neki, oszt' felnézek. Hát tényleg repül a Zagyva felől. Hogy ne lopjam az időt, megigazítom a takarót a kaszán egy keveset.

— Nézz már te, kiáltott megint az öreg Török.

— Hát Uram, mit látok? Gyün egy másik gólya, oszt lerepül melléje, oszt avval sétálgatnak, szerelmeskednek.

— A könyörgőjít, hát nincs meg ennek a párja?

— Dehogynincs, az is ott gyün már!

Valóban jött is a Zagyván túlról. Meglátták ezt új is. Az idegen gólyagavallér gyorsan elszökött, a hűtlen pár meg jó' belegázolt a vízbe, berzelgette a tollát, bement a nádba, visszajött, s megint mártogatta magát a vízbe.

— A mindenségit, úgy ládzik nem akarja, hogy a párja észrevegye rajta az idegen szagot!

— A' hát! hüntögte az öreg Török, orrát a vízbe dugva.

En oszt' elfelejtettem az egészet. Este hazamentünk, mert eső jött ránk. Az utca végén megálltam a bót előtt masináért. Ahogy lelépek a kocsiúrra, hát hallok az utcasarki kút felől szörnyű nyihározást. Nagy csomó lány adogált a kútná', oszt a Tukora Marcsa kiabáta egy másiknak:

— No csak vigyázz má', úgy ne csinálj te is a szeretőddel, mint Borbál az üvével.

— Hát az mit csinál? — kérdeztem rájuk csapva, hirtelen közéjük ugorva. Azok nem szóltak semmit, hanem csak fogták a kannákat, elmentek.

— Késő van már, nem érünk rá beszélgetni, vihogták vissza...

A fejembe szaladt a vér. Hirtelen eszembe jutott Ságiné gólyája. Az anyja mindenét, hátha ő is úgy tesz velem.

Megettem a lovakat, oszt' kimentem a Zagyva alá. Arul a kert végefélű', nem szoktam bejárni. Hát ahogy megyek, látom, hogy a kubik szélén ül a Borbál, oszt egy másik legény szorítja a derekát, háttal voltak felém. Ű vót biztosan, mer ahogy a hold kistűtött a felhő közlűl, láttam, hogy a zöd ruha van rajta, meg fehérkendő. Nem szótam én egy szót se, csak hazamentem. Üzent is, sírt is utánam a Borbál, no de nem attam én arra semmit.

Ságiné gólyája lett belüle... ha megcsinálja ezt leánykorába, akkor később se lesz más belüle...

A beszéd végére a pipa szerencsésen kialudt. Megint biztatni kellett a azárát szalmaszállal.

Dalmadi csak hallgatott, maga elé nézve, a lőcshöz támaszkodva.

— Na látod, hogy mennyire nincs igazad, szólalt meg kishívartva, mert tudd meg, hogy én jártam a kert végibe mindig, de nem Borbállal, hanem a Márrival, a mostani feleségemmel. Lehet, hogy a vette fel a néneje kendőjét!

— Hát a' mellehet, de hát nem zörög a falevél... — Dejezen malomkelepelésre, meg asszonyi beszédre se kell sokat adni, az is igaz. Mikor a Százás Gergelyhez ment, akkor is csak téged szeretett... mondta nekem is, Márrinak is... most is szeret... meg hogy özvegy lett, neki is rossz egyedül...

Lágysajt Kovács Istvánnak vizolgott a bőre, mintha bársonnyal simogatták volna. Két poszméh birkózott előtte a fűvön játékos kedvvel, ezt nézgette, meg a szolnoki temető rügyezni kezdő akácját.

A sorompó pont akkor csukódott le nagy zörgéssel, s csilingelések közepette, mikor Dalmadi István odaérkezett szekérral. A töltés tülök oldalán éppen akkor kapaszkodott fel Kovács Lágysajt István is, ugyancsak szekérral. A sorompó nagy úr: nincs ellene apelláta, sokáig kell várni, míg a csihogós bejő Boldogháza felől. Ilyenkor nincs más hátra, mint leszállni, s rágyújtani, beszélgetni, feltéve, ha van kivel. Dalmadi Sándor is átbújt a sorompó alatt. — Dicsértessék a Jézus Neve, — köszönt parolázva.

— Mindörökké ámen, — vizolgott Lágysajt Kovács szívélyesen. Hallom, hogy szaporodtatok? Gyerek? Vagy csak lány? s pipaszárát kezelte egy kemény szalmaszállal.

— Gyerek a', gyerek. Józsefnek kereszteltük. Ságiné gólyája ép akkor szállt el hazafelé a Zagyva felől, s valami gallyat vitt csőrében.

— Ehuéne, — kurjantotta Dalmadi, meggyűtt már a gólya is, úgy ládzik, e' hozta a gyereket is. Itt a tavasz, István! No iszen, lesz is munka most a fészken, nemsokára kishogolyák is lesznek. Család lesz! Hát te István, mikor nősülsz már meg. Öreg legény vagy már te, elkelné az asszony a házhó' jócskán.

Lágysajt Kovács kész lett közben a pipaszárral, de hallgatott. Nézett Boldogháza felé, még alig látezódott a vonat füstje. A szél muzsikált csak a drótok közt csupán.

— Nem ké' nekem, — vágta ki kurtán. — Mán hogyne kéne, hiszen láthatod, hogy erre tanít a gólya is. Sokkal könnyebb az embernek, madárnak házáat, fészket, párosával építeni, meg-örizni, mint magában.

— Dejezen éppen a gólya tanított meg engem, s nyitotta meg a szemem, — mondta leszállás közben Lágysajt Kovács.

A pipa jól szelelt. Lágysajt Kovács folytatta: — Tudod, még suttyó legénykoromban együtt jártam Szent Imrébe, kaszálni az öreg Törökkel, a Zagyva mellé. Az ártérbe' nagyon jó széna volt, oszt' ott behabarodtam nagyon egy lányba.

— Tudom jól, a feleségem nénejehez, a Borbálhoz jártál, ugy-e igaz?

— Ahhoz no, jó volt a fű nagyon, oszt' nem értem rá okumlálni. De az öreg Török má' akkor is olyan kehesforma volt. Hun a hátába, hun a derekába állt bele a fájás. Hun meg az orrábu' gyűtt a vér. Ilyenkor astán lement a Zagyvára, loosolta a fejét vízzel. Eccer csak asszonya:

— Te István, nézd már! Itt gyün a Ságiné gólyája!

A vér megvadultan szaladgált benne. De nem szólt semmit.

A vonat dübörögve ment el előtte. Tehenek, borjúk s állmoszemű, német bakák néztek ki belőle. Mikor a vonat eldübörgött előtte, tekintete rácsott a rojtos ingujjára. A tavasz minden meleget ott vibrált ereiben, s megfeszülő gerincében. Érezte, hogy a tavasz őt is letaglózta.

A sorompót felnyitotta az őr. Ahogy Dalmadi kocsija elment mellette, odabujantott neki a zörgésből:

— Megmondhatnád Borának, hogy esetfelel megnézhetné anyámat... oszt' én is ott leszek majd!!! Isten áldjon!... Valamit mondott még Dalmadi, de nem értette, mert a szíve a vicinálnál is jobban dübörgött a torkában...

Jász-kún temetések

Írta: dr. Fiala Endre

A keleti törökös népek, így a magyarok, kunok-jászok is a halál utáni állapotot a földi élet örömeinek folytatásaként képzeleték el, mintegy magasabb fokban s állandó, nem múló szerencséjével. A túlvilági élet boldogságát és dicsőségét a földi ellenségnek való győzelem és a hatalom biztosította. A hősi küzdelem a másvilágon is folytatni vélték, s úgy hitték, hogy ott mindig győzedelmesen fognak hadakozni. Az égi háború kifejezés és a hadak útja csillagkép nevében ez a jelentés maradt fenn. Ez a mennyei boldogság elsősorban a megdicsőült hőseknek osztályrésze, a vitézeket, csatában elesetteket illeti, s akik természetes halállal haltak meg, azok testüket megsebeztek, hogy a vitézül elesett hősök méltóan jelenhessenek meg a másvilágon.

Maga a temetkezés is minden keleti népnél vallásos szokás volt. A távolban elhunytakat, mert sírjukat nem gondolhatták, elégették. Amikor pl. Kún László király a Dunántúrra átvonult Kőszegi Henrik és fia ellen, serege kúnokból, jászokból s tatárokból állott, az ekkori csatában eltemetettek sírjai (Érd, Százhalombatta) ezt a véleményét igazolják, mert ezekben megégett tetemek, szén, hamu találhattak. Az érdi sírok agyaggal kitapasztva, kőrétegekkel kirakva készültek a hamvak befogadására. Egyébként a temetkezési helyeket a vizek mellett vagy erdőkben választották ki. Ezek a sírok azt mutatják, hogy itthon, a szállásterületen eltemetett harcok mellé odatették a torán feláldozott és sültlen megégett lovának a fejét, lábszárcsontjait és patáját. Némelykor mintha ráültették volna a vitéz paripájára, de ilyenkor is hiányoztak a ló bordái és hátgerince. Betették a sírba a zablat, kengyelvasakat, lőszerszámot, kardot, nyilat, kopját, vadász mellé meg a kutyáját is. A nővel eltemették ékszereit, sőt kengyelvasát is, de ló nélkül. A holtat testhez simuló kézzel, keletnek néző árccal helyezték a legfőbb szőr másfél méter mély sírba, melyet olykor agyaggal kitapasztottak, mivel koporsót még nem használtak. Az eddig feltárt összes régi sírok közül mindössze csak két helyen volt a csontváz alatt korhadásos faréteg, mintha deszkán feküdt volna. A pusztai föld takarta a testet ruhástól. Öltözetül vászon és nemez került elő, a női sírokból selyem, prèmes ruha is. A honfoglalás kori magyar sírokban drágakő nagyon ritkán volt található, a századokkal későbbi jász-kún sírokban már gyakoribban, az úgyvegyöngy pedig elég sűrűn, valamint az ezüstpitykék.

A lőszerszámonak elég gyakori a kauri kagyló is. Különös, hogy a jász-kún sírokban egyetlen pajza sem maradt meg, sőt íj sem, mert pajzsuk vászonnal borított falemez volt s elkorhadt; amit mégis találtak, az zsákmányolt, idegen eredetű. Sodronying és vassíak sem maradt, ellenben a talált néhány jász-kún kard a legfőbb értékű lovassági fegyver: 80 cm. a hossza, 4 a szélessége, markolata 10, ellenzője 14, ez utóbbi sárgaréz. A kard könnyű, egyélű, keskeny, ruganyos acél, gyöngén görbülő, tengelyére a markolat ferdén áll, hegye olykor kétélű, szűrásra is alkalmas, háta hosszabban vércsatorna fut végig. A jász-kún zablá vagy csikózablá (karjakkban végződő két középrúd) vagy oldalrudas zablá (a szárai hajlott vagy gömbös végűek). A nyereg vagy betyárnyereg (nincsen vánkosa) vagy pusztázó nyereg (puhán bőrből, faszerezeten fekete bárányprem.) Sarkantyú és patkó sem maradt, de mindkettő közismert.

A gyász teljesen magával ragadta azt a közösséget, amelyből a halott eltávozott, szegényt és gazdagot egyformán. Egy-egy nagyobb szereplő halálakor a sírának szokásnak nem volt határa, s a rokonok zablába öltözték. A király halálakor évekig hallgatott a zene, az ének és a szűnetelt a tánc, nem 3 napig! A jász-kúnok között a keresztényesség felvétele után még egy nemzedékkel később is fel-feltört a megnyugvat nem ismerő pogány gyász: a gyászolók meghasogatták ruhájukat s arcukat, haláltáncot jártak, megtépték hajukat és vigasztalhatatlantul, nagy

szomorúsággal siratták a veszteséget. Az ősek emlékéhez fűződő pogány vallásos tisztelet nem engedte, hogy a vég-tiszteleskedés különféle régi szertartásait könnyelműen, máról-holnapra feláldozzák. A pogány halotti-tisztelet és halotti-félelem a sírnál a keresztény időkben is halotti tort rendezett: lakomával vendéglétek meg az elhunytat. Ennek különben régi pogánykori hiedelmük volt az oka, mert a halottakról azt tartották, hogy a föld alatt egész országuk van, ahonnan időnként (viharban, éj csendjében) előjönnek, s az élőket nyugtalanítják. Viszafeléjük tehát torozás-sokkal, egésztele és síró áldozatokkal, odatett eleségekkel akadályozták meg. A finneknek a „Manó” szó az alvilági istenség neve s néhány szófalománkban megmaradt, mint pl. „Vilgen el a Manó.” Ezért a halottat legszebb ruhájában, legkedveltebb állataival és fegyverzetével temették el, hogy ne kíváncsozók vissza, s ne nyugtalanítsa az élőket.

Az egyház nehezen tudta kiírni ezeket a mélyen gyökerező szokásokat, s hogy a keresztény életmódból ne legyenek élesen kirívók, új tartalmat adott nekik. A félelmetes halotti tor szeretet-vendégséggá szelődött, amelyet a temetés napjának estéjén ültek meg. Korábban a rabzolgákat pogány kegyetlenséggel legyilkolva uruk után küldték a halálba, míg a keresztény korban ezeket felszabadították és az elhalt lelkének üdvösségeért az egyház szolgáltatába adták. A jász-kúnok körében letelepődéstük után egyetlen rabzolgagyilkolásra sincsen adat, sőt bizonyos az is, hogy már a 18. század végi jász-kún sírokban löcsontokat sem találtak. Ennek meg az az oka, hogy a pogány időkben a halotti toron feláldozott, megégett és csontjában urával eltemetett ló a keresztény korban élve maradt, élve lesz „áldozat” megholt ura lelki üdvösségeért, amikor az elhunytat paripája a koporsó után menve egészen a templomig elkísérte és ott Isten egyházába lesz, vagy helyette pénz adnak az egyháznak. Az egész magyar történetben erre egyetlen adat maradt fenn, az pedig éppen kún vonatkozású, egy 1383-ból való oklevélben a Békéscsaba-i Oklevél-tár 1. 33. lapján. A szentségekkel való megerősítés, vizgasz és az utolsó kenet a pogány rólvasásokat nemesítette meg és tüntette el. Pogány rólvasás is fennmaradt, egy Szolnok-környéki jász-kúnok, amelyet a 16. sz. ban gyerezték fel: „Föld édesanya! te nekéd mondom először: ennek a torkába erőse torokgyík ereszkedett... oszoljon, romoljon, benne meg ne maradjon! Az egyházi beszentelés után a halottakat a különböző társadalmi rétegek más és más helyre temették. Az előkelőbbek kegyűri templomuk sírboltjában pihentek meg, s még a 14. sz. ban is naponként hétszer mondták felettük zsolozsmát. A kisebbek, polgárok és szegényemberek földi vándorúja a városi és falusi egyházakat körülölelő temetőben végződött. A temetés, főként a katonatemetés szomorú emberi eseményt a lovagvilág takarta fénybe, pompába és hagyományozta-át a későbbi századokra.

A katonatemetések közül a legszébbek egyike az 1756-ban alakult „Jász-kún-buszárezred” vagy máskép „Nádor-buszárezred” 58 huszárijának kolini temetése volt a közös hadsereg 8000 hősi halottjával együtt 1757 június 18-án este. (Ekkor alapította a Királynő a Mária Terézia Rendet). A kolini csatában esett át az ezred a tűzkeresztésben a magyar haditörténet egyik legtragyogóbb alakjainak, Nádasdy Ferenc gróf huszárbornoknak parancsnoksága alatt. Ez a jeles, nagy katonai kolini csatában 100 lovas század élén főrgetes rohamokkal, szelvésként sűrűt szét az egyetemes történet nyolc legnagyobb hadvezére egyikének, Nagy Frigyes porosz királynak híres csapatát. Este, csata után, Nádasdy megszömlélte elesett magyar huszárijait. Az 58 jász-kún huszár az Éiba mentén, a kolini „Tölgy-erdő” szélén nyugszik. Az 1918-ig fennállott nagymultú buszárezred első hősi halottjai. Mindegyikük tarolyában a pipa mellett ott találtak Kempis Tamás: Kriztusus követő-e-t (még a Pásmány-téle fordítás) és egy rózsafüzért. Az olvasót beszékesít

kezükre tették, az imakönyvet szívük fölé tették, a pipát a tarsolyban hagyták, s arccal Magyarországra nézve, teljes fegyvertelen helyzetükben helyezték őket örök nyugalomra. 10 magyar ezred (ezredként az ezred halottjai körüli) huszárral lovakkal mellett térdelve mondták imát elesett társaik lelki üdvéért. Hatalmas gránátoszlop hirdeti tettüket. Ez a csata egyébként azért is nevezetes, mert a könnyű magyar huszárságot itt alkalmazták először zárt rendben mint csatalovaságot, ahol tehát az akkor 36. sorszámú jászún-huszárezred is részt vett.

Egy századdal később, 1859-ben a régi híres jászún Palatinus-huszárok mint Haller-huszárok harcoltak a magentai és sallerinói csatákban az egyesült francia-olasz hadak ellen. Az ezred által ekkor végrehajtott fegyvertényekből Szabó Mihály közhuszár példája a kimagasló. Lengyel, Sáfrány és Szakács társával járóban lévén, az Oglio folyón átúszatták és a tulsó partra, Mantuával szemben fekvő község templomtornyáról Szabó a francia és szárd zászlót lehozta. Ezután a felgyvertett pelgári lakossággal együtt előbb 50, majd még 30 afrikai vadász támadta meg őket hátulról. Hatalmas kardcsapásokkal, elkeseredett kéztusában nyitottak maguknak utat. Hárman csupa vérezen visszatértek előrselkhez, de Szabó Mihály holtan bukkott le lováról. A lakosság

szemtanúja volt a hősi harcnak, s a francia afrikai vadászok távozása után a halott vitézt díszes temetésben részesítették: sírjára összehordták Mantua völgyének minden piros rózsáját és sírja fölé emléket emeltek. A magyar és német feliratú oszlop ma is hirdeti a hazájáért és fejedelméért 16 halálos sebet kapott jászún-husár dicsőségét.

A példák kifoghatatlanok. Egy obszitos öreg huszárkornétás az egyik vallásos színjátékban azt mondja: „Elmegyek mostmár meghalni, mert semmi viadalommal meg nem győzhetem . . . vitéz vagyok, de az halált nem tanultam meggyőzni!” Szellemtörténetünkben a legfenségesebb egy középkori drámában az Élet és Halál párbeszéde. Az élet megpróbál ellenállni, hátha a tudomány le tudja győzni a Halált. Semmi mentés. A Halál szörnyű kaszájára mutat s magyarázza: „Ezt én vettem napnyugát felé, én magam állván napkeletre, néha délfelől valókat velem fenyegetők, és néha északra csavarejtom!” Nem törődik virággal, nem várja be azt sem, hogy az ember megérjen, gyümölcsöt hozzon és beteljesüljön. „En nem nézöm az ti ifjúságoknak virágzó szépségét és én nem hagyok tinteke szabad-ságot továbbá élnetek ez világban . . . Mert bizonytal tuggyátok, hogy ti néktök mind el kell vitetnetek az én kosárromban”. Uralkodik idő és tér felett.

Jászsági népdalok

Irta: Rózsa Sándor

A magyar népdal a népköltészet remekbe készült drága kincse. Olyan kincs, melynek hallatára az egész világ figyelme felénk fordul.

Dallama és szövege többnyire együtt születik, de ha nem is így történik, hamarosan összeszokznak, s egyik a másiknak a szépségét fokozza.

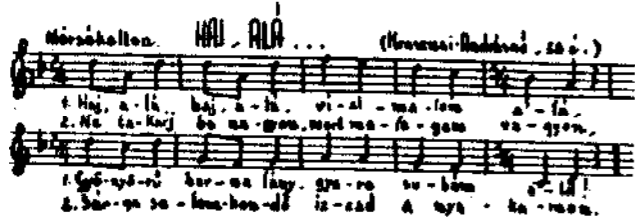
Veszendőbe indult legrégebbi népdalainkat szinte az utolsó órában sikerült megmenteni a feledéstől. Szép gyűjtemények őrzik őket, és arra igyekeznek, hogy a nép közt fennmaradt dalkincs újra az egész magyarság tulajdona legyen.

Legismertebb népdalgyűjteményeinkben, a 101, 102, 103 „Magyar népdal“-ban lapozgatva, feltűnik, hogy megyénkbeli népdal csak itt-ott (pl. „Hej, tulipán . . .”, „En vagyok a kúnásági fi . . .”), jászsági csak egyetlen egy („Jánosihidi vásártéren . . .”), jászberényi pedig egy se található bennük.

Miért? Hiszen a Jászság népdalanyagában is lehet találni hamisítatlan, ősi, népi magyar dallamokat! Igaz, hogy az idők során sok zenei ráhatás érte, de amit ezekből megtartott, épen az teszi jellemzővé és a népzenei jó közízlésről tanúskodik.

Az alábbiakban néhány jászsági népdalt mutatok be. Ezek köztünk élnek, öregek és fiatalok körülöttünk dalolják. Valószínű, hogy lesz köztük ismerős, meg olyan is, amit a fiatalok még nem is hallottak, az öregek meg már lassanként elfelejtettek.

Talán órlésre várakozva, a Dónátus melletti öreg vizimalom vízzel csacsogó kerekkel mellett, csillagos, nyári éjszakán dalolhatta először a legény a leánynak:

A második versszaknál talán a lány, húzódozva, de mégis szívesen felelhetett . . . Talán,

talán . . . Ki tudná megmondani, hol és hogyan születik a népdal? Tegnap még nem volt, ma már van és dalolják itt is, ott is . . .

„Jobban bízik a jószág a másén”, tartja a régi mondás. Pedig az ilyenmiért a szür a csőz vállára kerülhet! No, de mire való a suba? Erről szól a következő népdal:

Hajtd ki, babám, az ökröket,
Legeltesd meg szegényeket,
A tilosba be ne ereszd,
Mert elveszik a szűrödet!

Ha elveszik a szűrödet,
Mivel takarsz be engemet?
Van még nekem egy rossz subám,
Kivel betakarlak babám.

Az alábbi két népdalban is párbeszédben enyele a legény meg a lány:

Szolnok felől, csihaj Szolnok felől tornyosodik
[a felhő,
Szaladj kislány, csihaj barna kislány, mert
[megver a nagy eső!

Szaladok is, ahogy tudok,
Mert megázni nem akarok,
Jászberényben, csihaj az Alvégben, szeretőre
[találok.

Barna kislány ablakára jó estét, jó estét!
Szállást kérni jöttem volna, ha beeresztenél.
Mindenféle csavargónak szállást nem adhatok,
Nincs itthon az édesanyám, csak egyedül vagyok.

A jászsági falvak neve is megtalálható környekünk népdalaiban. Gyűjtésében Jákóhalmi és Szentgyörgyi szerepel. Valószínű, hogy ezen a két dalon kívül több ilyen is él a nép közt. Több gyűjtő bekapcsolódásával ezek is közkincsé válnak majd, és megmenekülnek a feledéstől.

Haragszik rám a szentgyörgyi bírő,
Mert nem vagyok katonának való,
Mert nem vagyok, kisangyalom
Katonának való.

Ha haragszik, verje „födbön” magát,
Úgy töltse ki rajtam a bosszúját,
Úgy töltse ki, kisangyalom,
Rajtam a bosszúját.

A Jászságban két Szentgyörgy van. Hogy melyiknek a handankori bírójáról szól a népdal, azt nálam okosabb embernek kellene kitalálnia, mert én már a bánhegyi szőlőkben is, meg a Vadasban is hallottam. A népdal nem áll meg a falu határában, amire jellemző, hogy a fenti dal gyűjtési helye Jászberény. (Ugyanennek a dalnak egy hasonló változatát is lejegyezték.) De lássuk a másik népdalt is!

Jákóhalmán kiöntött a kanális,
Szép lányokat mind elvitte az árvíz,
Minden legény fogja ki a magát,
Ne szeresse egyik a másikát.
Alig várom, hogy a nap lenyugodjon,
Hogy az égen fényes csillag ragyogjon,
Ragyogj csillag, fényes csillag sokáig,
Kisérj el a szeretőm kapujáig.

Vasárnap esteként, a lánynhoz menő felvégi
legény is a csillagokat szőlítgatja:

Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok,
A szegény legénynek utat mutassatok!
Mutassatok utat, merre van a kisangyalom háza,
Mer' a kisangyalom fekszik a betegágyba.
(Ennek a népdalnak Zala megyében is előfordul egy változata.)

Hazafelé menőben meg ez a nóta járja:

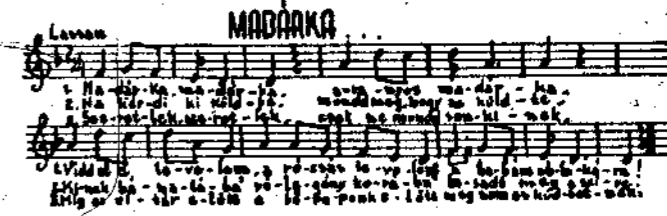
A mi házunk eleje, eleje,
Sárgára van meszelve, meszelve,

Épen akkor sütött rá a fényes holdvilág,
Mikor mondtam, babám, jó éjtszakát!

Nem mennék én messzire, messzire,
Csak a világ végire, végire.
Elmondanám bánatom, egy dalos madárnak,
Vigye hírlul a kedves babámnak.

Barna kislány kiment a kis kertbe,
Kifeküdt a rozsmaring tövére,
En vagyok a rozsmaring kévektől, kévektől,
Barna kislány igaz szeretője.

Kodály Zoltánnak, az új magyar zenekultúra magvetőjének gyűjtésében ismertő meg az egész ország a „Madárka” c. népdalt. (Lásd: „102 Magyar Népdal”, 42. lap.) Ennek a régi népdalnak az alábbi szép változata él a Jászságban:

Az idézett néhány dal csak izeltő. Szébbnél-szebb népdalaink közt mindenki megtalálhatja a nótázó kedvében az úgynevezett „én nótámat”, hiszen a magyar nép dalkincsében minden érzelmi megnyilvánulásra bőven van dal. Miért kellene tehát „kis kacskák” és „kis egerek” közt idegenben keregegnünk? Adjuk meg a magyar népdalnak a jogos első helyet!

A jászsági képzőművészek kiállítása

Irta: Répás János

Hat jász festő szerepelt az idei tárlaton, mind a hat jónérvű, ismert művész, s úgy esintén egy szobrász. A kiállítás gaudig és nérvű volt. Nehéz rólok kritikát mondani. Különböző utakon haladnak, mind más egyéniség, de egyben egyik: komolyan fogják fel hivatásukat. És mivel mind más egyéniség, így különböző feladatok elő állítják az embert. Nem könnyű dolog velük foglalkozni, kellőképen értékelni művészetüket, mert, hogy értékes dolgokkal szerepeltek, az vitán felül áll.

BENKE LÁSZLÓ. Ő szerepelt a legkevesebb képpel. Róla tudjuk, hogy ő templom-, illetve freskófestő, aki más téren érvényesíteti tehetségét. Tájékozott körül legjobban és legművészebben alkotás Téli a faluban és a Téli alkonyat. Tökéletes alkotás Kovács Mihály c. kanonok című portréja. Általában nála is megvan az a plusz, ami a művészet legelemibb lényege. Biztos és jó esztétus, aki nagy és szép dolgokra volna képes a tájkép és a portréfestés terén is. Őt azonban keletkezés mégiscsak freskó és oltárképekkel kapcsolatban méltatnánk, ahol tehetségét érvényesíteti.

GCSE ÁRPÁD a népi témák festője, sokoldalú művész, kitűnő portréfestő. A Pipász gaudig, vagy a Jász pástör, mindannyi a legismertebb műveim. Az első látásra azt a benyomást kelteik képeli, hogy nyugodt művész, valójában azonban ez nem így van, ez csak látásálagos, mert művein nagy nyugtalanságok és erőfeszítések követ-

kezmenyei, mint minden igazi műalkotás, ami jónak és maradandónak készült a földön. És ebben rejlik az ő esztétusának és nérvűségének értéke. Nem riad vissza a legnehezebb elgondolástól sem. A Hunor és Magor című kompozíciója egyik legdorekasabb műalkotás, amely sugallja és árasztja a mitológia levegőjét. A Ló a kocsai előtt c. festménye pedig azt a pillanatot örökíti meg, amikor a lovak a terhes kocsival partnak rugaszakodnak, hánna dőlnek, olyan kitörő dinamikus erővel, ahogy azt csak nagy megfigyelő, hivatott művész képes megörökíteni. Finomak tájképei is. A Téli délután, vagy a Zagyvartart, a Februári reggel, mindegyük kitűnő alkotás. És a Vászár című képe, ahogy azon az a kevély parasztlégeny áll a csodababóca előtt, hát az nem mindennapi, de nem az a parasztlény sem, aki félkarjával a legény vállára tehenekedik. Ilyet csak az élet és a természet produkálhat. Általában szereti a fényt és az árnyat, és a plener megvilágítást. Ő is a maga sajátos útján halad és mondhatnánk, hogy a legjobb úton, a hivatott útján.

JÁRDÁN JÓZSEF autodidakta, de a legismertebb tehetség közöl való és a szónak a legzorosabb értelmében véve esztétus festő, aki a mindennapi életből veszi témáit. Kitűnő érekeletű. Ha Kubikusok című képre nézünk, szinte érezniük az ismerek feszülését, még a csontját is ropog. Vagy ott van például a Nyugdíjasok c. képe, a legtekéletesebb alkotás. Mit ábrázol ez a kép? Két ember ül egy padon, az egyik

mesél valamit, a másik hallgat, de olyan hallgatással, hogy az, amit hall, szinte éri az ember, neki már nem új, hogy ő maga is elmondotta azt már százszor és ezereszer. És az a művészet, így festeni! No és aztán ott van a bibliai jelenet. Az ember, ha rétekin, azonnal tisztában van vele, hogy mi történik, akaratanul is kitör belőle: ez meg a Hegyi Bosszú! Színe, fénye, kompozíciója, mind arra vall, hogy Járdán József isteni adottsággal kezel az ecsetet! De eszépek a tájképei is. Kis squarelljei pedig, a Téli napfény, a Krampliszédők, az Őrsi fák, mind a legremekesebb és legművészebb alkotások. Valaki azt mondotta róla, hogy „nagy ígéret”. És a meghatározás nem helytálló, ő már nem ígéret, több, sokkal több: késs művész.

LIZONY EDE LÁSZLÓ. Ő az a kedves, finom lírikus, aki vers helyett képekben mondja el mondanivalóját. Az elvont témákat kedveli, de ezeket a témákat elvontságukban is a legmelegebb sugalló erővel érekeletti. Minden képe, kis squarellje olyan, mintha titkából ragyogna reánk. Színei élnek és technikai - bravuroz. A Madárdal című kis squarellje például egy fiatal léányt ábrázol egy öreg fa törzséhez dőlve, aki hallgatja a kedves esztétusát, de az olyan érekelettesen jeleníti meg, hogy lehetetlen nem érekekeke, mi meg végbe ebben a fiatal léányban; szinte mellé kívánkozunk. És a Reflektor, vagy a Seánahordók, az Aranyhal, Tokácskocsinálók, Hazafelé, Dombok és Barátság a dombokom,

mind egy-egy kis hőtemény, műretek a maga nemében. Látványos az apró dolgokat szereti, de ezekben az apró dolgokban nagy lírai erők nyilvánulnak meg, a legfinomabb gyengédséggel. És mindezek mellett meg kell még említeni Munkás férfi című portréját, amely mellett nem lehetünk el csak úgy, szó nélkül. Ő is kőssé mívész.

RÁCZ KÁLMÁN a naturalizmus képviselője, aki a „natura artis magistra” elv alapján áll. Ragaszkodik a természetes ábrázoláshoz. Ugy adja vissza a dolgokat, ahogy azokat valószínűleg látja. Hatása főleg abban van, hogy a valódiság ábrázolása ellenére is mindig megvan az ő művészetében is az a többlet, ami a művészetet művészetté teszi. Jó eseme érzéke van. Jól látja a dolgokat. Saját szemével néz és így naturalizmus mellett is szebben látja azokat, mint általában mi látjuk, és ezért szeretik az ő képeit. Mit látunk mi például a Sörháson, vagy a Vízisímon? Semmit. De ahogyan ő elébünk állítja a vászonon azt is, meg azt is, azt látni és nézni kell. Pedig nem tér el tőlük és mégis. — És ez a nagy az ő pikúrjában. Hiába, a művészet sokirányú, de akármilyen irányban is halad, hisz igazi hivatott művész az érzékeltetője, okvetlen hatást ér el. Legjobb alkotásai késő tartoznak: a Sátorospiac Berényben, Olvadás, a Strand télen, Zagyvaparti fák, Alku, még sárgarépljel köztül a Jászberényi rézlelt című kis műretek a legtökéletesebb alkotás.

SIMON FERENC. Ő róla a legnehezebb beszélni és írni. Az ő képei úgy hatnak, mintha a nagy próbálkozások embere volna még ma is. Azonban ez nem így van. Kiforrott, magátratalált egyéniség, aki alapos és nagy technikai virtuozitással dolgozik. Mint az igazi alkotók, ő is egye alkot, és sohasem lesz megalkuvó. Változó beemólmások alatt áll, és az élmények korlátlan kifejezője. Ellenértekek művésze. A Lovag Szabó József tanyája című képe kimondottan expresszionista, míg a Gódrök télen című képe visszat impressedionista alkotás. Exklusív egyéniség. Hogy alkotásait élvezhessük, ahhoz majdnem teljes beavatottság kell. Képei ragyognak, imádója a fénynek, amit a legfinomabb technikai virtuozitással érzékeltet. Néhol, mint például a Főtéri jelenet című képén, szinte a színek seneciségig jut el. Európai magasságok felé tör. Technikája franciás, de füz-vérig magyar megnyilatkozással: A laikus szemlélőt ennél fogva aztán csak színei kápráztatják és csak azt érzik, hogy spirituális erővel nehezedelek rá, de alkotásának lényegét nem igen érti meg. Temperamentumát beleüríti színeibe, amelyek erős és izmos kifejezője. Ezért hat úgy, mintha még mindig a nagy próbálkozásoknál tartana. Ő az, aki nem tud más lenni, mint ő: Simon Ferenc, aki a dolgoknak és tárgyának mindig a legmélyebb, a legrejtettebb hangulatát keresi és hozza felszínre. És ez biztosít neki külön és egyéni helyet a magyar pikúrban.

TÖSER JÁNOS szobrászművész, bárom műalkotással szerepelt, két fejjel és Mice alatti című matyonójjával. Mind a három kitűnő műretek, de kiváltképpen az utóbbi keltezt nagy feltűnést. Tervezrajzi nagy komponáló készségről tanúskodnak. A megasokott kiállításgyűjtésből biányozott es alkalommal, sajnos, Gy. Riba János, kinek sajátosan egyéni művészetét régebből ismerjük. Szerepelt ugyan egy hatalmas képével, amely János vitést ábrázolja Tündérsárga kapujában. Ezzel az Esterházy-díjazás pályásik. Sajnos, ebben a képében is csak két napig gyönyörködhetett a közönség, mert a pályázat határideje úgy kívánta, hogy a hatalmas műalkotás szendeltetési helyére, a budapesti Múcsarnokba kerüljön. Ezekután pedig mondhatná az olvasó, hogy mindenképpen szépen megdicsértem. Hát igen, mert nem a kis dolgokat, hanem a nagy dolgokat néztem. Persze, hogy voltak gyengébb alkotások is, de az már a művészzel velem jár. Megmondom őszintén, hogy én érem magamat a legkellemetlenobból, hogy nem gáncoskodhatam, de igazságtalan lettem volna, ha más írtam volna, mint amit írtam. És a pluszt keveset műveikben és azt meg is találom. Ezekután pedig az őszinte és becsületes kritikának csak egy dolga van: letenni a fegyvert, akár mennyire fáj is, megadni magát. Így hát csak azt tettem, amit tennem kellett.

Jászásági művész-anekdóták

Elmondja: Gece Árpád

Nagy művészeink rendszerint nemcsak csodálatos alkotóerővel, istenáldotta tehetséggel születnek, hanem a jókedély aranyának, a szellemesség szikráinak, a humor iránti érzéknek az áldásaiban is részesülnek, jó angyaluk ezeket az adományokat is melléjük teszi a bölcsőbe. Jászásági művészeink is bőven rendelkeznek ezekkel a kedvező adottságokkal. Kár lenne, ha kedves anekdótáik örökre feledésbe merülnének. Állítunk hát meg néhány percet a mai rohanó időt, s idézzük fel néhányat művészeink anekdótái közül. *Pethes Imre*, a Nemzeti Színház híres művésze, jássz származású volt, s nyári szünidejét legszívesebben a Jászágban, Jászberényben töltötte családijával együtt. Egy nyári reggel a jásszberényi Margitsziget körül posztoló városi rendőr arra lett figyelme, hogy egy cigányosan barnaképu, kopotás vászonzuhás alak húzódot a Zagyva mellé. Körülnézett, majd beledobta horgát a Zagyvába. Pár pillanat múlva már ki is rántotta és egy szép hal ficáinkolt a horgán. Te sem fogsz itt több halat — gondolta magában a rendőr — és óvatosan a horgászó háta mögé lopakodott, a bokrok védelme

alatt. No, a barnaképu ugyan hátra nem nézett volna, egyre a bukót figyelte, amely süllyedni kezdett a vízben, jelezve, hogy hal akadt a horgóra. Éppen rántani akarta a horgot, amikor egy súlyos tenyér nehezedett a vállára. — Hát te mit csinálsz itt, cigány! — A barnaképu hátranéz, kissé meglepődve a hivatalos hangtól. — Hát csak horgászatok, tekintetes rendőr úr, — felelte. — Hogy mersz te itt horgászni, van engedélyed reá? — Hát azs nincsen, de cigánynak tán minden szabad — s kezét a szája elé téve sügta — még lopni is, csak észre ne vegyék. Közben a rendőr már szemrevételezte, hogy a vászonzuhás felső zsebében egy zsebkendő körvonali bontakoztak elő. Itt jófogás lesz, gondolta, s már határozott is. — Mars előttem a rendőrségre, cigány! — Nemsokára már a rendőrkapitány szobájába tuszkolta befele. A derék rendőr nem akarta hinni a szemének, amit azután látott. A rendőrkapitány ugyanis, amint irataiból felpillantott a be-

lépőre, odasiatott a cigányképuhoz, átölelte, s úgy kérdezte tőle: — Isten hozott, kedves Imrém! Nem is tudtam, hogy már itt nyaralsz. Hanem mondd, mi jó szél hozott ide ilyen kora reggel? Pethes Imre egy hamleti kézmozdulattal mutatott hátra az őt bekísérő rendőr felé, de bizony ott a rendőrnek se híre, se hamva nem volt ekkorára. Kámforrá vált a helyzetet látva, bölcsen úgy vélekedvén, hogy nem tanácsos tanúnak lenni ott egy közönséges rendőrnek, ahol a rendőrkapitány egy cigánnyal ölelkezik. * *Tarnay Alajossal*, a Jászág kitűnő zongoraművészevel történt az alábbi tréfás epizód az egyik jássz, főkötős bálon, X... helyen. A főkötős hált műsoros est vezette be, melynek egyik legkiemelkedőbb műsorszámata Tarnay Alajos zongorajátéka lett volna. Ezért mondom, hogy lett volna, mert bár az idő már fél tíz felé járt, Tarnay még mindig nem érkezett meg gépkocsiján. Mindenki ott volt már, aki csak az erős téli hófúvásában el tudott jutni. A zsufolságig telt terem közönsége már nyíltan türelmetlenül kezdett a késés miatt,

de a rendezőség még bizakodott Tarnay megérkezésében, s nélküle nem akarta a műsört megkezdeni. Várakozás közben történt, hogy egy fiatalember kijelentette, sőt fogadást is kötött, hogy ha itt lesz Tarnay, zongorajátéka közben veti szemére késését. Utolsó pillanatban megérkezett Tarnay, s általános örömmujongás között foglalt helyet a zongora mellett. Tüneményes szépen játszott, s a közönség feledett minden késést. Ekkor már a saját szerzeményű dalaiból adott elő Tarnay, elbűvölve hallgatóságát könnyed dallamaival és behízselgő hangjával. Alig hangzott el a tapsorkán, mikor a nagy csendben a közön-

ség nagy meglepetésére a fiatalember szemrehányóan felkiáltott az emelvényre. — Mester! Miért oly későn?! Néma döbbenet futott át a közönség során, s mintha egy pillanatra a mester is meglepődött volna. Majd megértően elmosolyodott, kedvesen bólogatott a felszólaló felé, s a következő pillanatban felhangzott ujjai nyomán egyik legzebb dala: „... Oh mért oly későn, levelek hullása, darú távozás idején...” S a fiatalember megnyerte a fogadást. * *Vágó Pál*, a világhírű jássz festőművész nem nagyon szeretett

kritikát mondani képekre, még ha kérték is erre. Gyakran a legkomolyabb kritika közben is tréfára tért át, ha jókedvében volt. Eles szeme pedig rögtön meglátta a hibát, s nagy tudása rendkívül alkalmassá tette erre. Egyszer, amikor egyik növendéke kérte, hogy festményére bírálatot mondjon, az öreg mester éppen huncutkás kedvében volt. Rápillantott a képre, s szemével mosolygósan nyomorítva, szinte bűnbánattal felelte. — Hát tudod, kis öregem, biz ez a kép jónak ugyan nem rossz, de rossznak sem jó! — s mosolyogva pöfékelt tovább a csibukájából.

Mi idézheti elő a rákot?

Írta: dr. Székely András

Egyszer egy társaságban hirtelen Bakay professzor mellének szegeszték a kérdést: mi a rák? „Ha tudnám, a világ legnépszerűbb embere lennék” — hangzott a felelet. A kérdésből kitetszik a közönség érdeklődése a rákprobléma iránt, s a válaszból a tudós diplomatikus felfogása. Mit tud a rákról? — kérdezik innen is, onnan is. Nagyon nehéz erre felelni. Mondhatjuk azt, hogy semmit, mert hiszen maguknak a daganatoknak a keletkezés módját sem ismerjük. Mondhatjuk, hogy keveset, hiszen azóta, hogy az egész világ összefogott ez ellen az alattomos betegség ellen, amióta megnyílt a számtalan rákkutatóintézet, mégiscsak haladt a tudomány. Mondhatjuk végül, hogy sokat, mert nagytekintélyű tudósok (Szentgyörgyi, Warburg) szerint a rejtély nyitójánál vagyunk. A múlt század elején a rákot még — épúgy, mint pl. a tüdőgyulladást, vagy a tifuszt — a szervezetben keletkező „rossz nedveknek” tulajdonították. A bakteriumok felfedezése után pedig természetesen látszott, hogy ez is fertőző betegség. Kutatók ezrei keresték a kórokozókat hasztalanul. Kisérleti állatok hatalmas tömegeibe igyekeztek a fertőző anyagot átoltani. Amerikában Maud Slye doktorkisasszony egymillió lakossal egérszörseztet alapított, ahol minden „állampolgár” törzkönyvezve volt. Néhány állatnál sikerült is rákot előidéznie, azonban nem azért, mintha a betegség fertőző lenne, hanem mert a daganatszövet az új gazdában megfogant, és továbbnövekedett, mint a beoltott fában az új ág. Sokszor halljuk azt a kérdést is, hogy öröklékény-e a rák? Valóban, vannak családok, ahol több ivadék ebben a bajban pusztult el, azonban bátran állíthatjuk, hogy nem öröklékény, mert semmi olyan szabályszerűséget nem látunk az ismétlődéseknél, mint amilyen az öröklött betegségeknek lenni szokott. Mint említettem, keresték és keresik még ma is a rákbakteriumot, de sohasem fogják megtalálni, mert a rák előidézése oka nem egységes. Ahhoz, hogy rák keletkezzék, sok-sok feltételnek kell egymással összhangban lennie. A szervezet véde-

zőképességének csökkenésekor valami külső káros befolyásnak is érvényesülnie kell, hogy kifejlődjék a baj. Sok ilyen külső tényezőt ismerünk már. Így pl. a Röntgen-rádiumsugarak, melyeket egyébként a rák gyógyításánál eredményesen alkalmazunk, ha hosszabb időn keresztül hatnak a bőrre, rákot idézhetnek elő. Mennyi ajakrákos eset fordul elő itt a Jászágban is, s ha megfigyeljük, mind 50–70 éves öregemberek, kik valamennyien pipások. Rákos daganat keletkezhetik hosszantartó gyulladással folyamatok nyomán, vegyi ingerek hatására. Ez utóbbit gyakran látjuk korom hosszú időn át való belégzésekor, különösen kéményseprőknél. (Ép a közelmúltban halt meg egyik jássz község kéményseprője is tüdőrákban.) Paraffin — kátránymunkásoknál, pamutfonógépek munkásainál sokszor szinte járványszerű a bőrrák. A gyomorrák keletkezésén is sokszor nagy szerepet játszanak a kívülről bejutó erős ingerek. Kínában, ahol a forró rizst a férfiak eszik, a nők csak a kihűlt maradékot kapiják, a gyomorrák szinte kizárólag férfiak betegsége. Ugyanez a helyzet Japánban is, ahol forró alkoholos italokat fogyasztanak. Gyakran fölvetik a problémát, hogy ma több rák van, mint azelőtt. Ez lehet, de valószínűbb, hogy régebben sok esetet nem ismertek fel, másrészt a közegészségügy fejlődésével az emberi korhatár is kitolódott, már pedig a rák az öregkor betegsége.

A rák lappangva, alattomosan, fájdalom nélkül kezdődik, ép ez az oka, hogy rendszerint előrehaladott állapotban keresik fel az orvost, akkor, amikor már a vér elsodorta más szervekbe is a daganat sejtjeit. Ilyenkor bizony már nagyon nehéz segíteni. A gyógyítás az utolsó két évtizedben igen sokat fejlődött. A sebészet-gyakran csodákat produkál, a műtési beavatkozásokat pedig helyenként jól egészíti ki a Röntgen- és rádium-beugárzás. Közel, vagy messze vagyunk-e még a rákprobléma megoldásától: nem tudjuk. De szembenéznünk vele és megküzdünk vele. Ebben a harcban kérjük a közönség bizalmát és türelmét.

Bojtárvásár Berényben

Írta: Kiskun József

Hej, he másként is volt régen...
Szentgyörgy-napja előtt felcihelődött a bojtárgyerek, szűrét vállára akasztotta, tulipános ládáját hóna alá csapta és kiült a Nagykőre, a csengetyűs kereszt árnycába szerencsét lesni... És jöttek a gazdák bojtárt vásárolni. Könnyen ment az alku, mert mindenki tudta mindennek az árát, s alku után eldallolhatta a kisbojtár:

Szentgyörgynapkor jönnek értem szekéren,
Megélek a gazdával egy-kenyeren.
Fölteszik a tulipános ládát,
Furulyámat, dudámat...

A cifrazúr lekopott a legények vállairól. A caizmat dróttal foltozta meg a télutó óráiban, a keshedt ruhán már annyi a folt, hogy a tű is megijed tőle... nem tudja senki, hogy lenne jobb, hogy rá ne fizessen a szezonmunkára.

Május elején hajtják a marhát az elsőfüre s künn nyaral az Szentmihályig. Ha az ősz engedi, akkor Mindenszentekig. Innen-onnan csak 6 hónap ez. Fél esztendő. S a bojtársors azt jelenti, hogy félesztendeig nem állhat fedél alá, hanem a jószággal egy sorban, forró napsütésben, záporos viharban, majd nyirkos, őszi szélben künn kell állnia a sarat a pusztán, mert az ország érdeke is úgy kívánja.

Folyik az alku ebben a zavaros világban is, mert folyik az élet is. Nagyjában úgy egyeznek, hogy havonként egy mázsa búza meg husz pengő jár a sutygó legényekből verbuvált bojtárnak. Markába csap a gazda és szent az alku. Szent az irás nélkül is, csak a legényke arca nem vidul, mert lelkében lappang a félelem, hogy a folyton emelkedő munkabérek miatt ő lesz őszre a vesztes...

Mindegy, megvult az alku, menni kell!
Itt fogadják fel a nyári szőlőmunkára is a legényeket. Azoknak is csak annyi bért kínáltak a szőlőgazdák, mint a külső bojtároknak. Különbség

mégis van a két alkuban, mert a szőlőmunkások a maguk kenyereket élnek, a maguk szappanyát fogyasztják, s hetenként hat éjszakán az Isten által vetett ágyon alszanak...

Az ideai bojtárvásáron új fordulat is adódott. Darócruhás, idegen legények is álltak a szőlőmagyar város emberpiacán. Kárpátaljáról csalta le őket a melegek jelentő tavaszi szél. Idehozta a fehérkenyér hazájába a fehér hó hazájából. Egy szót se tudnak magyarul. Tolmácsuk is könyvből olvassa a szót, mint a dadogó gyermek. Mégis, megtörténik az alku. Az évi munkára béreslegénynek, bojtárnak egyaránt 5 mázsa búza, 5 mázsa tengeri és 160 pengő jár. A véznábbja kevesebbet, az erősebbje többet kap s e mellett magyar kosztot, amitől ősszel majd kikerekednek a sovány, nyulánk arcok, hogy megbámulják őket a hó hazájában.

Ezekkel se köt senki frásos szerződést. Illetlenség volna a magyar szóban kételkedni. Meg is bíznak benne, csak azt kérik, hogy a gabonát (kellő irással) őszre a gazda szállíttassa haza Kárpátaljára... A jó munka reményében megadja a magyar ezt a ráadást is.

A hadbavonult katonák helyébe még sok mezei munkás kell. A helybeliek az elsők s ha nem futja, majd megy a levél a testvérközösgbe. Turjapaszikára, hogy „győjjenek onnét a ruszin testvérek a magyar áldást betakarítani“.

A kenyérráadásán kívül lelki áldást is teremhet ez a nyár.

Ha emberségesen bánunk a ruszin ifjúsággal, a magyar haza megszerettetésére ez lesz a legjobb propaganda.

S így olvassza egyé a magyar föld a haza idegen-nyelvű lakóit, így születik meg az ércfal az orosz front számára, ha puska alá érlelődnek a legények.

KÖNYVEK

Asztalos István

névét két éve ismeri a magyar közönség. „Elmondja János“ c. regényén mindenki megéreztte az új hangot, a friss mondanivalót. Második regénye, az „Ujesztendő“, meggyőzött bennünket arról, hogy a szövegíró munkából lett író regényirodalmunk egyik izmos képviselője lesz. Igazi nagy regényt most várjuk. „Üröm“ című kötete a legutóbbi hónapok novellatermesztet foglalja össze. A regényéből jól ismert Asztalos Istvánnal találkoztunk ebben a könyvben is: feltáru előtűnk a szégyenyesség világa, örömmel, bánatával egyaránt. „A dohány“ c. novella derűs világa éppen úgy megragad bennünket, mint „A tejes ember“ könnyezésig megható befejezése, vagy „A dühös kutya“ sajátosan népi gondolko-

dást bemutató világa. A külsőleg is szépen kiállított kötet Révai-kiadásban jelent meg.

Balassa Imre

Dérynéről szóló pompás, regényes életrajza bennünket, jászberényieket, különösen érdekelt. Most örömmel olvassuk el a fiatal író Vörösmartyról szóló „Itt élned, halnod kell“ c. poetikusan életrajzát, mely alapos forrástanulmányok alapján, regényes képekben mutatja be a költő életét, küzdelmeit, pályája kialakulását, műveinek keletkezését, s végül halálát. Az egész mozgalmas kor benne izzik a regényben. Igen szép Vörösmarty alföldi utazásának bemutatása: „Végigélte az alföldi napfölkelte megrázó színjátékát, mikor a hideg levegőt átjárja a fölbukkanó nap tüze és a búza pattogni kezd, a kasza villanni és hetykén pengeni az aratók kezében. Egy vízimolnártól a Ti-

szán, a fekete kerekes bárka orránál ülve, Attila temetéséről hallott mesét, mialatt a láthatáron mint óriás garabonciások, a szélmalomok denevérszárnyai röpködtek.“

Sinka István

verseiben bihari napfény izzik, Várad felől fúj a szél, nagyszalontai és mezőgyaraki pásztorok őrzik a nyálat. Bihar csodálatos világa él „Harmincnegyzet vadalma“ c. elbeszélésgyűjteményében is, ennek a tájnak az embereit, problémáit mutatja be közelebbről, újabb, szemléltetésebb vonásokkal. Füttyiriról, a tréfáskedvű, fűzfagos csavargóról több jól sikerült elbeszélés is szól. A „Két juhász“, „Bogyóka halála“, „Daloló éhség“, „Holt folyó“ c. elbeszélései tűnnek ki a pompás anyagból, s bizonyítják, hogy Sinka nemcsak versben, hanem prózában is tud maradandót alkotni.

ÉLES SZEMMEL

A gátlakadás tünetei

nem szembe-
tilleek. Először nedves lesz a gátlakgőtti terület szűréje, vékony csíkokban folyik a víz, a nyomás erősödik, a csíkokból csermely, majd hirtelen minden először folyam keletkezik.
A lélek gátlakadásai tünetei is hasonlók. Egyik sanjag német bölcs mondja, hogy: „A legalkább eszak hozza a vihart. Galambblabon lépő gondolatok kormányoznak a világot“. Elszakad a cipőfűzőm, perze ez már póztanyag, likas a cipőmtalpmam — nem tudom megtalálni, vagy de jó lenne időjárásjelentést hallgatni, s másnap a meteorológiai intézetet szidni, hogy északnyugatról az igtér esőfront nem érkezett meg... hirtelen szemünkbe jut egy nagy sónapörköl, régi korosmaudvar — szir- és kenyérjegy nélkül.
Vigyázzunk! A gát, a lelki gát, nyomás alatt áll. Fődjük be a lemondás pokročával a nyomás alatt álló oldalt. Nem szabad visenyösödni.

Nyájas polgári lelkeknl már tapasztalunk defetista szívárgást is. Kukoricás bécsi bölcselkedik: „Lehet-e rövid emberi életet célja a halál?“ Két hete nászolt fiatal-ember kesereg; bohívák katonának, de a katonás eszelle helyett a nyájas polgár súköl belöle, mondván: „Nem érdemes élni, hogy gyárban s kasszárnyában tölteem életom, csak azért, hogy várjam a halált a csataterén. A civilizációt eszmékkal építik, de ma még csak ágyúkkal védik“.

Testvér! Sürögősen ved be lelked gátjába a győzelembe vetett hit cölöpöit! Akarat, kitartás kell mindenhová, hol eredményt akarunk elérni. A hosszra nyúló csatában nemcsak a páncélt, hanem az a gondolat is véd, hogy a győzelem súkölgecsenél azé, aki csak néhány pillanattal is tovább tud kitartani a harcban, mint ellensége. Egyszer már olvasztottuk hasánkat a defetista eszelle miatt. Ma mindannyiunknak a lemondás szentjeinek s az önfeláldozás hőseinek kell lennünk.

Lelki poeványt, defetista szívárgást nem türelhetünk. Lelkesít a nagy cél: Győzelem béke! Óvjuk, védjük a lélek gátjainkat!

A jászos beszéd kitüntetése.

A budapesti egyetem bölcsészeti karán immár negyedszer rendezték meg a „jó magyar kiejtés versenyét“. Kodály Zoltán fejta meg az elő riadóit 1938. szeptemberében: „Vessünk gátat kiejtésünk romlásának!“ Aki nyitott füllel jár a magyar életben, tudja, mennyire megromlott a magyar kiejtés az utóbbi két évtized alatt. Semmi sem jellemző annyira egy nyelvre, mint az ajtó hangása. Olyan ez, mint a virág illata, a bor zamata, a zománc, az opál tüze... Minden nyelvnek megvan a maga hangnagya, tempója, ritmusa, dallama, egyezővel senje. A magyarét egyre többen sőtják, hamisan.

A Pázmány-egyetem bölcsészeti kara ezért beárta el, hogy az egyetem hallgatói számára évenként ebből versenyt rendez, hogy éhren tartas bonnuk a szép magyar beszéd iránti érdeklődést.

Örömmel vittük tudomásul, hogy Focake Andrá (Jászberény) bölcsészeti hallgató ebben az évben is a jó magyar kiejtés jutalmazottjának közé került. Dícsőségéből a jász nyelvjárása is csak egy igen élénk lényügr. s ugyanis a versenyen jászos samattal monda el a következőt. Szép jász-magyar mese-mondást az Ugar márc. 7-i estjén is igaz lélek-örömmel hallgattuk, s bizonyosan vittük, hogy az Egyetem versenyén is dícsőseget arat vele. Munkálkodásához további szép sikereket kívánunk!

Sajnos, közönyröl

is meg kell emlékeznünk. A Budapesti Központi Gyógy- és Üdülöhelyi Bizottság és a Székesfevárosi Idegenforgalmi Hivatal virágvásárpaján fűrdőgyi kiállítást rendezett Jászberényben. A Lehel-szálló nagytermében gyönyörű képek, táblázatok, kimutatások ismertették meg az érdeklődőket Budapest szépségeivel, idegenforgalmi értékeivel, fűrdőgyi jelentőségével. Érdeklődtek azonban alig-alig jelentkezők, annak ellenére, hogy a belépés díjtalan, a kiállítás pedig igen tanulságos volt. A köszönyösök sokat veszítettek a kiállítás megtekintésének elmulasztásával.

Az iparoság szellemi szintjének emelése.

ültetlen kelléke a magyar kisipar életképességének. Vannak egyes iparágak, mint például a nyomdász, ahová csak érettségivel kellene felvenni tanoncokat. A címfestő szakmában, a mestervizsgában egyik szigorúan vevendő tantárgy lehetne a magyar helyesírás. Borzasztó dolog látni frissen festett cégtáblákat, melyen „Szócsamester“, „válatat“, elől „ostájú“ késs munka stb. feltelenkedik. Több, jobb magyarságot kívánunk — a cégtáblákon is.

Amit nem ismerünk, azt nem szeretjük.

Örömmel köszöljük, hogy egymás megismerése megindult. Nemcsak az Ugar munkatársainak s jász községekbe való kiállításán által, hanem a jász községeknek egymás látogatása által is.

Legutóbb a jákóhalmi műkedvelők mutatták be „Az abbé“ című színművet Jászberényben. Ha talán az anyagi siker nem is volt olyan, mint amilyennek várták volna, az erkölcsi siker nagyjelentőségű. Dícsőrnék benne a fiatalos bátorságot, amely mer új utakon járni. Folytasassék műkedvelőket. Egy- más megismerése a legbiztosabb útja egymás megszeretésének.

Az egyszerűbb társadalmi osztályok

lének érdeklődése kísérte képművészeink hásvéti kiállítását, — ezt állapította meg a megnyitó beszédet elmondó dr. Péntes Sándor polgármester is. Fialat diák állt az öreg gazdálkodó mellett, ifjú iparos- vagy kereskedősegéd az orvos mellett, a pap és a tanár képjegyséket vászól- és postai alküvek kérték kölcében... Így szép, így jó, s a kiállítást csupán — ezért a tanulástért is érdemes lett volna megrendezni.

SPORT

A Lehel Jászberényben játszott négy tavaszi bajnoki mérkőzésének mérlege éppen nem egységes, s a mérkőzések képe is más és más. Az egri csapat ellen nagyon jó igyekezzettel és szépen is játszott a csapat, s a háromgólos győzelem nem is fejezte ki teljesen a Lehel tudásbeli föllényét. A Csillaghegy elleni mérkőzést mindnyájan nagy örömmel néztük végig. Ez a megelégedés elsősorban nem is a 6:1-es győzelemnek szólt, hanem a csapat kitűnő játékának, pompás küzdő szellemének, erős akaratának. Ilyen játék láttán nyugodtan mondhatjuk, hogy a sport honvedelem, s hazánknak szolgálunk akkor is, amikor látszólag csak játszunk. A szentlőrinci csapat nagy szerencsével győzte le a Lehel, annak ellenére, hogy a jászberényi csapat ezen a mérkőzésen már nem nyújtott olyan kiváló teljesítményt, mint az előző vasárnap. Mégis meg lehetett volna nyerni a mérkőzést, s hogy ez nem történt meg, csupán a balszerencsén múlott. A második félidő első negyedórájában már a Lehel látzott a mérkőzés győztesének, a szentlőrinci csapat időnként egészen védelemben hüzdódt, s látzott a játékosokon, hogy a 0:0-ás döntetlennel nagyon is megelégednének. Egy szerencsétlenül bekapott gól azonban szárnyát szegte a Lehelnek, s most már könnyen győzött a vendégcsapat. A csepeli MOVE

elleni mérkőzésen „fekete napot“ fogott ki a csapat. A vendégcsapat sokat köszönhet szerencsésének, többet a Lehel érthetetlenül gyenge játékának. Ilyen játékerőre csapatot akár 4-5 góllal is le lehetett volna győzni. S amikor a csapat 0:3-as verességgel hagyta el a pályát, bizony tanácsatanul néztünk egymásra.

Csüggednünk azonban most sem szabad! Csalódásokra, balszerencsére számítani kell a csapatnak, a vezetőségnek, sőt a közönségnek is. Egy-két balszerencsés és gyenge nap nem jelentheti azt, hogy a csapatól megvonjuk támogatásunkat, többé nem meggyünk ki a mérkőzésekre. Ilyen és hasonló baleset minden csapatot érhet, s ha körülnézünk a legnagyobbbbak között, ugyancsak sok példára hivatkozhatnánk itt is. A Lehelre nagy hivatás vár a Jászág sportéletének megszervezésében, ehhez azonban feltétlenül szükséges van arra, hogy az NB. csapata legyen. Még nem vezett el semmi, a hátralevő mérkőzéseken még mindig pótolni lehet a hibákat. A játékosoknak, vezetőségnek és a közönségnek nem szabad tehát fejét elveszítónie, hanem nyugodtan és határozottan kell viselkednie a következő kétségtelenül igen nehéz hetekben, hogy a csapat munkája eredményes legyen, s őszre megerősödve folytathasson munkáját az NB-ben.

FILM

DR. KOVÁCS ISTVÁN

Ezt a filmet több okból is nagy érdeklődéssel várja a közönség. Írója egyik nemrégiben feltűnt fiatal írónk, a löszerepet az a *Páger Antal* játssza, akitől a *Bors István*-hoz, az *András*-hoz és a *Hári János*-hoz hasonló kiváló teljesítményt vár mindenki. Színészeink művészi játékában, az ötletes rendezésben, a szép fényképezésben nincs is hiba, ezzel szemben igen hamis és igazgatólagan az a világgép, amit a film bemutat. A tudós egyetemi tanár tudatlan és tanulatlan falusi leánykát vesz feleségül: ebben semmi hihetetlen nincs, de nagyon kellemetlen és bántó, hogy ez a házasság csak dacból történik meg. Ezenkívül: egy talpraesett falusi leányka, még ha egyetemi tanár felesége lesz is, néhány hónap alatt meg tudja tanulni a társasági élet legegyszerűbb szabályait, végre is nem olyan boszorkányság az sem, a filmén azonban egyebet sem látunk, mint azt, hogy azegény asszonyka hogyan sodródik egyik nevetéses helyzetből a másikba, s ügyetlen bárgyúságával mennyire elkeseríti férje életét. Igazságtalan a magasabb kultúrával rendelkező „városiak” rajza is, ebben a formában legteljesebb ellenszenvet kelthetünk irántuk, a nélkül, hogy ezzel a „falusiak”-nak használnánk. A szellemi élet szempontjából csak örvendetesnek nevezhetjük, hogy a filmmel kapcsolatosan egész vita-sorozat indult meg. Annak is örülnünk kell, hogy a film ilyen komoly és nehéz problémát vet fel. Csakis így remélhetjük, hogy a sajátosan magyar szellemű, komoly, nemzetnevelő mondanivalóval rendelkező filmek gyártása a közeli jövőben megindul.

KÖLCSÖNKÉRT FÉRJEK

A filmeknek abba a csoportjába tartozik, amelyben nem a problémák, nem a komoly, művészi mondanivalók a fontosak, hanem csupán egy céljuk van: a közönség szórakoztatása. Ezt el is éri a film, hol eredeti és jó ötletekkel, hol nagyon is ismert vigjátéki bonyodalmakkal. A címmel kapcsolatban rá kell mutatnunk arra, hogy ma már sikamlós tárgyú filmek, hálá Istennek, nem készülnek, a címeket azonban gyakran úgy válogatják meg, hogy a közönség erre következtethet (ilyen címek pl. *Mária két éjszakája*, *Ne kérdezd, ki voltam*, stb.) Ez a film is ártatlan bonyodalmak sorát mutatja be: a három leány elkéri az amerikai nagybácsitól a kiházasítására szánt összeget, mert nehéz körülmények között élnek, s pénz dolgában megszorulnak. Férjhezmenésről természetesen szó sincs. A bonyodalmat az indítja el, hogy az amerikai nagybácsi váratlanul megérkezik, s érdeklődni kezd a férjek iránt. Ismerőseik közül kell most egyeseket megkérni arra, hogy a nagybácsi előtt férjük „képében” megjelenjenek. A kaotikus jelenetek hosszú sora következik most, végül gyors és megzokott megoldással.

ÓSI RÓG

A német filmek mindig jobban és jobban belevonják munkájuk körébe legfontosabb nemzeti problémáikat, filmek szinte telítve vannak a legpompásabb és legélénkebb nemzetnevelési

anyaggal. A magyar filmek közül néhányat valószínűleg mindnyájan ismerünk. Az *Ósi róg* a germán népközönség testéről elszakított nemetség sorsát mutatja be. Hogyan küzd a lengyel megszállás alá került német falu nyelvéért, kultúrájáért, hagyományáért: ez a film tárgya. A cselekmény középpontjában a falu tanítónője áll. A meghatározó jelenetek sora gyönyörűen végződik: a nemetség felszabadul, s visszatér a germán testvéri közösségbe, hogy ott küzdjön tovább a nagy nemzeti célok megvalósításáért.

A film a magyar szakembereknek is útmutatást adhat arra vonatkozólag, hogyan kell a nagy nemzeti problémákat érdekes és megragadó formában megfilmesíteni. Sajnos, még mindig igen nagy az elszakított területünk, és sok az idegen uralom alatt élő magyar testvérünk. Az ő életüket, küzdelmeiket is szeretnénk filmen látni.

ASSZONYOKNAK ...

„A munka hangos, éjféli ima.”

Gyakran hangzik el ajkunkról a háztartási munka iránti elégedetlenség. Nem tesszük, jól kedves asszonytestvérek, mert dolgozni mindenkinek kell, ételszükséglet és addig vagyunk nyugodtak, míg van miből — mit és első-sorban kinek-kiért tevékenykedni.

A munka, legyen az bármilyen — nyugtat — a fáradság utáni pihenés nyugodt és tömpítja az élet ezernyi megpróbáltatását.

Nemcsak a háztartás és háború kíván hőstől, hanem a mindennapi élet is. Kürtant, erősnek lenni és dolgozni, ez a mai asszony és anya feladata, mert csak így lehetünk hasznos tagjai a társadalomnak. Így viselhetjük el a háborúval járó kisebb-nagyobb nélkülözéseket és bajokat.

Erdélyi oltott tej

1/2 liter tejet felfőzni, lehűteni jó langyosra; 2 evőkanál tejjel egy kis tejjel simára elkeverni és lassan folytonos keverés mellett hozzáönteni a langyos tejbe. Befedni és a konyhában hagyni, 5-6 óra alatt megsajósodik, de ha nem, másnapra felfőltet és összeáll. Lehet poharakba is önteni és úgy altatni. Ha jól sikerül, olyan, mint a máj. Lehűteni, főt burgonyával finom nyári vacsoraként.

Dara krém (4 személyre).

1/2 liter teje 12 dk. cukrot és 6 dk. darát (grizt) belefőzni, 2 tojás kemény habját közé keverni — azon forrón, amint megfőtt.

Egy vízestelt formába beleönteni és hideg helyen kihűteni.

2 tojásárgáját 2 evőkanál cukorral habverővel jól kiverni, 2/3 decit tejet forrón, lassan hozzáönteni és lángon gyorsan felfőzni. — Leemelve a lángtól, hideg vízzel telt lába állítani és hidegre verni.

Tálaláskor kiborítani a krémet, bevonni harackekvérral és leönteni a sodóval.

Jó tanács

Kérjük a kedves háziasszonyokat, bírák rá férjüket, hogy minél több napraforgót termeljenek. A hazai is szolgáljuk ezzel és zsr helyett külföldön felhasználhatjuk a háztartásban. Tészta, halat, sőt, húst is süthetünk ki olajban.

A szerkesztőség asztaláról

Folyóiratunk első szerkesztőjének, ifj. Fecské Sándornak hirtelen és tragikus halála teljesen váratlanul ért bennünket. A folyóirat májusi számának anyaga legnagyobb részben már ki is volt szedve, amikor betegsége eltávolította íróasztalától, a szükséges kiegészítéseket a dolgozótársak végezték el. Így ez a szám, a miniszterelnökség sajtóosztályának külön engedélyével, még az ő nevén jelent meg. Fekete keresztrel megjelölt neve a későbbiekben is ott lesz a folyóirat címlapján, a szervező és alapító emlékének ezzel feltétlenül tartozunk. Az új felelős szerkesztő neve a következő hónapban már szintén felkerül a címlapra, sajtókamarai taggá való felvételének ügye most van elintézés alatt. Az ő feladata az lesz, hogy a folyóiratot mindenben azokon az ösvényeken vezesse tovább, melyeket ifj. Fecské Sándor kijelölt.

Tragikus sorsú ifjú szerkesztőnk halálának hírért mindenütt mélyszéles megdöbbenéssel fogadták. Az Ugar szerkesztősége a részvételre olyan hatalmas tömeget kapta, hogy azokra külön-külön válaszolni hihetetlenül nagy munka lenne. Néhány tiszteletteljes távirattal kerestem fel bennünket. Fogadják mindnyájan hálás köszönetünket.

A temetésen láttuk leginkább, mennyire szerette mindenki ifj. Fecské Sándort. A városnak szinte minden lakója részt kért a fájdalomból, s az ifjúság éppen úgy képviselve volt, mint a legidősebb nemzedék tagjai. Nem volt magas rangja, nem volt előkelő címe, azért jöttek annyian a ravatalához, mert szerették.

Bánhegyi Béla jászfelsőszentgyörgyi plébános úr, folyóiratunk dolgozótársa, szerkesztőnk halálának nyolcadik napján reggel 6 órakor mutatott be érte engesztelő szentmisé-áldozatot, melyen a dolgozótársak képviselőiben Bognár Gyula vett részt.

Minden munka, mely a folyóirattal kapcsolatos, az ő kezében összpontosult, a szellemi irányítástól kezdve a kefelevonatok javításán át az anyagi ügyekig és a postázásig mindent ő végzett. Ezt a nagy munkát most több ember között meg kellett osztanunk. Eppen azért, ha a folyóirat küldésében esetleg valami fennakadás állana be, olvasóink szíves elnéését, s egyben értesítést kérjük. A felhalmozódott pósta elintézése is folyamatban van, néhány nap múlva minden kérdésre, érdeklődésre, stb. válaszolunk.

Itt kell köszönetet mondanunk két nemeselektű adományozónak is. Gyula Ferenc jászfényaszari főjegyző úr, aki ifj. Fecské Sándornak rokona, folyóiratunk megindulásakor megígérte, hogy a nemes vállalkozást támogatni fogja. Levelében azt írja, hogy ígéretét ifj. Fecské Sándor halála után is megtartja, s folyóiratunknak ötven pengőt adományoz. Nemeslektű adományért fogadja mindnyájan hálás köszönetét — A Jászteleki Polgárok Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezete folyóiratunknak kulturális célokra harminc pengőt adományozott. Kulturális érdeklődésüket és áldosszükségüket igazoló adományukért ezen az úton is fogadják hálás köszönetünket.

Rác Kálmán: Jászberényi tejpia

Gy. Riba János: Vízimalom télen

Lizony Ede László: Ablaknál

Benke László: Hegyi beszéd

(Freskó a borsodaszentlőrinci templomból)

Gondoljunk

a magyar könyvnapokra

1942.

június 1-2-3

ÉRTEKES
KÖNYVTERMÉKEI

könyvpiaci olcsó áron

már most előjegyezhető
Könyvjegyzéket készséggel
küldünk (vidékre is)

Pesti Péter és Társai
(NOVOTHA)
könyvkereskedés
JÁSZBERÉNY

A JÁSZSÁG
ÖRÖMERE

Szoboczkya
Jászberény

minden jót
vásárolhatunk

„Jászcsarnokban“

Négy középiskolát
végzett fiút

TANULÓNAK
fizetéssel felvesz
a PESTI-nyomda

HA

szüretelni akar előre
biztosítsa szükségletét

Nikotin

Arzola

Darsin

védőszerből

Jánváry Endre
GYÓGYSZERÉSZNÉL
JÁSZBERÉNY

Minden alkalomra

ajándék tárgyat
kerámiát
italárút

bizalommal a

Hangyában
vásároljon

Jöjjön el május 3-án a
Kulturházban

Liliomos

királyfi

előadására!

Óhajt
jó fagyaltot
süteményt

menjen

Horváth
cukrászhoz

JÁSZBERÉNY
Apponyi-tér 24. sz.

HADBAN ÁLLUNK!

GONDOLJON
CSALÁDJÁRA!

Életbiztosításaink háborús
kockázatra is kiterjednek.

KÖSSÖN
ÉLETBIZTOSÍTÁST!

Díjaink, feltételeink
igen előnyösek!

Készséggel nyújt
felvilágosítást és áll
rendelkezésére
a III. évc. fenálló

TRIESTI ÁLTALÁNOS
BIZTOSÍTÓ TÁRSULAT

(GENERALI)

JÁSZBERÉNYI
FOÜGYNÖKSÉGE

Rákóczi-út 30. szám.

A főügynökséget vezeti:
CS. KISS FERENC

N y á r i
t a r t ó s
h u l l á m j á t

GYULA

hölgyfodrásznál!

Ugyanott illatszer és
kozmetikai cikkek kaphatók!
Apponyi-tér 31. sz.

Épületanyag

TÉGLA
CSERÉP
CEMENT
TERMÉSKŐ
ÉS MÉSZ
LEGBIZTOSABB
BESZERZÉSI
HELYE

Nyíri

VI. ker.,
Rákóczi-út 43.

Buzát és rozst

v á s á r o l

Fecske

Sándor

Hombár
főbizományos

MALOM

Hejh János vilének került sok bajába,
Míg lyukat bírhatott sárkány oldalába,
Végére kifúrta, belőle kimászott,
Kaput nyit, s látja szép Tündérországot.
(Petőfi)

GY. RIBA JÁNOS:
János vilén illustrationó,

Getse Árpád: Hunor és Magor.

Járdán József: Hegyi beszéd.

Rácz Kálmán: Alku.

Ugar

SZERKESZTETTE: † IFJ. FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 1-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

A jász egység jegyében...

A múlt év szeptemberének egyik nyárisan meleg napján, este kilenc óra tájban, népes társaság gyülekezett össze az egyik jászberényi festőművész két kis szobából álló lakásán. A fölöttünk világító toronyóra még el sem ütötte a kilencet, amikor vendéglátó társunk a még mindig érkező érdeklődőknek már csak az ágyán mutatott helyet. Néhány perc múlva valaki rátelepedett az egyik kis asztalkára, végül pedig az íróasztalon heverő könyveket is a sarokba raktuk, s ketten a tintatartó és asztali naptár szomszédságából lógatták a lábukat lefelé. Akik ezután jöttek, egyéb kényelmes alkalmatosság híján az ajtófélfát támogatták, időnként helyet cserélvén azokkal a társaikkal, akiknek még jutott ülőhely.

A hangulat a szokatlan körülmények ellenére is lelkesen izzott. „A Jászság folyóirata” — ez volt a bűvös ige, az állandóan visszatérő vitaközlési és beszédtema már hetek óta. Ezen a kora hajnalba nyúló éjszakán már a kérdés részleteit tárgyaltuk. A dolgozó társak képességét jól ismertük, hiszen éppen azért mertük fejzenket a nagy fába belevágni, mért volt olyan hónap, amikor az Ugar leendő dolgozó társainak különféle folyóiratokban annyi írásuk jelent meg, hogy a megindítandó folyóirat terjedelmét háromszor-négyszeresen felülmúlta. Most megszólalt az a társunk, aki hetekig tartó munkával összeállította az ország folyóiratainak jegyzékét, térképet is készítvén róla, s elénk tárta, hogy a Jászságnak valóban kell ez a folyóirat. Az anyagi kérdések vizsgálói alig várták, hogy elmondhassák számításuk eredményét, de éppen olyan gyorsan követte őket az is, aki a nyomdával folytatott minden részletkérdésre kiterjedő tárgyalást. A festők már arról beszéltek, hogy milyen címlappal lépünk a közönség elé, de tervezett, vitázott itt mindenki. Szinte úgy éreztük, hogy a toronyóra is átvette tőlünk a gyors ütemet, mert az óra-negyedeket bosszorkányos gyorsasággal ütötte egymásután, s végül is szürkülő hajnalban oszlottunk szét. Néhányan a vasútra, autóbusszállomásra siettünk, mert a fővárosban ezen a napon kezdődtek meg a Legnagyobb Magyar születése százötvenedik évfordulója alkalmából rendezett ünnepségek.

Jónéhány óra múlva már a pesti Dunaparton

igyekeztünk a Vigadó épülete felé. Kormányzó Urunk ezen a kékbe és aranyba villogó varázslatos őszi napon, szeptember 21-én, maga elé rendelte nemzete ifjúságának képviselőit. Négy fáklyát hozatott, s négy ifjú kezébe téve azokat, lélekbe-markoló szózáttal mondotta: „... A Széchenyi szelleméből fakadó tűz az áldozatos, tiszta hazaszeretet tüze. Átadom ezt a tüzet a magyar ifjúságnak. Hordozza lelkében, védje a viharban és vigye embertől emberig, faluról falura, városról városra!” S az ifjak meggyújtották fáklyájukat és kézzől-kézre adva vitték a világ négy sarka szerint az ország négy tája: Sopron, Kassa, Kolozsvár és Ujvidék felé...

Mi pedig, akik a Jászságból indultunk el, és másnap hajnalban oda tértünk vissza, arra gondoltunk, hogy e tűz néhány szikráját magunkkal kell hoznunk. A folyóirat jutott eszünkbe, amikor a jász földet a kelő nap fényében megpillantottuk. Mit üzenne ma Széchenyi a Jászságnak? Melyik igéjét vésné újra meg újra emlékeztetnünk? Képzletben munkaközösségünk tagjainak lelkes arca jelent meg előttem, s aztán szinte hallottam a Legnagyobb Magyar komoly, férfias hangját: *A magányos ember semmi; csak egyesüléseknek van hosszú életük és igazi súlyuk... Az egyetértés és egyesülés a legnagyobb nemzeti kincs... Csak egyesülés és állhatatosság által győzhet a halandó mindenben...*

Széchenyi szellemében és — kisebb arányokban ugyan — Széchenyi áldozatkészségével fogtunk hozzá tervünk megvalósításához. Bemutatkoztunk Jászberényben, megfordultunk a Jászság három nagyközségében: Kiséren, Árokszálláson, Ladányon. Kapcsolatot kerestünk tájkunk valamennyi író, költő, művész, szakmájában az átlagosnál magasabbra emelkedő férfival és asszonnyal. A Jászság szellemi erőit tömöríteni akaró mozgalmunk Jászberényből indult ugyan ki, itt volt a „népi kultúra pompás kirepítő fészke”, de a nagy cél az első perctől fogva az egész Jászság volt. A Jászságról akartunk beszélni és a Jászsághoz intéztük gondanivalónkat. A Jászság szellemi és kulturális egységének megteremtése színezte álmainkat. Sokan a legelső pillanatban megértették célkitűzéseink helyességét, és csatlakoztak hozzánk. Küzdő hadseregünk napról-napra nőtt, s

mindig több és több jász község képviselője áll a kibontott zászló alá.

Most ismét nevezetes mérföldkőhöz érkeztünk. Folyóiratunknak ez a száma valóban jászsági szám, mindeneztől a jász szellemi egység jegyében fogant meg. Ha végiglapozzuk, a jászberényi dolgozó társak írása mellett ott látjuk a Jászkiséről származó orvosi cikket, a jászapáti gimnázium tehetségmentő munkájáról szóló beszámolót, a Jászárokszállás irodalomtörténeti értékét bemutató tanulmányt, a jász-jákóhalmi plébános tolla alól kikerülő értékes könyvismertetések, s ugyancsak ez utóbbi község egyik kedves népmeséjét. Büszke örömmel jelenthetjük olvasóinknak: elindultunk a jász egység megvalósítása felé...

Bizonyára akadnak majd olyanok is, akik a nehéz és komoly munka helyett a könnyű és könnyelmű bírálgatást választják, s míg mi a sároskátús úton a haladás szekerét vonszoljuk, ők az árok partján heverve gúnyos mosollyal olyanféleket kiáltanak felénk, hogy minek törtek magatokat, úgyszólván hiábavaló minden, végeredményben azzal se sokat értek, ha a jász egységet meg is tudjátok valaha

csinálni. Nekik Ady Endre szavával azt válaszoljuk, hogy a legkisebb Értől is eljuthatunk az Óceánig. S az a kis jász erecske, melynek mi ássuk a medret, egykor „a szent, nagy magyar Óceánban” segít hordani a szellem hajóit. A jász egységért küzdünk, s ennek útján a magyar egységet szolgáljuk. Előttünk állanak dr. Antal István nemzetvédelmi propagandaminiszter szavai: „Minden idők magyar nemzetvezetése csak akkor lehet és csak akkor lesz üdvözítő, ha a nemzet számára, ha bölcseséggel, eréllyel, bátorsággal és az elhivatottság tudatával párosulva meg tudja teremteni a színház magyar erői összhangját és az összefogott magyar erőket, egy magasabb nemzeti küldetés parancsszavát követve, alkalmas pillanatban bele tudja és bele meri vetni a történelem serpenyőjébe.”

A jász erők összhangjáról van tehát itt szó, s ennek megteremtésére szeretettel hívunk és várunk minden jószándékú magyart. Az Urnak Madách Ádámjához intézett magasztos szavai lelkesítsenek mindnyájunkat:

„Karod erős, szived emelkedett,
Végtelen a tér, mely munkára hív!”

Nép- és családvédelem: a Közjóléti Szövetkezet feladatköre

Írta: Kovács Lajos

Az 1940. évi XXIII. törvény cikk, amely P. Varga szerint Szent István király óta a legbölcsőbb és a legerősebb magyar törvény, oltalmába veszi a leginkább támogatása szoruló népréteget. *A törvény célkitűzése:* a megélhetésükben veszélyeztetett sokgyermekes családok gazdasági önállósulásának elősegítése, ezáltal erkölcsi, szellemi felemelésük alapjainak megteremtése, a társadalmi kiegyenlítődés elősegítése, továbbá a népesség szaporodásának előmozdítása. E célkitűzések gazdasági vonatkozású rendelkezéseinek végrehajtására ugyancsak törvény létrehívja a Közjóléti Szövetkezetet.

A Közjóléti Szövetkezet tehát a gazdasági életnek a szövetkezeti jog alapján létesített olyan szerve, amelynek feladata végrehajtani a hivatalos kormány szociális akaratát. Feladata még a megélhetésükben veszélyeztetett sokgyermekes családok gazdasági önállósításának elősegítése házhelyek juttatásával, kertes családi házak építésével, kishaszonbérletek alakításával, földbérlet-szövetkezetek létrehozásával, nagyállatok, tehen, ló juttatásával, kisállatok, kecske, sertés, baromfi juttatásával, háziipari tevékenység kiépítésével, stb.

E nagy gazdasági feladatok elvégzésére dr. Péntes Sándor polgármester úr elnöklése alatt városunkban is megalakult és működik a Jászberényi Városi Közjóléti Szövetkezet. A Városi Szövetkezet házakat épített, teheneket juttat, gazdasági felszereléseket és fuvarozásra lovat ad, kisállatokat oszt ki a rászorulóknak, mind a legkedvezőbb kamatmentes részletfizetésre. Segítségnyújt a Szövetkezet a selyemhernyótenyésztéshez, a gyógyövénygyűjtéshez, ott akar működni a gazdasági életnek minden olyan területén, ahol tagjait önállósulásához, emberebb emberi éléthez juttathatja.

Kik részesülnek támogatásban, kik kaphatnak juttatást? A törvény szellemének megfelelően a

megélhetésükben veszélyeztetett sokgyermekes családok. A Szövetkezet alapszabályainak 33. §. 2. bekezdése szerint: „Sokgyermekes az a család, melyhez legalább 4 ellátatlan gyermek tartozik.” A hangsúly azon van, hogy az „ellátatlan gyermek” értelmezése hogyan történik. E szerint juttatást kaphat egy fiatal, négygyermekes családapa, ha a gyermekek kora 1 hónaptól 15 évig van. Ugyanakkor a juttatásnál mellőzni kénytelen a Szövetkezet egy kilenc felnőtt gyermekből álló családot.

Ez azonban még, hogy valakinek sok gyermeke van, nem feltétlen jogcím a juttatásra. Dr. Somogyi Ferenc orsz. szociális felügyelő szerint: „Ahogy a régi rendi világ csupán olyanokat volt hajlandó nemesi rangra emelni, akiket az Una eademque nobilitas nemzeti felelősségében és feltétlenül magyar közösségben maradéktalanul egyenlőknek ítél meg a származásuk, hazafias erényeik és hazafias kötelességteljesítésük tekintetében kifogástalan régi nemeseikkel, akként most az önállósulás kölcsön lehetőségét is csak azok számára szabad megnyitni, akik a társadalom és a haza szempontjából az új magyar életkötelességben határozott nyereséget jelenthetnek.”

Magyarország, nemzetűség, faji öntudat, becsület, szorgalom, törekvés, kötelességteljesítés azok a követelmények, amelyeket, az írott szabályokon túl, szem előtt kell tartani a szövetkezetnek juttatásainál.

A Szövetkezet tehát nem azt a szegényt hivatott kölcsönrel támogatni, akinek a szándékát boldog Isten bírja, hanem azt, aki városunkban erkölcsi, szellemi értéktöbbletet jelenthet.

Összinté örömmel és a legnagyobb csodálattal tekintünk kormányzatunknak erre a fáradságot, áldozatkészséget nem ismerő munkájára, mellyel valóban a magyar jövő alapjait rakja le. Előre hát az alkotások útján, csüggedés nélkül, bátran és hittől

A jószívű királyfi és a szépséges tündérr királylány

(Jászjókóhalmi népmese)

A népmese társadalmában igazságosabb és szebb az élet, mint a mi sok önzéssel, tülekedéssel teli világunkban. Legkiválóbb néprajzi kutatóink azt tartják, hogy a mesét nemcsak hallgatjuk, hanem — amíg varázsa alatt vagyunk — hiszünk is benne, mint egy emberibb, megtisztult világ lehetőségében. Ki ne vágyódna olyan csodálatos országba, ahol frott törvények ugyan nincsenek, de egyetlen a törvény az az igazság érzete. Melyikünk ne gyalogolna szívesen három napon és három éjen át, ha végül olyan társadalomnak lehetne tagja, melyben nem okoz fejtörést a rangkülönbség, s csak az egyéni érdem és érték számít. Van-e köztünk olyan, akinek a szíve ne dobanna meg, amikor azt látja, hogy a mesében az okos, ügyes és vitéz legényke éppen úgy megalapíthatja szerencséjét — még király is lehet — mint a szép, dolgos, okos és erkölcsös leány, akit királyi vagy királyfi emelhet magához. Ki ne lelkesedne azért az országért, melyben az adott szó szentsége mindenfelett való, ahol még az ördög, boszorkány vagy sárkány is pontosan és becsületesen megtartja ígéretét. Olvashatjuk-e büszke öröm és lelkesedés nélkül, hogy a magyar mese hőseinek tündöklő erénye a lovagiasság? És szinte szégyenkezve kell arra gondolnunk, hogy közmondásaink — bizonyára sok keserű tapasztalat alapján — azt mondják, hogy „Jótét helyébe jót ne várj.” Meséinkben viszont örök érvényességgel világít a „Jótét helyébe jót várj” elve.

Ennek a szép elvnek a diadalra jutása örvendeztet meg bennünket ebben a jászjókóhalmi tündérmesében is, melyet nagyanyám, a 75 éves Bóna Elek né sz. Divéki Erzsébet mondott el 1942. május 3-án.

Lukácsi Béla

*

Hun vót, hun nem vót, még a Operenciás tengeren is tú', vót ecce egy öreg kirá'. Annak me' vót egy fia. Ecce oda-á' a' aptya elé, oszt aszonygya, kirá' apám,

bázasonnyi akarok. Já' van, aszonygya neki a' öreg kirá', de elébb tantud meg az ezermesterséget. A kiráfi meg el is ment, oszt mikó mettanúta, nemsoká visszagyütt. No, mos mán, aszonygya, mettanútam az ezermesterséget, mán most kit vegyek feleségü'? Hát aszonygya a' aptya, neked biz a Sánta Sziget alatt van a szeretőd, aszt kék evnyyi feleségü'.

A kiráfi oszt útnak is indút. Minggya hollóé változott, oszt repút a tenger felé. Három naptya és három éje repút, utójára oszt odaért. Ott oszt belezárt a tengerbe, oszt hal lett belüle. Úszott le, egész a Sziget alá. Ecce csak láttya, hogy kiér a vízbü. Mínygya oszt szúnyog lett belüle, oszt repül be a tündérr királylány. Mikó beért, minggya tutta a sok tündér, hogy kéröbe gyütt valaki. Monták minggya a tündérr királylány. No aszonygya a' meg, hát ha az a kérö engem három próbán nem ismer meg, akkó' a halá' fia. A királyfi meg merrázta magát, oszt a szúnyogbü megint kiráfi lett. No hát, aszonygya, mán most kezgyük is e'.

Erre oszt a sok tündér átvázott arany gyűrűé, oszt gurútak be sorba egymásután. A kiráfi meg, híjába, nem ismerte meg, hogy melyik a tündérr kiráfi. No, aszonygya a tündérr kiráfi, most gyün a másogyik próba. Aztán oszt mindegyik tündér aran madárré változott, oszt repútek be sorba a' ablakon. De hát szegény kiráfi mosse ismerte meg a tündérr kiráfi. Kiment az udvarra, oszt csudára búsút, hogy mán most neki meg ké' halnyi. Ahogy ott búsú, láttya, hogy a bukorba egy fészekbü ki van hűva a sok gyémántmadár. Mesajnáltta ökö, oszt visszatette ökö a fészekbü. Ahogy visszatette, épp gyütt a' anyyuk. No hát, aszonygya neki, látom, megmenttetted a fiaimat. Tudom úgyis, min szomorkocc. Szakács ebbü a bukorbü egy vesszőt, oszt vidd magadda. Oszt ha mehhajjöl a kessőbe, vigyázz, mer a tündérr kiráfi aszonygya hajol me.

Megörút a kiskirá, oszt ment minggya vissza. Nemsoká várt,

ecce csak rózsáé vátozva gyün befelé megest a sok tündér. Mán majnem mind ement előtte, ecce csak mehhajjöl a vessző, a kiráfi meg ekapta a rózsát, oszt a rózsza minggya átvázott tündérr kiráfi. Megölelték egymást, oszt aszonygya a kiráfi, mán most ásókapa választ e' bennünköt. Aztán ementek az öreg kiráfi, a kiráfi meg memmutatta a feleségit, aztán ő lett a kirá, még most is ének, ha mennem hatak.

A próféta visszasír!

Paraszt apám mesze járnak, ki föld alatt, ki föld felett, s rám, ki város esztje lett, lászalmukban ha emlékeznek. Valamikor talán szerettelek (valamikor otthon ott voltam náluk?), idő szállt el felettem, idegen föld fia lettem. Otthon, hogyha beszélnék rólam apám, anyám — magukban ketten — mesze csodaként emlegetnek ki mint áldott (vagy erőtnék?) idegen város tornya mellett — élek borús próféta módon, mesze tőlük. S nem tudják: ódon paraszti, földlehellet, esővárás, és napimáadás itt is a sorsom mindörökké, jaj, mert aki a földből esztetett, nem válik mássá soha többé.

Basenyó.

Hol vagy, Uram?

Írta: László József

Istenem, én Téged Mindenütt kereslek, e zajos világban soha meg nem lellek.

Nem tallálak Téged úri palotákban, úri palotákban, városok szájában.

Emberek közt járok, s ha szemükbe nézek: a közelségedből jaj, semmit sem érzek.

Kereslek kunyhókban, munkás asztalánál: meghallom hangodat kenyér — áldásnál.

A jász kún öltözködés

Irtá: dr. Fiala Endre

Őseink ruházatáról a királyság megalapítása idejéig jóformán semmit sem, és azután is mintegy háromszáz éven át igen keveset tudunk. Az összes keleti népek ruházata egymás között is jelentékeny különbséget mutat, azért ezeket a honfoglaló magyarokra egészen biztosan nem tudjuk alkalmazni, és a közelmúlt vagy jelenlegi népviseletet sem vihetjük vissza ezer évre, mert ennek éppen a legjellemzőbbjei (lobogós gatyá, dolmány, csizma) aránylag nem régóta vannak használatban, s idegenből kerültek hozzánk.

Minden népnek az ősi viselete az éghajlati, gazdasági viszonyok, politikai kapcsolatok hatására alakult ki, és változott más népekkel való érintkezésük következtében. Csak egy bizonyos, hogy a magyarok és rokonaik, jászok, kúnok, iztok, besenyők és a többi törökös nép ruházata keleti jellegű volt. A keleti öltözetet pedig elsősorban a hosszú, térdén alul érő, elől teljesen felhasított felsőrúha jellemzi, oly bő szárnnyakkal, hogy azok egymásra hajthatók vagy fűzéssel, gombokkal zárhatók. Ujjai szintén hosszúak, egyvonalban kinyúlók, s tökéletesebb formájában már felálló gallérra is van.

Ez a lovasember viselete, akinek a lábszáral többnyire csupaszok vagy alulról csak térdig vannak fedve. Ennek egészen ellentéte a nyugati ingeszerű tunika-szabás, amely rövidebb, alig ér a combközépig, felhasználatlan, fejjel előre kell bebújni, ujjai gyakran hiányoznak. Ezt a gyalogjáró ember hordja, s elengedhetetlen tartozéka a nadrág. A keleti lovasember tehát, a magyarok, jászok, kúnok esetében a letelepülés után még századokkal is a derékon átkötött kaftányszerű köntösben járt. Az övnek egyébként igen nagy szerepe volt, mert nemcsak a felsőrúhát tartotta össze, hanem a felszerelés jókora részét is hordozta. Erről csüngött le a hüvelyben elhelyezett szablya, az íjat szárazon tartó, nedvességtől ózó puzdra, a tűzszerszámokat rejtő tarsoly. De ezt az övet még rövid szjakrók körbökörül lelegő csüngős pittyék, bojtos szijvegek díszítették, hogy járás közben csengés-bongással összehúzódnak emeljék a megjelenés hatásosságát, sőt nemcsak az öv, hanem a köntös is eléggé tele volt aggatva boglárával, pittyékkel, gombbal, csörgővel. A lábat valamilyen bőrkapca fedte, amelyre sarut húztak, a fejet bőrsüveg. Az előkelőbbek ruhájának anyaga gyakran selyem vagy brokát, a szegényebbeké nyáron otthonozott kendervászon, télen, hidegben nemez. A hadfiaknak bőrből varrott köntösök is voltak, amelyek a páncélt helyettesítették. Szokásuk volt még a keleti népeknek, hogy vastag ruha helyett több vékonyat öltöttek magukra, s ebben az esetben mindig a hosszabb köntös került alulra. A süveg és a ruhák igen gyakran prémmel voltak szegélyezve. A férfiak és nők ruházata alig különbözött egymástól.

A legfeltűnőbb a hajviselet. A római szokásokat követve, Nyugaton a középkorban a megnyírt, kopasz fejet megvetésre méltónak, szabad emberhez nem illőnek tartották, ellenben a keleti népek lenyírták a hajukat és csak három hosszú fűrtöt, varkocsot, csimbókot hagytak meg, a két fül mellett és egyet a koponyán. Ez a szokás nálunk, különösen a pásztorok körében, még a mult században is megtalálható volt. Ezt a szokást nemcsak a szlávok vették át nálunk, hanem a 12-13. sz.-ban, jász kún hatásra, még a németek is, akik közül sokan derékig lógó hajfonatot eresztettek.

Akár a magyarok, akár a jászok-kúnok esetét tekintjük, az egészen természetes, hogy itt, az új hazában való megtelepedés után az életforma megváltozása, új kapcsolatok keletkezése nem mult el nyomtalanul a viseletben sem. Különösen is a nyugatiakhoz igyekeztünk simulni, s mégis az történt, hogy az ország lakosságának nagy többsége a keleties szabású ruha mellett tartotta ki, sőt lesz vagy ötven esztendő a 13-14. sz. fordulójá körül, amikor a keleti jász kún viselet az országos divát. Közben, kb. Szent István és a jászok-kúnok megtelepedése közti időben az előkelőbbek, a főrendiek inkább nyugatias öltözetben forogtak, semmint az ősi viseletben. Az a nagy változás, amely a lovasregg kihalásával párhuzamosan a fegyverzetet gyakorlatra átalakította, maga után vonta a ruházat részbeni módosulását is. Lovagi fegyverzet, sodronyonású térdig érő „páncél” volt a lovag díszruhája, amely fölül lenge, ujjatlan,

oldalt hasított nyugati tunikát öltött, s alig különbözött a nyugati lovagtól. Azonban a magyar lovagság eme fényes vasverteztül első nemzedékeivel a páncél nélkül, keleti köntösös tatár hadsereg 1241-ben szörnyű módon elbánt. S amikor elvonultak, itt maradtak helyettük a régi hazából kivert kúnok és jászok, egységes tömegben megölve a Tisza-Duna között. Kétségtelen, hogy a szétzilált országban akkor egyedül ők alkottak tömör katonai erőt, s mivel az újabb tatárbetöréssel évtizedekig számolnunk kellett, sőt még nyugati háborúkkal is, ezért a jászok-kúnok segítségéről nem lehetett lemondani, hanem inkább kedvükben kellett járni. A tatárjárás után egy sajátos tüneményt lehet megfigyelni: ugyanakkor, amikor a magyarság zöme haragos szemmel nézte a kúnokat és jászokat, az előkelők megvetéssel fordultak el tőlük, és az egyházak elkezesedettten panaszkodtak pogányságukra, mégis a legtöbb magyar átvette a szokásukat, keleti öltözetüket, haj- és szakállviseletüket. Elen járt ebben maga a királyi ház, hiszen IV. Béla király csak úgy tudta biztosítani hűségüket, hogy István fiát a kún fejedelem leányával, Erzsébettel házasiította össze, aki egész életén át kún asszony maradt, s bár kereszténnyé lett, mégis erős kún hatás érvényesül vele, emberel a királyi udvarban is jelentős szerephez jutottak. Hegyes süvegű, keleti „kún” köntösű urak forognak az udvarban, ilyenben jár maga az uralkodó és régi magyarjai is. A lovagi, vállatverő, fűrtös, fésült haj helyett ismét a csimbókba eresztett hosszú hajfonatok jönnek divatba, a férfi övekben újból ott van a szablya, az asszonyok keleti „kún” főkötőket, áll alatt megkötött fátályt, berakott, fodros szoknyát fordanak, s ez a viselet az ország határain túl is divatosá válik. A határos és bentebbi német vidékeken a hercegek, grófok hosszú, asszonyos hajfonatokat növesztenek, hiába hangzanak el a német templomok szószékéről a fedő intések a „kún szokás”, a „komanisch gevan” ellen, és hasztalan száll idehaza is a barna-ábrázati, csimbókös fejekre az egyházi és világi törvényhozásnak a pogányságból kivezetni akaró átka, európai életet előíró sok rendelkezése. A tatárjárás utáni fél században az ország lakossága külső megjelenésében erősen keletiesre változott, de viszont egységesebbnek is mutatkozott, mint az előbbi századokban. Az országban sokszor megfordult osztrák költő, Seifrid Helbling, igen elcsodálkozott a szokások és öltözet egyformaságán, s mert az ő hazájában nem találta erre példát, ily szavakra fakadt: „Bármekkora is a magyar föld, mindnyájan tudják felőle: a magyar a magyar szokástól egy lépést el nem térne”.

Jellegetes része ennek a divatnak a hegyes, prémmel, feltűrt karimájú süveg, a borotvált arc, a három csimbókba eresztett haj és a kipert bajusz, sőt igen valószínű, hogy a combközépig érő, a lábfejet is befedő harisnya is jász kún eredetű, de mindenesetre igen kedvelt ruhadarabjuk. Fontosabb ennél, hogy a ruházat egyes részeit akkor már pontosan meg lehet különböztetni, hiszen az 1380 táján készült Képes Krónika, több gazdag forrás, felleltemény őrzi a kún-jász szabású ruhák egyes alakjait. Bizonyos, hogy a mai értelemben vett inget, legalább is a férfiak, még nem viselték, a köntösöt közvetlenül a puszta testre vették fel. Az ágyban még a király is teljesen ruhátlanul fektült, s ha mégis van néhány kép, ahol ruhától fektüszik, ott a művész szeméremérzete ábrázolta úgy. Alsőrúha a férfiaknál csak egy fűrdönadrágszerű rövid fehérnemű volt, amelyet a derékra kötött zsinór alá dugva erősítették meg a felső szélén, nem befűzve, és ehhez vagy a zsinór alá kötötték a hosszú harisnyát is. Néha az előkelőbbeknél a köntös alatt is van szükujjú, színes tunika, az ingnek az őse, s ez valamivel a térdén felül ért, a nyaka pedig kereken ki volt vágva. Nagyrítkan előfordult a köntös tetején egy egészen rövid, csak a vállakig érő gallér, alsó szélén kiscallangozva, rojtozva, néha-néha csuklyával ellátva. Általános szokás volt még a köntösre egymástól ellentélen foltokat, aranyzálból horgolt csipkét, hímzést, boglárokat, rózsákat alkalmazni dísznek. Mindezeknek a használata ősi keleti szokás, de a legdivatosabb a jász kúnok megtelepedése után. Agnes királynénak, az utolsó árpádházi király özvegyének a mai napig majdnem teljes egészében megmaradt egy kúndivatú ruhája a svájczi engelbergi kolostorban, s jelenlegi állapotában is száznál több ezüstlemezével van teletűzdelve.

A gyermekeket kis korukban hosszú ingben járatják, ez volt egyetlen ruhadarabjuk, de 6-7 éves koruktól kezdve egészen a felnőtté módjára öltöztették őket, s ruháikat a kisebbek örökölték, azonban ez a felnőttéknél is így volt, mert a ruha akkoriban aránytalanul drága és ezért rendkívül megbecsülték. Egy finom, díszes köntös ivadékról-ivadéka rá hagyott, s amikor már levetették, a szolgák tovább nyűtték a szétszakadást, de maga a fazon, a szabásforma is igen szívós életű; az előkelőbbeknél divatja-műlt öltözet és szabás tovább élt az alsóbb osztályok körében. Mai népviseletünk számos darabja kétségkívül régi úri örökség. Kivétel csak a kún süveg, mert ebben igen nagy a változtatosság, prémből, selyemből, nemezéből egyaránt készítették, sokszor gerezesesen letűzdelve, de mindig hegyes volt és a rávarrt fémhüvelybe köcsög, páva-vagy darutollat tűztek.

A női ruházatkódás, mint mindenkor, jóval nemzetközibb volt a férfiakénál, alig tért el a külföldiekétől, tehát a jellegzetes jász kún vonások kimutatása a női ruhadarabok egészen aprólékos részletesezt kívánná, de ez nem állászerű. A jász kún-korszak forrástömegében úgyis azt mondja egy

krónikás, hogy az ... „igazi úri hölgy arcára fátyol borult, s még a kezeit is eltakarta a hosszú ruhájól, ép úgy, mint a lábait a mélyen lehulló köntös... amelyből ... kecses hattyúnak, mint rózsaszálon a himbó, emelkedik a gyermekded arc, örökös mosollyal bővíve el a lovatot”. Csak lopva figyelték meg őket, ezért nem is illik tapasztalatokat elregélni. Annnyi azonban meg lehet említeni, hogy ez a kor rendkívül kedvelte a feltűnő, tarka színeket; az előkelőség azt kívánta, hogy a nők és férfiak a szivarvány minden színében pompázzanak. Messze földön híresek voltunk pompakodásunkról, a selyem, arany-üzüst virágos brokát ruházat, a drágaköves, zománcos ékszerek gazdagsága mindig feltűnést keltett; ha egy-egy magyar úr megfordult valamelyik idegen országban, vagy külföldiek jöttek ide. Azonban a 14. sz. végétől kezdve mind szűkebbre szorult a régi ruházathoz ragaszkodók köre. A magyarság ebben is mind jobban a nyugatihoz idomult, bár néha-néha még kaptunk keleti betűzést, főként Rákóczi Ferenc kuruc seregének megjelenésekor, amelynek mintáit a régi hadsereg őrizte meg, s hagyományozta az utókorra. Ennek a bemutatása szintén későbbi feladat.

ARATNI KÉK

Irtá: Járdán József

Valamelyik őszön történt, mikor olyan áldatlan rossz termés szomorította az ember szívét, hogy Béni kimondta a nagy szentenciát: kötözni való bolond, aki tovább is a földdel bajlódik. Magára szedte az ünneplő gúnyját és az istenverte szörnyű dágványon keresztül becsaplatott a városba.

Egyenest az ügyvédhez ment. Ahhoz az ügyvédhez, akinek a házában telente böllérekdni szokott esztendők óta, meg akiról tudta, hogy a képviselőnek is nagy embere.

Szerencséje volt. Otthon találta. Ott ült az ügyvéd az irodájában. Irt. a foga közt cigarettát. Memfiz cigarettát. Piros szipkában. Előtte az íróasztalon író. Rettenő sok peres írás. Meg a háta mögött is a polcon.

Kezelt vele az ügyvéd. Csak úgy ültöshelyiből.

— No mi a baj, Béni? Hun szorít a bakancs?

— Nagy az én bajom, doktor úr...

Elmondta osztán Béni, hogy milyen istentelen rossz termés yót otthon a tanyán. Nem lehet abból megélni. Ő hát azt eszelte vóna ki, hogy a doktor úr szóna a képviselő úrnak, vagy írta egy levelet avégből, hogy ő szeretne Pestre kerülni a Beszárhoz. Váltig csitította az ügyvéd. Beszélt neki szép szomorúan, hogy így a jász föld, meg úgy a jász föld, ez a biztos csak, minden más hazugság. De Béni nek beszélhetett. Mennél inkább zavalt, annál inkább megköttötte magát. Ő semmikép sem marad. A föld meg úgyis az öregeké, ő csak ingyen béres rajta. Ő mán Pestre megy, ha ráette a célt.

Végül is — jó félóra múlva — azt mondta az ügyvéd:

— Jól van, Béni, holnap éppen Pestre megyek, majd szólok a képviselő úrnak.

Igy jutott fel Béni Pestre.

Szorgalmas, szelíd ember volt. Hogy aztán a munkavezető úrnak is jutott néha-néha a tőtevényi tanyáról hol ez, hol az, haladt is szépen. A gázgyárban dolgozott. Elsejenként ragyogó örömmel almogatta be a börtárcába a tizeseket, és mosolyogva számolgatta, hogy hány mázsa bűzát keresett egyetlen hónap alatt. Majdnem annyit, amennyi egy holdon terem. Csakhat fenerágtá Pestje! Hónap

végre mindig elkopott a pénz. Pedig szórakozásra alig költött. Kis hónapos szobában húzódt meg egyik földivel a külvárosban. Moziba se ment hónapszám sem. Végül azt eszelte ki, hogy felhozza az asszonyt is Pestre. Ugy is volt. Viciné lett az asszonyból. Ugy aztán jobban kijöttek. Tudtak félretenni is szépen.

Pesti ember lett Béniből. Napról-napra élő pesti proletár. Elfeledte a vidéki életet minden szokásával, terhével, szépségével, sarával. Még az esztendőt is másképen számította. Városi módra. A vidéki ember ünnepek szerint mérte az időt. Szentgyörgynapja, Szentmihály, Karácsony bójtje, Mindszentek, hushagyó kedd, Péter-Pál meg a többiek az esztendői oszlopai nála. Béni elfelejtte az ünnepeket. Hónapokra osztotta az évet. Elsejét várta, amikor a bért, vagy ahogy ő mondta: a lóvét kapja. A tőtevényi tanya csak mint messzi emlék élt már benne, harmatos, zöld gyepezőnyegével, álmos nyárfáival. Annyiban tartotta számon, hogy onnan még ő is örököl. Az öregek halála után. Akkor osztán hogy lesz majd, a jó Isten tudja. Lehet, hogy hazamegy, lehet, hogy mindvégig Pesten marad.

Az idén, hogy ilyen szűkös helyzetben él a városi ember, hazaient Béni a tanyára. Holmi kis enivalóért. Szent János körül be is állított a sógor, az asszony bátyja, ezzel, azzal. Volt nagy öröm a szűk kis pesti házban! Béni még bort is hozott. Egy litert. Pirosat.

Barátkoztak. A sógor nekigyürkőzött a barátkozásnak, mint otthon Berényben szokás. Levette a lajbit is. Kalapját a varrógépre tette. Hát ez az! Ezen a kalapon akadt meg Béni szemé. Kalász volt a sógor kalapja mellett, szürkés, félig érett búzakalász. Kettő.

Béniben megmozdult valami. Maga sem tudta mi. Felvette a kalapot a gépről. Nézte a sógor is. Félszemmel Bénit.

Béni megszólalt:

— Hát ez?

— Ez? Kalász.

— Kalász?

- Kalász.
  - Honnét?
  - A rekettyési fődrül.
  - Rekettyésből?
  - Onnét. Ténnap odaki vótam, érik-e mán.
- Szent János elmúlt.
- Szent János?
  - Az. Tennapelőtt.
  - Béni városi nyakkendője alatt harangozni kezdett valami.
  - Szent János...
  - Az. Aratni kék...
- Béni szétdőre az egyik kalászt. Tizenkilenc szem volt benne. Szép érett, pirulni kezdő szemek. Belefűjt. Szította. Olvasta.
- Tizenkilenc.
  - Ki micsodás.

Béni kiválasztott egy szemet. Vizsgálta. Kettéharpatta.

- Bánkúti.
- Az. A szakiskolától szereztük.

Béni nézte a búzaszemeket. Aztán pergetni kezdte a kockás abroszra. Egyenként.

- Aratni kék — duruzsolta a sógor — de hát az öreg is elnehezdedt mán. Ruszinokkal kínlódik.
- Legyintett.
- Béni messzire nézett.
- Sokáig.
- Aztán felállt. Kigombolta a keménygallért.
- Nyakkendőjét odadobta az ágyra. Mintha nagyon melege volna.
- Es mintha bírói ítéletet mondana, kemény hangulattal szólt:
- Hazamentünk!

A széttagolt Jászság

Írta: dr. Németh Ferenc

Ha magunk elé terítjük a régi jászakerület térképét és nyomon követjük annak határait, önkéntelenül felvetődik bennünk a kérdés: hogyan volt lehetséges ennek a sok helyen megszakított területnek szellemi egységét megtartani? Közvetlen szomszédaink: Monostor, Alattyán, Jánosida nem tartoztak a jász közösségbe, viszont Kocsér, Kara, Jenő, Lajosa, és Mizse igen távol estek az összefüggő jász földtől. Bizonyára a közös származás, közös sors, a közös rokoni kapcsolatok és mindenekelőtt a jász összetartozandóság érzete volt az, ami a földrajzi hiányosságok ellenére is egységben tartotta őket.

A megyei rendszer bevezetése óta a politikai szempontból vett Jászsába besorozódta a földrajzilag ide tartozó községek és leváltak azok a területek, amelyek távoli fekvésük miatt idecsatolhatók nem voltak. A mai Jászság első tekintetre egységesnek tűnik, alaposabb megvizsgálása után azonban szemünkbe ötlék annak sokirányú széttagoltsága.

A vasútvonalakat a jászsági érdekekre való tekintet nélkül vonták meg. Hosszú időn keresztül a Hatvan-szolnoki vonal volt a Jászság egyetlen vasúti vonala. Es Jászberényen és Pusztamonostoron kívül egyetlen jász közösséget sem érint. Fényssaru és Jánosida olyan távol esnek tőle, hogy számukra a vasút-nyújtotta előnyök értéke nagy mértékben csökkent. Különösen áll ez János-

hidára. Később épült ki a Jász-apáti-ujszási vonal. Ennek igen nagy jelentősége volt abban, hogy bekapcsolta a forgalomba a jászsági alsójárás községeit, a forgalom irányát azonban elterelte a jász központtól a megyeszékhely felé. Még kihangsúlyozottabban követte ezt a vonalnak Vámosgyörkig való meghosszabbítása, ami által a jászsági felsőjárás több községének érdeklődése irányítódott Szolnok és Gyöngyös felé.

Több útszakasz kikövezéséig és az autóbuzszközlekedés megindulásáig az volt a helyzet a Jászságban, hogy a legtöbb jász község Jászberényt vagy egyáltalában nem, vagy pedig csak nagy nehézségek árán tudta megközelíteni. Pusztamonostoron kívül egyetlen olyan jász község sem volt, és sajnós ma sincsen, ahonnan hosszabb gyalogolás nélkül közvetlenül vasúton lehetne ide eljutni. A télen egy ízben Jászapátra kellett mennem és közvetlen autóbuzsz hiányában kénytelen voltam autóbusszal előbb Árok-szállásra menni és onnan motrossal folytatni az utamat. Visszafele csak Ujssáron át tudtam hazajutni. Más alkalommal Árok-szállást csak hatvani és vámosgyörki átszállás útján tudtam megközelíteni.

Az autóbuzszforgalom kiépítése sokat javított a helyzeten, mivel azonban a vonat jóval olcsóbb közlekedési eszköz, a vasútvonalak hiányosságait csak rész-

ben tudta megszüntetni. A közönség egyébként is a megelőző évtizedek alatt már más irányokat szokott meg és az autóbuzszjáratok ezeken csak keveset változtathattak.

A közlekedési lehetőségek tehát teljesen széttagolták a Jászságot és kilátás sincsen arra, hogy ezen az állapoton segíteni, vagy javítani lehetessen. Ha nem akarjuk azt, hogy a Jászságnak, ennek a történelmileg értékes és érdekes területnek részei egymással szemben elidegenedjenek, ha nem akarjuk azt, hogy a jász származás és sok évszázados jász soraközösség emlékei teljesen elmosódjanak, belülről kell megindítanunk és felkeltenünk a jász összetartás érzését.

Az Ugar megindulása első percétől ennek a célnak szentelte minden munkáját. Talán sikerült is elérnie ezen a téren valamit, talán sikerült itt-ott felébresztenie azt a tudatot, hogy egyik jász község számára sem lehet közömbös, hogy mi történik a másikkal, talán sikerült megmozdítani valamit, amiből majdan kialakul a jász közösség.

Ha sikerült ezt elérnie, már nagyon sokat tett a kitűzött cél érdekében, bár ezzel a nagy munkának az alapjait sem rakta le egészen.

A következő lépéseknek már határozottabb célok megvalósítására kell irányulniok. Meg kell keresni azokat a pontokat, ahol a jász érdekeket, a jász kultúrát,

gazdasági és művészi érdeklődést közös alapra lehet hozni. Számítlan ilyen közös érintkezési lehetőség van az egyesületek, gazdasági körök, hitelszövetkezetek, tejszövetkezetek, népfőiskolát végzetek, ezüstkészítők, különböző fokú tanítványok, sportkörök, legényegyletek stb. között. Láttunk már szép kezdeményezéseket ezen a téren a jászsági művészek, sportegyesületek és műkedvelők részéről. Ezeknek a gondolatoknak az ébrentartásában és továbbfejlesztésében látom az Ugar legfontosabb feladatát.

A részletekbe szándékosan nem bocsátkozom, arra lesznek az Ugar gárdájában sokkal hivatottabbak. A magam részéről csupán a Jászberényi Szent Ferenc-rendiek porciunkulai búcsújának felelevenítését ajánlanám. Ez a búcsú valamikor az egész Jászság nagy eseménye volt, melyre sűrű tömegek zarándokoltak el messze vidékekről. Szerintem ennek a búcsúnak napját ma is meg lehetne tenni a jász közösség ünnepévé, a nélkül, hogy annak egyházi jellegét érintenénk.

A vallásos nép lelkében mélyen

gyökeresik ennek a búcsúnak az emléke és tisztelete. Sok emberrel találkoztam már messze Jászberénytől, aki még a Lehelkürtnek sem igen hallotta a hírt, de a barátok búcsújáról jól ismerte városunkat. Azt hiszem, a Szent Ferenc-rend is szívesen karolná fel a gondolatot, hiszen végeredményében az ünnepség a jász összetartozandóság gondolata mellett elsősorban a vallásos érzés emelését célozná.

Örülnék, ha a tervet mások is magukévá tennék és ötleteikkel elősegítenék annak megvalósítását.

A tehetségmentés első éve a jászapáti gimnáziumban

Írta: Bognár József, gimnáziumi tanár, Jászapáti

Tehetségmentés! Erről a fogalomról az utóbbi időben többször írtak napilapjaink, folyóirataink a vallás- és közoktatásügyi miniszternek azzal a fontos bejelentésével kapcsolatban, hogy az idén 600 tehetséges falusi magyar gyermeket választanak ki a gimnázium I. osztályába és őket a Horthy Miklós ösztöndíjalap segítségével taníttatják. Április 30-tól május 2-ig Budapesten tanfolyam volt, amelyen 72 vidéki gimnáziumból 2-2 tanár vett részt, hogy elajánltsa a képességgemállapító vizsgálat módszereit. Ezt a tanfolyamot maga a kultuszminiszter nyitotta meg. Ez a körülmény is mutatja, hogy a kormányzat a tehetségmentést milyen fontosnak tartja.

A tehetségmentés nem új fogalom a Jászságban. A jászapáti gimnázium egyike annak a három (mellette még Szolnok, Mohács) intézetnek, amelyben a múlt év szeptemberének végén a hivatalos tehetségmentő munka megindult.

33 jelentkező közül 23 tehetséges, szegény falusi fiút vettünk fel akkor az I. osztályba tehetségmegállapító vizsgálat alapján. A 23 közül 17 jász községből valók. A tehetségmentő munka, mint az alábbi adatokból látni fogjuk, a Jászságban igen szép eredményekkel járt és nagy reményekre jogosít. Jász népünk szegény, tehetséges fiai kitűnően megállották a helyüket.

A meginduló munkáról annak idején *Fellner Ferenc* tollából jelent meg ismertetés az Ugarban. Bizonyára nem lesz érdektelen, ha most beszámolunk munkánk eddigi eredményéről és ezzel adatokat nyújtunk arra vonatkozólag, hogy mit várhatunk a most már országosan meginduló magyar tehetségmentés munkájától.

Először megpróbálom felvázolni a rendelkezésre álló adatokból a 23 derék magyar fiú szociális helyzetét. A 23 közül 14-nek a szülei néhány 100 P-t érő, de „saját” kis házukban laknak. Ez azt mutatja, hogy jórészt nem tengő-lengő, hanem szegénységük mellett is meggyökeresedett, vagy a magyar talajban gyökeret verni akaró családokról van szó. A 23 család összesen 25 szobában lakik, s a 25 szoba közül mindössze 4

padlás. Ha leszámítom azokat a családtagokat, akik már kikerültek a szülői házból, még mindig 118-as számot kapok, 118-an laknak 25 szobában, tehát majdnem 5 személy esik egy szobára.

A 23 család közül 10-nek van földje, összesen 53,5 hold. De ebből 39 hold 3 kisbirtokos családé. A 39 holdra azonban 10 gyerek van.

A szülők foglalkozása így oszlik meg: nap-számos, gazdasági cseléd: 9, kisbirtokos: 3, hasznosbérli kertész: 2, kisiparos: 4, gyárimunkás (sajt-, lágagyári): 2, postai, ill. községi kézbesítő: 2, csatornaór: 1. A szülők közül 2 havifizetétes, havi „jövendelműk”: 70—70 P volt 1941. szeptemberében.

A nagyapák foglalkozása szemléltetően mutatja, hogy mennyire a magyar föld derék, tehetséges fiait mentette meg a segítség az elkalodástól. A 46 nagyapa közül 29 gazdasági nap-számos v. cseléd és törpebirtokos, 8 kisbirtokos, 1 fuvaros, 7 iparos és 1 községi kézbesítő.

Szeptember 22-én a feladat súlyát átérző 7 pedagógus: a tankerületi királyi főigazgató, az intézet igazgatója és 5 tanár reggel 8-tól este 8-ig majdnem megszakítás nélkül való aggodó és tüprengő vizsgálgatása után eldől a 33 derék kis magyar — jórésztben jász fiú sorsa. Tízet fájó szívvel visszabocsájtottunk a földes szoba életszintjére, de 23 közülük boldog örömmel tekintett fel háta mögött álló könnyeszemű édesapjára, vagy édesanyjára, mikor a főigazgató úr kihirdette az eredményt. Nagy élmény volt ott állni az örvendő és csalódott szülők, gyermekek előtt, a megrendültség könnyé fátylósta el a lélekbe tekintő pedagógusok szemét.

S ezután 23 család készíttette fiát 2 napig a nagy útra, az útra, mely a földes szobából, kisablakos kicsiny házból a hatalmas, kétemeletes, nagyablakú, széles folyosójú gimnáziumba, s azon keresztül remélhetőleg a mélyből a felszínre, egy a szülők életénél jóval magasabb, de sokkal több felelősséget is jelentő életszintre vezet.

Lászan készülődött a kisablakos kicsiny ház, hogy elbocsássa nagyreményű fiát, lászan készülődött a nagyablakú hatalmas gimnázium is, hogy szeretettel fogadja falai közé a kis házak derék fiát.

S két nap alatt a szó szoros értelmében vett semmiből tanulóotthon (internátus) lett. A Jászmúzeum, két szertár átköltözött, egy harmadik szertár összehúzódott. Vöröskereszt, cserkészcsapat odaadta, amije volt. Hetedikes diákok jókedvűen, dalolva, fűtyrészeve hurcoltak nagy szekrényeket, állították össze ágyakat, tömtek szalmazsákokat, s az igazgatóhelyettes egész nap irányította a munkát. Az igazgató úr felesége, a nehéz ellátási viszonyokat legyőzve, biztosította, hogy izletes, bőséges meleg étel várja a tudomány besorozott kis katonáit.

S az ügybuzgalom, jóakarát, a szeretet valószínű csodát művelt: két nap múlva meleg otthon várta a kis sereget. Csillagolt a szemük, nem voltak félénkek, elfogódottak a nagy épületben, most megérezték, hogy itt szeretettel várták őket. Hamarosan úgy beleilleszkedtek az itteni életbe, mintha mindig itt éltek volna.

Az első héten nem kaptak még meg tanácsveiket. Hallás után tanultak. Így is egy hét alatt szinte teljesen utólérték osztálytársaikat, akiknek 3 hetes előnyük volt.

S aztán mentek haza a levelek: „Kedves Szüleim! Én itt nagyon jól érzem magam...“ Egyik levélben ez az érdekes megállapítás volt: „Itt sokat kell játszani.“ Ugy látszik, hogy a levél írója, aki teheneket őrzött, markót szedett, elszokott már a játéktól.

Eleinte furcsán áll kezükben a kés, villa, de néhány hét alatt megtanulják kezelni ezt is. Szüleik talán rájuk sem ismernének, ha évésüket látnák, vagy beszédjüket hallanák. A művelődés csodálatos gyorsasággal alakítja át legtöbbjüknek egész lényét. Nem ritka a „tudományos“ beszédtema az asztalnál. Megvitatják a tanultakat. Még a latintól sem ijednek meg. A kelkáposzta főzelékről többben csakhamar megállapítják: Non valde amamus.

Könnyen nevelhetők. Egyik fiú eleinte nagyon rakoncátlanul viselkedett, a tanulásban is meglehetősen felületos volt. Egyik felügyelő tanár egyetlen egyszer mutatott rá négyzsemzők hibáira és az esetleges következményekre, s azután a fiú egyszerre teljesen megváltozott, mintha kicserélték volna, egyik legderakabb tagja lett a társaságnak, s jeles tanuló.

Szeretnek tanulni. Többen mondták, hogy el sem tudják képzelni az életüket tanulás nélkül. A studium idejét szinte kikövetelik, nem hogy rövidíteni akarnák. A testi munkát is odaadással végzik: fűtést, vízfordást, mosodények takarítását.

Nagyon sokat lehetne még beszélni róluk, ha tér lenne hozzá. Így csak két jellemző dolgot említek még: Azt, hogy mennyire szeretik általában a tisztaságot. Eleinte állandóan kezet mostak, naponta húszszor is; és azt, hogy milyen vallásosak: reggel és este a legnagyobb áhitattal borulnak le imára a kápolna oltára előtt.

Es most lássuk a tehetségmentő munka számában megnyilatkozó eredményeit.

Szembe ötlő osztálytársaikénál feltűnően nagyobb testi fejlődésük. Az átlagos magasságnövekedésük október elejétől május elejéig 35 cm., a többi I. oszt. tanulóké csak 30 cm. Átlagos súlygyarapodásuk 348 kg., osztálytársaiké csak 21 kg. Közülük 4 kg-ot, vagy annál többet hízott 47,8%, a többiek közül csak 10%.

Tanulmányi eredményük is természetesen jóval különb a többiekénél. Az I. osztály I. félévi középdijjegye velük együtt 19, a legjobb az intézetben, nélkülük csak 21, pedig itt két tized nagyon sokat számít. Az ő érdemjegyük: 125; ez olyan bizonyítványt jelent, amelyben nem egészen 2 jó van, többi jeles. Huszonhármuk közül 13 kitűnő és jeles rendű, vagyis 56,6%, 71 osztálytársuk közül csak 5, azaz mindössze 7%. A 15 kitűnő rendűből 10 közülük kerül ki. Az elemi iskolából tiszta kitűnő bizonyítvánnyal fellépő többi 21 tanulóból csak 2 lett kitűnő rendű. A leggyengébb az eredmény latinból, de az átlagérdemjegyük ebből is 16, az osztály többi részéé pedig: 28. A 16 latin jelesből ők kaptak 12-t, a hátralévő 4-et az osztály többi 71 tanulója.

A mértéket (több jeles érdemjegy, mint jó) huszonhármuk közül csak három, vagyis 13% nem érte el. Előre láthatóan csak cnyien fognak a segítség további élvezetétől elesni. A többi 20 menetel tovább a fölfelé vezető úton, s nagy részük minden bizonnyal fel is fog jutni oda, ahová tehetsége, szorgalma érdemessé teszi: a nemzet vezető rétegébe.

Boldog örömmel vettük tudomásul, hogy soruk évről évre tetemesen növekedik. Intézetünkbe a május 28–29-én tartandó képességmegállapító versenyvizsga alapján 14 újabb jóképességű szegény fiút emel föl az Országos Magyar Falusi Tehetségmentés mozgalma. Az egész országban pedig 600-an indulnak majd el jövő szeptemberben a földes szobából a gimnáziumon keresztül a parkettes termekig. Adja Isten, hogy közülük minél több értéket tudjunk feljuttatni a nemzet vezető rétegébe, de úgy, hogy egy se feledkezze meg soha a földes szobáról, amelyből két kérges tenyerű egyszerű, derék magyar elindította.

Könyörög érettünk...

Szeretnék még egyszer:
először térdelni
az oltár gyékényszőnyegén,
de más ne legyen ott senki,
Krisztusom
csak Te, meg én.

Szeretném még egyszer hinni,
hogy hisznek az emberek,
Hiszik, hogy egy az Isten,
s hogy világi kőrötté
kerülnének.

Hiszik, hogy volt Istennek
egyszülött fia,
s az Te voltál, Krisztusom,
akit megcáfolt, bűnbádog,
koroztra feszített
— s ma is koroztra feszít még —
sok-sok testia!

Szeretném, ha mindenki hinné,
hogy harmadnapon
feltámadt a Halott,
ott ül Atyja jobbán,
s könyörög érettünk,
akik égre nézve várjuk
a holnapot.

KISKUN JÓZSEF

Jászárokszállás az Irodalomtörténet árnyékában

Írta: Császár Elek, polg. isk. igazgató, Jászárokszállás

Jászárokszállást eddig a magyar irodalom egyik nagysága sem vallotta ugyan még szülőhelyének, mégis büszke lehet ez az ősi jász település arra, hogy falai közt született meg a magyar vallásos líra egyik legeredetibb és legértékesebb művelőjének, Mindszenty Gedeonnak költői hírneve.

Mindszenty Gedeon, a jolsvai tekintélyes polgármesternek 23 éves pappia, kilenc évtizeddel ezelőtt, 1852. aug. 9-én került káplánnak Árokszállásra. Megszépet szívvel foglalta el államhelyét, mert ekkorra már elvesztette édesanyját, aki neki mindennél drágább volt ezen a földön, akinek kívánságára még arról is lemondott, hogy legforróbb vágyának engedve, társai példájára a szabadságharcban résztvegyen. Petőfi már elesett, Kossuth külföldön ette a hontalanság keserű kenyerét, Deák még hallgatott, s az irodalom fölött a cenzura vasvesszeje súlyl nehezedett érzékeny lelkére, a közeli megtorlásnak eleven emlékével, s az elnyomatásnak tengernyi keserűségével együtt. De a község kerekoszlopos, virágos portáinak vallásos lakói közt hivatásának élve, plébános, Tabódy Péter mellett nemsokára visszanyerte lelki nyugalomát, mert az árokszállásiak hamar megszerezték őt. Alig foglalta el állását, két hét múlva atyai jóbarátja, Kovácsik József egri papnevelő-intézeti kormányzó máris azt írta neki a többiek közt: „Uram fia! alig kurjant egyet a philisteusoknak (jászoknak) —, s máris felrugtatják a conventioját. Ha ez így megy: meg sem áll a püspökségig; nő, de akkor is Atyusnak hívjon ám; másképp megroppintom az infuláját a benne levővel együtt amúgy jászosan ám!“ Kiváló szónoki tehetsége rövidesen az egyházmegye határain túl is megbecsülést szerzett neki. Lelkészi és hitoktatói elfoglaltsága mellett talált időt arra is, hogy verselgessen, s a költészettel behatóbban foglalkozva műértéssel bírálja el költeményeit. Az irodalom iránt különben már korán kezdett érdeklődni. Kilencéves korában

már regényeket és drámákat olvasgatott, a középiskolában pedig a klasszikus irodalom remekei érdekelték legjobban. Amikor azután az egri papnevelő-intézetbe került, hamarosan termékeny tagja lett irodalmi körének, sőt egy évig írott lapjának egyikét is ő szerkesztette *Zsenge munkálatok* címen. Egyik írásával tizenéves korában pályadíjat is nyert. Közben verselgetett is. Első költeménye, melyet társainak is megmutatott, édesanyjáról szólt. Miután iskolai tanulmányait korán végezte el, mindjárt nem szentelték pappá, hanem addig az érseki hivatalban alkalmazták. Ekkor már rendszeres irodalmi tanulmányokat is végzett, és verselgetett is, de alkotásait még nem hozta nyilvánosságra. Csak amikor 18 hónapos római fölmenetessel pappá szentelve Árokszállásra került, lépett a nyilvánosság elé. Itt írta első költeményét, a *Madonna della Sedia* címűt, amely már nyomtatásban is megjelent 1853-ban a Szt. István Társulat *Családi Lapok* c. folyóiratában. Ezzel széles körökben keltett feltűnést, mert megéreztek az ismeretlen nevű vidéki káplán fiatalosan csillogó versében azt az eredetiséget, amely a vallásos költészetben új, eddig ismeretlen hangon szólalt meg. E Szűz Máriáról szóló költeményében azokat az érzelmeit tárja föl, melyek Ráfael közismert képének szemlélése közben támadtak lelkében. Ugy látszik, ez a kép sokszor lebeghetett lelki szemei előtt, hiszen az Isten-anyja és az elvesztett édesanya lelkében olyan közel áll egymáshoz! Nemsonára hővette ezt *Hütem, Kórógyon, A kat. egyház, stb.*, és az ismeretlen vidéki káplán neve egyszerre országoshírvé lett! Egyik fővárosi napilap már 1853-ban azt írta róla, hogy: „A Családi Lapok új évnegyedfolyamát szebb munkával alig nyithatta volna meg, mint Mindszenty Gedeon *Villámlások* c. gyönyörű költeménye, mely mind jellemzetes és valódi költői ihletet leheli összehajlítással, mind természeti szépségekkel gazdag képei, mind formájára és technikájára nézve méltán költészetünk legszebb

gyöngyei közé sorozható...“
Pár év múlva Toldy Ferenc, az irodalomtörténet szaktekintélye állapította meg róla, hogy: „Valahára egy kifejezett költői tehetőség!...“ De nemcsak az irodalom berkeiben értékelték őt, hanem érseke, Bartakovics Béla is elismerte irodalmi sikereit. Amikor 1853-i bérmutján Árokszálláson szónokolni hallotta, elhatározta, hogy Egerbe helyezi, hogy a megye székhelyén bővebben találgatható művelődési eszközök hasznára fordíthassa. Így került az 1853. okt. 31-én kelt érseki rendelettel Egerbe, ahol az évekig tartó hallgatás után ő indította meg a nagy multira tekintő irodalmi kör működését.

Rövid 15 hónapi árokszállási tartózkodása életének legkedvesebb szakasza volt, mert ifjú lelkesedéssel innen indult el azon az úton, amely a halhatatlanságba vezette őt! Emléket kegyelettel őrzi a jászárokszállási állami polgári fiúiskola, melynek önképzőkör az ő nevét viseli, s mely felvidéki tanulmányútja során elzarándokolt a cseh megszállás alól felszabadult szülővárosába is, hogy áldozzon halhatatlan szellemének.

TINEKTEK ADOM A BABÉRT...

Oh, én tinektek adom a babért.
Ti névtelen, ti szürke asszonyok...
Vállatokon kik terhet hordotok,
Keresztet, mit az Isten rátok mért...

Örsemek vagytok, ott a kis tanyán.
Szükségben erősek, nagyok...
Kik álljátok a robotos napot...
Olyan mindégylk, mint volt az anyám.

Munkában lát az első hajnalpír,
A késő éj, a nap, az alkonyat...
Az anyaságok soha nem lohad.
A szeretet a végtelent elbírt.

Isten tinektek Ily kardot adott...
Bölcsőt ringató, drága hű kezek...
Nem asszonyok, hősök, szentek ezek...
Ti minden harcot jól harcoltatok.

Vajjon van-e, ki becsüli és megért?
Mint jöttök, éppúgy tűntök névtelen...
Sírótok süppedt, talán feltelen,
Azért adom hát néktek a babért...

Benkéné Reinekt Mária

Árva Julis karácsonya

Írta: Hatvani Sándor

Egyik őszi estén plebánosom megszólalt ujságja mögött: karácsonyra nálunk is színdarab legyen! A fíú tisztelet megakadályozott abban, hogy megkérdezzem: hogyan és miből? De magam is olvasva a röcsöge-piskolti szenzációsan sikerült előadás pazar sikerét, munkához láttam.

A Mindenható teremteskor mondhatta a „legyen“-t, mi hiába mondtuk, nekünk már dolgozni is kellett hozzá. Rendelkezésünkre állott iskolánk 6x10 méteres terme. Színpadi felszerelésünk leltárában azonban csak egy szám szerepelt: „0“! A dolog ennek ellenére sem keserített el, csak a darab utáni lázas keresgélés közben sajnáltam, hogy annak idején, a szeminárium pipázójában rendezett drámákon, mindig csak mint néző vettem részt. Választásunk „Árva Julis Karácsonya“ c. darabra esett.

Olvasgattuk a szerepkönyvet: „Háttérben idekélő hegyek, előtte virágzó fák, kanyargós úttal.“ Ezt kellett megfestenünk. Tanakodás közepette a gyerekek azt tanácsolták, fessük le Molnár Endrét az egyik fára, mert így a kép szebb lesz. Lelkesedve varrogattuk a csomagolópapírokat, próbáltuk festeni, de lefolyt. Ekkor jutott eszünkbe, hogy, beenyvezük, s a földön fessük meg. Iskolánk kerítéséből ideiglenesen kivettünk minden harmadik lécezt, erre szegeztük fel festményeinket. Gyerekeinknek szörnyen tetszett a dolog. A felállított képek közt minden fenyegetés ellenére bűjósákat játszottak, olyan sikerrel, hogy valami tízszáz kellett a festményeket előadásig ragasztanom.

A világot jelentő színpadidesszák egyelőre a fakereskedésben voltak. Költség kímélése céljából kémlelősetárra indultunk a tanító úrral, s sanda mézárosi pillantások közepette Dudás Mihály nagykapujában állapodtunk meg, mint ami színpadnak megfelelő lesz. Alája összecsodottuk falunk meszeléshez használt bakjait. Pusok Borácé magas volt, Gallyaséké alacsony. Mi a cél érdekében, Borácék elképzelhetően mérsékelt örömeire, fűrészeszel s hozzásegezéssel megfelelő közönsévezőre hoztuk őket. Mihályunk mindenhová, de leginkább a pokolba küldte a gyerekeket, midőn nagykapuját leszedték. A végén csak beleegyezett a harácsolásba, de azzal a kikötéssel, hogy minden unokája szerepeljen a darabban. Szemrebbenés nélkül belementünk, mivel a darabunkban csak 8 szereplő, Mihályunknak pedig 17 unokája volt. Ugyanezt megígértük természetesen Pásztoréknak, Bariéknak, Majoroséknak, miáltal a darab iránti érdeklődést természetesen felidéztek.

A szükséges színpadi bűtorzat is előkerült. Kár, hogy a lepedőkön ott díszelgett a felirat: „A diósgyőri-vagyár fűrdőjének tulajdona.“ A poharakon pedig: „Loptál a dvagyéi kantinból.“ Hiába üvöltöt a lopott holmi gazda után, ez a kis erkölcsi folt a sötétfehér függönyön, mégsem okozott különösebb feltűnést.

*

A próbák, mint írni szokás: lankadatlan erővel folytak. Szentmártoni tanító úrnak a próbára azant egy hónap alatt alig fogyott el két nádpálcaja. Csak a heteken át dúló olvasópróbák alatt jöttünk

rá a Jézuskát játszó Király Károly egyéniségének olyan súlyos voltára, hogy nemcsak a szereplő anyja, de az összes szereplők sem tudták együttesen a bölcsőből kiemelni. Így helyébe begrattuk Bogár Lajost. „Persze, azokat szereti a tanító, 2 gyerek is játszik a darabban, no nem hiába küldött az anyja öt évvel ezelőtt neki egy kendermagos csirkét. Ne menjetek el ti se!“ mondá a falunak néhány szája.

*

A főpróbán már előrevetődött a másnapi bombasiker fénye. A darabban nem sokan szerepeltek, de mi betettünk valami 30 szereplőt statisztának: utcai járókelőnek, angyalnak minek. Nógrádi Veron akkorát ugrott örömeiben, hogy kiszakajtott a színpadon, s a kapu, illetve a színpad mellé zuhant. Ragaszthattuk papírosainkat, moshattuk véres képét. A világitást úgy oldottuk meg, hogy a kántor fiának motorbiciklijét az utcán falhoz állítottuk, Bosch-lámpáját színpadunk mögött én tartottam a kezemben. Remekül működött. Nem is szórt: ontotta a fényt. Kár, hogy mire komolyan használatba vettük volna, a motor „pillanatnyi“ üzemből zavart kapott, még nagyobb kár, hogy e pillanat az előadás után harmadik hétig tartott. Ennek hiányában kápláni villanylámpásomat, majd midőn ez is cejtörtököt mondott, görög tűz alkalmazását határoztuk el.

*

Előadásunkon határozottan kidomborodott a nagy színházi bemutató jelleg. Ott láttuk a kormány képviselőjében az első sorban Molnár Albert bíró urat, míg a helybeli örök ellenzékét, vadonatúj eszímában, tisztaújlaki bajuszpedróval jelentőség-teljesen illatosítva, Márton bá képviselte. Középen két szék volt: plebánosom s a jegyzőnk részére. A terem felét elfoglalta a színpad. Nézőtérnek maradt 3x5 m² terület. Falunkban az a szokás, hogy ifjúságunk nadrágos része 12 éves korától haláláig az istállóban rendezti be hálószobáját, s a ruhatarát is ott őrzi. Így a teremnek egyre sűrűbb lett a levegője, s Molnár Ignác községi pénztárnok, ki egy pénztárt jelentő modiónós-skatulyával ült az ajtó elé, még határozottan jól járt. A színpad előtt ég egyetlen Aladin-lámpa pislákolni kezdett. Titokban kinyitottam az egyik felső ablakszemet. Plebánosom azonban mindjárt be is csukatta.

Ekkor vettük csak észre, hogy hiányzik primadonnánk: Sepsi Margit. Szalajtottunk érte: Nincs seholl! A vér elhült bennünk. A csöndet Gallyas Eszter törte meg: Eljáztsom én! Itt voltam minden próbán. A beugrás remekül sikerült. Mint később kiderült, primadonnánknek nézeteltérése volt anyjával, a déli mosogatás körül, anyja jól elpáholta, mire ő bánatában felment a szénapadlásra, hol sírdogálás közben elaludt, s csak az előadás után ébredt fel.

Ugy látszik, tőle ragadt rá az álmoság lámpánkra is, mert az is átlagban ötpercenként elaludt. Ilyenkor jegyzőnk általános figyelem közepette falusi pápi életünk örök Pegazusáról: az illetékegyenértékéről csevegett. Ezalatt természetesen az előadás szünetelt. Szereplőink a tömeget látva, elbűsítették magukat, hogy habár szerepében az volt: „Édes anyám, én úgy szeretek imádkozni“, hogy helyette ezt rögtönözte: „A kutyafáját! Megint mákosgubát tetettek ide, tudjátok, hogy nem szeretem!“ Ez a rögtönzése a férfinépnél viharos tapost aratott. A fejtelenség végleg lábrakapott, midőn a színpadon hó esett. Árvai Gyulánk, kire a havat jelképező használt irkalapok szaggatását bíztuk, buzgóságában néha az irkák színes fedelét is felhasználta. Így felváltva fehér s bordó hó esett, sőt a végén a havat rejtő élesztősládat is az egyik szereplő ölbe ejtette. A szereplők helyszüke miatt a színpad alatt közlekedtek, s az olajos padlótól a fehérruhás angyalok hamarosan átalakultak abszuszínékké.

kat. Bogár Lajos a szerepében már oly otthonosan mozgott, hogy habár szerepében az volt: „Édes anyám, én úgy szeretek imádkozni“, hogy helyette ezt rögtönözte: „A kutyafáját! Megint mákosgubát tetettek ide, tudjátok, hogy nem szeretem!“ Ez a rögtönzése a férfinépnél viharos tapost aratott. A fejtelenség végleg lábrakapott, midőn a színpadon hó esett. Árvai Gyulánk, kire a havat jelképező használt irkalapok szaggatását bíztuk, buzgóságában néha az irkák színes fedelét is felhasználta. Így felváltva fehér s bordó hó esett, sőt a végén a havat rejtő élesztősládat is az egyik szereplő ölbe ejtette. A szereplők helyszüke miatt a színpad alatt közlekedtek, s az olajos padlótól a fehérruhás angyalok hamarosan átalakultak abszuszínékké.

A dráma kifejtette egyre veszesebben közelgett. A szerepkönyv szerint: „Vakító fényben megjelenik a Kis Jézus. Mondja: Ugy-e vártatok? Itt vagyok, — s erre megajdája őket!“

Már majdnem elértük a csúcspontot jelentő zárójelenethez, mikor a lámpánk végkép elaludt. Vadász tanító úr baljósátúan krárogott. A közönségnek a váratlan helyzet nagyon tetszett, a darabhoz számították. Szentmártoni tanító úr előtte a görög tűz tartalmazó port, a Jézuská azonban lassan mászott elő a színpad alól. Ugy löktük be a színpadra. A „vakító fény“ azonban csak nem akart felvillani. Bogár Lajos a sötétben meg se mukkant, hiába biztattam. A tanító úr, végkép nekikeseredve, rászórta a tűzre a pornak felét. Óriási pukkanás, pokoli füstölés támadt, mely pillanatok alatt kénhidrogénnal telítette meg a termet. A helyzet mentésére Szentmártoni rászórta az egész adagot a tűzre. Ez felvillant, dörrent, és szét-freccsent.

A vitézek hazája ünnepli hőseit

Írta: dr. Kemenes Antal

A világtörténelem társtalan nemzete vagyunk. Társtalan, mert vérell, könnyel írtunk egy ezred-éves történelmet. Zárt sorokban indultunk el az első és második világháborún keresztül a második ezredév és az örökkévalóság felé. A honalapító Árpádtól az országgyarapító, legfelsőbb hadurunk magas személyiség, a népek útközpontjában: Nyugat, Kelet, Észak és Dél kapujában álltunk és állunk a viharban rendületlenül. A keresztény vallás és műveltség védelmében Csarhalomtól, a mai magyar honvédegyezsajtól hangos ósmagyar haza, Lebédiaig végvár voltunk. Végvár vagyunk. Vér és lelkialkat szerint még az Isten is katonaságunknak teremtett minket, akárcsak Leonidas és Caesar népét. Katonaküldetésünkben lelünk isteni fémmelést kapott. Kardunk a kardok kardja, királya lett. Ennek a kardnak legendája, híre, neve, becülete, fénye öt világrészt hódított meg. S ragyogta be a magyar nevet örök dicsőség fény-sugarával.

Bölcs Leó császár írja „Taktika“ c. művében: a magyarnak legfőbb gondja, hogy „elleneségeivel szemben vitézul viselkedjék.“ A császári történetíró „És mint ezervek megállapítása ma éppen“ úgy

A közönségünk fejvesztve húzott ki. Szerencse, hogy Pusok Bora a füstfelhőben meglátta unokáját, s azt a véleményt hallatta elsőnek: Csodaszép volt! A csatát így megnyertük, mert a falu szépen utána mondta. Principálisom a zárójelenetet nem találta eléggé hatásosnak, mondván: máskor ne kéngázzal, hanem az érzelmek viharával csaljunk könnyet nézőink szemébe.

Midőn a lámpát újra életre keltették, akkor vettük észre a tanító úr vadonatúj télikabóján díszelő 6 drb. 10 filléres, az én címádámon pedig egy 50 filléres s mellé egy 10 filléres nagyságú égött lyukat. Így nem panaszkodhattunk, egyenértékű kaptunk mindketten. Pusok Bora lopott lepedője is kiégett valami öt helyen. Mi óvatosan levágtunk belőle vagy másfél arasznyit. Bora csak mondta utána: „De összement e lepel, már nem éri végig az uram ágát. Ugy látszik, a kéjgáttól!“ Mi boldogulva hagytuk meg őt boldogító hitében.

*

Megcsináltuk az egyenleget. Hites könyvszakértő talán talált volna benne hibát. Nem vettük be bár a Követel rovatba a télikabót, címádámat, 3 gyereksapkát s a Dudás Mihály kaputlan udvaráról ellopott vasborona, s 16 sütőtök árát, Borának lepedőjét, csak a festékért, petróleumért a Hangya 14 pengőjét. Molnár Ignác cigarettás dobozában a régi krajcárok levonásával 6 P 27 fillért találtunk, a Tartozik rovat részére.

Erkölcsei sikerünk azonban óriási volt. A napok, a gonosz napok mit tehettek? Peregtek tovább! A darab azóta kánon lett. Ha most rendezünk, így fohászunk: legalább úgy sikerüljön, mint anno dazumal az Árva Julia karácsonya, a „legfőnyesebb“ karácsonyi előadás.

időszerű és igaz, mint az első világháború alatt a volgamenti kozák aggyastán magyar katonasértekezése. Mikor érdeklődésére megtudta tőlem, hogy magyar vagyok, a megbecsüléstől felvillanó szemekkel csak ennyit jegyzett meg: „Híres, neves, vitéz nép fia.“ Ugy érzetem, hogy az orosz birodalmon kívül öt világrész népe szólalt meg az aggyastán kozák ajkán. A magyar katona előtt az első világháború alatt még az ellenséges cári sajtó is meghajtotta az elismerés zászlaját: „Világhíres őseikhez méltóan harcolnak.“ Ahol észre, leleményességre, lélekegyensúlyra, vagy sorsdöntő front-áttörésre van szükség: a központi hatalmak legjobbjának a magyar, — szőlt az orosz nemzeti sajtó megállapítása. A francia Michelet írja: „A magyarországi a nemzetek hőse!“ A szüntén francia Tissot is elismeri, hogy Magyarországon nemcsak a férfiak, hanem a nők is hősek. 1848-ban a magyar anyák maguk adták a kardot fiaik kezébe, akárcsak az első, vagy a most dúló világháborúban, vagy mint a spártai anya, mikor a csatába induló fiának átadta a pajzsot győzelemre, vagy halálra. „Ezzel, vagy ezen“ katonautravalóval búcsúzott a hadak útjára távozó gyermekétől. Piskinél és Bra-

Hazáért!

Es az egyetlen szó diszít a Nemzetvédelmi Keresztet, amelyet Kormányzó Urunk a vörös uralom és a nemzetközi forradalmak idején különös érdemeket szerzett magyar honfiak és honleányok kitüntetésére alapított.

Ez a rávésett egyetlen szó mindent indokol, s mindent megmagyaráz. Valahogy úgy megfordósodik tőle minden igaz magyar szíve.

Városunkban a magas kitüntetést Antalóczy József tanító, dr. Erdődi Ernő m. kir. pénzügytanácsos, Fecské Sándor kormánytanácsos, László József tanító, vitéz marosfalvi Lengyel István városi tisztviselő, Szentkirályi Tóth József m. kir. állampénztári tiszt és dr. Wéninger Géza kapták meg.

Büszkén tekintünk Reátok, Nemzetvédelmi Kereszt tulajdonosai, mert tudjuk, hogy akkor teljesítették honfitú köteleességeteket, amikor a nemzetnek arra legnagyobb szüksége volt. Porba sájtva, barát nélkül, testvértelenül álltunk a környező népek szuronьерdoi között. A fájdalom, a felháborító zokogás, amit Erdély, a Felvidék, Bánát, Bácska elvesztése okozott, megbénította karunkat. A nemzet testén vörös martalócok rágódtak, és tették bizonytalanná jövő sorsunkat. Körülöttünk kihamvadt tűzhelyek pernyéjét hordta széjjel a szél.

Mikor már azt hittük, hogy itt nem segít se könny, se vér, mikor a saját tehetetlenségünket átkoztuk, a eőtét magyar tájakon kigyúlt itt is, ott is a fény. A Ti nemzetmentő cselekedeteitek fénye mellett azután mi is megláttuk fogásra akasztott ősi kardunkat, és ezeknek a nyomán ugyanazt az ítéletet kezdte verni szívünk, mint a Tíétek. Megszűnt a csodavárás, a példa követőket kapott, és az álmok cselekedetben szinesedtek ki.

A kezdeményezés a Ti érdemeitek. A hősi kezdeményezés, amely életre-halálra szól.

A Nemzetvédelmi Kereszt fénye hirdesse a késői utódoknak is, hogy az a nemzet, amelynek nehéz időkben mindent feláldozó hősi fiai vannak, nem veszhet el, annak az éllete örök.

Biró József

SPORT

Még a sportpályákat mindenütt hó takarta, mikor a Magyar Labdarúgó Szövetség székházában már javában folytak a tárgyalások, miképpen lehetne az ország minden részét, egész ifjúságát bekapcsolni a sport valamelyik ágába. A zöld asztalnál már láttuk az új csapatokat. Terveink nyomán láttuk az egész Jászág labdarúgó sportjának mozgalmas életét. A tervek nyomán közöltem az Ugar februári számában a meginduló nagy munka nehézségeit. Mentek a körlevelek a Jászág minden nagyobb községébe. Megjelentek a propaganda minisztérium falragaszai: minden sport honvédelem. A gyep is szépen kizöldült, de a legtöbb helyen üres maradt. Hol maradt a drága magyar ifjúság? Ezekért valaki felelős! Felelős az egész nemzet egyetlen elött.

Mi a sikertelenségek láttára sem csüggedünk! Szeretnék még egyszer szólni a hallókhoz. Mit is akarunk!? A Magyar Labdarúgó Szövetség kérésére jóváhagyta a „Jászág Alosztály” tervét. Célja: minden jász községnek a beszerzése az ország egyetlen tömegsportjába. Nem mintha más sportág nem volna hasonlóan fontos és nemzetnevelő, hanem mert mint küzdőjáték, a világ gigantikus harcának sikeres levezetéséhez az egyik legjobb előiskola az ifjúság számára. Az országos Szövetség az első három helyezettet díjazza. Azonkívül az összes résztvevő csapatok kapnak egy-egy oklevelet annak emlékére, hogy résztvettek a Jászág sportjának megteremtésében, mint úttörők.

Amint már közöltem e lap hasábjain, az Országos Sport Központ egyetértve a MLSZ-szel segílyt is kíván nyújtani az arra rászoruló egyesületeknek. Rendelkezésre áll, ha csekély is, a versenyek bevétele. Gondot jelent az elindulás, küzdelmet a fennmaradás. De az a nép, mely nem tud küzdeni, csak apáink örökségéből akar megélni, előbb-utóbb koldussá szegényedik és nem méltó arra, hogy helyet kapjon az új Európában.

Hallom az ellenvetést is! Nehéz utazni! Valóban nehéz! De ha ilyen arányilag kis akadállyal nem tudsz megküzdeni, akkor félő, hogy az élet-halálharc egyáltalán nem fog sikerülni. A mi fiaiunk 60 km-t tettek meg tár-

szekéren és nem történt semmi bajuk. A versenyen pedig győztek. Kell ennél több?

Nincs vezetők, kiáltják a másiek oldalról! Ez már nagy baj, de nem leküzdhetetlen. Kedves sportolni vágyó magyar ifjúság! Most csak Hozzátok akarok szólni. Akartok sportolni? Teljesen tőletek függ! Kérjétek fel valakit vezetőül! Vannak ott erre alkalmas emberek. A káplán úr, tanító úr, gyógyszerész úr, vagy a községházáról valaki. Nem hinném, hogy ne akadna egy ember, aki szereti Titeket, aki szereti a magyar ifjúságot és kész azok nevelése érdekében szabadidejének egy részét a Ti testi és lelki fejlődéséért feláldozni! Küzdeni, győzni vágyó magyar ifjúság! Ne engedjétek kialudni a feltevétekben a szebb és boldogabb jövő utáni vágyat! Látjátok, Jászkisér, Jászapáti, Jászárkáhalma már megértette a kor hívó szavát! Gondoljátok, hogy náluk nincsenek akadályok? Azért férfiak, hogy legyőzzék! Irjatok, próbálunk mi is közbenjárni az illetékeseknél. Feltétlenül várunk Benneteket a Szebb Jövőért való nagy munkára.

Kovács István hitmanár,
Jászág Alosztály eln.

A jászberényi Lehel NB. mérkőzéseinek a képe rendkívül érdekes. Érdemes megfigyelni, elemezni. Nincs szív a játékosokban, mondja a közönség. Nem csodálható, mondják az igazi sportolók. Baj van mindkét részen. Évek óta figyelem a csapat munkáját és a közönséget. Tanulásból, de legfőképpen okulásból, a nélkül, hogy bárkit is bántani akarnék, összegezném észrevételeimet.

A csapat részéről a baj főokát abban látom, hogy előre elkönnyvelünk győzelmet és vereséget. Pedig ilyen nincs. Mindig úgy kellene játszani, hogy a 90 perc alatt, ahogyan megnyerhetem, úgy el is veszíthetem a mérkőzést, vagy fordítva. Viszont csapatunk, ha megszerzi a vezetést, már biztosra veszi a győzelmet. Ez okozza azután a játék ellanyhulását é végén a vereséget. Ha pedig az ellenfél szerzi meg a vezetést, szinte megüli a csapatot valami kimondhatatlan fejnélkültség és küzdeni nem tudás! Szinte az látszik a játék képén, úgyis min-

ÉLES SZEMMEL KÖNYVEK

Hatalom és dicsőség

Sigrid Undset nobeldíjas regényének fordítását fogadta ilyen nyugtalansággal és ellentmondással a magyar közönség, mint most Graham Green *Hatalom és dicsőség* című könyvét. Mit akar ez a könyv? Barát írta, vagy ellenség? Gúnyolja és gyalázza, vagy dicséri és magasztalja az Egyházat? Kérdik főképpen a katolikus olvasók.

Az ilyen zűrzavar és ellentmondás irodalmi izlésünk bizonytalanságát mutatja. Feltárja annak, milyen szegényesek ítéleli szempontjaink. Idő kell, míg tisztába jövünk valamivel. Ma már senki sem vonja kétségbe, hogy Undset könyve irodalmi remekmű és kifogástalan katolikus alkotás. *A Hatalom és dicsőség*ről is előbb-utóbb kiderül, hogy művészi szempontból is jelentékeny, katolicitásához pedig szó sem férhet. A félreértés oka, hogy a mű világlátását még mindig csak a tárgya szerint akarjuk megítélni. Hiába folyt annyi szó és vita erről a kérdésről, csak az olyan könyvet szeretjük elfogadni katolikus írásműnek, amely nem tesz tudomást arról, hogy a vallásos és az egyházi életnek is megvannak az emberi elemei. Pedig vannak nemcsak emberi, hanem sátni elemei is, és ezek bizony nem egyszer elnyomják az istenit.

Ez a regény a mexicói egyház-üldözést egy iszákos pap bujdoklásán, elfogatásán és kivégzésén mutatja be. Ha csak a pap külső életét figyeljük, a történet valóban nem épületes. Emberi becsvágyakkal lesz pappá. Könnyűnyelvű társalgó és szórapoztató. Az üldözés elől sem hivatásszeretből nem menekül a többi pap, hanem hányaveti magabizásból. Ami bizony megcsalja. Az izgalmak rászoktatják az ivásra, egyéb bűnökbe is belesik. A testiégbe is, és amerre megfordul, megbotránkoztatja azokat, akik megtudják róla, hogy pap. De ez a pap egy pillanatra sem veszíti el sem bűnösségének, sem felelősségének tudatát. Nem keres melegséget, igazolást bűnei számára. Tiltakozik ellene, hogy az Egyház papjait és vértantúit olyanoknak képzeljék, mint ő. Igazságérzete

den hiába! A hozzáértők és jóakarató bírálok megállapítják, hogy a csapat tud, a csapat szépen játszik és a két pontot az ellenfél könyvelni el!

Akik aggodunk a Lehel NB-ben maradásáért, keressük az okot! Hol van hát a hiba? Ha elfogulatlan bíráló akarok lenni, nyíltan meg kell mondjam, a baj főoka a közönségben keresendő. A közönség túlzottan nagyigényű. Mindig győzelmet akar és nem tudja elviselni a legkisebb hibát sem, még kevésbé a vereséget! És mivel járul hozzá a csapat győzelméhez?! Szomorú kimonadani, semmiel! A közönség nem szereti a csapatot, nem szereti a játékosokat. A közönség legnagyobb része igazságtalan. Ahol szeretik a csapatot és győzelmet akarnak, szünni nem akaró hangorkán süvít és üvölt és biztat! Nálunk néma csend. Fagyasztó dermedtség! Ha még csak ez volna?! Szomorú és a legnagyobb igazságtalanság! Ha valami nem sikerül, ócsárló szavak: biztatás helyett fütty, szidás és szeretetlen megjegyzések! Kérde, hogyan várhatnánk ilyenek után a csapat-ól és annak minden egyes tagjától lelkesedést és önbizalmat?! Hogyan küzdjön az a csapat, melyhez nincs egy biztató szavam, ha ereje és önbizalma meginog. A közönség ne akarjon minduntalan jótanácsot adni. Ha azt akarja Jászberényi sportpártoló közönsége, hogy NB. csapata legyen, ne szüntse meg egy pillanatra sem buzdítani, lelkesíteni a csapatot, ha mégannyira vesztesre áll is. Biztos vagyok benne, hogy mihelyt ócsárlás helyett kizárólag csak buzdítás és pillanatra sem szüntelől „hajrá” hallatszik, visszanyerik az elernyed izmok rugalmasságukat és a csapat győzni fog. Sőt, akkor biztos vagyok benne, hogy Jászberénynek lesz NB. csapata. Azokat pedig, akik csak bántani tudnak buzdítás helyett, nagyon kérjük, maradjanak el a mérkőzésekről, mert ha ezen a vonalon nem történik változás, akkor nem a csapat, nem a vezetőség, hanem a közönség lesz az oka, hogy jobbsorsra érdemes csapatunk kiesik az NB-ből. De az ilyen közönség nem is érdemli meg, hogy NB. csapata legyen! Még kevésbé, ha a csapat a buzdítás ellenére sem tudja visszanyerni önbizalmát és mindent elsöprő erejét.

KOVÁCS ISTVÁN

Mussolini a fasiszta állam megindításakor azonnal megindította a „háza csapatát”, melynek eredményei millió tonnában hamrosan mutatkoztak Itáliában. Minket nem valami nehezen eltűrhető diktátor, hanem az egyre jobban szegényebbé váló éléskamráink, a semmi cikkel nem szolgáltató piac, kényszerít e csatára. Ott minden egyes földművesnek azonnal meg kellett csinálnia a cement trágya gödröt. Ennek elkészítését a Duce villámkiállításai alkalmával maga személyesen ellenőrizte.

Nem tudjuk, van-e nálunk ilyen ellenőrzéssel megbízott szerv. Ha lenne, bizonyára sírvafakadna a berényi határban járva. A peresi dülön két helyen, a pelei iskola előtt a dülön, a hatalmas trágyatelep úgy van elhelyezve, hogy minden talajjavító tápértéke a dülő árkába folyik. Sok helyen mai napig is a beszántatlan, bevetetlen földön ott van a tavaly nyáron szétszórt trágya, tápértékével, a föld termésével együtt elpuasztva. A tulajdonosok vajjon nem érzik, hogy amit a rossz gazdálkodással a földből nem hoznak ki, azt a nemzet zsebből lopják ki?

Ugyanezt kell elmondanunk a vitamin-keretről is. A piac nem képes kielégíteni a keresletet. Budapest, Szolnok közparkjaiban, egyébként művelésre be nem fogott területein: utca szegélyein, parkjaiban, töltés oldalain mindenhol sádség, napraforgó, ricinus van vetve. Vajjon mennyit tettünk mi a nemzeti olajcsatának megnyeréséért? Talán nálunk nincsen háború?

Az Úr Jézus a csodás kenyérszaporítás alkalmával nem hívott össze értekezletet, hanem leültette a népet, békét torentett és szétörödelve a kenyeret, szétosztotta a népnek. Ha kevesebbet értekeznek, ünnepeknél, talán többet tennénk! A Bajtársi Szolgálat megszervezése nálunk is sürgős. Milyen lélekkel harcolhat a honvéd, akinek a felesege a három gyereke itthon 10 nap óta nem látott kenyeret, mert a most tavasszal behívott apuka tavaly aratáskor is katoná volt? Egy hazulról kapott, megelégedett séget hírladló levél, jobban lelkesíti a fronton lévő katonát, mint egy ott megnyert csata. Ezért a levélért csatázzunk, minél több tettel és minél kevesebb értekezlettel és összejárással.

A jászapáti gimnázium érdekes és szép kezdeményeső törekvéseiről mindenkivel örömmel kell tudomást venni. Az iskola lelkes és tehetséges ifjúsága Bognár József tanár rendezése és irányítása mellett nagy sikerrel játszotta el Emmet Lavory „Az Úr katonái” c. drámáját. Az előadást Jászapáti közönség is megismételték, s ott is éppen olyan sikert arattak, mint odahaza.

Bennünket különösen két dolog ragadott meg. Az egyik a jászapáti vendégzsereplés. Ezt a bator kezdeményesést a Jászág többi iskolájának, és egyesületének a jövőben feltétlenül követnie kell. Ha van értékünk, mutassuk be a Jászág többi községében is! A másik: az új világháború hősei iránt megnyilatkozó kegyelet legszébb formájával találkozunk itt. Az előadások bevételét az intézet egykori növendékének Jászó (Fellner) Tióvár emlékének megörökítésére fordítják. A nagy-úttant vitézségi éremmel kétszeresen kitüntetett Jászó (Fellner) Tióvár az orosz fronton halt hősi halált... A jászapáti gimnázium bator kezdeményesésének, szép kegyeleti formájának követőkre kell találnia!

nem tudja elviselni, hogy a valószínűleg jobb színben lássák. Nem is lehet róla mondani, hogy az iszákosságon kívül más rosszban megrögződött volna. Aggódik, ha mást a bűn veszélyében lát, és iparkodik kiszabadítani belőle. Ha a maga papi ténykedését — éppen büntudata miatt — nem is értékeli sokra, és gyakran ideges, ingerlékeny, ha ilyen szolgálót kérnek tőle, a szentségek erejének tudata sértetlenül él benne. Haldoklóhoz való hívással csalják vissza, amikor már elmenekült Mexico területéről, és megy, bár tudja, hogy a fejére tűzött jutalomért rendőrkézzre juttatják.

Kivégzése előtti éjszakán úgy vizsgálja magát, mintha a győntapatsékból kérdezné valamelyik papjáról. Igaz, közben maradék pálinkáját is kortyintgatja. Nem tudja figyelmét megfeszíteni és kifejezetten a tökéletes bánatot sem kelti fel. És mégis nem a tökéletes bánat egyik formája-e, ami benne végbemeget? „Könnyek csorogtak alá az arcán — nem a kárhozottól félt mostan, háttérbe szorult még a félelem is, melyet a fájdalom miatt érzett. Végtelenül elkésértette a gondolat, hogy üres kézzel áll majd Isten színe elé. Ugy érezte most, könnyű lett volna szentté lennie. Csak egy kis önuralom és bátorság kellett volna hozzá. Ugy érezte magát, mint aki másodpercekkel késett el a találkozáson, amelyen boldogsága múltott. Már rájött, hogy egy dolognak van értelme csupán — szentnek lenni!”

Szomorú, elcsúszott papi élet tragédiáját mutatja ez a könyv, de nem a legrosszabb fajtáét. Naturalista regény? Vannak erősen naturalista részletei, az egészet mégis inkább idealizmus hatja át. Szerzője semmiesetre sem akart olyan kenetes történetet írni, amelyet könyvben éppen talán eszméletlenül olvastat a fiatal Juanról, de katolikus művet akart alkotni. Papi alakjának ábrázolásával és azzal is, hogy az utolsóként tartott pap agyonlövésének pillanatában megjelenteti a másik papot, azt fejezi ki, hogy az egyházban sokkal több kegyelem és rejtett erő működik, mint amennyit a felületen kutató elme észrevesz.

Graham Green nagy felkészültségű író. Isemri teológiánkat. A kényes tárgykörben sehol sincs elírás. Isemri az írásművészet

eszközeit is. Annyira, hogy a legegyszerűbbeket tudja kiválasztani. Elejti a hatáskiváltó eszközöket. Erettizlést, inyeneknek való olvasmány. Akik félpengős regényeken nevelődtek, ne fogjanak az olvasásához.

Léko Béla.

Gáspár Jenő: Aranylegenda.

Elbeszélések. Singer és Wolfner kiadása. Budapest.

Míg a magyar sereg Árpád vezérrel Kiovo sarcolta, a bolgárok feldúlták Bzalkost. Új haza keresésére kell indulniuk. Árpád hívja a sámánt és jóslatot kér tőle. A jövő köde egy-egy pillanatra átlátszóvá válik, és átsejlenek a magyar tragédiák. Mintegy expositiója ez az elbeszélés (Az esüst szarvas nyomában) az író-tervének: megírja a magyar történelmi miniatűrök sorozatát. Ha a kötet nem is beteljesítése ennek a szándékának, sokat megvalósít belőle. A könyv felét a magyar történelmi elbeszélések alkotják. Nem a történelmet ismétlik, a mese mind költött, hanem a kor lelkét, a magyar sorsot hordozó nagyokat idézik. Nem keresik a járt utat. Hősök nem a szokásosak. Nem Koppány, hanem a fia, a magyar dalon elmélkedő Gellért püspök, a sarándok Bánk, a templomépítő Dávid mester. Nem Kelet, Nyugat felé tájékozódik. A kereszténység tisztán és biztosan fonódik be az őseink és a magyarsággal. Nincs vita és eladósági kérdés. Ami magyar, keresztény is. S hogy ezt nemcsak a történelemben olvassa bele, hanem így van az író lelkében is, arra bizonyosság a többi elbeszélés.

FILM

A dr. Kovács István nagy sikere és a körülötte kialakult hatalmas vita azt bizonyítja, hogy közönségünk éppen úgy azükkésnek tartja a magyar film gyökere átalakulását, mint szellemi életünk irányítói. Ma már, hála Istennek, nagyon kevesen vannak azok, akik csak azórakozás, vagy éppenséggel könnyű szórakozás miatt váltanának mozijegyet. Az is igaz, hogy a közönség nem azért nézi meg a filmeket, hogy tanuljon vagy művelődjék, napjainkban azonban mindenki olyan filmeket szeretne látni, melyek a magyarság problémáival foglalkoznak.

Igen érdekes ebből a szempontból egyik kiváló filmszínészünk (Tolnay Klári) és egyik legnagyobb tehetségű filmszínészünk nyilatkozata. Egymástól teljesen függetlenül megállapítják, hogy filmgyártásunknak a magyar multhoz, nemzetünk nagyjai életének váznon való bemutatásához kell fordulnia. Fel is sorolják mindketten azokat a hőnöket és hősöket, akiket szeretnének megszemélyesíteni. A pusztá nevek látára is arra kell gondolnunk, hogy a magyar filmnek ebben az irányban kellene haladnia, s az e téren való munkálkodás könnyen az európai filmgyártás élére emelhetne bennünket. A németek nagy sikerrel dolgozták fel a „vaszkancellárnak.” Bismarcknak az életét, politikai pályafutását, megelovénítotték első gyarmatosítójuk, Karl Peters küzdelmeit, bemutatták egyik legkiválóbb költőjük, Friedrich Schiller

életének néhány romantikus mozzanatát. Csak a történelmi évfordulók alapján sorolunk fel néhány magyar témát: lehetne-e olyan színes és változatos filmananyagot összeállítani, mint Széchenyi élete és pályája? Kőrösi Csoma Sándor munkásságát, keleti utazásait éppen filmen lehetne legszebben és legméltozobban bemutatni, s lehetne-e rokon-szenvesebb hőst elképzelni, mint a sokat küszködő és vándorló Petöfi Sándor? Filmgyártásunknak tehát az lehetne a feladata, hogy a jelen problémáinak feltárása mellett nemzeti multunknak azokat a részleteit tárja fel, melyek a jelen küzdelmeiben erősítenek és bátorítanak bennünket.

Címképünk

Száz évvel ezelőtt — éppen 1842-ben — kezdte meg világljáró körútját a mi Petöfink. Ekkor jelent meg első kötete, s ezt is egy derék csizmadia-mesternek köszönhetjük, aki a Debrecenből Pestre gyalogolt költő első kötetének kiadását 60 pengő forinttal segítette. S azóta járja, rója a halhatatlan lélek ezt a kerek földet, mint a bolygó, amely el-elülünk, s ismét visszatér, hogy fényt árasszon a földre. Termékenyítő fényt.

Ez a fénycsóva világított be egy szerencsés pillanatban gy. Riba János festőművész hajlékának ablakán, amikor megszületett nagy vásznának, a „János vitéz”-nek gondolata.

A címképen csak szürke ködfolt ez a kép. Csak sejteti azt, amit a művész az égi fény világánál látott, s vetett vásznára.

A Tündérkert kőkapuja előtt gözölgő vérében vergődik a Sárkány, amelynek gyomrát János vitéz kardja metszette fel. A vonagló szörny undok teste sötéték színeiben hever a tópart gyomnövényei közt. A napvilágra került vitéz boldog léptekkel halad át a Tündérkert kapuive alatt, melynek nyitott résén szemünkbe süt az édenkert túlvilági, káprázatos fényözege. Ebben a meleg színlényárban — a Kétkő partján táncolnak luská tündértársnői. Ruháikat leheletből szötte a művész képzelete. Ibolya, nefelejcs, kankalin és mályváróza leheletből... Felettük vidám szivárvány ragyog s ez fogja át Petöfi álomképének alakjait: az édes anyaföld táját, a falucskát, a patakot, az aranyhajú luskát, mindent, ami magyar szemlünknek kedves.

A költő visszatérő lelkének, így, színekben udvarolt a magyar napfény rajongó művésze. Művével tömjénlúttól gyújtott a génlusz oltára elé. Nekünk pedig olyan születésnap ajándékot adott, amelyben gyönyörűségünk telik.

K. J.

A szerkesztő asztaláról

Folyóiratunk mai számához csekket mellékelünk. Mély tisztelettel kérjük azokat az olvasóinkat, akiknek a félelvi előfizetése lejárt, hogy azt az említett csekkilapon megújítani szíveskedjenek.

Néhány dolgozótársunknak, akik írásukat beküldték szerkesztőségünkbe, üzenjük, hogy cikküket anyagtorlódás miatt a következő számban fogjuk közölni.

A jászákóhalmi plébániatemplom
(Gy. Riba János rajza)

Hajduszoboszlón

Daru-zug 4. szám,
közvetlenül
a fürdő mellett

megnyilt a

Lehel-pensio

Tiszta szobák,
kitűnő konyha

bérlő

Sümege István

Lehel Mozgó

nyári műsora

A KÁNIKULAI MELEGET IS
legyőzi!

MAGYAR IRÓK —
MAGYAR KÖNYVEI

Könyvnapokon

1942. JUNIUS 1-2-3

Besenyi Károly

könyvkereskedésben,
Jászberény, Apponyi-tér 28. sz.
Vége igénybe az „Árúhitelt“

HA

szüretelni akar előre
biztosítsa szükségletét

Nikotin

Arzola

Darsin

védőszerekből

Jánváry Endre
GYÓGYSZERÉSZNÉL
JÁSZBERÉNY

A jászberényi

közönség
közkedvelt
beszerzési
forrása a

HANGYA

Erdély földjén és
népén segít, ha

**Erdélyi
Nyereménykötvényt**

vesz. Milliós nyeremények
— 4 %-os kamattal.

Jegyezze a
Jászkerületi Népbankban

**Buzát
és rozst**

vásárol
**Fecske
Sándor**

Hombár
főbizományos

MALOM

Nyári
tartós
hullámját

GYULA
hőlgyfodrásznál!

Ugyanott illatszert és
kozmetikai cikkek kaphatók!
Apponyi-tér 31. sz.

Gazdaközönség
figyelmébe!

A n. é. gazdaközönség szíves tu-
domására hozom, hogy a gyapjú-
vásárlási engedély birtokában a

gyapjúvásárlását
megkezdtem:
Bartal Miklós
a FUTURA gyapjúbizományosa

Gyapjúját

LEGJOBBAN

a Futurában!

értékesítheti!

Ugar
Jászszági folyóirat

Járdán József: Aratás-1942-ben.

II. évfolyam 7. szám.

Ára: 80 fillér.

1942. július 15.

Ugar

Jászvári folyóirat

MUSEUM
KIRALYPOSTA

7-9

Hajdusoboszlón
Daru-sziget 4. szám,
közvetlen
a fürdő mellett
megnyílt a
Lehel-pensio
Tiszta szobák,
kitűnő konyha
bérlő
Sümege István

Lehel Mozgó
nyári műsora
A KÁNIKULAI MELEGET IS
legyőzi!

HA
szüretelni akar előre
biztosítsa szükségletét
Nikotin
Arzola
Darsin
védőszerekből
Jánváry Endre
GYÓGYSZERÉSZNÉL
JÁSZBERÉNY

MAGYAR IRÓK —
MAGYAR KÖNYVEI
Könyvnapokon
1942. JUNIUS 1-2-3
Besenyi Károly
könyvkereskedésben,
Jászberény, Apponyi-tér 28. sz.
Vegye igénybe az „Árúhitelt”

A jászberényi
közönség
közkedvelt
beszerzési
forrása a
HANGYA

Erdély földjén és
népén segít, ha
**Erdélyi
Nyereménykötvényt**
vesz.
Milliók nyeremények
— 4 %-os kamattal.
Jegyezze a
Jászkerületi Népbankban

**Buzát
és rozsof**
vásárol
**Fecske
Sándor**
Hombár
főbizományos
MALOM

Nyári
tartós
hullámját
GYULA
hölgyfodrásznál!
Ugyanott illatszer és
kozmetikai cikkek kaphatók!
Apponyi-tér 31. sz.

Gazdaközönség
figyelmébe!
A n. é. gazdaközönség szíves tu-
domására hozom, hogy a gyapjú-
vásárlási engedély birtokában a
gyapjúvásárlását
megkezdtem:
Bartal Miklós
a FUTURA gyapjúbizományosa

Gyapjúját
LEGJOBBAN
a Futurában!
értékesítheti!

Járdán József: Aratás 1942-ben.

Járdán József: Kubikosok.

Gy. Riba János: Gyöngyösi főtér.
(Gyöngyös város tulajdona)

Jászkiséri csőszház.
(Katoná Gizella jászkiséri
őstehetség rajza).

Ujar

SZERKESZTETTE: † IFJ. FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

MAGYAR VÉR – VEREJTÉK – VELŐ

Székely testvéreink Déva várának építéséről szóló népballadáját valahogyan minden magyar jelképesnek érzi. Nemzeti erőfeszítéseinkre és küzdelmeinkre, országépítő és fenntartó munkásságunkra gondolva, szinte minden órában az ötlük eszünkbe, hogy nemzeti nagyjaink mennyire hasonlók Kőmíves Kelemenhez, s az ezeréves Magyarország megépítése és megtartása éppen olyan nehéz és áldozatos tevékenység eredménye, mint amilyen a dévai építők a meredek hegyen álló várat megalapozták. „Tizenkét kőmíves összetanakodék, Magas Déva várát, hogy felépítenék” — vagyis a tudás, a szellem fegyverével vívták meg első csatájukat, az agyvelő dolgozott először, mely Széchenyi szerint a legnemesebb emberi anyag, s amelyet röviden csak *velőnek* nevezett írásaiban. A velő után pedig jött a váll, a *verejtékes munka*. Rakták a yárépítők a falat délig, rakták estig, de mindig leomlott, mert valami még hiányzott az építőanyagból: a vér. Kelemen kőmívesnek felesége, családi boldogsága feláldozásával kell arról gondoskodnia, hogy a drága összetartó anyag a mész és homok közé keveredjék, s a büszke vár-épület elkészüljön . . .

A dévai vár építésének háttörzongató története voltaképpen ezer esztendő. Nem mintha a székely népballadát ilyen régen ismerné a magyarság, hanem azért, mert így épült meg nálunk minden a honfoglalás óta, vagy talán már a keleti pusztáinkon is. A magyar vér — verejték — velő háromsága nélkül nem készülhetett maradandó magyar alkotás. Vérrrel szereztük az országot, munkánk verejtéke formálta és alakította át, s a magyar velő, a magyar szellem ereje biztosította számunkra a vezetést a Kárpátok koszorújában. Ez a háromság dolgozik ma is, hogy a nagy világegyéből megerősödvé, megnagyobbodva kerülhessünk ki.

Honvédeink dalolva indulnak az orosz pusztaságra, hogy a magyar mesék hőseinek módjára megküzdjenek a keleti varázsló hatalmával. Az ősrégi magyar mesében azt olvassuk, hogy a gonosz varázsló mindig új és új katonákat sző rejtélyes rokkáján. Hiába pusztítja őket napról-napra a mese hőse, mindig új és új ellenséggel kerül szembe. S el kell magát szánnia arra, hogy bátor lélekkel,

ésszel, furfanggal megközelítse az ördögi varázsló házát, s halálra szánt harcban pusztítsa el a katonákat szövő rokkát, a hatalmát és erejét ördögi módon védő, varázslóval együtt . . . *A magyar vér ismét meghozza áldozatát, a nemzeti építőanyagban benné van már a legdrágább és legértékesebb összetartó erő . . .*

Címképünk az 1942-es aratást ábrázolja. A búzaföld melletti úton tankok száguldoznak, fölötté repülőgépek szállanak. Magán a búzaföldön azonban serény, megfeszített munka folyik, a béke katonái arcuk verejtékével aratják a Miatyánk mindennapi kenyerét. S nálunk, a Jászságban, a békés alkotó munka egyéb hangjai is hallatszanak. Zúg a nagy kotrógép a Zagyván, csikorog a kubikus talicskája, s felhangzik néha a munkájukat jókedvvel végző emberek vidám kacagása. Épül a jövő, gyarapszik az ország, a békés hadsereg nagy földterületet ment meg a pusztító árviztől: *A magyar verejték is becsülettel meghozza a maga áldozatát . . .*

*A magyar velő, a magyar tudás íróasztalok előtt, dolgozószobák csendjében végzi megfeszített munkáját. A mérnök rajztáblája fölé hajol és meghúzza a szabályozásra kerülő folyó új medrének a vonalát. A szociális eszmék harcosa talán most dolgozza ki részletes és alapos tervét, hogyan lehet a magyar nép és család legfontosabb problémáit megoldani, hogyan kell a magyar társadalmat értékes, munkás emberekkel gazdagítani, a tanult gazda, a gazdasági élet irányítója a több és a jobb termelés kérdésein töri a fejét . . . *A szellem katonái sem maradnak el tehát, ott menetelnek ők is az alkotók hadseregében . . .**

A magyar vér — verejték — velő háromságának nyomában vezet az út a magyar feltámadás felé. Az új honfoglaláshoz szükség van a vér áldozatára, a munka verejtékére, s a velő, a szellem alkotására. Így épül majd meg a jelképes új Déva vára: a megújított és megifjodott történelmi Magyarország, melynek folyóit az önfeláldozóan kiontott vér dagasztja, hegyei a munka jelképes oltárai, megmunkált földjét pedig a verejték öntözi.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap munkásai az alkotás útján

Irta: Pintér Viktória, szociális gondozó

A Nép és Családvédelmi Alap sokféle ágazó szociális tevékenységének talán legfontosabb része a *produktív, a termelőjuttatás*. Ez azt jelenti, hogy a társadalomnak azt a rétegét, amelyben megvan a fejlődésre való törekvés, — csupán az anyagi meg-alapozottsága hiányzik ahhoz, hogy a maga erejéből felemelkedhessen jelenlegi elesettségéből, — *produktív* juttatással segítjük meg úgy, hogy többé az állam támogatására ne szoruljon. A szociális munka másik kevésbé jelentős iránya a *karitatív* megsegítés, amely azt jelenti, hogy segélyt adunk valakinek, amit nem kell visszafizetnie, de ezzel sorsán csak ideig-óráig segítünk. Enyhítettünk ugyan a baj-bajutott családok helyzetén, de gyökeresen nem orvosoltuk a bajokat. A produktív juttatás formájában megnyilatkozó támogatás viszont kölcsönt jelent ugyan, az illetőnek vissza kell fizetnie, de olyan hosszú idő alatt és kamatmentesen, hogy ez nem jelent a családnak nagyobb megterhelést. A családi ház juttatásánál pl. harminc év alatt kell visszafizetni a kölcsönt kamatmentesen, de itt még a gyermekkedvezmény lehetősége is fennáll, ami azt jelenti, hogy a gyermekek számának megfelelően bizonyos részösszeg eszik a törlesztésből. A produktív megsegítés keretébe tartozik az állatjuttatás is. Például egy sokgyermekes családnak nincsen annyi pénze, hogy tehenet vásárolhasson, és így gyermekeinek a tejet biztosíthassa, olyan pénzintézet pedig nincs, amely kölcsönt adna kamatmentesen, ha azt bekebelezni nem tudja. Ebben az esetben a Nép- és Családvédelmi Alap a Közjóléti Szövetkezettől utján megvásárolja a tehenet és eljuttatja a családnak, bár nincs rá fedezete, de itt a kölcsöntöke biztonságát a juttatott egyén becsületes munkákarata jelenti. A segítség azonban szóhat nemcsak egy családnak, hanem nagyobb közösségnek is, pl. egy községnek a Nép- és Családvédelmi Alap kölcsönt ad kenderáztató létesítésére és így lehetővé teszi a kitermelt kender feldolgozását és a község háziiparának fejlődését.

A fentemlítették csak kiragadott példái annak, hogyan siet a Nép- és Családvédelmi Alap a bajba-jutott sokgyermekes családok megsegítésére. Az Alap sokirányú tevékenységét ismertetni nagyon nehéz feladat és egészében nem is lehet, mert minden családnál mások a bajok, tehát mások a megsegítés módjai is. Ennek megvilágítására alábbiakban felsorolom Jászberény városban és a Jász-ság 15 községében 1941. évben az Alap keretében történt karitatív és produktív juttatásokat: Kertes családi ház juttatás 43 esetben, házépítési kölcsön juttatás 16 esetben, háztartozási kölcsön juttatás 13 esetben, tehén, ló, kecske, angóranjú, liba juttatás 39 esetben, gazdasági felszerelés 2 esetben. Összesen 328.841 P értékben.

Karitatív juttatások a következők voltak: Zöldkeresztos tejakció a Jász-ság minden községében volt, összesen 39.639 P értékben. Nyári napközi otthon 13 községben működött. Fenntartási költsége: 18.104 P. Gyermekfelruházási segélyt három község kapott, összesen 3000 P-t. Zöldkeresztos cukorakcióból a Jász-ság 5.700 P-t kapott.

Ahhoz, hogy egy sokgyermekes családot a Nép- és Családvédelmi Alap juttatásban részesítsen, két feltétel szükséges: rászorultság és érdemesség.

Rászorult legyen a család, vagyis anyagi viszonyai ne haladják meg az Alap által előírt határt, és érdemes legyen, vagyis erkölcsi szempontból kifogástalan, munkaszerető, józan, vallásos, hazafias magatartást tanúsítson. A családnak a fentemlített szempontok szerint való kiválasztása a szociális gondozó feladata, aki otthonában keresi fel a családot, vele megbeszéli a megsegítés módjait, és ennek alapján teszi meg javaslatát. Így érhető el az, hogy a valóban rászorultak és érdemesség részeseülnek megsegítésben, és nem azok, akik kevésbé elesettek, de kérelmükben talán szomorúbb képet tudnak festeni helyzetükről. A juttatással a család megsegítése nem fejeződik be, hanem előtérbe lép a szociális gondozó másik nagy feladata: a család utángondozása. Ez azt jelenti, hogy időnként meglátogatja a juttatottat és figyelemmel kíséri annak további életét és ellenőrzi, hogy a rábízott javakkal hogyan gazdálkodik, és esetleg tanáccsal, vagy más módon segítségére van. A szociális gondozó munkája azonban nem lesz teljes egy hatalmas segítő erő nélkül, és ez a társadalom. Nem különítheti el magát a társadalomtól a szociális munkától, amely a segítséget váró családokon keresztül a társadalom életének lehető legkövetkező megteremtésén fáradozik. Semmiféle szociális munka nem nélkülözheti az anyagi segítséggel az egészséges, munkára kész társadalom nyújt. Nem nélkülözheti különösen ma, amikor egyre súlyosabb feladatok állnak előttünk és azok megoldását nem várhatjuk egyedül az államtól. A szociális gondozó következő feladata tehát a társadalom segíteni vágyó tagjaiból megalakítani az u. n. munkaközöséget, melyben a hatóság biztosítja a szervezetséget, szakszerűséget és hivatásos szociális munkásokkal a végrehajtás keretét, a társadalmi önkéntes munkások pedig kitöltik ezt a keretet erkölcsi és szellemi erőkkel és kiegészítő önkéntes munkával.

Fontos feladata a szociális gondozónak a munkaközöségi területén a városok és községek szociográfiáját úgy elkészíteni, hogy annak alapján ki lehessen dolgozni a falufejlesztés tervét, és még sok egyéb feladata van, amelyeket felsorolni úgy sem lehet, mint ahogyan az állam szociális munkaprogramját sem, mert az minden tevékenységet magába zár, ami a legcsekélyebb vonatkozásban is emelni képes a család jólétét. Így bármilyen megadott munkaterv csak a lehetőségek gyenge körvonalazása, legfeljebb szükségű tájékoztató arról, hogy mennyi minden irányban igyekeznek a Nép- és Családvédelmi Alap elérni az általános jólétet jelentő végcél.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap munkásai tehát megindultak az alkotások útján. A magyar honvéd védi és őrzi az országot, a szociális eszmék harcossai pedig belülről tökéletesítik és erősítik. Akadály, nehézség akad bőven, de az elszánt, kitartó munkában sincsen hiány, s céljukat mindenképen el fogják érni!

Társadalom és kiválasztás

Irta: Boros Lajos, szociális szakelőadó

A társadalmi egyensúly helyre-állítására egyik legsürgetőbb nemzeti feladatunk, mert csak így lehetünk képesek erőnk legteljesebb kifejlesztésére és kifejtésére. Ennek pedig egyik és talán legjelentősebb feltétele az, hogy a különböző társadalmi rétegek szabadon közlekedjenek egymással. A másik az, hogy a különböző rétegek mindegyike világosan lássa a nemzet életében betöltött saját szerepét éppen úgy, mint a többi társadalmi rétegeket is. Ez akkor következik be a lehetőség legnagyobb mértékig, ha egy bizonyos közös alapműveltséggel minden magyar, társadalmi és gazdasági helyzetére való tekintet nélkül, ugyanarra a magyar öntudatra növelődik. *A közös művelődés és a közös hivatástudat kohójában ugyanis eltűnnek a társadalmi rétegek közül a válaszfalak.* Megindulhat a társadalmi kapillari-záció, és így minden magyar a nemzet életében az őt tehetsége, képessége, tudása és becsülete alapján megérdemelt helyre kerülhet, amit éppen a fentiekre való tekintettel intőzményesen is biztosítani kell. Valószínűnek látszik, hogy a megoldás, egy minden magyar ifjúra 6 éves kortól a pályaválasztási idejéig tartó állandó megfigyelés és vizsgálat eredményeire támaszkodó képességvizsgálattal, illetőleg pályaválasztással közelíthető meg, hasonlóan a levontköteles ifjúság testi-lelki vizsgálatához.

Ma az irányított gazdálkodás korát éljük. Lehetetlen tehát, hogy mindenben tervszerűen gazdálkodjunk, csak éppen a magyar rátermetség kiválasztásával, illetőleg elosztásával és fejlesztésével sáfárkodjunk pazarlóan.

Az utóbb említett elosztást és fejlesztést szándékosan írtuk ide. Nemcsak arról van ugyanis szó, hogy az úgynevezett vezetőréteget válasszuk meg jól. Ez nagyon fontos, sőt egyik legfontosabb tennivaló. *De egyetlen sürgős tennivaló a minden téren való rátermetség és képesség kifejlesztésének előmozdítása is.* Nevezetesen azt kell biztosítanunk, hogy akinek a tanári, orvosi, tanítói, közhivatali, közgazdasági, gazdasági, politikai pályára, vagy a

mérnöki pályára van képessége, hajlama és ereje, az legyen tanár, orvos, tanító stb. tekintet nélkül szülei társadalmi állására. De ugyanilyen fontos, hogy legyenek kitűnő földművelők, iparosaink, kereskedőink, hiszen egyrészt az előbbieknél csak az utóbbiakkal együtt van értelmük, másrészt meg valósággal bőrünkön érezzük az ipari, a kereskedelmi, de a földműves életpályák elhanyagolásának is súlyos következményeit.

A napjainkban megindult tehetségmentést tehát csak az első lépésnek tekinthetjük. A vezetői kiválasztása mellett nagy nemzeti érdek fűződik ahhoz, hogy minden más pályára is odakerülhessenek az arra legrátermettebbek.

Amint már fentebb említettük, a most folyó tehetségmentés még csak az első és egyelőre bizonytalan lépés e felé. Tehetségeket választanak ki a népből. Nem egészen világos ugyan egyelőre még a cél. Sokan minden társadalmi bajunk egyetlen orvosságát látják a tehetségmentésben. Van-
nak, akik a mai középosztályt akarják felfrissíteni, hogy pusztulásának gátat vessenek. Mások a falu népének akarnak vezetőt nevelni.

A pályaválasztás egyenlő kezdeti feltételét kellene lehetővé tenni minden magyar számára, akár miniszter, akár egyszerű parasztember, akár vezérigazgató, akár kismunkás, akár gazdag háztulajdonos, akár házmester az apja.

De alig látható még eddig olyan megnyilatkozás, amely a gyökeréig hatolna a kérdésnek, vagyis olyan törekedésnek társadalmi közfelfogás kialakítására, amelyik lehetőséget ad mindenkinek arra, hogy képességeinek megfelelő pályára kerüljön.

Az eddig végzett és most kibontakozó tehetségmentés útja is ingadozó ebből a szempontból. Nem egészen tudja érvényesíteni a társadalmi igazságot. Nehezen igazolható ugyanis annak a fel-fogásnak helyessége, hogy az úgynevezett alsóbb néposztály gyer-

meke csak akkor jogosult középiskolai tanulmányra, ha kitűnő, míg a másik oldalon nincs ilyen rideg és határozott feltétel.

Pedig éppen a legnagyobb eredmény érdekében kívánatos az, hogy a vezetőréteget az egész magyarság tehetségei alkossák. Vagyis helyes társadalmi közfelfogás kialakításával azt kellene beidegezni, hogy ne számítson lecsúszásnak, ha egy úgynevezett középosztályos család gyermeke iparos, vagy kereskedő, vagy akár földműves pályára megy, hanem az legyen a lenézett, aki nem a képessége szerint számára legalkalmasabb helyen végzi a munkáját.

Nem az fájlalható tehát, hogy a parasztság, mondjuk az u. n. alsóbb rétegek tehetségtelenjei nem kerülhetnek középiskolába, egyetemre, hanem az a kívánatos, hogy más társadalmi réteg alkalmatlanja is maradjon távol azoktól a pályáktól, amelyeken úgyszólván csak fél munkát volna képes végezni, és adja át a helyét az igazi tehetségeknek.

Nem kell sokat bizonygatnunk, mennyi kár származhatik abból, ha valaki pályatévészett, de különösen nem szorul bizonyításra az, hogy mennyire ártalmas az ilyen ember működése, ha emberi sorsok függnek munkájától.

Sejthetjük tehát, hogy az egyetlen helyes megoldás csak az lehet, ha egy-egy iskolába, illetőleg életpályára egyenlő feltételekkel juthat el minden magyar gyermek. A most meginduló tehetségmentésnek tehát a felé kell haladnia, hogy az egész magyar ifjúságból válasszák ki a továbbképzésre alkalmasakat. Nem egyik, vagy másik osztályból, hanem az egész magyar ifjúságból. Csak egy ilyen széleskörű kutatás, illetőleg mentés lehet megnyugtató mind társadalmi, mind nemzeti, de egyéni szempontból is. Ekkor eltűnnék az az aggodalom, hogy ezek a kiválasztottak elkallódnak, vagy lelki elferdülés betegségé lepi meg őket. De nem kellene félni attól sem, hogy lenéznek majd osztálytársaik őket, mert a közös munka, az állandó, kitartó verseny

összeforraszt, és időt sem hagy a széthúzásra. Azt is remélhetjük, hogy ilyen módszerrel minden veszedelem a legkisebbre csökken, mert nemcsak egy vagy két tehetséges tanuló lenne egy-egy középiskolában — az úgynevezett alsóbb osztályok gyermekeiből — hanem előreláthatólag sokkal több.

De ez sem tekinthető megoldásnak. Elsősorban azért nem, mert nem az a magyarság érdeke, hogy egyik vagy másik társadalmi réteget megerősítsük, vagy esetleg csak ideig-óráig megmentsük a pusztulástól egy másik társadalmi réteg rovására vagy akár segítségével, hanem az, hogy a népek versenyében — miként a kiválasztott parasztyerektől megkívánjuk — az első helyezett legyen. Ezt pedig csak úgy érheti el, ha minden egyes tagja lehetőleg arra a pályára kerül, ahol a legnagyobb a teljesítőképessége.

Amint előbb már említettük, az lesz tehát majd a mostani tehetségmentésnek is a helyes módja, ha az éppen felbukkanó tehetségek kiválogatása helyett minden magyar gyermeket szemügyre vesz. Intézményeivel pedig biztosítja az általában hosszú időt igénylő és folyamatos fejlődés útján elérhető emberi és társadalmi felemelkedést, mert félő, hogy egy nemzedékben ezt még a kiválasztottak közül is csak igen kevesen tudják elérni.

A tömeges emberi, társadalmi, művelődési és gazdasági felemelkedés útja az ipar, a kereskedelem és a mezőgazdasági szakmunka lépcsőin vezet, az altiszti, csendőri és rendőri és mindenféle városi úgynevezett fixfizetésesféle állások mellett.

Ez az emelkedés viszont csak abban az esetben lehet egészséges, ha gondoskodunk arról, hogy az emelkedésnek ezeken az igen különböző útjain botorkáló embernek a vélt, vagy ténylegesen elért jobb anyagi helyzet mellett a magasabb művelődési felé is meginduljanak az emberrélevés útján. Így juthatnak hozzá a közös magyar művelődési kincseihez, s így mint kitűnő szakemberek ön tudatosan szolgálhatják a magyar nemzetet is. Fiaikat pedig már gátolás nélkül küldhetik a tehetségük szerint nekik leginkább megfelelő pályára.

A társadalmi egyensúly biztosítása a legfőbb törekvése minden

államnak, de legfőbb érdeke az államot alkotó népnek is. Ennek az egyensúlynak alapfeltétele viszont az államfentartó nép egyedinek lelki egyensúlya. Ez egyrészt gazdasági tényezőktől függ, ami legfőképpen abban nyilvánul meg, hogy elvileg mindenki számára biztosítják munkája méltó bérért, másrészt viszont lelki és művelődési tényezők eredője, ami azt is jelenti, hogy elvileg mindenki élvezheti munkája örömet. *Meginog a lelkek egyensúlya és ezzel együtt a társadalmi egyensúly is, ha akár a munka értékétől, akár a munka örömeitől fosztják meg a dolgozó embereket.* Ez a bomlás pedig mérhetetlen következményekkel jár az állam biztonsága és a nép boldogulása szempontjából. Nem lehet tehát el sem az állam, sem a társadalom szó nélkül és tétlenül egyetlen olyan jelenség mellett sem, amelyik megfosztja a dolgozókat a munka értékétől vagy a munka és a művelődés örömeitől. Ha ez mégis bekövetkezik, akkor a társadalom is, az állam is igyekszik olyan szerveket, intézményeket létrehozni, amelyek ezt lehetetlenné teszik, vagy legalább is az általa ejtett sebeket gyógyítgatják. A társadalom főleg az utóbbi utat választja, vagyis a már bekövetkezett bajokat gyógyítgatja, az államnak azonban, ha céltudatos, a megelőzést kell alkalmaznia. Az államnak ez a céltudatos és tervszerű tevékenysége, amely megakadályozza azt, hogy a dolgozót, akár a munka értékétől, akár a munka és a művelődés örömeitől megfosztják, nevezhető szociálpolitikának. Természetesen a dolgozón itt nemcsak a testi munkásokat értjük, hanem mindenkit, aki akármi módon rendszeres tevékenységet fejt ki a maga és közössége érdekében. Nem bocsájtjuk most további részletezésbe, akármennyire kínálkozó alkalom mutatkozik is rá, a szociálpolitika fogalmát, lényegét stb. illetőleg, hanem csak annak megállapítására szorítkozunk, hogy a nép- és családvédelmi munka az így értelmezett szociálpolitikának igen jelentős része, amit a törvény maga határozottan ki is mond (1940 évi XXXIII. t. c. (1.) bekezdése), tehát a fenti értelemben komoly és felelősségteljes munka hárul rá a tekintetben, hogy kezdeményezése lehetőleg kiküszöböljön minden társadalombomlasztó jelenséget.

A munka értékétől való elesés, illetőleg megfosztás megakadályozására már több intézmény alakult, de a munka és művelődés örömeit még csaknem büntetlenül lehetett egészen az utóbbi időkig elhanyagolni, pedig ennek súlyos és romboló hatása nyilvánvaló.

A munka és művelődés örömeitől sokféleképpen eleshetik az ember. Megtörténhetik úgy, hogy nem csinálhatja azt, amihez tehetsége, képessége és hivatása van. Előfordulhat az, hogy nem szerezheti meg azt a képzettséget — rajta kívül álló okokból — amit minden porcikája kíván, így életfogytiglan kénytelen azt az igát húzni, amibe nem maga vetette bele nyakát, — természetesen rosszul húzza. Lehetséges az is, hogy nem juthat el addig a magaslathoz, hogy meglássa munkája értelmét, értékét, természetesen csak nyög így a számára. Sok-sok lehetőség van arra, hogy a munkás elesse a munka és művelődés örömeitől. Mégis talán általánosságban két csoportba foglalhatók össze:

- 1.) amelyek az egyénben rejlenek, és
- 2.) amelyeknek a helytelen társadalmi berendezkedés, magatartás, stb. az oka.

A szociálpolitika körébe inkább a második tartozik. Ugy kell alakítani a társadalom szerkezetét, hogy minden egyén megtalálja munkája és művelődése örömeit. Az emberi hivatások betöltése érdekében tehát olyan intézmények megalkotását kell sugalmaznia, amelyek lehetővé teszik az egységes társadalmi elrendeződést.

Ennek a munkának a kezdeti része a most folyó tehetségmentés. Igaz, hogy egyelőre nincs intézményes gondoskodás az eddig már középiskolákba és egyetemre került paraszthallgatók neveléséről, de nincsen kész a kiváló földműves, iparos és kereskedő tanulók kollégiumának a terve sem.

A társadalom már kezdi érezni a szükségét. Egyre több a kezdeményezés is. De a harmadik éve működő Bolyai Kollégiumból kifejlődő Györffy István parasztkollégium, és az újabban megindult és hasonló célkitűzést valló „Darányi Diákház” mozgalomnak és a különböző népfó-

iskoláknak az erőfeszítéseivel még nem jutott tovább. Jóllehet a jelek biztatók, az állam és a társadalom még nem tud elég nagy erőfeszítéseket tenni ennek az ügynek az érdekében.

A fejlődés üteme az állami beavatkozást sürgeti. Erre az illetékesekben meg is van a készség, de a kísérletezést a társadalomnak kell elvégeznie.

A társadalom feladata kipróbálni a megoldás útjait. Az állam feladata kiválasztani a leghelyesebb megoldási módot, és annak megfelelően cselekedni. Társadalmi feladat tehát kifejleszteni a fentebbieknek megfelelő általános és intézményes tehetségmentés feltételeit és lehetőségét. A kiválasztással egyidőben tudni kell a helyes nevelés módját is. Erre előreláthatólag az intézmények egész sorát kell majd életre hívni. Valószínűleg össze kell kapcsolni egy nagy, a sajátos magyar viszonyok következményeit érvényesítő iskolareformmal. Összefügg bizonyára nevelési rendszerünk átalakításával is. Az egész országra

kiterjedő pályaválasztási tanácsadási intézmény megalkotása is nyilván ide kapcsolódik majd, hogy minden magyar gyermek megtalálja azt a munkaterületet, amelyre ő a legalkalmasabb. Alig odázható el majd olyan tudományos kutató intézet felállítása is, amelyik megállapítja a magyar tehetség ismertetőjeleit, illetőleg kidolgozza a magyar tehetség kiválasztásának módszereit. Erre egyébként Cser János már kezdeményezésével példát is mutatott. (A magyar gyermek szókincse. 1939.) Balázs János és Süle Jenő a Bolyai Kollégium szemináriumában foglalkozott a kérdéssel, az 1940. évben.

Ennek a nagy feladatnak az elvégzését természetesen az állam iparkodik megkönnyíteni és gyorsítani ösztöndíjakkal, különböző tárcsa-hitelekkel, illetőleg segélyekkel, és legutóbb, amint már fentebb is mondtuk, a tehetségmentés intézményesítésével.

Az Országos Népi és Családvédelmi Alap szervei pedig igyekeznek elősegíteni az általános tehetségmentés illetőleg pályavá-

lasztás intézményeinek kifejlődését. Ezért az ilyen intézmények támogatására nagyobb összeget irányított elő jövő évi költségvetésében. Ebből az összegből azután földműves, népfőiskolai, iparos, kereskedő, középiskolai és egyetemi ösztöndíjakat folyósít az Alap gondozásába tartozó, megélhetésükben veszélyeztetett sokgyermekes családok kitűnő gyermekei részére.

Keleten dörögnek az ágyúk, s a határtól több ezer kilométernyire harcol a magyar honvéd a történelmi Magyarorszáért. Idehaza megvillan a kasza a kérges tenyerben, zúgni kezd a cserplőgép, hogy a gazdasági háborúból is győztesen kerüljünk ki. Megművelünk minden talpalatnyi földet, de vívjuk harcunkat a harmadik arcvonalon is: a magyar szellem, a magyar erkölcs arcvonalán. Tehetséges, erkölcsös, jellemes embereket minden magyar örömlő! Adja Isten, hogy ezt a harcunkat is eredményesen harcoljuk meg, s a jövő Magyarországa az alkotni és építeni tudó értékes emberek hazája legyen!

Jász várak és erősségek

Irta: dr. Fiala Endre

Amikor 7 évszázaddal ezelőtt, 1243/44-ben a jászok és kúnok megtalálták mai hazájukat, minden egyébre inkább volt gondjuk, semmint a ház- és várépítésre. Egy lovon járó nép nem az erős falak mögött kereste a védelmet. Jobban bíztott szabilya életben, nyílait gyors röptében, mint a sánokban. De ez a magyarság esetében is így tartott mindaddig, amíg saját kárukra meg nem tanulták, mit ér a jó várfal, a magas torony és a mély árok, hogyha az ellenség betör a megtelepült, békés-lelkű nép területére.

A házkötől, váraktól való idegenkedésnek mélyebben járó okai is voltak. A régi magyarokban, jászokban és kúnokban, mint keleti, törökös népekben sok volt a főúri, arisztokratikus vonás. Kényes ízlésükből következik, hogy többre becsülték a nemezsátrat a kőháznál. Egy korai középkori lakóház, mégha várnak nevezték is, mai fogalmaink szerint sokkal alábbvaló és hasonlíthatatlanul egyszerűtelenebb tartózkodási hely volt a sátornál. Szűk, sötét, nyirkos, nyáron meleg, télen fűthetetlen, bűzös és férggel tele, amitől a megmaradt romok és az egykorú leírások tanúsítanak. A levegőhöz, mozgáshoz szokott, selyembe öltözködő, vidámkedvű jász és kún itteni megtelepedése után is sokáig irtózott az idegenszabású kőfalaktól. Sok adatból tudjuk, hogy nemcsak a jászok és kúnok, hanem a törzökös magyarok még a 13. sz.-ban is, legalább is tavasztól őzlig, sátorban laktak. Amikor királyaink szerte jártak az országban törvényt látni és intézkedni, rendszerint nem a várakból, hanem a várak alól vagy a mellől keltek okleveleiket. A harmadik keresztes hadjáratkor hazánkban keresztülvonuló Barbarossa Frigyes császárt, a középkor leglegendásabb hírdő uralkodóját III. Béla királyunk és Margit királyné nem a híres, nyugati építőmesterek által emelt esztergomi királyi palotában fogadta, hanem a vár alatti mezőn, egyszerű arany-bíbor sátorban, s fejedelmi sánoként adták azt át neki. Mert ugyan kinek is lett volna

kedve a kicsiny, apróablakos, légyonatos szobácskákban tartózkodni, ahová a nap csak félve bocsátott be egy-egy fénykévét, ahol gyarló csatornák pokoli illata rontotta meg a levegőt, rendszerint nem volt friss víz és alig akadt helye a feltett paripáknak. Bizony jobb volt a szép, tágas, keleti szőnyegekkel, állati prémekkel, selyemszövetekkel kibélelt sátorban tanyázni.

A tatárjárásig egyébként is igen kevés várat lehetett találni az országban, kb. 72-t, ezek is földből, vertfalból, fából és csak kevés, alig 17 épült kőből, aminek éppen a tatárokkal szemben láttuk kárát, hiszen a lakosság ezzel a kegyetlen, mindent legázoló ellenséggel szemben védtelenül állott. Pedig a tatárok kitűnően megszervezték, taktikailag kifogástalanul vezetett seregének, mint keleti könnyű lovasságnak, volt egy fogyatékosága: kővárak ostromlásához nem értettek, s ahol komoly védőművek álltak útjukba, ott kudarcot vallottak. S amint a tatárok kitaraktak és az ország újraszervezése megkezdődött, a várépítés is megindult, mégpedig most már gyökeres változásokkal. Korábban ugyanis a legszélesebb Nyugat, Anglia és Franciaország várai voltak a minták, s e korai századok egy-egy magyar erődjét úgy kell elképzelnünk, mint a várúr lakásául szolgáló egyszerű terjedelmes tornyot, amelybe végszükség esetén, étel-ital fogytáig vagy segítség érkezéig a csekélyszámú várőrség is behúzódhatott. A tornyot földhányás, sárral bevett fonott sövény, esetleg árok vette körül. Ezen belül voltak a katonaság faházai, kunyhók. Palotáról, ahogy később a várúr lakását nevezték, különféle célokra szolgáló ór, vigyázó-, kapu-, fegyvertartó-, lőporos tornyokról, védőfolyosós kőfalokról ekkor még szó sem esett.

A tatárveszedelem után, tehát éppen a jászok és kúnok megjelenése idejében, rájöttek, hogy a sán és az árok fal nélküli, nagyszámú ellenséggel szemben alig nyújt védelmet, hiszen az árkot rózsakötegekkel, vagy

hajltógépekkel veteti homokszákkal, kövekkel fatörzsekkel nem volt nehéz betömni, s ha ez sikerült, akkor a sáncra kellő lendülettel még a lovas is át tudott jutni. Ezért a sánc helyére az épített fal lépett, amelyet nem nagyon széles, de annál mélyebb vízesárok fogott körül. A fatornyok és falak elmaradnak; ezeket a gyújtó nyilak ellen egyis nehéz volt megoltalmazni, s ha lángba borultak, akkor rettentő veszedelmet jelentettek a védelmezőkre. Mástól pedig csökkent az újonnan épülő várak terjedelme. Korábban pl. Szolnok várának a belső területe 5-5 kat. hold volt, pedig minél kisebb a vár, annál kevesebb védőre van szüksége, annál kevesebb élelmet és vizet kell benne elraktározni. Amilyen mértékben apasztották az alapterületet, úgy növelték a falak magasságát. Ilyen volt pl. Apáti vára, ahol a régi templomtoronyt vették körül magas fállal s fejlesztették erőddé, amely még 1551 nyarán fennállott, akkor rombolta le Zay Ferenc királyi biztos, mert nem tudták bevonni az Eger-Szolnok közti védelmi övezetbe, s nehogy a török lássa annak hasznát. Ekkor különben is csak 19 katona tartózkodott benne a szolnoki védőségből. A vár tulajdonképeni magva két toronyoszerű alkotmány volt s az egész vár kevés kényelmet nyújtó rideg fészek, kő- és vertfalal, fűzfafalással, erős gerendákkal, vaskapcsolókkal. A szétrombolt vár használható anyagát Balassa János — Bálint édesapja — szolnoki várparancsnok az egri vár megerősítéséhez szerezte fel Dobó Istvánhoz várkonyi, tószegi, apáti és hevesi jobbágyokkal.

Egyébként minden várnak a magva az u. n. lakótorony volt, amelynek falai a legvastagabbak, hogy a kődobó gépeknek ellenállhassanak. A lakótorony ablakai kicsinyek, s bejárata nem lent, a földszinten van, hanem emeletnyi magasságban, ahová külön felvonóhíd vezet. Lapos teteje van, melyről nyilakkal, kövekkel, forró szurokkal védhető. Többnyire külön árok övezi, még akkor is, ha körülötte terjedelmes épületek és magas falak emelkednek. Tehát vár a várban. Mondhatni: bevehetetlen. Csak egy nagy hibája van: vize és élelme hamar elfogy s így csak a végső, a kétségbeesett védelemre való.

A várak helyének megválasztásakor fontos szerepet játszott a kiválasztott terület alkalmas volta. Magas szikla, amelyre csak egyetlen úton lehetett feljutni, látszott a legalkalmasabbnak, még akkor is, ha vízzel és élelemmel való ellátása nehézségekbe ütközött. Hegyes vidéken az építőanyag megszerzése sem került fáradságba, de voltak az országban síkvidékek is, amelyek szintén nem maradhattak várak nélkül. És itt, a síkvidékeken, amilyen a jászkúnterület is volt, a természet már ritkán jött segítségére az embernek. A nagy síkságokon az építőanyag hiánya mindig nehézségeket okozott, akár templomot, akár erősségeket, akár pedig csak egyszerű lakóházakat kellett emelni. A kőanyagot messziről szállítani, a régi középkori utakon, határos volt a lehetetlenséggel. Maradt tehát a síkságok számára a mindenütt előállítható téglából és a vasszorból font, sárral tapasztott, döngött vertfal. A téglát egyébként a rómalak igen kedvelt építőanyaga volt, azonban a római birodalom összeomlásával a téglát is elhalt, elveszett még az emléke is. Csak századok múltával kezdődött újból a használata, nálunk éppen a jászok és kúnok letelepedése idejében, akik előtt nem volt újdonság, hiszen keleti kapcsolataik révén ismerhették. A legkorábbi ilyen városaink közül az árokszállási lakótorony tűnt ki, amelynek anyaga kitűnő téglából volt, vetekedett a legjobb kővel.

Az árokszállási vár már a 12. sz.-ban megvolt, mint királyi vár. A nehezen rekonstruálható adatokból úgy látszik, hogy a várnak ötoldali alakja volt; háromszögű kis térre összehúzóított belső várat kétszeres falövezet vette körül; hozzájutni csak négy kapun keresztül lehetett, mert Béla király Névtelei Jegyzőjének könyve szerint Árpád apánk az egyik honfoglaló törzsfőnek, Kundnak ajándékozta, tehát régi szláv vár lehetett, s a tatárjárásig fennállott, 1241 március első felében pusztult el, tekintve, hogy Sejbánnak délről közeledő tatárhadteste március 15-én már Berényt és környékét is elpusztította. Árokszállási várat tehát a tatárveszedelmek után a jászok építették újjá az említett módon, kitűnő téglából. 1310 körül építette, amikor I. Károly innen indult Debreczeli Dózsa seregével együtt a Felvidékre a Borsák ellen. 1551-ben már semmi adat sincs róla, amikor pedig Apáti és Dózsa még említik. Ez az ország egész Zápolyai János királyságához tartozott, akit az utolsó nemzeti királynak nevez a régi történetírás, akinek azonban török barátsága nem engedte meg, hogy egyetlen magyar várat is kitartároztasson, rendbehozasson.

Ezeknél a síkföldi váraknál a rohamot megnehezítő sziklaalap helyett a víz, vagy a mocsár nyújtott természetes védelmet. Az alkalmasabb a mocsár volt, mert ha elegendő nedvességgel rendelkezett és a nyár heve sem szikkasztotta ki, akkor gyalogos katonának is járhatatlan volt, annál inkább a lovasnak. Ostromgépek szállítását pedig teljesen lehetetlenné tette. A vízárakkal vagy akár a folyóval és tóval szemben az az előnye, hogy hajlón, tutajon, dereglyén sem közelíthető meg. S minálunk a síkföldi váraknak olyan típusa alakult ki, amelyet, bár külföldön is előfordul és Felső-Olaszországban különösen gyakori, elterjedtségénél és hosszú ideig tartott divatjánál fogva méltán nevezhetünk magyar váraknak. Ez a négyszögű, szabályos udvart körülvevő, sarkain egy-egy toronnyal ellátott, négyzart szárnyból álló erősség nem egyéb, mint a toronyerőd továbbfejlődése. Ilyen volt Dózsa vára, amelyről egész határozottan annyit tudunk, hogy egyik tornya a mai templom helyén, egy másik pedig a Kápolnahalom körül volt, a harmadik és negyedik torony helyéről és a falakról semmit sem tudunk. A török pusztításon kívül ennek az az oka, hogy a toronyerődnék többféle hibája volt. Ilyen volt elsősorban szűk volta. Másik nagy fogyatékossága a belső udvar hiányában rejlett. A torony pincéjében ritkán sikerült kutat ásni. Ha pedig a várnép a toronyba vonult vissza, prédára kellett hagyni a lovakat. Kézenfekvő volt tehát, hogy a torony falait olyképpen kellett kitágítani, hogy belső udvar keletkezhessek, de ezzel a vár elvesztette toronyjellegét. Ez lett a sorsa a dózsai váraknak, mert 1551-ben már csak a belső udvara volt meg egy toronnyal a jelenlegi templom körül, pedig 1310 táján a vár egész területe 2,5-3 kat. nagyságú volt. 1551-ben a belső udvar csak 24 x 27 méteres, majdnem négyzet alakú. Ez azonban éppen elegendő a páronkénti vitézi tornák céljaira és tágasabb, mint pl. a krakói királyi vár, a Wavel hasonló rendeltetésű udvara, mely csak 22 x 24 méteres. Az ilyen típusu várak száma hazánkban meghaladja a százat s a török-korszak alatt a védekezés kényeztetése ezeknek az építését még inkább magával hozta. Ekkor fejlődött ki a berényi vár is az apátiéhoz hasonlóan a templomerdőből.

Árokszállás és Dózsa vára önálló, Apáti és Berény erőssége a templom körül alakult ki. A templomok megerősítése és védelmi célokra való felhasználása régi keletű. A középkorban a templom a település központja, legnagyobb és legerősebb épülete. Tornyából figyelni lehet a város felé vezető utakat, a templomhajó veszély esetén az egész lakosságot vagy legalább is annak jórésztét befogadhatja. Magától értetődő, hogy fallal vették körül. Innen csak egy lépés vezet odáig, amikor erőddé képezik ki, s árkokkal, tornyokkal tették erősebbé. Apáti hamar elpusztult, Berény nem, mert török császári, kász-birtok lett. A ferences templom körüli erőd hevenyészve készült, s a háborús idők elmúltával hamar el is tűnt. Annyit biztosan tudunk, hogy belső vár volt, tehát messzebb külső falai is voltak karózzal, fonott sövényekkel ellátott földből épült mű. A templom körüli belső oromfal olyan széles volt, hogy tetején gyakorlatokat tarthattak, s a falak mellett védőfolyosó is futott. Ez a védőfolyosó a fal belső pereménél húzódtott, amelyről az ellenséget sikeresen lehetett visszaverni. Nem mindenütt volt kőből, hanem fából, ezért le is égett. A védőfolyosóra a toronyból lehetett feljutni, a távolabbi részekben pedig a falhoz támasztott falépcsőkön. A folyosó földtől volt, hogy a védőket ne érjék szabadon az ellenség nyilai vagy golyói. A fal több helyen ormóokban végződött, amelyek mögött a lövészek meghúzódhattak.

Ez a néhány tájékoztató szó korántsem meríti ki a tárgyat. A lényeg az, hogy ezen a területen is voltak várak, amelyeket — mint az egész országban — a 16. sz.-ban elhagytak és használhatatlanná tettek. Az ország fontosabb várai gyökeres átalakításokon estek át, hogy az egyre hatékonyabb tűzfegyvereknek ellen tudjanak állni, de az erődepítésnek ez az új korszaka már nem tartozik a tulajdonképeni várak történetébe. A fenti mondatok csupa prózaiak, nem a várak legendáinak romantikus, tetszetős kódéből valók. Ledőltek, elárvultak és elmúltak e várak, pedig egykor büszkén meredtek ég felé a tornyok, melyeknek egy-egy rácsos ablakából vagy kiugró fokáról fehér kendőt lobogtatott lovagjának szépséges úrnője. Régen volt mindez, amikor harsogott a kürt, csaholt az eb, toporzékolt a paripa a vár udvarában. Miért, hogy el kellett múlnia ennek a világnak is, a maga ragyogó színopompájával, nemes hevületével, erős hitével és szeretetével, úde lelkiületével és mélységes érzelmeivel? Nem múlt el nyomtalanul, mert megvan az emberszeretet tág birodalmában, ahol nincs helye önzésnek.

Az emberi akarat küzdelme a rakoncátlan Zagyvával

Mikszáth szatirikus regényében, az *Uj Zrinyi-szaban*, feltámadnak a szigetvári hősök és keresik egykori várukat, portájukat. Nem tudják, hogy az idősámitás már a XX. század elején jár, annyit azonban az éjtszaka sötétjében is megállapítanak, hogy minden nagyon megváltozott. Már-már arra gondolnak, hogy rossz helyen járnak, amikor az Almás-patak csobogása megvigasztalja őket: a patak a helyén van, tehát ők sem tévedtek el, a saját portájuk táján botorkálnak.

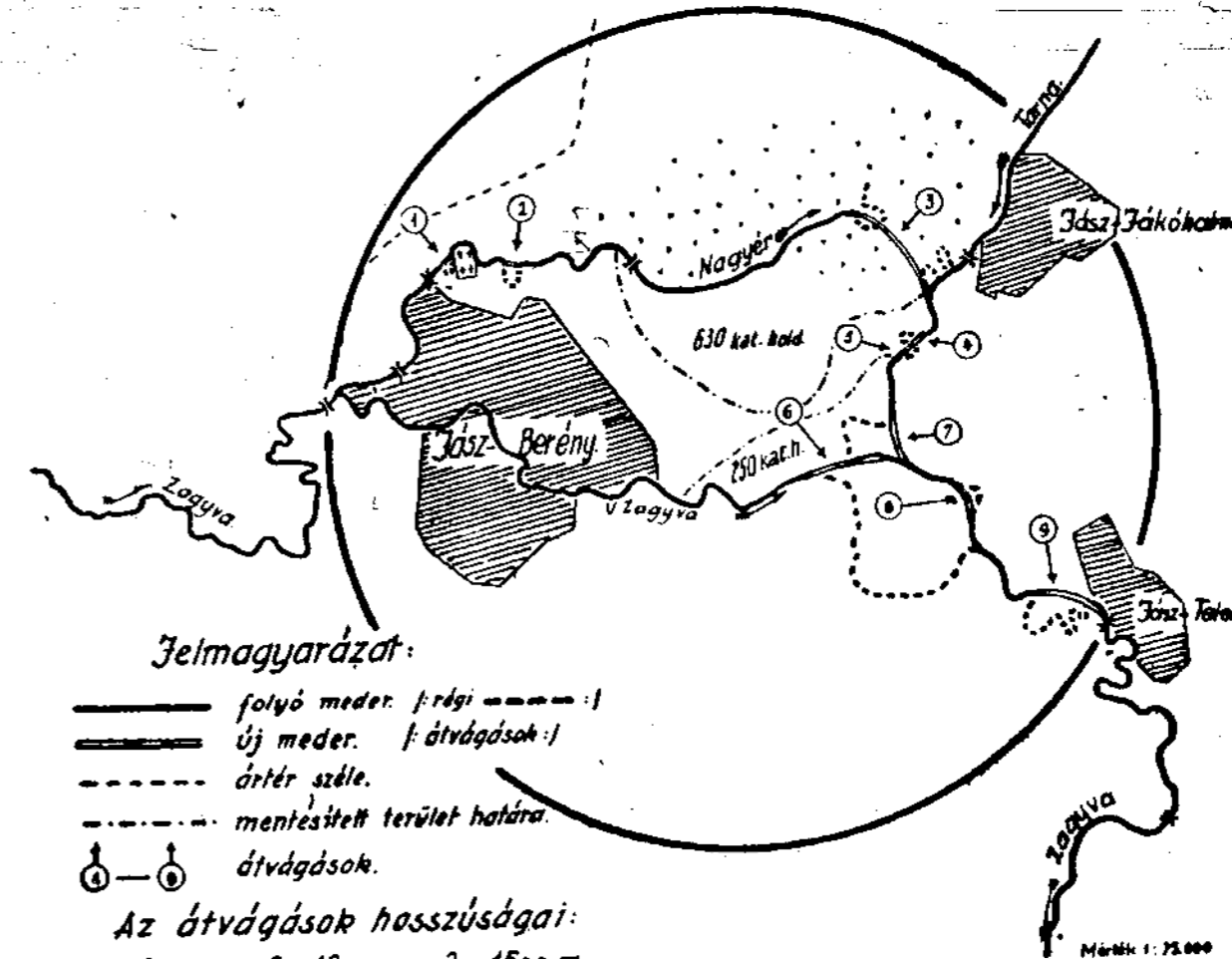
Mikszáth érdekes ötletét továbbfűzve, mosolyogva kell arra gondolnom, hogy mi lenne, ha valamely jász község 40-50 esztendővel ezelőtt meghalt lakója napjainkban támadna fel, s haza

akarna menni a Zagyva partján álló kis házába. Ugyancsak merezsztgetné a szemét, amikor nem találná meg a régi helyén a Zagyvát. Mikszáth szigetvári hőseit éppen a patak igazította útba, a mi jász gazdáinkat viszont az zavarná, hogy nincs meg a helyén az ősi folyó, s azt sem tudhatná, hogy azért, mert eltűntette a — Zagyva-szabályozás, új medret, rövidítő átvágást készítvén a jászok szeszélyesen kanyargó vízének.

A folyószabályozási munkálatok vezető szintén mosolyogva hallgatják tréfálkozásomat, melyre az adott alkalmat, hogy a jászberényi Apponyi-tér egyik emeletes házában lévő irodájukban kérésemre megmutatták a tervrajzokat. Csodálkozva látom,

VÁZLATRAJZ

A „JÁSZBERÉNYKÖRNYÉKI” ZAGYVASZABÁLYOZÁS (A KÖRÖN BELÜLI) MUNKÁLATAIRÓL.

Jelmagyarázat:

- folyó meder (rég) ————
- ===== új meder (átvágások)
- - - - - ártér széle.
- - - - - mentesített terület határa.
- ① — ⑨ átvágások.

Az átvágások hosszúságai:

- 1 - 120 m.   2 - 180 m.   3 - 1500 m.
- 4 - 150 m.   5 - 200 m.   6 - 550 m.
- 7 - 500 m.   8 - 180 m.   9 - 1050 m.

Nagyér-Városi Zagyva-Tarna és Zagyva mederbívítése és átvágásainak teljes hossza összesen = 14.000 m. A kiásott földmennyiség összesen 650.000 m³. Kifizetve eddig = 1.000.000 P.

Jászberény, 1942 június hó 15-én.

Hérisztély

mennyi körültekintés, tudás és a szabályozásra váró terület ismerete kell ahhoz, hogy átvágások, új medrek készítésébe bele merjenek fogni. A hatalmas asztalokon mindenütt kifeszített tervrajzok. Itt van a Zagyvasabályozás középontja, a szellemi erők gyűjtőhelye, a vezérkar főhadiszállása. Csakhamar a ház elé robognak az autók, s elindulnak a munkálatok megtekintésére. Még belepillantok az iratokba: 1941. március 15-én indult meg a szabályozás munkája, s nem szünetelt az elmúlt kemény télen sem, még 20 fokos hidegben is dolgoztak. Mindössze két napig állt a munka, a tavaszi nagy áradás idején.

Az *Apáca-kertje* előtt megáll velünk az autó. Az átvágás már elkészült, s 15–20 ezer köbméter földet a környékbeli mély utcák, kertek feltöltésére fordítottak, úgy hogy néhány százméteres szakaszon eltűnt a Csincsó medre. Ezt a mély vízesárkot még a török ásatta, a barátok temploma és zárdája helyén lévő vár egyik védővonalául. Estéinkint a múzezin törökül dicsérte Allahot, a fáradt magyarok talán éppen akkor tették le az ásót, hiszen a megszálló ellenség őket kényszerítette erre a munkára. Aztán eltűnt a török, békés évtizedek is jártak a városra, de a török pusztítás nyoma még mindig itt van, s egy részét most, több mint 250 esztendő múlva hozza helyre a Zagyva-sabályozás.

Hasonlóan érdekes munka folyik a *lőúsztatónál* is. Hatalmas áttöltés készült, a mocsaras területet megszükhítették, s ha teljesen feltöltik, helyén utca lehet. A Kongos-temetőtől a hányási-hídig 80 köbméter földet raktak le a szabályozás folyamán, s a lakosság elhordhatja gödrök feltöltésére, kertek talajának, szikes földeknek javítására.

Igen fontos problémát old meg a *Nagyér szabályozása*. Ez a folyórész idők folyamán teljesen elmocsarasodott, Borsóhalma mellett már nem folyt benne a víz, mélysége mindössze 50 cm. volt, de a medret teljesen elborították a mocsári növények: a káka és a nád, legalább 20 méter szélességben. A szabályozás 50 méter szélesre, 4 és fél méter mélyre szabta medrét, maga az árok, ahol közepes vízállás idején a folyó főútvonala van, 2 méter mély, tehát bőségesen van hely az áradás vizének levezetésére, hiszen 50 méter szélességben folyhat a víz, ha az árokból kicsap, s még két és fél méter magasságban van fölőtte a part, a parton pedig a töltés, mely szintén két és fél méter magas. A Zagyva városi ágán keresztül legfeljebb 25 köbméter vizet engednek keresztül, a többit a Nagyér fogja levezetni, már épül a vízvezető is. A legnagyobb áradás idején 140 köbméter vizet kell a Nagyérnek levezetnie, de ennél sokkal többet is megbírnia.

A *Jákóhalma-út* melletti nagy töltésen, nagy tömegben, szinte hangyák módjára nyüzsgönek a kubikusok. Itt már dolgozott a kotrógép, most a kordéso, kubikusok fejezik be a töltés építését. Körülnézünk közöttük. A munkálatok vezetői elmondják, hogy a szabályozás 28 kilométeres szakaszon folyik, s állandóan 600 ember dolgozik. Valamennyien járságiak. Apáti, Árokszálás, Dósa, Jákóhalma, Jásztelek, Alattyan kubikusai több mint egy év óta segítenek a Zagyva megrendszabályozásában, Berényből és a környező tanyavilágból 350–400 férfi veszi ki részét a munkából. Átlagban naponta 6–7 P-t keresnek, de nem is látni köztük kereső arcot. A legmeredekebb pallóra is jókedvű virtuskodással tolják fel a jólmegrakott talicskát.

Nem is olyan régen volt még az, amikor kubikusaink 200–300 kilométernyi távolságra is elgyalogoltak, pusztán arra a hírre, hogy valahol mondjuk a Dunántúlon, kubikusokra van szükség. A napjainkban megindult országépítő munka minden becsületes, kitarló, dolgozni akaró és tudó magyart foglalkoztatni kíván és tud, megbízható, jó munkával mindenki vághat magának eleget a magyarság kenyereiből.

Egy pillantás a már készen álló töltésekre, meggyőz bennünket arról, hogy nemcsak a kotrógép nagy teljesítményére, hanem kétkézi munkára is szükség van. A töltést olyan szabályszerűen annyi gondal igazítják el a kubikusok, hogy a szem is gyönyörködik az enyhe hajlású vonalakban. Mert a folyót aránylag nagyon kevés helyen vezetik nyílegyenesen, víz leginkább az enyhe hajlatú medret szereti. Most már kilométereket gyalogolhatunk a töltés tetején, s ha egy-két év múlva befűvesztik, tájképi szempontból is még szebb lesz, az embernek szinte kedve kerekedik, hogy minden nap sétáljon rajta.

Majdnem száz éve, hogy *Petőfi* megsajnálta a Tiszát, mert úgy vélte, hogy a szabályozás véget vet minden regényességének. Eddig kénye-kedve szerint kalandozta be a világot, mint valami féktelen csikó; most pedig zablát vetnek a szájába, hámba fogják, s ballaghat majd szépen a kerék-vágásban. — írja a költő egyik *Uti-levelében*. Ha *Petőfi* látta volna, milyen a szabályozott Tisza, aligha féltette volna regényességét. A Tisza igazi költője, a szegedi *Juhász Gyula*, már a szabályozott Tisza partján nőtt fel, s ott írta csodálatosan szép verseit a legmagyarabb folyóról. Ne féltsük hát a Zagyva regényességét a szabályozástól! *Sajó Sándor* ugyan azt énekelte, hogy *Kanyargó Zagyva, sirí nád a partja, Tükrén vén fűzfák árnya ringadoz*, de akadhat majd olyan jársági költő, aki a töltés külső oldalán húzódbó, kertszerűen megmunkált földek szépségét éneklie meg...

Az sem bizonyos, hogy a festőnek vagy költőnek csakis az őcska, düledező fahíd tetszik. A folyószabályozás idején elkészült már a *Jászfák-halmi új híd*, egy hónap múlva készen lesz a *ecsei háromnyílású, vastartós betonhíd*. A hányási híd is háromnyílású lesz, vasbetonból készül, s a tervek szerint a környék legszebb hidját csodálhatjuk meg benne.

A nagy kotrógép *Jásztelek határában dolgozik*. Itt már 340 köbméter víz folyik, mert túl vagyunk a Zagyva és Tarna összefolyásán. E miatt a két parton lévő gátak 110 méterre vannak egymástól. *Megnagyobbítják a jászteleki hidat is*. A következő hónapokban *Ujszászon* kezdik meg a munkát, s onnét haladnak felfelé.

Tervek, amelyek mindjárt el is indulnak a megvalósulás útján... Szinte irigykedve nézzük a munka hatalmas lendületét. A tervezők és irányítók örömmel tapasztalhatják a napról-napra való baladást. De meglátszik a munka öröme a legfiatalabb kubikuson, a nagy nyári szünidő kezdetekor munkába állt diákon is. A világháború előtti békés évtizedekben nem tettek annyit a Jászságért, mint most egyetlen év alatt. S ha az embernek a folyóval vívott győzelmes küzdelme befejeződik, a tervezők, irányítók és kétkézi munkások büszkém elmondhatják a költővel:

Ez jó mulatság, s férfimunka volt! — r—a

A SZÉP MISE

Irta: Lékó Béla plébános, Jászfákóhalma

Ha valaki nálunk misemondási szándakkal jön a parokjára, arra a kérdésre, hogy milyen legyen a mise, rendezsen így felel: — Hát olyan középszerű. Nem a legelső, de nem is a legutolsó.

A legelső a koporsós mise, amelynek végén lemegy a pap a jelképes ravatalhoz. Negyszer kell hozzá meghúzni a harangokat. Először már megelőző este, másodszor mise előtt, harmadszor úrfelmutatás után, negyedszer meg libera alatt. A legutolsó a autógós mise. Nem éneklie a pap, csak úgy suttogva olvassa. Esetleg nem is a nagylvárnál, csak valamelyik kicsinél. A középszerű az énekes gyászmise, amivel nem fel-tétlenül jár harangozás, de meg lehet húzatni előtte is, meg alatta is.

Egymás közt azonban nem így szokták megkülönböztetni a miséket, hanem a szerint, hogy szép volt—e, vagy nem volt szép. A misének ezt a szép fajtáját nem emlegetik az egyházi előírások. A Jászságon kívül talán nem is ismerik. Itt azonban templomból kifelé jövet gyakran odafordul valamelyik a misemondatóhoz:

— Szép mise volt, hallod—e.

— Szép volt? Ragyog fel a szeme a megszólítottak. — Magam is úgy igyekeztem.

— A volt, szép mise volt. Erősíti meg a másik.

A szép misét nem a parokján kell megrendelni, hanem a köz-ségházán a templombírónál. Mert a szépséget a villanyégők számával mérik. Minél több láng ég, annál szebb a mise. Aki ad valamit a szépségre, annak sokat kell gyűjtatnia.

Isszák a fényt, mint a bünbánó lélek a megszentelő kegyelmet. Az istentiszteletek közül is azok a legkedveltebbek, amelyeken legjobban érvényesül a világítás. Sokan vannak, akik egyetlen hajnali miséről nem hiányoznának, bár a vasárnapi harang hívó szavára olyan érzéketlenek maradnak, mint a vízállásos helyen a bőségtől elszáradt fák. Pedig azt sem lehet mondani, hogy a fény nem hat a lelkükig. Az advent 3-4 hete alatt annyian gyön-

nak, hogy húsvéti idő három hónapja alatt sohse tudjuk utólrni a számukat.

Valamelyik káplánom megfigyelte, hogy az évvégi hálaadáson a templomtól elszakított iparosok is mindenről megelégedkezve, szinte kábultan állnak a fényben. Kitágul a szemük, mintha legalább egy esztendőre valót szeretnének magukba gyűjteni.

Mi ez a fényimádás? Valami ősi, öröklött hajlam? Bizonyára. Hiszen az apró gyermek, a libapásztor, vagy a marhas örül, ha odakint a mezon tűzet rakhat. Csak úgy a tűz kedvéért és nézeti. Vagy melyik gyermek szeretné annyira az ágyat, hogy disznóperkelés idején ki ne ugranék belőle? Gyermekkoromban még a gazdasági kertek istállóiban téli hajnalokon összegyűltek tüzelésre az emberek. A padlástan álló közepén szalmatüzet gyűjtöttek és a mellett beszélgetve várták a virradást. Nagy kerek kő volt letéve tüzhelynek. Ki tudja, milyen messzire mentek négy ökörrrel érte. De nem sajnálták sem a távolságot, sem a pénzt, sem a fáradságot. És nem sajnálták az eltűzelt szalmát sem. Szép téli hajnalok voltak!

Azóta sokat változott a világ! A hajnali tüzek kialudtak. Az egykori tüzelők földművesnek maradt, vagy már iparosá vált unokái csak a szép miséken töltkekezhetnek a fényvel.

Bizonyos fokig szép mise is itt minden mise. El sem lehet képzelni, hogy akármilyen kis misén csak az oltár két szál gyertyája égjen. Lajos bácsi, meg Sándor bácsi harangozók ki sem mernék így engedni a sekrestyéből a misézó papot. Ugy enék ez a rovásukra, mintha felhő elejbe elfelednének harangozni. Az oltáron és még egy-két kedvelt szobor előtt villanyt is kell gyújtani. Áldoztatásra meg fényes nappal is árasztja a világosságot a ráce-menti két kandeláber. Vasárnapokon Himnuszra a főoltárkép koszorúja tüzesedik ki, akárcsak az ifjúság ajkán az ének. (Csak olyan jársoson el né viének itt—ott az árját.)

Olcó Jánosnak kellene lennie

a Hungáriának, (már pedig ugyan ki fogna rá ilyesmit) ha ez a világítás nem kerülne sokba. A miskolc—mindszenti templom költségvetésében kisebb összeg szerepel erre a célra, mint a miénkben. Pedig ott ötszörös a hi-vek száma és négyszeres a szent-miséké. Hát a jársnak is kétszer vagy háromszor olyan mélyen kell a zsebébe nyulnia, mint másnak, ha csak olyan középszerű misét akar is mondatni. Mert a szépség körülbelül annyiba kerül, amennyi a misédj. Azután úgy illik, hogy mise után a mondató család asszonynépe kitérdeljen a Mária—szobor elé és ájtatossága befejezésekor a perselyfeneket erősen megkoppantó pénzdarabokat dobjon be. A templomajtóban meg ott imádkoznak alamizsánára várva a szegények. Valamikor abroszban hozták nekik a frissen sült kiscipót, vagy a fonott kalácsot: a tubut. Ennek ugyan befellegzett, de pár fillér még mindig üti a markukat.

Bizony erősen hisznek a jársok az örök világosság ragyogásában, és nem fukarkodnak, hogy szépségének izlelítőjét emberi módon már a földön élvezhessék. Így van ez, már legalább a meglehető-naljú jársoknál. Adna az Úr Isten minél előbb olyan fordulatot az időnek, hogy a kényszerűség hideghónaljaukká ne változtassa őket is.

Aratás

A keresztek már úgy állnak sorban a partokon, lankákon, dombokon. A Jászság és a Kúnság síkjain. És mindenütt a széles Alföldön, Százszent holdakon...

Kivonult a nyár nagy kaszás hada, A nép, rajzik és mindenütt arat... És délben, hol cókókja van, a pakk, Úgy ül el az ebédjét elköltöni, Az árnyas fák alatt...

Küzdelem ez, nagy és óriás harc Az árdásért, miből az ember él... Szentebb ez, mint minden bölcselkedés, Mert lényege és égi jutalma: A kalács és kenyér...

RÉPÁS JÁNOS

JÁSZ TRÉFACSINÁLÓK

MARCI BÁCSI KÁNTORT AVAT

Rekkenő júliusi meleg volt. A levegőt a legkisebb fuvalom se mozdította meg. Abban az időben a városházán még délelőtt — délután volt hivatalos óra. Az anyakönyvi hivatal helyiségének ablakai az udvarra néztek és az ördög tudja miért, de ezek az ablakok még ilyen tikkasztó melegben is tárva-nyitva voltak. Az idő délután felé járt és az irodákban álmos unalom terpeszkedett. Nem mozdult semmi sem bent, sem kint, — talán csak a pókok szövőgettek finom hálóikat.

A hallgató nagy csöndességet egyszerre lépések tompa zaja töri meg, valaki keresztülmegy a városháza udvarán.

Bathó Marci bácsi az ablak-tábla tükrében ismerős arc vonásait fedezi fel, az addigi tespedtségből felvillanyozódik és a legtermészetesebb hivatali hangon szól oda a vele együtt unatkozó Komáromy Jósának.

— Mi lesz Hegedűs Laci ötven pengőjével?

Azt talán felesleges megemlítenem, hogy a városháza udvarának délutáni látogatója a nemrégén Berénybe került Hegedűs Laci segédkántort volt. Laci, neve hallatára, olyan hirtelen odalépett Marci bácsi ablakához, hogy Komáromy Jósának még válaszadásra sem maradt ideje.

— Mi van az én ötven pengőmmel, Marci bácsi?

— Hát Lacikám, te még nem kaptad meg azt az ötven pengőt, amit Baranyi András hagyott neked a szép énekért. Ezt nem értem, benne volt pedig a végrendeletben is, hogy „Hegedűs László segédkántornak ötven pengőt hagyok a szép énekért”. Én magam is olvastam, még a leltárba is fel van véve.

— Nem kaptam én Marci bácsi, egy huncut vasat sem, hacsak a gazdám fel nem vette, —szörnyűkdik a segédkántort.

— A gazdád nem vehette fel, itt csak az lehet, hogy az örökösök szembre akarják vágni a hagyatékot, téged meg nem akarnak kifizetni.

— Nahát én bennük nem hagyom, akármeddig is járok utána. Mit lehet itt tenni Marci bácsi?

— Kérvényt kellene írni a bírósághoz, hogy utalják ki neked az ötven pengőt a hagyatékából. Így aztán hozzájuthatnál a pénzedhez.

Ha tréfaról volt szó, Marci bácsi nem ismert fáradságot. Komáromy Jósának azonnal gépbe mondta a kérvényt, Hegedűs Lacival aláíratta és magára vállalta, hogy a dolgot el fogja majd intézni a bíróságnál.

Nem törődött Marci bácsi a nagy meleggel, alighogy elment a felzaklatott segédkántort, fogta a kérvényt és elsietett vele egyik ügyvéd barátjához.

— Palikám, csinálj nekem egy bírósági végzést. Én majd megmondom, hogy mi legyen benne, te csak a formáját adjad meg, hogy egészen olyan legyen, mintha bíróságtól jönne.

A végzésben a bíróság természetesen elutasította a segédkántort kérését, sőt mert a kérvény tartalma a zsearolás tényálladékát társított kimeríteni, az ügynek a helybeli rendőrkapitánysághoz való áttételét is elrendelte. De a kérvénynek még egyéb hibája is volt. Hiányzott róla a bélyeg. A bíróság ezt sem hagyhatta figyelmen kívül. Leletet vett fel és bíróságot szabott ki valamilyen komolyabb összeg erejéig és egyben utasította a bírósági végrehajtót, hogy Hegedűs László segédkántort összes ingó és ingatlan vagyonára foganatosítson végrehajtást.

A hivatalos íratra vitéz Zsák Dezső irodaigazgató rányomta a bíróság pecsétjét, és miután a másvilágon már bizonyára megbocsátották neki, azt is elárulhatom, hogy Uhlyarik járásbíró-sági elnök nevét is odabiggyesztette. A végzést bírósági kézbeadható szabályos vétívvel adta át az áldozatnak.

Hegedűs Laci első útja természetesen Marci bácsihoz vezetett, aki szerencsétlen kérvényével a bajok özönét zúdította árva fejére. A tettes szó nélkül állta a keserű szemrehányásokat, a dühös kifakadásokat, legfeljebb csak hűnmögött olykor egyet-egyét. A végén aztán megszánta a szegény fiút.

— Látom, én hoztam a bajt a nyakadra, de én rendbe is fogok hozni mindent. Jóbarátom a rendőrtanácsos is. Majd elintézem én velük. Mondd pajtás, megérneked öt üveg sört, ha kimászol a csávából? Tedd ide le az öt üveg sörnek az árát, és én kezet adok rá, hogy elsimítok mindent.

Hegedűs Laci megkönnyebült szívvel szurkolta le a három pengőt. Talán még nagyobb áldozatra is hajlandó lett volna, csak hogy a fenyegető bajtól megszabaduljon. Még is kapta másnap a bíróság határozatát, melyben a korábbi végzést hatályon kívül helyezték.

De a betyárbecsületnek is eleget tettek, a sörből Hegedűs Laci is koccinthatott.

Zagyvaparti.

Szénaszagú Tavasz

Szénaszagú Tavasz
Játaszodik velem,
Kicsal a Zagyvához,
Mint lányt a kapuba,
A bolond szereztem.

Jász menyecskék járnak
Kupa-itására,
Rám vetődik mindnek
Szemérmes és lopott
Meleg pilantása.

Dehogy is sávarnak
A kőszőntő szóval,
Amikor beasígot
Szentgyörgy költője a
Nagy Mindenhatóval.

Azt hiszik, hogy ide
Imádkozni jöttem,
Pedig hát a Tavaszt
És megolvadt folyót
Ép, hogy átvészöltem.

Úgy mentek el mind, s mint
Ahogy jöttek: szótlan,
És nem látták, hogy egy
Tucatszói verset a
Folyóba beszórtam.

Itt esüttek ezek
Jó egyenlány évek,
S szép szöke szerelemem
Hétlen Nyírő Ester
Gyönyörűségére.

Itt haljanak meg is
Ester emlékével,
S áldjon meg a Tavasz,
Szénaszagú Tavasz,
Erzsim szerelemével!

Szentgyörgyi Nagy Béla
(Utolsó Szentgyörgyi)

Diplomás kubikosok

Írta: Kiskun József

A rozs zsemlyebarna már, mint a marokszedő lányok arca.

A búza még csak olajszárga. Most érik kasza alá. A Necső drága szénája ezer boglyában bődítő illatot áraszt. Ime, az állatok kenyérét megérlelte már a jász rónák felett ragyogó nap.

A Necső és a Zsombikos határvonalain hosszú, fekete földláncok húzódnak, mintha hadiállást építettek volna az éjjeli óriások. Megbámulják a felette tornászó bíbicek, szélkiáltók. De megbámulja az idegen is, aki eddig csak a végtelen mocsárteengert ismerte e tájon.

Épül egy új ország. Egyik része éppen itt épül a Zagyva és a Tarna iszapos, árvizes medrei felett. Új ország, amelyen csatornák ezrei futnak majd végig. Belőlük zsilipek ontják a vizet aszály idején a földre, amelyet eddig csak a természet keze simogatott, dajkált, vagy átkozott a visszaviszatéró árvizek sáros veszedelmével... évszázadok óta.

Mily megható, ha arra gondolunk, hogy ennek az országmentő munkának a gondja is ránk szakadt, trianoni magyarokra, ránk, akik most a világ ellen fogtunk fegyvert, hogy a Duna-Tisza, a Zagyva-Tarna krisztusi csendjét biztosítsuk újabb ezer esztendőre. Hej, pedig be ráértek volna a régi jó táblabírák ezeket a mocskos patakokat ráncbaszedni, szennyes karjaik közül a kalászeredmény gabonamezőket kimenteni. Pénzük is több volt, mint nekünk, akik adagokban kapjuk a test élelmét, mint ahogy a Necső illatos szénáját is adagolják.

Ránk szakadt a gond, a munka, ezért nézem én azokat a kubikosokat hőroszoknak, akik fekete testtel, csapzott, iszapos hajzattal fenn a gáton nyüzsgönek, forognak a munka lázában. Ezért nézem a diplomás kubikosokat is hőroszoknak.

Az iskola kapuinak búcsút intve, kezükbe vették az ásót, lapátot. Vállukra vetették a talicska

hevederét és nekivágtak olyan munkának, ami a régi táblabírák idejében megszegyenítő lett volna a diplomás ember számára. S ma az ós-kubikosok is kalapot emelnek az új munkás-csapat előtt. Csendben, megilletődve haladnak mellettük a gáton.

Napbarnitotta, ifjú emberek mozognak az ősi, háborítatlan föld szikes zsombikjain, emelkedő töltésin. Okos beosztással már ők is éppen úgy vágják az árkot, úgy rakják a földet, mintha ezt tanulták volna az iskola padjain. Az óskubikosok heti 350 köbméter földet emelnek ki hetenként, ők 320-at vetettek ki a magasodó partokra. S áll a verseny! Ezen a héten — ahogy bizakodnak — már ők is kivetik a 350-et!

Megkapják a heti félkiló szalonnajegyet. Helyette már csak császárhúst kapnak és az a panaszuk, hogy a császárhúsban csont is van. Némelyik darabban éppen 30 %, a csont. A kenyérke is kevés ehhez a súlyos munkához, s mégsem szűgölődnak, mert gyermeki ésszel is tudják, érzik, hogy háború van. Roppant nagy háború...

És ők az életnek dolgoznak. Az új magyar életnek.

Segítenek kertek csinálni Európa közepén. Kertet várásolni az ősi lápok és mocsarak helyén, ahogy azt a pontini mocsarak táján az olasz balillák és kubikosok tették a szebb jövő érdekében.

A bíbicek hiába siratják az ősi mocsárvidéket. Hiába csérog siratódtalt a csörgőkacsák repkedő serege. Igen, itt végét veti az emberi akarat — a magyar erő — egy csúfos világnak, s helyébe újat teremt. Csatornákat, belőle kiágazó öntöző-ágakkal, amelyeken zsilipek adagolják majd a vizet a szomjas anyaföld számára. S adagolják, amikor arra éppen szükség lesz, hogy ez a föld kenyeret teremjen az éhes milliók számára.

Fehér kenyeret az ember számára, ne csak csátét az ökr számára.

Fontosak-e a vitaminok az ember és a háziállatok életében?

Írta: ifj. Berzátzy László

Ha valaki a mindennapi életben vitaminról, vagy valami vitamintartalmú anyagról beszél, egészen bizonyos, hogy nagy táplálék értékű anyagot ért a vitamin fogalma alatt.

Ez helyes is, mert a vitaminok mind az emberi, mind az állati táplálkozásban nélkülözhetetlenek.

Sok nagynevű tudós írt már a vitaminokról, fontosságukról,

kimerítő, nagyterjedelmű könyveket, a legapróbb részletekig ismertette hatásukat.

Az alábbiakban a legfontosabb vitaminokat fogom megismertetni röviden; azokat, amelyek az ember és az állat számára és életfolyamatok szempontjából nagy jelentőségűek.

A vitaminok tehát az állati szervezetre nézve is fontos, nélkülözhetetlen növényi anyagok,

melyeket az állati szervezet általában nem képes létrehozni. Vagy készen kapja a növényi táplálékkal, vagy olyan vegyületeket (provitaminok) kap, amelyekből bizonyos hatásokra a megfelelő vitamin létrejön.

Az állati szervezetnek a vitaminokból aránylag kis mennyiségre van szüksége. De nélkülük súlyos zavarok, megbetegedések (avitaminózisok) lépnek fel, ame-

lyek az illető szervezet elpusztulásával járhatnak.

A fontosabb vitaminok a következők:

A vitamin: (Xerophthalmus), vagy fertőzés ellenes vitamin hiánya esetén a bőr és a szem kiszárad és elgennyesedik. A provitaminja megtalálható a sárgarépa, csukamájolajban, zöld salátában. A háziállatok számára leginkább a zöld takarmányok szolgáltatnak sok A vitamint.

A B vitaminok csoportját eredetileg egy vegyületnek hitték. Később kiderült, hogy több egymással együtt előforduló vitaminnal van szó. A B vitaminok valamennyien vízben oldódnak.

B₁ vitamin: (antineuritikus) vagy beri-beri ellenes vitamin. A növényvilágban általánosan elterjedt. Legtöbb B₁ vitamint tartalmaznak a gabonafélék csírázó magvai és az élesztőgombák, állati takarmányozásra a szemes takarmányok.

Nevezetes jelenség, hogy a patkányok vakbelében élő baktériumok képesek B₁ vitamint szintetikus úton előállítani. Hasonlóképpen viselkednek a szarvasmarha bendőjének baktériumai is. Az ezek által termelt B₁ vitamin az állat szervezetén keresztül az állat tejébe is belekerül. Ez a körülmény magyarázza meg egyrészt, hogy a szarvasmarha B₁ vitamin hiánya esetén sem betegszik meg, másrészt meg, hogy a tej B₁ vitamin tartalma a takarmánytól meglehetősen független.

A hiánya következtében fellépő betegség a beri-beri. E megbetegedés Braziliában, Afrikában, de leggyakrabban Japánban fordul elő, ahol a nemzeti éledelem rizs léven, a hántolt rizstől beri-beri betegséget kaptak. Hántolatlan rizs adagolásával a betegség megszünt.

Érdekes kísérleteket végzett Eikelmann, holland orvos. Kísérleteit galambokon végezte. Egyik részüket hántolt, másik részüket hántolatlan rizzsal táplálta. A hántolt rizstől a galambokon görcsös merevséget észlelt, fejüket görcsösen a hátukra hajtották. Hántolatlan rizs adagolásával újra visszanyerték régi rugósukat és a görcsös merevség megszűnt.

A B₂ vitamin komplexus több eddig még kevésbé ismert, egymással rendszeren együtt előforduló anyag.

A hiánya esetén fellépő megbetegedés a dermatitis vagy a pellagra.

Előfordul a tejsavbakteriumokban, élesztőben, tojásban, főzelékfélékben.

A C vitamin egyszerű, vízben oldódó vegyület, amelynek hiánya a tengeri malacban, majmokban és az emberben skorbutot idéz elő. Ezzel szemben a nálunk élő többi állat mája képes C vitamint előállítani.

Skorbut esetén a foghús vézékennyé válik, sorvad, a fogak kihullanak, a végtagok megdagadnak. Ez a betegség hosszú tengeri út alkalmával gyakran fordult elő az egyoldalútáplálkozás folytán.

Szentgyörgyi professzor először a mellékveséből, majd a zöld paprikából állított elő C vitamint.

A hazai növények közül legtöbb C vitamin van a asipkefogóban, azután a paradicsompaprikában, zöldpaprikában. Sok C vitamint tartalmaz továbbá a narancs, citrom, káposztafélék, zöld takarmányok, igen sok van ezenkívül a fenyőfélék tüleveleiben. A szénából hiányzik a C vitamin. A magvak csírázásakor nagy mértékben keletkezik.

A D vitamin zsírban oldódó, bonyolult szerkezetű vegyület. Provitaminja az ergosterin, amelyből az állat bőrén az ultravioleta sugár hatására, komplikált folyamatok után, D vitamin keletkezik.

Hiánya esetén fiatal állatokban (rachitis) angolkór jelentkezik, vagy más csontbetegség lép fel. Ez a vitamin kevés növényben van jelen, így van a gombákban, illetve az élesztőgombákban.

A már említett provitaminja, az ergosterin, azonban a növényekben nagyon elterjedt. A fiatal állatoknál fellépő csontbetegségekkel és így a rachitisszal kapcsolatban Wellmann és Marek professzorok végeztek kimerítő és nagyjelentőségű kísérleteket.

E vitamin vagy sterilitas (meddőség) elenes vitamin a kísérleti állatokban sterilitást okoz. Sokat tartalmaz belőle a csírázó búza és a többi gabonafélék.

Fontos még a K vitamin, melynek hiánya esetén vérzékenység áll elő. Előfordul a májban, zöld főzelékekben, csalanban, lucernában, stb.

Sok más vitamin van ezeken kívül, amelyek legtöbbször a már említett vitaminokkal együtt fordulnak elő.

Tehát mind az emberi, mind az állati szervezetnek bizonyos mennyiségű vitaminra van szüksége napenként, hogy súlyos megbetegedések ne történjenek. Ezt a vitaminmennyiséget friss gyümölcs és zöldségfélék napenkénti fogyasztásával lehet a szervezet részére biztosítani. Lehetőleg változatos táplálékot kell fogyasztanunk, ezzel elérjük azt, hogy a szervezet a szükséges vitaminokhoz hozzájut.

Nagyon jó vitaminforrása a szervezetnek a friss gyümölcs, amelyek közül némelyik tekintélyes vitamin tartalommal rendelkezik.

Eppen nyár elején pl. a természet nekünk magyaroknak olyan gyümölcsöt szolgál, amelynek C vitamin tartalma a többi gyümölcshöz képest igen tekintélyes: ez a földieper. Ha ebből 8–10 dekát eszünk, az egymagában elegendő a napi C vitamin szükséglet kielégítésére.

Az állati takarmányok legtöbbje tartalmaz vitamint. Esetleges vitaminhiány esetén különböző táplálék adagolásával segíthetünk a betegségben. A szemes takarmányok mindegyike tartalmaz elegendő vitamint, úgy, hogy háziállataink táplálására a vitaminszükséglet fedezése szempontjából a vegyes réti takarmányfűvek és a szemes takarmányok elegendők.

Az orvostudományok fejlődése az emberi és állati táplálkozás terén egyaránt új és értékes anyagokra hívja fel figyelmünket. Az embervédelem korát éljük, társadalmi téren is nemcsak a sebkegyógyításra, hanem azok megelőzésére törekszünk. A táplálékanyagok alkalmazása is leginkább azért fontos, mert erőssé, ellenállóvá tesz a szervezetet, s a betegségek romboló hatását mintegy megelőzi. Ugyanez vonatkozik háziállatainkra is, hiszen a jó gazdát leginkább erős, munkára képes háziállatairól ismerik meg. Foglalkozunk tehát az orvostudományok táplálkozására vonatkozó új kutatásával, hogy mind a magunk, mind háziállataink életében sikerrel alkalmashassuk azokat.

AKI UTÓLJÁRA NEVET...

A gazda felriadt álmából és nagyot nyújtózza ült fel a fonott szalmayosolyán. Úgy érezte, hogy valami nincs rendjén. Meggyújtotta az olajméceszt és körülnézett. Semmi különös zaj. A tehenek csendesen kérődztek, a béresek mélyen aludtak. Egyszerre csak kutyaugatás szűrődött be az istállóba. A dülő felől hallatszott.

Utána néztek, — határozta el az öreg. Felvette a vasvillát és kiment. A lucernás dülő felé nézett. Szeme csak lassan szokta meg a holdfényt.

Hamarosan meglátott egy szekeret és két imbolygó árnyékot a petrencék között.

— Lopják a lucernát, — mormogta minden felindulás nélkül.

— Anyjukom, — zörgetett be a ház ablakán. — Megyek, — hallatszott belülről, és már fordult is a kulcs a zárban.

— Lopják a lucernát, — állapította meg ismét a gazda.

— Jézus—Mária, — idegeskedett az asszony. Gyerünk hamar, én is kapok valamit magamra, te meg szólj a béreseknek! Jó, hogy nem mentél ki egyedül, még agyonverték volna!

Pár perc múlva már az orgonaszőnyeg mellett osontak a lucernás felé.

— Majd ellátjuk a bajukat, — fogadkoztak a béresek vasvillát szorongatva.

Majdnem egyszerre ismerték fel a tolvajokat.

— Szántó Gábrisék, — suttozták.

— Azok, mormogta a gazda. Gondoltam előre. Na, most már mehetünk befelé, szólt visszafordulva. A béresek elhülve néztek rá.

— Hát nem szól gazduram semmit? Rajtunkoktatok őket, húzzuk el a nótájukat.

— Nem a ti esetetekhez való ez, — fejezte be az öreg a vitát.

Az asszonyban forrt a méreg.

— Rajtunk nevet a világ, ha megtudják!

— Tanuld meg asszony, — az nevet, aki utóljára nevet!

A gazda már régen aludt, mikor az ébrenlévő béresek hallották, hogy a rakott szekér lassan elindult a lopott lucernával. Dühösen figyeltek fel, sehogysem fért fejükbe a gazda eljárása.

*

Még alig szürkült az ég, amikor a gazda már talpon volt.

— Csülökre legények, — szólította a béresek is. Azok egymásután ugráltak fel ástozva, nyújtózkodva.

— Készítsétek elő mind a két szekeret, fogjatok be, megyünk Szántó Gábrisékhoz. Siessünk, mert ha felszáll a harmat, török nagyon a lucerna.

A béresek agyán csak most villant át a nagy-szerű terv.

— Visszalopjuk a lucernát? — szólt az egyik tiszteletteljes hangon, amiben már érezni lehetett a jó tréfa örömet.

— Ugy valahogy.

Negyedóra múlva már a Gábrisék tanyája körül zörögtek a vendégoldalas szekerek. A harmat és a por sárrá vált a tinók patáin.

A tanyában még aludtak. Be volt hívva a nagyajtó. Még akkor is alig virradt, amikor az első szekeret roskadásig megrakták lucernával.

Végre is a kutya ugatására kijött Szántó Gábris nagy álmosan. Nem csoda, hisz egész éjjel dolgozott a lopással és a berakással. Ektelen dühre gerjedt, de csak szótlanul, hápogva nézte a vasvillás dolgozó legényeket, és a már megrakott szekeret.

Alig tudta kimondani:

— András gazda, hát én csak egy kocside-rékkal loptam tőled, te meg két rakott szekérrel akarsz elvinni?

— Gábris, Gábris, mondta András gazda, én se szóltam semmit, hogy mennyit vigyél, pedig láttalak, te se szólj semmit! Annyit vittél, amennyit akartál, én is annyit viszek.

Gábris káromkodva ment be, hogy ne lássa legalább, mikor elindul a két megrakott szekér. A nap éppen akkor bukkan ki, mikor András gazdáék befordultak a saját tanyájukba. A tanyába vezető fásorban alig férték el a roskadásig megrakott szekerek. Az asszony a csirkéket etette.

A béresek elmesélték neki az esetet. A gazda csak a reggelinél jegyezte meg:

— Látod anyjuk, hogy az nevet, aki utóljára nevet?

Igaz történet a Jászágóból.

A végekről jött az üzenet...

A végekről jött az üzenet...
Anyám, mondd! mi van veletek?
Hirt tőletek miért nem kapok?
Pedig hogy várja szerető fiatalok...
Ágydörögés mellől tírátk gondolok,
A ti békéteért örömmel harcolok...

A végekre ment az üzenet...
Fiam, én többé nem üzenhetek.
A rózsaszirmok hullajtanak lassan,
Fáradt estvem már utolsó dobban...
Elapadt érted folyó könnyem árja,
Édes fiam, árva lettél... árva...

A végekről jött az üzenet...
Egy hős magyar hősvéd ismét elesett.
Sutogó ajka szeretője kétkül:
Anyám, édesanyám, nem lés ott egyedül...
Ellenség jött. Órbalyomról mégsem menekültem.
Anyám! édesanyám, ugye hogy jól tettem?!

Gyenes Ilona Mária
(Jászágó)

MÉRLEGEN

A jászakóhalmi példa

Folyóiratunk dolgozóitársai június 4-én Urnapján rendezték meg bemutatkozó irodalmi estjüket Jászakóhalmán. Mint eddigi öt irodalmi estünkön, itt is teljes gárdával, változatos műsorral szerepeltünk. A szerkesztő tájékoztatta a közönséget az Ugar célkitűzéseiről, elhangzott két novella, egy komoly és névs törtenelmi előadás, magyar népdalok és ősi jász dalok, énekkari szám és művészi szavalszámok. Két helybeli szereplő, Varga Izabella és László József, szintén közreműködött a siker érdekében. Közönséget kell mondanunk Lékó Béla plébános úrnak és Egri Sándor főjegyző úrnak, akik az est megrendezésében segítségünkre voltak, ezenkívül a plébános úr magas és komoly előadásával bevezette a főjegyző, úr lendületes és lelkes beszéddel befejezte szereplésünket.

A nagyszámú közönség mindvégig a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta előadásunkat, ismét beigazolván, hogy nem „könnyű” és „szórakoztató” előadásokra van szükség, hanem komoly irodalmi, zenei, művészi értékek bemutatására. Tudtuk, hogy tévednek azok, akik az állítják, hogy a falusi közönséghez „le kell szállni”, s nem is hallgattunk rájuk, mert ha azt tettük volna, amit a följelölések és elbizakodottak tanácsoltak, valószínűleg szégyenkezve hagytuk volna el az előadói emelvényt. Bússzék vagyunk a jákóhalmi sikerre, mert műsorunk szíves fogadtatása ismét meggyőzött bennünket arról, hogy jó úton járunk, a jászai közönség nem limonádét vár tőlünk, hanem komoly és névs teljesítményeket. Ez a jákóhalmi tanulság és példa, melyért őszinte köszönetünket fejezzük ki!

A jászakóhalmi festő-estekről

Katona Gizellának a művészi képét a címlap belső oldalán mutatjuk be olvasóinknak. Ezt a fiatal lánykát a szakértők megállapítása szerint kiváló tehetséggel és nagyon finom művészi érzékkel áldotta meg a Gondviselés. Feltétlenül taníthatni kellene. Talán sikerül valamiképpen

megtalálni a módját annak, hogy tovább képezhesse magát s előbbre juthasson a művészek sorában. Firenze város festészeti díját Nagy Gyula, a magyar parasztfü nyerte meg, bizonyára sok ösztönzésünk rejtőzik még a falusi kis portákon. Sorsukat megindulásunk perce óta figyelemmel kísértük, s ezért adtuk szerény megnyilatkozási helyet a jászakóhalmi Katona Gizella művészetének is.

A jászakóhalmi dalosünnepség

melyet június 29-én, Péter-Pál napján este 8 órakor rendeztek, mind erkölcsi, mind anyagi szempontból kitűnően sikerült. A gyöngyösi Kormányzó Díjas Dalárda művészi éneke és a helyi Ipartestület Vegyeskara minden dicsőretet megérdemlő teljesítménye minden műsorszám után tapsra ragadta a közönséget. Nagyon szeretnénk, ha Jászakóhalmi dalosai a közel jövőben a Jászság községeiben is bemutatkoznának. Művészi munkájukat mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel értékelnék, s nyomában ott is énekkultúra keletkezhetne, ahol eddig még nem voltak a művészi éneklésnek rajongó katonái, munkát és áldozatot vállaló vezetői. Jászakóhalmi dalosünnepséit örömmel és szeretettel várjuk!

A jászapáti gimnázium

június 21-i emléktábla-lelepező és avató ünnepéről a következő számunkban közlünk részletes beszámolót és fényképeket. E szám képanyaga ugyanis már teljesen készen volt június közepére, s nem akartuk a beszámolót a képektől elszakítani. A jászapáti kezdeményező munka megérdemli, hogy alapos cikkben s fényképekkel kiegészítve számoljunk be róla. A példamutató munkásságról tudomást kell vennie az egész Jászságnak, s nagyon örülünk, hogy tájegységünkől távol élő olvasóink is megismerik.

Gazdáink figyelmébe!

A Magyar Élet kiadásában nemrégiben jelent meg Somogyi Imre: *Kertmagyarország felé* című munkája, melynek címe is jelzi, hogy írója mivel foglalkozik.

Megindult már a Jászságban is a kerteszakmákodás, Jászberény határában is több ponton. Szeretnénk, ha gazdáink közül hozzászólna valaki a könyvhöz. Érdeklődőknek elolvasás céljára szívesen rendelkezésre bocsátjuk szerkesztőségünkben (Jászberény, Apponyi-tér 24. sz.)

Szent István hetében alakul meg az Arany- és Ezüstkalászos Gazdák Országos Szövetsége

Az Országos Mezőgazdasági Kamara a Földművelésügyi Minisztérium megbízása alapján az Arany- és Ezüstkalászos Gazdák Országos Szövetsége megalakításának megbeszélésére egy szűkebbkörű előkészítő bizottságot hívott össze, melynek határozata alapján a Szövetség alakuló közgyűlését ünnepélyes keretek között Szent István hetében rendezik meg. Az ország arany- és ezüstkalászos gazdáit összefogó politikamentes Szövetségre nagy feladat vár a mezőgazdaság átállítása, fejlesztése és tervszerű irányítása terén, ezért a megalakulás elé az ország arany- és ezüstkalászos gazdái nagy várakozással tekintenek. Reméljük, hogy a Jászság gazdái is ott látjuk majd a fontos célokért dolgozó szövetségben.

Búzaoltár

Erik már a búzaszáll, aranyos a napugártól; cseng, bong harangként a batár, az aratók vig dalától.

Peng a kassa, zizeg a szár, markos magyar legény vágja; végignéz a gazdag renden; „Munkánkat az Isten áldja.”

A szedő szedi szaporán kétébe a kövér búst; de hallja csak: a fülében s harangot dőre húszták.

As aratók imádkoznak, buzgó fohás száll az égbe; „Oh, Uram, hogy est megértük, hálát adunk Neked érte.”

Jó az aszony az ebédnél, falatosnak, lepihenek, fátadnak a nagy munkától de soká mége hevernek.

Hajt a munka — mond az ember, est a táblát le kell venni; hajnalban Percsere megyünk, odajötti majd holnap, Sári!

Zizegve sár, ri a kalász, s a kassa csak vágja, vágja; mert oltár ez, búzaoltár; munkájával Istent áldja.

László János

KÖNYVEK

Makkai Sándor:
Szép Kisérlet

Kiváló írónk új regénye a múlt évben megjelent *Mi, Ernyeiek* c. kétkötetes nagy művének mintegy folytatása, bár önálló könyvként is élvezettel olvashatjuk. Ismét azt az érdekes formát alkalmazza az író, hogy a család legfiatalabb, még kicsi gyermekében, a szemén és szemléletén keresztül mutatja be a történetet. A család hét gyermeke: Ádám, Ottilia, Róland, Melinda, Ákos, Beáta és Tamás, a főhős. A háttérben a kiegyezést követő évtizedek, s az ezredévi ünnepség színpalái jelennek meg, ez a nemzedék már egészen más, mint a Back-korszak ifjúsága. A későbbi nemzeti tragédiák árnyéka előre vetődik, már a nagyromán álmodról és törekvésekről is hallunk. A Szép Kisérlet a család tagjainak nagyotakarását, felfelé törekvését, magasabb hivatásba vetett hitet jelenti. Egyik politikusként, a másik kitűnő katonának készül, a harmadik a repülés problémájával foglalkozik, az egyik leány színésznő akar lenni...

A szereplők egyike így beszél a Szép Kisérletéről: „Az Ernyeiek előtt a Szép Kisérlet száll, sohase hagyja őket nyugodni, folyton hívja őket, hogy repüljenek utána. A fő az, hogy föl kell szállni, nem szabad a porban csuszálni, engedelmességre kell a Szép Kisérlet parancsának. Az Ernyeiek többnyire szárnyas embereknek születtek, kiki a maga dolga szerint... Ügyelni kell, hogy meghalljuk az angyal szárnyának sühogását...” A nagy sikert aratott regény a Révai-társulat kiadására.

Szentiváni Gábor:
Magyar mosoly

Népünk művészi viselete. Népünk életének felhői közül kivillan ünnepi viselete és díszítő művészet. Az izléssel megnevezett munka ragyogása ez — állapítja meg az előző. A gyönyörű képekkel díszített könyv az ország valamennyi népviseletről mutat be valamit, az Alföld, Dunántúl a Felvidék és Erdély egyaránt szerepel. Az Alföld népviseletei közül a kis- és nagyku-

Nép- és családvédelem.

Az országos szociális felügyelés közleményeként megjelenő Nép- és családvédelem című magas színvonalú folyóirat májusi és júniusi két gazdag számából a következő nagyfontosságú értekezéseket emeljük ki: *Hollós István*: Irányjelző a nép- és családvédelmi politika alakulásához. *Pálos Károly*: A Nép- és Családvédelmi Alap és a szegénygondozás. *Eduárd István*: Kishaszonbérletek létesítése az igénybevetett zaidőbirtokokon. — A júniusi számból: *Somogyi Ferenc*: Szociális jogszabályaink ősi nyomai. *Váró Györgyné Tomori Viola*: A szociális gondozás közösséglelektani vizsgálata. Gazdag tartalmú Figyelő, Irodalmi és folyóiratszemle, Törvények, Rendeletek, stb. egészítik ki a havonként megjelenő kitűnő folyóirat minden egyes számát.

Szabó Zoltán:
Szerelmes földrajz

Az érdekes könyvcím mögött annak a szép és gazdag Magyarországnak a fölfedezése van, melyet magyar írók műveiből ismerhetünk meg. A magyar tájakkal, városokkal a magyar költők karján ismerkedünk meg. A Kiskun-szában Petőfi kalauzál bennünket, Biharban Arany szegődik mellénk, a Bácskában Kosztolányi mutatja az utat, Szeged körül a mélabús Juhász Gyula fog karon bennünket, a Nyírségben Krudy Gyula ül mellénk a bakra. A könyv az egyes tájak ismeretét és szeretetét akarja elmélyíteni. Kazinczy egyik utazása kapcsán megemlíti *Jászapáti*, egy másik utazásában a *Jászságot*. A teljes anyag összegyűjtése azonban a Jászságban élők feladata. A táj értékeinek, sajátosságainak leltározó munkájára indít bennünket ez a könyv. Azt szeretnénk, ha a tiszai hajókon, a falatoszóban, a híres barackpálinka mellett árusítanák „A Tisza” c. anthológiáját is, mely azokat a verseket foglalná össze, melyek a Tiszáról szólnak. Ha a diák Kazinczy erdélyi utazásának egyik példányával ülne a vonatban Kolozsvár és Marosvásárhely között. Ha a polgármeester gondos kiállításban adná ki azokat a verseket és prózarészleteket, melyek városáról megjelentek, régi metszetekkel s a város és a táj valódi hangulatát kifejező fényképekkel ékesítve...

A Jászságra vonatkozóan az Ugar is hasonló célkitűzésekkel foglalkozik, s reméljük, hamarosan meg is valósítunk belőlük néhányat.

Batáry Imre

Mindössze néhány hónappal ezelőtt alakult meg az Ugar dolgozóitársainak munkaközössége, de a halál e rövid idő alatt is kétszer kopogtatott ajtónkon. Április közepén szervezőnk és irányítónkat veszítettük el, alig két és fél hónappal később, június 30-án éjtszaka, Batáry Imre hagyott itt bennünket váratlanul és tragikus hirtelenséggel.

Elhunyt dolgozóitársunk kiváló szavalművészként aratott sok megérdemelt sikert irodalmi estjeinken. A halálát megelőző hónapokban különösen sokat szerepelt, legutóbb június hó 4-én, a jákóhalmi közönség ünnepelte művészetét. Ez volt szegénynek az utolsó szereplése...

Folyóiratunkban különösen gazdasági és szövetkezésszerű szóló cikkeivel vonta magára a figyelmet. Mint „Hangya”-körzetvezető, gyakran megfordult a Jászság községeiben, s mindenütt résztvevett az Ugar munkaközösség megszervezésében. Halála mindenképpen nagy és súlyos veszteség számunkra, rendkívül hasznos, értékes, dolgozni tudó és akaró dolgozóitárs dől ki vele sorainkból.

Legyen neki könnyű a magyar föld, melyet anuyira szeretett, s melynek népéért annyit dolgozott!

ASSZONYOKNAK . . .

Elérkezett a télre való ellevés, tárdás ideje. Mindnyájan azon vagyunk, nem kimélve fáradságot és időt, hogy amennyire a körülmények engednek, minél több és jobb, könnyen eltehető, kevesebb költséget igénylő, jól eltartható dolgokat tároljunk.

Zöldborsó eltevése.

Minden liter zöldborsóhoz veszünk 1/2 liter vizet, 4 kocka cukrot, 1 dkg. sót. A vizet sóval, cukorral felforraltuk és a megmosott borsót beleléve, 15 percig főzzük.

Kapor.

Fries kaptot a szárdától megtisztítottuk és napon jól megszártítva üvegbe rakjuk, lekötjük. Használatkor megmossuk és apróra vágjuk.

Zöld petrezselymet ugyanígy szárdítottunk, apróra morzsolva dobozba tesszük.

Sóska.

Megtisztítjuk, jól megmossuk, aztán kiveszavarva, láblán apróra megvágjuk. Üvegbe rakjuk, jó szorosan lekötjük és egy órát gőzöljük.

Zöldbab.

A zöldbabot megtisztítjuk, megmossuk és gyenge, kellemes tűz sós vízben felforraltuk. Ekkor szitára szedjük, a vizet félre tesszük, hogy megszálljon.

Nagy üvegbe, sóba rakhatjuk, de akkor nem kell megtisztítani. Kélegeteként egy újjnyi só, egy lenyérnyi bab, lekötni, mindjárt a kamrába tenni.

Tök.

Ugyanígy járunk el, mint a sóban előtti zöldbabbal, csak hogy a tököket megtisztítva legyatoljuk, beszózzuk és fél napig pihenetjük. Ekkor jól kiveszavarjuk és lerakjuk. Használat előtt jól kidöztatjuk.

Zöldbabot szárdítani is lehet. A megtisztított babot gyengén sózott vízben 10 percig főzzük, lecsurgatjuk és kinn a napon szárdítjuk, míg zörgős lesz, aztán szőlős zacskóba rakjuk.

Csigatészta.

40 dkg. liszt, 2 dkg. élesztőt langyos tejben 4 kocka cukorral megfuttatni. A liszt közepébe tesszük a megkelesztett élesztős tejet, 3 tojásdaragdát, 1 tejeskanál cukrot, 4 dk. olvasztott vajot, kis sót a vajat lehet a liszettel elmorzsolni is.

Annyi tejet dolgozunk ki a tésztát, hogy gyenge, de ne túlságosan lágy legyen. Jó hólyagokra. Pár percig pihenetjük s azután háromszor kinyújtjuk, félórát időközönként és olvasztott vajjal szép fényesre kenjük. Ugy hajtogatjuk, mint a vajas tésztát. Végül félcenti vastagra kinyújtjuk, megszórruk egy kis dió, fahéj és cukorkeverékkel, mazsolát is szórhatunk rá; összesodorjuk, mint a rétest, három centi széles darabokat vágunk belőle. Megkent tejszíbe lapjával lerakjuk és ha jól megkelt, megsütjük. Ha megsült, kikévert cukor mázzal bevonjuk és pár percere vissza tesszük a sütőbe, hogy megkeményedjen, 2 tojás fehérjét, 3 tejeskanál cukorral egy kis ecettel 1/2 óráig keverjük.

Cserezsnyés lepény

25 dk. cukrot 10 dk. vajjal 6 tojásdaragdával negyedórát keverünk, aztán hozzáadunk 28 dk. lisztet, amibe 1/2 csomag sütőport kevertünk, 5-6 dk. darált diót vagy mogyorót és félcsésze tejet, végül 6 tojás habjából, citrom vagy narancs héjat reszelve. Kiszitroztatt és lisztezett nem túlságosan nagy tejszíbe tesszük, hogy elég magas legyen és tejszórjuk kimagvált fekete cserezsnyével, lehet az előtt is. De lehet ezt a tésztát lekvárral is megkenni. Ha valami krémmel töltjük meg, olyan lesz mint a torta. Sütés után kettévágjuk és úgy töltjük meg. Vaj helyett 6 dk. zsírral is készíthetjük.

ÉLES SZEMMEL

A barátok temploma melletti téren, mely díszpark is lenne egyúttal, kecskenyáj legelget, nyírják, vágják az ott elültetett dísz-ével növényeket, bokrokat. Mikor a kecskéket órák asszonyra rászólunk, a válasz csak egy vállvonogató "ajjaj". A Szentkúti templom körül fekvő tere, mely szintén olyan városi park féle lenne, egész birka és kecske nyájak vannak beverve. A templomba csak ezen "golyósbóros" csatárlácson és terményeik hegyén keresztül lehet bejutni. A jószágok gárdái a kértére, fenyegetésére kijelentették, hogy „nekünk az Isten sem parancsol!” A lótemplom köré hibetóleg azért nem hajtanak birgét, mert az ki van kövezve. Ez ügyben panaszt emeltünk már az illetékes hatóságoknál. Az eredmény az lett, hogy büntetésül adakozásra szólították fel őket — a vöröskereszt javára. A 20-30 fillért ki is guberálták — utána a birgét nyugodtan legeltették, hiszen nekik „az Isten sem parancsol!”

As úgy mezőrendőri vagy kihágási oldalával nem is akarunk foglalkozni most, csak a figyelmet arra akarjuk felhívni, hogy a községségi való áldozatosmatal mindenkinek kötelessége. A Jász falu és város kerületi és egészségügyi szempontból még sajnos eléggé elmaradt. A tördévész országos statisztikájában még mindig az előző kötet állunk. Az ügyet elbíráló hatóságok nésszék talán az ügyeket a községségi szempontjából is. Ha már Istennek nem akarunk engedelmeskedni, talán erősebb hatósági intézkedés, mely a sebesebb jó mélyen helynyál, majd csak rászorítja őket a községségi és a közegészség tiszteltetére is.

Fazel a községségi szellemmel egyébként is baj van. Megyénk székvárosában, mint hallottuk, megalakult a Volksbund helyi szervezete. Szólnok közismerten német város volt mindig! Magyarul alig-alig beszéltek benne tapasztalhattuk. ha ott jártunk. Ezért hasznos és sürgős lehet ott nemzetiségi egyesületalapítás. Egy Szatmár-megyéből Szólnokra szakadt úr, ki mint pedagógus működik egyik községi iskolában, lett állítólag a szervezet vezetője. Nyílt kérdésnek hagyjuk azt, hogy azok a szülők, akik — tiszta véletlenül mégis magyarral beszélnek Szólnokon, — nyugodt lélekkel bízhatják-e gyerekeiket ez úr nevelésére vagy sem. Erre vonatkozólag majd ék a választ hibetóleg megadják.

Felemlítjük azonban, hogy itt nálunk is vannak ám a Volksbundnak tagjai. Jásaberény is így látzik ilyen Volkagenossen termővidék. Több Peatre felszakadt berényi éreste magában hirtelen a németiséget fellángolni, s Volksbund jelvényrel gomblikában, zongretes, szép „putakessi hochdeutsch” nyelven próbálgat hivatalokban okmányokat kérni, mert — ó már német Volkagenossen lett. Nagypapa, aki Kutyánban, talán németes névvel, de magyar szívvel hasogatta a magyar ugart, apa, ki a „német” Boldogházán s Pelén ette a magyar kenyeret, ha élne, bizonyára megdöbbenne nézne a hirtelen fehérfuszekliás vált leszármazottjára.

Bucurestiben, Pozsonyban még ma sem tanácsos nyílt utcán magyarul beszélni. Mi kötelességét vállaltunk Belvederében. Tartjuk is. De épen ez a Deutschtumfiaber kell, hogy kézzelesen bennünket saját népességünk, népigondolatunk, értékeink, közegészérzetünk, mainál sokkal behatósbb ápolására. A jász községségi gondolatát fel kell ébreastentünk a Jászságon kívül is. A „Jász Volksbund” kiépítése az összes Jász szállásokon, napról-napra egyre jobban sürgető kötelességünk. Azok pedig, kik árulók lettek Álmos fajtajából, kik nem hallják Lebel ősi kürtjének hívó szavát, fogadják szívóhból jövő asjnálatunkat.

*

A kenyér és egyéb jegyekkel bis' nehézség van mindenfelé. Szorít a napi 15 dekás adag. A szeretet azonban legyöz mindenféle nehézséget s megtalálja a megoldást.

Árokasszálláson minap magas vízvön álló énekversenyt rendeztek a Gyöngyösi Körmenyzódijas Dalárda részvételével. Az árokasszállási dalárdisták vendégül látták a gyöngyösieket. Az egyik árokasszállási dalárdista mértőlödött: „Hallatlan, hát hozzam nem jut senki, pedig mi is várunk 2-3 vendéget legalább!”

Nem tudjuk, hogy kapott-e astán valóban vendéget, de azért az igazi magyar vendégszeretetért, mely a mai nehéz időben is megosztja kenyereit, fogadja ismeretlenül is meleg kézzorításunkat! Teatvér, nevedet nem tudjuk, de büszkék vagyunk rád! Bár más gondolkosasó sehol másbol ne lenne található a Jászöldön!

A szerkesztő asztaláról

A jásaberényi „Hangya” Fogasztási és Értékösítő Szövetkezet vezetősége 1941. évi költségülésének eredményeiből, a közjótékonyság céljaira rendelt összegekből ötven pengőt küldött szerkesztőségünknek a folyóirat közmívelődési céljainak előmordítására. Amikor a nemeselekké adományt hálás szívvel megköszönjük, egyben rámutatunk arra, hogy folyóiratunkban már többször is megemlékeztünk arról, hogy a szövetkezésben van az erő, a ilyen tárgya közleményeknek a jövőben is mindenkor helyet adunk.

Képek a Zagyva szabályozásáról

Kétkézi munkások százai építik a gátat.

Felfelé a meredek pallón.

A nagy kotrógép Jásztelek határában dolgozik.

(Cs. Kiss Ferenc felvétele)

Épül a jásziakóháalmi új híd.

(Bagyary Béla mérnök felvétele)

Ugar

Jászszági folyóirat

„Neked és a nemzetnek“

Szent István oktatja fiát,
Szent Imre herceget.

TÓSER JÁNOS (Jászárokszállás) szoborműve.

II. évfolyam 8. szám.

Ára: 80 fillér.

1942. augusztus 15.

HA fogytán van a rézgálica használjon „Vinol“ permetező anyagot.
Kapható **Jánváry** GYÓGYSZERTÁRÁBAN JÁSZBERÉNY
Kérjen felvilágosítást, tanácsot.

HŰSÍTŐ ITALOKAT
modern nyugágyat, ajándéktárgyakat és mindent, ami jó, én már csakis Szoboczkynál veszem!

A LEHEL Mozgóban
nincs nyári évad
Nyáron is a legnagyobb filmek kerülnek bemutatásra

CSILLÁROK, RÁDIÓK ZSEBLÁMPÁK kaphatók
Faragó László
villany- és rádiószerelő szaküzletében Jászberény, Zagyvart 2. sz. Telefon: 36.

A jászberényi közönség közkedvelt beszerzési forrása a **HANGYA**

Bojtos József szobafestő
Jászberény, IV. Tóth-utca 3. sz.
Szenzációs az óriás fagyalt a **Horváth-cukrászdában!**
Az idei gyümölcsből készült fagyaltok nagy választékban!

Buzát és rozso
vásárol **Fecske Sándor**
Hombár főbizományos **MALOM**

Egyéni frizuráját **GYULA** hölgyfodrásznál készítesse!
Apponyi-tér 31. sz.

Tanuló lány varrodába felvétetik:
Alsócsinesapart 6. szám.

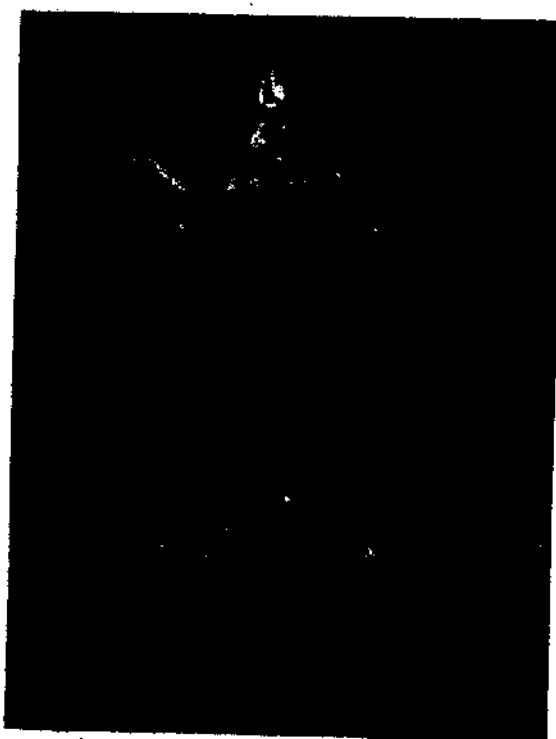
Kölcsönzsák
minden mennyiségben kapható
a Futurában!

Gécsé Árpád: Önarckép.

Rácz Kálmán:
Templomi üveglak-terv.

Tóser János:
A hősi halált halt Jászó (Fellner)
Tivadar emléktáblája a jászapáti
gimnázium előcsarnokában.

Jászó (Fellner) Tivadar emléktáblája
leleplezésének ünnepségéről: Vitéz Subik
Károly pápai prelátus és Fáy István állam-
titkár az előkelőségek között.

Ugár

SZERKESZTETTE: † IFJ. FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NEPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 36545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

AZ ORSZÁGÉPÍTŐ

A magyar fővárosban ünnepi menetben hordozzák körül a nem porladó Szent Jobbot, nagy városaink hatalmas templomainak orgonái mély bűgással kísérik az Országépítő szellemét segítségül hívó éneket, a kis falusi templomok jámbor népe egyszerű imájával, lelkes énekével térdel a Szent-Király oltára elé. Kassától Ujvidékig, Soprontól Kézdivásárhelyig a Magyarság Szentjéhez fordul ma minden magyar szív.

A megnagyobbodott ország határai között hálával telt ima hangzik, hiszen 1938-ban, Szent István halálának kilencszázadik évében esett le rólunk a trianoni rabbilincs első láncszeme, s a magyar csapatok november 5-én, Szent Imre herceg nevének ünnepén indultak el az ősi magyar föld egyik részének birtokbavételére...

S az ideiglenes határokon túl még bensőségebben száll az ima, kérve, könyörögve, esdekelve: A Te néped vagyunk, magyarok akarunk lenni, a következő névünnepedet a Te országodban akarjuk megülni...

Tábori mise, valahol messze, Oroszországban... A csengetyű szavára letérdeplő honvéd a harcos, a hős királyhoz fohászkodik: Add meg nekünk is kardod erejét, lelked elszánt szilárdságát, mert győzni, győzni akarunk, hogy a Te Országodban a Te Hited, a Te Erkölcsöd uralkodjék, s a Te Vetésedet meg ne dúlják Kelet barbárai...

Ünneplőruhás, könnyesszemű magyar emberek sietnek a templom felé, valahol Bécs, Berlin, Párizs utcáin, vagy talán idegen földrészen, hiszen mind az öt világrésznek vannak magyar vándorai. S imájuk halkán sír fel a messzi templomok mélyén: Vezess bennünket haza, Szent István, abba az Országba, melyet

Te, alapítottál, mert csak ott van számunkra hely, ott kell élnünk és halnunk...

Az építő, a harcos, a küzdő király emlékét azonban nemcsak imával, hanem tettekkel is kell szolgálnunk. Most kell újból megépülnie Szent István birodalmának. S akik közömbösüggükkel, rövidlátásukkal, önzésükkel akadályozzák ezt a munkát, megérdemlik, hogy a Nagy Király ellenségeinek sorsára jussanak. Az új magyar élet nem Koppányokat, Ajtonyokat, Thonuzobákat, Vazulokat, hanem Szent István szellemében dolgozó és küzdő férfiakat és asszonyokat kíván tőlünk!

SZENT-ISTVÁN

Nézhetett volna Keletre,
De ő csak Rómát kereste.

Bizánc is fogadta volna,
Ott is lett volna korona,

De Isten s ég azt sugallta,
Ne onnan, Rómából kapja.

Mert ő messzebb nézett s látott,
Népére bölcsen vigyázott!

Isten küldöttje és szentje,
Ma is, ha élne, jót tenne...

Megválná hű népét újra,
Vezetné dicső nagy útra.

Nyugattól el nem maradna,
Időt, kort meg nem tagadna.

Esketne földre, keresztre,
Ma is bölcs, igaz szent lenne.

S kik nem hajlanának jóra,
Húzatná őket — karóba...

RÉPÁS JÁNOS

Templomosak, vagy istenesek?

Írta: Lékó Béla

Ezelőtt harminc esztendővel azon tanakodtak, hogyan lehetne növelni a templom befogadó képességét. Néha úgy gondolták, hogy a templom farát kellene kijebb tolni és hordatni is kezdték a földet, hogy nagyobbítsák templompárt felületét. Múskor meg az látszott jobbnak, hogy erkélyt húzzanak a hajó két oldalára. De egyszer csak jött a háború, és a falu úgy járt a templomával, mint a beteg ember a télikabátjával: azon vette észre magát, hogy nagyon bő neki.

Most oszt már nem mondhatja rájuk senki, hogy a jászok templomosak, de nem istenesek. Nem is templomosak! S ha ennek a két szónak a forgatásával akarom őket jellemezni, hát istenesebbek, mint templomosak. Amivel nem akarok éppen valami nagyot mondani.

Persze, manapság nemcsak a jászoknál van ez így, hanem máshol is. A világi apostolkodást azaz a szándékkal szervezték országszerte, hogy kitapogassák a templomból való elmaradás okait és újabb lendületet adjanak a vallásosságának. Mink is kineveltük a magunk apostolait, és elbocsátottuk őket, mint juhokat a farkasok közé. Mikor aztán összegyűltek a beszámolóra, bizony nem nagyon lelkendeztek, hogy még a gonosz lelkek is engedelmekedtek nekik. Meg voltak tépázva. Már mint a kedvőkben.

Hiába, a sórtés fiai okosabbak a világosság fiaiánál. Hamar kitapulták a módját, hogyan kell a világi apostolokat szépszerével hidegre rakni. A világért sem bocsátkoztak voltak velük vitába. Csak úgy fölényesen kedélyeskedtek.

— Minek menjek oda, nem adnak ott semmit! Válaszolt az egyik tévelygő.

— Nem ám! Én a múlt vasárnap dolgoztam. Azért se fizetett meg senki. Csúfondároskodott a másik.

Ilyenekre mit szóljon a jámbor világi apostol? Akármilyen galambpéje legyen is, előnti a felháborodás és legfeljebb megfélembreget.

— Megállj! Majd megver még az Isten.

Azért nem mindogytik ilyen gomba, akadtak finomabbak is.

Tudja, gyerekkoromban én ecker olyan helyre mentem, ahun a nagyok feleseltek. Kaptam oszteng két olyan pofont, hogy ríva mentem haza. Megfogadtam akkor az édesanyámnak, hogy soha többet nem megyek oda, ahun sok embert látok. Ha már eddig megtartottam, a sírjában szomorítsam meg az anyámat?

Ilyenformán a világi apostolok ebben a szerepben nálunk hamar elvirágzottak. Más területen se sokra viszik. A jász általában nem nagyon állja, hogy magafajta ember okvetetlenkedjék a dolgába. Roppant függetlenségi érzelmű! Mindig tiltakozik még a látszata ellen is, hogy ő valaki befolyásának engedne. Nála különösen ki van fejlődve az a némely háziállattal közös emberi tulajdonság: kifelé hajtsa, aki azt akarja, hogy bemenjen. Azt meg éppen az apostolok megsilányításának érzi, hogy nevüket, akár a világi jelzővel higitva is, csakúgy osztogassák a faluban. Az apostolok apostolok voltak, de már a papok se azok, hat akkor egyik-másik ember, vagy asszony hogy volna?

Magam is beszédbe ereszkedtem a templomkérdésről. Meglepett, milyen gyors, milyen határozott válaszokat tudtak adni. Helybeli, vagy harctéri élményekkel milyen biztosan meg tudták jelölni világunk fordulópontját. Nem tudták és nem is tudhatták, hogy nem az ő páratlan, személyes ügyükről van itt szó. Nem tudták, hogy akármennyire független, szabad jászok, ők is a világáramlat sodralékai.

Az ő vallási magatartásuk is megdöbbentő bizonyítéka annak, hogy tőlünk független egységes világszellem szállja meg időnkint a világot. Egységes világszellem, mely fölötté lebeg földrajzi távolságnak, faji, vallási különbségnek, s melynek járását nem korlátozza ország-határ. Sohse éreztem ezt olyan világosan, mint mikor a spanyol Ortega könyvének olvasása közben helybeli arcok fura-

kodtak a könyv lapja és a szemem közé. Vagy amikor Balázs Ferencnek a románoktól szinte légmentesen elzárt, unitárius székely falujáról olyan feljegyzéseket olvastam, melyek pontosan illettek a katolikus jász falvakra is.

Isten megengedi, hogy időnkint ne csak az ő Lelke áradjon ki a világra. Ez a mostani világszellem még Isten Lelkéből való. Egyik jelentős eleme éppen az istentelenség. Ez a világszellem hódított a Jászságban is. Hőskorában hangzottak el állítólag az ilyenféle nagyotmondások:

— Ha csak avval az arany kalapáccsal verhetném szít a templomot, amit a vagyonombul két megcsináltatni, hát megcsináltatnám.

Vagy az a másik szelídebb, de nem kevésbé emlékezetes fogadkozás:

— Ha a szél bevenné a kalapom a templomba, nem mennék be érte.

Mindez azonban — ha igaz volt is — ismétlem, még a mai világszellem hőskorában hangzott el. Ma már nem jellemző egyikükre sem. A szellem csendesedett, engedett támadó kedvéből. Nem mintha nem volnának még fölts számmal olyanok, akikben ma sem fér meg a papok és kordások akasztására való kívánságom, de ezek semmi tekintetben sem tartoznak a számbavehető emberek közé. A gyűntmentek és az itt ragadtak közt is az utolsó. Rendes ember, akármint is gondolkod magában, nem mond már ilyeneket.

Lassú, alig észrevehető, de állandó a beszivárgás a templomba. Nem rendszeres templombjárás ez. Csak egyszer-egyszer eljön olyan is, aki régen volt. Néha úgy sikerül a véletlen összefutás, hogy új reménységet ébreszt. Azután a következő alkalom elfonnyasztja.

— Hallod-e, tán eltévedtél? Kiáltott valaki a lépcsőn felfelé törekvőre.

Hangja azonban csak kötekedő. Nem számonkérő és nem rendre-utasító.

Egyszer még ő is „eltévedhet.”

„Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét”

Írta: Andrási Béla, gimnáziumi tanár, Jászapáti

Júliusban múlt egy éve, hogy a kirnassowkai országút mellett gránátzilánk járta át egy hős fiú szívét, ki azóta messzi idegen földben, a bajtársai által emelt egyszerű fakereszt alatt alussza örök álmát. Annak idején minden újság részletes beszámolóban ismertette Jászó (Fellner) Tivadar hdp. örömeit, hőstetteit, melyeket a Kormányzó úr Öfóméltósága a nagyvezüst vívzészgi érem kétszeri adományozásával ismert el. Hősi önfeláldozásában rejll mély erkölcsi értéket és példaadásának nemzetnevelő erejét volt diáktársai, a jászapáti gimnázium VIII. osztályos tanulói érezték át legjobban. Az intézetet elhagyni készülő lelkes fiúk elhatározták, hogy megörökítik volt hős diáktársuk emlékét. Mint már előző számunkban is hírvil adtuk, Bognár József tanár irányításával fáradságot nem ismerve készültek és dolgoztak, és az előadott színdarab: „Az Úr katonái,” osztatlan erkölcsi sikere mellett meg hozta azt az anyagi eredményt is, amelynek segítségével megvalósíthaták nemes tervüket: emléktáblát állíthattak hősi halált halt diáktársuknak és nevére jutalomalapítványt létesíthettek.

Június 21-én került sor az emléktábla felavatására vitéz Subik Károly pápai prelátus, fái Fáy István m. kir. titkos tanácsos, kultuszállamtükár és nagyszámú ünnepelő közönség jelenlétében. A gimnázium előtt felállított tábort oltárnál vitéz Subik Károly celebrálta a szentmisét, ki mise közben drámai erejű beszédben mutatott rá arra a szörnyű vesztélyre, melyet a holsevizmus jelent.

A szentmise után vette kezdetét az emléktábla leleplezésének ünnepsége. Soós Tibor érettségizett növendék az ifjúság nevében fogadalmat tett, hogy követni fogják Jászó Tivadar dicső példáját. Ezután Fáy István államtükár hatalmas beszédben méltatta Jászó Tivadar hősi áldozatának nagyságát. „Az áldozatos kötelezettség teljesítés tartotta meg ezer éven át ezt a nemzetet — mondta — és elég egy nemzetnek, egy emberöltő, amely nem követi és nem teszi magává az ősi éretnyeket, hogy minden, ezer esztendő küzdelmeinek, munkájának eredményei elveszenek. Jászapáti ifjúsága, — de az egész ország ifjúsága, — nektek mutat elsősorban példát Jászó Tivadar, — akik a magyar jövő vagytok, s akiknek meg kell tartanotok apáitok vérell szerzett örökségét!

— Életünk mindig vágató küzdelem. Egyetlen tőkénk, a drága magyar vér volt az az aranyfedezet, amely biztosította fennmaradásunkat minden időben.

— Ma török, tatár helyett maga a sátán hadserege az ellenség, akit le kell győznünk, különben örökre elpusztulna minden, ami magyar, ami nekünk szent, hitünk és hazánk, családi életünk és jövő terveink. — meghalunk és elvesznénk a nemzeti feltámadás reménye nélkül végleg és visszavonhatatlanul. Ezért kell megértelnünk és méltóan értékelnünk Jászó Tivadar életének hősiességét és halálának örök értelmét, azt, hogy az ő emlékét úgy kell beleveznünk az épülő magyar jövő alapkövébe, mint aki két emésző, testet és lelkét örlő háborúnak a keresztény kultúra és a magyar

fégyver szabadságharcának hősi halottja volt. Hős volt ő a példaadás és harcok örhelyén abban a szent küzdelemben, ahol sok vértanú hőstársa szenvedésével együtt kovácsolták ki a a szolgálat és önfeláldozás acélgerendáját, amire egyedül épülhet az új Magyarország.”

A hallgatóságra rendkívül mély hatást gyakorolt ünnepi beszéd után Kovács József igazgató átvette az emléktáblát. „Gondom lesz rá — mondotta többek között, — hogy Jászó Tivadar szelleme és jelleme legszebb, legmagasztosabb vonásaiban hűen és halványodástól mentesen éljen a gondjainkra bizott magyar ifjúság lelkében. Meg fogjuk őket tanítani arra, meg fogjuk velük éreztetni azt, hogy ez a márványtábla olyan férfi emléket őrizi, aki nemcsak szavaiban volt magyar, hanem cselekedeteiben, életében és halálában is, aki természetesen tartotta, hogy a hazaszeretet élő és lendítő valóság, aki nem ismert akadályt, amikor kötelezettségteljesítéséről volt szó.

Hatalmas testi erejét, bátor, nagy szívet, lelke minden készségét hazája szolgálatára szentelte, gyönyörű fiatalágát a hazának áldozta. Emlékét a a márványonál is maradandóbban őrizzük a felnövekvő magyar ifjúság lelkében.”

Az ünnepély műsorát az Iparos Dalkör ének- számai, Bodonyi Ferenc tanár vezénnyel, és Baán László érettségizett növendék mélyen átértett szavalata egészítették ki, majd az emléktábla megkoszorúzása következett. A község nevében Kiss Antal főjegyző és a különböző társadalmi egyesületek helyeztek koszorút az emléktáblára.

Messzire száguldott azóta már a háború fergetege. Horodenka utcáin, — ahol tavaly júniusban Jászó Tivadar véres és dicsőséges utcai harcát vívta — ma már békés emberek járnak-kelnek, s a kirnassowkai mezőkön az újra emberi sorban élő földművesek végzik mindennapi munkájukat. Nem dörögnek már az ágyúk, robbannak a gránátok, száguldanak a harcokocsik, — béke, csendes a táj. Az országút mellett magányos sírhoz elzarándokolunk gondolatban, és elzarándokolt már mindenki, aki őt ismerte, hiszen, aki csak egyszer beszélt vele, az is megszerette kedves, rokonszenves egyéniségét. — Sírjára talán senki sem visz virágot, s Mindszentek napján senki sem fogja rajta meggyújtani az emlékezés mécsesét, de minden külső megnyilatkozásnál mélyebben él emléke az ifjúság lelkében, melyet oly rajongásig szeretett. A Gondviselés kifürkészhetetlen akarata nem adta meg neki azt, hogy mint akkor végzett tehetsége, fiatal testnevelő tanár valóra válthassa nemes eszméit és gyönyörködhesék munkája gyümölcsében: a testben, lélekben erős, öntudatos magyar ifjúságban. Nem nevelhetett életével, csak halálával. Halála azonban csak a test halála: lelkének lobogó idealizmusa, rajongó fajszeretete állandóan itt él közöttünk, emlékének ápolása a jászapáti gimnázium tanári karának nemes feladata, s példaadása örök útmutatás a magyar ifjúság számára.

„Nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét...”

Kolozsvári emlék

Irta: Kovalik László

Valahol, valamikor; hirtelen meg se tudnám mondani, hogy hol és mikor; talán valami hindu vagy indián mesében olvashattam, hogy a gyémánt valami istennő könnye. Könnyek, melyek megszáradtak, melyekből kihűlt a boldogság melege, elszikkadt a fájdalom savassága. Hiányzik már belőlük az a lényeg, mely azá teszi őket, amivé szánódtak: élő örömmé, fájó bánattá, egyszerűen könnyekké, az élet valóságos élő, ható jóságává. Kemény, iz és hő nélküli darabkák ezek, melyek elő-előkerülnek a föld szívéből, hogy a mesélő ember elgondolkozzék az istenasszony rég halott fájalmán és boldogságán.

Az ember lelkében is ülnek ilyen megkeményedett, keménységükkel magának az elmúlásnak egyedül örök törvényét jelképező kristályszerűségek: az emlékek. Sötétbe ragadtak ezek bele, de néha ki-kiperdülnek a fénybe figyelmeztetőkül, hogy ez a mozgás, ez a találkozás is élt életünkben; örömmel vagy bánattal itatott; ezek az emlékek, melyek immár mozdulatlan, kemény hideg valamik s éppen ezekkel az új, az elmúlással örökké harcoló lényekkel emlékeztetnek arra, hogy a múlás a mi élő, meleg lelkünk számára kiölte belőlük az életet. Ezek az emlékek. Én is felveszek egyet a kipergők közül, elnézegetem, elgondolkodom felőle . . .

Szép őszi napnak a delén történt. A napocska már fáradtan, nagyon is aranyárga fényvel boldogította a lassan télre elpihenni készülő határt és várost. Különböző izgalmas melegség fűtötte akkoriban a városban néhány ember lelkét. Reményekkel, tervekkel voltak tele, hogy végre, ha a Jézus is úgy akarja, módot és eszközt lehet rá teremteni, fel tudják rázni ennek a jász közösségnek a lelkét abból az öngyilkos bódulatból, melybe a liberális polgárosultság belérészigetette, s a saját vele született, csakis tőle származó értékeire és a magyar tájnépiségek családjában talán egyik legértékesebb önmagára tudják dobbsenteni. Ezt a lelki fegyverkezést Fecske Sanyi mozgatta, melyből azután megszületett az „Ugar.“

Amint mondtam, ősz volt és dél, mikor a kőhidon találkoztam Sándorkával. Említette, hogy Erdélyben szeretne körutat tenni, s megállapodtunk, hogyha útba ejti Kolozsvárt, meg fogom neki mutatni. Én előbb utaztam. Nem soká' jött a megígért levél, hogy várjam a kétórás gyorsnál. A vonat késett, csak úgy dőltek belőle az utasok. Nyújtogattam a nyakamat, de Sándort sehol sem láttam. Erre mentőötletem támadt, ráálltam a Perronnon egy padra, hogyha a vonatból kilép, a szemem mindjárt megakadjon rajtam. Egyszer csak kar lendül fel, s megszokott mosolyával, ruganyos léptekkel jön Sándorka. — Nohát — mondom — ha már együtt vagyunk, hát mit csináljunk? Közös elhatározással kocsiba ültünk, s nagy gongosan végig a városban a New-York szállodába hajtottunk. Kivette szobáját, megmosdott, azután a nyakunkba vettük a várost.

Amint a szállodából kiléptünk, mindjárt Fadrusznak a lenyűgöző alkotásába, a Mátyás szoborba bostlottunk bele. Megcsodáltuk. Azután betértünk

a magyar csúcsveskor remek alkotásába, a Mátyás alatt elkészült szent Mihály templomba, melynek ősiége, történelmet látott egyszerű borongó belseje Sándort nagyon megfogta. Majd a színház előtti tere mentünk a görögkeleti oláh katedrális kedvéért, mely még most is, mint Erdély 20 éve idegen rabságának idegen emléke, áll ott. Elnézegettük kívül-belül a bizánci és moszkovita stílus-elemekből összezsavart építményt.

De ő — mondta — inkább szeretné látni teljes nagyságában magát a várost. Honnan lehet azt belátni? Már mentünk is a Szamos-hídon, Kolozsvár legszebb villákkal szegett, hegynek menő útján, az Erzsébet úton a várba, majd sikátorok, deszkakerítések, végre elénk tárul a Szamos völgyében szélesen elterülő város, magyar történelmünk, magyar kulturális öntudatunk szent városa Kolozsvár. Gyönyörű volt ebben a késő délutáni megvilágításban. De minek mondom, mit láttunk, ezt látni kell, s én nem is a várost néztem — már eleget láttam — inkább a szemem sarkából Sándorkát figyeltem.

Megállott, kezét kabátjában zsebredugta, egyik lábát a korlátnak támasztotta, kissé előre nyújtotta a fejét, s szemével egyszerre akarta beinni az egész látomást. Majd látszott rajta, hogy már nem is a kőből, betonból rakott várost nézi, hanem lassan elvonatkozik a reális, a fogható képtől. Azok a képzetek, azok a jelentőségek kezdettek benne élni, melyeket a látvány idézett fel, de már ezen túl a gondolat világának a valóságai. A lélek a kultúra Kolozsvárát látta, mint szimbólumot, amely a magyar múlt, a magyar megújulás világnézeti országában helyet foglal; már ez ihlette. A szimbólum ereje minden látásnál újra keletkezik a látó világnézeti beállítottsága szerint a lélekben. Sándorka lelkében is az ő saját egyéni használatára készült ifj. Fecske Sándor-i gondolatokat, vágyakat, terveket foganhatott. Hogy mik lehetnek ezek, azt csak sejtjük, csak ő tudná azt határozottan megmondani. De hogy voltak? — Hisz kiültek egész nézésére, fejtartására, testtartására. Nem volt azelőtt sem ismeretlen előttem ez a magatartása. A ritka, absztrahálni tudó, a dolgokban a mély lényegyet kereső és megérző embertípusba tartozott. Ezek az absztraháló külön világgá rendeződtek benne, s ő ennek a világnak a kényszerében és nyájasságában élt. Ez csábította, ez hajtotta.

A mélysegeket, a mély értelmet kereste s kellett keresnie, mert ilyen volt lelkének a konstrukciója. Születésével hozta magával, mint barna szemét, szőke haját. Emlékszem, gyermekek voltunk, serdülők. Más gyermek mit csinál ilyenkor? Madarászik, fürdik, rúgja a labdát, szellemi igénye a ponyva, a cowboy film, csak az, ami az idegrendszert feszültségben tartja, maga ez a feszültség. Sándorka operával foglalkozott. Minden valamire való operának az ismertetőjét, minden valamire való áriának a lemezét megszerezte. Másnak zenei szükséglete ebben a korban legfeljebb a jazzig terjedt. Neki ez nem volt elég, opera kellett. Ennek a műfajnak hatalmas indulat, jellem és

tragédia ábrázoló erejében találta meg a maga számára azokat az értékeket, melyek a szellemi világmindenség magasságaiba lendítették. Nem idegeinek a feszültsége volt az élvezete; mint a régi görögök, megtisztulni járt ezekben a szentélyekbe. Lelkét emelte a magasba, hogy áttekinthessen az érzelmi és értelmi valóságok tengerén s ennek a látásnak a nyugalma volt számára a megnyugvás, a megelégedés. Azt, hogy magasban van és láthat s kiemelkedhet a realitások kegyetlen és sokszor aljas világából, ezt a túlelmedést mondtuk megtisztulásnak. Nagy barna szemei most is messzire álmodoztak, talán új, tisztultabb magyar közösségről, kultúrával, önbecsüléssel, fajszerezettel megáldott Jászszágról.

Lapindítás előtt jött Erdélybe, mint a nagy szellemek, kik harcok előtt erőért mentek zarándokutakra. Magyar harcra készült, írtó háborúra, hogy azután építhessen. A régi, értékeknek tartott értéktelenségek kiűrtására, s helyette új, az új nemzeti eszme inspirálta értékeknek az elplántálására készült. Harchoz kellett neki az útravaló, az erkölcsi telítettség, mit Erdélyben, Kolozsvárott keresett. Az ott megszületett, az idegen csapások között a sok fölőleges, sőt terhes sallangból megtisztult modern magyar önszemléletből akart olyan erkölcsi töltést szerezni, mely a harc végéig kitartó lelki energiaforrásként rendelkezésére álljon.

Majd megszólal: „no gyertünk.“ Még egy darabig kószáltunk a városban. Estére a Belvárosi, mint ő mondotta „irodalmi“ kávéházban találkoztunk. Jóízűen beszélgettünk, egyszercsak azt mondja „nézd csak, Laci, ott van Kócs Károly, az az meg ott Tamási.“ Ismét szükségű lett, átlépett az ő álmának nagyszerű és új világába.

Az után elment a Székelyföldre. A székely népet, a székely embert kereste, s benne az annyit emlegetett székely népi lelkét. Amint kolozsvári útja egyetemes magyar koncepciójával függött össze, úgy ez a kirándulás az ő speciálisan jász koncepciójával. Azt a leghatalmasabb és legősibb magyar tájnépiséget akarta megismerni, mely önmagát tartja a legősibb, legmagyarabb magyar-nak, hogy ennek a mintájára itt a szülőföldjén is tudatosítsa azokat a tudatalatti erőket, melyek az ő jászságára, fajtájára, faji értékeire büszke közösséget töményítettek volna, hogy a népi magyarságnak ebből a tájnépi öntudatból itt is egy új, bevetetlen erőssége rakassék.

Marosvásárhelyről kaptam tőle még egy lapot, azután már idehaza találkoztunk karácsonykor, az egyik Ugar-esten.

... Az emléket elnézegettem, elgondolkodtam felőle s most reszkető lélekkel teszem vissza oda, ahonnan kiperdült, a többi közé. Csak ennyi volt.

Répás János verseiből

Nyári zápor

Zúg a zápor. Hogy megeredt!
Csupa himnus, csupa zene.
Egy kis ormos, tornyos felhő
Mennyi minden jóval tele:
Tejjel, mézzel, ezrel, azzal . . .
Ó, hogy csak, be jó teazi! . . .
Hull az áldás, hull a földre,
Izzák a fák levelei . . .
Kenyér és bor dalol benne,
Körte, alma illatozik
Gulyák, nyíjak húsa, vére
Mennyi minden benn lakosik —
Tanyák, falvak boldogsága,
Zengő élet, hit, szeretet
Mi a földre mind nagyon kell:
Szomjúhozak — az emberek!

Kukó

Nappal került, éjjel
A vízpartján trónolt
És Kukóné asszony
Az almásplacra
Szép pontyokat hordott.

Haldzs is volt Kukó
Meg csász is a tájon,
Hová kuporodott
Nagyról szakállával,
A magas Dógháton.

De egyszer egy nyáron
Kiszáradt a Tarna
Legett a Jászág,
És a nagy inségben:
Péntekről szombatra
Öszill meg jó Kukó,
Igy szól a legenda.

Rég elpatkolt Kukó,
Csak a híre járja,
De ha szükkő van,
A kopár Dógháton
Ma is ott leng, kistért
Hősehr szakállá . . .

Hosszú húsz év után

Ó szép jász Provence:
Ki hitét elveszti
És erre keresi,
Itt még megleli!

Ó szép Por-elek, szőlők és kertek,
Akácok tanyák, topolyák, lankák,
Dülkőn legelő mappás tehének,
Be rátok ismerem!

Ó szép jász Provence,
Apám, őceim kies vidéke,
Ki itt voltam gyermek,
De ma már csak vándor és idegen:
Itt ásom el, itt-itt a szívem,
E dombok, lankák áldott ölébe! . . .

Ó szép Portelek,
Krisztály-kútjaidal,
Teli pincédiddel,
Zengő szüzeiddel,
Im újra eljöv,
Hosszú húsz év után,
Könnyel és dallal,
Üdvözlől — fiad! . . .

FELETÉK NÉZEK . . .

Felétek nézek csillagok,
Ki magam is világ vagyok.
A harcok és szent esőföldön,
Ki asszonyok, vizek, nyíjak
Közt sütközik és él, ragyog.

Felétek nézek csillagok,
Legendás szép ósmagyarok,
Kik rég-rég elköltöztek
A földről a szent magasba,
A szemem csak tirajtatok.

Felétek nézek csillagok
Ti örök halhatatlanok:
Ti vagytok a képek, példák
Szent Lászlók, Zrínyik, Széchenyik,
Ti ihlettek, ha dalolok . . .

A KRASZNOJARSZKI RAB

(Gyóni Géza halálának 25. évfordulójára)

Irta: László József

Napaugaras vasárnap délután vendégek ültek a tornácunkon. Édesapám barátai. Mind viharedztek, mokány magyarok. Beszélgettek régi emlékeikről, világháborús élményeiről és az orosz fogságban eltöltött testet-lelket felőrlő nehéz napokról. Vitéz Kovács János vitte a szót. Ő mondta el az alábbi történetet is Gyóni Gézáról.

Az egyik véres ütközet után fogságba estünk. Fogolytársaimmal együtt a krasznojarszki fogolytáborba kerültem. Gyóni Gézát már itt találtuk. Az ifjú költő az oroszok ostroma miatt, hosszú hónapokig, szenvedett Przemysl várában, majd a vár elesetkor fogságba került. Bizony, nehéz napok voltak azok. Otthonunktól, családuktól messze elszakítva ottük a rabság keserű kenyerét. Reménytelenség, s a kétségek fekete madara fészket rakott a lelkünkben. Sokszor már azt gondoltuk, hogy megöl bennünket a honvágy. Nem is tudom, mi lett volna velünk, ha nem ad az Isten vigasztalót a fiatal Gyóni Géza személyében. Ő volt a mi beteg lelkünk gyógyítója. A rabságban írt verseit olvastuk nekünk, s ezenkívül is volt mindenkihez egy-két jó szava. Mindig tudta, kit hogyan vigasztaljon. Szavai balzsamként hatottak felszabott lelkünkre.

Hát őt nem törte meg a rabsors, az elveszett otthon utáni vágyódás az ő lelkét nem marcanogolta? — Szakította félbe a társaság egyik tagja.

Eroslelkű ember lehetett — jegyezte meg egy másik, s tekintete mereven egy pontra szegeződött, mintha el akarná képzelni, hogy milyen is lehetett a csüggedtszívű magyar hadifoglyok lelkesítője.

Őt már kiskorában megedzette az élet — folytatta elbeszélőnk. Mi, akik évekig együtt éltünk vele örömben, szomorúságban, ismertük az ő életét. Tudtuk, hogy őt testvérével együtt gyenge gyermekkorában difteritiszbe esett. Édesanyja aggódó szeretettel, féltő gondai ápolta őket. A gyermekek a kis Adámka kivételével meggyógyultak, a kimerült édesanyja azonban a nagy lelki megpróbáltatásoktól búskomor, majd elmebeteg lett. Ez a sorscsapás az akkor még fiatal gyermek, a kis Géza lelkében súlyos nyomokat hagyott. Érzékenylelkű, s mások fájdalomai iránt fogékony, mindenkét vigasztalni akaró, gyengéd férfi lett belőle. „Arckép helyett” c. versében jut ez igen szépen kifejezésre:

„Harcokra, öldöklő harcokra,
Apám a testet adta rám.
De a lelkem halk rímek bokra,
Zengeni kezd kis sírásokra.
Poéta, szent volt az anyám.”

Valóban, ennél szebben, s ennél pontosabban senki sem határozhatná meg Gyóni Géza érzékenysége, lelki finomságának okát, mint ez a fenti pár sor.

Éltük a hadifoglyok egyhangú életét — vette fel vitéz Kovács János ismét a szót. Gyóni Géza pedig írta a szebbnél-szebb verseket és küldte őket haza: Magyarországra.

Magyarország: Oh, milyen sokat jelentett nekünk ez a név, milyen áhitattal mondtuk. Első szent királyunk ünnepét, amennyire tőlünk tellett, megünnepeztük. Lelkünkben valami megnevezhetetlen érelemmel imádkoztuk „A dicsőséges Jobbhoz” és a „Könyörgés” című két Gyóni verset.

Itthon a folyóiratok egymásután ismertetik Gyóni új verseket. A rab vackokon sínylődő magyar hadifoglyok kiinn a fagyos Szibériában megszerzi a halhatatlanság babérkoszorúját. Mindnyájan csodálattal és tisztelettel tekintünk a mi vigasztalónkra és büszkeségünkre. Ugy szeretettük, mintha saját testvérünk lett volna. Értethető hát, mennyire lesújtott bennünket az ő megbetegedése. Mert bizony, az ő szervezete sem volt vasból. A nehéz rabsors, a sok szenvedés és reménytelenség felőrlte Gyóni Géza idegeit. Állandóan attól rettegett, hogy megőrül. Kényszerképzetek voltak. Orvosai is lemondtak róla.

1917. jún. 25-én, éppen most 25 esztendeje, fájdó szívvel álltunk a nagybeteg Gyóni ágyánál. Nyitott szemmel feküdt. Egyszer csak megszólalt: „Hazavágytam mindig. Látni akartam mégegyszer a kalászos magyar rónát, a Kárpátok kéklő ormeit, s a Duna vizét, midőn az áldott magyar Nap fényes sugaraival játszik. De nem jutok én már baha. Kifárasztott az élet, s itt fogok megpihenni a szibériai fagyos rögök alatt. Lepergett az életem homokóráján harminchárom esztendő, s most ez az óra megáll; de betelt az irás: Utam magyar poéták atkozott, áldott útja.”

Ezek voltak utolsó szavai. Így halt meg a mi büszkeségünk, s árván maradtunk, messze idegenben, vigasztaló nélkül. Kialudt egy fátyla a fagyos szibériai mezőkön, de ugyanekkor egy fényes csillag gyúlt ki a magyar égen. Ragyog még most is, és tündölkölni is fog mindaddig, míg egyetlen magyar él ezen a földön.

A történet véget ért. Utána néhány percig szóltanul ültünk. Gyóni Géza „Csak egy éjszakára” című versére gondoltam. Szomorú, hogy még ma is nagyon sokan vannak, akik nem értik meg az idők szavát, s akik nem méltók a magyar névre. Ma is elmondhatjuk a nagy költő szavával:

„Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket...”

Mert nem szóbezedet, hanem tetteket és áldozatkésztséget kíván tőlünk ma a baha. Vitéz Kovács János hozzánk, fiatalokhoz intézi befejező szavavai: Huszonöt évvel ezelőtt halt meg Gyóni Géza, de ha a mai ifjuság követi őt áldozatos lélekben, lemondásban, tünni és szenvedni tudásában, vértanú-halála bizony nem volt hiábaváló. Szívleljétek meg Gyóni Géza üzenetét, mely messzi szibériai sírjából száll ma felétek. Ugyanazokkal a szavakkal küldi hozzátok intelmeit, mint küldötte egykor verseskötetét repülőgépen az orosz tömegektől körülvett Przemysl várából:

„Reménykedő magyaroknak küldöm át a légen,
Reménykedő magyarokkal a jó Isten légyen!”

AZ UTOLSÓ GÖZGÉP

Irta: Járdán József

A gazdák fejüket csóválták:
— En nem húzatok, Kovács úr, nem töröm a jószágot.

Kovács úr lecsüggesztette a fejét. Érezte, hogy gazda nélkül marad ezen a nyáron. Nem csépel. Savószfűn bajza keserűen kókadozott a szája szélén és lemondó kétségbeesés ülepedett szomorkás szemébe.

— Nem kell . . . hiába is minden, máma már nem kell a húzató gép. Nem lesz munka. Mit eszünk a télen?

Hasztalan. Nem kell a tüzegeg. Mibaszna pattogó traktorok özlötték el a határt. Mostohák lettek a jó öreg tüzegegék. A traktort nem kell húzatni. Nem törö a jószágot. Pattog és megyen. Viszi magával a cókmozót. Mint a csigabiga. A hátán. Pattog és megyen . . .

Hiszen éppen ezért nem szívlelte Kovács úr a traktort. Csak pattog a kutyafiadzotta és nem dolgozik istenigazában. Akárcsak a hasztalan vászoncseléd: jár a nyelve, áll a keze.

Bezzeg a jó gőzgép! Nem pattog az! Csak sziszeg, szuszog, mint a jófajta kubikus. De dolgozni aztán dolgozik hat traktor helyett is. Szinte lélek van benne. És milyen igénytelen! Nem kell neki a drága külföldi takarmány. Megelepszik fával, kukoricacsutkával, szegényember kórójával, ha kell.

Annak idején, mikor divatba jött a traktor, Kovács úr is úgy gondolta, hogy ha már kitélt a gőzgép becsülete, becseréli ő is a jó öreg kazánt. Meglátogatott egy traktor-cséplőt. Pattogott a traktor vesztüll. A környék minden kutyája megbolondult tőle. Kovács úr meg csak nézte, nézte és szinte szégyenkezve ment vissza a jó öreg kazán mellé. Majd csak hogy bocsánatot nem kért a leketlen masinátl. Merthát pattogott a traktor, de ha testesebb kévét bocsátott a dobba az étető, mindjárt lejjebb adta a hangot. Szinte leállt. Aztán megint felordított, mintha csak azt kiabálta volna: lássátok, hogy elbántam vele.

Kovács úr, az öreg gépész, szeretettel nézte a gőzgépet. Hát ezt akarta ő olyan semmirevaló, jószágot elcsereélni?! Hiss ennek a munkáját egy napon sem szabad emliteni amazéval.

Becézgetve símogatta meg a kazán fekete bordáit. Ez a hűséges, öreg szerszám szeli már hús esztendeje neki a kenyeret, ez nevelte urakká a fiait, nem adhatja el.

— Lesz, ahogy lesz, de nem adom el — mondta. — Jó lesz mána ez nekem, amíg én élek. Így maradt meg a tüzegeg. Utolsóinak a faluban.

Hanem az idén végkép munka nélkül maradt az utolsó gőzgép és végkép elkeseredett a hajlott hátú, öreg gépész. Szinte éveket öregedett. Hiába csiszolta, fényesítette kora nyár óta az öreg masinát, Isten szent nevére sem akarta senki kihuzatni az udvarból. Mindenki a jószágot emlegette. Meghogy a traktor a maga lábán megy . . .

Volt az öreg úrnak valami kevéske búzája. Sajátja. Behordatta az udvarra a cséplő mellé. Majd gépet ő, csak azért is! Ország-világ meglátja. No, össze is gyűlt egy csomó gyerek, meg

lebzelő ember a gép körül.

— Tüzegegpeel csépelnek!

Némelyik öregebb embernek felrémlt a régi szép cséplések emléke, mikor nem traktorok morogtak a határban, hanem gőzgépek felelgettek a tanyákról egymásnak. Füttyszóval.

Kovács úr nekikészülődött a munkának. Hordta a kazán hasába a vizet dézsaszám. Szinte megfiatalodott tőle. Aztán begyújtott a kazán farán. Melegedni kezdett a gép. Tenyérnyi fehér lapon mutató mászott előre. Mikor a hatos számra ért a mutató, megindította a masinát. Nem kurbilizott, nem kapkodott, csak meghúzód szép csendesesen egy fogantyút, mire forogni kezdett a hatalmas lendítőkerék. Először lassan, azután gyorsabban. Igazán furcsa, milyen egyszerű!

A nagy, ezerkétszázas cséplőbe szórni kezdték a kévét. Kovács úr pedig odaszólt a bámészkodóknak:

— Ezt nézzétek meg, hogy dógozik. Nem traktor ez!

Az emberek bölintottak. Hát nem traktor. Mukkanás sem hallatszík, mikor dolgozik, csak a cséplőszekrény zúg. De ez aztán zúg ám vesztüll.

Az öreg gépész fütttyentett egyet a sípon:

— Kévét!

Az étető hátranézett, mert adta bele ügyis emberséggel, de az öreg ismét fütttyentett: kévét, és még fel is kiáltott:

— Adja bele, hadd egyen!

Hát adta bele a legény. Az öreg gépész pedig szinte megfiatalodva járt-kelt a gép körül és rakta, egyre rakta a szenet a kazán nyomrába.

A kis mutató már a nyolcon tancolt. Remeggett az egész szerelvény, de az öreg egyre csak lapátolta a szenet és egyre türelmetlenebbül fütttyögött:

— Kévét! kévét! kévét!

Az emberek távolabb húzódtak.

— Aj, de bolondul megy!

A gépésznek pedig lázasan csillogott a szemébogara.

— Majd megmutatom én! Ez nem traktor!

A tízes szám előtt kis vörös vonal van az óralapon. Azt! Azt! Azt kell elérni, akkor megy igazán . . . Az utolsó nagy szezomban, mikor a Csévéssy tanyán voltak . . . tízes nyomással dolgozott.

A cséplő rémulten jajgatott. Az étető lejött a dobról. Az üres cséplőt még örültebb tempóban úzte a megbolondult gőzmasina.

— Megbolondult az öreg — suttogták az emberek és riadtan hátráltak.

Az öreg meg csak hányta, egyre lapátolta a szenet. Megfeledezett a cséplőrl, a kévékről, csak a számlapot nézte fényes, dülledő szemmel. Még két kis vonal, és a vörösrre ér a mutató! Még kettő . . . még egy . . .

Még egy utolsó lapát szén, és abban a pillanában felszisszent a gép. Jajdult hatalmasat. Majd hirtelen csúnya, fekete füst vette körül és a kazán, mint a gránát, fűlsikettő bódúlésrel robbant izzé-porrá.

A közelállókát földrevágta a szörnyű nyomás.

A KRASZNOJARSZKI RAB

(Gyóni Géza halálának 25. évfordulójára)

Irtta: László József

Napsugaras vasárnap délután vendégek ültek a tornácunkon. Édesapám barátai. Mind viharedzett, mokány magyarok. Beszélgettek régi emlékeikről, világháborús élményeikről és az orosz fogságban eltöltött testet-lelket felőlő nehéz napokról. Vitéz Kovács János vitte a szót. Ő mondta el az alábbi történetet is Gyóni Gézáról.

Az egyik véres ütközet után fogságba estünk. Fogolytársaimmal együtt a krasznojarszki fogolytáborba kerültem. Gyóni Gézát már itt találtuk. Az ifjú költő az oroszok ostroma miatt, hosszú hónapokig, szenvedett Przemysl várában, majd a vár elestekor fogságba került. Bizony, nehéz napok voltak azok. Otthonunktól, családunktól messze élve, szakítva ettük a rabság keserű kenyerét. Reménytelenség, s a kétségek fekete madara félszket rakott a lelkünkben. Sokszor már azt gondoltuk, hogy megöl bennünket a honvágy. Nem is tudom, mi lett volna velünk, ha nem ad az Isten vigasztalót a fiatal Gyóni Géza személyében. Ő volt a mi beteg lelkünk gyógyítója. A rabságban írt verseit olvassátta nekünk, s ezenkívül is volt mindenkihez egy-két jó szava. Mindig tudta, kit hogyan vigasztaljon. Szavai balzsamként hatottak felszegett lelkünkre.

Hát őt nem törte meg a rabsors, az elveszett otthon utáni vágyódás az ő lelkét nem marcanagolta? — Szakított a félbe a társaság egyik tagja. Erőslelkű ember lehetett — jegyezte meg egy másik, s tekintete mereven egy pontra szegeződött, mintha el akarná képzelni, hogy milyen is lehetett a csüggedtszívű magyar hadifoglyok lelkesítője.

Őt már kiskorában megedzette az élet — folytatta elbeszélőnk. Mi, akik évekig együtt éltünk vele örömben, szomorúságban, ismertük az ő életét. Tudtuk, hogy őt testvérével együtt gyenge gyermekkorában difteritiszbe esett. Édesanyja aggódó szeretettel, féltő gondnal ápolta őket. A gyermekek a kis Adámka kivételével meggyógyultak, a kimerült édesanya azonban a nagy lelki megpróbáltatásoktól búskomor, majd elmebeteg lett. Ez a sorscsapás az akkor még fiatal gyermek, a kis Géza lelkében súlyos nyomokat hagyott. Érzékenylelkű, a mások fájdalomai iránt fogékony, mindenkit vigasztalni akaró, gyengéd férfi lett belőle. „Arckép helyett” c. versében jut ez igen szépen kifejezésre:

„Harcokra, öldöklő harcokra,
Apám a teatot adta rám.
De a lelkem halk rímek bokra,
Zengeni kezd kis sírásokra.
Poéta, szent volt az anyám.”

Valóban, ennél szebben, s ennél pontosabban senki sem határozhatná meg Gyóni Géza érzékenységenek, lelki finomságának okát, mint ez a fenti pár sor.

Éltük a hadifoglyok egyhangú életét — vette fel vitéz Kovács János ismét a szót. Gyóni Géza pedig írta a szebbnél-szebb verseket és küldte őket haza: Magyarországra.

Magyarország: Oh, milyen sokat jelentett nekünk ez a név, milyen áhítattal mondtuk. Elő szent királyunk ünnepeit, amennyire tőlünk tellett, megünnepeztük. Lelkünkben valami megnevezhetetlen érzelmmel imádkoztuk „A dicsőséges Jobbhoz” és a „Könyörgés” című két Gyóni verset.

Itthon a folyóiratok egymásután ismertetik Gyóni új versesköteteit. A rab vackokon sínylő magyar hadifogoly kiinn a fagyos Szibériában megszerzi a halhatatlanság babérkoszorúját. Mindnyájan csodálattal és tisztelettel tekintettünk a mi vigasztalónkra és büszkeségünkre. Ugy szerettük, mintha saját testvérünk lett volna. Érthető hát, mennyire lesújtott bennünket az ő megbetegedése. Mert bizony, az ő szervezete sem volt vashől. A nehéz rabsors, a sok szenvedés és reménytelenség felőrölte Gyóni Géza idegeit. Állandóan attól rettegett, hogy megőrül. Kényszerképzetek voltak. Orvosai is lemondtak róla.

1917. jún. 25-én, éppen most 25 esztendeje, fájdó szívvel álltunk a nagybeteg Gyóni ágyánál. Nyitott szemmel feküdt. Egyszer csak megszólalt: „Hazavágytam mindig. Látni akartam mégegyezzer a kalászos magyar rónát, a Kárpátok kéklő ormait, s a Duna vizét, midőn az áldott magyar Nap fényes sugaraival játszik. De nem jutok én már haza. Kifárasztott az élet, s itt fogok megpihenni a szibériai fagyos rögök alatt. Lepergett az életem homokóráján harminchárom esztendő, s most ez az óra megáll; de betelt az irás: Utam magyar poéták Atkozott, áldott útja.”

Ezek voltak utolsó szavai. Így halt meg a mi büszkeségünk, s árván maradtunk, mesze idegenben, vigasztaló nélkül. Kialudt egy fáklya a fagyos szibériai mezőkön, de ugyanekkor egy fényes csillag gyúlt ki a magyar égen. Ragyog még most is, és tündökölni is fog mindaddig, míg egyetlen magyar él ezen a földön.

A történet végetért. Utána néhány percig szóltanul ültünk. Gyóni Géza „Csak egy éjszakára” című versére gondoltam. Szomorú, hogy még ma is nagyon sokan vannak, akik nem értik meg az idők szavát, s akik nem méltók a magyar névre. Ma is elmondhatjuk a nagy költő szavával:

„Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
Hosszú csahos nyelvvél hazaszeretőket...”

Mert nem szóbeszédet, hanem tetteket és áldozatkésztséget kíván tőlünk ma a haza. Vitéz Kovács János hozzánk, fiatalokhoz intézi befejező szavavait: Huszonöt évvel ezelőtt halt meg Gyóni Géza, de ha a mai ifjuság követi őt áldozatos lélekben, lemondásban, túrni és szenvedni tudásában, vértanú-halála bizony nem volt hiábaváló. Szívelelték meg Gyóni Géza üzenetét, mely messzi szibériai sírjából száll ma felétek. Ugyanazokkal a szavakkal küldi hozzátok intelmeit, mint küldötte egyikor verseskötetét repülőgépen az orosz tömegektől körülvevő Przemysl várából:

„Reménykedő magyaroknak küldöm át a légen,
Reménykedő magyarokkal a jó Isten légyen!”

AZ UTOLSÓ GŐZGÉP

Irtta: Járdán József

A gazdák fejüket csóválták:
— Én nem húzatok, Kovács úr, nem töröm a jóságot.

Kovács úr lecsüggesztette a fejét. Érezte, hogy gazda nélkül marad ezen a nyáron. Nem csépel. Savószerű bajza keserűen kökkadozott a szája szélén és lemondó kétségbeesés ülepedett szemorkás szemébe.

— Nem kell... hiába is minden, máma már nem kell a húzatós gép. Nem lesz munka. Mit eszünk a télen?

Hasztalan. Nem kell a tüzezgép. Mihaszna pattogó traktorok özönlötték el a határt. Mostohák lettek a jó öreg tüzezgépek. A traktort nem kell húzatni. Nem töri a jóságot. Pattog és megyen. Viszi magával a cókmoikat. Mint a csigabiga. A hátán. Pattog és megyen...

Hiszzen éppen ezért nem szívlelte Kovács úr a traktort. Csak pattog a kutyafiadzotta és nem dolgozik istenigazában. Akárcsak a hasztalan vástoncseléd: jár a nyelve, áll a keze.

Bezzeg a jó gőzgép! Nem pattog az! Csak sziszeg, szuszog, mint a jófajta kubikus. De dolgozni aztán dolgozik hat traktor helyett is. Szinte lélek van benne. És milyen igénytelen! Nem kell neki a drága külföldi takarmány. Megelégszik fával, kukoricacsutkával, szegényember kórójával, ha kell.

Annak idején, mikor divatba jött a traktor, Kovács úr is úgy gondolta, hogy ha már kitelt a gőzgép becsülete, becsereéli ő is a jó öreg kazánt. Meglátogatott egy traktor-cséplőt. Pattogott a traktor veszttül. A környék minden kutyája megbolondult tőle. Kovács úr meg csak nézte, nézte és szinte szégyenkezve ment vissza a jó öreg kazán mellé. Majd csak hogy bocsánatot nem kért a lelketlen masinától. Merthát pattogott a traktor, de ha testesebb kévét bocsátott a dobba az étető, mindjárt lejjebb adta a hangot. Szinte leállt. Aztán megint felordított, mintha csak azt kiabálta volna: lássátok, hogy elbántam vele.

Kovács úr, az öreg gépész, szeretettel nézte a gőzgépet. Hát ezt akarta ő olyan semmirevaló, jóságért elcsereelni?! Hisz ennek a munkáját egy napon sem szabad említeni amazéval.

Becézgetve simogatta meg a kazán fekete bordáit. Ez a hűséges, öreg szerszám szeli már húsz esztendeje neki a kenyeret, ez nevelte urakká a fiait, nem adhatja el.

— Lesz, ahogy lesz, de nem adom el — mondta. — Jó lesz már ez nekem, amíg én élek. Így maradt meg a tüzezgép. Utolsónak a faluban.

Hanem az idén végkép munka nélkül maradt az utolsó gőzgép és végkép elkeperedett a hajlott hátú, öreg gépész. Szinte éveket öregedett. Hiába csiszolgatta, fényesítgette kora nyár óta az öreg masinát, Isten szent nevére sem akarta senki kihúzatni az udvarból. Mindenki a jóságot emlegette. Meghogy a traktor a maga lábán megy...

Volt az öreg úrnak valami kevése búzája. Sajátja. Behordatta az udvarra a cséplő mellé. Majd gépel ő, csak azért is! Ország-világ meglátja. No, őse is gyúlt egy csomó gyerek, meg

lebzselő ember a gép körül.

— Tüzezgéppel csépelnek!

Némelyik öregebb embernek felrémlött a régi szép cséplések emléke, mikor nem traktorok morogtak a határban, hanem gőzgépek felelgettek a tanyákról egymásnak. Fütttyezőval.

Kovács úr nekikészülődött a munkának. Hordta a kazán hasába a vizet dézeszámm. Szinte megfiatalodott tőle. Aztán begyújtott a kazán farán. Melegedni kezdett a gép. Tenyérnyi fehér lapon mutató mászott előre. Mikor a hatos számra ért a mutató, megindította a masinát. Nem kurbilozott, nem kapkodott, csak meghúzott szép csendesen egy fogantyút, mire forogni kezdett a hatalmas lendítőkerék. Először lassan, azután gyorsabban. Igazán furcsa, milyen egyszerű!

A nagy, ezerkétaszás cséplőbe szőrni kezdték a kévét. Kovács úr pedig odaszólt a báméskodóknak:

— Ezt nézzétek meg, hogy dógozik. Nem traktor ez!

Az emberek bólintottak. Hát nem traktor. Mukkás sem hallatezik, mikor dolgozik, csak a cséplőszekrény zúg. De ez aztán zúg ám veszttül.

Az öreg gépész fütttyentett egyet a sípon:
— Kévét!

Az étető hátranézett, mert adta bele ügyis emberséggel, de az öreg ismét fütttyentett: kévét, sőt még fel is kiáltott:

— Adja bele, hadd egyen!

Hát adta bele a legény. Az öreg gépész pedig szinte megfiatalodva járt-kelt a gép körül és rakta, egyre rakta a szenet a kazán gyomrába.

A kis mutató már a nyolcasan táncolt. Remegett az egész szerelvény, de az öreg egyre csak lapátolta a szenet és egyre türelmetlenebbül fütttyögött:

— Kévét! kévét! kévét!

Az emberek távolabb húzódtak.

— Aj, de bolondul megy!

A gépésznek pedig lázasan csillogott a szemehogara.

— Majd megmutatom én! Ez nem traktor!

A tízes szám előtt kis vörös vonal van az óralapon. Azt! Azt! Azt kell elérni, akkor megy igazán... Az utolsó nagy szezonban, mikor a Csévéssy tanyán voltak... tízes nyomással dolgozott.

A cséplő rémülten jajgatott. Az étető lejött a dobról. Az üres cséplőt még örültebb tempóban úzte a megbolondult gőzmasina.

— Megbolondult az öreg — suttogták az emberek és riadtan hátráltak.

Az öreg meg csak hányta, egyre lapátolta a szenet. Megfeledkezett a cséplőről, a kévéről, csak a számlapot nézte fényes, düllődő szemmel. Még két kis vonal, és a vörösré ér a mutató! Még kettő... még egy...

Még egy utolsó lapát szén, és abban a pillanatban felszáll a gép. Jajdult hatalmasan. Majd hirtelen csúnya, fekete füst vette körül és a kazán, mint a gránát, fűlsiketítő bődüléssel robbant izzé-porrá.

A közelállókat földrevágtá a szőrnyű nyomás.

Mikor valahogy feltápszkodtak, csak azt látták, hogy a gőzgép nincs sehoh, ellenben tűz és tűz mindenütt.

A cséplőnek a farát tépte le a robbanás. Eg az is.
Az asztagot kévékre szórta szét. Égneek azok is.

Csak az utolsó gőzgép és gépésze nem volt sehoh sem.

Talán mind a kettő felrepült az égbe, hogy felkeresse a régi-régi gazdákat, akik még tüzesmasinával csépelgették az ősi szérűskertek búzákazait . . .

Pusztuló földünk

Irta: Szórád Kálmán

Egy neves egyetemi tanár szokta mondani, hogy Karthágót nem a rómaiak pusztították el, hanem azért ment tönkre, mert elpusztult a termőtalaja, elhordta a víz.

Ezek a szavak jutnak eszembe, valahányszor a jász tanyák közt járok és látom az ott folyó gazdálkodást.

Itt is észlelhető a föld, a talaj pusztulása. Csakhogy itt nem annyira a víz pusztítja, mint inkább maga a gazda, azáltal, hogy a talaj hiányzó tápanyagait nem pótolja, vagy csak részben pótolja.

A talajrontás egyik példája a már régóta folytatott egyoldalú buzatermelés.

A Jászág búzája nem minőség-búza, mégis igen nagy vetésterületének az aránya. A termés feleslegét megőrületlenül szállítják el. Nem marad itt az állattartás szempontjából az annyira fontos korpa.

A szalma nagyrésze szintén nem kerül vissza a földbe. Ha sok van, préselik és elszállítják. A tanyákon szalmával fűtik télen a kemencéket.

Mindezzel nem azt mondom, hogy kevesebb búzát termeljünk, hanem azt, hogy a terméshozam fokozásával lehetne a buza vetésterületét csökkenteni. Ezzel vetőmagot is lehetne megtakarítani, és valamilyen vetésforgó alkalmazására is lenne hely. De ez nagyrészt még a képzelet világába tartozik.

Ehhez először is jobban kellene trágyázni a földet.

Ha a tanyákon trágyadombot látok, mindig megerősödik bennem az a feltevés, hogy tényleg kirabolják a földet.

A legtöbb tanyán az istálló közelében van egy évtizedekkel ezelőtt ásott gödör. Ide hordják ki a trágyát, és rábízzák sorsára.

Azzal nem törődnek, hogy a lazán rakott trágya bomlástermékeit a szél könnyedén elviszi, hogy a tápanyag elszivárog, és elmossa az eső. Pedig tudják, hogy a trágya érték. Azt a gaz-

dát meg is szölik, aki eladja a trágyát. Kimondják rá az ítéletet — tönkremegy. Azt azonban nem veszik észre, hogy a nem jól kezelt trágya tápanyag tartalmának felét elveszti. A trágya nem kezelése előttük azonban nem bűn, hisz senki sem kezeli.

Az pedig már egyenesen elbájosító látvány, amikor az elhanyagolt trágyadomb mellett példás rendben ott áll a tőzegrakás, a kiformált száraz ganaj, a „trágyabrikett“, és epedve várja a perccet, amikor elég, hamuvá válhat.

Ez már igazán olyan megalapozás a talajnak, a jövő évi termésnek, hogy a tőzegganajjal való tüzelést büntetni kellene. Hiszen ez a tüzelő drágább, mint a legfinomabb szén, ezzel tüzelni fénytűzés.

Pedig ha valahol, hát a Jászágban kellene megbecsülni a trágyát, mert bizony nagyon kevés van belőle.

A trágyatermelés az állatok számától függ. Magyarországon átlag minden 3.2 hold szántóföldre jut 1 szamosállat (1935-ös adat). A Jászágban (a két közgazgatási járásban) ellenben csak 3.7 holdra. Ez azt jelenti, hogy nálunk — ha országos arányszám szerint akarnák a földet trágyázni — 100 holdból 13.5 állandóan trágyázatlan marad. Ebből a szempontból legkedvezőtlenebb Jászkisér helyzete. Itt 4.9 holdra jut 1 szamos állat. Az előbbi számítás szerint 100 holdból 34.7 hold maradna állandóan trágyázás nélkül.

Azt hiszem, hogy a föld pusztulása egyik oka annak is, hogy a Jászág területéről 1921—1930-ig kb. 10.000 ember elvándorolt, 1930—41 között pedig pl. Jászapátiban 1.9%, Jászladányban 0.6% a tényleges lakosságfogyás.

Ezek a tények mindenkit meggyőzhetnek arról, hogy földünkre sokkal nagyobb gondot kell fordítanunk, mint eddig tettük. Talajunk pusztulása akármilyen lassú is, de állandó, és ha nem álljuk

útját, mindig kevesebb és kevesebb embernek ad megélhetést, kenyeret.

Végre értse már meg minden jász ember, hogy legnagyobb értékünk a föld, és legjelentősebb néprétgünk a parasztság; büntetlenül nem lehet egyiket sem elhanyagolni, mint eddig tették.

Szent István öröksége.

Egy ország, a népének ajka zengő,
Mint kikeletkor a dalos madár.
Kincsekben gazdag; földje dúsan termő.
Mezőin a nyáj csilingelve jár.
Határait hegységek koszorúzták,
Erdős Kárpátok magas bércei.
Míg Trianon harangját meg nem búzták...
Tudom, könnyet ejtnek a kövei.

Király folyó, a Duna folyik rajta,
Ezüst hullámou hajók ringanak...
Partját csókolja eszöke Tisza habja,
Fűzes között kanyarogva halad.
Rónái ringó, aranykalász tenger,
Felette néha délilibb lebeg.
Büszke tudattal a magyar szív így ver:
Hazájánál nincs drágább, nincsen szebb...

Egy ország, ahol véres harcok dúltek,
Tatár hordák és muzulmán hadak.
Jobbjai érte őb, annyian hulltak...
Most csak él, de független, szabad.
Hol sír, kacag a cigány hegedűje...
Hisz sírva vígad, hául a magyar.
Szávének olykor mégis van derűje...
Habár a mélye sok sebet takar...

Vitézei mind bátrak és merészek,
Gyöngyöző bor, da! mindnek ajkán.
Hazájukért éltek el a kézek...
Táncos és tüzös a magyar leány.
A toborzót, ha együttesen járják,
Hol megédesen, forrva, szilajul...
Gyönyörű látvány ritkítja a pártját,
Mint havas csúcra hajnalpírja gyúl.

Es az ország, Szent István öröksége,
Anyánk! Rád hagyott ezer éve már.
Képid, szobraid templomoknak éke;
Hozád a néped könyörögni jár...
Egyetlen ország ily szóval nem illet.
Az örökséged egyedül vagyunk...
Tied fehérszínünk, imánk és az ihlet...
Te lottél nekünk: a Nagyszezonnyunk!

Oly szomorú most a szív Anyánknak arca,
Szemén a könnyesepp gyémántként ragyog.
Látja, hogy dal a népek véres harca,
Mi is részt veszünk benne magyarok.
Közöttünk sóg a gyűlöletnek árja...
Te vagy a gát, a bástya minékünk...
Oltalmát néped őb, Te Tótd várja...
Segíted! a teéd nagyvá küzdő nemzetünk!

BENKÉNE REINELT MÁRIA.

A Zagyvától az Oltig

Irta: Hatvani Sándor

Egy festő valamelyik táj, vagy gondolat érzékeltetésénél mindig előnyben van az íróval szemben. A festő a gondolatot sűrűtheti egyetlen egy szimbólummá s érzékeltetni tudja egyszerre a táj, a gondolat minden mélységét s magasságát, az író ezzel szemben csak olyan, mint valami fénykép-album: lehet ügyesen, izlésesen összeállítani, de mindig csak az egésznek egy töredékét, a cselekvénynek egy megmerevedett pillanatát tudja adni, annak összeassé érzékeltetése nélkül.

Vissza lehet-e adni az Olt és Maros születését írásban? Bajosan hiszem. Marosfőnek, Gyergyónak havasi üdőségét, a rétek selymezöldjét, az ég sötét ázurját, a Hargita hívogató csúcsait nekünk külön, külön kell bemutatni, amit a festő, a filmoperatőr egyszerűbe tud mutatni.

Ez a nehézség csak növekszik, ha a lelket akarjuk bemutatni, mely ezt a keretet urálja. A nehézség csak tornyosodik, ha az életet óhajtjuk nyújtani, mely mindent behoronáz, mely legjobban érdekel mindenkit.

Ez a mai székelyföldi élet sok mindenben hasonlít a téli jégpáncéltól megszabadult folyó tavasi áradásához, a hámból kigrott csikó szaladozásához. Érz a szabadság leheletét, de nemcsak érzi, hanem élvezi is. A nagy magyar élet tájai ismerősek neki, de még olyan, mint a lábbadozó beteg: nem tudja, hogy az erői meddig bírják, talán olyan utakra is vállalkozik, amelyek részére még egyelőre járhatatlanok.

Hihetetlenül megnőtt a kultúr-igény. Kolozsvár városa valami 16 iskolát akar az állammal egyszerre felépíttetni. Iparos tanonc leányiskolából is három egyszerűre. A kis, 12.000 lakosú Székelyudvarhely pedig helyi sajtójában óriási vihart produkál, mert a faluban lévő 4 gimnázium közül az állami hatóságok egyet át akarnak alakíttatni polgári iskolává. Ilyen abszolút és relativ viszonylatban, ha rosszmájúak akarnánk lenni, mi is azt kívánhatnánk, hogy Berényben egyetlen, Apátira még vagy 6 gimnáziumot, Árokszállásra 3-at, de legalább minden faluba egyet telepítsünk.

Pedig-pedig az apáti gimnázium is egyes időben kiírásra volt kizemelve, noha a község, akár a többijász község, nem a helyi járandóság kabátgombjához követelte az államtól a kultúrintézmény fenntartásának tételkáját. Mi megértőbbek vagyunk édesanyánkkal: Hungáriával szemben. Tudjuk, hogy megmaradt bár ezeréves szépsége, de tárcája nem a háború előtti degez buksza többé. Van nekünk is iskolánk volt korcsnákban elhelyezve, van kiásott alapú, épülesnek mégsem lendülő épületünk, de van bennük felelős érzés is, tudjuk, hogy az állam nem mesebeli fejős tehén, mit mindig csak fejni kell, etetni azonban soha.

Szomorúnak találjuk a székelyfalut. A mesebeli Ábelhez, a furfangos Uz Benécéhez nem passzol a falu kietlensége. Itt nincs a faluban sehoh sem fa, nincsen a ház előtt illatozó kis kert, a házakon nem hívogat a kémény füstje, mert az sincs, hanem az ajtón bodorog ki a füst az udvarra. Az udvarok gypét nem törö fel a ki s bejáró jószág, még egykét árva tyúk sem igen kapirgál. A nadrágszíjnak is csak jókarral csúfolható táblácskák végén nem terpeszkedik a trágyagödör. A vetés a mi jász Kánaánunkhoz képest bizony nagyon silány, bár a sok pipacstól festői. A csiki szentfalunkál: Szent Imre, Domonkosnál bizony a mi faluvégyünkön szerényen meghuzódó Faksz és ONCSA-házak is a jólét és öröm mintái lehetnek. Mint szomorú koporsók fekszenek egymás mellett a fekete fabázak, a falvak kietlenségét és kopárságát a hátuk mögött nyúló hegyek örök pompája csak még jobban kihangsúlyozza. A rét örök selymezöldje mosolyog, a soha ki nem száradó, örökké májust mutatató erdők s virágos mezők kacagnak, csak a falu komor és barátságtalan, mintha a mosoly valami átokkal onnan örökre számúzve lenne. A kő hazájában nincsenek az utcák kikövezeve, eső után bizony nagyobb a sár, mint nálunk a tanyák közt. Villany jóformán sehoh sincsen, az este és éjszaka még komorabb, mint a nappal. Milyen szépek is

vagytok, ti jász faluk, a tiszta, mosolygós kék-fehér házaitokkal, sokszor poros, de akáccillatos, kövezett s villanyfényes utcáitokkal, házelőtti kis virágos kerkeikkel, faluvégyi vályoggödreikkel, vasfűvel ékes libapátjaitokkal. Földtűnk otthon a félmenyország terület, zsongító gomolyfelhővel, itt az égből is csak annyit lehet látni, amennyit a hegyek engednek. Otthon jobban lehet érezni a menyországot, talán ez nem enged vissza Erdélybe a hozzánk szakadtakat. Igaz, nálunk a tavasz csak aratásig tart, utána már ősz van, de bennünk több a mosolygás. Szébb az életünk. Ebből a mosolygósabb életből szívesen küldünk a Maros és Olt fenyves és mentás partjaira.

Méginkább küldünk iparosodottabb és szervezettebb szelleműnkől. Vásárhelytől Zágónig, sok száz és száz kilométeren keresztül, nincs egyetlen egy gyár sem. A fűrésztelepek éppen kivagdálják a fenyőt, de azt már máshol dolgozzák fel. Ennek a máshol végzett munkának kenyértöbbletét így aztán máshol találják meg. Ezt a kenyértöbbletet eddig évszázadokon keresztül máshol, mások élvezték. A Marost és az Oltot visszafelé nem folytathatjuk, de a kenyér visszaáramlását a testvér szeretetével elősegítjük. A szomszédos kis Szlovákia most a világégés kellő közepén úgy építkezik, mintha már egyedül megnyerte volna a háborút. Papírgyár, üveggyár, cellulózegyár, tejtermék-gyár, stb. gombamódra nő ki a földből. Csaba királyfi földje jóval több kincset rejt magában, ezt nekünk kell megtalálnunk. Nem tudjuk, hogy komikus-e avagy tragikus, hogy oda, hol ezer juh és tehén legel a zsíros havasi legelőkön, a kiégett Jászföldről kell sajtot, vaját, gyümölcsöt szállítani. A borsodi iparvidékből 6 vármege megél bőségesen. Jaj, ne szállítsunk Borszékere Salgótarjánból üveget, ne építsünk autóbussgarázst a régi üvegkuta helyére, hanem le kell jönni a havasról, a bangyenségből a gyárba kell menni, hogy a bővebb kenyérkaraja megjelenessen.

Egy mentőorvos naplójából

Írta: dr. Schnitzler József Károly, sebészorvos

A budapesti mentőknél eltöltött 9 esztendei mentőorvosi szolgálatom alatt sok érdekes eseménynek lehettem a tanúja. Ezek közül egy párat szeretnék dióhéjban elmondani.

1931. évi szeptember hó 13-án megdöbben az ország társadalmának a szíve, s kérdi, — lehetséges-e egyáltalában — ami történt. Szombat este van. Tudja Isten milyen előérzet készítet arra, hogy vacsorám bevégezése után le ne feküdjek a szolgálati ágyamra pihenni. Teljes a nyugalom, még kivonulás sincsen. A kollégák már mind alszanak, csak én gondolom még magamban, hisz ez vihar előtti csend. Közben elalazom, de hirtelen felébredek és hallok a telefonos orvos szavait: „Az ostendei gyorsvonatot Biatorbágnál felrobbantották.“ Riadó! Éa máris szólnak a vészcsengők és harangok. Kabát, sapka a kezemben, pillanatok alatt már a kapu alatt vagyok és a 3-ik kocsiba beugrom, amely az én szolgálati számomat viselte. Idegeink lázasan dolgoznak: mi történt? — Merénylet? — Véletlen? — A legelképzeltetlenebb dolgok cikáznak agyainkban. Közben már 100 kilométeres sebességgel robogunk a budai úton. Szirénázás, sípolás, a motorok vad zúgása hallatszik minden felől. A biatorbágyi viadukthoz érve, mindenütt sebesültek, javveszték, hozzátartozók, pozdorjává törött vasúti kocsik és fellobbanó tüzek fogadnak bennünket. A terepet rövidesen a honvédség, tűzoltóság és a mi reflektoraink világítják meg, s megkezdődik a rendszeres mentés munkája. Sárosan, piszkosan, véresen dolgozunk megállás nélkül. Közben a nyomozást vezető Hetényi főkapitány helyettes úr a mentőállomáson megemlíti, hogy ekrazitot használtak a sínek felrobbantásához. Hajnalodik már, újabb utász katonák érkeznek, akik a megmaradt romcsokat eltakarítják és még sebesülteket, de valószínűbb, hogy már csak halottakat kutatnak fel. Ekkor jelentkezik — tehát az összes betegek ellátása után — egy nyúlánk, trencskot-kabátos ember — orvosi ellátásra. Kérdéseinkre elmondja, hogy az első III. osztályú kocsi-ban utazott, a folyosón cigarettázott, az ajtó pedig nyitva volt, mikor egy robbanást hallott, majd egy erős lökést érzett, kirepült a kocsiból és legurult a töltésről. Mindannyian csodálkoztunk, mert abból a III. osztályú kocsiból került elő a legtöbb halott, a sérültek pedig valamennyien súlyosan voltak, még egy kis fiú is, aki — bár két pad közé szorult — csak súlyos lábtörés árán menekülhetett meg. A sportsapkás ember sérülései jelentéktelenek voltak. Közben a romok alól újabb halottak kerülnek elő, mi tovább dolgozunk és szomorúan állapítjuk meg a végeredményt: a gyilkos merénylet áldozatainak száma: 19 halott — 34 sebesült. Málnak az évek, s a sportsapkás emberrel — legnagyobb megrökönyödésünkre — újból találkoznak a törvényszék tárgyalótermében. Ő volt ugyanis — a merénylet: Matuska Szilveszter!

*

1937. évi június havában tikkadt hétköznap a mentők székházában. Forró, hőgutás kánikula.

Este 10 óra előtt pár perccel asztalomon megszólalt a telefon: „Halló itt mentők“ — a vonal másik oldalán csend. „Halló itt mentők.“ Rekedt halk hang ismételteti: Sándor... Sándor...! „Halló, mi baj van? Mi történt?“ — A vonal másik oldalán csendes hörgés: Sándor... Sándor... nyolc... Utána teljes csend, de hallok, hogy a kagylót nem tette le, tehát tartom én is a vonalat — s egy másik telefonon hívom a nyomozó telefonközpontot: Mondja meg legalább azt, hogy a város mely kerületéből jöhetett a hívás. A pesti telefonok hívását ugyanis nagyon nehéz kinyomozni, legalább egy órába telhet, hisz automata-központ van. Közben még mindig hörgést hallok a telefon kagylóban. Nem, ez nem lehet beugratás, itt komoly a játszma. Öltözöm is, a kocsit is előállítatom, ki fogok vonulni, de hova? — melyik utcába? — Gondolkozom, hisz ez nem lehet, személy neve, miért mondta volna akkor azt, hogy Sándor... Sándor... nyolc? — Milyen utca is van? Sándor utca, Sándor tér, — Hegedűs Sándor utca, Petőfi Sándor utca. Közben megjött a központ válasza: A kerület a Hegedűs Sándor utcának felel meg. Indulás tehát a Hegedűs Sándor utca 8. alá. Odaérkezve kérdelem: „Házfelügyelő úr, nem történt valami baj?“ „Itt nem. Az urakat beholondították.“ Nekem ez nem tetszett, mert éreztem, hogy komoly az eset. „Házfelügyelő úr, kinek van a lakók közül telefonja?“ — „Itt egy lakónak sincs telefonja.“ „Tehát az egész házban nincsen telefon?“ — „Van kérem itt a kelmefestő üzletben, de az már 8 óra óta be van zárva, és elmentek haza.“ Közben megérkezett az utcában szolgálatot teljesítő rendőr is, aki kérésre — miután az esetet neki is elmondtam — a kelmefestő üzlet redőnyét feltörte. Az üzletben félhomály, — szerteszét rendtelenség, ruhák, kelmék és festékesüvegek. Az íróasztalnál sápadt arcú, csendesesen nyöszörgő férfi ült az asztalra bukott fejjel, kezében görcsösen szorította a telefonkagylót. Orrában, szájában egy-egy vattacsomó bűzös vegyszerrel átitatva: Öngyilkossághoz trichloreccetsavat használt, s mikor a mérég hatása kezdett jelentkezni, a fellobbanó életösztön adta kezébe a telefonkagylót. Tettét meg is bánta. Két hét alatt gyógyultan hagyta el a Rókus kórházat.

*

A sok tragédia közt akad szolgálataimban egy-két vidámabb eset is. Verőfényes tavaszi napon, pont déli 12 órakor szinte egyszerre jelenti a rendőr és a tűzoltók is, hogy egy ember mászik fel a Ferenc-József-híd turulmadarára. Kérkezve, az öngyilkos már majdnem eléri a híd legfelsőbb csúcsát. A tűzoltók emeletes automata létrája pillanatok alatt a magasba lendül s máris kuszák felfelé egy kötelekkel biztosított tűzoltó. A rendőrök közben kiabálnak a szerencsétlen felé, hogy ne másszon tovább, ne legyen öngyilkos, — fenyegetik is — úgyszólván lehozzuk, de meg is büntetjük! Nem használ semmit, mert a tűzoltó majdnem eléri, amikor hatalmas ívben lendül az öngyilkos a Duna habjai felé. Hatalmas loccsanás és az ember eltűnik.

szemeink előtt. A hídtól pár száz méternyire a víz feldobja, s máris ott vannak az ügyes vízbőlmentő rendőrök a motorcsónakkal és kiemelik. Kezelés alá veszem, szárász ruhát kap, a mentőkocsiban, bár alaposan megütötte magát, mégis pillanatok alatt leszáll a hordágyról, s letérdel előttem: „Doktor úr, az Isten áldja meg, mentsen meg az életnek... mentsen meg az életnek... mentsen meg az életnek!!!“ Alig jutok szóhoz, annyira rimánkodik. „Mi a csodának csinálta ezt, kellett ez magának?“ Feleli erre: „A menyasszonyom vidéken van, s éppen a múlt héten mondta, majd akkor lesz az enyém, ha a nevem valami nagy dolog miatt bekerül az újságba.“

*

Furcsa körülmények között is történhetnek

JOBBA A MÁSIK

Az asszony már régen veszekedett, hogy ne itt Árokszálláson járjon malomba. Nem nyúlik, meg égett is a lisztje. A csányi malom sokkal jobb lisztet ad. Végre is gazduram a hosszas nógatásra elhatározta, hogy Csányra megy örölni. Koráreggel befogott, takarmányt tett a saroglyába és elindult Csány felé. Hektor, a vén kutya, minthogy követni akarta a szekeret, alig bírta visszakergetni. Csendesen poroszkáltak a lovak a süllyedős homokban. Kakasok kukorékolnak az útmenti tanyákban. Hektor újra megjelent a kocsni előtt. Gazduram az ostorral feléje suhintott.

— Takarodsz haza, Hektor!

Hektor megállt és szomorúan, nyelvlógatva sunyított a szekér után. Majd oldalt nekiiramodott és dőlőföld távolságban mégis követte a kocsit. Némelyik kémény már füstkévéket kötözött az ég szürke tarlóján. A gazda pipájára gyujtott. A felhőfüstben már pirosolni kezdett a nap felső pereme. A harmat is fényt kapott a fákon. Az öreg paraszt szívére végtelen béke húzódott. A deres farka alá kapta a gyepőt. Meg kellett állni. A Hektor is megállt, farkát maga alá húzva egy bokor mögött. A távolból halkan kocsizörgés hallatszott. A lovak füleltek.

— Ugyan ki jár más ilyen korán ezen a tanyasi úton? A távolban az út szürke vonalán, mint hangya a fűszálon, látszott a kocsni. Még nagyon messze volt, nem lehetett látni, hogy Csány felől jön-e, vagy Csány felé megy.

— Erre jön, állapította meg később a gazda, már látni, erre vannak a lovak. De lehet, hogy áll. Nem, — közeledik. A gazda most már nem törődött vele.

— Jobb lovaknak látszanak, mint az enyéim, nem bámulom én. De hirtelen meglepődött.

— Hiszen ez a Jóska sógor! Teli zsákok vannak a derékban. Hová viszi ezeket a sógor? Hiszen Csányon jó malom van, ő meg odaválói!

— Adj Isten jó reggelt. Egészségedre az éjszakai nyugodalmat, — köszöntötte.

balesetek. Egy ilyen éppen a mentők egyik ápolójával történt. Este 8 órakor a szolgálati váltás idején jelentkezik nálam — mint őrségparancsnoknál — Neukunft Antal mentőápoló. Feje bekötve, arca teleragasztva flastromokkal. „Mi történt magával?“ „Alázatosan jelentem, assz uty folt, hogy szolkálat után a komával — agi tyári mungás, ettyütt metyünk minték haza Putakeszi felé tyalok. Falameylik nap metyünk ass út közepén, hát tyün gét lámpa szempe — mondom a komának, déryünk le, ess ety audó. Tyün ám a közszelünkbe, hát a gét lámpa szétmegy, két biciglyoda folt. Teknap este is mentünk ass út közepén hasza, hát megint tyün gét lámpa szempe. Koma, mond a piciglinek nem dérek ki. Hát tessék képszelni Toktor úr, hát nem audó volt?“

— Adja meg az Úristen. Hát az éjszaka bizony nem nagyon volt nyugodalmam. — Az asszony már mindig azidott, hogy ne itt Csányon öröljek, itt rossz lisztet adnak, menjek hozzátok Árokszállásra, ott jó malom van. Azt mondta, hogy Tóthék is Árokszálláson örölnek, de tud is a Toca szép rétest sütni! Azt pedig a liszt hordozza. Hogy nyúlik-e, vagy nem. Késő este szedtük fel a búzát a hombárból a zsákokba, no meg a kocsitengelyt megkerni is időbe telt. Árokszálás is jól elvan, korán el kell indulnia az embernek, hogy idejébe sorrakerüljön. Így aztán csak éppen, hogy szundítottam. Hát te sógor, mi járatban vagy? Hova viszed ezeket a zsákokat?

— Nevetni fogsz, Jóska sógor! Én is örölni jövök. Csányra. Az én anyjukom meg azt állítja, hogy nálatok adnak jobb lisztet. Ide jöjnek örölni. Folyton evvel piszkált már a héten. Te is így jártál, amint látom sógor. De tudod mit? Ugyis körülbelül a feleújtán vagyunk, fordulj meg te is, megfordulok én is, te menj örölni Csányra, én megyek Árokszállásra...

Ezek az asszonyok!

— Igazad van sógor! Ezután zeubíthat is az én fülembe az asszony. Mondjunk azért csak azt nekik, hogy a másik faluban öröltünk. Majd majd lásd, mégis jobbnak találják a lisztet. Aztán majd eláruljuk, hogy itthon öröltünk. Elszégyellik magukat, és másszor, ha nem sikerül a rétes, nem fogják a lisztet. Na, Isten áldjon sógor. Látogassatok már meg bennünket... Jézus segélj! Cojde Báró...

És elindultak gazduramék visszafelé rúdjával. A Hektor most már vidáman a kocsni mellé szegődött. A gazda se kergette el. Füle közé vágott a lovaknak, nehogy fentlegyenek már az emberek a faluban, mikor visszaér, és kinevessék. A lovak lebogó sórénytel hústak el a tanyák mellett. A Hektor lógó nyelvvel is alig tudta követni a kocsit.

Igaz történet a Jászokból.

ASSZONYOKNAK...

Sok, sok levelet vártunk. Kértük a jó és időszerű tanszereket, recepteket; de úgy látjuk, a mi asszonyaink úgy elfoglalták magukat a létrévaló ellevéssel, hogy ezen fontos kérdésünket figyelmen kívül hagyták. Pedig a közös munka lényegesen megkönnyítené a ma nehezebb háztartás vezetését.

Ismétlenül kérjük kedves asszonyainkat, szenteljenek egy kis időt rovatunknak és juttassák el tanszereiket a szerkesztőségbe.

Lucskos káposzta Erdélyi egy tál étel.

1 kg. nyers káposzta, 1/2 kúlló friss oldalas, kapor, csombor (ill. borsika néven ömörök), a piacon vtrággként árulják) 1-2 deci tejfel, só, ecet — a rántáshoz 4 dkg. zsír, 2-3 kunál liszt és egy csopottkékécskandírózsapaprika. Sós vízben megfőzzük a húst, lehet az más része is a sertésnek, csak zstros legyen. A káposztát cikkekre vágjuk úgy, hogy a torzója is benne legyen. Ha a hús megfőtt, belerakjuk a fazékba, ügyeljünk arra, hogy a cikkeket se ne essenek. Kaprot, csombort szárazítva csernéval összeköve ráteszünk a káposztára és annyi vizet öntünk rá, hogy ellepje a káposztát.

Ha puhára főtt — a zstrosból, lisztből piros rántást készítsünk, ebbe lesszük a paprikát és berántjuk a káposztát. Kevés ecettel savanyítsuk. Kevert nem szabad, csak rázogassuk a fazekat. Ha jól felfőtt, a kaprot, csombort kivesszük, mely tábla öntjük, tejfellet meglocsoljuk és tálaljuk. 5-6 személynek elegendő.

Paprikás tojás.

Egy személyre két kemény tojást számítsunk. Karikára vágjuk és beletesszük a már előre elkészített finom paprikás hagymás zstrosba. Finomra reszelt hagymát zstrosban megpirtatunk, kevés paprikát szórunk rá és egy kis vizet jól felforraltuk, tejfellet, lisztlet eresztéket csinálunk, mint a paprikás csirkének, beletesszük a tojást, ezzel is felforraltuk. Adunk hozzá sós vízben főlt makarónit. Finom nyári saláta. Húsos zoldpaprikát pardazon vagy a tűzhely lapján minden oldalán megsütjük, hideg vízbe dobjuk és lenyúzzuk a megsült bőrét. Felvágjuk, kiltasztjuk és ecetes, cukros, sós pácbá tesszük, míg a paradicsom salátát elkészítjük. Apróra vágott kemény tojással az egészet megszórujuk.

Sós vízben főlt petrezselymes burgonyával kitűnő, könnyű, olező vacsora.

Burgonyás pite.

25 dk. lisztet 25 dk. főtt, állórt burgonyát 12 dkg. zstrosal 12 dkg. porcukorral, 1 egész tojással, 1 csomag sültöporral (amit a lisztlet együtt szitálunk meg, — 1/2 csomag vanília cukorral összegegyrünk.

Felét kenyűjtük, tepside tesszük, kéznél lévő vizet megkenjük, a tészta másik felét rátesszük, megsűjtjük. Felvágás után jól megszórujuk cukorral.

Hasznos tudni:

hogy a hullott téli almát meghámozva leeresztve, párolva úvegekbe rakjuk,

jól belenyomkodva, hogy levegő buborék ne maradjon benne — lekötőzzük és fél órát gőzöljük.

Ezt télen almáspitibe, rétesbe, levesnek, mártásnak, pirének cukorral felhasználhatjuk.

ÉLES SZEMMEL

Hogy is írta Petőfi?

"Te sem terméltél ám Szakácsnak Magyarországon, édes hazám! A sült egy részét nyersen hagynd, S elégetned más oldalán. Még egyfelől holdog lakóid Meglátinák a bőség miatt: Hát másfelől meg éhhalállal Megy sírba sok szegény fiad."

Ennek az igazságot bárki beláthatja, aki végigutazik egy jódarabon az országban. Tusián 9 nap közül egy héten át csak az eső, ugyanakkor Karcag és Szoboszóló környéke 6 hete egy szemet sem látott.

Hazánk, akárcsak népe — individuális egyéni. Minden tárgyúsguek más a lelke, a gazdasági lehetősége. Karcag is próbálkozik olajos magvak termesztéssel — meg is nőtt már napjainkig ott olyan mezei, hogy néha az ágaskodó nyúl fülét is betakarja, ugyanakkor Nagykároly környékén a lovasember is elbújhat benne. A természet éppen ezért nem lehet az egész ország területén egységes, mert nagyon sokszámos minisiteri rendelettel a fenyő és a szikirepes főlényesen kinöveti.

A helyi adottságokat azonban ki kell az utolsó mákszemig használni. Gyönyörű propagandát csinálnak a csalánnak. Az Alföldünkön ezt bizony csak elvívta találunk. A székely erdők, patakpartok öles nagyágban tele vannak vele. Már régen elvirágozott, régen vágói kellene, mi még mindig csak szervetünk s tanácskoznak, vagy talán az akció a jövő évre készült? A szervetése úgy látzik réér, de a csalán nem ér rá. Elvirágozik, eltöredezik, mire az akció szarbaszóknak, már csak a jövő évi magvetést találja meg a földiken. Csalán helyett így akció gyűjt.

Vagy az ügyis egyízű? Jászberényünkön egész sereg gyógyfű terem a kamilla tea mellett. Történelmi lépés ennek a gyűjtésére? Hiszen a gyógynövényből csaknem annyi az ország bevétele, mint a többi agrártermékekből. A szilva és a bab rendezetani leírása helyett nem lehetne iskolánkban egy kissé kevesebb tudományos szagú, de gyakorlatilag pénzhözöbb növénytant tanítani? Százszáz pengő hovenoz az árkok partján. Az akció talán réér, de a pemetető, vasfű, a fehérmályva, Mécs Lászlóval együtt vallja:

"Mert mögöttünk ügyis ott jár a halál, Sietni, sietni, sietni muszáj!"

A jászberényi ifjúsági énekkar.

Egy hónappal ezelőtt megalakult Jászberény ifjúságának 50 tagú énekkara Horti József ny. gim. tanár út felügyelete alatt.

Azóta az énekkar állandó, kitarató munkával szorgalmasan gyakorol vitéz Darázs Árpád kitűnő vezetésével és a vasárnapi 11 órai szent miséket ünnepegyesébbé teszi szép egyházi énekeivel.

A vakációt hangversennyel szándékozik befejezni, ahol tudásának legjavát adja.

Jász fiatalágunkat támogatnak egyesületi mozgalmában, mert ezzel testvéri együtt-

értesítiket növelik, templomi énekükkel pedig Isten dicsőségét szolgálják.

Ismét új kezdeményezés a Jászországban, mely azt mutatja, hogy földünk nemcsak dúd televényű búsát terem, hanem — mint a mókász székely Ábel mondta szülőföldjéről, gondolatot is.

A Bajtársi Szolgálat szép és nemes gondolat.

Érdekes, hogy egyesek ebből a szép gondolatból is csak az előnyös oldalát látják meg. A szolgálat olé járul egy mama is, hogy írás kellene neki a polgármesterhez. Milyen céllal, kérdezik? Hat mázsa búsát kellene még szereznem, ezt nem akarják kiadni. A szolgálattevők összeülnek, s kiszámítják, mennyi jár a családnak. Ennyit megkapnak, állapítják meg a bílétiakból. Azt a mama is tudja, debát neki 6 mázsa ezen felül azért is kellene, mert a sógoréje lejó Pestről két hétre nyaralni, s akkor annak miből adjon euni, aztán, ha a fia esetleg haszjól szabadságra, annak is kell egy mázsa! Hát mire való a Bajtársi Szolgálat, ha ezt se tudják megcsinálni?

Biz az erre semmi esetre sem!

Sajnos nem tréfa,

hogy akadt Magyarországon olyan eszobor, melynek a leleplezését örökre el kellett halasztani, mivel arról, akit ábrázolt, a szoborleplezés előtt igen kényelmesen dolgok sülték ki. Kár valakinek még életében szobrot emelni, kár valakit életében bálványak tekinteni. Arra sincsen semmi szükség, hogy műmészt és műhőszöket gyártsanak olyan személyekből, kik mindenre rászolgálának, csak a hőnek kijáró tiszteletre nem. Möré Zeigmond, akin sajnálatosan kiűkötöznék az előregedés tünetei, próbálkozott meg ezzel a ballépéssel, amikor Rózsas Sándorból, a betyár kiválóságából akart nemzeti hőst faragni, ahol Petőfi Sándor és Széchenyi István egy sorba került a banda-vezérrel. A józan nemzeti közvélemény erőlyesen visszautasította ezt. Mi csak örülhetünk, hogy semmiféle népi és népies halandzsának nem dőlnek be, hanem vannak még józanul gondolkodó, és igazán nemzeti gondolkodású magyar kritikuskok is.

A ponyvát betiltották.

Ennek is örülhet minden helyesen gondolkodó magyar. De ennek a randoletnek is lehetett volna egy kis szallangja, mely az eddig megjelent ponyvának további terjesztését azonnal megtiltja. Ha most papirpropaganda van, mely gyűjti a gyűjtőnek ítélt papírt, az eddig megjelent ponyvából jó pár száz vagonra valót gyűjtöhetett volna össze azonnali hatállyal. Így legalább nem kellene azt látnunk, hogy be van ugyan tiltva a ponyva, de az még most is vígan kapható, és tekintettel a betiltásra, sokszor nagyobb arányban fogy, mint eddig. Ha van hadinyereség-adó, és lehetett volna ponyvavesztés-adó. A társadalom ügyis nagyon sokat vezetett a ponyvával, miért csak a gyenge üzleti erkölcsök kiadók nyerjenek?

A jászberényi Magyarok Nagyasszonyáról

nevezett és Szt. Ágnes pártfogása alatt álló Urifányok Mária Kongregációjá eskütoz mond köszönetet mindazoknak, kik a f. év áprilisában rendezett gyűjtésükhez nemes adományokkal hozzájárultak. Az összegyűlt dohányneműt és folyóiratokat 1942. aug. 5-én 2 jádába csomagolva elküldtük: Közp. szerzetadomány raktár, Budapest, VIII. Beszerdy-u. 16. címre. Salves pártfogást kér a jövőben is a *Vezetőség*.

KÖNYVEK

Bánffy Miklós: Farkasok.

A kitűnő erdélyi író 323 lapos novelláskötetében 30 esztendő művészi termését olvassuk. Van néhány novellája 1904-ből, 1908., 1909., 1910., 1912-ből, az első világháború idejét, majd a trianoni béket követő évekből, s a legutólsók évjelzése 1934. Mind a husz novellára a „nagyabszású” jelző illik, akár a felépítést és szerkezetet, akár a jellemrajzot, vagy a stílust tekintjük. A könyv címét adó „Farkasok” című novella érdekes, kettős szerkezetben mutatja be, hogy a Hóra-lázadást követő tél emberre vadászó oláh mócai éppen olyanok, mint a sebessült tárukat széttépő kiehézett farkasok. „A császár titka” lenyűgöző erővel hozza elénk az előkelő kinaít, aki a húnok foglyaként harminc évig örzi császára titkát, s szabadon bocsátása pillanatában kell megtudnia, hogy már senki se kíváncsi a titkos katonai szerződésre, s a húnok vezetői nem is emlékeznek már arra a hadjáratra, melyben császáranak hátha kellett őket támadnia. A „Haláltánc” XV. Lajos francia király udvarának erkölcsi rajzán keresztül ábrázolja a francia forradalom vulkánon farsangoló főurait, az „Ellenségek” a magyar multba visz bennünket, Bethlen Gábor, Pázmány Péter és Eszterházy Miklós korába. A vezetőket mindenki egymás ellenségeinek tartja, s valóban sok minden el is választja őket, de közös szerelmük Magyarország, s a török-dúlta, német-sanyargatta országért nagy egyetértésben működnek. Bánffy Miklós kitűnő novelláskötete a Révay-Társulat kiadásában jelent meg.

Orbók Attila: Erdély mosolya.

Az erdélyi humor gyöngyszemeinek gyűjteménye. A humor, a nép tréfás kedvének megnyilatkozásai, a szájról-szájra járó vidám szólások, anekdoták és közmondások, éppen úgy, mint a népköltészet virágai, mélysegenen jellemzőek a fajtára, melynek lelkében kisarjadtak — írja Orbók Attila könyve bevezető fejezetében. Egy nemzet,

vagy fajta humorának ízét, savat-borását mindig annak a vidéknek a lakossága adja meg, amelyben a legtöbb életerő, tradíció, önbi-zalom és egészséges, tehát vidám világszemlélet él eleven erővel, szóval amelyekben a legtöbb humorérzék van. Az erdélyi humor legtelevényebb talaja a Székelyföld s a Királyhágón túl ennek a magyar fajtának befolyása mindenben megéreződik, leginkább pedig az országrész szellemén. A néhány száz pompás anekdotát következőképpen csoportosítja az író: I. Erdély nagyjai. II. Forté-lyos góbék — vidám erdélyiek, III. Tordai vicek, IV. Erdély tündérvértéjének kertésze: Kriza János, V. Vadrózsák. A könyvet igaz lélekörömmel és valóban mosolygó jókedvvel olvassuk végig, s ismét arra gondolunk, amit Orbók Attila műve elején mond: *a síkföldi magyar alaptermészete komor és zárkózott — humora egészen más, mint a Királyhágó bércsein túl élő magyaroké.* Ugy érezzük, hogy éppen azért, mert más, fokozottabb mértékben kell az Alföld, közelebből a Jászág humorával foglalkoznunk, s annak termékeit minél hamarabb összegyűjtenünk. — Az értékes könyv a Pantheon kiadásában jelent meg.

Erdélyi József: Villám és virág. Versek.

Mikor a huszas évek elején Erdélyi József elindult a maga egyszerű és egyéni merész, népies hangjával, az akkori izmusok káoszában, sokunkat megdöbben-tett, sokakat pedig mosolyra készte-tett az ügyetszett „idejét múlt hang”. De hol vannak ma már azok az Ady és Babits epigonok és nyugatosok, akik akkor ot lemosolyogták? Lemaradtak és eltűntek az összes „apró szentek”. Ő pedig lassan csúcsot ért. Az Istenig nőtt a nép gyermeke. De azért nem szállt a fejébe a vér. Tudja, hogy hol áll és hol tart, tisztában van külde-tésével:

Nem kívánok oly nagy lenni. Legyek én csak annyi, mint akivel már lehet mérni a költészet nagyjait.

Nagy a Tátra, de nem bányta a Nagy Somlyót se vakond, a Vezuvót, az Étmát is, köszönheti, mint rokont.

Hát bizony, így is lehet. Nem egyszerű szójáték ez, de nagyon is tudatos, bölcs beszéd. Mint ahogy a Tátrát sem tagadhatja meg az Etna, vagy a Vezuv, az ő nagyságát sem lehet letagadni. Ő a magyar Nagy Somlyó, aki vetekedik minden Ararátokkal.

Mint jó, zamatos érett gyümölcs, olyan szöletes a Villám és Virág minden egyes verse. És olyan egyszerű és olyan természetes, mintha nem is költő beszélne, hanem csak afféle szegény, szenvedő ember. „Az apám sírja” című verse pl. szinte úgy hat, mintha valamilyik kis vasútállomáson hallaná az ember az egyik utas szájából, aki halott apjáról beszélget egyik felebarátjával:

A kiárpádi temetőben: ott van a sírja valahol, az apám sírja, még nem látam. az ember nem sajnálkozhat apja sírjához manapság. — sokbakterál az útlevél... Őrül az ember, ha az ország szűk határain belül megél.

Szinte úgy érzi az ember, mintha próza volna, ha ritmus és rím nem volna benne. És mégis káltemény, még pedig a javából való, ahogy csak nagy költő tudja és mondhatja, aki nem mimeli, de éli az életet és írást. Mondja is:

Hlyen az én furulyám, Nyolc pengőért sem adám. Hát még amit okultam míg főjni megtanultam...

Erdélyi József nemcsak „okult,” de furfangos költő is, akinek helyen van az esze. Játszik a szavakkal. A forma és a tartalom pontosan klappol nála és nemcsak mesélő képessége van, de ördön-gős varázsló is a mellett, igazi mágus és táltos költő. Nem a pogányságot értem ez alatt, ízig-véríg keresztény ő, hanem azt a ravasz csalafintaságot, ahogy csinálja.

Erdélyi József népies költő, ahogyan mondják, de mégis „népihb,” mert emberibb és istenibb mint népi költőink. Mélyebbről merít és magasabban áll. Őt nem sajátíthatja ki se kaszt, se párt magának: a nagy közösség költője:

Enyém a föld, az egész, szomem a végtelenbe és.

Ugy magyar, hogy ember is, és úgy ember, hogy magyar is, aki a cselédháztól, amelyben született nem szakadt el, ha távol is él tőle, mindig visszatér Pilisből, ahol él, pusztára, tanyára, mert

csak ott érzi jól magát, habár mindenütt otthon van dalaiban tanyán, városban, de azért a ma-jort nem felejtü:

Ott ébredtem én, a pusztán
a a nagykert tövében,
onnan küldött apám-anyám,
az én eszegény népem,
hogy tanuljak, hogy legyek tr.,
na cseléd, na szolga,
de én mindig visszavágyok
a szép gyermekkorba...

Hogy is mondotta Villom?
Azért lettem nagy költő, mert
fűtültem a nagy költőkre. Ezt
tette Erdélyi József is. És jól
tette. Nincs ma subjektívabb
költő a Tisza, Duna partján, mint
ő, de nagyobb se...

Répás János

A

32./III. gyalogzászlóalj

búcsúünnepsége június hó 28-án,
vasárnap zajlott le, a az évről-
évre ezen a napon megrendezésre
kerülő honvédnapot tette mély-
ségeesen meghatóvá és felemelően
széppé. — Kettős öröm számotokra
ez a nap — mondotta Koritsánszky
Koháry alezredes a honvédekhez
szólva — először, mert honvédnap
van, másodsor, mert megkaptátok
a harcra indító parancsot. Dr.
Pénzes Sándor polgármester be-
szédében többek között ezeket
hangoztatta: Mi itthonmaradók,
szeretteiket szívünkbe zárjuk és
könnyebbé kívánjuk tenni nekik
az élet terhét. Márton Ferenc, az
elvonuló zászlóalj parancsnoka,
így fejezte be beszédét: A katona
szíve este mindig haza gondol.
Gondoljanak ránk az itthonmara-
dottak is, hogy legyen erők. Mert
most dől el, hogy lesz-e ima az
Isten templomában, lesz-e családi
élet, lesz-e nagy, boldog Magyar-
ország. Itt a világháborús hősök
emléke előtt ígérem, hogy mindig
teljesítjük kötelességünket az
Istenbe vetett hittel és égő haza-
szeretettel. — Vitéz Oszlányi
Kornél ezredes a 2. gy. e. parancs-
nokának katonás búcsúszavai
hangzottak el végül: Kísérje a
magyarok Istenének áldása fegy-
vereiteket. Legyetek méltók elő-
deteikhez. Legyetek eskütökhöz hí-
vek mindhalálig. — A búcsúztatás
lelkos hangulattal teli ünnepség-
ről két képét közlünk. Honvé-
deink-hőseink harcait állandóan
figyelemmel kísérjük, s azokról
értesítjük olvasóinkat. A toll mun-
kásai ezzel mindenképpen tartoz-
nak a véres csaták bátor hőseinek!

FILM.

DÁLOKY JÁNOS:
IGY KÉSZÜL A MAGYAR FILM

c. nagyszerű könyve az idei Könyv-
napon jelent meg a „Forrás” nyomdai
műintézet és kiadványai r. t. kiadá-
sában. A 190 lapos, mindenkinek ajánl-
ható munkát több száz magyarászó kép
és rajz díszíti, s mindent megtalálunk
benné, amit a művelt mozilátogatónak
a filmről tudnia kell. Érdekes lapokat
olvasunk a film múltjáról és jelenéről,
s ennek keretében a magyar film tör-
ténetéről. Elénk tárja a filmek költség-
vetésének kérdéseit, bemutatja a jó
forgatókönyvet, a magyar filmműter-
meket és a díszletépítés módjait. Be-
pillantást enged a film művészeinek
munkájába, a rendező és színész vi-
szonyába, a filmoperátor működésé-
területére, részletesen kitér a színész
arcsztésére és maszkkészítésére. Hal-
lunk a jövő filmjeiről: a színesfilmről,
a térhatású (plastikus) filmről és a
képrádióról (televízió). Alaposan fejte-
geti a filmnek, mint korunk új művé-
zetének problémáit, rámutat arra,
milyen az igazi filmszerű film. Legér-
dekesebb talán mégis a hetedik fejezet:
A film és a közönség. Itt ezekre a
kérdésekre felel: Milyen a közönség
ízlése, milyen az egyes nemzetek film-
szemlélete, a film az új szórakozás, a
film lelkiessége, a film és az erkölcs,
a film társadalmi hivatása, filmvilágnézet
stb. A magyar film hivatása és prob-
lémái c. utolsó fejezet néhány részletét
szórol-szóra idézzük, mert ugyanazokat
a gondolatokat hangoztatja, melyeket
folyóiratunk hasábjain már többször is
felvetettünk:

„A magyar filmművészetnek minden
időben, de különösen a mai történelmi
napokban végtelenül fontos, hatóságban
szinte felmérhetetlen hivatása van.
A megletszult, megújított magyar élet
nem tűrhet léha, üres, frázisokkal, buta
viccekkel, érzékliséggel spekuláló üzleti
számítással készült filmeket. Ma, am-
kor minden szónak, minden leírt betű-
nek hivatása kell legyen, a magyar
film sem lehet hűtlen azokhoz a köte-
lességekhez, amelyeket a művészileg,
erkölcsileg és egyben nemzetpolitikai-
lag értékes művészeti ágak képviselnek.
Igen, szórakoztasson a magyar film,
de úgy szórakoztasson, hogy az élet
vidám és megszokott oldalának meg-
mutatása mögött mindig ott duzzadja-
nak a magyar föld, a magyar fajta és
az építő magyar munka problémái.
A magyar történelem, a magyar Iro-
dalom kincsesháza és a jelen ezerarcú,
sokszor pehelykönnyűen vidám, néha
pedig mázsás súlyú, de minden esetben
ezerszínű problémái olyan végtelenül
sok témát kínálnak, hogy filmgyártá-
sunknál százszor nagyobb filmművészet
is évtizedekig élhetne belőle.

Az öntudatos magyar közönség a
közelmúltban számtalan filmmel tau-
bizonyosságot tett arról, hogy a magyar
lelkiességétől távol álló, nemzetközi cir-
ságokkal teleaggatott, szerelmi három-
szögekkel megtűzdelte vagy népiessé
giccsesített filmtémák ideje lejárt. A
mai filmszínházak közönsége a való
életet akarja, természetesen művészi
tálalásban, de minden esetben a maga
észinte valóságában. Témában és ki-

dolgozásban egyaránt magyar filmeket
vár a közönség, olyan magyar filmeket,
amelyekben a sírás és a nevetés hangja
is egyformán, mesterkéletlenül magyar.
De külföld felé is csak akkor számít-
hatunk igazán sikerre, ha a magyar
filmek nem hamisítják meg az egész
világon annyira szeretett, megbecsült
és annyiszor megcsodált magyar sa-
játosságokat.

*
A Nemzeti Filmbizottság döntése
alapján az „Emberek a havason”, a
„Negyedfziglen” és a „Sirius” című
filmek képviselik a magyar filmgyár-
tást a velencei filmversenyen.

Az „Emberek a havason” Nyirő József
egyik novellája alapján készült. Vajjon
sikerült-e a képek művészetével meg-
éreztetni a székely havasok sajátos
lelkületét, melyet Nyirő József irodalmi
eszközökkel olyan csodálatos módon
tudott elénk tárni? Ha igen, egyik
nagy nemzeti értékünket milliók kül-
földi tömegek méltó tolmácsolásban
fogják megismerni.

A „Sirius” Herczeg Ferenc regényé-
ből készült. A téma valóban filmszerű,
a regényben is gyorsan peregnék a
színesebbnél színesebb jelenetek, s
mivel a cselekmény lázas álom ered-
ménye, a film eszközei különösen alkal-
masak a művészi hatás fokozására.

A „Negyedfziglen” cselekménye ma
különösen időszerű. A sötétemlékú
magyarországi kommunizmus egyik
direktóriumai elnökéről szól, aki a nem-
zeti hadsereg bevonulása után Orosz-
országba menekül, vezető szerepet tölt
be a bolszevikok között, de bűnének
súlyát mindig jobban és jobban érzi.
A második világháború keresztshad-
járata idején magyar csapatok vonul-
nak be a szovjet városba, s az egykori
direktóriumai elnök nem menekül el
előlük, hanem hazajön Magyarországra,
hogy vezekeljen... Az igazi fősze-
replő azonban mégis a leánya, aki már
Oroszországban nőtt fel, de a magyar
szív és lélek csodálatos erővel és le-
nyűgöző szépséggel éled fel benne.
Reméljük, hogy mindhárom filmünk
megállítja helyét a világ legszebb mű-
vészi alkotásai között!

Kultúrfilmjeink közül a vallás- és
közoktatásügyi minisztérium Oktató-
film Kirendeltségének pompás műve,
„A kakuk” kerül a velencei bizottság
elő, s a „Röngktől a hegedűig” c. film,
amely a fafeldolgozásának a módoza-
taikat és fokozatait mutatja be, s érdekes
kísérő zenét írtak hozzá. Ez a két kul-
túrfilm és bizonyosan megérdemelt
figyelmet fog kelteni!

Az első távházasságot

július hó
folyamán kötötték meg Jászberényben.
A völégény Nagy Kálmán asztalossegéd,
aki 1941. október 6-án kinn harcol a
keleti fronton. A menyasszony Takács
Anna hajadon, szintén Jászberényben
lakik. A násznagyit tisztaságot dr. Pénzes
Sándor polgármester és dr. Matus József
járásbírói elnök látták el. Amikor a
„háborús” házaspárnak őszinte szívvel
sok szerencsét és boldogságot kívánunk,
egyben szerény megemlékezésül és aján-
dóul átnyújtjuk nekik folyóiratunknak
ezt a számát, melyben a házasságkötés
képét közöltük. Legyen ez számukra a
küzdelmes idők emléke, melyet majd a
győztes háborút követő boldog béke-
években is szívesen elnézgetnek...

A magyarság fegyverben... A 32./III. gyalogzászlóalj katonái a június 28-i búcsúünnepségen.

Koritsánszky-Koháry Endre alezredes, állomás-
parancsnok méltatja a honvédnap jelentőségét
és búcsúztatja a frontra indulókat.

Az első távházasság Jászberényben.
Takács Anna menyasszony a két násznagy-
gyal és az anyakönyvvezetővel. A völégény
— Nagy Kálmán — a keleti fronton harcol.

VÁSÁROLJUK
a tankönyveket és füzeteket,
író és rajzszerkeket
Pesti Péter és Társai
(Novotha) cég kijelölt
könyvkereskedésében
JÁSZBERÉNYBEN
A LEGREGIBB
könyvkereskedés!!!
„Árúhitel” eladási helye!!!

KÉREM
a gazdaközönseget,
hogy Bartal Miklós
Hombár bizományos
helyett, mivel ő had-
bavonult, úgy eladási
mint vételi ügyekben
bizalommal hozzám forduljon:
Bartal Béla
földb. szövet. igazg.

Vetőmagcsávázás
a termés biztosítása!
Csávazzon
Porovttol
vagy
Arzopáccal
Kapható:
Jánváry Endre
GYÓGYSZERTÁRÁBAN
JÁSZBERÉNY
(Nagy-Kőhid mellett.)

Lehel Mozgó
KORSZERŰ
SZELLŐZTETŐ
BERENDEZÉSE
BIZTOSITJA
a kellemesen hűs
nézőteret!!!

FIGYELEM!
A hölgyek legszebb ékessége
a szép ékszer!
GYŰRŰK, ÓRÁK
BRILLIÁNSOK
KARKÖTŐK
NYAKLÁNCOK
kaphatók: **Spekonyánál**
a Lehel-szállóval szemben,
az autóbusz megállónál.

A jászberényi
közönség
közkedvelt
beszerzési
forrása a
HANGYA

Gazdaközönség figyelmébe!
Megvettem,
átalakítottam,
próbálja meg,
öröljön a volt Halász-malomban
a Gyöngyösi-úton!
A viszonyokhoz képest meg lesz elégedve!
Mészáros László
malomtulajdonos.

Buzát
és rozst
v á s á r o l
Fecske
Sándor
Hombár
főbizományos
MALOM

TANKÖNYVEK,
ISKOLASZEREK
Besenyi Károly
könyv- papír
kereskedéséből.
JÁSZBERÉNY
Apponyi-tér 28.
„Árúhitel”
eladási helye.

Egyéni
frizuráját
GYULA
hölgyfodrásznál
Készítesse!
Apponyi-tér 31. sz.

Ó r á k
kicsiben és nagyban,
ékszerek, brilliánsok,
dísztárgyak,
márkás rádiók,
caillárok,
háztartási cikkek,
író- és varrógépek,
kerékpárok és
motorkerékpárok,
fényképezőgépek
fotó-cikkek
és egyéb dolgok
a legjobb beszerzési helye a
Spekonya Lajos
cég
Jászberény, Apponyi-tér 17. sz.
Telefon: 117.
(Speciális javító műhely)
Árúhitel!
Hát havi részlet!

A. M. N. MŰZEM
NYILVOSZTÁJA

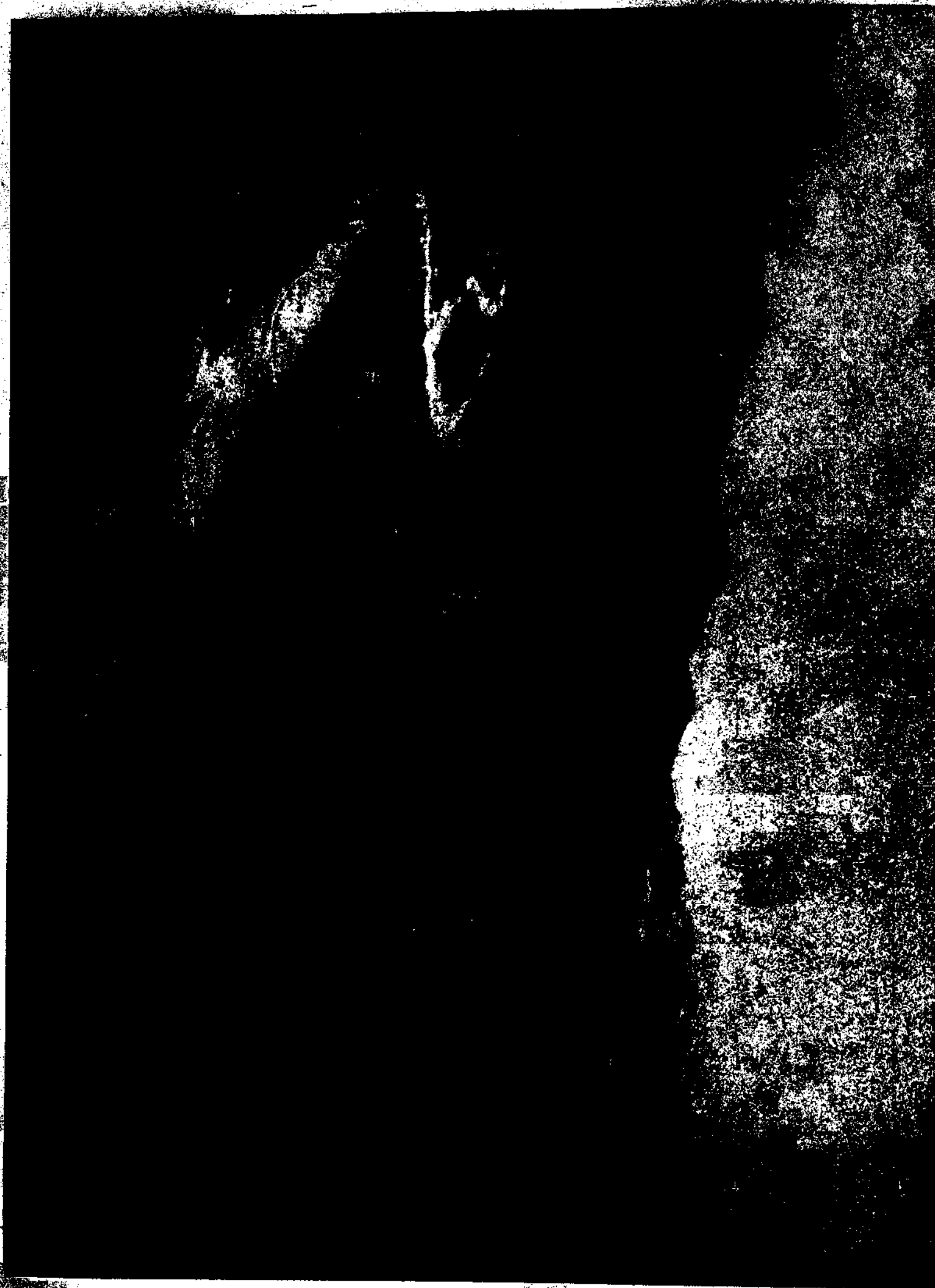
Ugar

Jászszági folyóirat

ŐSZ...

Rácz Kálmán festménye

b. Simon Ferenc: A Felsőtisza völgye Alsó- és Felsőveresmart környékén

Ugar

SZERKESZTETTE: † IFJ. FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

A SZELLEM HÁBORÚJA . . .

Az első világháború vérzivataros éveiben kérdezte egyik írónk: nemesítsünk-e rózsát? Nem hiábavaló, haszontalan, fölösleges dolog-e a virágokkal bajlódni, a rózsákat nyesegetni és oltani, amikor messze keleten vérrózsák nyílnak? Van-e szükség a szellem virágaira, a lelket emelő, nemesen gyönyörködtető írásokra, amikor óráról-órára halálos és kétségbeesett harcot vívunk, amikor létünk forog kockán, s a magyar vér patakokban ömlik a végtelen orosz mezőkre?

E nehéz kérdésekre ezer esztendő alatt sokszor adott a magyarság félreérthetetlen választ: a szellem nemes lángjának egy pillanatra se szabad elaludnia, sőt éppen a legnagyobb nemzeti erőfeszítések idején kell a szépség és lélek lángjait élesztgetnünk, az emberi szív mindig növvő és illatozó rózsáit nemesítgetnünk!

A keleti arcvonalon küzdő dolgozó-társunk, b. Simon Ferenc festőművész, igen figyelemreméltó módon szolgálja a kettős magyar eszményt: a küzdő katonáét és a dolgozó művésztét. Mielőtt a fronton hadbaállt volna, néhány hetet Ugocsaiban, Nagyszöllősen töltött zászlóaljával együtt. Mindig hangoztatta, hogy szeretne hegyeket festeni, mindig vágyott olyan vidékre, ahol a szeme a látóhatárban megkapaszkodhatik. Katonai szolgálata módot adott neki arra, hogy néhány héttig Ugocsa hegyes tájain tartózkodhassék. Pihenő idejéből feláldozott perceiben négy értékes képet festett. Ezek közül kettőt ebben a számunkban mutatunk be olvasóinknak. A Felsőtisza völgyében, Alsó- és Felsőveresmart tájékán, 1939. márciusában kerékpáros honvédeink kergették meg a szics-gárdistákat. Ezt a tájat nagy művészi erővel vetette vászonra a dolgozó-társunk. A másik képen a

nagyszöllősi kolostor romjait örökítette meg, amely mellett már új kápolna épült . . .

Igy áldoz eszményeinek, s így szolgálja hazáját a magyar művész. Példája bennünket is int. Idehaza a szellem háborúját vívjuk, s nem szabad egy pillanatra se csüggednünk, ha háborús nehézségek időnként akadályoznak bennünket. Nemesítjük a lélek rózsáit, élesztjük a szellem tüzeit, mert méltók akarunk lenni azokhoz, akik vérüket áldozzák a magyar holnapért, a szellem és eszmények diadaláért!

ANYÁNK KÖPENYE

Ma felhőtlen és oly tiszta az ég;
Mosolyg, mint gyermekszem ép olyan kék...
Ma mindenem fény játszik és derű...
Ne legyen lelked borult, keserű.

A rigó fütyül, a madár dalol...
A végtelenben messze valahol,
Agyúk dörögnek... sziréna sikolt...
A bomba drága élteket kiolt.

Itt virágos a kert, hímest a rét.
Ott a vérrózsza hinti szirmát szét...
Halálugaron szánt ott az eke...
Te itt vagy béke áldott gyermeke.

Reád leszáll a békés alkonyat.
Nem dübörög a gyilkos tankvonat...
E nyugalom óh, mindennel felér...
Ne zúgolódj, ha kisebb a kenyér.

Azoknak ott a szenvedés jutott...
Van aki fagyban, az éjben futott...
Van aki letört, mint útszéli ág...
Tengernyi kinnal telt ott a világ.

Imára kulcsold esténként a kezéd...
Ők örködnek, hogy lehajthasd fejed...
S tudod-e ki az, aki minket véd?
Szűz Anyánk tartja fölénk köpenyét...

BENKÉNÉ REINELT MÁRIA

Városrendezési problémák Jászberényben

Irta: Körösekényi Jenő városi főmérnök

A modern városrendezés ma már tudományos és művészi alapon történik. Legfőbb szempontjai: a jövőbeni forgalom lebonyolítása céljára megfelelő szélességű és elrendezésű útvonalak létesítése, célszerű beépítés, s mind a székesvárosi, mind a közegészségügyi követelmények szigorú megtartása. Nagy körültekintéssel és mély előrelátással kell tehát a tervet előkészíteni. Ezt megelőzőleg részletes városmérést kell végrehajtani, mert csak ennek birtokában képes a tervező az adott helyzet figyelembevételével megfelelő városfejlesztési és városrendezési tervet alkotni.

Mint az alábbiakban látni fogjuk, az elmúlt 50 év alatt több ízben is foglalkoztak ilyen munkák előkészítésével, azonban — sajnos — a városmérés és ennek alapján a városrendezési terv elkészítése mind a mai napig nem valósult meg.

Mennyivel más lenne már városunk külső képe, ha e hosszú idő alatt az útrendezések és építkezések egy város-terv alapján történtek volna!

Építkezési szabályrendeletünk a város szabályozási tervének elkészítésére 1892. év december hó 31-ig adott határidőt. E rendelkezés folytán a képviselőtestület 327 kgy./6169, 6959 ki/1898. sz. határozatával Beöthy Aladár jászapáti „polgári” mérnököt bízta meg 2.000 frt. vállalati összegért a városzabályozási terv elkészítésével. A tervezet 1895-ben el is készült, de mert a tervező a rendezést igen radikálisan, nagy költséget igénylő módon oldotta meg, a th. bizottság nem fogadta el, és a várost a terv átdolgozására utasította. A kiküldött bizottság azonban csak az esetben tartotta a tervet átdolgozhatónak, ha előbb a városmérés munkálatait elvégzik. De a képviselőtestület a város felmérését mellőzte és a 360/1904 kgy. sz. határozatával elrendelte, hogy a városi főmérnök az utcák szabályozását progresszív módon, fokozatosan készítse el. Egy-két utca szabályozási terve (Rákóczi-sugarút, Borsóhalmi-út, Bérkocsia-utca) így elkészült, de a tervezetet végre nem hajtották és a város általános rendezésének ügye semmit sem haladt előre. Ugyanebben az időben a m. kir. országos vízépítési ügyi igazgatóság is utasítást kapott az általános csatornázási tervek elkészítésére. E munkálatokhoz a lejtmeretezéseket már meg is kezdték, a vízépítési igazgatóság azonban értesítette a várost, hogy a munkát csak a felmérés alapján elkészítendő városrendezési terv birtokában tudja továbbfolytatni.

E sorok írója 1909. évben 2271/1909 ki. sz. alatt előterjesztést tett a város részletes felmérésére és ennek alapján a város rendezési tervének elkészítésére. A javaslatot a városi tanács elfogadta és a munkálatok elkészítésére 258 kgy./5531 ki/1909 sz. alatt pályázatot hirdetett. A beérkezett 9 ajánlat közül a legelőnyösebb Szesztay László nevez városrendező 50.000 koronás ajánlata volt. Az ajánlatot azonban nyilván a költségekre való tekintettel, nem fogadták el, hanem az egyik pályázót, Kell Dezső mérnök, 2.000 koronás vállalati árban egy városrendezési vázlatot, „skizit” elkészítésére nyert megbízást, azaz, hogy ennek elkészülte után adják csak majd ki a részletes felvételt a végleges

szabályozási terv elkészítésére. 1912-ben elkészült a „skizit”, de nem fogadták el és a 2670/1913 kgy. sz. alatt módosítást rendeltek el. Kell Dezső azonban kijelentette, hogy a vázlaton a kívánt módosításokat nem hajlandó végrehajtani, mert azt csak a pontos felmérés birtokában tudná teljesíteni. Ezt a teljesen hasznavehetetlen vázlatot ekkor megőrzésre további intézkedésig a mérnöki hivatalnak adták át. 1914-ben jött a világháború, utána a város nehéz gazdasági helyzete, és így a városrendezés ügyének előbbreviteléről hosszabb ideig szó sem lehetett.

A város kataszteri felmérése és térképezése 59 évvel ezelőtt történt. E hosszú idő alatt a városrendezés a legtöbbször csupán az utcavonalak ötlesterű egyenesítésére szorítkozott, a rendezési vonalat igen sokszor a műszaki szempontok mellőzésével a méltányosság elve szerint állapították meg. E változásokat kielégítő kataszteri térképeken nem lehetett áttekinteni, s így egy-egy építkezésnél a helyes építési vonalat megállapítani csak az utca, gyakori esetben több utca felmérésével és térképezésével lehetne, erre pedig sem idő, sem műszaki munkaerő nem áll rendelkezésre.

A tarthatatlan s a város helyes rendezésére feleltető város állapot megszüntetése céljából 1929. február havában ismét előterjesztést tettem a város részletes felmérésére, azaz, hogy e célból függő kölcsönt vegyünk fel, és a munkálatokat haladéktalanul kezdjük meg. Előterjesztésemben kifejtettem, hogy a kölcsön törlesztésére szükséges összeg egy része megtérül a tervezet elkészítése folytán megállapítható különféle adatszolgáltatási és egyéb díjakból. Előterjesztésemet csak a városrendezési törvény nyomására tárgyalták 1939-ben, amikor a képviselőtestület a 288 kgy. sz./14465 ki. határozatában kimondta, hogy a város súlyos anyagi helyzete miatt a költségek fedezetéről nem áll módjában gondoskodni. A város felméréssel kapcsolatos tervek elkészítése mintegy 350.000 P-t igényelne.

1938. év február hó 1-én életbe lépett a városrendezésről és építésügyről szóló 1937. évi VI. t. c., amely szerint a város fejlesztése érdekében: a) meg kell határozni a városias kialakításra szánt területet és el kell végezni annak vízszintes és magassági felmérését, b) a felmérés alapján meg kell állapítani az általános és részletes rendezési tervet, c) teleknyilvántartást kell vezetni.

Az általános rendezési tervet, valamint a felmérést e törvény hatálya lépésétől számított 6 év alatt kell elkészíteni és a tervet ugyanazon idő alatt meg is kell állapítani. Sőt a törvény értelmében az iparügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértően a munkálatokat a város költségére el is végeztetheti. Az általános mérnökhianyú és a pénzügyi helyzet a legtöbb városat akadályozza abban, hogy e munkálatokat az előírt időre elkészítse. Az iparügyi minisztérium minden év elején számonkéri a városokat a városrendezés ügyének előrehaladásáról és belátva az elháríthatatlan nehézségeket, halasztást engedélyez.

A városrendezés előkészítése érdekében az iparügyi miniszter szakközve még 1939. év május

havában megjelent városunkban, és beható helyszíni szemle alapján a város vezetőségével tárgyalta a város fejlesztési tervét (programját). Városias kialakításra szánt területül ez alkalommal a mai belsőség határvonalát jelölte meg, amelyhez még a Sírkert-utca és a mentelep környéke, valamint a dohánybevaltó-hivatal mezei terület csatoltatnék. Javaslat készült a zártsorú, féligzártsorú és előkeres építkezési módra, a belterület magyában a Zagyvapart rendezésére, a város belső forgalmának könnyítése céljából terelő útvonalak létesítésére, egyes rendezetlen telektömböknél — a szabályozási terv elkészítéséig — építési tilalmak elrendelésére.

Az iparügyi miniszter a 22.400/1940 XV. A. sz. rendeletében elismeri, hogy a városrendezési előmunkálatok a fennálló és csaknem fokozódó nehézségek folytán nem haladhatnak olyan ütemben, mint ahogyan azt a törvény előírja, ezért elrendeli, hogy legalább az általános rendezési terv következő 2 részletének végérvényes megállapítását kell elvégezni: 1) a város főútvonal-hálózatának végleges kijelölése, az útvonal szélességek megoldásával, 2) a beépítési módok végleges megállapítása.

Műszaki személyzet hiánya miatt a városi mérnöki hivatalnak még e 2 részletkérdés letárgyalásához szükséges tervezetet sem volt módjában

elkészíteni. Az építkezéseket azonban a már megállapított elvek alapján engedélyezték. Örömmel kell megállapítanunk, hogy az építető közönség nagy megértéssel veszi tudomásul a törvény rendelkezéseit. A város közönségének azonban minden anyagi áldozatot meg kell hoznia, hogy a városrendezés ügye a városmérés mielőbbi megkezdésével előrehaladjon, mert ennek elodázása a város egészségese fejlődését nagyban akadályozza.

Reméljük, hogy a közeli évek megoldják Jászberény városrendezési problémáit. Ma már tudjuk, hogy az alföldi tanyás-keres város más ugyan, mint a nyugati zárt és zsúfolt települések, de mint város, legalább olyan értékes. Nehéz életkörülmények között szénylő, kitűnő logikájú, gyakorlati eszjárású magyarok olyan megoldási módokat találtak a tanyás-keres városok építésére, melyek az adott körülmények között sokkal több előnyt biztosítottak a lakosságnak, mint a nyugati rendszertű városok. Ehhez a városépítő hagyományhoz feltétlenül ragaszkodnunk kell, ezekre az alapokra kell felelnünk a mai városrendezési tudomány és művészet eredményeit, s e sok tényező hatásából kell kialakítanunk az igazi magyar várost, melyben sokkal szebb és emberségesebb lesz az élet, mint nyugat városaink sivár körengeteiben.

Miért van szükség az öntöző-gazdálkodás megindulására?

Irta: Bagyari Béla okl. mérnök

Jászberény környékén meglepően sok és érdekes öntöző-berendezést találtam. Talán csak Hódmezővásárhely, Szentés és Békéscsaba, illetőleg Gyula környékén van még ennyi u. n. magyar-bolgár, azaz magyar ember, aki bolgár kertészeketől eltanult módon öntöz.

Ezek a tanulékony magyar testvéreink egy-két holdnyi területüket kisméretű földcsatornákkal felszerelték szabályos négyszögekre, kerítének valami kiszolgált, régi autómotort, egy szivattyút és elkezdik „húzatni” a vizet földjükre. Ha az egyik ilyen négyszögbe már elegendő vizet engedett, egy-két kapavágással kinyitja a csatorna másik oldalát, az előbbi nyílást egy kis odahúzott földdel elzárja és a víz a másik négyszögbe folyik. Így megy az mindaddig, amíg földjét meg nem öntözte.

Ez az öntözési mód sok munkát és fáradságot kíván, a mellett csupán kis területeken és konyhakerti növényeknél gazdaságos. Nagyobb területeken, legelők, kaszálók, ipari növények öntözése már egészen más berendezést és öntö-

zési módot kíván. A nagy területre sok víz kell, ehhez mérten nagyobb szivattyú és meghajtó erő. A kiszáradt sok vizet már nem győznék egy-két ember terelgetni az előbb ismertetett módon, tehát elosztó berendezéseket is kell létesíteni. Itt aztán már szükség van mérnöki munkára, hogy a tanyászi hóolvadáskor belvízcsatornákkal eltávolított sok veszélyes vizet a nyári szárazságban kellő mennyiségben szakszerűen hozza vissza a kiszáradt és szomjas földekre.

Minden öntöző berendezés tervezését megelőzi a talaj vizsgálata, hogy milyen növények termesztésére alkalmas és milyen a vízvezető képessége. Azután következik a domborzati felvétel, annak megállapítására, hol helyezhetők el legelőnyösebben a csatornák és milyen öntözési mód alkalmazható célszerűen. Árazott öntözés-e, ami legjobban hasonlít a bolgáröntözéshez, csörgedeztető-e vagy esetleg permetező, illetőleg esőztető? Ennek megfelelően és a választott növény vízigénye szerint kell ezután az évi öntöző

vízszükségletet megállapítani. Ez 1.500-3.000 m³ szokott lenni katasztrális holdanként. A növény fejlődése pedig megszabja, hogy milyen időszakban mennyi vízre van szüksége, s ehhez kell méretezni a szivattyút és a meghajtó erőt. Így készül el az öntözési terv vízműtani számítása, ami a műszaki leírás mellékletét képezi. A terv következő része az általános helyszínrajz, ami 1:75000, vagy 1:25000 méretarányú térképen tünteti fel a tervezett öntözési fekvését. Majd a kataszteri léptékű, vagy 1:1000 méretarányú részletes helyszínrajz következik a tervezett vízkivétel helyének és öntözőcsatornák vonalvezetésének megjelölésével. Ezt kiegészíti a csatornák lejtési viszonyairól készített hossz-szelvény és a műtárgyak részletes rajza. Végül szükség van még anyagkimutatásra és költségelőirányzatra.

Ezek alkotják az engedélyezési tervet. Ugyanis az öntözés gyakorlásához, mint általában minden vízi mű létesítéséhez és használatához, hatósági engedélyre van szükség, amelyet a vármegye al-

ispánja ad ki. Az engedély kéresekor a fentebb felsorolt tervek rabokat kell benyújtani két példányban. A terveket csak okleveles mérnök készítheti el és írhatja alá. Aki engedély nélkül öntöz, vízrendőri kihágást követ el, megbüntetik és kötelezhetik az öntözés abbahagyására. Különösen olyan vidéken fordul ez elő, ahol nagyon elszaporodnak az öntözőberendezések, a rendelkezésre álló víz meg kevés. Ilyenkor felüti fejét a „vízírígység” és sok áldatlan civódásnak lesz okozója. Természetesen a hatóság előtti vitában azok vannak előnyben, akik régebbi engedély alapján öntöznek, mert ezek vízszükségleteit biztosítják első sorban.

A most dúló élet-halál harc roppant gazdasági erők mérközése. Hogy milyen formában áll helyre ismét az egyensúly, még nem tudjuk. De, hogy nekünk a háború végére a gabonafélék termesztéséről át kell térnünk a zöldségfélék, konyhakerti növények, gyümölcs és esetleg ipari

növények intenzívebb termesztésére, az több, mint biztos. Különben ismét a gazdasági összeomlás veszélyének nézünk elébe. Gondoljunk csak arra, hogy a mostani hadigép-gyárak a háború után mind mezőgazdasági gépeket gyártana majd Ukrajna, Argentína és Kanada roppant nagy térségei részére. A gabonafélék pedig bírják a raktározást és a szállítást, tehát az előbb említett területeken aránytalanul olcsóbban termelt búza a nagy szállítási távolságok ellenére is erős versenytársa lesz a mi búzáknak. Nekünk olyan valamivel kell majd a piacra kiállnunk, ami nem bírja ki a hosszú szállítást, amit, ha ma leszedek, holnap már el kell adnom a szomszédos külföldre, mert különben elveszíti tápértékének nagy részét. Ezek pedig nagyrészt mind vízigényes és öntözésre szoruló növények és gyümölcsök.

Napjainkban a vitaminos táplálkozás korát éljük. A tőlünk nyugatra és északra fekvő országok éghajlata nagyon kevésbé ked-

vez a vitamintartalmú növények termelésének, hazánk földjeviszonyok dús televénye az ilyen növényeknek, éghajlatunk is kedvező ebből a szempontból. A németek, lengyelek, dánok, norvégek svéddek elsősorban ránk vannak utalva, ha vitamintartalmú növényeket akarnak vásárolni, és szívesen is vásárolnak tőlünk. Búzát kaphatnak Kanadából is, Ukrainából is, vitamintartalmú növényekért azonban csakis hozzánk fordulhatnak, nemcsak azért, mert a mi növényeink jó földünk, megfelelő éghajlatunk következtében magas tápláléértékkel rendelkeznek, hanem azért is, mert közel vagyunk hozzájuk, a szállítás gyorsan megtörténhetik, s vitaminos növényeink frissen, dús táplálóanyaggal kerülhetnek asztalukra.

Ebben rejlik az öntözés nagy jövője és a kormány intézkedéseinek bölcsesége, amikor az árvizek pusztításának idején is a szárazságra gondol és tervszerűen építteti az Alföld öntözését biztosító nagy műveket.

ÖT SZOBA BÚTOR

(VIDÁM TÖRTÉNET)

Írta: Kiskún József

Bevezető: A statisztikusok keresik, mi az oka, hogy annyira elszaporodtak az asztalosok és csizmadiak Jákóhalmán.

Jákóhalmán mindenki ismerte Csepák András asztalos és bútorkereskedő mestert. Ismerték őt Hevesben, Borsodban, sőt Nógrádban is. Mindenfelé, ahová gebéi elhúzták bútorkocsiját a kirakódó vásároknak.

Perse, azok, akik ismerték, vele együtt már mind a föld alatt vannak. Porrá is váltak. Csak a mesék maradtak meg róla, mert a mesék nem válnak porrá.

Életének felét a műhelyben töltötte, a másik felét elcsavarogta az országutakon. Esze is az országutakon éledett ki. Ma se tudják, melyik volt élesebb, az esze-e, vagy a vésője, amellyel híres faragott bútoraikat remekelte.

A fürgesség, az elevenesség különösebben akkor kezdett rajta kitérni, amikor lányai egymásután szökkentek szálba, mert volt őt olyan lánya, hogy azokat még a perzekutor is szemrevette, ha Berényből kiruccant pandurjaival egy kis bujócskára a jákóhalmi regálé-kocsimába a tarnaparti Szent Jánoska árnyékába.

Őt lányt férjhezadni, őt lányt főkötő alá segiteni, bizony ehhez éles éss kellett, különösen Jákóhalmán, ahol mindig kevés volt a föld, s mindig sok az ember, s ahol éppen ezért mindig gyávák voltak a legények, ha a mama a hosszú kertelést és udvarlást megúna feltette a komoly kérdést.

A Csepák lányokat egymásután hagyták cserben a gyáva jákóhalmi mesterlegények. Arra meg gondolni sem lehetett, hogy az öreg Csepák, a céhmester, csak egyik lányát is tanyás paraszt fiának adja. Nem, mert erre azt szokta mondani: visszafelé nem züllünk!

Idegenekre kellett bízni az öt Csepák lányt. Otthon csak azt kellett eldönteni a családi tanácsban, hogy ki kerüljön sorra az öt közül? Erzei, Piri, Sári, Juli vagy Rozália?

Szirákra készült Csepák András a bútorkocsival. Odaszólt a mamának: no, mejjik legyen az első?

Az asszony keményen felelt: hát mejjik? Hát az első, Erzei!

— Sühintott egyet a lovak füle mellett, Dicsértessékkal köszönt és dübörögve gurult át a bútortal megrakott kocsi a deszkahídon, bele az országutak éjtszakájába.

Csepák András Szirákon jó vásárt csinált. Két szoba bútort adott el. A harmadikat is kérték, de azt nem adta. Azt csak mutogatni vitte, hogy a nógrádi fuseroknak borsot törjön az orruk alá.

Meg is bámúlták ezt a mustra-bútort. Egy jóvágású nógrádi asztalos legény, Putnoki Bálint, kétszer is körülforogta. Szerette a deszkát, szerette a szereszmot, hát gyönyörűsége telt a remekbe készült bútordarabokban.

— Hogy adja majstrom ezt a szoba bútort? — közelített a legény.

Nem eladó! Neked meg éppen nem. Hozd az anyagát is ide, akkor szóba állhatsz velem.

A legény került-fordult, s hamarosan egy töpörödött asszonykával állt a majstrom elé.

— Hogy ez a bútor? — kérdezte az asszony. Kinek lenne?

— Hát ennek a fiának, mert igen meg-tetszett neki.

Hogyne, majd bolond leszek eladni neki, hogy ellopja a tudományomat, s koldusbotra juttasson.

— De én mindenáron megveszem, mert a gyerek nem hágy békét — erősködött az öregasszony.

Hát, jó — no! Ingyen adom!

Nagyot néz erre a legény is, az asszony is és karikára mered mindkettő szeme. Ingyeen?

Ingyen — ismételte meg Csepák András — de, még ráadást is adok, ha így megkötjük a vásárt: Évvel a szoba bútorttal együtt jár az én Erzsi lányom, aki Jákóhalmi legszebb virágszála, s éppen Szent Anna napjára tölti be a 19-et.

A legény elbúcsúzott édesanyjától, feltűnt a Csepák András kocsijának a saroglyájába, s őrizte Jákóhalmáig a remek bútort.

A végleges alkut ott kötötték meg a Csepák-portán. Csak az volt a legény kérése, hogy ne az Erzsit, hanem a Pirit adják ráadásnak.

Ahogy észre egybekeltek, a Halvér-utcában a kis ház kapuja felett új tábla jelent meg: Putnoki Bálint asztalos-mester és koporsó-készítő.

A tél folyamán elkészült a másik szoba bútor is. Még jobban remekelt Csepák András, mint az első mustrabútorral. Ezt tavasszal rakta kocsira, s indult vele Sajóladra, hogy ne éppen megint Nógrádban lyukadjon ki. De itt már okosabb volt. A bútor tetejére Erzsit is felültette, s arra bízta a remekbútor őrzését a Szentgyörgy-napi vásáron. Itt meg az a szerencse érte, hogy elsőnek a remekbútor kelt el, amelyre egy tisztességes csizmadia-legény vetett szemet. Erzsikét csak azért kísérte haza, hogy kivárják a három hetet, s felrakhassák a motyót, aztán felhozta magával a Sajó birodalmába újasszonyának.

Ahogy a Tarna partján kivirított a vízililiom, megsímogatta Sári az apja borostás ábrázatát: Edesapám, csináljon már nekem is egy remeklést. Jó lesz az őszre.

— No, kis libuskám, de kedvet kapsz egyszerre — szól mosolyogva öreg Csepák András. Nem kislányom! Ezt már mákép csináljuk, mert nagyon fogy a deszka, s nem győzik a lovak a súlyi fűrészmalmából hordani!

Majdnem elpityeredett a kis Sári... de ellenkezni nem mert szigorú apjával. Várt, várt, mint ahogy eddig várt az Erzei, meg a Piri...

Bujákon volt a nagy őszi vásár. Járt ő ott már máskor is. Ismerte a mestereket, portékájukat, tudásukat. Ki is szemelt magának egy suttyó legényt még a tavalyi vásáron. Jódolgos legényke volt, csak kissé mintha félt volna a lányoktól, mert rátokosodott a szakáll az állára.

A bujáki vásárra elvitte Sárít, bár még alig töltötte be a tizenhatot. Csóznak vitte a bútor mellé, de remekelt bútort nem vitt magával; csak olyan vásári portékát a parasztok számára.

Lestyán Sándor volt a vásáron a szomszédja. Sándor, az öregedő legény, aki úgy félt a lányoktól, akár a jákóhalmi legények.

Sárikának csak annyit mondott, hogy ezzel a tokos-szakállúval szóba ne álljon. Térjen ki neki, forduljon el tőle, mint a bűnétől. Rá se hederítsen, ha egyébként meg is kedvelné helyes formája miatt.

A lány így is tett, s a legény a vásári zaj szünete után odasomfordált Csepák uram hérelt helyére, s mintha a lányt mustrálgatta volna a megmaradt bútor helyett.

— Hej, én meg éppen szomszéduramhoz készültem át — vetette oda a szót Csepák András.

Mire véljem a megtiszteltetést? — nézett nagyot Lestyán Sándor.

— Azt a szép szobabútort akartam jobban szemügyre venni — felelt Csepák András.

Hát, ha úgy akarja, győjjék át, majstrom. Atléptek a mesgyén és alkudni kezdtek.

— Hogy adod, gyerek?

— Nem eladó ez, apámuram!

Hát minek hoztat ki?

Csak mutatóba. Gondoltam, hogy megakad a híres Csepák András szeme az én remeklésemen.

Hát mégis, mi az ára?

Nem eladó, ha mondom! Magamnak szántam. Egy évig dolgoztam rajta.

Minek ez neked, gyerek?

Hát annak, hogyha találunk hozzávaló asszonyt.

Ne kerteljünk sokat, no, vágott a legény markába az öreg: látom, hogy szólni nem meresz, hát beszélj! Megveszem a bútorodat és eleven pénzzel fizetek érte... Közben maga mellé intette a Sárikát, átkarolta és folytatta az alku véghatározatát: ezt a kislányt adom érte, ha ő is úgy akarja, de azzal a kikötéssel, hogy Jákóhalmán nyitok műhelyt farsangra.

A vásár sikerült, s a megegyezés szerint Csepák András a kisérő legénnyel felrakatta a maga kocsijára Lestyán Sándor remekbútorát.

Húshagyó kedden volt a lakodalom Jákóhalmán s a kapun új cégéta jelent meg a Diófa-utcában: Lestyán Sándor asztalos és teknőcsináló mester.

A negyedik lányt odahaza, Jákóhalmán sütötte el a Lestyán Sándor bútorával, mert azt nem adta neki vissza soha. Elvégre elég drágán fizetett érte! Ez a negyedik lány a Juliska volt. Szőzke, kékszemű, gömbölyű pirosalma. A legszebb a Csepák lányok közül, s ezt a remekbútor kedvéért a jákóhalmi kiskantor vette meg bútorostul együtt.

Ninden csak akkor jó, ha a vége jó — szokta volt mondani Csepák András.

Ugy gondolta, hogy a huncutság is csak olyan dolog, mint a többi, annak is jó végét kell teremteni.

Volt ideje, hogy a fejét törje. Rozáli ugyanis még csak 14 éves volt.

Egy évet pihent az öreg, Rozáli 15-öt töltötte s már ő is igen-igen símogatta szakállát, ha megjött egyik-másik vásárról.

Még egy esztendő, anyjukom, s ennek a kis mókusanak is remekbútor kell eszközálnom — szólótt asszonyának Csepák Sándor.

Eppen már azon gondolkodott, hogy megint hozat egy fuvar finom deszkát a súlyi malomból, s olyan remekművet csinál, hogy azzal együtt a kis Rozálit akár a dózsai jegyző is olveheti.

Az öreg azonban megelőzte két veje, s két

új jákóhalmi asztalosmester. A súlyi fűrészmalom-ból megérkezett deszkát lefoglalta Putnoki Bálint és Lestyán Sándor. Az öreg tudta nélkül, dugott helyen kőszobában készítettek el a kis Rozáli számára a Csepák-mustra szerint a remekbútort. De olyat ám, hogy amikor Csepák András meglátta, maga is megemelte zsíros kalapját.

— Szép, kedveseim, nagyon szép, — mondotta, amint bemutatták neki a kész meglepetést... Látták, hogy az öreg könnyeit törülgette.

— Apám! Kész a Rozáli bútora! — jelentette Lestyán Sándor.

— No, hát csak pakoljátok fel Rozálival, s ha már nálam nélkül ilyet remekeltek, adjátok is el az én legkisebbik lányommal együtt úgy, amint én adtam remekbútoraimat.

A két fiatalban meghűlt a vér. Erre nem számítottak.

— No, mit álltok, mint a karó a Tarna jegében? Gyerünk Maklárra, az úrnapi vásárra! — fürmedt rájuk öreg Csepák András.

A két vó csak állt, állt...

Erre előkerült a műhely friss forgácsolmái közül Sára ifjasszony, férjzett Lestyán Sándorné,

az öreg Csepák legeszesebb lánya és kisegítette a tanácstalánokat.

— Édesapám! Nem kell már fáradnia! Öregedő ember. Nem engedjük többé vásárra. A fiatalok meg nem értenek ahhoz, amihez kelmed ért. Máskép lesz a dolog Rozálival. En már el is intéztem. A vevő házhöz jön érte. Holnap itt is lesz izenetemre... Úrnapiján kézfogót tartunk vásár helyett!

Most álmélkodott csak igazán a két vó meg az após.

Csepák András szemeit furcsa harmat leptó el. Megsimogatta Sáríkája hamvas arcát, s azt kérte, hogy mondaná meg, ki lesz a legfiatalabb vő-jelölt...

Sáríka ifjasszony úgy a fülébe hajolt, mintha sügni akart volna. Előbb megcsókolta az öregedő arcot, s aztán hangosan adta tudomására a három férfinak: Lestyán Péter lesz az új vó, a Sándor öccse, — civilben csizmadia mester, — aki októberre szerel le Egerben.

A két vó, — a két imposztor — nem bírta tovább a nevetést tartani. Összecsapkodták tenyerüket és akkorát nevettek, hogy a szomszédasszony is átkukucskált a garád résein.

Hazafelé... Erdély felé...

A dési tanfelügyelőség gondolt egy nagyot a merészet. Mikor az iskolák kapui bezáródtak, köriratot küldött az Alföld nagyobb helyeibe, s a lankás Dunántúl falvaiba: vállaljanak szörvány vidéken lakó magyar gyermekeket. Lássák azok és ez a látomás éjgen örökké a lelkükben, hogy magyaroknak lenni nemcsak szegénységet jelent a dúsgazdag száz és oláh falu végén, hanem az uralkodó fajhoz való tartozást, amely faj szeretettel gondol a legelzugottabb falucskában lévő elbocskorosodott kisfiára is. A magyarsághoz való tartozás gondolata kell, hogy melegen a kismagyarok lelkét, ha az idegenfajú falucskában a többségben lévő kisebbség a maga idegen nyelvével, vallásával, népviseletével, ki akarja fagyasztani a magyarság piros-kehér-zöld virányát.

Akadott olyan hivatalos hely, ahonnan a gondolatot az általános nehéz helyzetre hivatkozva, a legmerevebben visszautasították. Dicsőségére legyen Jászágunknak, hogy 5 napi toborzás után Jászberényben 54 gyermek ellátására vállalkoztak, de azt tudjuk, ha több helyen is megindították volna az akciót, ott is hasonló lett volna az eredmény. Mikor megérkeztek a gyermekek, a szülők szétkapkodták őket. A gyermekek szétosztása után még he-tekig jöttek emberek, akik erdélyi gyermeket kértek. Ezeket csak jövöre vehették előjegyzésbe.

Igaz, a gyermekek, akik a 6-14 évkorból kerültek ki, pár napig olyan szomorúak voltak, mint az átültetett virág: Bánkódtak az otthon után, a velük egy városban lévő, de más szülőknél lévő testvérük után. Az áldott Jászföldben azonban napokon belül gyökeret eresztettek, vidámság és öröm töltötte el őket. A szülők mindent megtettek, hogy jól érezzék magukat. A gyermekek örvendetesen gyarapodtak súlyban, átlag 3-5 kilogrammot. Méginkább lelkieken. Valósággal itták a magyar szót, százszámra tanulták a magyar nótát, a hazaküldött levelekből csak úgy áradt a boldogság. Rengeteg fejlődött helyes magyar kiejtésük és hangszínezetük. Mikor megérkeztek, a legsötétebb oláhok, torokból gurgulyázó akcentussal beszéltek, a kesős mássalhangzóval is bajban voltak. Feltűnik a szokatlan szófűzésük is, a hónap végén azonban már ízes jász kifejezéseket használtak, s a jász dialektus erősen érezhető volt beszédükön. A kitűzött célt az akció teljesen elérte.

A megérkezésük alkalmával a kis Bődör Kata, aki Buzáról való (ez a falu közvetlen a határ mellett van Szolnok-Doboka déli részén!) odaszaladt egyik jászberényi orvos feleségéhez, átölelte őt s azt mondta neki: Te légy az én anyukám! Mikor megérkezett, bizony nagyon oláhos katrincában volt, a pár évvel idősebb bátyja pedig teljesen oláh bocskoros koztűmben díszelgett. Az elbucúzásra aztán Kata már teljesen átalakult tündérkisasszonnyá. Csak úgy ömlött a magyar nóta remek csengésű hangjával ajkairól. A városunk polgármestere, prelátnak plébános, és a búcsúztatásukra megjelent rengeteg érdeklődő, bámulva nézte őt, oly bájos volt. Ruhák, cipők, ajándékok egész tömege került a gyermekek batyucskáiba. A Kata meg sem bírta mozdítani 3 hatalmas bördöndjét, amihe a kapott ajándékokat kismamája elhelyezte. A polgármester úrnak külön kocsit kellett adnia, hogy a csomagokat kivihelessék az állomásra. Dr. Kele István prelátnak-plébános meleghangú búcsúztatójára nemcsak a gyermekek, hanem a szülők szeme is könnyel telt meg. Prusovszky Mariaka, a Nőegylet minden segítségére kész elnöknője édesítette meg az utolsó pillanatokat szere-

tel cukorka-csomagokkal, melyből jutott minden gyermeknek.

Vidám énekszóval mentek a gyermekek az állomásra. Közben folyton kiabáltak: Isten veled Jászberény! A MÁV előzékeségéből különkocsit kaptunk. Az állomásra majdnem minden szülő kijött. A szemek megteltek könnyel, a zsebkendők libegtek, s a vonat megindult hazafelé, Szolnok-Doboka felé, mely valaha sok százévvél ezelőtt a mi Szolnok vármegyének volt szerves része, talán ez is szeretette meg velünk az ottaniakat. A gyermekek hangulata nem tört meg az éjjeli utazás ellenére sem. Nem aludt el egy sem. A kocsiblakból fi-

gyelték, mikor tűnik el a jászberényi öregtemplom messzefénylő toronyórája az ég alján. Bődör Kata, a kis primadonna, a bocskorba visszaötlözött bátyja és a másik bocskoros Székre való Szebeni János közt ült. A bocskoros bátyja nézegette Katát.

— Már olyan úri kisasszony vagy, mintha nem is testvérem lennél, mondta elgondolkozva. Kata, ki ezerzer megkötötte a fehérsejtem maslit a hajában, átölelte a bátyját s megnyugtatólag mondta:

— Ne félj tőle, Bandi! Én mindig a te testvéred maradok! Az ég alján Szolnok pajzsfénnyel világító reflektorai pis-

lantottak erre. Pár pillanat múlva a szolnoki Kolozsvári-híd alatt rohogtunk. A pályaudvaron ott voltak a Gyöngyösön és Mezőkövesden nyaralt gyerekek. Majd szétvetettük az éjféli pályaudvart. Mindenki élményeit mondta, ajánlékait mutogatta. A grandiózus, szép, villanyfényben ragyogó pályaudvaron egyik gyors a másik után rohogott be. Végre jött a mienk is. A gyerekek rajtam keresztül üdvözölték megegyeser Jászberényt, s nekiindultak a holdfényes éjszakának. Mi visszafelé jöttünk, s azt éreztük: Ezt jövöre is, de nagyobb arányban, s talán alaposabb megszervezésben megüjrizzuk! — i —

„Két kisasszony“

Írta: Répás János

A Dunántúlon történt, hogy a kaposvári piacon „két virágszál“ — „két kisasszony“ a világ legnagyobb csodájára paprikát meg uborkát árult és mindenféle zöldséget. Ezen ugyan magában véve nem volna éppen semmi csodálkozni való, ha csak magáról a pusztá tényről lenne szó, hiszen nálunk, a Jászágban is, nem egy kisasszonyt lehet látni, aki tejet vagy turót árul a piacon, még hozzá kesztyűben, amit Kaposvár „két virágszála“ ezzel az alkalommal bizonyára otthon felejtett! Az caet azonban mégse olyan egyszerű, mint amilyennek látszik, hanem nagyon is különös...

A „két kisasszony“ a „két virágszál“ az árún — állítólag — egy-kettőre túladott, mert kedvességük és bájos mosolyok még vonzóbb erőt gyakorolt a piac vásárló közönségére, mint a paprika és az uborka, amit árultak. Hogy ki volt az a „két kisasszony“, az inkognitójukat nem fedte fel az a somogyi lap, amely foglalkozott ezzel az esettel, merőhogy a cikkíró írja megkérték, hogy nevüket ne tegye ki az újságba. Annyit azonban mégis elárult a lap, hogy a „két kisasszony“ a „két virágszál“ — két comtesst, két grófkisasszonyt volt. Így talán most már érthetőbb a csodálkozás, mivel hogy a grófkisasszonyok nem szoktak kaprot meg petrezselymet árulni a piacon.

Ez a „két kisasszony“, ez a „két virágszál“ bizonyára minden okosság vagy műveltsége mellett sem tudja vagy sejtje, hogy ezzel a szokatlan cselekedettel, ezzel a piaci kiállással — forradalmat és történelmet csinált 1942-ben, ha követik, ha nem a példájukat a többi grófkisasszonyok és fiatal grófk.

Tényleg csodálatos „két virágszál“ ez a két grófkisasszony, akik mint az idők angyalai jelentek meg és mutattak példát a kaposvári piacon arra, hogy mi a magyar arisztokrácia teendője, hogy kell magát átmentenie az új ezredév virányaira, hogy kell kilépnie az évszázados passzivitásból és újra kezdeni az életet, hogy kell új történelmi feladatot és hivatottságot vállalnia: — be kell

kapcsolódnia az iparba, kereskedelembe, az aktív gazdasági és politikai életbe, meg kell értenie az idők szavát, számolnia kell a körülöttünk végbemenő, áramló és tomboló erőkkel, eszmékkel, a korrall, és nem elzárkózni, de megteremtenie egy szociálisabb és emberibb magyar közösséget, azt cselekednie, amit gróf Széchenyi István hirdetne, ha ma élne. Szóval: fel kell ébrednie haló poraiból, miként a fönixnek, újjá kell születnie, és nemcsak neki, de általa és vele együtt a magyar nemzetnek is!

Ezt a „két virágszál“, ezt a két grófkisasszonyt nem a véletlen-sodorta vagy vitte be a kaposvári piacra, hanem az idő, a kor, hogy általok példát mutasson kiváltságos osztályoknak, megvilágítsa előtte és megláttassa vele, hogy mi a feladata és tenni valója.

A két comtesst, aki kiállt a kaposvári piacra paprikát meg uborkát árulni: a történelem és az idő sztárjaként kell fogadnunk és üdvözlölnünk, mint a magyar nemzet két tündöklő csillagát, akik, ahogy a cikkíró esetetli, ami szinte mitológiai tényként hat: azért álltak ki uborkát meg paprikát árulni a kaposvári piacra, hogy az árúért kapott vas meg rézpénzen pamutot, fonalat vásároljanak és abból

JÁSZBERÉNYBEN a MUSSOLINI-tér 19. sz.
(a Torony-patika mellett) finom kötött árúk, jó-
minőségű cipők, férfi- és női divatárúk dús
választékban. ÁRUHITEL ELADÁS. Szabott árúk,
Órai szükségleteinek bevételére végeztetve népszerű
Árúértékelés véletlen nélkül. Teljes tisztelttel:
TÁBORI JÓZSEF divatárúkereskedő.

a pamutból vagy fonálból a harctéren küzdő katonáknak, a saját kezükkel, éremelegítőt, pulóvert és hősapkát kössenek a rajok közelgő oroszországi kemény tél ellen, ami a legkollektivebb, legemberibb érzés jele és bizonyosága, amiért Dobó Katica és Zrinyi Ilona mellett kell hogy legyen a helyök a magyar krónika Pantheonjában! Mert történelmi és heroikus jégtörő cselekedet az, amit ez a „két virágszál,” ez a két grófkisasszony véghez vitt: Forradalom az arisztokrácia hagyományos vagy ősi felfogásával szemben, leszámolás a passzi-

vitással és az arisztokratikus előítéletekkel és — munkábaállítás.

Hogy lesznek-e követőik vagy nem, azt még nem lehet tudni, de ez megtörtént, hogy a két grófkisasszony, mint a magyar élet és megújulás mesebeli pillangója repült be az arisztokrácia kertjéből a kaposvári piacra! . . .

Bár csoda történe, hogy a többi grófkisasszonyok és fiatal grófok is követnék a példájukat, és ők is berepülnének a kastélyok és tornyok zárkóztóságából a munka és a történelem — fórumára!

Az Emericana szerepe a Jászságban

Irta: Szórád Kálmán

Az értelmiségi ifjúság életében az egyetemi évek jelentik a leg-sorsdöntőbb időt. Az iskola nevelő és védő hatása a középiskola elhagyásával megszűnik, a diák-ember kinő a szülői ellenőrzés alól; szabad ember, egyetemi polgár lesz.

Othorról elkerülve, azonban csakhamar tapasztalja, hogy a nagy egyetemi város milyen rideg, milyen idegen. Aztán — különösen, ha vékonypénzű diákról van szó — felötlenek a fájó életkérdések: Hol alszom? Mit eszem? A nagy idegenségben jó volna valaki ismerős, aki szeretettel eligazítaná mindenben.

Az egyetemi bajtársi szervezetek azzal a céllal alakultak, hogy a vidékről felkerülő fiúknak mindenben segítségükre legyenek, és az egyetemnek csak szakképzettséget adó munkáját világnézeti neveléssel és szociális segítségnyújtással kiegészítsék.

Ilyen bajtársi egyesület a Foederatio Emericana is, másnéven Katolikus Magyar Egyetemi és Főiskolai Szövetség.

Az Emericana Nagyrendje kisebb egységekre, Corporatiokra tagozódik. A Corporatiók egy-egy tájegység nevét viselik. (Pl. Transsylvania és Jasonia).

A Corporatiók tagozatai: a) a Convent, a társadalmi Curiával b) a Familia.

A Convent tagjai cselekvő katolikus életet élő urak. A társadalmi Curiát az egyetemi és főiskolai hallgatók alkotják. A Familia a Corporatioba tömörült úrhölgyek csoportja.

Az Emericana vidéki Conventje Jászberényben már elég régen megalakult. Az utóbbi években azonban Curia nélkül működött. Az elmúlt iskolai évben számbavettük és összehívtuk a Buda-

pesten tanuló katolikus jász ifjúságot. Örömmel láttuk, hogy harmincon felül jöttek össze, akikre emericánás szempontból lehet számítani. El sem akartuk hinni, hogy mindnyájunkat az a nehezen mozduló jász föld küldött az ország fővárosába. Rövidesen ezután megalakítottuk a Jasonia Curiáját.

Célunk az Emericana célja: A tagokat a gyakorlati katolicizmusra és hazafiasságra nevelni és ebben megtartani.

Különös gondot fordítunk arra, hogy a Jászságból származó fiúkat egy táborba hozzuk. Minden jász ifjúságban meg akarjuk erősíteni azt a tudatot, hogy ezzel a jász földdel egész életünkre össze kell forrnunk, hogy ez a föld az egyetemi évek után visszavár bennünket, hogy ezen a földön mi leszünk a vezetésre a leghivatottabbak, mert mi ismerjük legjobban, és minket hozzá és népéhez köt a közös származás, a közös sors.

Ezért gyűléseink tárgyát jórésben a Jászság kérdéseinek tanulmányozása és megvitatása fogja képezni. Amennyire anyagi erőnk engedi, jász vonatkozású pályázatokot írunk ki és az arra érdemes munkákat jutalmazzuk.

A különböző jász községekből származó egyetemi hallgatók közötti barátság kiépítése lehetővé teszi, hogy minden jász helységet közelebből is megismerjünk.

Azt hiszem, ha valaki az egyetemi négy éven keresztül állandóan ilyen bajtársi nevelésben részesül, később sem fog közömbösen viselkedni a Jászsággal szemben.

Mind ezek megvalósításához az ifjúság lelkesedése mellett számítunk a jász társadalom és főleg az emericánás urak anyagi és erkölcsi támogatására. Milyen szo-

morú volna, ha olyanok, akik talán még nem is nagyon régen, diákkorukban emericánások voltak és élvezték a Nagyrend támogatását, most hidegen hagynák őket minden megmozdulásunk.

Azoknak a diákoknak támogatása, akik már fiatal korukban munkájukkal tanújelét adják, hogy tudnak dolgozni a magyarságért, a katolicizmusért és a jász közösségért, a jövőre nézve a legszebb biztatás.

Ezért szeretettel kérünk mindenkit, aki egyetemi éveit emericánás volt, vagy úgy érzi, hogy a szebb jász jövő érdekében érdemes az ifjúság mellé állni, lépjen be a jászberényi Convent tagjai közé.

Az ifjúság bemutatkozása az aug. 30-án Jászberényben tartott ünnepi kisképtalanon és műsoros esten megtörtént. Reméljük, hogy a kezdeti nehézségek kiküszöbölése után még sokszor lesz alkalomunk a jász társadalomnak tudásunk legjavát bemutatni.

Hisszük, hogy törekvésünk megértésre és támogatásra fog találni, hogy így a Jasonia Corporatio a Jászságnak a boldogabb jövő zálogaként krisztusibb, magyarabb és szociálisabb vezetőréteget neveljen.

EKA, ORION, PHILIPS,
SIEMENS, STANDARD
és TELEFUNKEN rádiók
hálózati és telepes kivitelben,
megérkeztek az 1943. évi
típusok 9 és 12 havi
részletre is kaphatók!
Faragó Lászlónál
Jászberény, Zagyvapart 2.

Szívek csatája

Irta: Hatvani Sándor

Bárkányék eladták a második tehenet is az őszi vásáron, a kajlát. Idősb Bárkány nagyon meg volt elégedve a vásárral, mosolyogva, komótosan gyömöszölte a bankókat degez bukszájába. Egy tíz-s bankót nagylelkűen a fia markába is nyomott: — Nesze, végy magadnak valamit rajta. — S megindultak befelé a városba.

Szép szál ember volt mindkettő. Az apa 40 éves, de alig látszik harmincnek. Széles vállát, magas természetét, sasorrát, feketén csillogó haját, szemét, bajszát a 22 éves fia is örökölte. A fia bajsza éppen még nem volt olyan sűrű, mint az apjáé, de sokkal jobban állt arcához. Ha nem is volt olyan jelentőségteljes, mint apjáé, mégis ez hozta meg a veszedelmet.

Bálint gyerek addig-addig nyeste, nyírta, pedergette tükör előtt a bajszát, hogy mellé egy szoknyának sürgősségét szívnyilamlás közepette megérezte.

Még abban is betyár szerencséje volt, hogy nem kellett sokáig keresgélne, mert megtalálta a keresett szoknyát Móra Marcsán. Úgyes egy lány volt a Marcsa, írgykedtek is rá a többi lányok a Patak-utcában. Tisztaságáról, kertje violájáról a legények is sokat tudtak beszélni, s ami asszony-személyeknél igazán ritka kincs: csendes természetű volt. El lehetett vele az ember órákig, alig szólt az kettőt, azt is csak úgy halkán. Bálint se volt valami bőbeszédű, így egészen jól összeillettek volna.

Szen ha ez a volna nem volna! A baj csak ott kezdődött el, hogy Bálint apja is féligmeggidig legény ember számba ment. Hogy meghalt a felesége négy esztendeje szénahordáskor, téli időben ő is átjárogatott Mór-áékhoz, s úgy feltűnt neki a Marcsa. Ha nézegette munka közben, látva milyen jól kezébeáll minden munka, olyan jóleső bizsergés birizgálta a lajbi baloldala táján, hogy fájni kellett neki titokban. Szen nincs is ebben szégyelni való, kell az asszony a házhoz, különösen, ha volt ott már egyszer. Ha nem szégyelte volna magát annyira, biz már régen a házhoz vitte volna a lányt, dehát . . .

Feltűnt az is, hogy a Bálintja is sokkal szívesebben koptatja Mór-áék küszöbét, mint annak előtte. Settenkedik a lány körül, de olyan bátor-talan. Ha a lány virágot dugott fia kalapjához, mintha csak toklász tévedt volna inge alá, úgy érezte. De az meg olyan volt, mint a sárgarigó füttye, mikor a lány ránevetett, s még a széket is letörülte, mikor leültette.

Már jól bentjártak a városban, mikor Bálint az apját otthagya átsikeredett a túloldalra. Megállt a sátor előtt, gondolkodott, s habár ma már nem mód, kiválasztott nagy szégyenkezve egy tükrös szívet. Az apja úgy tett, mintha észre se venné. Nézegette a plánéta húzgáló papagályokat, beszédbbe is ereszkedett Deme Emánnal, de mégis úgy érezte magát, mintha szekérrúddal trafálták volna el a szíve táján. A fia egészen belepirult a vásárlásba, no jó alaposan fel is emelte Hudra a szív árát.

— Apám nem jön még? — kérdezte bátor-talanul.

— Azt már aztán nekem ne mondd . . . beszélt az apja tovább Emánnal, s rá se fittyentett a fia szavára. Ez egy darabig tanácstalanul álldogált a beszélők mellett, majd hazafelé kezdett diblábolni. De persze egy pillanatra előbb benézett Mór-áékhoz, s ha benézett, át is adta a rózsaszín papírba csomagolt szívet Marcsának.

— No de ilyen szépet! — lelkendezett Marcsa s szemében felcsillant az öröm, mint Tiszában a hulló csillag. Ment is be a tiszta szobába, hogy felakassza az ajándékot a falra. Hát szép szoba is ez, hiába. Akár a festők is lefesthetnék, a sok rongy, havas, vagy leveles füzfa helyett. Az ablak bazsalikomai betöltötték illattal az egész szobát. A lány felakasztotta a szívet a tükör alá a régi helyébe. Annak biz régen elhordták az élelmes hangyák a kalácsát, csak a festéke maradt meg.

Bálintnak nagyon melege lett, ahogy Marcsát nézegette. Észre se vette, hogy az apja is ott áll az ajtóban egy még nagyobb szívvel a markában. Ez biz sokkal módosabb volt, mint az övé, még a tükör is metszett volt rajta. Az apa csendben leült egy székre s torkában lüktető szívvel nézte őket.

A fia tudta már, mi következik. Vette le a kalapját. A lány legszebb rózsaszín szekfűjét tépte le, csak nagyon nehezen ment a kalaphoz tűzés. Bálint is segíteni akart, de egyre csak a lány kezéig jutott el. Közben fél karjával átkarolta Marcsa derekát, s mivel a hajusz ügyis közel volt a lány nyakához, biz ő két egészséges nagyot cuppantott Marcsa nyakára.

A cuppanást egy hatalmas csattanás követte. Ez azonban nem Bálintéktól eredt, hanem a konyhaajtót csapta be hirtelen valaki.

— Adj Isten, köszönt be Marcsa apja. Hát téged mi szél hozott ide? Ezt meg kinek hoztad?

Az idősb Bárkány, mint valami tetten ért gyerek, összerézzen.

— A fiam néztem meg, ezt meg a lányodnak hoztam, s szedegette kifelé a módos szívet.

Bálinték rákvörösen sürültek kifelé.

— Nekem hozta? — kérdezte olyan hajnal színben a lány csendesen, s nézegetni kezdte, de a hulló csillag most nem jelentkezett szemében.

— Köszönöm szépen Miska bácsi, rebegte alig hallhatóan.

Ha képen vágta volna az ajándékozót, akkor se sérthette volna meg jobban. Id. Bárkánynak minden vére fejébe szállt.

— Dejszen nem vagyok én bácsi, mondta rá rekedt nevetés közben s végigsimította dús fekete hajuszát. No, de gyerünk Bálint, vágta oda fiának keményen.

*

— Téged meg többet meg ne lássalak Marcsánál, csörtölt rá a fiára, ahogy a kapun kiléptek. A hangjából távoli mennydörgés hangja dübörgött elő.

— Miért? Nézett apjára a fiú meglepetten . . .

— Ha én azt megmondhatnám éppen neked, gondolta tehetetlen dühében, bajuszát rágva az apa. Mentek, lassan, baktatva egy keveset.

— Semmi közöd hozzá, vágta ki végül mégis az apja, azt elég, ha én tudom. Jobb lesz, ha rögtön kinyitod a tanyára, Pistát hazaküldöd, addig legyél kint, még nem üzenek érted. Értetted? Otthagyta. Dobogva ment hazafelé, a napfény villódzott a csizmaszáron.

A fiú csak kapkodott, mint csuka a szárazon, az utca sarkon. Mintha boszorkány ült volna a mellére. Az apja vele ilyen hangon soha nem beszélt! Vajjon mi tühetett beléje? Nekiámaszkodott a villanykarónak. Révedezte a csunya szürkefelhős eget, a porbafutott utcát. Mikor a kanyarban eltűnt az apja, csak akkor mozdult meg, s indult az ég-alján látható kétnyárfás tanyához.

*

Harmadik hete volt kint a tanyán egymagában. Az idő is komiszra fordult. Ötödik napja esett az eső. Ilyenkor a felhők szinte a Zagyvapart göthős fűzfáin járnak hosszan elnyúló uszályaikkal. Egymást lökdösve, tiporva rohannak az égen, megállnak, megint összerohantak, s csak úgy ontották az esőt. Bálint az ajtófélfához támaszkodva hallgatta a szél ötödnapos koncertjét. Már mardosta az egyedüllét. Arra gondolt, hogy átmegy Heringekhez a szomszédba, mikor hirtelen az apját látta meg a dülövégen a két szürkével caflatni a sárban. Kitértő örömmel emlegette Jézus nevét mellette, de az apja jégcsap maradt, s az ő kedve is elhamvadtt rögtön mellette. Minden szó csak úgy vasvillavégről lett eléje vetve. Estefelé szedelőzgetni kezdett az apja. Bálint ott lomotolt mellette, kedveskedve, ügyeskedve, de a hangulat nem engedett fel egy pillanatra sem. Apja már a kocsifürhécire lépett fel, mikor bátortalanul kinyögte:

— Mikor mehetek be máni?

— Majdha hívatlak!

— Pista nem jön ki?

— Nem! — mordult rá az apja s a lova közé vágott. Bálint nyeldeste a keserűt egy darabig, aztán a titkos kincsét vette elő bukszájából: Az utolsó alkalommal kapott rzsaszín székfűt, símogatta, szagolgatta a holt szirmokat s a szeme hirtelen telezsáladt könnyel.

*

Egy hétiig még állta a sarat, de aztán nem bírta tovább magával. Este megégetett, bezárt mindent, a kulcsot eldugta a szokott helyére a második köcsögbe a karón, s a városnak vette útját. A szíve oly hangosan vert, nem tudni, hogy a sietéstől-e, vagy másból talán, hogy egy pillanatra meg kellett állania Mórának ablaka alatt.

— Oszk komolyan megkérte a Marcsát? sápirozott a függöny megett Nyitóné, a komaasszony.
— Meg a, mondta Mórának elgondolkozva. Az ura is ott pipázott csendesesen a függöny megett a lámpafénynél. Marcsa nem volt benn.

Bálint szíve majd kiugrott, akkorát dobant. Be kellett dűlnie a két ablak közé a falhoz.

— Hát hiszen még ő is arra való, de én gondoltam még mára is . . .

— Bálint! Hisz az már egy hónap óta feltek se néz . . .

A fiú nem hallgatódzott tovább. Belökte a kaput, s döngő léptekkel ment hátra az udvarba. Marcsa méccsel és sajtárral kezében éppen akkor jött a fejéből. A méccses elárulta, hogy vörösek a szemei.

— . . . a Jézus neve . . . tört ki rokedten Bálintból. Marcsa, ki volt itt máma, ki kért meg téged?

A lány összerázkódott, a méccses, — de nem a kézben levő, megint eltört nála, odadült a falhoz, úgy zokogott.

— Nem tehetek semmit, de semmit . . . apámék akarják . . . én legjobban szeretnék máni meghalni . . .

— De ki kért meg? . . . Mondjad már? . . . s megragadta a leány karját.

A méccses sercegyve lobogott a szélben. Az árnyék imbolygott a falon. A lány alig hallhatóan suttogta:

— Apád! . . .

A fiú összerázkódott. Pillanat alatt megértette apja eddigi viselkedését.

— Mit mondatok neki?

— Hát nem olyan igazi, csak úgy példálózgatott, ő már nagyon meguntta így, mégis csak kell asszony . . . én meg nagyon ügyes vagyok . . . Apámék, ahogy elment, rögtön nekem estek, hogy ne szalasszam el a szerencsém . . .

— Te Marcsa, hozzá mennél? . . . Beszélj! Hátha én hamarabb megkérnélek, de igazán, hozzám jönnél?

Marcsa hallgatott egy pillanatig. Utána az állványra tett méccses csak egy árnyékot remegtetett a falon.

*

Idősebb Borkány úgy érezte magát, mint valami hadvezér, ki titokban ellopja az ellenség felvonulási terveit. A varjak ugyan csak hajtogatták a feje fölött: Kár, kár, de ő erre semmit sem adott, ahogy estefelé a tanyafelé dagasztotta a sarat a szürkékkel. A fiával akarta közölni diadalát. A Baranyi Bujdosók tanyájához ahogy ért, azért olyan kellemetlen érzése támadt: Nem füstölt a tanyakémény, nincs otthon a fia. A tanyaudvaron a magány ostora csapta fűltövény. A kulcs megvolt a köcsögben, de a fiú nem volt sehhol. Minden rendben egyébként. Kialtozott. Csak valami távoli tanyán ugattak a kutyák. A varjak idegesítően hajtogatták feje fölött örök kár-kár-jukat. Kocsira ült. Nem volt a fia Szöröséknél sem. Egyre jobban sötétedett, és ahogy hazafelé caflatott, a csend valószínű kezdte:

— Hát apa vagy te? Tehet ilyet egy igazi apa?

De megjelent előtte a mézes szív a tükrök alatt, s a hang elnémult. Marcsa egy kézmozdulata: ahogy a haját hátra simítja, jutott eszébe, s ettől felvidult.

— Mégis csak nagyon jó fiam van, gondolta hirtelen. Soha nem lázadt ellenem, pedig a multkor is a tanyán hogy bántam vele, hiába, az én vérem, az én fajtám . . .

Még ezen-azon töprengett, mikor a Marcsának utcájába bekanyarodott a lovakkal. Hátha ott van Bálint?

Az ablakon ugráltak az árnyak. Bement. A szivalatti lócán ült a fia Marcsával. A fia átölelve tartotta a lányt, aki macskamódra simult hozzá.

— . . . a Jézus neve . . . köszönt be.

— Mindörökké, vágta rá Móra, no, mit szólsz hozzá, a fiad éppen most kérte meg a lányom kezét?

— Hogy mit, mondta idősebb Borkány, (a szív tükrében látta, hogy remeg a bajusza, a hangja olyan volt éppen, mint a rozsdás vaskapu csikorodulása, de rávágta):

— Segítse őket a Jézus!

A fia örömmel ugrott fel, de a fejével leverte a módosabb, metszett üveges szívet, melyben előbb az apja bajsa remegése látszódott. Valamit akart is mondani, de az apja elébevágott:

— Hagyjad fiam, az enyém ott összetört a földön, emezt a bekecs alatt az idő meg majd meg-

gyógyítja! Fő, hogy a ti szívetek nem tört össze.

*

Másnap már be is jöttek hozzám az irodába. Bálint mosolygott, mint a bazsarózsa. A fekete bajusz alól büszkén vágta ki:

— Tisztelendő úr, iratkozni gyűttünk!

Az apja meg azzal adott fia szavának nyomtétot, hogy Mórara nézve kijelentette:

— Oszk jegyezze elő főjúr: Orgona is lesz, meg összes villany is. De aztán a főjúr is ott legyen a lagziban.

Viszontlátásra Járdán Jóska!

Írta: Gy. Riba János

Néhány évvel ezelőtt az árok-szállási templom előtt találkoztam Vele első ízben.

Megszóltottam, mert kerestem valakit. Bemutatkoztam.

Láthatóan megcsillant a szeme, mikor megtudta, hogy festő vagyok Délutánra meghívott magához.

A jelzett időben felkerestem. Festészeti kérdésekről kezdtünk beszélgetni. En is festegetek néha — mondotta. Ezt bizonyítva, hozta is a mappáját. Nézem: „Édesanyám udvara.“ Majd: „A falu.“ — Ezt még az első káplánkódásom idején festettem — mondotta. — Ahogy tovább is nézem, csodálkozva látom, hogy ez a pap nemcsak festői kultúrával rendelkezik, amit a falon függő és vásárolt képeiből rögtön megállapítottam, hanem gyakorlatilag is mestere az ecsetnek.

Működését figyelemmel kísérem és tudtam, hogy továbbra is festegetett. Haladása mindjobban meglepett. Meglepett, mert szemben a kezdőkkel, inkább a nagy kompozíciókkal próbálkozott. S már ott Árok-szálláson megérdekelte a „piktor“ nevet.

Ekkor Jászberénybe helyezték. A falujában már megmelegedett „piktor“ nehézséggel hagyta ott sok-sok jóbarátját, tisztelőjét s elindult új állomáshelyére: hozzánk.

Itt a Jászság fővárosában, a jászsági festők központjában kezdődött Járdán József új korszaka. Nem akartuk, s jogunk sem volt, hogy mi festők teljesen a magunkévá kisajátítsunk, de éreztük, hogy egy kicsit a miénk is lesz. Kezdett velünk dolgozni. Részt vett helybeli, pesti és egyéb kiállításainkon, s az azokon előrt

sikerben már együtt osztozkodtunk.

Járdán József művészete már teljesen kiforrt. Nem mondhatta egyikünk sem, hogy őt utánozza. Egyéni volt, tisztán „Járdán“, ahogy mondják, ha egy festő előadásmódját jellemezni akarják. S mint valamennyi jászsági festő képénél, nála is a szerzőt a képről, aláírás nélkül is meg lehet ismerni. Képeit a körülöttünk pezsgő élet ezer és ezer változata, elsősorban a munkában kifejtett erőt ábrázoló robusztus alakok jellemzik. Ezekben az alakokban kifejezett modern előadásmódja arra van hivatva, hogy határozottan körvonalazott helyet foglaljon el a festők között.

Lehet, hogy új körülményei a festészetben gátolni fogják, de helyét így is becsülettel meg fogja állani művésztársai között, mert megvan a képessége ahhoz, hogy nagyot és maradandót alkotson. Van mélyen érző lelke, mely mindig kész a külső hatások befogadására, van invenciója és formaérzéke ahhoz, hogy fiatalos erejével ezeket a művészetben keresztül ki is fejezze.

*

Mikor már itt is sok-sok jóbarátod és tisztelőd vesz körül,

BORT és MINDENFÉLE SZESZT, PÁLINKÁT közvetít, vásárol és átvesz a WEISZ-féle szőlőtelepen az ÜJERDÖBEN, és úgyszintén a lakásán KERÉKGYARTÓ-u. 7. sz. alatt
Bartal Lajos

s mikor a barátától, művésztáratól elválni a legnehezebb, nekünk fáj legjobban kimondani: a „piktorunkat“ elhelyezték.

Most, hogy a Jászsági festők nevében főjúr szívvel búcsúzom tőled, s mondom Isten hozzádot, arra kérlek: ne hagyj az ecsetet beszáradni, mert az új magyar művészetnek szüksége van rád!

Sok szerencsét kívánva új beosztásodban, Kedves Jóska, a viszontlátásra!

Próbállak elfeledni . . .

Próbállak elfeledni . . . s baszatan, Reád terítom tünd évek sorát, E mindennél gyászosabb szemfodót. Óh mindhiába! Salvemen, — Jeltelen sírod a halmán — Csak nyílik, egyre nyílik a virág. S emlékezem:

— Szép ősi nap volt. De milyen csodás Sugára volt annak a régmúlt ósznek! A vén nyárfák sora a Zagyvaparton. A boldog, ifjú álmok felé suhanó Mese-folyónak partján nőttek égig. S az úton, mit ölel a sok óé, Fehértörzű, néma faóriás, — Ott láttalak . . .

Ott láttalak: akkor az egyszer éber, Csodára nyíló, szomjas két szememmel, S azóta százasor, csüdes, kbányos éjen. Ott láttalak! A bégyadt ősi napfény Ugy ölelt gyöngéd, tünd fényaugárral, Mint testvért, aki búcsúzik, s kit nem lét Többé soha.

Fojom lehajtom, telkem eser karral Tárul előd és úgy ölelne át, Hogy az álom elosuhanó alyméről Letépjön és a valóba ragadjon, Élnei!

Csak addig, míg a könny, eszemomból Aláperdülve végig szántja arcom, Lehull a földre, s elmúlik a porban . . . — Mint elmúltál Te, kora écske hallva.

KARANCZY ISTVÁN
(Jászok)

A jászvárosi polgári iskola fejlődése

Írta: Császár Elek, polg. isk. igazgató, Jászárokszállás

A közel háromnegyedszázados multra visszatekintő magyar polgári iskola, melyet hr. Eötvös József miniszter 1867-ben Csengery Antallal megalkotott a széles néprétegek eleminél magasabb, de gyakorlati vonatkozású művelődési igényeinek kielégítésére, a Jászországban újabb keletű intézmény. E vidék azért nem mutatott évtizedeken át érdeklődést iránta, mert népi társadalmát még teljesen kielégítették akkori népiskolái, kevésszámú továbbtanulni vágyó ifjúságának pedig már 1767-től rendelkezésre állott Jászapátiban egy kétszotályos kisgimnázium, melyet alapította, Dósai Pál jászkerületi kapitány, 12 év múltán a Jászváros fővárosába, Berénybe költöztetett át. Itt aztán eleinte három-, majd hat-, azután ismét, mint négyosztályos algimnázium működött, s csak a polgári iskolák megalakításának évében fejlődött ki nyolcosztályúvá. Az első jászvárosi polgári iskola Jászberényben, a Bartakovics egri érsek által 1886-ban alapított felsőbb leányiskolából alakult át, 1901-ben, a szatmári irgalmas nővérek vezetésével, főképpen azért, hogy inkább az u. n. értelmiség, mintsem a népi társadalom leánygyermekének művelődését szolgálja. Ma már az intézet közelebb jutott rendeltetéséhez, mert a népi társadalom gyermekei a tanulói létszámnak több mint 80%-át is elértek a legutóbbi tanévben. Időrendben a második a jászapátai leányiskola, mely az első világháború első évében nyílt meg az előbbihez hasonló céllal, mint magániskola. Államilag segélyezett községi jellegét 1921-ben szerezte meg.

A népi társadalom gyermekei itt is csaknem az előbbi intézet növendékeinek számarányában lelhetők fel. Harmadik, az első világháború és a forradalmak viharai után — szinte okulással — 1920-ban létesült a szatmári irgalmas nővérek vezetésével a jászárokszállási rk. leányiskola, kifejezetten azért, hogy benne a jásznép leánygyermekei az eleminél magasabb, de gyakorlati irányú keresztény és nemzeti műveltségben részesüljenek. Csengery korszerű elgondolása tehát voltaképpen itt valósult meg legelőbb! A legutóbbi tanévben, mely már az Isteni Megváltó Leányai szerzetesrendjének vezetésével zárult, növendékeinek száma 50%-al több volt, mint 10 évvel ezelőtt. Ugyanitt vert gyökeret a Jászváros polgári fiúiskolája is, 1923-ban állami jelleggel, bár nem a legkedvezőbb körülmények között, mert a község vezetőrétege inkább gimnáziumot akart. De mivel a szomszédban akkor már 3 is működött, (Jászberény, Jászapát, Gyöngyös), be kellett érniük a polgári iskolával. A szervezők kívánására ugyan eleinte latin nyelvet is tanítottak benne, mégsem tudott jöideig népszerűvé válni, mert rendeltetését akkor még kevesen értették meg s az illetékesek nem részesítették kellő erkölcsi és anyagi támogatásban. Ezzel magyarázható, hogy pl. az 1929—30. tanévben a négy osztálynak mindössze 89 tanulója volt.

Tíz év múltán azonban már megkétszereződött tanulójának száma, ami főképpen arra mutat, hogy a lakosság zöme megtalálta benne iskoláját! A következő Jászvárosban nyílt meg 1926-ban, mint együttállós magánjellegű fiú és leányiskola. Mikor az 1926-30-i tanévben négyosztályúvá

kiépült, 99 növendéke volt, de a legutóbbiban már 171 nyilvános tanulóknak adott bizonyítványt. A legifjabb a jászberényi községi jellegű fiúiskola, mely 9 évvel ezelőtt nyílt meg 40 növendékkel, s a legutóbbi tanévben már 163 tanulója volt. Korszerű új épületet most emeltet számára a város! E szerint a Jászországban 2 fiú, 1 fiú-leány és 3 leányiskola működik. Ha élettörténetüket tanulmányozzuk, megállapíthatjuk, hogy amilyen küzdelmes volt legelőbbjük ugartörő munkája, olyan mély lett gyökérverésük a jász nép társadalmának talajában! Ez azonban nemcsak jászvárosi, hanem egyben már országos jelenség is. Kezdetben ugyanis a magyar társadalom vezető körei nem tikkolt lekicsinyléssel vettek tudomást e népi középiskoláról, mert előtűnt a társadalom szellemi elitjének nevelésére hivatott s a tudományos pályákra előkészítő gimnázium mindenhatósága lebegett. Hogy ennek ellenére is a polgári iskola a magyar közoktatás számottevő intézményévé fejlődött, az elsősorban áldozatoslelkű tanárságának köszönhető, mely azzal a hivatástudattal munkálkodott, hogy a nevelésére bízott köznép művelése minden áldozatot megérdemelt, mert hiszen a zivataros századok alatt ez őrizte meg számunkra legnagyobb kincsünket, édes anyanyelvünket és fajunk eredeti sajátosságait. Ma már kétségtelen, hogy e társadalmi osztály művelődési érdekeit szolgáló elsőrendű nemzetnevelési feladat! Ez a felismerés készítette pár év előtt legfelsőbb tanügyi hatóságunkat arra, hogy a nyolcosztályú népiskola látogatásának kötelezettségét általánossá tegye.

Azonban éppen a két népi iskolafaj közti lényegbevágó különbség fokozta föl az érdeklődést a polgári iskola iránt, ahol szakatanárok végzik az oktatást, a szabályosan tízhónapos tanéven át, s melynek elvégzése bizonyos képesítést is ad. Pl. segédtisztvíz pályákra, vagy a gyakorlati középiskolák felsőbb tagozatának, a tanítóképző-intézeteknek látogatására. Sajnos azonban, amilyen mértékben emelkedik növendékeinek száma, annyira apad tanársága. Az 1935. VI. t. c. felruházta ugyan a polgári iskolák igazgatóit az elsőfokú tanügyi hatóság jellegével, tanári rendjének azonban több létérdekvágó kérdését rendezetlenül hagyta. Ha ezek rövidesen kielégítő megoldást nyernek, akkor a mindinkább fenyegető tanárhiány megszűnik, s a magyar népi társadalom talaján virágozásnak indul a polgári iskola nemzetnevelő hivatását be fogja tölteni a Jászországban és az új Nagymagyarországban egyaránt.

Taneszközöket
papírárukat
ajándéktárgyakat

vásároljunk a legrégibb jászberényi cégnél:

Pesti Péter és Társai

könyv-, papír-, író- és
rajzszerekkereskedésben.

Jász lélek — ferences lélek

Írta: P. Hajnal Áposton, O. F. M.

A történelem sok száz év távlatából felénk integet. Föltűnnek a keményarcú jászok, amint alázatosan tartják fejüket a keresztvíz alá. A barátok voltak mellettük, hogy végig kitarisanak a jászok történelmi hivatottsága mellett. Egy szent eljegyzettség született meg a keresztvíz mellett: a jászok és a ferencesek történelmi egybefonódása.

A jász nép megértette ezt és ragaszkodott barátaihoz. Mert 1472-ben Jászberényben a jászok kolostort és templomot emeltek a Boldogságos Szűz tiszteletére, hogy a ferencesek mindig vele maradjanak. Hunyadi Ferenc, Abonyi Kelemen, Berekszai Máté, Paksi Benedek, Szécsényi Bálint mind-mind a jászok barátai, maguk is a jász törzs testvérhajtásai.

A nép mellett tartott ki a barát akkor is, amikor a hitújítók féktelen dühe rájuk gyújtotta a kolostort. Akkor is kitarítottak a jászok mellett, amikor 1567-ben kiűzték a törökök a ferenceseket és kastélyá alakították át kolostorukat. Mert hazátlanul, lerongyolódva, koldus-módra jöttek ide vissza vándorapostolkodásra és hirdették sokszor maguk is könnyes szemmel az üdözött jász híveknek a nyolc boldogságot.

A kemény időkben adták meg a jász nép barátai a jászok fővárosának, de az egész jász népnek is azt a tagadhatatlan umbriai és ferences színt, amit a köztük járó idegen elsöre meglát. Ez a ferences szín a szerénységbe tűnő szelíd közvetlenség. Nem hangosak, nem kiabálnak a jászok. De ha kell, derűs közvetlenségükkel, hihetetlen ügyességükkel valósítják meg akarataikat egy ellenálló akarattal szemben. Ez a lelki alkat valahol Umbria laukás, szelíd tájain rokonlélekkel ölelkezik össze. A hájos asszisi Szent, ha valahol, hát itt, a jász népnél, nemcsak fiaiba, de magába a népbe is belelopta utólérhetetlen báját, könnyed, derűs szellemét. Ez az évszázados gyakorlat eredménye. Két tűzfal közé szorítva, derűs nemtörődöm külsővel, de annál összeszedettebb bensővel igyekezett önálló, szabad maradni a jász nép Bécs és a törökök aknapolitikájával szemben. Ez az örökös félelem, az örökös aggodás a hit és a haza egységes szelleméért kitermelte magából a testvérszekély nép érdekes alkalmazkodó képességét. A jász sohasem vág vissza, sohasem szét vitatkozni. Igazat ad, de úgy, hogy a maga igaza sem vesz el.

És ráébred arra, hogy valójában kettőt érvényesít: a keresztény parancsot, amely szerint sohasem lehet a szeretet elvét megsértenünk, de mellett élénken látja azokat az utakat és furfangos eszközöket is, amelyekkel az előbbi elv sérelme nélkül érvényesítheti szűkebb hazája, vagy családja jogait is. Mindenkor meg akarja találni az egyenes szó útját és módját, de ha ez nem sikerül, akaratának érvényesítésére nem a vitakozás erejével, hanem a másféle megoldás szellemibb fegyverével győz. Nem olyan értelemben ugyan, hogy ez az igazság kárára lenne, hanem az igazság másoldalú megvilágításának egyszerű megfontolásával és gyakorlati váltásával. Ez a vonása annyira jellegzetes és kiütő, hogy szinte minden cselekedete okát soha el

nem árúlja addig, amíg befejezett tények előtt nem áll. Akkor könnyed, egyszerű módon világítja meg cselekedete tulajdonképeni okát, célját. Így volt ez már évszázadokkal ezelőtt, s így van ez még ma is.

Ezt az áthagyományozott keleti vonását, amelyet a ferencesekkel együtt szüveve csak még jobban kitermelt magából, ma is érvényesíti és érvényre is kell, hogy juttassa. Ha valaha, akkor ma szükség van az egybefonódó láncszemekre, az egymásra rátaláló mecsekerekre. Ez az érdekes kettősség kell, hogy érvényesüljön ma is a jász nép összetartani, alkotni, gyarapodni akaró lelkületében: érvényesíteni a belülváló élet szavát a külső élet sérelme nélkül. Ebben lesz ferences vonása egészen kiütőzővé. Hiszen a Csanádi Lukácsok, Gyöngyösi Mihályok, Horthi Mátyások erre nevelték rá a jász népet: tegy több jót, alakíts szőbb életet. Nem a tagadó aszkétizmus szellemében, hanem az erő, a szépség, a többlet hangsúlyozásával. Így találkozik, fut össze a jász nép szellemének útja a Sziénai Bernardinok, Bonaventurák szellemi és lelki kultúrájával. Így találkozik a jász tegnap az épülő Mával és a még ígértesebb Holnappal. Mert nem a hiány, az árnyék kiűrtása a fontos a ferences léleknél. Teremtünk kell több fényt, s akkor eltűnik az árnyék. Mindezt pedig olyan megoldásban, hogy sem a jó ne tartsa valami rendkívülinek tetteit, sem a rossz ne lássa a jó ördögi tetteit. Ez a derűs középút s az emberlelket emberi mérték szerint vizsgáló és ítélő evangéliumos lélek: ez az, amit a jász lélek önmagából a ferencesekkel való érintkezésében kitermelt, helyesebben erőteljesebben kiszínezett. De nemcsak egyéni világban érvényesítette ezt a vonást, hanem társadalomalkító erővé, jellegzetes jász lelki alkattá nevelődött, így ki ez a kifelé derűs, befelé öntudatos kettősség a ferences nevelők kezében.

Ebből az út már a Naphimnusz felé szabadon táru. Így jár a jász lelkiesség Szent Ferenc örökijű és modern, vigasztal, dalos útján. És még önmagában valósítja meg az Evangélium biztató öntudatát: „Az Isten országa bennetek vagy”, elébe táru a John Masfield-megénekelte életirány (A keresők, Szabó Lőrinc ford.)

„Csak az út a miénk, meg a hajnal, nap, szél, eső, hortú és csillagok, álom, s az út, mely egyre vár...”

Egyéni frizuráját

GYULA

hölgyfodrásznál

készítéssel

Apponyi-tér 31. sz.

ÉLES SZEMMEL

Jászöldünk

nemcsak a Lehel kürtjéről nevezetes, hanem egy olyan dolgról is, ami nem válik a dicsőségünkre: Itt van hazánk egyik legtüdővesesebb területe is. Miben kereshetnénk az okát? Az általános szegénységben semmi esetre sem, hiszen a Vrhovina nem itt terül el. Kereshetjük okát az éghajlatunkban, mely szélsőséges évi $-60-65\text{ C}^\circ$ különbséget rejt magában. Ezenkívül nem utolsó helyen a szörnű porban, mely májustól októberig befedve tartja az eget. Ez ellen a por ellen felvenni a harcot elsőrendű kötelességünk. A jász faluk s városok artzsi kutakkal bőven el vannak látva. Vízhiány nincsen. Az öntözési költségek elenyésző hányadai lennének a községek által fizetett betegápolási díjaknak.

Tiszaföldvár, mely szintén homokos területen fekszik, zseniálisan megoldotta az öntözés kérdését: Magtermelési szerződést kötöttek az egyik céggel. Az utcákra cinnist, kalendulát, s egyéb könnyen termelhető virágokat ültettek sávokban. A magtermelési bevételekből nemcsak az öntözés kiadásait fedezték fölénnyesen, hanem a bevásárolt lajtok árát is biztosan törleszteti tudják. Nem hiszem, hogy a jászberényi Rákóczi, Kossuth, Hitler-úti lakosok, kik éjjel nappal porfelhőben ülnek, ne karolnák fel örömmel ezt a gondolatot, hiszen csak egy kis áldozatot követelne s a legnagyobb áldást: A tiszta levegőt hozná magával. Az érdekeltek dolgozzanak ez tizme megvalósulásáért.

Ugyancsak

egészségügyi probléma az ablak is, a szellőztetés is. A higiénia szabálya szerint az ablak világító felülete a helyiség alapterületének egy tizedének kell lennie. Ennek az előírásnak bizony édes-kevés jász ház felel meg. Az építések jövahagyó hatáságok bizony azt a hivatalos plajbászt jobban megnyomhatják s lelkiismeretesebben ellenőrizhetnék. Az ablak kiadásai bőven megtérülnek az egészségben.

De ezzel sem lenne a probléma megoldva, mert egy másik, egészségügyi rendőrség kellene, amely ezt az ablakokat ki is nyitattá. A talajvízes, tehéngánajjal felmáztolt padlathoz szobában tűrhetetlen doh és penészsag van, mert a szellőzés a lakásban teljesen hiányzik. Míg ezt meg nem szüntetik valahogyan, a kétes dicsőségünk a tüdőveszes csúcseljesítményben fennáll. Több fényt, levegőt — kevesebb becukott ablakot, — s még kevesebb tüdőveszést akarunk látni.

A fekete piac

ellen az illetékes szakminiszter a napokban nagy kijelentéseket tett. Ez ellen a harcot bejelentette, jól aláhúzva azokat a következményeket, melyek a fekete piac kultiválóra várnak. Csak helyeselni tudjuk a bejelentést. A helyesítés azonban nem elegendő, mert a harcot meg is kell harcolni. Nincs olyan zug külterületi utca, ahol kacsát, libát, vaját, tojást vásárolni ne lehetne. Pestről tömegesen járnak, nem is a piacra, hanem egyenesen a tanyákra bevásárolni. Az ár mellette, hiszen a fekete lánckereskedelem ügyis nyereséggel ad el mindent. Hazafias kötelessége mindenkinek ez ellen a harcot felvenni, mert ez pénzünket, vezetőinkbe vetett hitünket ássa alá. Ennek megakadályozása legokosabban keresztül vihető lenne a szükséges cikkek jobb hozzáférhetőségével. S állandó raktáron tartásával, bár belátjuk, hogy erre a háborús lehetőség csak gyér lehetőséget nyújt.

Hivatlan vendégek

zavarják éjszakáinkat. A sziréna felbúg, a kötelességet mindenki tudja — de sokan mégsem teljesítik. Semmi hadászati, vagy közlekedésileg fontos pont nincs a Jászágban, támadás itt nem valószínű, de nem is lehetetlen. Ha óvóhely nincs is minden házbán, az utcára ne menjen ki senki sem kíváncsisággal, mert ez a legveszélyesebb. A sebesülések legnagyobb százaléka a felelőtlenül csatangolóknak kerül ki. Minden magyar lélek érték, a fronton kint éppen úgy, mint benn. Órizzuk meg a rendet, hogy a rend megőrizhessen bennünket.

Porhintők

Úgy jártam és tévelyegtem
Vak szemmel előre, hátra.
A sok csillag közt csillagom
Fenn hiába kerestem a
Vesérlőt, de itt állok ma,
Mint ki végre, hogy ormot ért,
Im jól szíjjel látva...

Nem találtam övényt, utat,
Nagy ricsaj, zaj közepette
Mindenkinek más irányt vallott
Sázs pásztor, ez az ég, ki a
Nyáji mint apostol terelte
S maga is vakon észlelget,
Csak be nem ismerte...

Szász és ezer mestere volt
S úgy kellett előre törni
Mégis körülve az ég köré,
A porrág silány eszével:
Ma nincs kinek mit köszönnöm,
Úgy kellett az igaz útra
Magamtól rájónom...

Most letörtén monetelek
Előtem eseten, görbén, —
Kik nem rég még tündökölték
És elvették szemem fényét:
Ők voltak a rend, a törvény
Porhintők a hazug varázslók
Sáivem, vérem földjén...

Úgy jártam és tévelyegtem
Vak szemmel előre, hátra...
A sok csillag közt csillagom
Fenn hiába kerestem a
Vesérlőt, de itt állok ma,
Mint ki végre, hogy ormot ért,
Im jól szíjjel látva...

REPÁS JÁNOS

Buzát és rozst

v á s á r o l
F e c s k e
S á n d o r

Hombár
főbizományos

MALOM

KÖNYV

Somogyi Imre:

Kertmagyarország felé.

A mai világban talán furcsán hangzik a cím: Kertmagyarország felé. A mai háborús világban nem látszik időszerűnek. A könyv azonban a jövőbe néz. Nem lesz mindig háború. A béke éveiben pedig a külterjesen művelhető gabonaféléket olcsóbban lehet termelni a ritkább lakosságú tőkeerős államokban, mint nálunk. Az új agrárpolitika jóslata az, hogy a mezőgazdaságban kettős üzemi körben a tanya körül lévő néhány holdon — sok kézimunkát igénylő kertészkedés és állattenyésztés folyik. A külső üzemi körben a géppel művelhető növények termelését végzik.

Somogyi Imre főleg a belső üzemi kör fogalma alá eső terület művelésére ad gyakorlati tanácsot. Mondanivalóját főleg a haszongazdálkodás, az öntözés és a mocsárkihasználás köré csoportosítja.

A hasuragazdálkodás lényege a növény életlehetőségének meghosszabbítása üvegházak nélkül, oly módon, hogy a késő tavaszi és kora őszi fagyok idején nádból, gyékénből, zsupból font takaróval fedik be a növényeket. A nádból készült hasura elkészítése igen egyszerű és olcsó. Már annyira bevált, hogy terjedését a földművelésügyi minisztérium anyagilag is támogatja.

Kertgazdálkodáshoz a mi száraz éghajlatunk alatt öntözésre okvetlenül szükség van. Ahol megfelelő mennyiségű víz áll rendelkezésre, ott legnagyobb nehézség a víz kiemelése. Az író szerint a kisebb folyóvizeken alulcsapós lapátkerékkel, nagyobb folyókon pedig pontonokra szerelt vízkezeléssel lehet vezetni. Ha

Lehel Mozgó

KORSZERŰ
SZELLŐZTETŐ
BERENDEZÉSE
BIZTOSITJA

a kellemesen hűs
nézőteret!!!

ez az öntözési mód gyakorlatilag beváltak, az öntözést a mainál jóval olcsóbban lehet végezni.

Igen érdekes az a mód, ahogy Somogyi a mocsarak gazdasági értékét akarja kihasználni. Szerinte nem érdemes minden mocsarat lecsapolni, mert a párátadó vízfelszín csökkenése révén szárazabb lesz az Alföld éghajlata. A mocsarakat meg kell hagyni, mert ott terem a hasurához nélkülözhetetlen nád. A malária veszélyétől sem kell tartanunk, mert ha a mocsarak környékén elég sok kacsát tartunk, akkor a maláriát terjesztő szúnyog álcája nem tud megélni.

Itt kell rámutatnunk a könyv egyik tévedésére.

Az Alföld száraz éghajlatát nem a lecsapolás nagymértéke okozza, mint u. i. a szerző állítja, mert az eső mennyisége nem a párolgó felület nagyságától függ. Vannak tengeri szigetek is, ahol annyi eső sem hull, mint nálunk. Abban azonban igaz a lecsapolás, hogy a mocsarak, hogy nátermeléssel és kacsatenyésztéssel nagyobb hasznot tudunk elérni, mint lecsapolással s utána külterjes gazdálkodással.

A kertgazdálkodásról azonban nem elég csak beszélni, azt a gazdálkossal meg is kell tanítani. De hogyan? Ezzel kapcsolatban állapítja meg a könyv írója, hogy a mostani gazdasági szakoktatásunk nem helyes irányban halad. Aki a mezőgazdaságot irányítani akarják, nem ismerik a népet. Az arany- és ezüstkalászos gazdálkodhatnak önállóan. A föld az öregek kezén van, ők pedig nem hallgatnak a fiatalokra. Az író a levante intézményt tartja megfelelőnek arra, hogy a fiataloknak alkalmuk legyen az önálló gazdálkodásra. Faluvezetőnek értelmesebb népfőiskolás vagy aranykalászos gazdát kellene kiképezni. Ezek ismerik az otthoni viszonyokat és nem nézik le a parasztokat, mint ahogy sok magasabb társadalmi állású faluvezető megteszi. Mezőgazdaságunk átalítása nehéz munka lesz. Új célokért, új utakra kell lépünk az új, a becstelenebb, az igazabb felelősséggel, magyar és magyar között különbséget nem tevő közösségi Magyarország felé.

Érdekes, tanulságos könyv. Minden jász gazdának el kellene olvasnia.

Szórad Kálmán.

TERHES ŐSZI FÁK

Valaki mégis gondolt ránk!
Nézd a sok terhes kerti fát!
Kí raktá meg így gyümölcsöt,
Ennyi drága, jó ékserrel?
Kinek van, mondd, ennyi kincse,
Ennyi is, ennyi színe,
Hogy így pazarlón aggassa
A fákra, csak adja, adja
Ily bőszéggel, garmaddal?
Kí élhet ennyi jószággal
Valahol távol miötünk,
Edesíve nyarunk, őszünk?
Kí lehet az, ki így szerja
Kíméletlen, hogy nem óvja
Kincsét? S hogy el nem fogy végre!
S semmit, semmit nem kér érte!
Hajólj meg, ha nem is látod,
Van itt ügyis mi csodádnod!
Nem is kell, hogy Őt is lássad,
Eleg látni csak — a fát!...

REPÁS JÁNOS

FILM

Az Őrségváltás c. film hatalmas, a Dr. Kovács István-éhoz hasonló sikere arra mutat, hogy igaza van filméletünk egyik legfőbb irányítójának, amikor azt hangoztatja: „A magyar mult — és a magyar élet telve van érdekes magyar problémákkal, bátor kézzel ragadjuk meg azokat, igyekezzünk részt kérni abból a lélekformáló munkából, amelynek sikeres teljesítésétől a magyarság jövője függ!” Filmgyártásunk valóban fölfelé halad, s ha az irányítókkal együtt mi is megkérdezzük, hogy ma, a hangosfilm tizedik esztendejében hol tartunk, velük együtt mi is valljuk, hogy — korproblémákat felvető filmjeink körül heteken át folynak a közvéleménytisztító tollhareok, melyek mutatják, hogy a magyar film szellemi oldala a közérdeklődés homlokterébe került.

A Széchenyi filmpályázatra félévesen több pályamű érkezett be. Most forgatta le a Hunnia Nyíró József: „Emberek a havasokon” című grandiózus filmalkotását, a MIF Herczeg Ferenc nevét írja új produkciója zászlajára. Megvalósulás felé törtet az „Elsodort falu”. Zilahy legféltettebb tervéhez nyul: jön a „Valamit visz a víz”.

Oda jutottunk, hogy vannak filmjeink, melyeket kiváló költők írnak, tehetséges rendezők rendeznek, nagyszerű színészek játszanak, vagyis minden előfeltétele meg van annak, hogy a magyar hangosfilm az első tíz esztendő tüspróbiái után a magyar szellemiség legdicsőségesebb zászlótartójává küzdje fel magát.

SPORT

Lassan-lassan átmegegy már a köztudatba az a mondat, amely nemrég és azóta is falragaszokon ötlük szemünkbe: A Sport Honvédelem. Valami köze mindenre van ennek a mondatnak is abban, hogy a már hírhedt jász-közöny kezd felengedni ezen a téren is, mert a legnagyobb tömegeket mozgató sport, a labdarúgás előtt úgyszólván már minden jász közég feltárta kapuit és az egymás közt tartott mérkőzésekkel bekapcsolódtak ezáltal máris a magyar sport vérkeringésébe.

Itt van azonban az atletika, amely még nem találta meg az utat a széles jász rétegek felé. Jászapáti és Jászberény mondhatja csak el magáról, hogy letette már az alapkövét ennek a sportágnak az épületéhez, éppen a legutóbbi hetekben, mikor a Leventék Országos Atletikai Bajnokságain egyformán szép sikerrel szerepeltek atlétáikkal. Pedig ez az a sportág, amely a legkisebb faluban, legegyszerűbb körülmények között is sikerrel üzhető, mert pl. futó és ugrószámokhoz csak fel kell mérni akármely szabad területet. A leventefoglalkozás pedig módot nyújt házi versenyek rendezésére, ahol néha egészen kiváló tehetségek tűnnek fel. Mert nem igaz az az állítás, hogy nem jászoknak való a sport! Ellenkezőleg — jó sportanyag a jász ifjúság, érdemes vele foglalkozni! Itt van pl. az apáti Magyar István, vagy a berényi Mészáros és a 4×100-as váltóstafféta szép eredménye az országos döntőben. Még szebben szerepelt a két/egyesület atlétacsapata az I. hadtest versenyén, amelyen huszonkét egyesület közül Berény a harmadik, Apáti a hatodik helyen végzett. Ennek a sikeres szereplésnek köszönhető, hogy a két csapat egész sor pesti és környéki egyesületközi mérkőzésre kapott ajánlatot. Legkomolyabbnak azonban az a hó végén Jászberényben sorra kerülő „Lehel-kürtje vándordíjért” folyó öt város közdelme igérkezik, amelyen Csepel, Jászapáti, Pestszenterzseb, Szolnok és az alapító Jászberény vesz részt. Ez a dekalion számokból álló verseny évenként ismétlődik és mindig más városban!

Tehát évekre biztosítva van a jászág atletikai kapcsolata olyan

városokkal, ahol az atletika máris komoly eredményeket mutat hat fel!

A jászberényi Lehel T. K., a L. E.-tel karöltve azonban mindent elkövet, hogy minél több versennyel biztosítsa a fentiek mellett is a tehetséges jász ifjak versenyzési lehetőségeit. A Jászág fiataljai a leventeintézmény keretein belül csatlakozzanak ehhez a nagyszabású munkatervhez, mert 1943. tavaszára tervbevéttük egy Jászbajnokság rendezését, amelyre az egész Jászág tehetséges atlétáit szeretnénk seregszemlére hívni, hogy megmutassuk a sportvilágnak, hogy a Jászág az atletika sportterképén sem üres folt többé és hogy a jászifjúság nemcsak a harctéren, hanem annak előiskolájában, a sportban is megállja a helyét.

Timár József

a jászberényi lev. a. l. vezetője.

ASSZONYOKNAK...

Minden idénynek megvan a maga munkája; minden hónapban gondoskodik a természet arról, hogy szorgalmas háziasszonyok kamráiban gyarapodjon a télire ellett ételmiszerek száma. Receptjeink elkészítése fáradságos ugyan, de az a fontos, hogy a mai viszonyok között is elkészíthető.

Gyöngyösi konzerv

1 és fél kilo petrezselyem gyökér, 1 és negyed kilo sárga répa, fél kg zeller, fél kg zöldpaprika, fél kg karalábé, fél kg paradicsom (aki szereti, teher bele 10 dgr hagymát is). Hűsáradálon — miután megtisztítottuk és megmostuk — ledarálni, 1 kg sóval összekeverni és 12 óra múlva jó szorosan üvegbe rakni, lekötni és betenni a kamrába.

Piros paprika konzerv

1 kilo ledarált piros paprikához 20 dgr sót veszünk, összekeverjük és ugyan úgy járunk el vele, mint a zöldeges konzervvel. Minden arra való ételbe 1 kanállal teszünk. Ajánlom legalább 3-4 kilóból készíteni. Minden levesnek, paprikásnak — általában, ami hagymával készül, kitűnő friss ízt ad és vitamindús. Most ősszel árulják a piacon a már kimagyall húsos piros paprikát.

Szilva eltevése gombóchoz

A szilvát megmossuk és leszárítjuk, vágva kimagyaljuk, szorosan üvegbe rakjuk. Kis szálcsill teszünk a tetejére, jól lekötjük és a forrástól kezdve 30 percig gőzöljük.

Szilva gőzölve

Szép, hámvas szilvát megmossa üvegbe rakjuk, felöntjük hideg vízzel — kicsi szálcsill a tetejére — lekötve

20-25 percig gőzöljük. Ha van egy kis cukorunk, azt is tehetünk minden üvegbe. 3 decis üvegbe 6-8 kockát számolva.

Sóska

A sósát megtisztítjuk, több vízben jól megmossuk, azután kicsavarjuk és láblán apróra vágjuk. Üvegekbe rakjuk, jól szorosan lenyomkodva, lekötjük hóllyagpapírral és így főzzük ki gőzben kb. 1 óra hosszán. De lehet úgy is, hogy két nap egymás után fél óráig a forrástól számítva.

Aszaljunk körtét, almát, szilvát

A magházat távolítsuk el, vágjuk a héjával együtt vékony szeletekre, tegyük ki a napra és néha forgassuk meg, 3-4 nap alatt már zörgős. Akkor tűllzacskóba tesszük, száraz, szellős helyen felakasztjuk. Télen kitűnő csopót főzhetünk belőle. A szilvát magostul aszaljuk, de siessünk, használjuk ki a jó meleg napsütést.

Hasznos tudni

hogy a vadkacsát áztassuk be tollastól együtt hideg vízbe és hagyjuk a vízben reggelig. A belső részeit távolítsuk el. Reggel megtisztítjuk, szárazon jól megtűzdelve megsütjük, de előbb pároljuk legalább egy órát. Pörköltnek is finom. Az áztatás porhanyóvá teszi és elveszi a vad ízét — ami miatt sokan nem szeretik.

Szilvás lepény

Fél liter szilvből, 2 dkg élesztőből, 4 deci tej, darabka vaj és 1 tojásból, 1 evőkanál cukorral és késhegynyi sóval tészta verünk, langyos helyen készítjük. Szilvát kettévágjuk, magjától eltávolítjuk és sahas cukrot bőven készítünk. Ha a tészta megkelet, lepényre sodorjuk, kikent tepsibe tesszük, kitérjük szilvával, jól megszórjuk sahas cukorral és mérsékelt tűznél megsütjük. A szilvának a vágott fele legyen felül!

Vetőmagcsávázás

a termés biztosítása!

Csávázzon

Porzollal

vagy

Arzopáccal

K a p h a t ó:

Jánváry Endre

GYÓGYSZERTÁRÁBAN
JÁSZBERÉNY

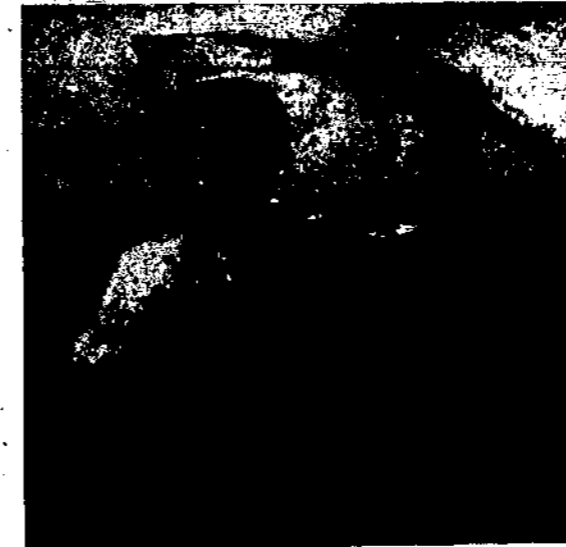
(Nagy-Kőhid mellett.)

b. Simon Ferenc:
Kápolna (Nagyszőlőse)

Gy. Riba János: Fialat leány
(tanulmányfej)

Járdán József:
Éles a kasza

Benke László: Templomfreskó:
Szent István a magyar szentekkel
(Felsőzsolca)

Magyar a művészetért

Magyar

A M. N. MUSEUM
MŰV. AP. OSZTÁLYA

Jászvári folyóirat

Geza Arpad: Magyar sors 1942-ben

11. évfolyam 10. szám

Ára: 80 HUF

1942. október hó 15.

Ószi felhők. Cs. Kiss Ferenc

b. Simon Ferenc:
Hegyek-völgyek.

Rácz Kálmán: Balatonvilágos.
(A főváros tulajdona)

Ca. Kiss Ferenc: Hetivásár.

Ugar

SZERKESZTETTE: IFJ. † FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 33546.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

A magyar nemesség s a jászok a történelem-tudomány tükrében

Írta: Kecskeméthy Pethes László dr.

I.

„Az ősi juss körül“ felvetett kérdés nyomán az „Új Magyarország“ és egyéb napilapok hasábjain sok szó esett a magyar nemességről, mint a régi középosztályról — sokszor szembeállítva azt a parasztság és a polgárság társadalmával. A több mint két hónapig tartott ankét során nagyon sok oldalról tárgyalták ezt a viszonyt. A leglényegesebb oldalát — a faji kérdésben rejlt — azonban a hozzászólók egyike sem érintette. Pedig tisztára faji kérdés az egész. — Ma pedig, amidőn kifejezetten a „faji“ társadalom korszakát éljük, — érdemes ezzel is foglalkozni.

Minden gimnáziumot végzett ifjú tudja, hogy pl. a mai francia és a spanyol nemzet a nyelvben már ellátinosodott keltafajú gallok, illetve iberek és a népvándorlás során őket leigázó germánfajú frankok, illetve nyugati gótok; avagy pl. az olasz nemzet a latinfajú régi rómaiak és az őket leigázó germánfajú herulok, keletigótok és longobardok (délen pedig a normannok) keveredéséből alakult ki, — ahol a leigázott népek a hódítók jobbággyai lettek. Azt azonban már — sajnos — kevésbé tudják, hogy a mai magyar nemzet is két nép keveredéséből keletkezett. E keveredés Kr. e. 500 évvel még az ázsiai őshazában az Irtiez, Izim és Tobol medencéjében kezdődött, midőn a nyugati türk fajú ogur nép harcias nyugatra vonulása közben beleütközött az ugyancsak az „aranyrassz“-hoz, a nagy turáni népcsaláddhoz tartozó, — tehát végcredményben rokon finnugor fajú népek legkeletibb törzsébe — a mánsai-ek és az uhanti-ak (oroszul: vogulok és osztyákok) testvérnépébe, amelyet Róman Bálint „mánsai-eri“-nek nevez (s ezeket uralma alá hajtotta s szolgáivá tette.)

E leigázott finnugor törzs azonban, „művelt“ nyugateurópai értelemben véve nem vált jobbággyá. Békében továbbra is halásztak, vadásztak, tenyész-

tették és legeltették a töméntelen állatot. Kösülök kerültek ki a nyereg-, szíj-, íjj-gyártók, kengyel- és patkó-kovácsok, a fapaloták és sátrak készítői. Háborúban csak mint segédszolgálatot teljesítők vettek részt, miközben az uralkodó nép — az ogurtürk elem — harcolt, csatázott és vérzett. Jobbággyá csak itt mai hazánkban a — XI. század óta fokozatosan átvevett és bevezetett — „művelt“ nyugati intézmények következtében lettek.

Az ázsiai őshazában évszázadokon át éltek a legbékésebb harmóniában ez ogurtürk és finnugor törzsek együtt. Az őshazából is, — ahol már szűk lett a határ, mert nagyon elszaporodtak, — együtt jöttek le 461-ben délnyugatra új honkeresésük során az Alsóvolga, Don, Azovtenger és a Kaukázus északi vidékére. Ez Onoguria európai első hazánk! Itt honfoglaló őseink neve még a török „onogur“ (on törökül — tíz, tehát tíz-ogur törzs.) Ebből származik az árja — (indogermán) fajú összes európai nyelvben a nevünk: ungar, hungarus, ungheri, hongrois, ungar, venger, vengerec, uher, ugar stb. A byzanci íróknál turk, vagy türk és ungroi is; az arab íróknál pedig már akkor is madzsar.

Onoguriából Lebédiába (Dontövmagyarországba, második európai hazánkba) való átköltözésük alkalmával szakadt ki „onogur“ nemzetünk-ből három törzs, — kb. 679-ben — amely más türk törzsszel egyesülve a Káma és Fehérvolga — Ak-Itil (oroszul Bjelaja) vidékére vonult és mint: „besogur“, „besgur“ (bes törökül öt — öt-törzs) nemzet alakította meg Julianus barát Nagymagyarországot. E besgurok késő ivadékai, mint beskirok, baskirok ugyanazon a helyen ma is élnek s számuk 3.300.000. (Még Mátyás nagykirályunk is haza akarta telepíteni őket Duna-Tisza közti birodalmába!) Őseink neve a szétszakadás után jedisgur, jetiogur (jedi, jeti törökül 7.), váltakozva a hetumoger (hétmagyar) elnevezéssel.

Őseink az ogurtürk Kazárbirodalom törzsszövetségében való részvételre (680-tól 890-ig) Lebédiában való tartózkodása, a kazároknak a keleti ogurtürk fajú úzokkal, kunokkal a besenyők ellen való szövetekezése, a besenyőknek a Kazárbirodalom ellen 885–890 táján intézett támadása, őseinknek e támadás elől való „kitérése”, a 3 kabar (lázadó kazár) Aba, Bors és Orósúr nemzetségnek, mint nyolcadik törzsenek hozzájuk való csatlakozása, Atelkuzuban (Ethelköz) való rövid honalapítása már inkább köztudomású az iskolázott nagyközönség előtt. A 895. év őszen kezdődött honfoglalás története pedig már mindenki előtt ismeretes.

Ismeretes a vérszerződés is, melynek egyik rendelkezése, hogy amit közösen foglalnak el, — azt közösen osztják fel az egyes törzsek, nemzetségek (hadak) közt. Az ősi foglalt birtokokat azonban a nemzetségek századokon át osztatlanul birtokolták és a XIII. és XIV. században, amidőn az egyes családok közt felosztották, — azok továbbra is csak haszonélvezői lettek annak és a birtokot elidegeníteni csak az egész nemzetség hozzájárulásával volt szabad. Magszakadás esetén pedig a birtok visszaszállt a nemzetségre. Ebben a nemzeti örökösödési jogban gyökerezett az ősiség.

A hazátkereső, honfoglaló ogurtürk fajú magyarságnak, a 8 törzsenek (tribus) a 108 nemzetségnek, nemnek (genus) ez röviden az őstörténelme. Kisérő jelensége Álmos és Árpád vezér-törzsenek a „megyer” — „magyar”-nak előtérbennyomulása a törzs nevének az egész nemzet nevéként való használata. (Hasonló eset Capét Hugo: „Francia” hercege után a francia nép elnevezése.)

A 2 fajból álló magyarság a Kr. e. 500-tól kezdve Szt. István királyunkig eltelt 1500 év alatt még csak nyelvileg sem olvadt egybe. Bírborban született Konstantinos biznaci császár írja a X. század közepén, hogy a magyarok két nyelven beszélnek. Sőt még Szt. István király is 2 nyelven beszélt. A „nem”-hez tartozóknak, a „nemes”-eknek a nyelve is így a hivatalos, a katonai s az üzleti nyelv is az ogurtürk volt. A szolgálak nyelve: a mánsi-uhanti (mánsi-eri) nyelv.

Jött azonban Szt. István király alatt a kereszténység felvétele s ezzel a latin nyelvnek mind egyházi, mind állami, hivatalos nyelv gyanánt való bevezetése. Nem telt bele 100-150 év s a honfoglalást végrehajtó onogur-magyar „nemesség” ősi nyelvét elfeledte s a latinnal cserélte fel. Analog eset legközvetlenebb testvérnemzetünk az ogurbolgárok nyelvének elszlávosodása, amidőn Boris kánjuk (853–888) a kereszténység bevezetésével (Kyril és Method) a már előbb keresztény szláv fajú jobbágyság nyelvét vette meg államnyelvnek s az ogurbolgár nyelv használatát eltiltotta.)

Hogy a „szolgálak”, a későbbi jobbágyságok milyen nyelven beszéltek, ezzel senki sem törődött s azok megtartották továbbra is mánsi-uhanti nyelvüket, csakúgy mint a későbbi tót, oláh, rác stb. jobbágyságok is a maguk nyelvét. E mánsi-uhanti nyelvet, amely természetesen óriási fejlődésen ment át, nevezzük ma magyar nyelvnek. Természetesen azonban, hogy a régi ogurtürk nyelvből is sok szó maradt ezért fenn és különösen a családi, a gazdasági életnek és a magasabb műveltségnek

ogurtürk alapszavai még a honfoglalás előtt átmentek a mánsi-uhani nyelvbe, — s így mai napig fennmaradtak. (Pl. atya, anya, iker, ócs, kelengye, gyűlés, sereg, tömény, vezér, bátor, gyáva, kantár, kengyel, harang, béke, törvény, or, bilincs, bakó, barom, bér, kopó, tör, turul, keselyű, ölyv, tűzok, gödény, csikó, bika, ökör, ünő, búza, árpa, tarló, eke, arat, gyümölcs, alma, körte, sátor, karó, kapu, szék, bölcső, kút, kancsó, balta, szám, idő, dél, szél, búvöl, igéz stb. stb.) Az ogurtürk fajú magyar nemesség pedig azután ép tanulékonyágánál fogva megtanulta a hivatalos latin nyelv mellett jobbágysági nyelvét is, csakúgy mint megtanulták e nyelvet a keleti (oguz) türk fajú székelyek (avarok) és az 1063-tól 1243-ig betelepített ugyancsak oguz fajú besenyők, úzok és jászok is — 100–150 év alatt elhagyván ősi nyelvüket (melynek emlékét azonban a „Kunmiatyánk” napjainkig őrzi.)

*

A székelyek egy részéről a mai történelemtudomány már kétséget kizárólag megállapította, hogy a régi keleti (oguz) türk fajú avarok leszármazói, akik a honfoglaláskor, mintegy 9-ik törzsa, — önként csatlakoztak honfoglaló őseinkhez. Másik részüket pedig Szt. László királyunk országa dunántúli, dunáninneni s Duna-Tisza közti részéről határőrökül telepítette jelenlegi hazájukba.

A besenyő, úz (gúz-oguz) és kun népek pedig szintén mind a nagy keleti (oguz) türk faj tagjai, akik 885-től kezdve egymást úzve, Lebédiától nyomon követték a magyarságot és 1068-tól kezdve bebecsaptak hazánkba. Ezt meggátlandó egy részüket 1091-ben Szent László, másik részüket 1123-ban II. István, míg a mongolok elől menekülő „fehér”-kunok összességét 1239-ben IV. Béla király telepítette be, illetve utóbbiakat 1243-ban telepítette vissza az országba. Ezek ivadéka a későbbi jászok, nagy- és kiskunok.

S mily érdekes, hogy e tiszta ogurtürk fajú székelyek és jászok — bár nyelvüket a mai magyar nyelvvel felcserélték, — ősi törzsszervezetüket, társadalmi s gazdasági berendezkedésüket egész 1848-ig, sőt 1877-ig itt a magyar Hazában fenntartották. Királybíró, illetve kapitánynak nevezett tisztviselőik igazgatása mellett szállásaikon, „szék”-ekben, illetve „kerület”-ekben közvetlen a nádorispán (a jászok főkapitánya s főbírája) fennhatósága alatt — régi, eredeti jogszokásaik szerint — éltek. Összességükben nemesi előjogokat élveztek, jobbágyság közöttük soha nem volt, mint ahogy szolgálakat sem hoztak magukkal! Kapott birtokaik után — a magyar nemesekhez hasonlóan — nyomorult pénzdótot ők sem fizettek, mert ennél sokkal értékesebb: véradóval tartoztak a királynak, de ennek mindenkor derekasan meg is feleltek és a mohácsi vészig nagyban is emelték a királyi had erejét, — hiaz „háború esetén minden székely és jászok e ipso katoná volt.” (Az 1278-i morvamezei az 1456-i nándorfehérvári és az első világháború limanovai győzelme az ő érdemük.)

S bár legnagyobb részük ma egyszerű földműves és kisgazda sorban él, mégis óriási a különbség közöttük és a volt jobbágyságok hasonló földműves és polgári — de finnugor fajú — társadalmi osztálya között. Eklatánsan bizonyítja ez a fajnak roppant nagy átütő erejét és örökletes voltát.)

(Folyt. köv.)

Esperesi látogatás a partizánok között

Irta: Erős István tart. tábori lelkész Jászdózsza

Az erdő már felöltötte tavaszi pompáját, lombja testén a vasútvonal hosszú száz kilométereken kigyózott és néma volt. Madár-ésicsérgés helyett nehéz gránátok robbantak időnként, búsan kattogott egy-egy géppuska, mintha csak csaholó ebet akarna elriasztani. Annál zajosabb volt az elmúlt éjjel. Hős honvédek partizán támadást vetettek vissza, most csak a tábori-őrsök figyelnek föld-félszékben, a többi mosakodik, a sebessültek sóhajtanak, a telefon egyhangúan adja a rejtjeles parancsokat.

Páter! gyere csak — kiált felém az ezredsegédtiszt! Esperesi látogatásod lesz. Jó mulatást, kiskomám! Az éjjel se aludtál, most a nagyfőnök a nyakadon, s azzal mosolyogva magamra hagyott.

A papi életben általában nem igen kívánatos az esperesi látogatás, mert a „püspök” szeme mindig talál valami pótolni valót.

Vezetőlelkészem látogatásának mégis örültem, noha aggódtam, hogy a partizánok néhány szertecsomagot küldenek át hozzánk, és ezek az acélbábuk könnyen másvilágra küldhetik partizán egyházmegyém területén az ellenőrző esperest.

Megérkezett. Jelentést teszek. Ezredünk vasútbiztosítást ad. Előrelátásról, jobbról és balról ellenség, csak a vasútvonal a mienk, mit a partizánok éjjel többször is felrobbantanak, de reggelre kiváló német vasútépítők azonnal rendbehozzák. Katona híveim tábori-őrsökben vannak, őrhelyeiket vonaton keresem fel. Látni akarom, mondja az esperesem.

Gránátölcéses földeken kúszunk az első tábori-őrsökhöz. Néha egy-egy lövedék süvít el fejük mellett, valamelyik partizán megfigyelő a fák tetejéről küldötte felék. Honvédeinknek jól esik a látogatás, elmondják élményeiket, különösen Szt. Antal napján volt a legkeményebb harc és végül mind az otthonáról beszél.

Másnap páncélvonattal folytatjuk a látogatást észak felé. Két biztosító kocsi szalad a mozdony előtt, ha talán alá van aknázva a sín, inkább ezek repüljenek a

levegőbe, mint a drága mozdony.

Majd 40 ember 6 lóhoz címzett vagon, melynek tetején géppuska, benne egy nehézpuska és megérsített raj. Ebbe szálltunk be mi is. Végül nyitott kocsi, melyen légvédelmi ágyú volt lőszerrel és kezelő legénységgel. D. e. 10 órakor indulunk. Óvatosan halad előre vonatunk. 2–3 km-kint megállunk. Tábori-őrsök legénységét oktatást kap, lelküknek jól esik az erkölcsi oktatás. Itt oly buzgón tudnak hinni, imádkozni és gyönni. A közelgő veszély megtanít mindenkit imádkozni.

Sok apró tábori-őrs után nagy város alá értünk s mialatt lőszerrel vételeztek fel, addig megebédeltünk. Legénység és a tisztiek ugyanazt eszik. De nemcsak ebben van megértés, egyenlő elbánás, hanem a kitünő tisztjeinket valósággal bálványozza a legénység. Vezetőlelkészem kíséretében volt egy úr, aki ellenkező hiten volt, mint előljáró parancsnokom. Állandóan bosszantott, hogy nincsenek is partizánok, mert nem lehet őket látni, meg nem is támadták meg vonatunkat. Sohasem kívántam senki kárát, de akkor kívántam egy kis partizán csapatát.

Nemsokáig váratott magára a támadás. Visszajövet az úgynevezett „halálkanyarban” lőszeres ládák tetején ülünk, amikor halom, hogy mozdonyunk melléértjén pattognak a lövedékek, szólnak a géppisztolyok, pokoli zajjal robbannak mellettünk az aknagránátok, sötét füstfelhők. Piszkos sártömeg csapódik fel a vasútarokból, millió apró falevél kavargó a levegőben, jajgatnak a süvítő bombák, megtámadtak bennünket, még a fák tetejéről is lőnek ránk.

Most már nem kétséges, hogy vannak partizánok.

Mi sem hagyjuk válass nélkül. A vagon tetejéről a géppuska szórja halálos lövéseit, benn a kocsiiban a nehéz és kézipuskák fülsiketítő zaja, a géppágyú is ütemesen dobálja páncélgránátjait.

„Fedezz!” — kiáltom az egyik honvédre, aki egész testével kiállt a vonatkocsi ajtajában és úgy adta a sortűzet. Épen jókor, mert a következő pillanatban

ellenesleges gránát ugatva süvített át a mindkétoldalt kinyitott kocsiakon. Ha ez beletalált volna a lőszeresládák tömkelegébe, még a tökéletes bánat felindítására se lett volna időnk. Már húsz perce tart az ütközet s vonatunk lassan átsiklik a halálkanyaron.

Megérkezünk a szolnoki árká-szainkhoz, akik már rajvonalba fejlődtek és megindultak a támadás elhárítására. Velünk szemben egy német ellenvonat állott a másik sín páron. Vezetőjük arra kér, hogy a halálkanyaron kísérjük át szerelvényét.

Megvitatjuk a helyzetet. Enyém a döntés. A német szerelvénynek tűztámogatást adunk. Kiadom a parancsot a hadapródörmszertnek: „tüzet nyiss!”

Ismét kezdődik a haláltánc. Az ellenvonat teljes gözzel átrohan a halálkanyaron tűztámogatásunk védelme alatt, s tüzgépeink tovább pásztázzák a környéket. Alkony száll a vidékre, amikor korra megérkezünk ezredparancsnokágunk állomására.

Esperesem tovább megy és én tisztelgek előtte.

„Ezt jól csináltad, Pista!” — mondotta búcsúzául.

A vonat tovaindult és én jó anyámra hazagondoltam.

Halászkok

A bokrok már vérvörös, sárgák, Őz van és a Zagyva partján Őreg halászkok búsulnak Magok és tűzhelyök sorsán. — Nincs hal, se csuka, se potyka, Kijötte mind a répalé... Egész nap húzzák a hálót, De nem akad rák se belé...

Űres, halatlan a Zagyva, Kipusztult apraja, nagyja... Pedig úgy nyüzsgött valaha. Csuka, harcsa, keszeg, potyka: Zeák számba fogták, nem mint ma. Bűdös volt a környék tőle. Hemperegtek az iszapban... Jó volna egyis — belőle!...

De azért csak ülnék, várnak, Sütköznek a jó halászkok, Söhajtozva, mint Szent Péter, Kémlelve a vízvilágot... És ha olykor mégis akad — Egy irmagért maradt potyka: Összefutnak, úgy csodálják — S hetekig mesélnék róla...

RÉPÁS JÁNOS

ÍGY KEZDŐDÖTT A TEMPLOMÉPÍTÉS JÁSZDÓZSÁN . . .

Irta: Révfy Lajos jászdózsai igazgató-tanító

Régi, megsárgult lapú feljegyzéseket lapozgatok, s lassan-lassan olvasom, hogyan fogtak hozzá egyik jász községünkben — majdnem kétszáz éve — az új templom építéséhez. Úgy érzem, hogy ez a néhány sor írás kaput nyit a régi jász világba. Lépjünk be hát rajta, s nézzünk kissé körül; a látvány megéri a fáradságot.

„Anno 1776. die 13-X-bris. Occasione concursus Senatorialis Jász Dózsensis conclusum est. Mai Napon a midőn némely köz Jónak folytatására számossan össze gyűltünk volna, Horváth Ferencz T. plébános Urunk hozzánk jöven a végett, hogy mivel ugys a Templomunk annyira ell rongyosodott volna, hogy annak építését tovább húzni s halasztani éppen nem lehetne, magunk szándékját végül képpen adnánk ki az iránt elsőbbit is: hogy akarjuk e a Templomunkat ex fundamento építeni, vagy csak a mostani régi Templomunkat ujjítani? Másodsor: kivánnánk e az ujjonad építendő Templomunkat e mostani helyiről más jobb, alkalmatosabb helyre tenni? Melly, előnkbe adott 2 rendbeli okokatt közöttünk elegendő képpen concertálván, s edszersmind megfontolván, azt, hogy Istennek segedelimbül ha új Templomot építetünk, az sokkal jobb, és állandóbb leszén, mint sem a tódozott, fódózott épület. Az mosteni Templomunknak helyét is jóll meg vizsgálván, leg inkább az új Templomunk fundamentumának igen alkalmatlannak általunk itiltetik a végett, hogy a Sir ásás végett ott semmi ép föld nem tanálatván, ide járul az is, hogy igen lapossas és morcosos helyen vagyon. Melyre nézve az új Templomunk helyének leg jobbnak itillyük azon helyet, a holl most fekszik a Cántor és harangozó háza. Mind ezek fölött ezen 2 rendbeli okokatt az alább irt mód szerint magunk között votumra vévén, edgyes akarattal edgyen kívül abban meg edgyeztünk, hogy új Templomot építessünk és az mostani Cántor és Harangozó Háza helyére tétessen. Praesentibus nobis Stephanus Draposs Jud. Ord. annuens. Josephus Táborny annuens. Joannes Gulyás annuens. Stephanus Nagy annuens. Paulus Békésy annuens. Joannes Bollók annuens. Stephanus Juhász contradicens. Mihael Gyurko annuens. Stephanus Kias annuens. Joannes Szikszay annuens. Convocati Incola: Martinus Kovács annuens. Stephanus Zaiday annuens. Sen. Stephanus Tury annuens. Per me Jur. Notarium Joannem Bene. M. P.

„Tekintetes Consiliarius és Lucumtis Fő Kapitány Ur. Nekünk drága jó kegyes Urunk! Már ezelőtt is Tettes Consiliarius és Locumtis fő Kapitány Urunk tapasztalni méltóztatott azt, hogy Isten segedelimbül új Templomot szándékozunk építeni a végett: hogy a mostani Templomunk mind az tódozott-s darabonkint épített falyákk erőtlenségére nézve, s mind pediglen az rongyos teteire tekintve annyira jutott, hogy építését tovább halasztani nem lehetne. Kintelenitettünk Tettes Consiliarius Urunknál az új Templomunknak

építése iránt alázatos instancziával alkalmatlankodnunk: S azért is mind a kómüves s mind pedig az ács munkájáruul való Delineatitot, az hozzá járuló költségekk Sptificatiojával együtt ide bezárva alázatosan bemutatjuk. E béli új Templomunknak építésére pedig jól lehet többet 2700 Rh. frt. mostanában nem mutathatunk, mind azon által bizván Tettes Consiliarius Urunkk hathatós Atyai közben vetésében, mely végett is alázatos szüvel könyörgünk, kegyes szüvel tekintvén ebbéli keresztény indulatunkat, esztendönkint, következő esztendőkben (miglen ezen Templomunk fel épülend) Helységünk Beneficialis Cassájából 500 Rh. frt. ezen Épületünkre ó Főlségétül megnyerni kegyessen méltóztatassék. Mely 500 Rh. frt. leendő meg adása végett ez előtt lévő 3. esztendőbeli számadásokban producalt Helység köteleseit meg vizsgálván, által láttuk, hogy ha csak nagyobb teher nem éri Helységünket, hét esztendeig minden esztendőben le tehet a Templomunkra 500 Rh. frtot ugys, hogy még marad is a Cassában. Mellyet ha ó Főlsége kegyessen meg engedni méltóztatik, tellyes reménységünk vagyon abban, hogy Isten kegyelmébül ezen el kezdendő Templomunk építésének tökéletes végire lépünk. Melybeli kegyes Atyai közben vetéséért Tettes Consiliarius Urunkk amidőn újlag alázatos szüvel esedeznők, Atyai kegyességében bezártok holtig élünk és vagyunk Tettes Cons. és Lottlis fő Kapitány Urunkk alázatos, engedelmes szolgálói: J. Dósa Helysége Tanácsa Lakosi. 1777 Die 15 Februy.

„Alább meg itt Privileg. Jász Dósa helysége Ord. Bírája és Tanácsa Vigore Prae sentium recognoscallyuk, hogy amidőn mai napon az ujjonad építendő Templomunk letétele iránt össze gyűltünk volna, össze kapcsolt edgyes akarattal e következő esztendőkben megegyeztünk: 1. Az hol a régi Templomunk vagyon, ugyan azon helyen kivánnuk az új Templomunkat is építetni. 2. Az új Templomot s mostani, régi Templomon keresztül akarjuk vitetni ugys, hogy a Sanctuariumja légyen Őrs felé, vagyis észak felé, a frondispiciumja pedig vagyis Tornya légyen Berény felé, vagyis Délnek. 3. Ugyanezért a régi épületet a Toronyal együtt el bontván, az új épületet a Sanctuariummal együtt meg hagyuk, hogy abban az Nép (még az új ell készül) sz. Misc szolgálatokra járhasson. Melybeli egységünkről kívántuk ezen Teatis levelünket kiadnunk. Szokott Helységünk élő Pecsétyivel meg erősítvén. Sig. Jász Dósa Die 3.7-bris. 1777.“ — Jelen volt 10 tanácsbeli. (Senator.)

Eme három határozat között — hogy Jász Dósa templomot épített — majdnem kilenc hó-

KOZMETIKA Egyéni modern arcápolás. Estélyi kikészítés (dekolletage). Vibráció és kézi arc massage. Tartós szemöldök és szempilla festés. Bőrfehérités. Ráncoz és mittenseres arcbőr eredményes kezelése. Depilálás. Szőkítés. Jutányos hérlattrendszer. Mértékelt árak. Kitérő kipróbált kozmetikai szerek. Szívos pártfogást kér: Jászberény, I. ker., **CSAPÓ GYULÁNÉ** Ústökös-utca 11. sz.

nap mult el. Feltűnő, hogy a harmadikban határozottan megváltoztatják az elsőben hozott tervet. Először kimondták, hogy a régi hely nem alkalmas az építkezésre, többek között a sírásások miatt is. Itt tudnunk kell, hogy mindenütt — így nálunk is — ezigdig a temetők rendszeresen a templom körül voltak. Időközben azonban legfelsőbb rendeltetűre a temetőket kivitték a községekből. — „A temető is már ezelőtt három héttel az Helységből kivitetett és körülárkoltatott.“, jelenti a Tanács a kerületi kapitányságnak, 1776. év végén.

Arra régi eleink nagyon vigyáztak, hogy ócsirk tetemei vizes földbe ne kerüljenek. Azért választották ki a község körülbelül legmagasabb helyét temetőnek. Ez az ok tehát elcseszt, hogy a régi hely mellett maradtak. Valószínű, hogy a kántor és harangozó ház elbontása, másik helyen újra felépítése bizony tetemes költség lett volna, amit nem akart vállalni az amugy is alaposan megterhelt község. Mert bizony ez nagy tehervállalás volt. 7667 Rh. forint! De azért kibírták. 1777. szeptember 29-én tették le az első alapkövet és öt év után — 1782-re készen volt.

Mai szüret, mai nép

Irta: Répás János

Neszür, 1942. október hava.

Valamikor, a háború előtti ferencjósokás jó időkben bizony más szüretetek voltak itt a berényi szőlőkben, a Neazúrben, meg a Kishegyen. Akkor még nem munka, nem robot volt a szüret, hanem vígság, multság, ünnep, mint egyes mithologiai-hetek a pogány időkben. De ez már olyan régen volt, ide s tova harminc éve, hogy ezekre a boldog időkre már csak úgy emlékszik a jász nép, mint az öregek a saját lakodalmaikra, hogy igaz sem volt talán.

Mesés idők voltak azok.

De jött a világháború, a nagy véráldozat, majd az ostoba és otromba forradalom, az új Mohács, és minden összeomlott a monarchiával és a jó néhai Ferenc József trónjával együtt, még az idő is! — Nem maradt semmi a multból, csak a gyász, a könny, a romok, a végzet, a sors, ami Trianonnal reánk szakadt.

És ami azután következett: az maga a pokol volt, amikor a parasztság a pipát a kútba dobálta, mert még dohányra se telt már, amelynek a kábultságából csak most kezd ébredeni, ami nemcsak kemény próbára tette, de ami már katasztrófális is volt...

Igy lett a szüretből munka és robot. Igy lett a dalos és boldog jász népből daltalan és letört nép. Még jó, hogy a hite, reménye megmaradt mégis, mert más minden véget ért itt a jó ferencjósokás időkkel együtt, multság, vígság, és minden ami rentábilis és egészséges élet volt, amik után még ma is siránkozik.

Micsoda boldog és vidám szüretetek voltak itt harminc évvel ezelőtt a Neazúrben meg a Kishegyen, amikre, mint gyermek, ma is emlékszem még. Egész nap szólt a muzsika, húzta a cigány, ropogtak a mordályok, daloltak, táncoltak, a multság-nak, a hejehujának se vége, se hossza nem volt. Az ürü, a „hosszúlé“ minden kunyhó előtt ott rotyogott a bográcban.

És ennek a boldog és szép békés életnek egy orgyilkos anarchista golyója 1914-ben borzalmasan és kegyetlenül véget vetett Sarajevóban. És ettől az időtől kezdve válságba jutott az egész élet. És most újra itt állunk a világ leggigászibb történelmi harcát víva egy újabb világháború kellőközépén. Így aztán nem csoda, hogy ilyen daltalan és csendes szüret folyik itt a Neszürben és a Kishegyen,

mert húsz év óta hiába írják a költők, írók a megújulás arany bulláját, mintahogy hiába írta ide s tova már száz évvel ezelőtt gróf Széchenyi István is, a Tisza-Duna mentén nem szívlelték meg akkor sem, mintahogy ma sem szívlelik meg, — az írást. És ebben a szívtelenségben rejlik a bajok legfőbb oka vagy rákfenéje...

Itt tudja és látja csak meg az ember, mik azok az okok és bajok, amik megbénították a parasztságot, és vele együtt az összes dolgozó társadalmi osztályokat békóba és nyögbe verték, és testileg, lelkileg elsorvasztották.

A háború előtti időkben az ember, ha elindult egy neszüri dűlön, estig sem jutott a végére, mert minden kunyhónál lefogták, etették, itatták, táncra perdítették. Ma akár mind a tizenkét dűlőt végig szentpéterkedheti, az ördög se invitálja és marasztalja. Néhány évvel ezelőtt a tisztviselők és a nyugdíjasok kunyhói előtt ugyan ott rotyogott még az ürü a bográcban, amikor a parasztság paprikás krumplin meg erős túrón, vagy jobb esetben szalonnán fanyalgott, de ma, mintha náluk is nagy-péntek volna! Ha delet harangoz a szőlőhegyen és abbagyják a munkát, robotot, bebújnak a kunyhóba, hogy ne lássák a parasztok, hogy mit esznek, hogy hozzájuk is beütött a — krach. De még aki teheti is, kit megkímélt a nagy krach és a válság, az is inkább otthon fogyasztja el az ürüt, nehogy meglássák, hogy neki még áll a világ, vagy — hogy neki még megy valahogy...

Még jó, hogy a hit és az öntudat megmaradt mindezeknek a harminc éves katasztrófális időknek a dacára is. Úgy látszik, hogy az ós paraszterő mégis erősebb volt, mint a nagy megpróbáltatások, amiket átélte a jász nép.

Valami végtelen józanság és komolyság lett itt urrá a jász népen. A nagy megpróbáltatások hősokeket szülnek még az egyszerű nép soraiban is, névtelen hőroszokat, titánokat, és így kialakul körülöttük egy egészséges és tudatos, történelmi népi lélek, amely népi léleknek aztán a Sinka Istvánok, Szabó Pálok, Veres Péterek és Sertő Kálmánok az apostolai, kütfői és kifejezői...

Küzdelem nélkül nincs boldogulás, aki valamit akar elérni, annak nagy erőfeszítést kell tennie, hogy biztos eredményt vagy diadalt érhesen el. És ezt a nagy erőfeszítést teszi most a jász nép is, de nem mindég ugyanazt tette-e az egész magyar

nép is egy évezreden át? A Tiborcok sorsa mindig nehéz sors volt — és a magyar nemzet mindig a Tiborcok közösségéből állt, és ma is abból áll. És

Kit sors, végzet csépel,
Miből merít erőt?
Istenből, magából,
S legyúr sorsot, időt.

És bizony nem egyszer csak az Isten és a küzdelem maradt meg a magyar nép számára — Mubi pusztá, Mohács, Világos és 1918–19. Trianon. Azonban mindig elég erős volt ahhoz, hogy átlábolja a veszedelmeket, a sötét és gyászos időket, és néha tán csodákat is művelt. Mert heroikus nép volt és ma is az...

Szent és erős a nép,
Nagy küzdelmekre kel,
Ha könny, gyász közt is él,
És templomot emel...

Mindég így épült a népek, nemzetek temploma, könny és gyász és vér között, és így épül az most is, harc és küzdelem közepette, ami vagy a szabadságért, vagy egy szent ideáért folyt és folyik, és mindég a szabadság, vagy az idea volt a fontos, amik által az ember a célhoz és Istenhez közelebb juthat, és nem az a pillanatnyi történelmi helyzet vagy állapot, amibe időnként vagy koronként juttatja egy-egy háború a népeket. Ha az őseink nem harcoltak, vagy nem küzdöttek volna, ma mi se volnánk, csak a föld, amelyben a csontjaink porladnának vagy hevernének, mint az avarok és más népek csontjai. És ha mi nem küzdünk most, nekünk se lennének utódaink, mert a küzdő és örökké megújuló harcos népek előpörnének bennünket még a föld színéről is. Mert a harc a természet és az élet lényege. És aki megadja magát a sorsnak, végzetnek: az már az életben bomlásnak indul és kegyetlenül elpusztul.

Ettől a pusztulástól csak a győzelem ment meg, azért pedig küzdeni, harcolni kell. És ezt a jász nép mind nagyon jól tudja, ami nemcsak vigasztaló, de fenséges tudat is!...

A harminc éves szenvedés sok mindenre megtanította a magyarságot és így a jász népet is. Nagy lelki átalakuláson ment át alatta. És azért van ez, hogy az ember hiába keresi itt a mult vigalmait, nem talál ma már itt a mult hangulatából semmit, csupán csak az uralkodó festői színeket a partokon, dombokon, és amik az utóbbi években csaknem eltűntek már, a károkozó és diózó varjakat. Ez maradt meg csak a multból: a természet misztériuma...

A termés jó és minőségileg kitűnő. Ír vagy orvosság lesz most a berényi kádár Pesten, és mindenütt, úgy a szanatóriumokban és a vasúti étkezőkocsikban, mint a fürdőhelyeken, vagy itt a Jászságban is, ahol szürik, ha csendes és daltalan is ez a mai szüret. Igaz, hogy a mai háborús időkhöz, amikor katonáink a Don partján küzdenek és vérzenek, nem is illene a víg, hejehujás, esztelen szüret. Különben pedig nemcsak a Don partján folyik most a küzdelem, de idehaza is kemény hadviselésben élünk, amit nagyon jól tud a jász nép, éppúgy, mint Tokaj, Kecskemét vagy Eger szüretelő népe is — és velük együtt az egész magyarság a nyugati végektől a keleti, északi és déli végekig...

Ime, ilyen ez a mai szüret, de hisszük, hogy lesz itt még jobb, vidámabb, boldogabb szüret is, ha ama jó ferencjósok idők nem is jönnek már vissza, mert azok örökre elmúltak az akkori korral, de jön majd helyettük egy új, más, boldog idő, egy igazi szociális népi korszak, amelyben magának szánt-vet és arat meg szüretel újra a jász nép, amikor munkája gyümölcsét ő maga is élvezni majd...

Ezért küzd és ezért szenved most...

A katona, a festő és a közönség

Irta: Gy. Riba János

Ma, mikor javában tombol a harc, amikor szüntelenül bömbölnek az ágyúk, ropognak a fegyverek, és az óriás bombák mennydörgései megrázzák a földet, s a fűsikettő pokoli zajban a lángszórók maguk kaszálnak a halál helyett valahol az orosz síkságon: ma kaptunk egy tábort lapot, melyből megtudtuk, hogy egy művész, egy hős, aki önként kérte magát a helyre, hogy kivegye részét a gigászi harcából, kitüntetéssel kapott.

E kitüntetés nekünk jászági festőknek több, mint bronz érem, nagyobb az aranyál is, mert mi, akik már egyszer megsirattuk egy téves hírközléssel kapcsolatban, a délvidéki harcok idején, mi tudjuk csak igazán értékelni e kitüntetést. Mi szemtanúi voltunk a lázas készülődésnek, s a nehezen várt behívó parancs érkezésének.

Gratulálunk, Simon Ferenc! De gratulálunk a képeihez is, melyeket ott túl a határon festett, mert ezek a képek rációznak arra mondásra, hogy a háborúban hallgatnak a muzsák. Simon képein

a muzsák a háborúban sem hallgatnak, mert a hazaküldött képei jók, kiválóan jók.

Nem akarom őt dicsérni, ő nem szereti a dicséretet, s jó magam sem vagyok író, hogy magasan szárnyaló fantáziámmal tömjénezni tudjam. Csupán e pár hazaküldött képének előadási módját szeretném ismertetni.

Simon, mint festő, Vangókhöz hasonlítható legjobban, de a most hazaküldött képei Segantinire is emlékeztetnek. A most látott képei kissé eltérnek az eddigiektől. Ezt a nagy perspektíva teszi,

Egyéni frizuráját

GYULA

hölgyfodrásznál
készítéssel
Apponyi-tér 31. sz.

mely hegyvidéki festőknek adva van ugyan, de Simon tehnikájának e hatalmas rálátás a völgyre határozottan kedvezett.

Az Ugarban között képe óriási völgykatlant ábrázol, magaslatról van festve, s architektúráját egy végtelenné tetsző hegyléc fogja össze.

Előadásának módja a már itthon is kultivált fekete alapon színrovátkából van összeszöve. Sárga, kék, barna, s a zöldnek minden árnyalata megtalálható rajta. A palettán kikevert színek közvetlen ecsetvonásokkal kerülnek a vászra, oly biztonsággal, hogy utólagos javítások feleslegessé válnak. A festékcikok tisztán ragyogtatják magukat a fekete vászon texturáján, ezáltal a beavatatlan szemlélőnek az az érzése támad, mintha a sokszáz színrovátka külön keretben élne. A képnek szövete ezáltal ripszszzerűvé lett, s ő is, miként Segantini, a színrovátkák összeolvadását a szem reccsártyájára bízta.

A völgyben girbe-görbe vonalak tisztán szemléltetik a mezőket, búzaföldet, házacskákat, kertet, s mindezt a látóhatártól magasan szálló fény sugarak ragyogják be.

Simon Ferenc, mint rajzoló művész, egyet keres: az élet létketését, lendületét, apró, kifürkészhetetlen véletleneit. A mestersen rajzolt karikatúrát már az Ugaron keresztül is sokan ismerik, így nem szükséges erről bővebben nyilatkoznom. Látjuk, hogy itt is a formákat, mozgásokat keresi, melyek által valami él és fejlődik.

Az elhangzott soraimmal valami kikivánczik lelkemből. Néhány súlyos gondolat, amit a nagy közönségnek szántam, hisz mi festők annyira ki vagyunk téve a kritikáknak, hogy ez egyszer nekünk is megengedhető, hogy mi kritikáljuk a közönséget.

Sajnos a közönség nagy része még nem tanult meg látni. Mindenekelőtt nézzük a képet képnek, s ne keressünk benne irodalmat, hanem pusztán festői elemeket. Ne az legyen a döntő pont, hogy milyen eseményt mutat a kép, milyen novella, adama rejlik benne. Mindez az író mesterségébe vág, a festő a szín, a forma világában él, s ha már vele van dolgunk, hát hadd szóljon festői nyelven. A közönség nagy része megelégszik a „természet-hűség” egyetlen jelzőjével. Vannak, akik nagyító lencsén nézik a képet, s sugárzó arccal, mély áhitattal nézik a csendéleten az almát. (Majdhogy „kigurul” a keretből.) A szőlőre madarak járhatnak „csipegetni”. Egy másik kép előtt megállva: „majdhogy megszólal”, vagy „kilép” a keretből.

Az impressionista kép túlságosan „pácis”, némelyik még „göröngyös” is. Sokszor halljuk a leggyatrább mázolómanyról, hogy milyen szép, sima, fényes, vagy „kidolgozott”, stb.

A közönségből hiányzik a művészet lényegének igazi megértése. Megértése annak, hogy voltaképpen miről is van szó azon az „arany”-kereten belül. Hogy mi a színek élete, színek harmóniája és a vonalak játéka: az teljesen ismeretlen fogalom. Önkénytelenül eszembe jut egy falusi bűcsű, melyen parasztlányok—lányok „gyönyörű” bűcsűfiát vásárolnak egymásnak szerelmi zálogul. Hallottam egy alkalommal, hogy: oly szép piros és zöld ez az alma, vagy körte, szebb, mintha „igazi” volna, pedig csak gipsz. Vagy: nincs szebb ajándék a gipsz almánál, hát még a galamb, amit ki lehet

tenni az ablakba is. Ilyenek jutnak az eszembe sokszor, nagyon sokszor.

A közönség ízlését nagyban rontják az újságok által terjesztett ugyancsak vásárra szent „remekművek”, melyek a gipszkörthez hasonlóan valóban „gyönyörűek”. Mézeskalácskák cukorkával körítve, de művészi értékük vajmi kevés. Sokszor rontják az egyes „író” urak, akik nagy buzgalommal kritikát írnak képrekeskedők számára üzleti alapon, de szak tudás nélkül. A kritikát nem szabad össze téveszteni a propagandáirással, a kritika nem dicsegni, de művet ismertetni van hivatva. Míg a propagandairódalomnak a dicséretetek halmaza, más szóval üzletszerzés a célja.

Általában a kereskedői vágy, a nagy propaganda természetesen oly árukat hoznak forgalomba, melyek „ladósak”. A kereskedőnek u. i. mindegy, hogy mit árul, csak az üzlet menjen. Az üzlet pedig csak úgy megy, ha az árú kimondottan szép, s a tárgyak sokat mesél.

Tanuljuk meg végre, hogy az igazi remekmű legkevésbé tolmácsolható élő szóval, mert nem a tárgyak halmaza (mint az iskolai szemléltető képek) dönti el a művészi minőséget. Sőt mennél könnyebben lehet egy képet elmondani, annál rosszabb mű az, mert annál inkább eltávolodik a festőiességtől, s annál jobban közeledik az irodalom felé, a festő számára idegen világ felé.

Ezt kívántam elmondani Simon Ferenc művésze után a közönségnek.

Neked pedig, Simon Ferenc, mégegyszer gratulálunk a kitüntetésedhez.

A. M. N. MUSEUM
NYILVÁRTÁSA

Magyar barát

Magyar vagyok! A véreben pezseg
Ázsiai puszták vad ezele
S a véreben keresztül bennem remeg
Évezres történelem a szellemem.
Őseim néha végigszárguldnak
Titokzatos pusztaságokon
És megértem Turán hívó szavát:
Testvér ez is, ez is testvér — rokon...

Magyar vagyok: Örökös harcban álló,
Szent Istvánra esküdött komoly fegyveres —
A lelkem túl turáni pusztaságon
Messzeneső távlatot keres.
Keres, kutató, vigyázva fél, hogy merre,
Less-e mindnyájunknak újlag ki-út? ...
Én menni akarok, feszültem, előre
S nem lombán cammogni, ki merre tud.

S ezért jöttem, hogy menjek és vessetek
Egy életet s örökkévalóságot át
S hogy soha az útról le ne térjek —
Fölvettem Ferencnek hús babitását.
És a ruha ugyan durva, barna kőc
És mi őszentartja: vad, kemény kötél:
Hogy lehessen csomóba megkötött kanóc,
Ha a lelkekre rákötöztél a téll!

Kanóc leszek, ha sziklarengetegbe:
Rut könnybe lelkem belerobban,
Kanóc leszek, ha majd lángot gyújtok
Kihitt, gyűngő, gyáva magyarokban.
Nem kiabálva s nem mennydörögve
Adom én Krisztus s Szent Ferenc nevét:
A magyar nép minden elsirt könnye
Az anyém, mert nevem: Magyar barát!

P. Hajnal Agoston, O. F. M.

A hastífusz és az ellene való védekezés, különös tekintettel Jászberény és környékére!

Írta: dr. Borbényi Zoltán, városi orvos, h. m. kir. tisztiorvos

A hastífuszt tifus-bacillus okozza, melyet 1880-ban láttak először mikroszkópon. A bacillus a szájon át kerül a szervezetbe, a beleken keresztül hatolva, általános fertőzést okoz. A betegség kitörését egy-két hét lappangási idő előzi meg, mely bizonytalan tünetekkel, sokszor gyomorrontás képében jelentkezik. Az első megbetegedések június, július hónapokban szoktak jelentkezni és a maximumot szeptemberben vagy októberben éri el. A megbetegedetteknek átlag 10%-a hal meg. A fertőzés kiindulhat betegtől vagy bacilluszgáztól. A beteg székletében igen sok tifusz bacillust írít, melyek hetekig, sőt hónapokig is fertőzőképesek maradnak. Hogy betegség jöjjön létre, ahhoz az szükséges, hogy a bacillus az egyén száján keresztül a bél csatornája belekerüljön.

A bacilluszgázt általában két csoportra szoktuk osztani: az egyik csoport, kik a betegség kiállása után hat hónapig ürítenek a székletükkel tifusz-bacillust, míg a második csoportba azokat soroljuk, akik hat hónap után is ürítenek. Sok egyúttal a tifusz nem betegít meg súlyosan, úgy, hogy a betegség olyan enyhé lefolyását lehet, hogy orvosi kezelés alá nem is kerülnek. Ezek azután a legveszedelmesebbek embertársaikra, úgyszint mint betegek, úgyszint mint bacilluszgázt, mert nem ismerve hajukat, a fertőzést lép-ten, nyomon terjesztik.

Mint már fentebb említettem, hogy tifusz betegség létrejövéséhez szükséges, hogy a tifusz-bacillus a szájon át a szervezetbe kerüljön. Ez különböző utakon át következhet be. A tifusz beteg, mint rendszerint súlyos beteget, sokan látogatják, kezét fog- nak vele s így a beteg székletével közvetlenül érintkezésbe kerülve fertőzhetik magukat. A másik út a fertőzéshez jöhet úgy is létre, hogy vagy tifusz bacillusz-gáz vagy tifuszbetegtől élelmiszereket vásárolnak, tejet, gyümölcsöt, salátát, melyeket előbb a tifusz bacillussal már megfertőz-tek. Miután a tifusz-bacillus hosszú ideig él, gyümölcsön, salátáféleken a fertőzés még hetek

múlva is bekövetkezhet. Igen alkalmas a fertőzés közvetítésére a tej is, melyben a tifusz bacillus nem csak megélni, hanem még szaporodni is tud. Nagy szerepet játszanak a fertőzés továbbterjedésében a legyek is. Különböző vizsgálók kísérleteket végeztek arra vonatkozólag, hogy a legyek milyen messzire szoktak elrepülni s arra a megállapításra jutottak, hogy átlag 50 m. a legyek repülési távolsága. Miután a tifusz megbetegedések jórésze a nyári hónapokra esik, s tudva azt, hogy a legyek az ürülékeket milyen gyakran keresik fel, beláthatjuk, hogy milyen veszedelem rejlik abban, hogy a fertőző anyagot a beteg székletében testükre felszedve a beteg lakásában vagy a szomszédoknál az élelmiszerekre továbbhurcolják.

Mielőtt a tifusz elleni védekezés ismertetésére rátérnénk, röviden a jászberényi tifusz-megbetegedésekkel akarok foglalkozni. Városunkban az első megbetegedést július 26-án jelentették, a másodikat aug. 25-én, a harmadikat aug. 31-én. Október 1-ig összesen 13 esetet jelentettek. A 13 beteg közül 9-et a járványkórházba szállítottunk, 3 tanyai, egy pedig városi lakos, ki a beszállítás előtt meghalt. A 13 közül eddig ketten haltak meg. A megbetegedettek legnagyobb része Kossut Lajos-u. és Mozdony-u. környékére esik. A bejelentés után a megbetegedetett azonnal járványkórházba szállítjuk, ahol a legrigorúbb elkülönítést hajtjuk végre. A lakást pedig fertőtleníttük. A járványkórházban a székletet frissen oltott mésszel fertőtleníttük, a beteg fehérneműjét vagy kifőzéssel vagy pedig gőzfertőtlenítő géppel fertőtleníttük. A betegszobában légyfogókat akasztunk ki. A beteglátogatók az épületbe nem járhatnak be, az előre megszabott időben az ablakon keresztül beszélhetnek ágyban fekvő hozzátartozóikkal. A járványkórházi elkülönítésnek igen nagy előnye az, hogy az értékes az előírásoknak megfelelően készíttethetjük és szolgálhatjuk fel a betegek legnagyobb bosszankodására. A járványkórház

orvosi teendőit az egyik városi orvos látja el, ki gyakran meglátogatja a betegeket s ellenőrzi az előírtak pontos betartását; de természetesen sürgős esetben bármikor a betegek rendelkezésére áll. Nagyon indokolt esetben és ha az elkülönítés mindenben megfelel, a beteget a lakásán hagyjuk, mikor is őt és a környezetét kioktatjuk a következőkre: a beteg széklete frissen oltott mésszeljével leöntendő és összekeverendő. A WC-be minden nap frissen oltott mésszel kell önteni. A székletet nem szabad az udvarba szétöntögetni, hanem csak a fertőtlenítés után a WC-be önteni. Az ablakokra légyhálót kell akasztani, a szobák pedig légyfogókat. Fontos a gyakori kézmosás. Jóformán az első teendőnk, hogy a házra feltűnő helyen kiragasztjuk a figyelmeztetést jelölő piros cédulát, hogy „idege- neknek tilos a bemenet”. Ha az illető élelmiszerezéssel foglalkozik, vagy tehenészet van, a foglalkozástól a betegség tartamára — ha bacilluszgáz maradna, végleg eltiltandó. A beteg környezetében székletvizsgálatot végzünk annak megállapítására, hogy nincs-e köztük esetleg bacilluszgáz. A beteg és a bacilluszgáz környezetében 500 méteres körzetben 2 évtől 65 éves korig mindenkit egyszeri tifusz elleni védőoltásban részesítünk. Ebben az évben kb. 2500 egyént oltottunk be tifusz ellen.

Megfigyelésünk szerint az oltot- tak között egyetlen egy megbete- gedés sem fordult elő. Ez bizonyítja azt, hogy az oltás mennyire jól bevált védőeszköz. Természe- tesen akadnak, — bár nagyon ke- vesen — akik az oltás alól ki akarják vonni magukat, ezeket a karhatalom közreműködésével oltjuk be.

Az elmondottak alapján azt a tanulságot szűrhetjük le, hogy a hastífusz terjedését, kitörését meg lehet akadályozni akkor, ha egyrészt a betegek, másrészt az egészségesek az előírt rendezáb- lyokat a legpontosabban betartják, és ha minél előbb tifusz elleni védőoltásban részesülnek.

Sándor bácsi meg az unokája

Írta: Terjéki László Jászjókóhalma

Kovács Sándor bácsi törzsökös jász volt a faluban. Keményfejű, konok és csökönyös.

A dolgot már nem bírta, a fia végzett a mezőn minden munkát. Télen bent pipázgatott a meleg kemence mellett, ha meg kijavult az idő, állandóan az utcán járt-kelt, de olyan csendben és szótlánul, mint a tavaszi bárány.

Csak a játszóató kisgyerekekkel diskurál- gott el gyakorta a Szent József szobor környékén. Azokat nagyon szerette.

— Még nem betyárosodtak el, mint a nagyok — szokta mondogatni.

Ha panaszkodtak neki, hogy rossz a világ, esendesen szólt ki a fogai közül.

— A világ jó, csak az urak rosszak!

Ez volt az életbölcsélete. Merthogy a nadrágos ember sohase azon van, hogy a szegény embernek mi esne könnyebbégre, hanem csak a maga nótá- ját fújja mindegyik. Uri huncutságon az egyszerű nép sohasem tud eligazodni.

Bizony senki nem gondolná, hogy ebben a csendes, vékonyka parasztemberben milyen nagy indulat lapul. Majd megmondaná Csordás Balog Mari néni, merthiszen ő hallotta, mikor a fiával majdnem öltre mentek.

Szét is szaladt híre a faluban, hogy a Kovács gyerek otthagyta apja portáját. Mert úgy volt, hogy a legény már házassó sorba jutott, aztán sűrűn meg is fordult a Terusék ajtójukban. Igaz, hogy Terus félárva, a papéknál cselédkedett, de hát a szegény is az Isten teremtménye, aztán dolgos, takaros lány, csak épp hogy jussa nincs.

Ahogy beszéltek, anyja is nagyon ellene volt a házasságnak. Ezért fajult el annyira a dolog, hogy a gyerek összeszedte ruháját és felcserélte a tele- kamrárt az üressel.

Idő múltán az öreggel vitatták a helyzetet az olvasókönyvben, téli esteken. Egyesek mondo- gatták.

— Azért Sándor bácsi, nincsen ez így rendjén. Jómódú ember, pénzre kél, pénzre fekszik, a fia meg hát nagyon szűkében van.

Az öreg haragosan fortyant fel.

— Maga főzte, érje be vele!

Rozál néni már nehezebben bírta. Mert az asz- szony szívét puha anyagból gyúrta a Teremtő. Mi- kor a gólya először kopogtatott be az Alvégen, egy szegényes szobába, bizony Rozál néni is nyakába kanyarította bellikendőjét.

Attól fogva, akárhányszor sült kalács a Kovács- portán, egy-egy kötenyrevaló mindig eltűnt belőle.

Az öreg jól látott mindent.

Szólni azonban nem szólt.

Inkább lement ilyenkor a kertbe, a piszo- bokrok mentén, a vén szilfák alá, elnézegette a rétet, meg az ér kákás partjait.

Es pipázgatott.

Hadd végezzen az asszony nyugodtan, ne mondja, hogy lesekedik utána.

Nem firtatja, hogy mit hova tesz.

Igy mentek a dolgok a Kovács-portán, de közben az idő se állt meg. Sok víz lefolyt már

azóta a Zagyván is, meg a Tarnán is, amikor Sán- dor bácsi ajtót mutatott a fiának . . .

Ózre hajló idő volt épen, a fakuló levelek megindultak lefelé. Sárguló fénnel ténfergett a nap a zsuptetős falusi házak fölött. A jegenyeso- ron túl őszi vetés alá forgatták a földet az emberek.

Kovács Sándor bácsi csendesen ballagott élete párjával a Felvég irányába.

Rozál a patikánál összetalálkozott a falu ko- fájával. Meg kellett állni véle beszélgetni. Nagy becse van most a baromfinak, mert megfogyatko- zott minden újabbán.

Az öreg sose szerette az asszonyi beszédet, mert az soha nem tartozik férfiemberre, meg aztán amit két szóval is el lehetne intézni, annak is olyan feneket kerítenek, mint a pap az ünnepi prédiká- ciónak. Tovább ballagott hát.

De még a patika-gát mellett ráköszönt Tót Gellért.

— Adjon Isten Sándor bácsi! No, hogy akarja?

Az öreg a Felvég irányába bökött.

— Idemenek a kössigházára-e! A kutya adaját kéne már megfizetni. Mer kitanálnak már az urak mindent. Valamiké az apám idejibe négy kutya is vót a portán, de sose kellett asér fizetni egy hatost se.

Sokat beszélt az öreg, de tán azért, mert nem figyelte, mit mond.

Oldalra nézett.

Kopottruhás kislány csoszogott mellette. Vi- seltes cipőben, rózsás arccokajú, mint az égalja naplementkor és feketehajú, mint az éjszaka.

Kicsi kezében alig fért el az ábcés könyv.

Ép hogy elhaladt ott, nosza futásnak indul és csipegő vékony hangon kiabál.

— Nagymama!

— Nagymama!

A következő perében már ott is csimpassko- dott Kovács Sándorné rancos nyakán. Olyan volt ez, mint amikor a vén erdei fa tövében megbújik a kis ibolya oltalmat keresve.

Az öreg tovább indult.

Lopva a szeméhez is nyult, de csak nem akart kifogni a hívatlan vendég onnan . . .

Két hét se telt tán el, Kovács Sándor bácsi kézenfogva vezetgette kis unokáját az iskolába . . .

Árban és minőségben Lehel Cipődivatház vezet!

Utárvány nélküli BÓRTALPÚ ÓSZI
divatcipők állandóan raktáron.
URI ÉS NŐI divatcikkek
nagy választékban!

Nylri Ferenc tűzharos,
hatóságilag kijelölt keresztyény cipőkereskedő
Jászberény, Apponyi-tér 33. Telefon: 160.
ÁRÚHITEL ELADÁSI HELYE!

Nemesített dinnyefajták a Jászágban

Irta: Gurszky Tivadar

A szegedi paprika, a makói hagyma, a kecskeméti barack, a gyöngyösi szőlő országos, sőt világhírű. Ezeknek a városoknak a nevét első sorban fejlett mezőgazdaságuk tette ismertté. Azt hiszem, nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy minden jászági sziv nagyobbat dobban annak hallatára, hogy itt Jászberényben is folyik olyan munkásság, amely arra törekszik, hogy a mi tájéunkat is emlegessék az ország mezőgazdaságában.

Ezt a növény-nemesítő munkát a jászberényi m. kir. kertészeti telepen végzik.

Kevesen tudják, hogy gyümölcsstermesztésünk fejlődésével kapcsolatban az utóbbi években mindinkább nagyobb figyelmet szentelünk dinnyetermesztésünknek, hogy kifejlesszük és biztosítsuk külföldi exportunkat. Az országos Pomológiai Bizottság évek óta komolyan és erélyesen foglalkozik a dinnyefajták nemesítésével, illetve tömegtermelésre legérdemesebb, legjobb exportfajták kiválasztásával. Az ő utasításai alapján osztották ki az egyes cukor- és görög-dinnye-fajtákat a földművelésügyi minisztérium, a m. kir. Kertészeti Tanintézet vezetése és ellenőrzése mellett megszervezett és az ország különböző helyein levő állami nemesítő tőrzstelepeken. Ezeknek célja és hivatása, hogy az ily módon kiválasztott törzsfajtákból a szakzerű és rendszeres kiválasztásokkal teljesen kiegyenlített jellegű és abszolút fajtisztá vetőmagot juttasson a komoly és becsületos magyar termesztőknek és ezáltal hozzájáruljon exportanyagunk feljavításához.

A jászberényi tőrzstelepen kitenyészett „Jász-kincs” cukordinnye, az Országos Magyar Kertészeti Növényújdonságok Bíráló Bizottságának törzslapja szerint a következő:

Tenyésztői: Haragos István m. kir. kertészeti főfelügyelő és Magyar Gyula a m. kir. kertészeti tanintézet növény-nemesítője.

Származása: A Zöld turkesztán x Vöröshúsú ananász fajtáknak a jászberényi áll. kertészeti telepen előállított hibridjének újabb keresztezése a Togo tengernaggyal 1931-ben.

Tenyésztési helye: A m. kir. kertészeti telepen felállított nemesítő tőrzstelepen, Jászberényben.

Növés: Nagyon erőteljes, hasonló a Vöröshúsú ananászra, jól bokrosodó, illetve elágazó.

Levelei: Középnagyok, mélyen karéjosak (Ananász és Togo jelleg) erős szerkezetűek és haragos sötétzöldek.

Edzettsége: Az eddigi megfigyelések szerint nagyon egészséges, a növény az időjárás erős változásainak, levélzete pedig a gombabetegségeknek jól ellenáll.

Termékenysége: Igen nagy, sőt rendkívülinek mondható. Tővenkénti (egy tőre, azaz fészekre két növényt számítva) átlagtermés 14 jól kifejlesztett gyümölcs, mely számot inkább meghaladja, gyakran van a tővön 20 dinnye is. Jellemző a termés egyöntetűsége, mind alakban, mind nagyságban.

A gyümölcs nagysága: Középnagy (17-19 cm), elég súlyos. **Alakja:** Majdnem teljesen gömbölyded, de legtöbbször két végén nagyon kevésbé összenyomott, teljesen szabályos és síma. **Héja:** Elég vékony, de nagyon szívós, értékével nagyon

szép zöldes citromsárga, keresztben-húzódnó vékony és fehérés para-vonalakkal szabályosan, finoman, de nagyon sűrűn borított (recézett), mely kiváló díszére válik. **Húsa:** Szép halvány, vagy fehérés fűzőld (sötétebb mint a Togoé) tömött, de finom és olvadékony, nagyon leves, kiválóan kellemes fűszeres zamató és édes. Magházürege közepes, vagy csekély, húsa vastagságának előnyére. **Magva:** Középnagy, sárgásfehér, erősen kihegyezett, turkesztán jellegű, de kisebb. **Minősége:** Kiválóan I. rendű csemege és tartósságánál s nagyon jó szállíthatóságánál fogva elsőrendű piaci exportfajta is. **Érési ideje:** Középkorai, majdnem egybeesik a nagyon kevésbé korábban érő Togoval (korai vetésnél és melegágyban előnevelt palánták ültetésével ez a különbség szinte elmosódik), de megelőzi az ananász fajtát.

Bírálat: Az évek során át végzett helyszíni megfigyelések és a m. kir. Kertészeti Tanintézetbe felülvizsgálatra beküldött gyümölcsminták alapján az Országos Magyar Kertészeti Növényújdonságok Bíráló Bizottsága az Országos Pomológiai Bizottsággal együttesen 1936. augusztus 25-én vizsgálta, melynek eredményeképpen jellegzetes új és a tömegtermesztés céljából elzaporításra érdemes új fajtának ismerte el. A két szakbizottság előbbi bírálatát (az 1938. évi) országos dinnyebemutató bíráló bizottsága jóváhagyta és a most már teljesen kitenyészett új fajtát a tömegtermesztésre érdemes legjobb és első export cukordinnyefajták közé való felvételre ajánlotta.

Görög-dinnyetermesztésünkben ugyancsak jelentős eredményt képez az az átmeneti típusú és minden igénynek megfelelő görög-dinnyefajta, melyet nagyon gondos és rendszeres kiválogatás útján már teljesen kiegyenlített jellegben a m. kir. Kertészeti Tanintézet központi vezetése és ellenőrzése alá tartozó jászberényi tőrzstelepen tenyésztett ki. Ennek az Országos Bíráló Bizottság által is jóváhagyott és törzskönyvezett új görög-dinnyefajta részletes leírása a következő:

„Marsovszky” jászberényi típus.

Tenyésztői: Haragos István és Magyar Gyula a jászberényi m. kir. mezőgazdasági szakiskolánál elhelyezett nemesítő tőrzstelepen Szentgyörgyvári Lajos, az iskola érdemes igazgatójának odaadó támogatásával.

Származása: A Marsovszky eredeti típusából tenyésztett ki rendszeres és tervszerű kiválogatás után 1931. évtől kezdve. **Növés:** Nagyon erőteljes növésű, a törzsfajtánál talán még erősebb (hosszú, elágazó indájú és dús levélzetű, egészséges).

Levelei: Teljesen a törzsfajtájához hasonlóak, elég nagyok, szürkés zöldek, mélyen (majdnem tövig) hasogatottak és kétszer osztottak.

JEGYGYÜRÜT RÁDIÓT, rádióalkatrészeket,
FÜLBEVALÓT ÓRAKAT vásároljon:
ÉKSZERT **Spekonyánál**
Jászberény, Apponyi-tér

Virágzása: Elég korán beálló, gazdag. Virágai alakra és színre teljesen hasonlóak a törzsfajtáira, jól és könnyen megtermékenyülök.

A gyümölcs nagysága: Középnagynak mondható (szemben a nagytípusú eredeti fajtával) átlagosan 7 kg súlyu. **Alakja:** Szabályos rövid tojásdad, vagy ellipszis alakú, gyakran kissé hengeres, de mindkét végén egyenletesen, vagy csak gyengén csapottan legömbölyített. **Héja:** Vékony, de nagyon kemény, a törzsfajtáival szemben nem barázdált, hanem teljesen síma. Színe a gyümölcs fiatal, fejlődő állapotban erősen kékes hamvas, egyszínű feketés-zöld, érett állapotban is bágyadtan fényes feketés-zöld. **Húsa:** Tömött és egész telt, alig rostos, nagyon leves és olvadékony, magürege csak nagyon túlérett állapotban válik külön, kellemesen zamatos, nagyon édesízü. Színe: nagyon élénk, karmin vöröses, a héjától nagyon csekély, gyakran elenyésző fehér szegélyréteg választja el. **Magva:** Aránylag kevés számú, nagyon apró, hasonló a törzsfajtához, élénk, világos kávébarna. **Minősége:** Kiválóan elsőrendű asztali és piaci. **Érési ideje:** Középkorai, majdnem egybeesik az eredeti törzsfajtával, de azt rendszerint egy-két héttel megelőzi (rendes körülmények közt augusztus elején érik).

Termékenysége: Nagyobb és meghaladja a törzsfajtát (eredményes megtermékenyülés esetén jóval is).

Edzettsége: Az eddigi tapasztalatok szerint a gombabetegségekkel szemben nagyon ellenállóak,

sőt majdnem teljesen immunianak bizonyult, de nagy edzettséget mutatott a változó időjárással szemben is.

Használhatósága: Kiváló minőségű, tetézhető színű, kedvező alakjánál és nagyságánál, végül kitűnő szállíthatóságánál fogva nemcsak a hazai fogyasztás ellátására, de az illetékes kereskedelmi szakértők megítélése szerint exportcélokra is kiválóan alkalmas.

Bírálat: A nemesítő tőrzstelepen és a környék természetes telepeinek összehasonlító kísérleteit alapul véve, az új fajta bírálati vizsgálatával az Országos Magyar Kertészeti Növényújdonságok Bíráló Bizottságának Szakbizottsága első ízben a m. kir. Kertészeti Tanintézetben 1936. augusztus havában foglalkozott és elsőrangú tömegtermesztésre érdemes és jellegzetes típusú új fajtának ismerte el és minősítette. Ezt a bírálatot a szakbizottság az Országos Pomológiai Bizottság és a m. kir. Külkereskedelmi Hivatal közreműködésével a m. kir. Kertészeti Tanintézetben 1938. augusztus 19-21-én megtartott országos dinnyebemutató jóváhagyta és megerősítette, ennek alapján törzskönyvezte is.

Tőrzstelepeinken jelenleg is folynak ilyen nemesítési eljárások paradicsom és saláta-féleségekkel. Reméljük, hogy e munkálatok hamarosan teljes sikerre vezetnek, s az új nemesített dinnyefajtákat a Jászág legnagyobb értékei között fogják emlegetni, az új dinnyefajták pedig a Jászág nevével híressé széles az országban és talán egész Nyugat-Európában is!

Gárdonyinál

Irta: Fecske András

Okt. 22-én lesz Gárdonyi halálának 20. évfordulója.

A fiatal április hideg esőt permetezett a fenyőkre.

Nyílik a pergő festékű ajtó, áporodott könyvszag szel a szabadba. Mint házigazda: kerek asztalkán arckép fogadja a látogatót, és szítja az elfogódottságot. Előtte babékoszorú jelképezi a halhatatlanságot.

Egyszerű írói dolgozó. Homály ül a szoba nagyobb részében, kopott, féső posztója van az íróasztalnak, laposra ült bőrkarok, keretet kínálják poros ölüket. Valamikor minden céd után használatban voltak: vagy nyugalmat kerestek rajtuk, vagy gondolatokat teremni, színezni pihenetek beléjük. A keretet hátát az íróasztalhoz támasztja, amelyen az utolsó posta hiába várja az elintéztést. Elöl tintatartók tájják kiszáradt torkukat, balról egy tengeri kagyló áll, nyomatéknak használták egykor. Az asztal zöld ruhája megfakult, megkopott, sok szép történetet megírtak a hátán.

Műhelyben vagyunk. Köröskörül vannak a szerszámok: a könyvek. Tizenhárom kisebb nagyobb szekrény tartja vállain, zárja magába a tudomány foliáit. Rendeteg történelmi mű sorakozik a polcokon. (Mikor az Egri csillagok megírásához készült, kisebb könyvtárat kitevő munkát böngészett össze a pesti antikváriumokból.) De van ott német, francia, angol szépirodalom, történelmi, földrajzi, természettudományi munka. Voltaire művei két szekrény tetejét borítják. Másol biblíák,

szótárak, lexikonok, nyelvészeti könyvek tömörülnek. Évek szerint sorakoznak a szekrények tetején a világháború újságai. Mért gyűjtötte őket? Egyszer gondolt a világháború megírására. Talán forrásanyagának szánta.

Az egyik szekrény oldalán hatalmas kulcs rozsdásodik, oda akasztották mint családi ereklyét. Egy sarokban színes szalagok tarkállanak: koporsójára szánta a gyermeki, baráti tisztelet. A pipás Gárdonyit idézi a dohány-szita, a pipaszárak és egyéb füstölő alkalmosságok már eltűntek. Bevitték őket a lakásba, mert egyes látogatók előszeretettel gyűjtötték az ereklyéket. Szintén beke-

Sokan még nem tudják,
hogyan a főtéren, Apponyi-tér 28. alatt.
árúház jellegű úri és női divatárú üzlet van!
Cégtulajdonos: **SEBŐK TIVADAR**
a Nemzeti Önállósítási Alap kölcsönéből létesült cég.
Minden cikkben óriási választék!
Eladás nagyban és kicsinyben!
Szíves partfogást kérve maradtam mély tisztelettel:
SEBŐK TIVADAR.

rültek a hatalmas buddhista bibliák, mivel penészedésnek indultak. Hátul csinos cimbalom áll, rég belehalt a magyar nota. Molllette emlékkönyv.

Gárdonyi eléggé sárkózott ember volt. Legjobban szeretett magára maradni gondolataival, épp ezért mindig zárt ajtók, csukott ablaktáblák mögött dolgozott. A fényt a tetőzetbe helyezett ablakszerkezeten kapta az íróasztal. Ha valaki nagyon kérdzakedett, kiment a dolgozószobából nyíló kis fülkébe, és egy titkos nyíláson kutatta, ki merészeli háborgatni alkotó munkája közben. (Ez a nyílás a folyosón egy asztal készítésű Madonna-kép alsó részén meglátható.)

Mint sok művészemberben, benne is nem egy tehetség rejtőzött. Szívesen festett. Az előszobában félig kész képek, festőállványok állodagolnak. Itt is a természet volt igazi ihletője: az olajképek nagy része tájkép. Az elmosódó fák, távlatok kékes árnyalatokkal sejtelmességre hangolnak. A legtöbbet a szekrények fiókkereibe helyezte bele.

A hálószobából világos ablakok néznek a városra. Gyakran ült előttük, nézte a várat, a mögéje bújó napot, a Kálváriát. Ott van még egy íróasztal, pianinó, könyvespolc, és a részagy, melyen meghalt. Minden csendes. Olykor a nap fényterítőt borít az írói asztalra, vagy az idő foga roppan a fában.

A kertben Gárdonyi-ültette fenyők állnak, gyöngyvirágok fonják egymásba igyökér karjaikat.

A kertész árván hagyta virágait, de ők minden évben kihajtanak, őrzik a régi rendet, az ültető kéz kezennyomatát.

Mondják, hogy elutasítóan viselkedett az Egyházzal szemben utolsó óráiban. Aki akkor mellette volt, és illetékes eldönteni a kérdést, ezeket mondta:

— Semmiképpen nem élt vallástalan életet. Voltak ugyan egyéni nézetei, amik a kor liberális felfogásából eredtek. Gyakran olvastatta a Szentírást, vonzódott a Mária-tisztelet iránt. Hogy a szentségek fölvétele nélkül halt meg? Igen, mert senki se merete gondolni, hogy az éjjel tizenkettőkor kedélyeskedő Gárdonyi hajnali háromkor halott lesz.

*

Néhány fa hajlodozik egy tömör fakereszt előtt a Bebek-bástyán. Sokszor járt itt az élő Gárdonyi. Nappal is, éjjel is. Körülötte megmozdultak a kövek, felemelkedtek a várfalak, ágyúk dörögtek, diadal és halálkiáltások reszkettek a levegőben, hullák hulltak hegyekké...

Ma is ott van Gárdonyi. „Csak a teste.” A sokszor járt bástyafal lett temetője. Nem tudva megválni vitézeitől, lement oda hozzájuk.

Most együtt pihennek az egri csillagok és Gárdonyi.

Együtt az egri Bebek-bástyán.

BOLOND MIHÓK

Jászsági népmese. Gyűjtötte: Nagy István.

Élt eccer egy szegény ember. Vót egy fia, akit Mihóknak híttak. Féleszt vót az istenatta; el is nevezte a falu Bolond Mihóknak. Eltek nagy szegénységbe valahogy. Eccer aztán így szót az apja Mihókhó:

— Hát fijam, eddig csak féneveltelek valahogy, hanem most már nem birlak tovább tartani. Ereagy el valahova szerencsét próbáni.

Sütött hát az anya neki e' kis útravalót, oszt útnak indút Mihók nagy búsan. Világjártába akatt is egy gazdára, akihó' be is át szógányi. Megbecsülte Mihók magát, úgyhogy az első évbe szógát egy gombostút. Ment is vele haza. Otthon kerdeszi az apja, hogy

— No, Mihók, mit szógátá?
— Én biz' egy gombostút.
— Hun van?

— Becsúrтам a szalmakazalba.
— Ej, Mihók, Mihók, hát nem oda kellett vóna azt, hanem a kalap mellé.

Elment aztán újfent szógányi. A másik évbe míg szógát egy nyársot; azt meg a kalap mellé

tüzte, oszt ment haza nagy fütyü-részve.

Nohát mit szógátá? — kérdeszte az apja.

— Itt van a kalap mellé tűzve e'.
— Ej, Mihók, Mihók, hát nem úgy kellett vóna, hanem szalonát szúrnyi rá, oszt jó tűzné' ropogásra messütynyi.

Fődnek cesztette hát az orrát, oszt ement megest szógányi. Szógát is gyüvő évbe egy ódal szalonát. Hátára vette, oszt ment haza a falujába. Mire hazaért, a kutyák e' szálíg lerágták az ódalt, hogy csak a madzag maratt a nyakába. Ment elejbe az apja, hogy:

— Most meg mit szógátá?
— Eggy egész odal szalonát.
— Hát hun van?

— Itt a hátamon e!
— Hun te? ... Itt biz' csak egy madzag van ... Ej Mihók, ügyelhetné vóna rá ... Haza kellett vóna hozni oszt féktöynyi a füstölőbe. Elment csak megest szógányi. Szógát most meg egy bornyút. Haza is hozta, mingyán fel is kötötte a füstölőbe, ahogy monták. Beállít az apjához, hogy

most meg egy bornyút szógát.
— Hun van, te? — kérdeszte az apja.

— Hát, ahogy montá, felköttem a füstölőbe.

— Ej, Mihók, Mihók, nem úgy kellett vóna azt, hanem a jászolyho' kötynyi, oszt szénát tönnyi elejbe.

Mit vót tenyi, mitnem, viszsament szógányi. Sok hasznát, vették most már amúgy Mihóknak, szógálata fejibe gazdája neki attá a jányát. Vitte is Mihók haza. Igenyest az istállóba. Kikötötte a jászoly elé oszt szénát tett elejbe, ... ahogy monták.

— Hogy mit szógátam-e, — mondja az apjának — hát egy jányit.

— Mihók, az Istené, hova tetted?

— Én biz' a beköttem a jászolyho', oszt szénát tettem elejbe.

— Ej, Mihók, nem úgy kellett vóna azt, hanem megölenyi, megcsókolnyi, oszt evenyi feleségül.

Ki is mentek hát érte, oszt csaptak még asznap nagy lakodalmat, már amennyire tőlük tellett

Dehát az örömből nem lehet megélnyi. Ementek, hogy megtanájják a maguk sorsát, szerencséjít. Majd csak akad valahun valami megélhetés.

El is indúttak. Mikó mán mentek egy darabot, a feleséginek eszibe jut, hogy az ajtót efelejtették becsuknyi.

— Eriggy vissza Mihók, oszt húzd be az ajtót, — monta az urának.

Mihók vissza is ment, levette az egész ajtót, oszt hozta mindenestül.

— Mi' csinátá? ... Én aszontam, hogy húzd be az ajtót, te meg elhozta az egész ajtót?! — jajgatott a felesége.

— Mit csinájjanak, mit nem, hát elhatározták, hogy most már mindegy: viszik magukkal.

Mentek, mendegéltek egy nagy erdőn keresztül, eccer csak rájuk esteledett. Fít az asszony rémisztőjen, de tán még jobban mihók.

Félelmükbe elhatározták, hogy fémásznak egy nagy fára. De az ajtó? ... Kisütték hát azt, hogy féviszik azt is, nehogy elárulja őket.

Fokta Mihók az ajtót egyik kezével.

Mán egész' sítit vót, amikó' észrevették, hogy lent, éppen az ő fájuk alatt emberek sutorognak. Tüzet raktak azok, oszt leültek köréje mind a heten. Eccer csak láttyák ám, hogy szedik elő a zacskókat. Akkor tutták meg, hogy a hét zsvány idegyütt össze osztokonyyi.

Reszkettek Mihók, mint a kocsonya. Ahogy az egyik zsvány kiöntötte a zsák aranyat, Mihók a sok kincs láttára, ijettibe el-ejtette az ajtót. Az ajtó lezuhant, oszt agyonütötte mind a két zsványt. Miko' mán reggeledett, lemerész-kettek a fáról, és látták, hogy bizony mind a hét férmurgelt. A piszt mingyá összeszették, ementek vissza a falujukba, ahun aztán bódogan éltek éltek fogytájig.

JÁSZBERÉNYBEN

Apponyi-tér 22. szám alatti
2 utcára nyíló ház nagy telekkel, sok szobával és mellékhelyiségekkel
ELADÓ!
Értekezni lehet Jászberényben
DR. BATHÓ KÁROLY
-ügyvéd irodájában.

Veni sancte Spiritus

Ilyenkor, — lombéjtő őszel —
Téged kereslek, „emberebb” ember,
Kereslek a nagy esti ködben,
Utassarokban, házrongotegben.
Merre jársz? Mitörént veled?
— Hallottad-e, hogy kereslek? ...

Vagy elvesztél a „tömeg” között,
Mint hullám, mely szirtbe ütököszt, —
És nevetés, és sír, amikor kell,
Panaszkodol, ha fázol, éhezol ...
Adni is tudsz — ha úgy megy a sor, —
S a többi idő? ... Alszol? Dolgozol? ...

S a lelked? ... Nem kínos a vágy,
Többet tudni: mint tudott az apád?
Különbnek lenni a többinél ...
Ne hidd, hogy: „Nincs tovább!” és: „Nincs
[miért.]”

Csak akard! Ez ősi, „embori” juss!
Fohászkodjunk!
Veni, veni sancte Spiritus!

PEREY GYULA

ASSZONYOKNAK ...

Csirkeleves.

Egy nagyobb serpenyőben egy kis zsírral vagy vajjal felolvasztunk s beleadunk apróra vágott karalábét, sárgarépát, gyökeket és ha van egy félmarék zöldborsót, utóljára a feldarált csirkét; az egészét megsóva fedő alatt puhára pároljuk, ha ez megtörtént a csirkét a zöldseget a serpenyő oldalára húzzuk és a zsírba egy kanál lisztet és egy kevés rózsapaprikát adunk és kissé piruint hagyjuk majd feleresztjük vízzel s ha jól felforrt, főzzük bele tetszés szerint májgombócot vagy apró kockát esetleg zsemlyegombócot. Tejfellel és apróra vágott zöld petrezselyemmel tálaljuk.

Juhtúrós párna.

1/2 liter liszt 1 kávé kanál zsír 2 egész tojás 1-2 kanál tejfel, ha nincs tejfel is jó. Rétes létsza keménységűre jól kidolgozzuk. Kicsit pihentetjük, kinyújtjuk — juhtúrós csomókat, melybe apróra vágott kaprot tettünk úgy helyezzük el mint a derelyénél a lekvárt. A létsza másik felét ráborítottjuk és derelyevádgóval párnácskákat metszünk. Kevés forró zsírban szép rózsaszínűre süjtjük.

Nemzeti színű saláta.

Fehér káposztát vékonyra legyaluljuk. Külön zöld és külön piros paprikát vékonyra felvágunk, ezeket külön táliba leszórkjuk és pár óráig állni hagyjuk. Kissé kinyomkodjuk és keletlen savanyítva (ecet víz cukor) a táliba össze kevergetjük. Mustármagot is szórnak közé.
Literes vagy másfélteres lisztán kimosott úvegbe rétegenként lerakjuk. Szépet mutat az úvegbe a piros fehér zöld saláta és díszíti kamránk polcát.

Gyúrt tészta tojás nélkül.

Fél liter lisztet, egy bab szem zsírt, a liszt közé öntött tejjel sima kemény tésztává gyúrunk. Sót mellőzni. Jól kidolgozzuk, mert csak úgy a jó tészta. Kinyújtjuk és tetszés szerinti felhasználtjuk. Senki sem veszi észre, hogy nincs benne tojás.

Császár zsemlye.

60 dk. lisztet dörszöljünk össze 5 dk. zsírral vagy vajjal. Aztán egy lecsapott kávékanál sóval, 3 dk. cukros tejben megkelesztett élesztővel és langyos tejfel gyúrjuk össze jó hólyagosra kidolgozva kemény tésztának. Ekkor vágjuk el kis alma nagyságúra mindegyiket kerekítsük meg szép, csinosra és tetejét éles késsel vágjuk be keresztbe és tepsibe rakva hagyjuk megkeletni, aztán tojással megkenve, süsük meg szép pirosra.

Hasznos tudni:

most amikor a burgonyát zöldseget közposztál tároljuk — hogy a nyirkos pincébe több helyen, frissen égetett oltott meszet rakjunk szét, ez a nedvességet magába szívja.

Felhívjuk olvasóink figyelmét már a szőjhabra — körültekintő a kávéfőzés felhasználásánál. Megpörköltve, megörölve — dió és mogyoró helyett sültmennyek készítésére is felhasználhatjuk.

Azt is jó tudni, hogy zöld paprikát és ép egészséges paradicsomol láddában száraz homok között sokáig frissen eltárolhatjuk, csak arra vigyázzunk, hogy az elrakásnál ne érjenek egymáshoz.

Vetőmagcsávázás

a termés biztosítása!

Csávázzon
Porzollal
vagy
Arzopáccal

K a p h a t 6:
Jánváry Endre
GYÓGYSZERTÁRÁBAN
JÁSZBERÉNY
(Nagy-Kőhid mellett.)

Menetelő ifjúság

Írta: Kiss József

Szeptember hónap a gyomor hava. A virágos, kakukdalos május és az aranytermő nyár után szeptember hava a gondok hava. Túlságosan lekötötte lelkünket a bab, krumpli, kása, az élénk-kamra reális világa. Alig értünk rá azzal törődni, hogy az embernek van lelki élete is.

Most, október 6-án, eszméltünk erre újra, amikor menetelni láttuk a katonákat, mögöttük a a levéteket s aztán hosszú sorokban a diákleven-
tákat. Ezek a pirosarcú ifjak juttatták eszünkbe, hogy a föld kincsei között lelki kincseink is vannak: a mi ifjúságunk, a jövő nemzedék.

Öröm sugárzik szemünkből, amikor ilyen hatalmas egységben vonulni látjuk őket. Bizakodás a jövőnk felé, hogy érlelődik ennek az ezeréves földnek védelmező serege. Erősödik, fegyver alá érlelődik.

Most valami új erő duzzad ezekben a legényekben.

A magasabb vezetés visszaadta az ifjúságot önmagának. A nagyobb legényekre bízta a kisebbek vezetését, irányítását. A levante intézmény egy csapásra átalakult ifjúsági mozgalommá.

Az elmúlt nyáron sok-sok táborban ifjú-vezetők névelték az arra kiválogatott levante legényeket. Főként az iskolás ifjakat, akik a tanév megnyitására átvették iskoláikban a levante-munka teljes vezetését. Szervezetükben, munkavezetésükben most jobban hasonlítanak az európai nagy népek ifjúsági szervezeteihez. Ugyanazt végzik, amit a Hitler-Jugend, a Balillák, a spanyol Falange frisse legényei. Parancsnokaik csak mint tanácsadók járnak előttük. Régi harcosok, akik gazdag tapasztalataikat adják kölcsönbe, amikor azokra szükség mutatkozik.

Új keretek közt haladnak fiaink a régi magyar utakon, hogy hasonlóak legyenek a negyven-nyolcas ifjakhoz. Honszeretetük tüze a negyven-nyolcas diákokétól gyulladjon lángra s készen álljanak mindenkor, mint azok, akik élükön Petőfivel a magyar szabadságharcosok sorába saját vérével írták nevüket.

Az ifjúsági mozgalom kereteiben sportolással, lelki továbbképzéssel töltik idejüket. S minden munkájukat vidáman, édes, magyar nótaszó hangjai mellett végzik. Így válnak dalosnunkásokká.

Fellobbanak az éjtzakában tábortüzeik. A lobogó lángokban évszázadok tüze fénylik, letűnt századok visszajáró üzenete tündöklük. A lángnyelvek figyelmeztető jelek, amelyeknek csattogását megértik a ma élő ifjak: ne feledd magyar, hogy a krisztusi kultúra öre voltál, ne feledd, hogy szabad magyar voltál s annak is kell maradnod, hogy az emberiségnek szolgálatára lehess a most kezdődő újabb ezer éven át is.

Mi szívesen látjuk, elmélázva nézzük ezeknek az új legényeknek lobogó tábortüzeit.

A fellobbanó lángokban a tisztultabb ifjúság lelkének melegét érezzük gondterhes arcunk felé áramlani. S ez a melegség érleli bennünk a bizakodás csírait . . .

Szemelvények László József verseskönyvéből

ŐSZ . . .

Ősz van újra:
mélábu ül
a tájon,
hervadt virág,
sárguló lomb
könyve hull a
határon.

Ez a vers is
olyan bús és
egyszerű,
mint az élet:
az íze oly
keserű.

Nem dalolok
csak kesergek
szomorún:
mint aki az
életébe
belelűn.

Ha még egyszer
tavasz lenne,
s lomb virág:
megújulna,
megjobbulna
a világ.

De én ebben
nem remélek:
elmegyek,
a szívemben
emlékeket
temetek.

Temetek és
eltemetnek
engem is:
meg nem lévő
soh' sem élő
kedvem is.

NAGYAPÁM

Álmaimban
látom lengő
éjszót hajad:
látlak Téged
kinn a pusztán,
báttran állsz, s magad.

Nagy úr vagy,
a pusztára
híres számadó;
ahogy a Te
szavad mondja:
mindig úgy a jó.

Látlak amint
fénylő szemed
fől, az égre néz:
méltósággal,
s báttran nézed:
hogyha dúl a vész.

Szigorú vagy,
mégis, mégis
mindenkit szeretez;
ha bánatnak:
lángrollobbanasz,
s nehozen feledsz.

Jó nagyapám
most is látom
fénylő két szemed:
nem hal meg az
soha, aki
mindenkit szeret.

KÖNYVEK

Gyöngyösi könyv

A Lelkiélet Ferences Mesterei
Magyar Barát kiadása.

A Gyöngyösi Ferencesek P. Dám Ince dr. szerkesztésében egy egészen eredeti gondolat megvalósításán fáradoznak. A ferences magyar szellem jegyében meg akarják szólaltatni nyelvünkön a szellem s bölcsélet ferences alkotásait. Céljuk a művelt katolikus lelki és szellemi igényeit a ferences hagyományoknak megfelelően kielégíteni.

Ezért bemutatkozásul P. König Kelemen könyvében a ma fontos vallástörténeti mozgalmába kapcsolódik bele. „A keresztény egyházak egysége” épen időszerűségevel, könnyed, világos stílusával egy-kettőre meghódította a könyv barátait. Szól a keleti Egyház, a protestantizmus és a mohamedanizmus szellemi szakadásairól s az egység elé torló nehézségeket meggyőzően megoldja.

Egészen a természetbölcsélet módszerével ismerteti a Ferences Iskola hagyományait P. László Ákos dr. könyve: A Ferences Iskola természetbölcséleti problémái. A modern atomfizika, Einstein, az új fölfedezéseknek egészen a skolasztikus rendszerbe illő igazolását nyújtja ez a könyv, amely végül is egyetlen célját szigorú, módszeres vizsgálattal igazolja: a Ferences Iskola ma sem veszített eredetiségéből, sőt időszerűbb, mint valaha.

Erdeklődéssel várjuk a már megígért tudományos könyveket P. Dám Ince, P. Nagy Konstantin és P. Schrotty Pál tollából!

A „Lelkiélet Ferences Mesterei” — sorozat a ferences lelkiélet igazodó irány elveit pontozza ki a Szent Bonaventúrák és Bernardinok, Jacoponeda Todék, Temesvári Pelbártok mesterműveivel.

A mű bemutatkozája a már második kiadást megért Itinerarium P. Dám Ince fordításában és magyarázataival ellátva tökéletes összefoglalója a csodálatos és misztikus szentbonaventurái bölcselkedésnek.

Egészen misztikus és modern könyv a szentbonaventurái „De perfectione vitae” — a Tökéletesség kis tükre, amely a Szeráfi Egyháztanító lelkiéleti alapjait tárja elénk. Lelkigyakorlatos váz-

lati és Soliloquiukai a Szent-
atyák mélyseges hitéből egy egész
lelkigyakorlatos rendszert adnak.
A lelkiélet haladóinak készült a
ferences hájjal megírt „A szeretet
zsarátoka” című könyv, P. Gál
Gedeon fordításában. Végül a
Ferencrend Atyjuktól nyert ihle-
tes folytatásaként egy kis csokrot
állított össze a jól ismert P.
Dénes „Philomena” címmel. A
legkitünőbb fordítókból (Babits,
Geréb, P. Dénes) szedte össze
szépséges költeményeit a könyv
szerkesztője.

Ugyancsak igen izléeses könyvek
a P. Grith Gilbert szerkesztésé-
ben megjelenő kis füzetek, a
„Missziós sorozat.” Mindaz, ami
Kelet csodálatos világával össze-
függ, ebben a sorozatban megta-
lálható: útleírások, a keleti nő,
városok, Kelet állatvilága. És
mindez érdekes stílusban,
Márton Lajos izléeses rajzaival
fillérekért!

A könyveket Pesti cég árusítja
Jászberényben.

P. Ágoston, O. F. M.

Hazai utazók Erdélyben

Lepage Lajos könyvkereskedés
kiadása, Kolozsvár.

A 200 lapos érdekesen össze-
állított könyv a multba vezet
bennünket, s azt mondja el közel
30 útirajz keretében, hogyan lát-
ták Erdélyt a régi magyar iroda-
lom és közélet vezető férfiai. A
Az előszót író Molter Károly
mondja: Amelyik könyv csak
egy jottányit ad hozzá Erdély-
ismeretünkhöz, az könnyít vala-
micskét mai legfőbb magyar gon-
dunkon: Erdély megmentésén.
Nos, a könyv nagyon sok újat
mond Erdélyről, s mindvégig
érdeklődéssel olvassuk Csokonai,
Kisfaludy Sándor, Kazinczy,
Széchenyi, Déryné, Kövály, Petőfi
Gyulai, Jókai, Eötvös Erdélyről
szóló ízes prózáját. De rögtön arra
is kell gondolnunk: a Jászságot

még alig-alig fedezte fel a magyar
irodalom és közélet, de viszont
az is igaz, hogy az eddigi gyér
adatokat se gyűjtöttük egybe.
Pedig ez nyugtalanító kötelessé-
günk! Eppen ennek a könyvnek
egyik részlete is bizonyítja, hogy
a Jászság sajátos világa akár jó,
akár rossz irányban nyomot hagy
a fogékony szemlélő lelkében.
Kazinczyra gondolunk itt, aki
többször járt a Jászságban s írá-
saiban sokszor hivatkozik erre.
Ebben a könyvben Erdély viszonyait
világítja meg jászsági em-
lékeivel. A százok egyik városá-
ban írja: „A szász nép nem ismer
földesúri hatalmat, hasonló e
részben a mai jász, kun és hajdú
helyeinkhez.” Dicséri e tájak szép
házait és utána ezt mondja:
„Mert dicsőség az igazságnak,
czek a faluk csak mégis szebbek,
mint a mi bogárfedelű viaskóink
Árokszállás körül.” A vendég-
szeretet terén elmarasztalja a szá-
szokat, s megdicséri a jászberényi
gazdákat.

Arra kell tehát gondolnunk,
hogy Jászberény irodalmi emlé-
keit — ha sok nincs is — minél
hamarabb össze kell gyűjtenünk!

Az Ugar jászsági folyóirat
irodalmi estje Jászdózsán

Október 17-én, szombaton este
7 órakor rendezi meg az Ugar
jászdózsai irodalmi estjét. A siker
biztosítása máris megtörtént: az
est előkészítését, megrendezését
a folyóirat jászdózsai dolgozó-
társai vállalták, s közülük Erős
István káplán, Révfy Géza fő-
jegyző, Révfy Lajos igazgató tan-
ító (és énekkara) fel is lépnek.
Az est változatosan összeállított
műsorain P. Hajnal Ágoston fe-
rencrendi szerzetes, Karácsonyi
József, Gecse Árpád, Berzátzy
László, Kiss József és Bognár
Gyula szerepelnek, de megszól-
lalnak a szavalók is, s az éneke-
sek, énekkarak szintén tarkítják
a műsort.

Jászdózsán nagy érdeklődéssel
várják az Ugar irodalmi estjét,
mely a jászsági bemutatkozó estek
közül már a hetedik.

Szerkesztő asztaláról:

Folyóiratunk egyik lelkes olvasója és
tisztelője 50 Ft adományozott céljainkra,
mégpedig azzal a kéréssel, hogy adományát
névének említése nélkül nyugtázzuk. Nemes-
lelkű támogatását a folyóirat valamennyi
dolgozójára nevében köszönjük, s köszö-
nünket kívánásának megfelelően e helyről
is névének megemlítése nélkül fejezzük ki.

**TÖKMAGÉRT
szappan jár!**

Gyűjtse össze!

**Hozza be a
FUTURÁBA!**

Meglepetés lesz

a

Lehel Mozgó

ősz mősora!

ÉLES SZEMMEL

Egyik miskolci lapban olvastuk a következőket:

— Tisztelt Szerkesztő Úr!

A multkor a fél 12-es szentmisén vettem részt. Mondhatom nagyon megbotránkoztam. Ez váltotta ki belőlem azt, hogy Önnek levelet írjak, és megkérjem arra, hogy ha lehet a Katolikus Ösvényben közölje.

Nem tudom megérteni, hogy minek megy egy olyan a templomba, aki csak a fél 12-es szentmisén lejárásodó divatbemutatóra kíváncsi. Megfigyeltem egy pár nőt és férfit is. Mondhatom Főtisztelendő Ur — borzasztó volt. Unott, összetett kezekkel állnak, eszükbe sem jut, hogy imádkozzanak. Nem törődnek azzal, hogy a mise főrészére csengetnek, hogy az Ur Jézus lezáll az oltárra, a hófehér osta színében. Nem! — Ok még csak le sem térdelnek, sőt a szentélyben levők között is van, aki minden fejhajtás és mélyebb imába merülés nélkül áll.

Főtisztelendő Ur! Mikor fognak tudni ezek imádkozni, ha most nem tudnak? — Most, — amikor lángokban áll a világ és szeretünk hálnak meg minden pillanatban a harc mezején. De nem — a nagydivatú „hölgyek” és az „urak” csupán szórakozásból mennek a templomba, — de —, hogy térdre borulnának és igaz szívből egy imát elmondjanak, — olyan nincs. A hölgyek féltik a harisnyájukat, az urak pedig attól tartanak, hogy összegyűrődik, vagy poros lesz a porcellán nadrágjuk. Tehát fő még most is a divat!

Az nem jut eszükbe ezeknek, hogy lesz még szükségük az Isten segítségére és csodálkozni fognak, hogy az Isten nem hallgatja meg kérésüket.

Testvérek! Kérlek, könyörgöm Nektek, boruljatok le imára, addig, amíg nem késő és kérjük Istent, hogy áldjon meg minket, és áldja meg ezt a szép Hazát, hogy legyen egyszer már béke és legyen már egyszer egy boldog Krisztusi magyar feltámadás. Testvérek!!! Ha mindnyájan ezért fogunk imádkozni, akkor imánk egész biztos meghallgatásra talál.

Adja Isten, úgy legyen.

Tisztelettel: Aláírás.

Érdekes, mennyire egyfalu az egész világ!

Felelős szerkesztő és ktadó: Bogнар Gyula.

*
Az úri és baráti életformának mindig megvoltak és megvannak a maga megnyilvánulásai. Valaha egy névnap, születésnap végkiemerülésig tartó, háromnapos eszem-iszomot jelentett. Ma már a cukor- és lisztjegyek korában ilyen viccet megcsinálni nem igen lehet. A szeretet lehet találékony, de néha ki is siklik. Az iratlan törvény szerint nem illik ajándékba névnapra használati dolgot venni. Lehetnek beszerzési nehézségek, de azt megtenni sohasem lehet, hogy a névnap után a háziasszony markába nyomunk két pengőt s azt mondjuk: Édes Cuncikám, majd rakd össze e pénzeket s végy magadnak valamit rajta!

Hogy az „édes Cuncika” a két pengőket elfogadja, kedves mosoly keretében, az már lehet kétségbeejtő kisiklás, de soha nem lehet, úri forma s a jövőben mégkevésbé lehet: Szokás!

*
A LÉGŐ sötétség egyre jobban az életünkbe vág. A teljesen elsötétített utcákon kóborolni igazán nem valami élvezetes dolog. A baráti látogatások is egyre jobban szűkülnek és gyérülnek.

Ennek egy haszna feltétlenül lesz: Az emberek rájönnek arra, hogy a LAKÁS nem elégíti ki az embert. OTTHON kell! A nappal fotel, éjjel ágy, a zongora, könyvszekrény-írásztal, kombinált csodalakást talán tudnak nyújtani, de otthonat soha.

Lehet, hogy az utcákon a LÉGŐ sötétsége egyre korábban elborít bennünket, de remélhetőleg annál jobban világít majd az OTTHON tűzfénye.

*
A LÉGŐ sötétség aztán nemcsak az OTTHON-ra hoz új fényt, hanem a HÁZIASSZONY-ra is. Nem is olyan régen döbbenetesen előtérbe került a Nó s teljesen háttérbe szorult a minden tisztelget megérdemlő CSALÁDANYA. Az előkelőséghez tartozott bevalani, hogy a Cuncika nem tud egy rántottát sem elkészíteni, a közben felszolgált, ihatatlan teáról mindenki ugys tudta, hogy ezt ő: a Nó készítette. A Marik és Julik korlátlan uralmának hál Istennek vége: Nem lehet csak specerájra egy hónapban négytagú családban, 500 pengőt kiadni. A Nó eltűnik a sötétben, remélhetőleg elő sem kerül onnan, de itt marad a családi tűzhely, az otthon fényében a Háziasszony.

Örökké igaz a milánói felirat: „Lakásod bár művész keze Szfnaranyból róttá, Nem otthonod, ha nincs benne Asszony, virág, nóta!” Nem frázis, de igaz: Az otthon melege a front legjobb ereje.

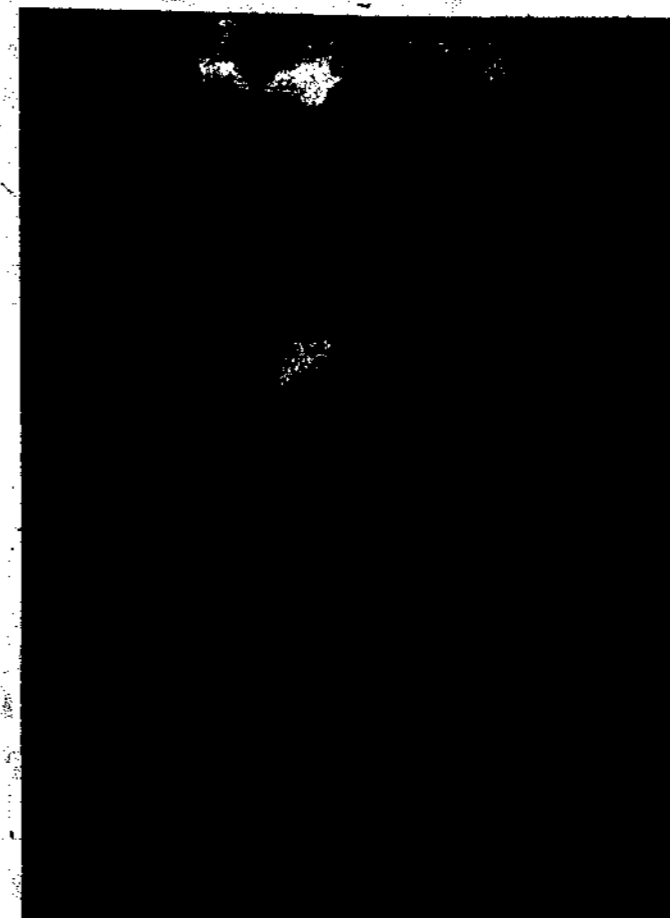
FILM

A legutóbbi hónapok öröndetes eseményei és eredményei megmutatták, hogy a magyar film sok kísérletezés és próbálkozás után végre megtalálta a helyes utat. A velencei filmversenyen Nyiró József *Emberek a havason* c. filmjét első díjjal jutalmazták, s mind a szakértők, mind a nagyközönség körében igen nagy sikert aratott. Idehaza hosszú hetek óta telt házak, tapsoló és tomboló tömeg előtt játsszák az *Örségváltás-t*. A legutóbbi napokban mutatták be a 24 esztendő bicakei tanító, Kerecsendi Kiss Márton *A harmancadik* című filmjét, mely szintén nagy sikert aratott, s bizonyára hosszú hónapokig fogják pergetni a főváros filmszínházaiban. — Mindhárom film teljesen magyar levegőjű, s a ma problémái lüktetnek bennük.

Ez tehát az az út, amely elvezet a közönség szívéhez, de egyben a művészet csúcsaira is: a magyar élet, a magyar világ tele van kitűnő filmtémákkal, csak írók, rendezők, fényképészek kelljenek, akik meglássák és művészi formába öntsék. Az úttörés már megtörtént, a közöny jegének megtörése is, most már a további sikereket várjuk!!!

Képeink

Címlapunkat *Gecse Árpád* mai sorsunkat jelképező művészi képe díszíti. A fronton szolgáló b. *Simon Ferec* ismét meglepett bennünket egy új képével. Nagy örömünkre szolgált, hogy két tehetséges fiatal művésztünk, *Katona Gizella* és *Makay József* egy-egy képét közölhetjük. Mindketten most kezdik művészi pályájukat, s szorgalmas tanulással gyűjtik szellemi fegyvereiket *Makay József* a Képzőművészeti Főiskolán tanult néhány hónapig. Jelenleg katonai szolgálatot teljesít. Szeretettel várjuk képeiket továbbra is a többi még ezután jelentkező jász tehetségével együtt...

Gecse Árpád: Jászbojtár

Katona Gizella (Jászakisér): Önarckép.

Makay József: Tanulmányfej.

F. M. H. MUZEUM
NYILAP OSTYALVA

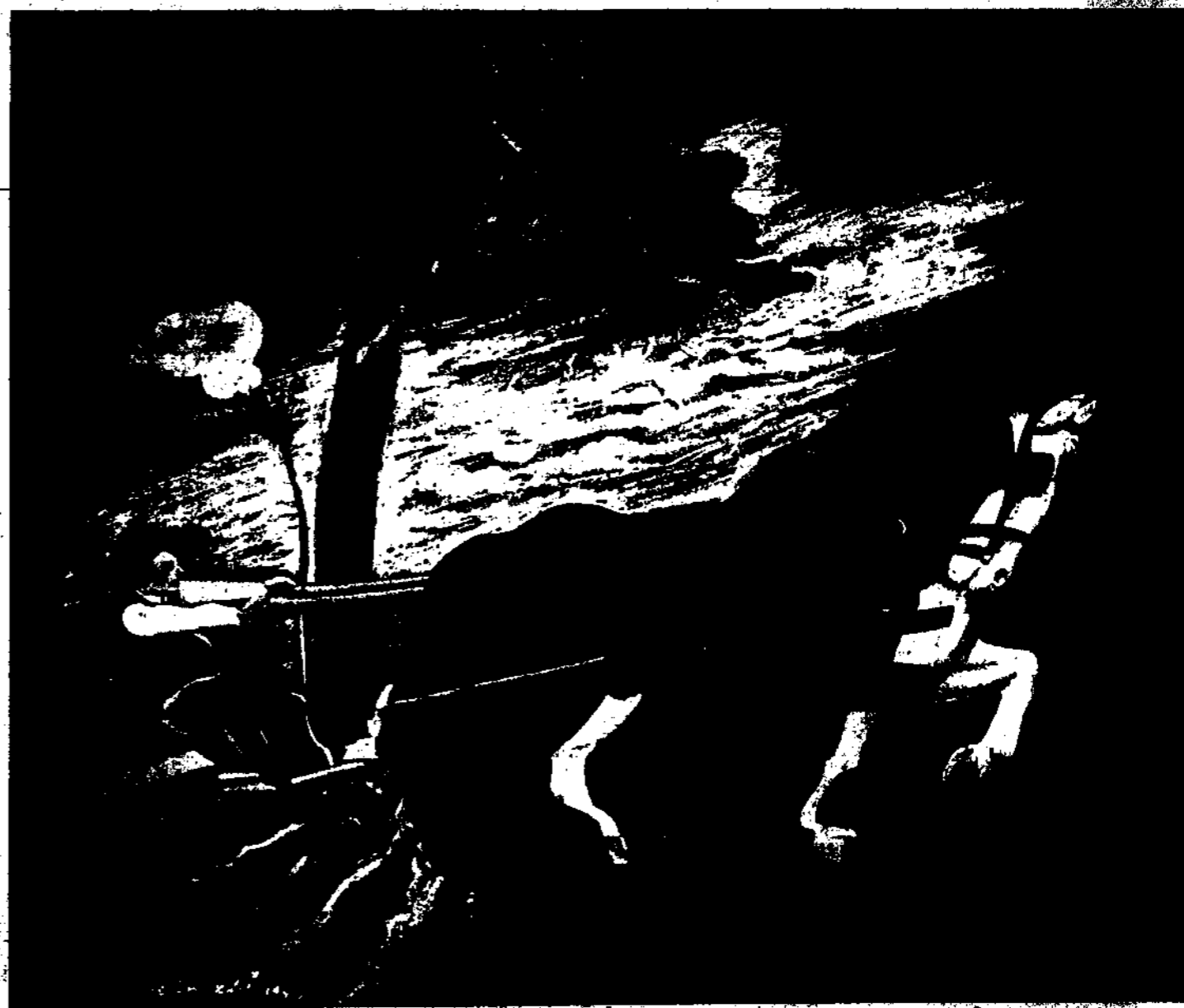

Gy. Ribár János: Jászdózsai templom a Tarna-híddal.

A. M. H. MUZEUM
HIRLAP OSZTÁLYA

Ugar

Jászszági folyóirat

Lizony Ede László: VIRRADATTÓL—NAPNYUGTÁIG (tempera)

Ugar

SZERKESZTETTE: IFJ. + FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

„EZ BERÉNY!”

Irta: Járdán József

Szívesen közöljük kedvelt és becsült munkatársainknak ezt az értékes írását, aki szeptember eleje óta Nyiregyháza teljességgel szolgál.

Az önkritika mindig egészséges, de az önbecsülés szánalmas és elítélendő betegség.

Szinte törvényszerű rossz szokásunk nekünk vidéken élő magyaroknak, hogy lenézzük és elmarasztaljuk otthon adó városunkat. Tudom is én, talán világlátottságunkat akarjuk ezzel fitoktatni, de az ember únosúntalan hallja a lebecsülő vidékgyalázást.

Hányszor hallottam magam is, mikor még Berényben laktam, azt a lesajnáló ajkbigyesztéssel kapcsolatos kiszólást: látod, ez Berény... ez a Jászság! Micsoda gúny, micsoda megvetés volt ebben a két szóban: ez Berény!

Por van az utcán: ez Berény! Nem megy a színház: ez Berény! A tárlaton nem vesznek meg minden képet: ez Berény! Pedig talán ezt is mondhatnánk: a színészek rosszak, a kutya sem akarja látni őket; a berényi közönség tele van már tömve képpel, azért nem vesznek képet. De nem! Erre senki sem gondol. Megezoktuk már, hogy mindenért Berény a felelős, mindennek ő az oka. Kikap a Lehel: ez Berény, kiönt a Zagyva, drága a gyümölcs, nem süt a nap, üres a kocsmá, hideg a tél, meleg a nyár, mindennek Berény az oka, mert hiába: Ez Jászberény.

Pedig, Istenem, de sok szépet, de sok jót is tud az a Jászberény, az a poros Jászság produkálni! Csak akkor látja az ember, ha kihúzza onnan a lábát, mennyire testhosszal fut a többi vidéki város előtt.

Hány vidéki városban találunk olyan gyönyörű kulturális produktumot, mint a Jászberényben évenként megújuló képtárlat példának okáért!? S nem is a kiállítás csodálatos annyira, mint inkább az, hogy ezt a kiállítást látogatják is, sőt vásárolják is a közönség. És még hozzá kik vásárolnak? Kistisztviselők, kereskedők, kisiparosok! Hát nem csodálatos dolog-e az, hogy vannak ott festők — akiknek alig kell lábukat a Jászságból kitenniük, mert

helyben megveszik a képeiket?! S még hozzá tisztességes, jó áron!

Nem megbecsülendő-e az is, hogy a Jászságban, a kicsinyke Jászságban, megindulhatott és él az Ugar, ez az igazán nívós kulturális folyóirat? Nem csodálatos-e, hogy a Jászság ki tudja termelni annak munkatársait, s ami még több: olvasóközönységét? S az előfizetők sorában megint kiket látunk? Nemcsak értelmiségi embereket, hanem nagy többségben kisiparosokat, kiskereskedőket, sőt munkásokat és gazdálkodókat is.

Hát ez Berény! Ez a Jászság!

Próbálják meg! Csinálják utána ezt a Jászságnak azok, akik annyira szeretik lebecsülni a Zagyva táját és a zagyvaparti embereket.

Emlékezem, Miskolcon megindult valamikor az Ugarhoz hasonló célkitűzésű, de megjelenési formában és előfizetési díjban sokkal szerényebb folyóirat, néhány évvel ezelőtt, a jó békevilágban. S az eredmény? A zsidófészeknek nevezett Miskolcon a zsidó támogatást is hathatósan igénybevevő „Termés” szégyenletesen kiment. S a poros, lebecsült Jászságban a nívós, elegáns Ugar zsidó szubvenció nélkül is él. Hát: ez Berény!

Pedig emlékszem rá, milyen félve, milyen aggodva kezdtük. Mi magunk sem bíztunk a Jászságban. Egyszer — még a kezdet kezdete előtt — amikor még csak csírában reszketett a lapalapításnak terve — talán csak szegény Fecske Sándor lelkében élt erősen a hit még akkor — összegyűltünk egy este néhányan kis kápláni szobámban. Ott volt a mindig bizakodó Sándorka, Batáry Imre, Simon Ferenc, meg a többiek, akiknek a lelkében motoszkált valami. Odajött közénk egy itt katonáskodó pesti barátunk is, aki az ország egyik legnagyobb munkásmozgalmának vezetőgárdájában a sajtó-és propaganda-ügyek szervezője. Ez a pesti úr szinte lehetetlennek mondta olyan lap alapítását, amit mi tervezgettünk. Még nekik is nagyon nehéz volna — mondta — pedig nekik szervezett tömegek vannak. Mikor aztán megtudta, hogy egyetlen krajcár nélkül, csupán a lelkesedésünkre és a Jász-

Tóser János:
Siremlék (márvány)

Pókász Endre:
A jászapáti nagytemplom
(olajfestmény) Wengritsy Konrád eszperes tulajdona.

Gy. Riba János:
Halászok a Zagyván
(olajfestmény)

Benke László:
A törökszentmiklósi szentély kupolájának freskója.

ság népere támaszkodva akarunk lapot indítani, szinte hangosan kinevetett bennünket. Kicsit elcsüggedtünk akkor, kicsit pesszimisták lettünk, de mégis nekivágtunk: megjelent a lap első száma. És ment, és megy! A pesti ismerősünk csodálkozhat most már! Ő bizonyára realisan gondolkodott és számolt, s bizonyára nem a munkatársak érdeme, hogy az Ugar él, hanem a jászásziaké, mert kérem: ez a Jászászi!

Ez a Jászászi! Kincs és érték van benne, csak meg kell találni a kincs nyitját.

S itt, messze a Jászástól, elő szoktam venni néha az Ugart és mutogatom ismerőseimnek, akik ámulva forgatják a szép példányokat. Míg ők csodálkodnak, én — noha a Jászászihoz az emlékeken, no meg a Réz Kálmán bácsi-felé díszjászásziagon ki-

vül igazán nem sok közöm van már — széles, büszkesztsussal mondom:

— Látjátok, ez a Jászászi.
És ha valaki érdeklődik a Jászászi iránt, hogy milyenek ott az emberek, milyenek a kulturális viszonyok, nem szólok semmit, csak elébe rakom az Ugar példányszámait:

— Tessék: az a Jászászi!
S mindenki, aki látja, elismeréssel adózik az Ugaron keresztül Jászberénynek és az egész Jászásziaknak.

A Jászászi is becsülje meg a maga értékeit, így — mint onnan elkerült ember mondom — becsülje meg, olvassa, támogassa és szeresse ezt a lapot, mely szerte az országban büszkélkedve hirdeti:
— Ez Jászberény! Ez a Jászászi!

Irta: Kovács Lajos

Jászberényben egy lépéssel újra előbbrehaladt a szociális társadalomszervezés ügye. 1942. november hó 6-án megalakult a Közjóléti Munkaközösség.

A Közjóléti Munkaközösség lényegében ugyanazt a feladatot hivatott megvalósítani békeviszonylatban, mint a Bajtársi Szolgálat háborús viszonyok között. A munkaközösség feladata a legelcsétebb társadalmi osztályhoz tartozó családok fokozott erkölcsi és anyagi érdekvédelme, rendszeres gondozása és támogatása. A Közjóléti Munkaközösség megszervezése nem kívánja a társadalmi egyesületek számát szaporítani, hanem közös szerve a már működő szociális, jótékony, gazdasági, hitbizalmi és népművelő egyesületeknek. Támogatója a közjóléti ügyeket intenzív hatóságoknak.

A Közjóléti Munkaközösség feladatkörét három részre lehet osztani.

1. Közvetítő feladat. 2. véleményező szerep. 3. tevélegos közreműködés a szociális gondozási munkában.

1. A Közjóléti Munkaközösség közvetítő feladata abban áll, hogy az érdekelt társadalmi réteggel megismertesse az Országos Népi és Családvédelmi Alap célkitűzéseit. Megismerteti az érdekelttekkel a gazdasági juttatások formáit, feltételeit és a juttatásokkal kapcsolatos eljárási módokat. A sokszor észlelt helytelen fogalmak és értelmezések kiküszöbölése és a való helyzetnek megfelelő felvilágosítások megadása tekintetében a Közjóléti

léti Szövetkezet munkáját támogatják.

2. Közjóléti Munkaközösség véleményező szerepköre: a közreműködés a költségvetésének megállapításában. A Közjóléti Szövetkezet évenként elbetszélő költségvetése és munkaterve csak akkor lehet megfelelő, ha az a szociális munkatársak minden lehetőségét és szükségletét felölelő terveit tükrözi.

b. Véleményadás a juttatandók kiválasztásánál. A juttatások előfeltétele, hogy a juttatásban részesítendőek jól legyenek kiválasztva. A kiválasztás két fő szempontja: rázorultság és érdemesség. A rázorultság a környezet-tanulmány alapján könnyen megállapítható, az érdemességet azonban csak azok állapíthatják meg, akik az érdekelt családokat személyesen és hosszabb idő óta ismerik.

3. Tevélegos közreműködés a gondozási munkában. Csaknem minden egyes juttatási módozatnál hasznosan bekapcsolhatók a munkaközösség tagjai a juttatottak állandó ellenőrzésébe, gondozásába és támogatásába.

Pl. a házzuttatás esetén. Előkészítés az új otthonra. A házak sikerre sokban függ attól, hogy a házhoz jutó családok mennyire tudják megbecsülni új és egészségesebb életmódra alkalmas nyújtó otthonukat.

Az átadásra kerülő kertesi családi házak esetében, már most, előre ki kell választani minden egyes család önként vállalkozó munkaközösségi gondozóját, hogy a lakóházak ünnepélyes átadása

és a juttatottak beiktatása alkalmával minden egyes önként vállalkozó munkaközösségi tag is átvegye gondozásra a rábizott családot.

Nagy állattartás esetén szakértő gazdákat és népfőiskolát végzett gazdafiakat kell bevonni a munkaközösség munkájába. Feladatuk, hogy hasznos tanácsokkal és útbaigazításokkal szolgáljanak az állattartást és hasznosítást illetőleg. További feladat volna az állattartásban részesült személyek részes kaszáléhoz, haramos kukoricaföldhöz stb. juttatása, hogy a juttatott állat takarmányozását megfelelően biztosíthassa.

A Közjóléti Munkaközösség más egészségügyi, karitatív és népművelési feladatok megvalósításában is közreműködik. A háziipari, háztartási, főző tanfolyamok szervezését kezdeményezhetik, hatósági kezdeményezés esetén a tanfolyamot népszerűsítik és az alkalmas hallgatókat összegyűjtik, v. pl. háziipari tanfolyam esetén a tovább foglalkoztatást előmozdítják.

A szociális adatfelvételezésben való közreműködés: az Onca kataszter elkészítése szintén a munkaközösségek erre alkalmas és képzett tagjainak feladata.

A nemes és szép feladat megvalósítása a Közjóléti Munkaközösség áldásos munkájának elindulása és folytatása a társadalom érdeklődésétől és közreműködésétől függ, ezért talán nem érdektelen, hogy itt is és minden helyen felkeltsük az érdeklődést a szociális segítés munkája iránt...

A magyar nemesség s a jászúnok a történelem-tudomány tükrében

Irta: Kechkeméthy Pethes László dr.

II.

A faj erejét és örökletes voltát dokumentálja, hogy egyik részről a nyugati (ogur) türkfajú nemesség és a keleti (oguz) türkfajú székelyek és jászúnok (akik szintén egymásközt házastak), másik részről pedig a finnugor (mánsi-uhanti) fajú köznép és polgárság közt az etnografiai, anthropologiai, faji s lélektani összekeveredés, beolvadás nem következett be a mai napig sem. Innen van, hogy fajbiológiailag s anthropologice úgy testalkatra, mint koponyára mongoloid (törökös) és keletbalti (finnugor) típusokat lehet megkülönböztetni a fajmagyarok körében. De még az anthropologiai különbségeknél is fontosabbak a lélektani eltérések a két típus között. Az ember testi sajátosságai az éghajlat, környezet, a táj következtében könnyen változnak. Ellenben a lelki sajátosságok évszázadokon, sőt évezredekken át megmaradnak. Gyönyörűen fejegetti ezt a magyar típus nagy tudósa Herman Ottó: „A magyarság arca s jellege” című művében, amidőn azt mondja: „a lélek örök, — az nem változik.” Hasonlóképpen Milotay István is az „Új Magyarság”-ban az 1937-ben közzétett: „Fajok harca, — világok harca” című kiváló s korszakalkotó tanulmányában.

A régi magyar nemesség a nyugati (ogur) türkök egyenes leszármazottja s lelkét azóta sem változtatta meg. Temperamentumát a következőkben lehet jellemezni: mozgékony, hamar fellobbanó, mindenhez könnyen alkalmazkodó, vállalkozó szellemű, hazafias, áldozattól, bármiféle kockázattól vissza nem rettenő. Történelmi szerepét pedig, amely reá háruik, ezzel a 3 szóval lehet kifejezni: honkeresés, honfoglalás, honvédelem. A honkeresésről, honfoglalásról már szóltam; most a honvédelemről legyen szabad pár szóban megemlékeznem. Az általános hadkötelezettség bevezetéséig, pontosabban az utolsó nemesi felkelésig, Besuharnais Sugen 1809-i győri csatájáig minden magyar nemes egyúttal katoná is volt, aki ha végig hordozták a véres kardot, lóraszállt és nemcsak vagyonát, de véréit és életét is áldozta a szent Magyar Hazáért! Hogy a háborúban való kiváló vitézségért, haderőért olykor kitüntetés, sőt donatiót kapott, — ez csak természetes, hisz ennek ellenében tartotta bandériumát. Finnugor fajú jobbagyi közül Nagy Lajos és Zsigmond királyok idejében csak 33 közül kellett egyet kiállítani s magával hadba vinni. Mátyás királynok már többet kívánt. A földesúrnak minden 20 jobbagyi közül kellett egyet lóval, fegyverrel felszerelni s hadba állítani. (Innen származik a mai „huszár” szó, melynek eredete, hogy „20-nak az ára.”) Mohinál, Mohácsnál annak idején „a magyar nemesség színe-java” pusztult el. A később jöttek — s ép a rokon oszmánli törökégek által indított — szerencsétlen háborúk, azután Bocskaytól II. Rákóczi Ferencig az osztrák elnyomatás elleni szabadságharcok, — a Basták és Caraffák, majd Szegedinek Péronak, Horának, Klockának, Axantyének, Jankunak lázadásai mind-

mind a magyar nemességet pusztították, irtották. Ledőltek a Vág- és Marosvölgy magyar nemesi saskézei. Elvéreztek, kipusztultak a magyar urak, a magyar nemesek s velük együtt a Duna-Tisza közének és a Tiszántúlnak régi jászúnok „szék”-ei. Miközben a hegyek tetején birkáit legeltetve a tót és oláh jobbagy vígan szaporodott! 1239-ben csak a kiskunok maguk — Kötöny népe — 400.000-en jöttek be e hazába s Kun László alatt is a „kunok tömöntelen sokaságáról” írnak a krónikák, ma pedig (a szintén kun Kecskeméttel együtt) mindössze 236.000-en vannak. A 13.800.000 főnyi fajmagyarság (az amerikaiat is beleszámítva) közül pedig az ogurfajú magyar nemes s az oguzfajú székely és jászúnok mindössze csak 3.000.000; holott az Árpádok alatt az ogur — és az oguz-fajúak voltak nagy többségben.

S a magyar nemesség, — nem hiába, hogy ogurtürk fajú, 1848-ban nemcsak a magyar, hanem még a tót, az oláh s a rác jobbagyot is felszabadította és önönmagával tette egyenlővé. (A nemzetiségekkel követett ez az eljárás már akkor ásta meg Hazánk trianoni sírját.)

A magyar nemességgel szemben viszont a finnugor (mánsi-uhanti) származású köznép és polgárság jellemző sajátossága, hogy: nehézkes, fontolgtató, makacs, mozgásba nehezen hozható, a megszokott rendtől nem tágitó, anyagi dolgokban számító, minden elölte bizonytalan kimenetelűnek látszó vállalkozástól tartózkodó s a kevés biztossal megelégedő. A nemességtől indult ki történelmi életünk alatt minden haladás, viszont emez osztály konzerválta azt.

Végeredményben tehát ez a kétféle faji típusú magyar, amint a történelem folyamán kiegészítette, úgy napjainkban is kiegészíti egymást. Gyönyörűen céloz erre Hóman Bálint a magyarság kiváló történetírója, amidőn azt írja hogy a két különböző fajú, vérmérsékletű és jellemű nép egyesülésében kereshetjük a magyarság életképességének legfőbb okát. Ez egyesülésnek köszönhető, hogy a magyarság — északi finnugor rokonaival ellentétben — igen korán nemzetiségszervekedett, államot alkotott és a kulturális fejlődés magas fokára emelkedett; míg — keleti török rokonaival ellentétben — az egyszer megteremtett szervezettel és intézményekkel a körülményekben óvatosan alkalmazva állandósítani s a sors minden csapásával megküzdve egyezredéven át fenntartani tudta.

*
Nekünk azonban e Hazában — Ethele (Attila) nagykirály örökében — a további ezredvekre is elő kell készülnünk s nemzetünk régi vezetőrétegét új erőkkel kell felfrissítenünk. S itt magam is elismerem, hogy az utánpótlásnak a finnugor fajból kell jönnie. A két faj egymásra van utalva. Epen ezért rossz szolgálatot tesz az egyetemes magyarság ügyének az, aki a régi történelmi közép-osztályunkat szidja-szupúlja. A magyar nemesség —

nem a Zilahy Lajos által alapított üvegárból. Ellenben lesz majd egy átka a tehetségek vagy szénik rovására, és a nemzet, a tudomány és művészet kárára, még pedig az, hogy akik a Kútú-nók Iskolájában nevelkednek, azok a pozíciók elnyerésében és más téren is előnyben részesülnek, privilégiumot élveznek, a „szürke” középiskolákból kikérült eredeti tehetségekkel szemben s így a császolt vagy faragott intellektuelek és sznobok miatt akadályozva, korlátolva lesznek az életben az értékesebb vagy tehetségesebb emberek...

De ha caupa tehetségesek és zsenik kerülnének is ki a Kútú-nók Iskolájából, akkor se nyernek sokat, merthízen van itt mapság is elég kitűnő egyén vagy ember, azokat se értékeli senki, le vannak szorítva és kallódnak, sorvadnak. A legtöbb torzó marad, nem képezheti magát, mert kenyere is alig van, nemhogy még kulturágyeait is kielégíthesse. De ha sikerül is egy-egy tehetségesebbnek valahogy felemelkednie a szellem csúcsára,

ez is a Lázárok, Blokok, József Attilák sorsára jut meg nem alkuvása vagy világnézete miatt. Tehát okosabb lett volna, ha ezeknek a kallódó és kenyértelen, vegetáló, elhulló tehetségeknek, vagy zseniknek a segítségére vagy megmentésére tett volna alapítványt Zilahy Lajos, mint Baumgarten annak idején, vagy Nobel, így legalább azok jutottak volna támogatáshoz, akik már bebizonyították, hogy megérdemlik a segítséget vagy felkarolást, és nem a kétes értékű „kiszélelti nebulók” akikről úgyse lesz más, mint legfeljebb sznob vagy intellektüel, akikből úgyis van elég, ha intézményesen nem is tenyésztjük őket.

Téved Zilahy Lajos, ha azt gondolja, hogy a Kútú-nók Iskolájával megmentheti a humanista ideát, már pedig úgy látom, hogy ez a spiritusuz rektora az egész elgondolásnak!...

Az enyészetet nem lehet megakadályozni, de nem a megújhodást se!

Jászok vagy csak jászszágiak?

Irta: Császár Elek

Mostanában gyakran halljuk azt a megjegyzést, hogy ma már nem helyes jászokról beszélnünk, hanem csak jászszágiakról, mert hiszen az elviharzott évszázadok alatt a Jászság népe fajilag olyannyira átalakult már, hogy teljesen elűt az eredeti iráni származású alán-oszét őseitől. Ezen az alapon azután sokan hibáztatják pl. a lexikonokat is, melyek a többek között azt állítják, hogy Jász-Nagykun-Szolnok vármegye lakosságának javarésztét a jászok és kunok teszik, stb., stb. Kétségtelen, hogy a jászok és kunok a XIII. században történt betelepedésük óta a magyar sorsközösségben nemcsak nyelvüket felejtették el, hanem fajilag is módosultak, azonban mindenkor — még a legválságosabb időkben is — megmaradt alapregük, hogy biztosítsa faji sajátosságait és értékei feumaradását. Különben is minden nép igen vegyes elemekből tevődött össze, még a fajilag egységesnek tekintett kínai és zsidó is. Minden olyan nép, mely ma él, az idők folyamán lett azzá, ami ma.

A történelem tanúsága szerint, amikor pl. a török uralom idején a virágzó szántóföldek helyén hatalmas pusztaságok keletkeztek, a jászok is a kevesebb zaklatásnak kitett kincstári birtokok központjába tömörültek. Majd amikor Eger eleste után a Jászság teljesen védtelenné lett, s a tizenöt éves háborúk idején csaknem teljesen elpusztult, népe Gyöngyösre, Fülekre, Szerencsre költözött, ahonnan ha egy negyedszázad multán is, de mégis vissza-költözött, mert a török, mely a XVII. században már növekvő aggodalommal szemlélte a vidék pusztulását és elnéptelenedését, nagy kedvezmények ígéretésével visszacsalogatta a lakosságot. A jászok tehát újra megszállták határaikat. Hogy a legnagyobb válságok és megpróbáltatások közt sem mentek teljesen tönkre, azt roppant marhatenyésztésüknek köszönheték.

A felszabadító háborúk idején az embertelenül súlyos terhek ismét elszedésére készítették nagy-

részüket, amit az 1699-i Pentz-féle összeírás is tanúsít, mely a Jászságban mindössze 4948 embert talált, ezeknek is 55%-a idegen eredetű volt már, míg a török uralom kezdetén még 6249 jász lakott itt. Amikor a kuruc-labanc világban Rabutin és a katonai határörvidék rác martalóc-hadai létükben fenyegették újra a jászokat, Rákóczi rakmazi birtokára telepítette őket is, ahonnan a veszély elmúltával sietve költöztek vissza, s újra felépült Berény és Apáti.

A német lovagrendnek rájuk nehezdedő uralma idején ujiból meggyérültek a jászok települései. Egy 1713-ban készült összeírás szerint a Jászságot csak 4000-en lakták, s ezek közt már sok volt a Felvidékről szökött jobbágy. A jászok az önmegváltás összegének kifizetésékor, 1745 táján, bár megfogytakozva, de mégis mind visszasaállingóztak ősi földjükre, amelytől több mint másfélszázadon át dülő fürgeteg sem tudta elszakítani őket. Velük persze idegenek is jöttek, akiket főképpen az egykori kiváltságok vonzottak ide, s akiknek szabad helyzetét az önmegváltás ténye közjogilag meg is erősítette. Az ekkortájt beköltözöttek a század végén már annyira elvegyültek a lakosság alapregében, hogy a redemptusok soraiból többé ki nem ütözköttek. Az utánuk települők a beházasodások révén továbbbörzöi lettek a jász faji sajátosságoknak és hagyományoknak. Hogy ez így van, azt az élettani kísérletek eredményei is igazolják. Ugyanis ha pl. egy fehér- és egy pirosvirágú babfajtának virágait egymás porával beporozzuk, egy pirosas, tarkavirágú fajtát kapunk. Ezek termése azonban a következő alkalommal csak felerészt hoznak tarkavirágú töveket, 1-1 negyedük újra fehér-, illetve pirosvirágú fajtát fog adni. A következő évben elvetett tarkavirágú babnál újra ez lesz az eredmény. Az évek hosszú során át végzett kísérletek végre ir arra a tapasztalatra vezettek, hogyha 2 különböző fajta keveredik is egymással, akkor leszárma-

zóiban valami titokzatos belső élettörvény alapján megint csak kiválnak az eredeti sajátosságok. Így van ez az embernél is, s ez az oka annak, hogy a gyermek gyakran sem az apára, sem, pedig az anyára nem hasonlít, hanem a nagyszülők, vagy a még korábbi ősök valamelyikére. E szerint tehát

ma jászokról beszélni nem tévedés. Tehát még ma is vannak jászok, de vannak jászszágiak is, pl. az olyan közalkalmazottak közt, akiket csak a szolgálati érdek hozott ide hosszabb-rövidebb időre, s akik innen nem házasodván, vérrokoni kapcsolatba nem kerültek a törzsköcs jász családokkal.

VÁGÓ PÁL

Irta: Gecse Árpád

A jász föld, a délibábos róna rajongója, a világhírűvé lett életkép, állat- és történelmi festő, — a Jászság művészremetéje, már tizenhárom esztendeje pihen szülőföldjének általa annyira szeretett rögei között, a jászapáti temetőben.

Remete volt, mert életének utolsó évtizedeiben alig mozdult ki szülőföldjéről, sőt a művészvilág nyílt színpadán, a budapesti tárlatokon is alig szerepelt már ebben az időben. Megelégedett azzal, hogy szülőföldjének akácós tanyái és nap-sütötte rónái között elmerengve festette azokat a témákat, melyek művészi énjét megragadták.

Hogy miért vonult vissza Vágó Pál a jászapáti magányos remetetésbe, akkor, amikor a nagyvilág kapuja nyitva állott kimagasló tehetsége előtt, örök kérdés és rejtély.

Különösen nehéz ezt megérteni, ha tudjuk, hogy a müncheni festőakadémián annyira kivált Vágó az ott munkálkodó többi nemzetbeli festők közül, hogy tanári katedrát ajánlottak fel részére. Fényes művészi pályafutást jósoltak neki Münchenben, különösen az állatfestészetben. A ló, mint festészeti téma, rendkívül érdekelte, s értett is annak pontos, tárgyias megfestéséhez.

Amikor a párisi világiállításon óriás méretű képét, *A huszárság története* címűt (jelenleg a Ludovika Akadémián van) kiállította, felfigyelt rá az egész művészvilág, és kitüntetést nyert képeivel.

A ló mozgásával minden járműdban tisztában volt, de nem különben teljes anatómiai tudást mutatnak más tárgyú állatképei is (*Becsületűgy a Hortobágyon, Hazatérő juhnyáj, Ökrösfogat*.)

Mindezek előrebocsátása után csodálkozni lehetne azon, hogy Vágó nem fogadta el a müncheni katedrát, hanem hazajött. Miért nem haladt tovább azon az úton, külföldön, melyen hamarabb és talán még magasabbra ívelődött volna pályafutása?

Vágó Pál nem volt kozmopolita felfogású művész, hazavágyott mindig és hazajött. Ez volt az egyik ok. Hiányzott neki Münchenben a magyar, a jász levegő kéksége, különleges felhőkumuluszai-
val, barkás báránnyelűvel, a délibábos róna végtelenje a gémeskuttal, a delelő csordával, s az estefelé hazatérő juhnyájjal.

Hiányzott neki mindez, tehát hiányzott minden, mert a művészetét tápláló meleg napsugár, a honi levegő varázsa után vágyott lelke.

Amellett ne feledjük el, hogy Vágó már müncheni tartózkodása alatt is elismert, tekintélyes festő volt, aki joggal remélhette, hogy itthon is ki fog járni neki az az elismerés művészi munkálkodása után minden részről, s így állami megrendelésekhez is juthat, mint történelmi festő.

Ez volt a másik ok.

Hiszzen ezek voltak azok az idők, amikor a magyar a legszívesebben merengett a dicő mult hagyományain, az ország ide s tova a millenium küszöbe előtt állott.

Vágó joggal remélhette, hogy az ő kivételes tehetségére majd ezekben az időkben — az ezredév megünneplését megelőzően — szükség lesz. Telve munkakedvvel és reményekkel érkezett haza.

A bizakodó remény, melyet a nagyszabású állami történelmi tárgyú megrendelésekhez fűzött, azonban beválatatlan maradt. A kompozíciók festője, kinek lelkében ott szongott az egész magyar mult, egy pár esztől eltekintve, nagyszabású megrendelés nélkül maradt.

Budavár visszafoglalása a töröktől, A szegedi árvíz voltak nagyobb állami megrendelések.

A magyarok bejövetele című hatalmas méretű körkép, melyet Feszty Vággal együtt festett, kár, hogy nem az állam megrendelésére és megfelelő elhelyezésben (muzeálisan) készült. Bizonyára még nagyobb alkotókedvvel és készséggel teremtették volna meg a történelmi szempontból is rendkívül becses alkotásukat.

Tényként lehet leszögezni, hogy a városligeti vurstli környéke, ahol a körkép ma is egy rozoga épületben elhelyezve van, teljesen rávilágít az akkori hivatalos körök nemtörődömségére. Manapég a Székesfőváros folytat tárgyalásokat állítólag a Feszty-családdal a körkép megvásárolására és megfelelő helyen való elhelyezésére.

Ezen körképen a lovasjeleneteket mind Vágó festette. A kép befejezése felé bizonyos nézeteltérés s támadt közte és Feszty között, úgy hogy Vágó a teljes befejezés előtt meg is vált a közös festésből.

Igy a körképpel kapcsolatban Vágó neve nem is igen szerepel, s csak inkább a beavatottak. tudják, hogy e mű létrejöttében Vággal oroszlan-része volt s Feszty-Vágó körkép elnevezés volna a tényeknek megfelelő.

Amikor illetékes helyen történelmi tárgyú állami megrendelés után érdeklődött, azt a tanácsot kapta, hogy fessen a közönségnek, annak sebének megfelelő életképeket. Megalkudva, művészi énjével nagy vágyaitól eltérítve, kisebb életképekkel kezdett foglalkozni. (*Jár a baba, Gyik stb.*)

Az első nagy ütést ekkor kapta Vágó, amikor mást volt kénytelen festeni, amit szeretett volna. Viszont élni kell, tehát képet is kell eladni. Tárgyiasan megfestett életképei pedig művészi szempontból is magas színvonalúak voltak.

Az is nagy baj volt, hogy Ipolyival, aki akkor teljhatalmú diktátor volt a művészi ügyekben, nem tudott Vágó kijönni.

Mind ezek a családások erős nyomokat hagytak az érzékeny és szerény mester lelkén.

Nem volt könnyű nyílással lelkében tért haza, szülőföldjére, Jászapáti. Kis gazdasága is hívta már a gazdát. Evekig alig nyult ecsetjéhez.

A múlt napok s évek azonban meghozták a feledést neki, újból kezébe vette a palettát s a jászági táj szépsége, a pusztai élet romantikája ragyogott fel a fehér vásznokon. *Becsületűgy a Hortobágyon, Hazatérő juhnyáj, Lakodalmások, Delelés, stb.*

Becsületűgy a Hortobágyon című képét később I. Ferenc József király vásárolta meg.

A jász népi élet megannyi megnyilvánulása erősen megihlette művészetét. E tárgykörben festett képei novellisztikus előadásban kerültek ecsetje alá. Nagy súlyt vetett a kép elsőrangú tárgyias megfestése mellett a kép elbeszélő stílusban megoldott tartalmasságára. Jellemző erre a *Lakodalmások* c. nagy képe. Havas úton suhan a szán, melyen egy egész cigánybanda kucorog és didereg, de azért mégis vígan szól a hegedű és klarinét, mert annak, aki a lovakat hajtja, igen jó kedve van. Egyik kezében a félig üres boros üveg, ami mindent megmagyaráz. Az út mellől egy szép jász menyecske mosolyogva fordul a szán után. Valószínűleg tanyáról siet be a faluba bevásárolni, mert kosár van a karján. Még az útszéli varjak is vígan szállnak a napsütéses téli égen.

Ugy hat ez a kép, mint egy novella.

Mindig alakok népesítik be tájrészleteit. Vágó a szó szoros értelmében figuralista festő.

Nem csoda, hogy az arcképfestés is erős oldala volt. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székházában több jól sikerült arcképe van. A jászapáti városházán pedig, *Deák Ferenc* arcképe szintén az ő alkotása. Magánmegrendelésre is számos arckép került ki keze alól. *Eördögh Oszkár, Gellért Lajosné* stb.

Művészi előadása elbeszélő volt, a drámaiság nem jellemezte műveit nagy általánosságban, mégis vallásos tárgyú freskóján (Jászapáti templomban) és olajképein, az *Istenember tragédiája* drámai élethűséggel elevenedik meg. A jászapáti templom főkupoláját díszítő freskója, valóban nagyszabású alkotás mind eszmei elgondolásban, mind gyönyörű színhatásban.

A magyarság keresztény hitre való megtérésének szimboluma ez a freskó. A freskó egyik részén a pogány magyarok, másik részén pedig a keresztén fűgő Jézus Krisztus előtt hódoló magyar szentek csoportja festői megoldásban megragadja a nézőt. Kár, hogy Vágó eme egyik legszebb alkotása időelőltti pusztulásra van ítélve (a hibásan megoldott szellőzőnyílás miatt).

Ebben az időben már szorgalmasan munkálkodott Jászapáti műtermében Vágó Pál, azonban életében mégis nagyon kieső rész volt az az idő, amikor évekig alig festett a fentebb jelzett lelki lehangolódás alapján.

A világ örök fejlődési folyamat alatt áll, s ez vonatkozik a művészetre is. A régi festői felfogás kapuját erősen dőngette az újabb irányú felfogás: az élményfestészet, s ennek legkiválóbb magyar képviselője, a „Nagybányai iskola.”

Ennek az iskolának híveit és élharcosait már merőben más festői célok hevíttették, mint a régi

hagyományokat követő iskolák mestereit és követőit, mint például a müncheni Piloty iskolát is.

Míg a Piloty-iskola, amely a XIX. század történelmi festészetének mintegy irányító központja volt, a maga patetikusan szinpadszzerű beállítottságával a háttérbe szorult.

Helyébe a szabad természet, valamint az ide elhelyezett alakok abban a pillanatban lévő színhatásban való élményábrázolása (impressionizmus) lépett.

Az úgynevezett lokális és a műtermi barnászürkés színek eltűntek s üde, élénk, ragyogó színek, friss ecsetkezelés a jellemzői az új iránynak. Irodalmi szempont, novellisztikus képtárgy háttérbe szorult, e helyett a napfény, a levegőadta világítás telített színen való megfestése volt a főszempont. Plain-air, vagyis szabadég alatti festészetnek is lehetne nevezni.

E két irányzat harca megindult a múlt század második felében, s az új irány kerekedett felül. Természetes is volt ez, hiszen a megszokott (konventionális) és szabályok közé szorított festés már nem felelt meg a XX. szd. küszöbén álló, az „én“-t az egyéniség-et, az eredetiséget kihangsúlyozó emberi szellemnek.

Festészetben, költészetben a szubjektív élelátás lett urr. Hogy látom „En.”

Ugy hogy, mikor Vágó, végre a nekivaló állami megrendelést kapta, s azt elkészítette, a kép, bár a lehető legjobb volt megoldva a régi iskola hagyományai szerint, sikere mégsem volt teljes.

Ekkora már ide is betódult az új irány levegője, s talán úgy is mondhatnánk, hogy Vágó elkésett.

Az új irány kínai falát érezte maga előtt. Keresi a maga igazát, de elismeri az új levegő önzonosságát is.

Új elindulások láza lepi meg. Nekiáll, dolgozik, új meglátások és problémák jegyében.

Tárlatokon ekkor nem vesz részt, érzi, hogy régi festői értékeivel elkésett, az újakat pedig még nem tartotta eléggé kiforrottnak. Várt, míg a termés érik, míg az újabb úton egyenesbe ér.

Míg kortársai, a müncheni iskola kiváló magyar képviselői, „idejében” fejtették ki munkásságuk legjavát, addig Vágó az első családások után félrevonulva várta, hogy majd csak gondolnak rá a művészi ügyek irányítói, szentül hitt a történelmi festészet időszerű hivatottságában.

A *Huszárság története és Budavár visszafoglalása* című nagyméretű kompozíciói teljes mértékben igazolták is Vágó felfogását és nagy festői felkészültségét. Nagy kár, hogy e kiváló mester már Münchenből való megérkezése óta nem mindig nagyméretű történelmi képeket festhetett, amire legnagyobb ihletettsége volt. Művészi pályafutása még magasabbra ívelődött volna bizonyára.

Idők változnak, művészi irányok cserélődnek. Vágó Pál művészete azonban mindenkor becses értékes a magyar művészetnek. A jász földnek pedig csak dicsőséget szerzett munkálkodásával és hírnevével.

Bár teste ott pihen a jászapáti temetőben, de lelke bizton ott bolyong a jász réteken, ahol életében annyiszor meglöpt a napfelkelték ezüstös ködét, az alkonyatok lila párját, a vizek acélos tükröződését, a jász föld lélekzését és minden szívdobbanását.

A TÜNDEPKIRÁ'NÉ

(JÁSZJAKÓHALMI NÉPMESE)

Neves néprajzi gyűjtők, Ortutay Gyula panasolja egyik legújabb könyvében, hogy nagyon kevés a nagyközönségnek szánt szép mesegyűjteményünk.

Benedek Elek apó híres gyűjteményei óta alig egy-két újabb, mindnyájunk számára készült nép mesekönyvkerült forgalomba. Pedig éppen napjainkban lenne nagy szükség szebbnél-szebb kiadásokra, fiatalok és öregek kedves ajándékaira, melyek révén közelebb kerülne saját nemzetükhöz és az egész emberiséghez is.

Szülőfalumnak Jászjakóhalmának, ezt a kedves és értékes meséjét nagyanyámnak, a 75 éves Bóna Elekné sz. Divéky Erzsébetnek az ajkáról jegyeztem fel. Első olvasásra vagy hallásra megállapíthatja mindenki, hogy Argirus királyfi híres meséjének egyik jászági változatáról van itt szó.

A mese egyszerűsödött, kopott a jász nép ajkán, ugyanakkor azonban eredeti jász ízekkel és színekkel is megtelítődött. Meghatva gondolok arra, hogy Vörösmarty Argirus meséjéből alkotta egyik legcaodálstosabb remekét, a *Csongor és Tündét*. Ezt a bűbajos, romantikus mesejátékot mostanában mutatták be Berlinben, most fog előtte megnyílni a világhíresség kapuja... A jászjakóhalmi kisházban ugyanakkor a népmese egyszerű, szerény kis formáját mesélgetik...

Minttha ennek a mesének a sorsa is azt bizonyítaná, hogy a magyar kultúra épületében az alap a népe, az épület földszintje, emelete és tetőzete a nagy íróké és művészeké. Már csak ezért a tautólságért is érdemes ezt a kis mesét elolvasni. *Lukács Béla.*

Hun vót, hun nem vót, heted-hét országban is tú, vót eccer egy kirá. Vót neki három fia, meg egy gyönyörű kertye. Abba vót egy csudazip amafa. Ezen minden nap ezis virág nyit, meg aranyama termett. Örüt is neki a kirá, úgy, hogy ha csak rántzett, ellefejtette bánatját.

Hanem ecce, mikó a kirá kiiment a kertyebe, leszennyi az amát, e szemet se tanát rajta.

Másnap is, meg harma nap is i vót. Erre oszt a kirá száz trázsát állíttatott oda. De hát híjába. Senki se bírta az aranyamát megörizni. Szegény kirá se nem itt, se nem ott, mindig azon járt az esze, hogy ki lopja e az amát?

Ecce odaa neki a legöregebbik fia, hogy assongya, ne búsujon ked édesapám, majd én me próbálok, hátha me tudom öriznyi az amafát. Jó van — assongya a kirá, próbádd me. Estefelé ment a kertbe, oszt le üt a fa alá. Egy darabig csak fe vót, de éjfé felé ugye' alutt, mint a bunda. Mikó fel ébrett, mán nem vót egy ama se a fán. Az öreg kirá' még jobban e' azomorodott. Csak akkó' vigasztalódott meg, mikó' a közező fia át elejbe, oszt aszonta, hogy majd ő is megpróbálkozok. Kiment ő is a kertbe. Leült a amafa alá. De éjfé felé ő is elalutt, mint a hátya. Mikó' reggel felébredt, egy ama se vót a fán. Szegény kirá' bánatába asse tutta micainájjon.

Ecce odaa elejbe a legkisebb fia, oszt assongya, majd ő is megpróbálkozok. Le is ment este a kertbe. Le a fel járkát, hogy e' ne aluggyon, oszt leste, hogy gyün e valaki? Aggyig leste, míg csak éjfé nem lett. Ecce csak zúg valami, hát láttya, hogy egy hó-fehér galamb repüt' egyenest az ama fára. Rá célzot, oszt le akarja lönyi, mikor megszóllal a galamb, hogy jaj, le ne löj szép kis kiráfi, nem vétettem én nekéd semmit. Aztá oszt odaszát elejbe, mérász-kódott, oszt egy szép aranyos hajú tündér lány lett belüle. Olyan szép vót, hogy a kiráfi egy szót se birt szóni, csak a szépségit bámuta. Hát assongya a tündér, én vagyok a tündérkiráné, én ütettem ezt az amafát, oszt azé hortam rula az almát, mer' tutam, hogy utójjára te is idegyüesz akkó' láthatlak. Régen szeretlek — assongya. Enyim akarsz-e lenynyi? Tied — assongya a kiráfi. De most meg senkinek se szabad méttunni, assongya a tündér — mer akkó' vége mindennek. Beszigettek hajnalig, aztán ebucáztak egymástú. A tündérbü megint galamb lett, oszt e repüt. Reggel a kirá, mikor kimegy a kertbe, még a szája is tátva marad

a csudákozástul, mikó láttya, hogy csak úgy csillog a sok szép aranyalma.

A kis kiráfi még mindig a kertbe vót. Ecce meg is kérdezte túle az öreg kirá, hogy mé van mindig a kertbe? Nem lehet azt megmondani, úgyse, assongya a kis kiráfi. Az öregnek csudára fürta az ódalát, hogy mé van mindig a kertbe a fia. Meg is parancsolta egy szógának, hogy leasse ki. A szóga meg úgy is csinát. Mikó kezdett virradnyi, meglátta, hogy kive besziget a kiráfi. De mikó meglátta, a tündér egyet sikított, oszt assongya, mán most vége mindennek, nem látyuk egymást, ha fel akarsz kercesnyi gyere el Tündérországba, ottan mé találhacc. Szegény kiráfinak majd meg repett a szíve bánatába. Sírva ment az apja elé, oszt e panaszolta, hogy mé sír. Assongya, neki mán nincs maradása, ő emegy megkeresi a tündérkiráné.

El is búcsúzott mindenkítul, oszt egy szógával útnak indút. Mentek, mendegétek éjje—nappa. Utójjára odaértek egy kis gúnyhóho. Beméntek, hát odabé egy százesztendős öregembert látnak. Aggy isten öregapám — assongya neki a kiráfi — nem tudja ked, mére van Tündérország? De tudom — assongya, de oda bajos lesz el jutnyi, mer annak a kapuját egy sárkány örzi, oszt csak annak a száján lehet oda bejutni. A kiráfi megköszönte a tanácsot oszt tovább átak. Mentek, mendegétek, jó sokáig, utójjára odaértek a sárkányhó. A kiráfi mondott neki valamit, ammeg etátotta a száját, hogy majd bekaptya ökött. A kiráfi meg csak kirántotta a kargját, oszt felpöckölte vele a sárkány azáját, oz csak úgy besétátak rajta. Mingyá bent is vótak Tündérországba.

Mikóbeértek, egy öregasszonyná szátak meg. Ettú oszt meg tudták, hogy Tündérország közepin van egy kert, ott szokott a tündérkirályné sétálni. Hanem az öreg asszony rosszabb vót, mint ahogy mutatta. Vót neki is egy lánya, oszt azt szerette vóna, ha a királyfi azt veszi el. Így oszt azon vót, hogy a kiráfi meg a tündérkiráné ne tanákozhasanak. Vett

Mind ezek a csalódások erős nyomokat hagytak az érzékeny és szerény mester lelkén.

Nem volt könnyöklő természet, s így az első csalódás mérgezett nyílával lelkében tért haza, szülőföldjére, Jászapátiba. Kis gazdasága is hívta már a gazdát. Évekig alig nyult ecsetjéhez.

A múlt napok s évek azonban meghozták a feledést neki, újból kezébe vette a palettát s a jászági táj szépsége, a pusztai élet romantikája ragyogott fel a fehérvásznokon: *Becsületügy a Hortobágyon, Hazatérő juhnyáj, Lakodalmások, Delelés, stb.*

Becsületügy a Hortobágyon című képét később I. Ferenc József király vásárolta meg.

A jász népi élet megannyi megvilágulása erősen megihlette művészetét. E tárgy körben festett képei novellisztikus előadásban kerültek ecsetje alá. Nagy súlyt vetett a kép elsőrangú tárgyas megfestése mellett a kép elbeszélő stílusban megoldott tartalmasságára. Jellemző erre a *Lakodalmások* c. nagy képe. Havas úton suhan a szán, melyen egy egész cigánybanda kucorog és didereg, de azért mégis vígan szól a hegedű és klarinét, mert annak, aki a lovakat hajtja, igen jó kedve van. Egyik kezében a félig üres boros üveg, ami mindent megmagyaráz. Az út mellől egy szép jász menyecske mosolyogva fordul a szán után. Valószínűleg tanyáról siet be a faluba bevásárolni, mert kosár van a karján. Még az útszéli varjak is vígan szállnak a napsütéses téli égen.

Ugy hat ez a kép, mint egy novella.

Mindig alakok népesítik be tájrészleteit. Vágó a szó szoros értelmében figuralista festő.

Nem csoda, hogy az arcképfestés is erős oldala volt. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székházában több jó sikerült arcképe van. A jászapáti városházán pedig, *Deák Ferenc* arcképe szintén az ő alkotása. Magánmegrendelésre is számos arckép került ki keze alól. *Eördögh Oszkár, Gellért Lajosné* stb.

Művészi előadása elbeszélő volt, a drámaiság nem jellemezte műveit nagy általánosságban, mégis vallásos tárgyú freskóján (Jászapáti templomban) és olajképein, az *Istenember tragédiája* drámai élethűséggel elevenedik meg. A jászapáti templom főkupoláját díszítő freskója, valóban nagyszabású alkotás mind eszmei elgondolásban, mind gyönyörű színezésében.

A magyarság keresztény hitre való megtérésének szimboluma ez a freskó. A freskó egyik részén a pogány magyarok, másik részén pedig a keresztfán függő Jézus Krisztus előtt hódoló magyar szentek csoportja festői megoldásban megragadja a nézőt. Kár, hogy Vágó eme egyik legszebb alkotása időelótti pusztulásra van ítélve (a hibásan megoldott szellőzőnyílás miatt).

Ebben az időben már szorgalmasan munkálkodott Jászapáti műtermében Vágó Pál, azonban életében mégis nagyon kieső rész volt az az idő, amikor évekig alig festett a fentebb jelzett lelki lehangolódás alapján.

A világ örök fejlődési folyamat alatt áll, s ez vonatkozik a művészetre is. A régi festői felfogás kapuját erősen döngette az újabb irányú felfogás: az élményfestészet, s ennek legkiválóbb magyar képviselője, a „Nagybányai iskola.”

Ennek az iskolának híveit és élharcosait már merőben más festői célok hevitették, mint a régi

hagyományokat követő iskolák mestereit és követőit, mint például a müncheni Piloty iskolát is. Míg a Piloty-iskola, amely a XIX. század történeti festészetének mintegy irányító központja volt, a maga patetikusan szinpadyszerű beállítottóságával a háttérbe szorult.

Helyébe a szabad természet, valamint az ide elhelyezett alakok abban a pillanatban lévő színhatásban való élményábrázolása (impressionizmus) lépett.

Az úgynevezett lokális és a műtermi barnás-szürkés színek eltűntek s üde, élénk, ragyogó színek, friss ecsetkezelés a jellemzői az új iránynak. Irodalmi szempont, novellisztikus képtárgy háttérbe szorult, e helyett a napfény, a levegőadta világítás telített színeben való megfestése volt a főszempont. Plain-air, vagyis szabadég alatti festészetnek is lehetne nevezni.

E két irányzat harca megindult a múlt század második felében, s az új irány kerekedett felül. Természetes is volt ez, hiszen a megszokott (konventionalis) és szabályok közé szorított festés már nem felelhetett meg a XX. szd. küszöbén álló, az „én” az egyéniség-et, az eredetiséget kihangsúlyozó emberi szellemnek.

Festészetben, költészetben a szubjektív élelátás lett urrá. Hogy látom „En.”

Ugy hogy, mikor Vágó, végre a nekivaló állami megrendelést kapta, s azt elkészítette, a kép, bár a lehető legjobban volt megoldva a régi iskola hagyományai szerint, sikere mégsem volt teljes.

Ekkora már ide is betódult az új irány levegője, s talán úgy is mondhatnánk, hogy Vágó elkészett.

Az új irány kínai falát érezte maga előtt. Keresi a maga igazát, de elismeri az új levegő ózondúságát is.

Új elindulások és problémák jegyében.

Tárlatokon ekkor nem vesz részt, érzi, hogy régi festői értékeivel elkésett, az újakat pedig még nem tartotta eléggé kiforrottak. Várt, míg a termés érik, míg az újabb úton egyenesbe ér.

Míg kortársai, a müncheni iskola kiváló magyar képviselői, „idejében” fejtették ki munkásságuk legjavát, addig Vágó az első csalódások után félrevonulva várta, hogy majd csak gondolkodni reá a művészi ügyek irányító, szentül hitt a történeti festészet időszerű hivatottságában.

A *Huszárság története és Budavár visszafoglalása* című nagyméretű kompozíciói teljes mértékben igazolták is Vágó felfogását és nagy festői felkészültségét. Nagy kár, hogy e kiváló mester már Münchenből való megérkezése óta nem mindig nagyméretű történeti képeket festhetett, amire legnagyobb ihletettsége volt. Művészi pályafutása még magasabbra ívelődött volna bizonyára.

Idők változnak, művészi irányok cserélődnek. Vágó Pál művészete azonban mindenkor becses értékes a magyar művészetnek. A jász földnek pedig csak dicsőséget szerzett munkálkodásával és hírnevével.

Bár teste ott pihen a jászapáti temetőben, de lelke biztosan ott bolyong a jász réteken, ahol életében annyiszor meglopta a napfelkelték ezüstös ködét, az alkonyatok lila párját, a vizek acélos tükröződését, a jász föld lélekzését, és minden szívdobbanását.

A TÜNDEKIRÁ'NÉ

(JÁSZJAKÓHALMI NÉPMESE)

Neves néprajzi gyűjtők, Ortutay Gyula panasolja egyik legújabb könyvében, hogy nagyon kevés a nagyközönségnek szánt szép mesegyűjteményünk.

Benedek Elek apó híres gyűjteményei óta alig egy-két újabb, mindnyájunk számára készült nép mesekönyvkerült forgalomba. Pedig éppen napjainkban lenne nagy szükség szébbnél-szebb kiadásokra, fiatalok és öregek kedves ajándékaira, melyek révén közelebb kerülneek saját nemzetükhöz és az egész emberiséghez is.

Szülőfalumnak Jászjakóhálmának, ezt a kedves és értékes meséjét nagyanyámnak, a 75 éves Bóna Elekné sz. Divéky Erzsébetnek az ajkáról jegyeztem fel. Első olvasásra vagy hallásra megállapíthatja mindenki, hogy Argirus királyfi híres meséjének egyik jászági változatáról van itt szó.

A mese egyszerűsödött, kopott a jász nép ajkán, ugyanakkor azonban eredeti jász ízekkel és színekkel is megtelítődött. Meghatva gondolkodok arra, hogy Vörösmarty Argirus meséjéből alkotta egyik legcsodálatosabb remekét, a *Csongor és Tündét*. Ezt a bábajos, romantikus mesejátékot mostanában mutatták be Berlinben, most fog előtte megnyitni a világhíresség kapuja... A jászjakóhalmi kisházban ugyanakkor a népmese egyszerű, szerény kis formáját mesélgetik...

Mintha ennek a mesének a sorsa is azt bizonyítaná, hogy a magyar kultúra épületében az alap a népé, az épület földszintje, emelete és tetőzete a nagy ifjók és művészeké. Már csak ezért a tanálágért is érdemes ezt a kis mesét elolvasni. *Lukácsi Béla.*

Hun vót, hun nem vót, heted-hét országban is tú, vót eccer egy kirá. Vót neki három fia, meg egy gyönyörű kertye. Abba vót egy csudszíp amafa. Ezen minden nap ezüsvirág nyit, meg aranyama termett. Örút is neki a kirá, úgy, hogy ha csak ránézett, elfelejtette bánatját.

Hanem ecce, mikó a kirá kiment a kertyebe, leszennyi az amát, e szemet se tanát rajta.

Másnap is, meg harma nap is í vót. Erre oszt a kirá százt trázását állíttatott oda. De hát hijába. Senki se birta az aranyamát megörizni. Szegény kirá se nem itt, se nem ott, mindig azon járt az esze, hogy ki lopja e az amát?

Ecce odaá neki a legöregebbik fia, hogy aszongya, ne búsíjon ked édesapám, majd én me próbálom, hátha me tudom örizni az amafát. Jó van — aszongya a kirá, próbádd me. Estefelé ment a kertbe, oszt le út a fa alá. Egy darabig csak fe' vót, de éjfé' felé ugye' alutt, mint a bunda. Mikó' fel ébredt, mán nem vót egy ama se a fán. Az öreg kirá' még jobban e' szomorodott. Csak akkó' vigasztalódott meg, mikó' a közepe fia át elejbe, oszt aszonta, hogy majd ő is megpróbálkozik. Kiment ő is a kertbe. Leült a amafa alá. De éjfé' felé ő is elalutt, mint a bátya. Mikó' reggel felébredt, egy ama se vót a fán. Szegény kirá' bánatába asse tutta micinájjon.

Ecce odaá elejbe a legkisebb fia, oszt aszongya, majd ő is megpróbálkozik. Le is ment este a kertbe. Le s fel járkát, hogy e' ne aluggyon, oszt leste, hogy gyün e valaki? Aggyig leste, míg csak éjfé' nem lett. Ecce csak zúg valami, hát láttya, hogy egy hófehér galamb repút' egyenest az ama fára. Rá célzot, oszt le akarja lönyi, mikor megszólal a galamb, hogy jaj, le ne löj szép kis kiráfi, nem vétettem én neked semmit. Aztá oszt odaszát elejbe, mérászkódott, oszt egy szép aranyos hajú tündér lány lett belüle. Olyan szép vót, hogy a kiráfi egy szót se birt szóni, csak a szépságit bámulta. Hát aszongya a tündér, én vagyok a tündérkiráné, én ütettm ezt az amafát, oszt azé hortam rula az almát, mer' tuttam, hogy utójjára te is idegyüsz akkó' láthatlak. Régen szeretlek — aszongya. Enyim akarsz-e lenynyi? Tied — aszongya a kiráfi. De most még senkinek se szabad mettunnyi, aszongya a tündér — mer akkó' vége mindennek. Beszítettek hajnalig, aztán ebúcsúntak egymástú. A tündérbú megint galamb leti, oszt e repút. Reggel a kirá, mikor kimegy a kertbe, még a szája is tátva marad

a csudakozástul, mikó láttya, hogy csak úgy csillog a sok szép aranyalma.

A kis kiráfi még mindig a kertbe vót. Éccé meg is kérdezte tüle az öreg kirá, hogy mé van mindig a kertbe? Nem lehet azt megmondani, úgyse, aszongya a kis kiráfi. Az öregnek csudára fúrta az ódalát, hogy mié van mindig a kertbe a fia. Meg is parancsolta egy szógának, hogy lesse ki. A szóga meg úgy is csinát. Mikó kezdett virradni, meglátta, hogy kive beszíget a kiráfi. De mikó meglátta, a tündér egyet aiktott, oszt aszongya, mán most vége mindennek, nem láttyuk egymást, ha fel akarsz keresnyi gyere el Tündérországba, ottan mé találhacc. Szegény kiráfinak majd meg repett a szíve bánatába. Sírva ment az apja elé, oszt e panasolta, hogy mé sír. Aszongya, neki mán nincs maradás; ő emegy megkeresi a tündérkiránét.

El is búcsúzott mindénkitül, oszt egy szógával útnek indút. Mentek, mendegétek éjje-nappa. Utójjára odaértek egy kis gunyóhóho. Beméntek, hát odabé egy százesztendős öregembert látnak. Aggy leten öregapám — aszongya neki a kiráfi — nem tudja ked, mére van Tündérország? De tudom — aszongya, de oda bajos lesz el jutnyi, mer annak a kapuját egy sárkány órzi, oszt csak annak a száján lehet oda bejutni. A kiráfi megköszönte a tanácsot oszt tovább átak. Mentek, mendegétek, jó sokáig, utójjára odaértek a sárkányhó. A kiráfi mondot neki valamit, ammeg etátotta a száját, hogy majd bekaptya ökött. A kiráfi meg csak kirántotta a kargyát, oszt felpöckölte vele a sárkány szájját, oszt csak úgy besztátek rajta. Mingyá bent is vótak Tündérországba.

Mikó beértek, egy öregasszonyná szátak meg. Ettú oszt meg tudták, hogy Tündérország közepin van egy kert, ott szokott a tündérkirályné sétálni. Hanem az öreg asszony rosezabb vót, mint ahogy mutatta. Vót neki is egy lánya, oszt azt szerette vóna, ha a királyfi azt veszi el. Így oszt azon vót, hogy a kiráfi meg a tündérkiráné ne tanákozhasanak. Vett

egy skatulyát, oszt odatta a szolganak, hogy, ha a kiráfi ledől egy kicsit, tarcsa az orra elé. A szóga meg, mikó a kiráfi sétát a kertbe, kileste, mikor ledőt, egy kicsit, odatartotta elibe a skatulyát, oszt a kiráfi mingyá elalutt.

Ahogy ott alszik, hát té gyün a tündérkiráné a sok tündérral, meglátta a kiráfi, asse tutta, mi csinájjon örömbé. Odament hozzá, csókolgatta, ölelgette, szöllitgatta, de a kiráfi csak nem ébrett fel. Utójjára sírva fakatt a tündér kiráné, oszt aszonygya a szóganak, mongya meg a kiráfinak, hogy itt vót, hónap ilyenkö megint itt lesz. Ha akkó is alszik, más csak ecce láthatta. Hát, mikó felébred a kiráfi, a szolga emongya neki, mit mondott a tündérkiráné. Szeginy kis kiráfi ekezett siránkozni. De biz mánap megint csak így lett. Megint elalutt, a szóga meg elaltatta a skatulyával. Mikó gyütt a tündér kiráné, odament hozzá, csókolgatta szöllitgatta, csak nem ébrett fel a kiráfi. Mondd meg a kiráfinak — aszonygya — hogy megint itt vótam. Hónap megint egyűvök, utójjára, oszt ha akkó is alszik, nem látom sohase. Hát alig megy e, felébred a kiráfi. A szóga megint emonta, mit mondott a kiráné. Sirt-rit a kiráfi, de a szóga újra csak elaltatta mánap. Mikó együtt a tündérkiráné, megint csak alutt a kiráfi. Már most mondd meg a kiráfinak aszonygya, hogy soha többet nem tanákozhatunk, de ha meg akarja tunni, hogy ki miatt szenvedünk ennyit, keresse meg a kertbe azt a fát, amelyikbe 2 szög van beleverve, oszt az egyikre akassza fel a kargyát, a másikra meg a palástját. Arra oszt el is ment.

Mikó a kiráfi felébredt, a szóga emonta neki, mit mondotta a tündérkiráné. Mingyá meg is kereste azt a fát. A jobbik szög fel akasztotta a kargyát, a baloldalira meg a palástját. Cauda megharagudott, oszt mikor megmonta a fa, hogy kik az ellenségek. Kirántotta a kargyát, oszt ment, hogy megéli ökö. Hát azok meg térgyre borútak, hogy ne bánca ökö. No jó van, aszonygya — nem bánalal benneteket, megátkosta ökö, oszt elindútak!

Mentek, mendegétek, utójjára odaértek egy nagy magos hegyre. Ahogy felér, oszt körúnéz, látja, hogy nem messzi tüle három elátkozott lélek veszekedik egymással. Mingyá odament, oszt megkérdezte, hogy mi bajuk egymás-

sal. Hát, aszonygya az egyik, van egy papucsunk, meg egy ustorunk, nem tuggyuk, hogy mejjükünké legyen. Mert ezek aszonygya csak együtt érnek valamit. Legyé bíró köztünk — aszonygya az egyik. Jó van — aszonygya a kiráfi — de hát milyen papucs meg ustor-e. Hát ez olyan, aszonygya, hogy hát ha valaki féhuzza a papucsot, az ustorra meg pattint egyet, mingyá ott van, ahun akar. Jó van, aszonygya — aggyátok ide, oszt szalaggyatok el a hegy felé. Amelyitek el-sónek ideér, azé lesz mind a kettő. A két bolondnak se kellett több. Szaladtak a hegy felé. Mikó más jó messzi jártak, a kiráfi féhuzta a papucsot, az ustorral meg pattintott egyet, oszt aszonygya, hipp-hopp, a menyaszonyomná legyek. Abba a pillanatba ott is vót a tündérkastély előtt.

Az egyik szógáló megismerte, oszt szalatt a kiránéhó, hogy gyün a kiráfi. De nem hitte e neki. Gyün a másik szógáló is, hogy itt van a kiráfi. Ennek se hitte el. Gyün a harmadik. Ezt meg más pofon is csapta. Hanem azé kiment megnézni, hogy ott van-e? Hát, látta hogy ott van az ó kiráfi. Megölelték egymást. Nagy lakodalmat csaptak. A kiráfi elküldött egy szógát, apjájé anyyjájé oszt így ének együtt mé most is, ha eddig me nem haltak.

Címképünkhöz

Immár egy éve, hogy az Ugar elsőszámának első oldalára kitézte a jelzőt: „Ugar a művészetért“ A felkeltett érdeklődést fokozatosan a kezdő megismerés váltotta fel.

Egynehányan már meglátják a külső szépségeket, azonban ezen túl a mögöttük lévő dolgokat, belső értékeket, titkokat nem keresi senki. Gondolataimat ez alkalommal Lizony Ede László címképének szentelem.

Ha hosszas jóakarátú elmélyüléssel belevetjük magunkat művészetébe kimondhatatlan gyönyörűségeket szerez számunkra. Művésze az ősi népi tisztasággal — kapcsolata a modernebb felfogással a mesterkéltség nyomát sem mutató, őszinte művészi tevékenység.

A kép művelésére az Isten gazdag, érző lelket adott számára. Ezért művészetét nem az üzleti fürgecség, haszonlesés szítja, hanem

szórakozás, élvezet és kiélési forma lett számára a gazdag fantáziájú művészkedés.

Művészeleke egyhangú tanári életének eseménytelenségéért a színök tobzódásában talál kárpót-lást; hétkönap iete fehér vász-nára álmainak szeszélyes, titok-zatos vonalait borítja.

Ezzel a szelíd, kissé magába zárkozó, meditáló lélekkel indul a mostani címlapon is a nép felé az elhagyott paraszt felé, ahol a túlerőnek nekifeszülő maroknyi magyar, fajtánknak ez az ősi fája évről-évre, látástól-vakulásig meghozza a maga termését, melynek gyümölcse örök élet.

A címlapon művészetének mesélő hangján a dolgozó magyar életből állít elénk jelenetet. A sokszor látott kép — átszűrve beszédes lelkén — a magyar élet mély értelmét adja. Az egyedül álló, magára hagyott magyarság küzdelme oly erősen sugárzik vissza, hogy megejtí a művész lelkét is: Azonban ösztönösen elváltoztatja, a maga módján alakítja, hozzád, vagy egyszerűsít az elszakadt gyermek, aki emlékekhez nyúl: meseszerűvé varázsolja, hogy ne ismerhessük a kétségbeesést, hanem kívánjuk a további küzdelmes életet.

Ecséjével mesélő hangon rajongásig tud szólni az elhagyott mezőkről, fekete szántásokról, kopár legelőről, gazos ugárokról. A dolgos hétköznapiokról — áhítatos vasárnapokról —

Nála igaz lehet a mondás, hogy mindenkinek annyi a lelke, amennyit érez és oly gazdag, amilyen finom és színes az érselem világa. Ez az érselemvilág jelenik meg nála a művészi köntösében: képben, vagy illusztrációban.

Gy. Riba János.

VÉTEK HEGYE

Vétek hegyén én már jártam:
Mit nem féltem,
Megcsodáltam.

Vétek hegye fényes ormán
Megtisztít a
Bánatorkán.

Fenn a csúcson tiizta minden:
Ködök felett
Trónol Isten.

Csak a lejtőn él a vétek...
És a csúcra
Mikor érek?...

Gosztonyi Géza.

Egy őszi hajnal

Irtá: P. Hajnal Ágoston O. F. M.

Egy késő délután jött a római úton fölfelé Assiszi városa felé. A fákról már hullottak a levelek, csak a fenyők és cirbolyák zöldeltek még. Talán messziről jött, talán a szomszéd városból. Senki sem látta, senki nem ismerte. Egyszerű, szürke ruháját tépte, cibálta a Szabin hegyekből lehirtelenkedő őszi szél. A derekán kötél, kezében csomós, durva bot. Hosszú haját megsuhogtatta a vele együtt vándorló pajkos umbriai szellő.

Messze a Város mögött ott kékeltettek a Szabin hegyek. A hegyek előtt lankás hegyoldalon feküdt csendes boldogságban Assiszi.

Benn a városban tombolt az élet. Nemes úri-fiak villogószőrű lovakon vidáman baktattak a városban keresztül. Lovuk patkója alatt szikrázott a város jó pár száz esztendő kövezete. Az ablakokból szemérmeesen tekintettek ki a hímezgető, álmodozó kisasszonyok. Az üzletekben csörzö vargák veszekedtek, szatócsok, pékek és gyümölcsárusok az előkelő házak kövér vásárlóival rikácsolták tele üzleteiket.

Ment minden, minden a maga útján...

Most a zarándok befordul egy sötét kis utcába. Alig látni a sötétből. Amint elhalad egy ház mellett, irtózatossá jajveszékelés üti meg a fülét. Látja, amint kijön egy siránkozó öregasszony. Megállítja. Mélyen zeng a hangja, különös a csendése, úgyhogy döbbenetes hatással van az öregasszonyra:

— Hová tartasz, Donna Nedda?

Ijedten hökkent vissza az asszony. Ki ez az öreg zarándok, hogy a nevét is tudja. Amint bátratekint, látja, hogy szinte ég a szeme az idegennek.

— Asszonyom, Donna Pica halálán van, mert gyermekét nem tudja megszülni, Uram!

— Eressz be hozzátok, Donna Nedda! — volt a felelet.

Az öreg Donna Nedda félénken szipogva tessékeli be a házba. Hosszú, tágas folyosón mennek keresztül. Végre fölcsilán az enyhén pisilakoló gyertyafény. Benn a szobában ott fekszik a szépséges Donna Pica. Haja ziláltan terül el a kereveten. A cselédlányok hiába dörzsölgetik. Ott áll Don Pietró is, az öreg plébános.

A zarándok rátekinthet mélyen tűző szemével Donna Picára:

— Donna Pica! Fiad fog születni! Sokan várják. A bünös, a gazdag, a szomorú világ. Akik nem tudnak énekelni, mert kihűlt szívéjükben a fénylő, daloló világ. Egy Második Krisztust várnak. Azért fiad csak istállóban tudod megszülni. Az éjtszakában kísértetiesen szölt mélyzengésű hangja. Alakja, hosszú szakállá megnőtt előttük és látták maguk előtt az egész világot. Igen, egy hirtelen pillanatban megértették, amit most előttük mondott az ismeretlen ember. Nem kutatták az okát, csak az anyák ösztönös megérzésével tudta Donna Pica, hogy ez az ember igazat beszélt.

Megirdultak az istálló felé.

Az éjtszakában, az Angyalos Boldogasszony kápolnájának fölött kivilágosodott az ég. Angyalok énekeltek Dicsőességet és Békességet.

Mikorra bearanyozta Don Pietró di Bernardine házát a nap, gyermekábrás verte föl a ház csendjét.

1182. szeptember utólján megszületett a Zarándok által megövendölt Gyermeke. A keresztségben ugyan Jánosra keresztelték, de Atya kis franciára, Francescóra keresztelte.

A keresztség alá a Zarándok tartotta. Mikor a keresztség után visszaadta anyjának a Gyermekeket, így szölt: „Ma két gyermek született ebben a városban. Ez és egy másik. Ez egyikő lesz a legjobb embereknek a világon, a másik ellenben egyike lesz a legelvetemültebb gonosztevéknek.“ Akkor látták csak szikrázó szeméből, fénylő arcából, hogy angyal volt.

Benn a városban tovább tombolt a szürke, mindennapi élet. Ment minden minden a maga útján. És akkor még nem is tudta a kis város, hogy nemsokára egy stigmas Koldusért, az ő fiáért, hozzá sarándokol majd az egész világ...

Ha végigmész Assisziiben egészen az Uj Egyházig (Chiesa Nuova), a Victor Emmánuel-térhez érsz. Jobbra van Szent Antal utcája. Ennek a kis utcának a végén kissé balra egy ódonkövű gót kaput találsz. Egy öreg lámpás mered fölfeje a mellépült házból. S ha megállsz előtte, olvasd el a régi, öreg, kopott betűket:

Ökör a számár kérészött ezen a szent helyen,
Mikor a föld csodája, Ferenc itt megjelen...

Halottak estéje

Borongós novembert alkonyat,
az égen egy csillag sem ragyog,
melankólikus a tájék és a lélek,
az estit úton búsan ballagok.

Csillaglényt szomjaz a lelkem,
s csillagtalán sült este vár:
kis falumnak elhagyott utódján
rajtam kívül egy lélek se jár.

Magam vagyok, egymagamban járok,
hová lett a sok-sok jóbarát?
Ez is, az is itt vannak körültem
faj de egy sem hallatja szavát.

Lassan már a temetőhöz érek
s ott vár engem a sok jó barát,
itt pihennek örök nyugalomban,
kik kiűlték éltük poharát.

Elmerengek a holtak nyugalomán,
s szempillámon két könnyesepp ragyog,
eloslanak az égről a felhők,
s tündökölnék lenn a csillagok.

László János

Öseemberek a Tarnán

Irta: Kiskun József

Jászjókóhalmán, 1942. október 31-én.

A falut nyárerőd koszorúzza. Magját a szél vetette, tövét a víz növelte, s abból hizott meg minden fehér törzs.

Jaj, be szép ez a nyárerőd hajnalban, szép délben, délibábos napfényben, szép a viharban, amikor súlyos lombzatával a vihar ereje birkózik, s nagyot sikolt örömeiben, ha egynek-egynek ki-csavarhatja a derekát. De legszebb ez a nyárfacerdő éjjel, amikor lobogó tábortűz világítja meg az őszi aranykoronáját.

Sárfenekbe ásott kunyhók gubbasztanak a víz szagától partjában. Kettő-három egymás mellett. Giz-gaz a tetejük. Ajtajuk nincs, mert akik ezekben a kunyhókban laknak, a levegő imádói. Nem tűrik télen se a zárt ajtót. Öseemberek. Feketék a fehérek országában. Arcuk bronzszínű, foguk messze fehérlik, mint a kis tanyák fehér fala az éjtzakából. Amikor a tavaszi fű zsendülése idejében kivetik szállásukat az erdők, vizek szélére, nem írnak lakásbejelentőt senkinek. A szekerek, kocskák, autók utasai tudomásul veszik, hogy füstöl a kunyhó, kopognak az ácsok, s megindul a teknő-vájó füstösök munkája. Odapislantanak, mintha éreznék az őseember friss telepének festői szépségét, aztán a lovak közé vágnak és tovább hajtanak a maguk rohanó útján. Mindig tovább, tovább...

Nyerluc Togyer vert tanyát a Tarna partján, ott, ahol a kotrógép elől a kérelhetetlen mérnöki parancsra egymás után dőlnek ki a fejszék csapásai alatt a fehértörzű nyárfák. Valóságos aratást jelent ez a szerencse Nyerluc fejszéje számára. Különös szállodájának lakói: a feleség, Kanalos Veron, 47 éves. Első és megszakítás nélküli feleség. Ósaszony. Eddig 26 élő gyermeket szült... a fehértörzű nyárfák árnyékában. Néhány ott van körülötte. Hadirendbe állítottam őket a lobogó tűz fényében:

János,	keresztény,	született	Ároktón
Juliska,	"	"	Tarnaórsön
Máriszó,	"	"	Erken.
Annus,	"	"	Tiszapolgáron
Ilon,	"	"	Tukán
Károly,	"	"	Poroszlón
Boriska,	"	"	Adácson
Margit,	"	"	Palkonyán s. i. t.

A lányok férjeit már nem győztem számon-venni. A kis onokákat se. Azok már benn aludtak a szénalyukakban. A tyúkokkal együtt tértek nyugalomra. Az őscsalád tyúkjai ott bóbiakoltak az útszéli görgegykú nyárfák gallyain. Amint a törzsfőnök felesége jelentette: mind törvényes tyúkok. Különböző nem aludnának oly nyugodtan a gallyakon.

A telep udvarán térdigérő búboskemence fehérik. Benne most sült ki az illatos kenyér, amelyet vadonatúj nyárfatekenőben dagasztott az őscaszony. Illatát magam is élveztem, de kőstőlőt nem volt szívem elfogadni, mert Máriszó kijelentette, hogy jegyre sült kenyerek ezek.

A forró kenyeret nem jó megszélni. Az éhes szájukat pedig be kell tömni, mielőtt a szénára fekteti őket a gondos anyai kéz. Hamar elő a kis nyárfatekenőt, a kisebbiket, merthisz' nagy itt a választék. Beledob két-három marék kukoricalisztet, a tiszta zsákocskából fél marék cukrot. Most Juliskán a sor, ő dagaszt. Addig az ősznya fekete fazékból zsírt kotort ki fekete kezeivel, s bezsírozza a hádogtepsi fenekét. Kész a görhe masszaja, beletapsikolja a tepsiibe, és bedugja a forró kemence-lyukba. A kis kemence felső füstölőjén mária fenséges illat árad, s néhány perc múlva leomlik az előtte és a szénából hevenyészett abroszra kifordítja az ősznya a forró, cukros görhét.

Az éhes család minden tagja ott guggol a forró görhe körül. Szolgatják. A kisebbeknek csorog a nyála, s alig várják, hogy kézzel hozzá lehessen nyúlni... Aztán a mama megtöri. Előbb is férjének ad belőle, aki hajnaltól egészen görhesütésig csapkodta a fejszét a halálraült fák törzséhez, s meglátszik a súlyos fáradtság rajta. Aztán a kicsinyek kapnak, végül a nagyobbak, utóljára a vőmurem. De mindenik az anyai kézről... Talán cukor nélkül is édes volna így a görhe...

Lupusz, a kunyhóörző eb ott kuporodik a tűz közelében. Olyan kerek, mint a sündisző, amikor kutya ugatja. Ő nem kap a máléból. Hasmenése van — amint a gazda mondja. A kotrógép hetek óta ontja az iszapból a halcsikot, s Lupusz beza-bált a halcsikból. Most bőjtől...

Az egyik beteg tyúk nagyokat tüszent a gallyon. A kakas pityerékel rá valamit. Baromfi-nyelven azt mondja: váljék egészségedre kis feleségem...

A tábortűzre már nem rak a meztelen purdézószt. Egyre gyéresebb annak a világa, és én bele-nézek az előttem fekvő áttörhetetlen sötétségbe.

Feltolom a vaslovmat az országút szélére. Nem gyújtom még be fényszóróját. Hadd élvezhessem a koromötétséget, ha már itt talált a messze országút partján.

S ebből a sűrű sötétségből nézek vissza a kialvó tábortűzre. Kissé megszédülök, mint akit megfor-gatnak, amikor szembekötődöt játszanak.

Az ég alján a város apró tűz-szikráit látom. Hívják ezek a szikrák. Hazahívják. S még mindég nem tudok elszakadni az őseember telepének varázsától.

Nagyon messziről megszólal a herényi öreg-templom vasárnapi harangja. Zeng-hong a fekete világ ettől a hangtól.

Egy tekintetet vetek még a sárkunyhókba húzódo őseemberek felé, s úgy érzem, mintha tölem kétezer év távlatában mozognának a vackukra kászolódo emberek.

Egy kattanás és kigyul a fényszóró fénye. A fehér, egyenes utat mutatja. Ráhajtok és esze-veszetten nyomom a pedált. Hátra se merek nézni. Félek a kétezeréves emberektől.

Sietek haza az igazi emberek közé.

Sietek haza, hogy úri lakásban mond-hassam el az Ave Máriát...

JÁSZ TRÉFACSINÁLÓK

PESTI VENDÉGEK

A régi Jászberénynek közismert egyénisége volt Elefánthy Sándor téglagyáros, aki egyidőben a város helyettespolgármesteri székét is betöltötte. Valami, nem is nagyon távoli atyafiság fűzte Bathó Már-tonhoz, a Jászág másik nagy tréfamesteréhez, és így humor-érzékük talán ugyanabból a for-rásból eredt.

Elefánthy Sándor vidám, mu-latóskezdő ember volt, aki sem pénz, sem fáradtságot nem kimélt, ha arról volt szó, hogy valakivel a bolondját kell jártni. Sok-sok anakdóta, számtalan kacagtató történet él még ma is a Jászág-ban, — részben mások szájába adva, — melynek Elefánthy Sán-dor volt a hőse és értelmi szerzője.

Jóval az első világháború előtt, még a nagyon régi békeidőben történt, hogy egy ízben Elefánthy Sándor, dr. Almássy László jász-berényi ügyvéddel, a későbbi nagynevű országközi elnökkel együtt jött haza Szolnokról a megyegyűlésről. A másodosztályú vasúti fülkében álmosan pislo-gott a gázlámpa és a beszálló két jóbarát ügyet sem vetett a fülke mélyén ülő, kabátja gallérjába húzódo útítársra. Az útítárs talán szundikált is, amikor úgy Ujszász-táján a kalauz belépése riasztotta meg a csendet.

A herényi urak átadták jegyü-ket, az ismeretlen is átnyújtotta a kalauznak éves bérletjegyét. A fülke ajtajánál Elefánthy ült, és így alkalmá volt belépislantani a kalauz kezében lévő igazolványba. Egy pillantás elég volt, hogy megállapítsa: az igazolvány tulaj-donosa Havas Alfréd kereske-delmi utazó.

A kalauz eltávoztása után Ele-fánthy szivarra gyújt és gyufájá-val véletlenül alaposabban az utazó arcába világít. Mintha csak most lenné fel benne régi isme-rését, — hirtelen felemelkedik és kezét nyújtja a soha azelőtt nem látott Havas Alfrédnek.

— Kedves jó Alfrédem, ilyen nagyzerű véletlen, hogy ennyi esztendő után így összetalálkoz-tunk — és össze-vissza ölelgeti a meghökentet vigéct. Ez nem tudja megérteni a barátságának ezt a hirtelen kitörését, de Elefánthy szóhoz sem engedni jutni, beszél, szellemeskedik, sziporkázik, pesti

kávéházakat emleget, együtt töl-tött kedves estékre hivatkozik, amikor egymással meleg barát-ságot kötöttek. Havas ugyan sem-mire sem emlékszik, de a reá zúduló szóáradat lefegyverzi min-den aggodalmát és a végén maga is elhiszi a régi barátság meséjét.

Már Boldogháza felé járhatott a vonat, amikor nagysókára a vigéce is szóhoz juthatott és nagy óvatossággal mondja:

— Emlékszem, kérlek, emlék-szem már rád. Bosszant, hogy így elfeledkeztem az esetről. Emlék-szem jól, de ne haragudj, a neved az valahogyan nem jut az eszembe.

— Ejnye Alfréd, Alfréd — mondja Elefánthy — hát ilyen barát vagy te? Hát én most új-ból bemutatkozom neked? Ejnye. Látod, én emlékszem rá, téged Havas Alfrédnek hívnak. No megmondom, pedig nem érdem-led meg. Hát Almássy Laci berényi fiskális vagyok. Ez az úr meg a barátom, Elefánthy Sándor tégl-a-gyáros Jászberényből — mutat az eddig némán üldögélő Almássy László felé.

Kellemes beszélgetéssel telik az idő. Ez a beszélgetés ugyan inkább egyoldalu, mert főként Elefánthy beszél. Csupa kedé-lyesség, csupa huncut humor. A vonat lassan Berény felé kö-zeledik. Búcsúznak az útítársak. Elefánthy még lelkére köti új barátjának:

— Kedves Alfrédem, annak öröme, hogy olyan hosszú idő után a véletlen most ilyen szépen összehozott bennünket, igérd meg, hogy a barátság fonalát nem en-gedjük többé meglazalni. Igérd meg, hogy ellátogatás hozzá-m. Én ritkán járok Pestre, de nagyon boldog volnék, ha a nyár folya-mán kedves családdal együtt lerándulnál hozzánk. Két hétre, há-romra, amennyire jól esik. De elő-zőleg értesítsél. A feleségem nem szereti a váratlan vendéget. Elég, ha annyit írsz, Almássy Laci, Jász-berény. Megtalál engem a posta.

Almássy László már régen el-felejtette az egész bolond histó-riát, amikor Julius derekán egy különös levelet kap. A borítékon és a levélpapíron Havas Alfréd cégnyomása olvasható, a szöveg pedig azt adja tudtára, hogy Havas úr, neje és három gyer-

meke a szombat esti 7 órai vonattal érkeznek, hogy a család Almássyéknaál töltse nyári szabad-ságát. Almássy eddig nem sokat törődött a dologgal, és egy pilla-natig sem gondolt arra, hogy az utazó a meghívást komolyan veszi, és annak eleget is fog tenni. Most azonban idegesen rohan Elefánthyhoz.

— Látod Sándor, ilyen marha-ságokat csinál. Ide csódted a nyakamra azt a zsidó vigéct a pereputtyával együtt.

— Miről volna szó, Lacikám? — érdeklődik Elefánthy.

— Miről? Olvasd el ezt a le-velet, és csinálj velük valamit, de engem hagyjál ki a te ostoba játékodból.

Elefánthy elolvassa a levelet. Őt is meglepi Havasék érkezése. Mit csináljon? Almássynak igaza van, neki kell a tréfa ódiáját vállalnia.

— Jól van Lacikám. Belátom, most rettenetesen melléfogtam. Ezt nem gondoltam volna. Ha már jönnek, lesznek az én ven-dégeim. Egye meg a kutya, majd csak kibírjuk azt a pár hetet. Egyet igérdjél meg. Első vacsorán legyenek nálatok, ott majd meg-mondjuk, hogy tréfa volt az egész. A többi időt meg vállalom én.

A két jóbarát ebben aztán meg is egyezett.

Javában folytak Almássyéknaál szombaton este a vacsora előké-zületei, amikor a két férfi kihaj-tatott a vonathoz a vendégek elé. A vonat befutott, Havasék azon-ban sehohsem láthatók. Mi történt? Talán lekéstek? A hintó vendé-gek nélkül tér vissza az Almássy kuriához. Nem lehet azt mon-dani, hogy nagy lenne a kétségbe-esés Havasék elmaradása miatt és így még Elefánthynak is meg-hocsátanak, amikor megoldja az elmaradás titkát. *A levelet Hava-sék nevében ugyanis ő írta, ő nyomtatott Pesten Havas Alfréd névvel papírt és borítékot, ezért is vállalkozott olyan készegeesen a vendégek ellátására és csupán az első vacsora megtartását hárí-totta Almássyékra. Hogy pedig ez a vacsora se vesszen kárba, megnyugtatta őket, hogy nevék-ben vendégeket hívott hozzájuk, — akik már épen gyülekeztek is.*

Zagyvaparti.

Szüret utáni gondolatok

Írta: Dr. Erdős István

Szüret után vagyunk, a harmadik szomorú szüret után, az utóbbi három esztendőben. Az 1940—41-es években tulajdonképpen nem is szüreteltünk, csak összezedegettük azt a kicsit, amit a peronoszpóra, az árvíz és a téli fagy meghagyott. És az lett a helyzet, hogy a termelőnek egy liter must belekerült öt pengőbe, szemben az 1931-es évekkel, amikor öt fillérért vásárolták a must literét a kereskedők. Ez utóbbinak főként az értékesítés válsága volt az oka, nem volt piaca a magyar bornak, nem lehetett eladni.

A mostani szüret pedig azért volt szomorú, mert arról hiányzott az édesapa, a fiú, testvér, sógor vagy jóbarát, akik messze idegenben, kint az orosz fronton küzdenek a legvadabb ellenség ellen a keresztény világ fennmaradásáért.

Öt fillér és öt pengő, milyen örült differenciák tíz év alatt egy szőlőgazda életében, amikor az is baj, ha nagyon sok terem, mert akkor nincs ára, de még nagyobb baj, ha a téli fagy, árvíz, talajvíz kárt csinál, mert ez magát a fűrtőzhözö tokét, az alaptokét teszi tönkre.

Szomorú szüretet mondtunk az előbb... Ugye milyenek is voltak azok a régi boldog, békevilágbeli vig. szüretetek? Igen, voltak vig. szüretetek 1914 előtt is: a zsidóság vígan szüretelte a magyarság verejtékes munkájának gyümölcsét. *Vigan szüretelt a zsidó és szomorúan dolgozott a magyar: ez volt a helyzet 1914. előtt.* Vig. szüretetek? Vigan szüretelt az, aki nem látta meg a lényegét, cigánymuzsikára táncolt a szüreti bálon, de azt nem vette észre, hogy feje felett ég a ház, a vercekei hágón lassan, de biztosan szivárognak be a kazárok, akikről *Bártha Miklós olyan hü és meg-rázó képet rajzolt és százezrével hagyják el az országot a magyarok, kezükben vándorbottal, zsebükben az Amerikába szóló útlevéllal.*

Ilyen volt a szüret a „boldog békevilágban.” Vagy talán akkor volt vig. szüret a királyok borát termő Tokaj-hegyalján, amikor a nyolcvanas- kilencvenes években a hegyi szőlők 50—60 %-át a *filoxera* sáskajárás módjára *kipusztította?*

A magyarnak akkor volt vig. szüretje, amikor a jó magyar bor, életének ez a hű kísérője és osztályos társa, felvidította gondokkal küzködő lelkét, ha *csinált* magának vig. szüretet. Hiszen a magyar lélek egyik jellemző vonása a sirvávigadás.

A szőlőgazda *kétség és remény* közt hánykolódik egyik szürettől a másikig. Termése a leglabilisabb, amit csak el lehet képzelni. Ahogy mondani szokás, csak akkor biztos, ha már a hordóban van. Elemi károk egész özöne fenyegeti, megfelelő és elegendő forgótőke kell hozzá, ezenfelül eléggé tőkeerősnek kell lennie a termelőnek, hogy a mostoha és katasztrofális éveket át tudja vészelni, hozzáértő munkásoknak állandóan rendelkezésre kell állnia — amiben sajnos ma nagy a hiány. Ezenfelül meg kell birkóznia az öt-filléres árral és az sem szabad, hogy meglepje, ha kilencven fillérért kéri tőle azt a mustot, ami öneki magának öt pengőjébe került.

Ezenfelül meg kell mérkőznie a *legveszedelmesebb konkurenciával, a sörrrel*, melyet az időjárástól, az elemi kártól és rézgálichiánytól függetlenül, ezektől nem fenyegetve, gyárakban állítanak elő. Azzal a sörrrel, amelyet *örült propagandával és a reklámok tömegével* igyekeznek a legszélesebb néprétegek italává népszerűsíteni (családi sör) és amelyet a gyárak korlátlan mennyiségben tudnak előállítani. Meggondolás tárgyát kell hogy képezze a mai háborús időkben az, hogy *tekintettel a takarmányhiányra, árpát elsősorban a sertések hizlalására, tehát zsírtermelésre kelendő felhasználni és sörgyártásra csak igen korlátozott mennyiségben szabad fordítani.*

Az idei termés mennyiségre közepesnek, mindössze igen jónak mondható. Bár az ujságok már májusban rekordtermésről meséltek, elfelejtették azt, hogy az elmúlt évben az elemi károk tömege és a peronoszpóra *kipusztította a homoki szőlők 40—50 %-át*, ezenkívül a nagymennyiségűeket termő zsidószőlők terméseredménye, a már évek óta folytatott rablógazdálkodás foly-

tán *nagyon visszaesett, így rekordtermésről beszélni alig lehet.*

Az idei szüret alkalmával mutatkoztak be az új keresztény *bor-kereskedők*, akik nagy ambícióval láttak hozzá új foglalkozásukhoz. Tehát itt is megtörtént az átállítás. Azonban már a kezdésnél *nem egyforma esélyekkel* indulnak az új emberek. Azok ugyanis, akik régi zsidó szakemberekkel működnek együtt, akiknek több évtizedes gyakorlat, jól kiépített üzleti összeköttetés, kitűnő vevőkör, megfelelő tőkeerő áll a hátuk mögött, milyen óriási *előnyben* vannak azokkal szemben, akik egyedül vágnak neki az új útnak, maguk tapossák ki az ösvényt az ismeretlen területen.

Reméljük és bízunk benne, hogy ez utóbbiak is meg fogják állani *helyüket és lankadatlan szorgalommal, kitartó munkával, tanulékonyasággal* kiküzdik maguknak azt a helyet az új magyar életben, ami őket méltán megilleti és amit joggal meg is érdemelnek.

Szegénylegény köszönete

Ki még a föld hátán esatangozsz, bolyongsz.
Te boldog ismeretlen,
De testvér tán mégis az Urban,
Ki itt, vagy ott egyszer majd meglelsz
Párisban, visáljban elbúlvá,
Tudom keresztet vetni, —
Csócsa vagy halász vagy mi leszel,
Tán előbb a bollók lennek meg:
Ász egy lyukat, lökj bele, tómass el,
Ne árszék ronda bűszömet!
Akárhí leszel, de immár én neked
Est a gődrött előre köszönöm!

RÉPÁS JÁNOS

Műsoros est a Kultúrházban

A Kapisztrán szent. Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány Szeráfi Kollégiuma Jászberényben november 21-én és 22-én öt órai kezdettel a Kultúrházban bemutatkozó műsoros estet rendez, melynek tiszta jövedelmét a Kollégium kápolnájának felszerelésére és a Kollégium szegényorsú tanulóinak segélyezésére fordítja. Az ifjúság iránti érdeklődőket szeretettel várja az Igazgatóság. Jegyeket (műsormegváltás: 2 és 1 P kötelező) elővételben is kaphatók a Pesti és Dobóczy könyvkereskedésekben és a ferencrendi sárda házfőnöki irodájában.

KÖNYVEK

Erdély öröksége.
Erdélyi emlékiratok Erdélyről.

Franklin-Társulat kiadása.

Szinte egy egész könyvespolcot tölt meg a tíz hatalmas Erdélyről szóló kötet. A Franklin-Társulat csodálatosan szép és valóban hézagpótló munkát végzett akkor, amikor „az önálló Erdély születésének négyszázados fordulóján” kezünkbe adta *Erdély örökségét*. Mint a bevezető jelzi: olyan könyvsorozatot indított meg a Franklin-Társulat, amely nem okiratok, szerződések és hivatalos feljegyzések, hanem a kortársak vallomásai alapján adja Erdély 400 éves történetét. Erdélynek is megvoltak minden korban a maga művelt szeltemei, akik a történelmi idők sodrában éltek és feljegyezték benyomásait és megfigyeléseiket.

Az efféle feljegyzések különösen értékesek, mert egyrészt hívebben tükrözik a közhangulatot, mint a hivatalos okiratok, sőt gyakran feltárják az események rejtett rúgóit és lelepleznek egy-egy érdekes arcot, másrészt nemcsak a politikai élet kavargásáról számolnak be, hanem koruk művelődési viszonyairól is. Emlékiratok, feljegyzések, naplók sorakoznak fel, hogy megvilágítsák Erdély történetét a másik, a nem hivatalos oldalról. A nemzet szólal meg itt, a kortársak hangján az erdélyi lélek nyilatkozik meg.

A nagyszabású könyvsorozatot Cs. Szabó László közreműködésével Makkai László szerkesztette. Az első kötetben olvassuk Ravasz László

művészi szépségű írását az erdélyi szellemről, majd Kardos Tibor vezeti be a Tündérországnak nevezett önálló Erdély kialakulásának történetét (1541—1571). Minden emlékiró egy-egy újabb színt visz bele Erdély kialakulásának történetébe. A *Sárkányfogak*-nak nevezett II. kötet (1572—1602) bevezetését Cs. Szabó László írta. A Báthoryak kora ez, középpontjában a ragyogó képességű Báthory Istvánal. Róla beszél Kovacsóczy Farkas, Bethlen Farkas és Gyulai Pál emlékirata. Ez utóbbit különösen időszerűnek érezzük: Báthorynak az oroszok nagyfjedelme ellen 1580-ban viselt háborúját írja le, Smolensk, Vilna s a Dnyeper is szerepelnek benne.

Az értékes könyvsorozat részletesebb és alaposabb ismertetésére még visszatérünk, mert 10 nagy, tartalmas kötetrel valóban érdemes foglalkoznunk.

JÖN a Karácsony!

Téli kötött árút, férfi- és női fehérműt, harisnyát, úri és női divatárút, cipőt, vásároljon a

TURUL

cipő- és divatházban

Jászberény, Mussolini-tér 19. szám.
Tornyos patika mellett

Jön a Karácsony!

SPEKONYÁNÁL

még érheti meglepetés:
sok mindent kaphat!

Lepje meg őt! Ékszerrel, briliáns áruval, karikagyűrűvel, **órával** dísz tárgyakkal, puder kompaktal, cigarettatárcával, ezüst ceruzával, tollal, cigarettaszópókával, ezüst és alpaca evőkészlettel, szép csillárral, márkás rádióval, varrógéppel, írógéppel kerékpárral, háztartási villamossági cikkekkel, rezsó vasalóval, fényképezőgéppel, albumokkal és gyermekkocsival stb.

Ne felejtse! 70 éves cég!
Részlet és csere üzlet!

Árúhitelre is vásárolhat!
6—12 hó!

Tört aranyat és drága követ a legmagasabb áron veszek!

Nagy óra, rádió és mechnikai javító műhely!

SPEKONYA LAJOS cég órás-, műszerész-, látszerész és óranagykereskedő.

Jászberény, Apponyi-tér 17. Telefon: 117.

ASSZONYOKNAK...

Szívesen közöljük a kért recepteket. Mindenki kérhet, mi a legjobb tudásunk szerint igyekszünk a kívánságnak eleget tenni.

Köleskása.

A kását nagyon sok vízben meg kell mosni — azután le kell forrázni. Ha a szemek leülnek, óvatosan leszűrjük róla a vizet. Lábasba zsirt teszünk, reszelt hagymát párolunk benne és meghintjük rózsaszín paprikával, ha nincs, akkor az elrett paprika konzervből két kávéskanállal, de vigyázzunk a sózással. Annyi vizet öntünk rá, hogy ellepje. Ha a szemek kipattognak — kész. Igen jó köret, de meghintve teperővel vagy sajttal kitűnő vacsora.

Fontos a leforrázás, mert ez elveszi a köleskása kesernyős ízét. Ha hússal akarjuk készíteni, akkor az aprólékok (tuba, pulyka, csirke) előfőzzük míg megpuhul a kölest ezzel a hússaléval eresztjük fel.

A marhahúst és birkát vagy borjút paprikásnak tesszük fel és ha a hús puha, ráteesszük a köleskását kissé feltöltjük vízzel és ha a szemek kipattognak kész.

Rakottburgonya juhtúróval.

Se vaj, se zsír nem kell hozzá! A burgonyát megfőzzük és meghámozzuk. Egy kg. burgonyához 20 dk. túrót veszünk. Főzzük két tojást is keményre és meghámozva karikára vágjuk úgy szintén a burgonyát is. Azután tálalható tában úgy rakjuk össze, hogy minden réteg burgonyára túrót hintünk és rá a tojást. Tejeje is túró kell. Sütőben átforrósítjuk. Ha van egy kis tejfelünk, azal meglocsolhatjuk a rétegeket, de nem fontos.

Burgonyás palacsinta.

12—15 db szép nagy burgonyát megmosás után főzzük meg. Ha megfőtt hámozuk meg, törjük át. Ekkor amennyi a burgonya kb. feleannyi liszettel gyúrjuk össze. Előbb a burgonyát sózzuk meg. Ha szükséges volna még liszt, annyit adjunk hozzá, hogy ne legyen ragadós massza, hanem egy jól gyúrható tészta. Ekkor vagdaljuk el egyenlő darabokra és cipózzuk meg, hogy olyan legyen, mint egy-egy közepes méretű alma. Ezeket egyenként nyújtjuk ki jó vékonyra és olvasztott zsírral kenőveljük meg és sodorjuk fel hosszas, vékony tekeresnek, melyet újból kerek csigaalakra hajtsunk össze és ezeket ismét nyújtjuk el el szép kerek formás késhálvástag palacsintáknak.

A palacsinta sütőben kevés forró zsírral vagy olajban, (napraforgó) süssük mindeket oldalról pirosra. Forróan tálaljuk.

Tejfeles pite.

6 tojás sárgáját, 6 kanál cukorral kis citrom héjjal jól kikeverünk, adunk hozzá 6 kanál tejfelt és 6 esapott kanál lisztet. Kikent és liszttel meghintett tepsibe kisütjük. Kockára felvágjuk langyosan tálaljuk jamet adunk hozzá. Könnyű, hirtelen elkészíthető finom sütemény.

Helyesbítés.

A múlt számunkba két sajtóhiba csúszott... A csirkét nem garálva; hanem feldarabolva tesszük a lábasba. — A nemzetiszínű saládnál pedig kimaradt a só „leszórjuk sóval”.

ÉLES SZEMMEL

Utcanevek a Jászságban.

Ha barangol az ember a jászsági falvakban, figyelni az utcaneveket, meglehetősen furcsa tapasztalatra jut. Lát, Pittypalatty, Gödör, Nyilas, Orgona, stb. utcaneveket. Helyes! Legyen a községek utcaneveiben változatoság, történetiség. Amde mit látunk? Ez az utóbbi hiányzik. A jász községek utcaneveit közt hiába keresnénk Varró, Nánássy, Horváth, Sótér neveket. Holott ille nék tudni, hogy ezek az emberek igazán nagy szolgálatot tettek a Jászságnak, annak lakóinak. A földváltás (redemptio) valóban kemény munka volt. Annak a kieszközlése egész embereket követelt. Amde a földváltáshoz 1.2. harmadszor is pénz kellett. Mikor ennek a nagy munkának egyik részét Bécsben elintézték, akkor jött a pénz megszerzése, mert ebből a holmiból minél kevesebb volt az akkori embereknek. Ennek a munkának is ok végezték a legnehezebb részét. Olyan pénzügyi művelet volt ez, ami dicséretére vált volna a legelső bankárnak is. Az akkori jász földváltók utódai nagyrésztben még ma is élnek, tehát becsületbeli kötelesség, hogy ha mást nem, — legalább utcákat nevezzünk el róluk. Nem merem mondani, hogy eljárásunk tudatlanság volna, vagy hálátlanság. Így nem marad más hátra, mint hogy ennek oka nem egyéb a jászoknál nagy mértékben tapasztalható közönyösség, tunyaság. Minek? Jó van ez így is! Azzal sem lesz jobb az életünk. Nem kapunk nagyobb darab kenyeret, ha valamelyik szebbik utcánkat átkereszteljük mondjuk Pittypalattyról — Varró Istvánra. Ennek a négy embernek igazán nagy munkája valamikor nagyobb kenyeret is adott a mostani közönyös nemzedék déd- vagy szepapjának, családjának. Tehát kutya kötelesség megbecsülni ezeknek a munkáját. Különösen akkor, amikor ez a megbecsülés nem is kerül — pénzbe. (r. l.)

Végesvégig

A hánat, cselődás emel csak az égig.
Az öröm mind a földön itt marad;
S ezek között mozgunk végesvégig.

GOSZTONYI GÉZA

Az Ugar asztaláról

M. L. Sajnos a verseit már valaki előbb megírta. Ön csak utána érezte, az utánérzés pedig nem eredeti dolog. Irjon önállóan, szubjektív módon, és ha ilyen írást küld, készséggel közöljük.

Falusi leány: Azt írja, hogy az édes anyja nem szereti a divatos, modern öltözködést és így Ön nagyon meg van verve a Teremtőtől, mert Ön divatosan szeretne öltözködni, mivelhogy a módja is megvolna hozzá, de hát az édesanyja ízlése szerint kénytelen élni és cselekedni. Mi tiszteljük ezért az édesanyját, mert neki van igaza. Járjon csak Ön egyszerűen, tisztán, így mindenki többre fogja értékelni ízlését, erényét, mintha egyszerű parasztlány létére divatbabut csinál magából. Ezt később Ön is be fogja látni és édesanyjának nemcsak igazat ad, de áldani is fogja érte. A civilizáló artista típusával ne lőrdődjön, azok után ne menjen: Üdvözljük!

Z. O. Verséből egy szakaszt bemutatunk olvasóinknak:

Tökmagot tört Kati
Es mosolygott Jani
Hogy az ó Macája
Mily okos és drága.

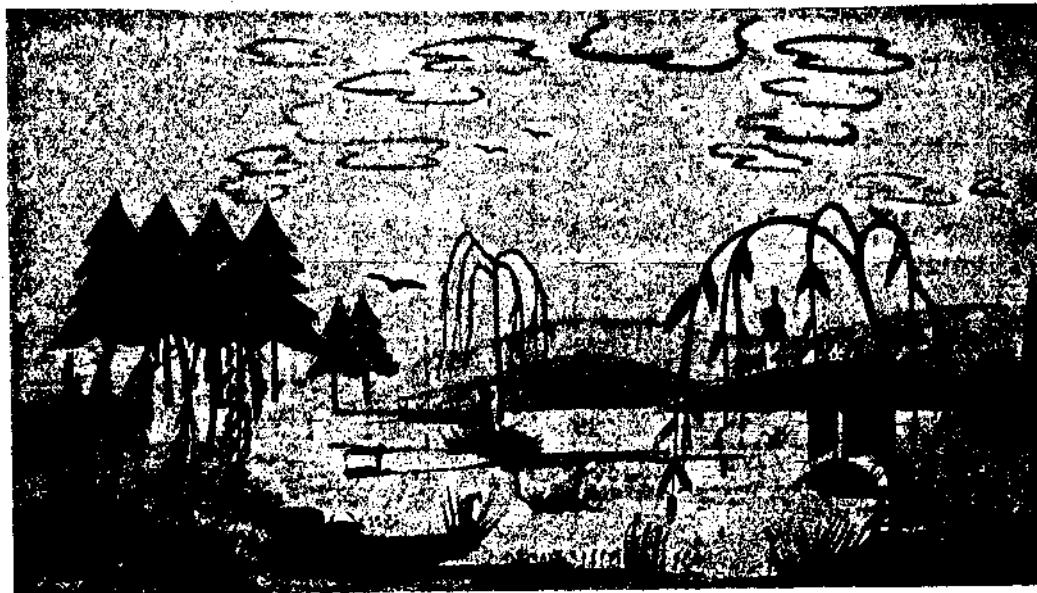
Remek! Csak azt nem tudjuk, hogy azért okos-e Kati; hogy tökmagot tört, vagy azért törté, hogy okos legyen?

Rózsabokor. Ne haragudjon, de mi házasságközvetítéssel nem foglalkozunk! Azt tartjuk, hogy mindenkinek magának kell megtalálnia élete párját. És meg is találja Ön is — nélkülünk is! Csak türelem! Azt írja levelében, hogy már húsz éves, de még a feje mindig nincs bekötve és említett rejtget, hogy már vénleánynak számít. Ne rettegjen: egy leány életében legszebb kor a húsz év. Vannak Önél idősebbek is, mégis türelmesek, mert biztosak benne, hogy egyszer mégis csak betoppan az a királyfi, aki elragadja őket. Erre Ön is számíthat!

A. K. A kritika jogát minden téren magunknak tartjuk fenn azokkal szemben, akik hozzánk fordulnak, mint Ön is, és bírálatot kérnek írásaikra. Mi örülünk annak a legjobban, ha jó írást kapunk, de sajnos, az írás esetétől jön, de ez elfogadható túlkérés. Ne bennünk lássa hát a hibát, hanem magában keresse, mert ott van, ott lakozik az! Ha egyszer majd reá talál, elérí azt az időt, hálás lesz nekünk, hogy nem közöltük írásait. A bécsi úthoz sok szerencsét kívánunk!

K. I. Dány. Minden rendben van!

T. B. Jászárokszállás. Elfizetése az utóbbi összeg beküldésével 1942. dec. 31-ig elintéztést nyert.

Lizony Ede László: Illusztráció Máté Evangéliumához. (Tempera)

Gy. Riba János: Jászfényszaru főtere. (Tusrajz)

**TÖKMAGÉRT
szappan jár!!!**

Gyűjtse össze!!!

**Hozza be a
FUTURÁBA!!!**

Sokan még nem tudják,
hogy a főtéren, Apponyi-tér 28. alatt
**árúház jellegű úri és női
divatárú üzlet van!**

Cégtulajdonos: **SEBŐK TIVADAR**
Nemzeti Önállósítási Alap kölcsönéből létesült cég.
Minden cikkben óriási választék!
Eladás nagyban és kicsinyben!
Szíves pártfogást kérve maradtam mély tisztelettel:
SEBŐK TIVADAR.

KOZMETIKA Egyéni modern arcápolás.
Estélyi kikészítés (dekolletage).
Vibrációs és kézi arc massage. Tartós szemöldök és szempilla
festés. Bőrfehérítés. Ránccs és miteszeres arcbőr eredményes
kezelése. Depilálás. Szőkités. Jutányos hérlotrendszerek. Mérsékelt
árak. Kitűnő kipróbált kozmetikai szerek. Szíves pártfogást kér:
CSAPÓ GYULÁNÉ Jászberény, I. ker.,
Utóköcs-utca 11. sz.

Egyéni frizuráját
GYULA hölgyfodrásznál
készíttesse!
Apponyi-tér 31. sz.

**Buzát
és rozst**

v á s á r o l
**Fecske
Sándor**

Hombár
főbizományos.

MALOM

Órségváltás
Kadétszerelem
Jelmezbál
Férfi-hűség
Harmincadik c. filmek a
Lehel Mozgó
legközelebbi műsorában!

JÁSZBERÉNYBEN
Apponyi-tér 22. szám alatti
2 utcára nyíló ház nagy
telekkel, sok szobával
és mellékhelyiségekkel
ELADÓ!
Értekezni lehet Jászberényben
DR. BATHÓ KÁROLY
ügyvéd irodájában.

Karácsonyra!

Szép és hasznos
ajándéktárgyakat

**Pesti Péter
és Társai**

könyv-, papír-, író- és
rajzszerkereskedésében
vásároljunk!

A jászberényi

közönség
közkezdelt
beszerzési
forrása a

HANGYA

Öröljön
a Gyöngyösi-
úton, —
**Mészáros
László**
malmában!!!

M.M. MUSEUM
NYILAPÓSTÁNY

Ugar

Jászszági folyóirat

MEGJÖTT A JÉZUSKA. (Tusrajz.) Gy. Riba János.

Karácsony.

Cseh, Sándor hadnagy felvétele.

Öreg halász. (Olaj.)
b. Simon Ferenc.

Ugar

SZERKESZTETTE: IFJ. † FECSKE SÁNDOR

SZERKESZTI: BOGNÁR GYULA

NÉPI, TÁRSADALMI, TUDOMÁNYOS, IRODALMI, GAZDASÁGI, KRITIKAI FOLYÓIRAT.
MEGJELENIK MINDEN HÓNAP 15-ÉN. ELŐFIZETÉSI DÍJ EGY ÉVRE 8 P. FÉLÉVRE 4 P. CSEKKSZÁMLA SZÁMA: 35545.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: JÁSZBERÉNY, APPONYI-TÉR 24.

A MÁSODIK KARÁCSONY...

Eppen most egy esztendeje... Az Ugarnak még csak az első száma jelent meg, 1941. december 1-én, és gyors ütemben dolgoztunk mindnyájan, hogy a másodikkal már karácsonyra kopogtathassunk a jázsági házak ajtaján. Karácsonyfánk alatt a szép Ugar-szám volt a legértékesebb ajándék számunkra s a jól végzett munka örömeivel vártuk az újesztendőt... Egyikünk fel is tette kérdést: vajjon mit hoz nekünk az 1942-i év?

Most utólag csodálkoznom kell azon, hogy erre a kérdésre mindnyájan mosolyonva, jókedvvel igyekeztünk felelni. Nem borzadt össze egyikünk sem, nem meredt ki a szemünk, nem hajtottuk le a fejünket, és nem tördelte a kezét senki... Hiába, felnőtteknek való mese csak, hogy az ember valamit előre megérez! Vajjon mi lett volna, ha egyetlen pillanatra a jövőbe látunk, s megpillantottuk volna az Ugar sorsától megtépdelt, megtizedelt gárdáját, nem is egészen egy esztendő, csupán néhány hónap időbeli távolságában?

Ki ne esett volna kétségbe, ha megszólal akkor egy földöntúli hang, és azt mondja: Mozgalmatok megindítója, aki a legfiatalabb köztetek, négy hónap múlva künn fekszik a jászberényi temetőben, s már csak keresztel megjelölt neve lesz a folyóirat élén. Az Úr mindenért lelkesedő tüzes szívet, lázasan dolgozó és lüktető agyat adott neki és elküldi érte Illés szekerét...

Gondolt-e valaki arra, hogy társaságunk egyik legvidámabb, legesetretreméltóbb tagja éppen az esztendő derekán, egy tragikus pillanatban, sorsául a halált választja? És ez a dolgozótársunk is olyan munkát végzett, hogy máig se tudtuk pótolni!

B. Simon Ferenc festőművész-dolgozótársunk volt az egyedüli, aki tudta, mi lesz a sorsa 1942-ben. Nemcsak tudta, hanem várta a parancsot, hogy megindulhasson Kelet felé. Már nyolc hónapja viseli a legsebbe és legszentebb ruhát: a magyar honvéd fegyveres egyenruháját, és derekas maga-

tartásért kinttűtetést is kapott. Mindnyájan a legnagyobb szeretettel és büszkeséggel gondolunk rá, de minden panaszkodás nélkül meg kell állapítanunk, hogy őt se sikerült pótolnunk. A lelkes, örökké mozgó, fáradhatatlanul szervező Simon Ferit ugyan ki is tudná helyettesíteni?

A titokzatos hang azonban megszólal, és könnyörtelenül folytatja: Az a dolgozótársatok, aki évek óta komoly, tudományos rendszerességgel foglalkozik a Jázság történeti kérdéseivel s aki egyben kiváló tanügyi vezető férfiú és nagyszerű szónok, jövő ilyenkorra már nem lesz köztetek! Tudjátok-e pótolni?

De nincs még vége a szomorú sornak! El fogjátok veszíteni azt a dolgozótársatokat is aki festőművész is, novellista is s e mellett nagyszerű előadó. Olyan messze veti tőletek a sora, hogy többé nem jelenhetik meg köztetek. 1942-ben az ő pótlásáról is gondoskodjatok!

És lesz még más problémátok is! Eddig is éjszakai társaságnak hívtak benneteket, mert mindnyájan elfoglalt emberck lévén, csak este 10 óra tájban tudtatok időt szakítani a megbeszélésekre. A háborús nehézségek 1942-ben még ennél is kevesebb szabadidőt engednek a dolgozótársak jórézésének, legkevesebbet annak a társatoknak, aki az alapító-szerkesztő halála után fontos vezetőhelyre került. Van-e olyan folyóirat az országban, amely megbírja ennyi irányítójának, vezetőjének, dolgozótársának elvesztését?

Ez volt a sorsunk 1942-ben. Kinek lehetett még csak sejtelve is arról, hogy rövid néhány hónap alatt ennyi veszteség ér bennünket? Most ismét itt vagyunk a karácsonyfa alatt és újesztendő felé tekintgetünk. Vajjon mit hoz 1943? Történik-e csoda, mert hiszen erre lenne szükségünk. Nem láthatunk a jövőbe, de ha egy pillanatra mégis megnyílnék előttünk előtérző esztendő kapuja, talán bele se mernénk tekinteni, hanem fejünket elfordítva, fájó lélekkel félreállanánk....

HOGYAN VEGYÜK KI RÉSZÜNKET A BELSŐ FRONT SZOLGÁLATÁBÓL?

Irta: LÁZÁR IMRE országgyűlési képviselő

Nem közömbös megemlítenünk, hogy az országunk nem harcoló népségünk vannak-e kötelességei a most folyó háborúban? — feleletünk erre az, hogy igen. Mert az ország népének is ki kell venni részét minden vonatkozásban abból az élet-halál küzdelemből, amely most körülöttünk levő országokban folyik. Termelő munkájának fokozásával, igényeknek lényeges csökkentésével, katonai fegyvellemmel kell a hatóság intézkedéseit követni, a korlátozó rendelkezéseket megtartani. Ma különben is minden ember katoná abban az értelemben, hogy nyugodt békeidők egyéni szabadságában nem élhet, és egyéni érvényesülését, boldogulását nem szolgálhatja abban az értelemben, mértékben és formában, ahogyan azt békeidőben teheti.

A most folyó háborúnak legfontosabb hadiüzemi területe a mezőgazdaság, tehát a mezőgazdasági termelőknek, munkásoknak, napszámosoknak át kell érezni a nagyszámú feladatot. Nem lehet azt megtenni, hogy valaki indokolatlanul munkája helyét elhagyja, vagy megfizethetetlen bérkövetelésekkel álljon elő, amivel a termelést megnehezítené. Meg kell szervezni tehát a mezőgazdaságban a munkaprogramot, hogy valójában olyan fegyverzettség legyen ebben az üzemben is, mint a gyáripárban, vagy a hadiüzemekben dolgozó munkásoknál. Viszont a termelőknek is ki kell venni a részüket a termelés közösségéből, azt kell termelni, amire a nemzetnek, a hadseregnek szüksége van. Az önkényeskedésről le kell mondani. Azzal, hogy valaki ne azt termelje, vagy ne úgy termeljen, mint azt a rendelet előírja, vagy megköveteli. De ha a mezőgazdaság valójában hadiüzem, akkor lássuk el úgy a mezőgazdasági munkásokat is ruházattal, lábbal, mint azt a gyáripár megteszi. Nem lehet követelni attól a mezőgazdasági munkástól, cselédőtől, hogy ruházatlanul, lábbeli nélkül, hidegben, sárban a re-

bizott felelősségteljes munkát végezze. Lehetőség kell adni, hogy a mezőgazdasággal foglalkozó megbirja venni azt a ruhaneműt, lábbelit, amire neki és családjának föltétlenül szüksége van. Azt nem lehet megengedni, mint például az utóbbi időben a most folyamatban lévő ruhaakciónál, hogy egy gazdasági cseléd, aki kap 3 méter felsőruhának valót, 27 pengőért és az ahhoz szükséges kellékeket 40 pengőért vásárolhatja meg, mert így a ruhaakció hiába van meg, ha nem készen kapja az a munkás a részére adandó ruhát, ha annak kicsi részét kell is megvennie, olyan összeget kell fizetni, amelyet a mezőgazdasági termésből, illetve annak árából megfizetni nem tudna.

Mert ha az egyik oldalon áldozatot várunk és követelünk a mezőgazdasági termelőktől, ugyanazt elvárjuk, sőt követelhetjük is a gyáripári cikkeknek a leszállítottól. Mert ugyanúgy magyarországi terményt képez, és ha az egyik néprétegtől megvárják az áldozatkésziséget, azzal szemben a másiktól is azt követelni kell.

A mezőgazdasági termeléssel szorosan összefügg a közellátás kérdése is. Ezen a téren mutatkoznak bajok, de nem olyanok, amelyeket elviselni nem lehetne. Sokan az élelemhiányt abban látják, hogy a magyar parasztság nem veszi ki kellően a részét a termelésből, a nagy közösségből és hogy feketén értékesít mindent, ami neki terem. Az ilyen felfogással szemben a valóság az, hogy a terményünk hiánya azért következett be, mert a három árvízvesztendő leginkább a jobb termővidékeket üntötte el. A folyó év nyarán pedig a csapadékhiány következtében állott elő olyan rossz termés, amilyenre évek óta nem volt példa.

Majd a dicső honvédek bevonulása, a hadiüzemben való elhelyezkedés szintén a mezőgazdaságtól vonta meg a munkaerőt, mely a termelés eredményének

csökkenésére vezet. Ezekkel tehát számolnunk kell. Ha vannak esetek, hogy valaki feketén ad el terményt, vagy élelmet, ezt általánosítani nem lehet és nem is szabad, mert kár volna és nem érdemi meg a mezőgazdasági termelőt, hogy őt bármelyik társadalmi osztály is befektetse azzal, hogy a most folyamatban lévő háborúból nem veszi ki a részét, nem áldozatkész a magyar közösségből nem veszi ki a részét.

Mert a valóság az, hogy általában a magyar termelő osztály mindég az volt, akire építeni lehetett és a sors bármít hozott is a nemzetre, mindég és mindenkor a legszilárdabban állta meg a helyét. Vannak esetek ugyan, hogy feketén, ha ad is valamit, ezt nem éppen a termelőnek lehet felróni, erre a hazafiatlanságra inkább azok veszik rá, akik jogtalanul, nem megérdemelt árakat szednek egyes ipari cikkek eladásánál, vagy munkájukat túlzottan megfizették, ezek azok, akik a feketén vásárlást elősegítik az általuk nagyobb jövedelem beszédessel a mostani, órájuk konjunktúrális időkből. Ezekkel szemben a legszigorúbb eljárást kell fogantatni.

Ebben az országban kívánatos, hogy minden ember azt a kötelességet, amelyet a mai háborús adottságból kifolyólag teljesíteni kell, azt hazafiassággal teljesítse. Érezze át mindenki, aki az ország belsejében, a második fronton dolgozik, hogy a háború vérzivatarában életét minden percben feláldozni kész a magyar honvéd, mennyit küzd és nélkülöz azért, hogy nekünk és családunknak itthon nyugodt otthonunk legyen és maradjon. Mi, itthonmaradók, igyekezzünk lemondani az eddigi kényelmünkről, adagjainkról és igyekezzünk mindenki fölölégével, többmunkájával, többterheléssel, takarékoságával a külső front és belsőfront megerősítésére, mert a kettő együtt lesz és képes az ezeréves hazá meg tartására és megerősítésére.

Dr. Péntzes Sándor polgármester nyilatkozik a város háborús közigazgatásáról

A mai rendkívüli idők különleges feladatokat rónak a közigazgatásra. Ezek a feladatok nemcsak mennyiségükben térnek el a békés idők munkájától, hanem minőségükben is. Régebben a közigazgatásnak elsősorban vezető és rendező szerepe volt, most háború idején azonban emellett még irányítási és sok mindenről gondoskodnia is kell.

Dr. Péntzes Sándor Jászberény város polgármestere az alábbiakban volt szíves a háborús közigazgatást érintő néhány kérdésre felvilágosítást adni.

Hogyan működik a városi igazgatás a háborús viszonyok okozta nehézségek és tisztviselő hiány mellett? Milyen az ügyforgalom és van-e valamilyen téren fennakadás?

A háborús idők és viszonyok a városi közigazgatást rendkívüli mértékben igénybe veszik. Ennek látható jele, hogy a lakosság nagy tömegekben keresi fel ügyes-bajos dolgával a városi hivatalokat. Nagy a száma a felvilágosítást és tanácsot kérőknek, kiket a közigazgatás munkásai szeretettel és megértéssel igyekeznek kiszolgálni sokszor a lehetetlenségig megkísérelve. *Elsőrendű szempont a munkáim meggyorsítása, a népi szellem jegyében a különbséget nem ismerő előzékeséggel történő ügyintézés, mint a népi egybeforrás egyedi biztosítása.*

Tisztviselőink és alkalmazottaink közül tizen teljesítnek katonai szolgálatot, kiknek munkáját helyettesek és kisegítők látják el. Az ügyforgalom csaknem 50%-al növekedett a békeidőkhöz képest és a legtöbb munkát a kivételes idők szülte rendeletek végrehajtása adja. Elmaradás ennek ellenére egyetlen vonalon sincsen, mert mindenki legteljesebb munkakeréjét adja az elvégzendő munkákhoz és megoldandó feladatokhoz.

Kérem Polgármester Ur, hogyan működik a közellátás és milyenek a kifizetések a lakosoknak az új termelésig való ellátására?

A közellátás szervezete ma már csaknem kifogástalanul működik. A közellátási hivatalban való sorbanállást az által szüntettük meg, hogy a kenyér-, liszt-, cukor-, petróleum-, és zsírtételek legnagyobb részét az igényjogosultaknak házhoz kézbesítik és csak a változások átvezetése igényli a felek személyes jelentkezését. E téren *rendkívül fontos, hogy a lakosság fegyelmessé és türelmes legyen, mert a gyors munkának ez a kulcsa. Véleményem szerint a lakosság ellátása az elsőrendű élelmiszerterén az új termelésig biztosítva van, bár e cikkek legnagyobb részét az országos közellátási minisztériumtól és hivatalától kapjuk és ez okból a helyi közigazgatás feladata csaknem kizárólag a szétosztásra szorítkozik. A cipóntalványok szétosztásánál is jól bevált a kerületek szerinti elkülönítés. A mezőgazdasági cselédeknek a legrövidebb időn belül lábbelit és a szegény néposztály részére néhány száz javított bakkancsot juttathatunk.*

Hogyan fogadja a közönség a köztét gondalkodásra vonatkozó rendelkezéseket és hogyan tesz eleget beszo-

A lakosság megértéssel fogadja ezeket a rendelkezéseket, mert mindinkább belátja, mennyire

szükség van az egyéni érdekek korlátozására és mindjobban áthatja a közösség érzése. Élően igazolja ezt a legutóbbi kenyérgabona és árpa, valamint a tengeri beszoállítására vonatkozó rendelkezés végrehajtása, melynél sokszor hallhattuk azt a kijelentést: *Szívesen beadjuk a gabonát, ha az ellátatlanok ellátása megköveteli.* Amiből gyengébb volt a termésünk, mint például a tengeriből, ott természetesen nehezebben ment a beszoállítás. Az olajos magvak termelése kielégítő volt határunkban és ezt is a megértés szülte. Jövő évi kötelező gabonatermelésre vonatkozó rendelkezés még most megy át a köztudatba, és ezért erről még nem lehet véleményt nyilvánítani.

A beszoállítási kötelezettségnek a város lakossága minden téren nagy megértéssel tesz eleget. Igaz, vannak mulasztók is, akik nem értették meg kellően a közösségi gondolatot és nem képesek kellően felfogni, hogy mit parancsolnak a háborús és rendkívüli idők, de hiszem, hogy ezen a téren is kedvező változást várhatunk.

Tervezte a város valamilyen intézkedést a levele-ügy fejlesztése érdekében?

A leveleintézmény fontosságát a város lakossága ma már teljes mértékben átérzi és tudja, hogy ez az intézmény a honvédelemnek egyik igen fontos szervezete. Nagyon boldog volnék, ha a város minden igényt kielégítő, méltó otthon nyújthatna a leveleknek, ennek azonban súlyos akadály a város nehéz anyagi helyzetén kívül az építési anyagokban mutatkozó hiány, mit sajnos érzünk az épülőfélben lévő közönségi polgári fiúiskolánál is. Igen sürgősnek tartottam a tanyai levele lőterek megépítését. Örömmel közölhetem, hogy ez már folyamatban van. A levele gyakorlóteret a régi laktanya mellől a korsolyapálya és a tanítóképző mögötti tere helyezettük át. Ez az át-helyezés azért előnyös, mert a gyakorlóteret ilyen módon a sporttelep szomszédságába kerül.

Hogyan működik a városi Közlölet Szövetkezet és milyen a város szociális gondoskodása?

A Közlölet Szövetkezet másfél éves működése alatt sokgyermekes szegény családok részére 41 házat épített, ezek közül 25-öt már át is adott az arra szorulóknak, tizenhat ház építése pedig most van munkában. Törpebirtokosok részére vásárolt 46 drb. tehenet, 11 drb. lovat, 10 drb. anyabirkát, 20 drb. kecákát, kb. 65.000 pengő értékben, juttatott továbbá 6 családnak kocsit és gazdasági felszereléseket 6.600 pengő értékben. *A Szövetkezet támogatása 143 sokgyermekes család önállóságát tette lehetővé, a jövőt illetően még szebb kilátásaink vannak, mert évről évre emelkedik az állami juttatás összege és a rendelkezésre álló alapot növelik meg az egyes juttatottak évi törlesztései is.*

Febr. és ápr. hónapokban kb. 200 szegényesorsu gyermeket étkeztettünk a Szent Ferencrendiek Napközi Otthonában, nyár folyamán pedig a Kereszt-utcai

ovódában 50, az ujerdei iskolánál 35 gyermek ellátásáról és napközi foglalkoztatásáról gondoskodtunk. Harmincöt belvizirongálta lakóházát hozzátunk rendbe a kormány támogatásával.

A jogosultak természetesen simán kapják a hadisegélyüket?

Természetesen. Ezen a téren a legnagyobb pontosságot és leggyorsabb intézkedést követeltem meg. Eddig 938 esetben állapítottunk meg hadisegélyt és megállapításainak ellen mindössze tíz esetben éltek fellebbezéssel. Minden jogos igénnyel

szemben a legnagyobb megértést tanusítjuk. *Intézkedtem az iránt is, hogy a hadisegélyek megállapítása és azok kifizetése — bár a törvény nem egészen így rendelkezik — egyszerre egyhelyiségben történjen, hogy ezáltal is megkönnyítsük a bevonultak hozzátartozóinak helyzetét és megkíméljük őket a hivatalokban való sok utazástól és felesleges időtöltéstől.*

A kapott felvilágosítások után azzal az örzéssel vetünk búcsút dr. Pénzes Sándor polgármestertől, hogy a város vezetése kiváló kezekben van és Jászberény lakossága bátran és bizakodóan nézhet az elkövetkező új esztendő elé.

-n-

Egyházi műkincsek sorsa a Szovjetben

Irta: Cecse Árpád

Amikor a cári Oroszország elbukott a világháború vége felé, a forradalomban uralomra jutott bolsevikok, a kommunista rendszer alapján alakították át a nagy Oroszbirodalmat a Szovjet Tanácsosok Köztársaságává.

Ez a kommunista forradalmi elv érvényesült az állami élet minden megnyilvánulásában, valamint vallási téren is. A kommunista gondolkodás tagadja a vallás létjogosultságát s a vallásfelekezeteiket általánosan jellemző Istenimádás helyébe az Isten-tagadás szellemét tette urrá, és kényszerítette alattvalóira.

Ezen felfogással természetesen vejejárt, hogy a vallásfelekezetek papjait nagyrészt kiirtotta, a templomokat bezáratta, gabonarakárokat és mozikat rendezett be bennük.

A cári Oroszország műkincsei a múzeumokon kívül a templomokban voltak felhalmozva, de a rendszerváltozáskor a forradalmi csócsclék közpredájává váltak.

Drága kegytárgyak és értékes templomi festmények (ikonok stb.) kerültek proletár kezébe, ahol sokszor templomi rendeltetésüket megcsúfoló módon kerültek felhasználásra.

Hogy ez valóban így történt, bizonyítja az alábbi eset is.

Nemrégiben egy Szovjetországból származó különös asztal került hozzám restaurálás végett. Az asztalt egy magyar honvédkatonára találta egy szegény bolsevik lakásban. Feltűnt neki az asztallap széleinek díszes aranyozása és zománcos kirakása.

Jelentette az esetet felettesének s így került az asztal V. . . . . tábornokhoz, aki a könnyebb szállítás végett az asztal lábait

lefűrészeltette és egy hazainduló teher gépkocsival elküldötte Kőmives Koloza prem. kanonok, jánoshidai jószágkormányzónak, diákkori jóbarátjának.

Mivel az asztallapot fedő szürkés festékréteg alatt egy festmény körvonalai látszottak, ő tovább küldötte nekem restaurálás végett, pontosabban a festményt elfedő festékréteg eltávolítására.

A restrurálás megkezdése után megállapíthatóvá vált, hogy az asztallap nem egyéb, mint egy három centiméter vastag, deszkalapra festett bibliai tárgyú egyházi kép: Jézus búcsúzik a jeruzsálemi asszonyoktól. (Képet lásd: a borítólapon 3. oldalon.)

A képet proletár tulajdonosa befestette szürkés olajos festékkel bizonyára azért, hogy étkezésnél ne zavarja a szentkép látása. A képet szegélyező mintegy tíz centiméternyi aranyozást azonban nem mázolta be. Tetszett neki s lett belőle egy aranyozott szegélyű asztal.

Restaurálásnál megpróbáltam a képre mázolt festékréteget vegyszerekkel eltávolítani, azonban ez nem sikerült. Erős vegyszert pedig nem lehetett használni, mert az alul lévő festmény is megsérülhetett volna maró hatásától.

Nem maradt más hátra, mint késhegygel szedni le a képre mázolt festék réteget, ami idegörlő munka volt ugyan, de végeredményben teljes sikerrel járt. A festmény teljes épségben maradt a mázolás alatt, csupán két helyen volt sérülés. Évóvilla hegyével volt a képen lévő két jeruzsálemi asszony orrába és arcába beleszúrva.

A barbár bolsevik gondolkodás bizonyosságául a képen a villa-

szúrás nyomait nem tüntettem el. Ugyancsak e szemponttól vezérelve megmaradt a kép asztal formájában s a jánoshidai premontrai rendház szentelt falai között elhelyezve hirdeti mint kortörténeti adat a bolsevizmus vallás és műkincs romboló tevékenységét.

Megdicsőítés

(Hósi halált halt Kormányzóhelyettes Urunk emlékének.)

Tengerbe merül a parányi patak,
Hogy újrálédó harmatcseppekben
Szébb legyen a virágon, falevélén.
— Vig csobogásban mondja: Tenger áldalak.

Est teszi a hóavéd a csatamezőn
Hona védelmében — jövőbemerül:
Vérhullásban igazul, ezentül . . .
Érte áldja népe — ráemlékezőn.

E nyomokban járunk ma s mindenkoron,
Szébb jövőnkért vérvirág áldozattal,
Hogy egyé legyünk kikkel szívünk rokon.

Eszt újabb ezerévről álmodom
Jövőbemerült megdicsőülésben,
Amikor hazámért áltem áldozom.

Gál József.

Magyar sors

Hogy e vérzivatarban is ott álljon
A vártán, hova sorsa rendelé,
S bizva nézzen szébb jövője elé,
Melyért győzni kész életben, halálon.

— Ő is, ahol most titánok harca dúl,
Földet renget izzó fejevével,
S jövőbe néz sастekintetével . . .
Bár a Hadak-útján társ-csillaga gyúl.

— Ez a magyar sors századok során,
Hogy részt vegyen sátánok vértörán:
Felemelt fővel hoz nagy áldozatot . . .

Harcot a máért, épít új holnapot
Véráldozatával . . . Oh, kell-e több,
Hogy áldott legyen Isten minden rög?

Gál József.

Erőteljes jobboldali propagandát!

Irta: Dr. Erdős István

Az elmúlt év decemberében Roosevelt, az Egyesült Államok elnöke azt mondta, hogy Hitler Délamerikát német gyarmattá akarja tenni és hogy az egész világon el akar törölni minden vallást: a katolikust, a protestánst, a mohamedánt, a budhizmust, a zsidót stb. és helyébe a nemzeti szocialista vallást lépteti, a papokat internáló táborba zárátja, a Szentírás helyett a Mein Kampfot teszi bibliává, Isten helyébe a Führer lépne stb. stb.

Mi ez az örütség, mi ez a hazugság, mi ez a rágalom?

Propaganda, propaganda, propaganda!
Propaganda Hitler ellen, propaganda Hitler győzelme ellen, propaganda a nemzeti szocializmus ellen, propaganda az új világ ellen.

Előkészítése az amerikai közvéleménynek a beavatkozásra (ami már meg is történt, éppen egy évvel ezelőtt), az amerikai közvélemény meggyúrása, megdolgozása, elbolondítása, félrevezetése, elvakítása, elhitése annak, hogy Hitler el akarja foglalni Amerikát, sőt az egész világot! Propaganda! Ennek szolgálatába állítják a sajtót, a rádiót, a filmet, mindent. Egy cél van, amelyet el kell érni: Hitler megfojtani! Ennek érdekében el kell követni mindent!

Állítottunk-e, vagy állítunk-e mi ezzel a baloldali, zsidó propagandával szembe egy másik jobboldali nationalista propagandát? Tudjuk-e ellensúlyozni a zsidó suttogó propagandát, amely a moszkvai és londoni rádió híreit adja tovább naponta suttogva a magyar tömegek fülébe? Azokat a híreket, amelyek Hitlert el akarják veszejteni, amelyek Hitlert egy kanál vízben meg akarják ölteni.

A propagandának legnagyobb mestere a Szovjet, amely egyoldalú hatalmas propagandával huszonnégy éven át el tudta hitetni a bolsevista tömegekkel, hogy — bár milliók és milliók pusztultak el éhen, nyomorultul, — a Szovjet tejjel-mézzel folyó Kánaán, földi paradicsom, melynél szebb és boldogabb élet sehol a világon nincs! Különösen a fiataloknál talált hitelre ez az egyoldalú propaganda, akik a bolsevista uralom alatt születtek, bolsevista szellemben nevelkedtek, nem ismerték a cári uralom alatti életet, nem voltak külföldön, így ezekkel összehasonlítást tenni nem tudtak. Igaz, hogy a Szovjetnél evel a propagandával együttjárt a gépfegyver is, amely irgalmatlanul lekaszált mindenkit, aki nem volt hajlandó bevenni a szovjetpropagandát és ellenvéleményt mert nyilvánítani.

A propagandának óriási erejét felismerte és felhasználta a német és olasz birodalom vezére is, amikor a nemzeti szocialista és a fasiszta mozgalom elindításával egyidejűleg mozgalmuk sikeréért érdekében nagyobb szabású propagandát indítottak el. Győzött is mind a két népi mozgalom, és teremtet magának olyan fanatikus és öntudatos tömegeket, amelyekkel senki a világon nem bír! Ezeknél a mozgalmaknál azonban mégsem a propaganda győzött elsősorban, hanem a hivatott vezérek által képviselt szent ügy, amelynek alapja a szociális igazságosság. A propaganda csak támogatta ezt az igaz ügyet. Ők nem terrorral és gépfegyver-

rel, hanem az igazság szavával és erejével nyerték meg maguknak a tömegek lelkét!

Nem a hazugságot hirdették és hirdetik, hanem az igazságot és nem a sátán, nem a pokol országát, hanem az igazság, a boldogság, a meglegedettség, egy szóval Krisztus országát akarják felépíteni.

A most folyó háborúban is arról van szó, hogy a feltámadt Krisztust, a mi Urunkat sikerül-e meg egyszer megölni, vagy ebben a modern keresztény hadjáratban a keresztények fognak győzni? A keresztény világ önvédelmi háborúja ez a zsidó világuralom ellen, melyben nekünk keresztényeknek kell győznünk, ha nem akarunk örökre elveszni! Isten azért küldte Fiát a földre, hogy az emberiséget megváltsa a bűntől, Hitler pedig azért küldetett a földre, hogy a keresztény világot megváltssa a zsidó bolsevizmus szenvedéseitől. Erről van itt szó!

Milyen könnyű volna első látásra ennek az egyszerű igazságnak propagandát csinálni! Igen, ha tisztában lenne vele minden keresztény ember, hogy mire megy itt a játék. Ha nem szólna a sátán szava, ha nem szólna a moszkvai és londoni rádió, vagy helyesebben, ha nem hallgatnák olyan sokan a keresztények közül. Még kíváncsiságból sem? Mert ezt sem szabad! Azért, mert a londoni rádió-propagandának az a célja, hogy az embereket eltántorítsa Hitler mellől, a közömböseket megnyerje magának, az ingadozókat maga mellé állítsa és még a látszólag biztos lábon állók közül is elhálássa a gyengébbeket. Ezért nem szabad még kíváncsiságból sem hallgatni! Mert megintatja a hitünket, a győzelembe vetett hitet! Ami nagy baj egy élet-halál harcban, amikor ezer évre dől el a keresztény világ sorsa.

Tehát a legerősebben el kell tiltani a moszkvai és londoni rádió-propaganda hallgatását és minden ellenséges hangot el kell némitani, mert ez az a belső frontot gyengítjük, amelynek éppen olyan erősnek, szilárdnak fegyelmzettnek kell lenni, mint a külső frontnak ott kint a harctereken.

Ezzel egyidejűleg meg kell indítani egy hatalmas, minden eddigi arányokat felülmúló, a legszélesebb néprétegeket, az egész nemzeti társadalmat felvilágosító, mindenre kiterjedő jobboldali propagandát, hogy tudja meg mindenki, miért folyik ez a háború, miért kell nekünk harcolni, miért kell a lisztjegy, zsírjegy, miért kell sorbanállnunk? Mert ha valaki tudja, hogy mi ennek a háborúnak a szent célja, akkor szívesen hoz áldozatot, szívesen türi a nélkülözést, szívesen mond le eddigi mindennapi szükségleteiről, nem zúgolódik, ha sorba kell állni, nem morog, ha leszállítják a fejadagot, hanem egy magasabb szempontból nézve a dolgot: ezeket mind apró kicsi kellemetlenségeknek tekinti a végső nagy cél érdekében! Ezért kell a propaganda! A mi szintizista igazságunk, a mi szent ügyünk győzelme érdekében, a mi boldogabb, nyugodtabb, békés, meglegedett jövő életünk biztosítása végett!

A propagandában óriási erő rejlik. Jó propagandával meg lehet nyerni a háborút, nem megfelelő, vagy nem elegendő propagandával el lehet veszíteni.

ÉJFÉLI MISÉRE HARANGOZTAK

Irta: Nagy István

— Mennyit kell még a vonatra várakozni, kérem szépen?

Az öreg bakter, aki a váróterem előtt állt, s nézte a hullámozó katonatömeget, megfordult a hang irányába, előkotorta régi nagy óráját, s ránézett.

— Még vagy három órahosszat!

A fiatal hadapród összébb húzta nyaka körül gallérját.

— Köszönöm szépen — mondta — s megindult.

Alig tett három lépést, hirtelen visszafordult az öreg pályáörhöz:

— Messze van-e még ide Jászberény?

Az öreg bakter sejtette, hogy mit akar a fiatal őrmester.

— Az bizony csak nyolc kilométer, de nem ajánlom őrmester úrnak gyalogvást megtenni, mert hát az még csak hagyján, hogy nyolc kilométer, de ilyen cudar időben: ... még a jó kutyát is kár kivetni. Kocsit meg még a környékben sem lehet most találni.

Eros szélroham futott végig az állomáson. Süvítve seperte maga előtt a havat a fázós arcokba.

— En mégis hazamegyek! — tört ki a fiatal hadapródból az elszántság.

— Gyalog?

— Gyalog hát! — felelte elszántan, de arcán szelíd mosoly futott végig, amint a város felé tekintett.

— Hát szeretheti az őrmester úr a szüleit, hogy így vágyódik haza! Meg tudom én azt érteni kérem, hiszen magam is katonagyerek apja vagyok.

A hadapród úr hűmmgetett egyet a fejével. De nem szólt semmit; elvégre is nem tartozik ez már órá, hogy kiért, vagy miért szeretne már otthon lenni ... Azzal, búcsút sem véve bajtársaitól, nekivágott a havas országútnak.

Ördögi kegyetlenséggel seperte a havat a szél az arcába, lába bakancson felül járt a hóban, végtagjai elszibbadtak a hidegtől, de ő csak ment, ment, tiporta a talpa alatt recsegő, horpogó havat. Lelkében, mint a hóviharban a hópelyhek, úgy táncoltak az emlékek. Összeszorult a szíve, mikor arra gondolt, amit még az öreg bakter mondott neki az állomáson: — „Hát szeretheti az őrmester úr szüleit, hogy így vágyakozik haza“ ...

Nem éltek már az ő jó szülei. Nincs öneki se apja, se anyja. Anyja tavaly karácsonykor halt meg; haza sem jöhetett temetésére. Apja meg, a jó öreg tanítóbácsi, egy évvel azelőtt halt meg, amikor őt kivitték a frontra. Két szemében két könny jelent meg, amint rájuk gondolt: egyiket az anyjáért, másikat az apjáért ejtette. Különös két könny volt ez: olyan, amelynek kútja mélyen a lelkében van.

De hát akkor miért igyekszik annyira haza? Miért nem várta meg a vonatot; hiszen mindegy lett volna öneki, ha elvitte volna akár a világ végére is. Ugy sincs senkije a világon ...

A vihar kissé megcsendesedett, a szeméből is a földre koppant már az a két könnycsepp, amely jéggé fagyott szemében, és legurult arcán: elsodorta a vihar. És egyszerre — mint tavaszi reggelen a csilingelő harangok — oly' édesen, oly' gyengéden

harangoztak, muzsikáltak lelkében a mult édes emlékei. S már nem is fázott annyira; lelkét édes melegség árasztotta el, amint arra gondolt, hogy talán éppen most, otthon a karácsonyfa alatt, imádkozik érte egy aranyoslelkű, kékezű, édes kicsi lány. Biztosan így imádkozik:

— Édes Jézuskám, add, hogy hazajöhessen messzi Muszkaföldről, most karácsonykor, amikor minden ember szívét a szeretet, és az öröm tölti el. Add, hogy itt lehessen nálunk a szentestén: hiszen úgy sincs senkije, hát hova is menne! És én megsügném neki itt a karácsonyfa csillogó fényében:

Palikám, ugye most már örökké nálunk maradsz?

Erre gondolt, és ez oly édes, lágy melegséget adott a lelkének. Ezért vágyott úgy haza, hogy már meg se várta a vonatot: ezért, mert tudta, hogy ha nem édesanyja is de valaki mégis várja.

Szinte andalogva jött az úton; egyszerre csak igazi harangszó ütötte meg a fülét. Éjfél misére harangoztak a város harangjai. Észre sem vette, hogy már házak között jár, s hogy már nem is éri a szél. Megállt kiegyenesedett, kihúzta magát, nagyot húzott a hideg levegőből: csak úgy domberodott a mellkasa.

— Istenem, újra itthon vagyok az én szülőfalumban! Két év után ismét láthatom a régi, ismerős házakat, ismét szívhatom magamba levegőjét: levegő, mely lehet, hogy mindenütt egyforma, de ez mégis csak más, mert ... mert ... mert hát az enyém, no! ...

Megindult a házak között. Jó öreg bácsik ballagtak nagy subákban az éjfél misére, kezükben lámpással; mögöttük fekete kendős öreg nénik döcögtek.

Behúzta nyakát gallérjába, és szólanul ment el a jó öregek mellett, akiknek úgy szeretett volna csak egy-két jó szót is szólni. Nem ismerte meg senki, nem tudta senki, hogy hazajött Rónai Pál hadapródőrmester a frontról ...

Ugy látszik, a szíve vezette, mert már abban a régi ismerős utcában volt, ahol talán éppen most várja őt az az édes, aranyos lélek. Még három ház ... még kettő ... már csak egy, és nemsoká beröppen a szobába. Ni, az ablak is világos, egészen kivilágít az utcára: a karácsonyfa fénye ez biztosan, amelynek melege, hívogató fénye ott csillog a hó gyémántpelyheiben. Torkában dobogott a szíve, amint éppen az ablakhoz ért. Csillogó szemében megjelent a karácsonyfa; körötte és alatta boldog meglegedett arcok. Ni, ott van ő is. Ott áll ...

— De ... Istenem, az nem lehet ... Rossz a szemem, káprázik ... vagy talán igaz? ...

Igen, igaz. Ott áll a fa alatt ... a más karján. Boldogan mosolyog annak a másnak a szemébe, és csengő, bájos hangon mondja férjének:

— Menjünk édesem, az éjfél misére.

Minttha letaglózta volna: csak szédelgett. Szemében minttha megtört volna az a ragyogó fény, s csak sóhajtott:

— Istenem, hát mégis elfelejtett ...

Imbolyogva, lassan megindult, nem akart ün-

neprontó lenni, mert ma szent ünnep van. S ment, de nem arra, amerre zúgtak a harangok, amerre mentek az emberek, hanem éppen ellenkező irányba. Szédülten támolygott járdán; az emberek nekiütődtek, vagy ő nekik, már nem is tudta. Nem hallotta, ha némelyik megjegyezte:

— Hát nem tud vigyázni, maga rézeg.

Neki ütődött egy tisztnek is.

— Őrmester, mi ez? ... És nem köszönt — mondta tisztjársának, aki csak megfogta a karját, és elhúta:

— Hagyd, főhadnagy úr kérlek, úgy látom, van annak elég baja!

JÁSZBERÉNY VÁRÁNAK HADISZERSZÁM-KÉSZLETE 1594-BEN

Irta: Komáromy József

Jászberény város történelmének egyik legmozgalmasabb, egyben legvéresebb fejezete volt a 16. század közepétől a 17. század végéig terjedő időszak.

A hatvani és szolnoki várakért folyó csaták közötti majd-fele úton — Jászberény területén — a háború minden kegyetlenségével és borzalmával viharzott végig több ízben is.

Maga Jászberény nem volt olyan fontosságú erősség a török uralom alatt, mint a fent említett két vár, mely egyúttal kulcspozíciót is jelentett birtoklói számára, de egy mostanában előkerült régi akta igen érdekes fényt vet — közepesen túlmenő jelentőségére.

Dr. Borbély Andor kutatásai során az Országos Levéltárban akadt erre az érdekes feljegyzésre 1594-ből. Ebben a szécsi kamarának két kiküldöttje: Keresztúri Gáspár és Horpácsi Gergely — az ónódi harmincadhivatal ellenőrei — számolnak be kiküldetésükről. E beszámoló alkalmával a jászberényi ferencrendi kolostorból és templomból, valamint földvár-szerűen megerősített környékéből álló erődítmény tüzérségi felszerelését is leltárba vették.*)

Éz a leltár 15 ágyút és 10 — úgynevezett — szakállas ágyút sorol fel a vár hadieszközei közül és nem feledkezik meg a törökök által visszahagyott ágyugolyókról sem, amelyből Keresztúri 255 darabot talált hivatalos kiszállása alkalmával.

Magyarországon a lópornak gyakorlati célra alkalmazása a 15. század közepe táján kezdődik. Mátyás királyról jegyezték fel, hogy 1472-ben (pontosan abban az évben, amikor a jászberényi barátok a kolostort és templomát ünnepélyesen birtokba veszik) Otranto ostroma alkalmával 158 ágyúval vonult fel hadiszervozatában.

Az ágyúk magyarországi használatának megkezdésétől számított ötnegyed századdal később tehát jelentős erőt képviselt az a 15 ágyú, melyet

*Nem célom az egész aktának ismertetése, annál is inkább, mert ennek kapcsán Borbély Andor ír tanulmányt a jászberényi földvár, illetve erősegről, a Jászmuzeum legközelebb megjelenő Évkönyvében. Az aktának a jászberényi vízimalmokra vonatkozó adatait pedig Prückler József dolgozza fel. — E rövid ismertetésnek csupán az a célja, hogy az Ugar közönsége előtt fényt vessék Jászberény egy igen érdekes esztendőjére csokkival az 1594-ből származó hiteles, hivatalos adatokkal.

Ő meg csak ment ki a város széle felé, a sötét bizonytalanságba. Már emberek se igen jöttek ...

Betámolygott a temető kapuján. Ott botorkált a sírok között, míg rá nem talált a két keresztre; mely alatt szülei pihentek. Megölelte a két keresztet:

— Apám! ... Édes jó anyám! — sóhajtotta, és súlyos férfikönnyek gördültek le arcán.

Lehajolt, zubbonyzsebéből elővett egy kis dobozt, amelyben egy szál piros székfü volt selyemmel becsomagolva. Kezébe vette, megcsókolta és remegő kézzel rátette édesanyja sírjára.

Csend volt, a hó hullott és a két néma kereszt között halkán zokogott egy élő harmadik ...

a Tieffenbach generális által időlegesen visszazsoritott török — hatvani veresége után — 1594-ben Jászberényben visszahagyott. A török ugyan előbb a kolostor melletti hídon átvonuló 10.000 főnyi sereggel igyekezett Hatvant felszabadítani. Ez a sereg később érkezett Hatvan alá és a bekerítéstől való félelem miatt ugyanazon az úton, Szolnok irányában visszavonult, tetemes veszteségek után. A visszavonuló török felgyújtja a templomot és kolostort — Keresztúri egy harangot talál a leégett torony alatt — de az ágyúkat már nem tudja megsemmisíteni. Azok tehát egyideig tovább örködték a királyi és császári sereg kezében azon a helyen, ahol ma békés párok sétálnak, — a barátok terének különböző pontjain.

A legnagyobb ágyú, amit Keresztúri Sengerynek (helyesen Singerin) nevez, az akkori idők legnagyobb faltörő ágyúja közé számított. 18–24 fontos golyókat röpitett. A munkácsi várban találunk száz évvel később egy Singerint. Ennek az oldalába a következő verset öntötték bronzban (eredeti helyesírással):

Die Singerin bin ich genanth
Dem Römischen Kei (ser) Wol bekant,
Wan ich anfank zu singen,
Wil ich ain den Puckl zutringen ...

Az énekesnő tehát igen hatásosan „énekel“, különösen, ha tüzestere a szokásos katonahumorral és e vers kellően fűszerezett eldűnyögsével ráirányította csövét az ellenségre. Ebből a nagy faltörő ágyúból egyet talált Keresztúri Gáspár.

A második ágyú, amit ő latinnyelvű leltárában „forgotarack Sarfaeting vocatur“ ír, a forgótarackok osztályába tartozott. A forgótarackoknak — a szláv irodalomban siska néven szerepel — az az előnye volt, hogy forgó lábával bármely irányba azonnal be lehetett állítani. Tekintettel arra, hogy ezeket a forgótarackokat ebben az időben előszeretettel vízinaszadokon használták, — felmerül a kérdés, hogy az erősen felduzzasztott vizű Zagyván ilyen sekélymerülései naszád a vár keleti és déli oldalának biztosítására használatban lehetett.

A következő jelentős tüzérot képviselő ágyú a haubicok osztályába tartozott. Német egykorú feljegyzésekben ez a lövegfajta Gammer-Stuckh

néven szerepel. Keresztúri Gáspár leltárában Camer Sykkel-nek írja. Magyarul kamara-ágyúnak nevezhetnénk, golyóinak súlya 28 és 8 font között váltakozott. A jászberényi várban egy darab ilyen Cammer-Stuckh volt.

Azokat az ágyúkat, melyeknek a nyílás felé fokozatosan keskenyedő, hosszú csöve volt, sugár-ágyúnak sugárkarackoknak nevezik az egykori írások. Ezt a hosszú, nyúlánk ágyúnemet Keresztúri Gáspár Sarfentymel-nek írja. Megfelel a német feljegyzések Scharfenthiel, vagy Serpentintl kifejezésének. A lövegcso hosszúságából arra következtethetünk, hogy ezek már a messzebb hordó ágyúk közé számíthatnak. E lövegek golyója 16 és 1 font között váltakozott. Ilyen ágyút Keresztúri ötöt talált a várban.

Kisebb kaliberű ágyút, amit a szakirodalom falcone-nek nevez, hármat hagytak vissza a törökök. A falcone nem volt faltörő ágyú. Golyóinak súlya 10, 6 és 5 font, valamint 16 és 18 lat súly között mozgott.

Érdekes azonban, hogy e három Jászberényben talált falcone-ból egyúttal három különböző típusú példány volt. Keresztúri Gáspár ugyanis a leltárban — az ő helyesírásával — az egyiket Atafalkany-nak, a másodikat Tolpfalkany-nak, a harmadikat egyszerűen Falkaná-nak írja a latin szövegben. Kétséggel az ágyútípusnak különböző változatairól lehet szó, hiszen Keresztúri — mint leltárban feljegyzte — Abrahám tűzmestertől veszi át őfelsége számára e hadieszközöket, akitől már több szakértelem várható, mint egy adótitviszélőtől.

Végül Keresztúri megemlékezik egy Seregbontó Argelt-ről is. Seregbontónak azokat a kis

2 fontos tarackokat, vagy 4 fontos „sebes ágyúcskákat” nevezték, melyek gyorstüzélsre voltak készítve. Egy kiváló szakíró azonban a seregbontó elnevezést egy több csőből álló nehéz lövegre is alkalmazza. Egyébként a kuruckorban talánuk ilyen seregbontókat, melyek egészen könnyű többcsöves lövegek voltak és a világháborús srappel, vagy a mai sztalin-orgona és hitler-fuvola néven ismert hadiszerszám tüzhatalát váltatták ki.

Leltárában végül 10 „szakállas ágyúról” emlékezik meg Keresztúri. Ez a mai nehézpuskás öse volt tüzhatalában. A történelem szakállasok alatt nehéz várpuskákat ért, melyek a kuruckorban később egyetlen erősségből sem hiányoztak. Ez erőshatású puskáknál a visszapattanás megakadályozására a csövükön vasszakáll, kampó volt felszerelve, mellyel a csövet megtámasztották. A röviddebbeket a német irodalom Hacken-nek, a hosszabbakat Doppelhacken-nek hívja. Keresztúri öt ilyen „ágyút” tényleg Toplhoken-nek nevez leltárában, míg a másik öt megjelölésére a következő kifejezést használja: Zakalosok kiknek agyok nintsen.

Végül számba veszi a töröktől hátrahagyott ágyúgolyókat: ezek szerint a jászberényi vár legnagyobb ágyújához, a Singerinhez 86 vasgolyót, a sugárágyúhoz 118 darab, a falconekhoz 102 darab, és Kigyos-nak nevezett vasgolyót 49 darabot számlált össze.

Megjegyzi még, hogy a noszvaji várba, — az ő érkezése előtt — két seregbontót és egy tarackot „Figedy úr elszállított a saját szekerén Nozway-ba”. Ez a három löveg is még a jászberényi török erősség palánkvar hadiszállományaéhoz tartozott.

A jászberényi városi könyvtár

Szerényen, csendben működik Jászberényben egy olyan kultúr-intézmény, amelyikről alig esett még szó az elmúlt esztendőik során. Jelentősége így is nagy, de jobb viszonyok és kedvezőbb körülmények között még sokkal nagyobb és fontosabb lehetne. Ez az intézmény a városi könyvtár.

A könyvtár meglehetősen mostoha gyermeke Jászberény városának, pedig az a nagy érdeklődés, mely a lakosság széles rétegében iránta megnyilvánul, megérdemelné, hogy nagyobb áldozatot hozzanak érte. A könyvtárnak már az elhelyezése sem egészen megfelelő és azon a szűk helyen, ahol a nagy anyag összezsúfolva fekszik, nem is lehet kifogástalan működést kifejtenie. Nem gondolok itt nagyobb és gazdagabb városok szép könyvtártermeire, ahol fűtött helyiségek és felszerelt iróasztalok állanak a közönség rendelkezésére, de talán még a mi szűkresabott lehetőségeink mellett is megvalósítható volna a könyvtárnak tágas helyiségben való elhelyezése, téli fűtése és sűrűbb nyitvatartása. A könyvtár ugyanis jelenleg csak vasárnap délelőttönként 9–12 óra között bonyolítja le a kölcsönzést, sőt a téli hónapok folyamán még ez az idő is rövidebbre szűkül.

A könyvtár a város háza alsó külön épületében van, a Jász-Muzeum szomszédságában. Körülbelül 6.000 kötetet tartalmaz, melyek a katalógus szerint 17 csoportra vannak osztva.

Weninger Kálmán nyugalmazott róm. kat. igazgató-tanító, a könyvtár vezetője készségesen ad felvilágosítást a könyvtár működésére vonatkozóan. Tőle megtudom, hogy 22 éve áll a könyvtár élén és amikor annak vezetését átvette, az állomány mindössze 608 kötet volt, az anyag azóta éppen a tízszeresére szaporodott. Nagymértékben emelte a könyvtár létszámát és színvonalát is amikor 1931. évben megkapta az 1242 kötetből álló dr. Kele József-féle könyvtárt. Kele József a jász-múlt lelkes kutatója és bűvára volt, összegyűjtött minden fellelhető adatot, ami a Jászszágra vonatkozott és könyvtára valószínű gyűjteménye lett a Jászszág

irodalmának. Dr. Kele József nemcsak felgyűjtötte a jász-múlt emlékeit, de fel is dolgozta azokat és 1903. évben megjelent „A Jász-kunság megváltása” c. munkája, a Jászszágra vonatkozó irodalomnak legalaposabb forrásmunkája. Ez a Kele-könyvtár a városi könyvtárnak ma is legértékesebb része. A földmivélsügyi minisztérium adománya, a város évenkénti segélye és egyes hálás olvasók ajándékai gyarapították a könyvtár létszámát. A városi könyvtár őrzi a Budapesti Közlöny teljes gyűjteményét is. Ez a gyűjtemény egyetlen az egész Jászszág területén.

A könyvtár forgalma igen változó képet mutat. Volt olyan esztendő is, amikor 10.000-nél több kikölcsönzés történt, ez a szám azonban az utóbbi időben erősen mecsappant. Ennek oka nem az olvasási kedv lanyhulása, hanem főként arra vezethető vissza, hogy a háború kitörése óta a könyvtár helyisége fűtetlen és csak vasárnap délelőttönként áll a közönség rendelkezésére, továbbá a közönség nem igen kaphatja meg a könyvtárban az újabb kiadású könyveket, melyeket pedig nagyobb érdeklődéssel forgatna a több évtizeddel ezelőtt megjelent műveknél. A kölcsönzés egyébként díjtalan.

A könyvtár felújítása és az elavult anyag kicserélézése mulhatatlanul szükséges volna. Weninger Kálmán igazgató ur szeretne sok könyvet eltávolítani a könyvtárból, melynek — megítélése szerint — tartalmuknál fogva nem méltó arra, hogy a városi közkönyvtárban helyet foglaljanak. Ezeknek, a ponyvákról beszivárgott könyveknek az eltávolítását egyébként miniszteri rendelet is kötelezővé teszi. Nem tudom van-e városnak könyvtár-bizottsága vagy más ehhez hasonló szerve, de a tisztogatás munkáját ezen a téren valóban el kellene végezni.

Jól összeállított, ügyesen használható katalógusokból választhatják ki az olvasók könyveiket. Külön katalógusa van a tudományos jellegű Kele-könyvtárnak és a földmivélsügyi minisztérium adományozta gazdasági könyvtárnak. A könyvtár vezetője természetesen minden könyvet ismer és személyes ismerősként fogadja az

olvasókat is. Tanácsal, felvilágosítással szolgál mindenkinek és személyes kapcsolata révén valósággal irányítja az olvasóközönséget. Nem tudja megtagadni ebben az állásban sem a régi tanítót, aki még könyvtárosi minőségben is oktat, nevel és irányít.

Azt mondtam bevezetőmben, hogy a könyvtár mostoha gyermeke Jászberény városának. Erről sajnos néhány perces séta a könyvtárban bárki meggyőződhet. Nem kellene nagy áldozatot hoznia a városnak, hogy ez a helyzet megváltozzék és ez a kultúr-intézmény illő és méltó módon folytathassa működését a kultura terjesztése és a közönség olvasási vágyának kielégítése terén.

Németh Ferenc

Igy leszel te szép . . .

— Ilona emlékkönyvébe —

*Úrt dámákkal ne törődj,
Hogy csillognak, hogy ragyognak,
Járd te ma is csak papucsban,
És imádd a napot, holdat:
Tündöklőn szobád, konyhád,
És adj jó tet az ebédnek. —
Nevelj szép kilenc gyermeket,
Légy asszonya földnek, égnek.*

*Hagyd te az úri dámákat,
Vtrágozzon kerted, házad,
Fogadd az urad estelen,
Ki egész nap szánt, vet, tárad,
Moss, terigess, és sóprógers,
Vasalj, és süs jó kalácsot:
Igy leszel te asszony és szép,
Isten, ég, föld által átdott!*

REPAS JÁNOS

Karácsonyra

ajándékul vásároljunk
könyvet, imakönyvet,
rózsafüzért, finom papírart
töltőtollat, amatőr albumot,
zsobnapárt, melyek
nagy választékban kaphatók

Pesti Péter és Társai (Novotha)

könyv- és papírkereskedésben.

„Áruhitel” eladási helye!

Jön a Karácsony!

SPEKONYÁNÁL még érheti meglepetés: sok mindent kaphat!

Lepje meg őt! Ekszerrel, briliáns árúval, karikagyűrűvel, órával dísz tárgyakkal, puder kompaktal, cigarettatárcával, ezüst ceruzával, tollal, cigarettaszópókával, ezüst és alpacka evőkészlettel, szép csillárral, márkás rádióval, varrógéppel, írógéppel kerékpárral, háztartási villamossági cikkekkel, rezo vasalóval, fényképezőgéppel, albumokkal és gyermekkocsival stb.

Ne felejtse! 70 éves cég!

Részlet és csere üzlet.

Áruhitelre is vásárolhat!

6—12 hó!

Tört aranyat és drága követ a legmagasabb áron veszek!

Nagy óra, rádió és mechanikai javító műhely!

SPEKONYA LAJOS cég óras-, műszerész-, látszerész és óranagykereskedő.

Jászberény, Apponyi-tér 17. Telefon: 117.

A peleskei nótárius a jász vendégszeretet fényében

Irta: Lencse Gyula

A mult kisért, nem hagy nyugton! — halljuk sokszor. Hiszen nincs olyan ember, akinek ne fájjon a mult, akár szívesen, akár fájdalommal gondol rá vissza. A szerelmes szívű, elvirágzott tavaszú dzsessz költő is azt dalolja: „Szeretnék még egyszer húsz éves lenni!” „Szeretnék visszazánni a multba! Kezet szoritánék az úkapámmal és gratulálnék neki egyszerű úkunokájához!” — Mondja a humorista.

Ha megkérdeznénk 100 embert, hogy szeretne-e legalább egy napig a XVI. vagy XVII. században lenni, 99 % a igennel felelné. Herceg Ferenc nem rég megfilmesített regényében, a Szíriuszban, az örült Szergiusz professzor feltalál egy olyan gépezetet, amely egy másodperc alatt körül repüli a földtekét. Ha a nappal szemben megkerüli a földet, akkor tegnap érkezik vissza, ha kétszer kerüli meg, akkor tegnapelőtt és így tovább; szóval tetszés szerint visszarepül a multba.

Tibor Ákos századossal el is indulnak a géppel. Természetesen lezuhannak. Tibor Ákos lázalmában a XVIII. században érzi magát. Eppen a dédapja lakodalmába cseppen bele, hogy nagy bonyodalmat okoz. Többek között összevész a dédapjával, és párbajt vív vele. Találkozik Gvadányival is, aki akkor még nem egy huszárezred vitéz generálisa, hanem egy kis hadnagyocskája. Gratulál neki, mint a Peleskei Nótárius szerzőjének. Gvadányi nagyot néz.

— Igaz, gondolkodtam már rajta, — feleli — de még euidág csak ezme, mely megszületésére vár. Majd talán akkor, ha Szokolczán élem le nyugalmas napjaimat.

Ha Legényey dr. ott lett volna, bizonyára odarohant volna hozzá:

— Kedves Mester! hogyan gondolja megvalósítani a Peleskei Nótáriust? Szíveskedjék egy pár szóval elmondani kedves hallgatónknak!

— Tulajdonképpen az elbeszélő költeménynek tanító célja van kezdené Gvadányi. Szeretném, ha tanulna belőle a magyar nép. A meséje úgy kezdődik, hogy Zajtay István, Nagypeleske érdemes nótáriusa, elindul Budára törvényt tanulni. — Zajtay sok-sok kalandon átmegy, míg Budára ér. A Hortobágyon hatalmas bika kergeti meg, Tiszafüreden a mulatozó vasas németektől alig tud megszabadulni. Ezek után ér el oda, hol én mindig szerettem lenni: a Jászszárgába.

Az éjszaka olyan setét, hogy a vasvilla is megállna benne. Távolból azonban hatalmas villanások látszanak, amint a felhőóriások kardjukat villogtatva összecsapnak. Hamarosan Zajtay uram feje felett hallatszik az ádáz csatazaj. Eppen most csap össze két hatalmas óriás! Egyiknek kihull kezéből a kard, lecsik a földre és elpusztít mindent, ami útjába akad. Az összeomló test nagy robajjal zuhan végig az ég sötét padlóján. A felhőcsalád pedig jéghideg, záporozó könnyeket hullajt Zajtay uram és a lova nyakába.

A csúszós, vendégmarasztaló jász-sárban a ló csak botorkálva, vakon megy előre. A csillagok is

elbújtak a sötét felhők mögött, s még csak véletlenül sem pislantanak ki védőfüggönyük mögül, hogy utat mutassanak az eltévedt vándoroknak. Pedig a nótárius sűrűn fohászkodik a magyarok istenéhez, hogy mentené már őt ki a pokolból. — No, a Jászszárg is szépen mutatkozik be! — morfondírozik magában. Egyszer csak zauppaz! cupp! egy csattanás és mindketten: lova és gazdája érzik, hogy lágyan ölelik körül derekukat a habok!

— Szent Isten! Csak nem a Tiszába estem? — kiált fel nótáriusunk. — Segíts, Uram, szegény szolgád!

Ha nem is a Tiszába, de nem sokkal kisebb „folyóba” esett: a Csörsz-árkába. Ki is evickeltek hamarosan az alig egy méter mély árokból, de, bizony, a hideg éjszakában végigborsódzott a hátuk.

— Meleget, meleget! — lihegte borzongva Zajtay.

— Meleget, meleget! — prüszkölt a ló is, girhes vékonyáról rázogotva a fagyos vízcseppeket.

Isten segít a bajbajutottakon! Távolból halvány fényt lehetett látni. Jászszárgai pásztor legeltette nyáját az árokszállási határban. Hamar odaért hozzá.

Nem kellett mondani semmit a jász-magyaroknak. Csak rá kellett nézni Zajtay uramra és lovára, mindjárt látta, hogy itt az ő segítségére lesz szükség. Nótáriusunkra saját gunyáját adta, betakarította meleg szűrőbe, lefektette a tűz mellé. A bográcsban jóféle herbécs rottyogott. Zajtaynak két orlikka mélyen kitágult és szívesebben szagolta, mint a legpompázóbb rózsáé illatát. Míg a herbécs főtt, addig az értelmes dósi ember szín pompás, képzeleterővel teli mesével szórakoztatta vendégét, miközben nagyokat húztak a jó homoki vinkóval teli kulacsból. Vacsora után oly édesen szunyogott el a peleskei nótárius, mintha édesanyja ölébe fektette volna fejét.

Másnap gyönyörű reggelre ébredt. Távolból, a felkelő nap véres koronájától pirosra festett ködön át, látni lehetett Berény templomát. Illendően megköszönte házigazdája vendégszeretetét, Berény felé vette útját.

Arban és minőségben Lehel Cipődivatház vezet

Utaltvány nélküli BÓRTALPÚ ŐSZI divatcipők állandóan raktáron.
ÚRI ÉS NŐI divatcikkek nagy választékban!

Nyíri Ferenc tűzharcos,

hatóságilag kijelölt keresztény cipőkereskedő
Jászberény, Apponyi-tér 33. Telefon: 160.
ÁRÚHITEL ELADÁSI HELYE!

A délelőtti órákban ért be a jász fővárosba. Minden oldalról hívogató, muskátli ablakú, fehérre meszelt, barátságos házak álltak tárt kapujukkal, vendéget várva. Zajtay uram elmerülve nézegette a vendég-hívogató, szeretetteljes várost.

Isten hozott, pajtás! — rikkant rá valaki a városháza előtt.

— Nini, hiszen ez az én drága barátom, kivel együtt jártunk oskolába! — csodálkozott el Zajtay. No, lett is nagy öröm! Elmondták egymásnak, hogy mi lett belőlük.

— Nagypeleske nótáriusa! — dülleszti ki mellét Zajtay.

— Berény sáfárja! — vágja fel fejét a másik és ismét összeölelkeznek. Nosza, karonkapja a sáfár vendégét és viszi a városházára, hol ebédet csap tiszteletre. Vége sincs a sok evésnek! Hordják a sok húst, kolbászt, hurkát, sonkát... (És mindent jegy nélkül! — sóhajt Legényey.) Meg is öntöztetik a torkukat közben, nehogy kiszáradjon. Kicsike edényből szopogatták a finom egri bika-vért: a Lehel-kürtjéből. Szegény nótáriusunk csak nézte, hogy a jó torkú, aranyos szívű jászoknak meg se kottyán a közel két liter bor. Ők is jóra

fogják tanítani leszármazottjaikat. Zajtay uram bizony kissé becsipett, úgyhogy lovára fordítva szállt fel, és ugyancsak csodálkozott, hogy a lova füleiből farok lett, de aránylag jó hangulatban és a jász vendégszeretetről dicső-himnuszokat zengve lovagolt Buda felé. — fejezte be Gvadányi.

Ez az írás nem azt a célt szolgálja, hogy gyönyörködtesse az olvasókat, hanem azt, hogy ragadjunk ki írónk és költőink műveiből olyan részleteket, amelyek jászvonalkozásúak. Ne csak azok ismerjék, akik az irodalom berkeiben teljesen otthon érzik magukat, hanem azok is, akik nem érnek rá arra, hogy könyveket olvasgassanak és keresgéljék a jászvonalkozású részeket. Sőt ismerjük meg az egyszerű emberekkel is, hogy lássák, miként vélekednek róluk. Az irodalmi művekből sokszor kiolvashatjuk egy nép jellemének sajátosságait. Vigyük a nép elé a jó és rossz jellemvonásait, hogy a rosszat kivesse magából a jóra pedig büszke legyen és fejlessze magában.

Ezt tegyük meg, s akkor a jász nép felemelkedhetik olyan magas szellemi színvonalra, amely büszkeséggel tölt el minden Jászszárgból elkerült embert, s nem kell szégyelnie a jász nép nemtörődömségét, kultúralatlanságát.

ASSZONYOKNAK...

Többet érdeklődtök — kukorica lisztet ételek iránt. Igaz ugyan, hogy az idén még nincs sehol, de reméljük, hogy hamarosan megjelenik és főzhetünk puliszkát — süthetünk kukoricás süteményt és élvezhetjük a kellemes, szájtápláló könnyű ízletes készítményeket, aminek alapja a:

Puliszka

Fél liter lobogó forrásban lévő megszózott vízbe egy liter átszűrt finom kukorica lisztet főzünk. Ugy engedjük a vízbe, mint a grizt szoktuk a tejbe. Legjobb habverővel folytonosan verni, hogy össze ne csomósodjon. Se lágy, se kemény ne legyen. Ha jól felforrt, leveszzük a tűzről és tálalás szerint elkészítjük.

Puliszka hideg tejjel

Egy lábást megvíveszünk, belerakjuk a forró puliszkát, megnyomkodjuk. Öt perc múlva kiborítjuk, olyan mint egy szép torta. Tejjel esszük kanállal.

Értesítem

a n. é. közönséget, hogy az ÚJONNAN épített
gőz- és kádfürdőt megnyitottam.

Kérem szíves pártfogásukat
vitéz RIGÓ-SZÁNTAI JÓZSEFNÉ

Puliszka lerakva

Egy lábást kizsirozunk és rétegenként lerakjuk vagy reszelt sajttal, vagy lúptól-sárvával vagy borjú pörkölettel vagy sültvasszal. A borjú pörköletet tejjel is meglocsoljuk. A többi rétegenként kissé megszózzuk.

Savanyúsággal tálaljuk — kivéve a lekvárosat.

Forró sütőbe tesszük és pirosra átsütjük — de lehet összerakás után rögtön tálalni, ilyenkor nem borítjuk ki, hanem aszros tálban készítjük el, amiben fel is adhatjuk.

Erdélyi tokány

Fele sertés, fele marhahús — olyan részeket válogassunk össze, amilyet paprikásnak szoktunk. A sertéshús legyen az első combból. A marhahús vesepecsenye széle vagy eggeb szalton hús.

Egy jó kandl szirt lábásba tesszük és jól felforrósítjuk, előbb a kockára vágott marhahúst tegyük bele és hintjük meg törött borsal, ezt pároljuk legalább félórát, azután tegyük hozzá a sertéshúst ezzel is pároljuk félórát esetleg tovább. Amikor gondoljuk, hogy félig készen van, vágjunk bele szép vékonykardokra 1 kiló húshoz 2 fél vöröshagymát. Ezzel tovább pároljuk, minálgy csak egy kis víz hozzáadásával, míg a hús megpuhul. Körretek adjunk hozzá puliszkát és savanyúságot.

Alavicska szelet

4 tojás kemény habja, 20 dk. porcukor, 7 dk. méz, 12 dk. dió, vanília ízesítő. A tojás kemény habjába belekeverjük a vaníliával ízesített porcukrot, ezzel jól felverjük. A mézet felforrósítjuk három kávéskanál vízzel, ha forr, lassan beleöntjük a habos cukorba

és forró vízzel telt lábásba állítjuk a habostól és folytonosan verjük és addig főzzük, míg összeáll és az üst feneké látszik. Végül 12 dk. vágott diót keverünk bele. Ostya közt töltyük és sütyat lenyomjuk, mássnap csinos szeletekre vágjuk.

Diós és gesztenyés rudak

30 dk. liszt 18 dk. vaj, vagy 14 dk. zsír 1 tojássárgája, 2 dk. cukor, pici só 1/2 dk. vanília vagy egy kevés sütőpor, tejjel összekeverve. Kinyújtva, késhát vékonyra felvágjuk egyenlő téglalapokra, középebe tesszük a töltelékkel alulról fel, felülről lehajtsuk — a két végét egy ujjnyira visszahajtsuk. Tetejét tojássárgával megkenjük és ha kész, cukorral teszörjük.

Dió töltelék: 3 tojás kemény habjába 14 dk. vanília cukrot 12 dk. őrölt diót, kevés citromhéjat teszünk.

Gesztenye töltelék: 25 dk. áttört gesztenyebébe izlés szerint rumot, vaníliát 10 dk. cukrot keverünk.

Hasznos tudni:

hogy izletes porhanyós húst csak állott jegelt húsból nyerünk.

KARÁCSONYI VÁSÁR a TURUL cipő-divatházban

finom kötött árúk, fehérneműek, harisnyák, háscipők, dús választékban.
Árúhittel eladási hely!

(A Tornyos-patika mellett)

Kodály Zoltán hatvanéves

Írta: Vásárhelyi József

1882. december 16-a fényes napja a magyar kultúra történetének.

Ezen a napon született Kecskeméten Kodály Zoltán, a nagy zeneköltő.

Szülei 11 éves korában Nagy-szombatba költöztek át, és Kodály itt végezte középiskolai tanulmányait. Tanárnak készült, de 1900-tól kezdve mint bölcsész a az Eötvös kollégium növendéke, párhuzamosan a Zeneakadémiát is elvégezte. Ő is Kocsler tanítványa volt a zeneszerzésben, de a nyilvánosság elé nem zeneművel, hanem „A magyar népdal strófászerkezete” c. doktori értekezéssel lépett.

Ebben a műben már maga előtt látja a teendőit. Pontosan tudja, hogy annak az új zenének, amely a régi magyar kultúra álmaikat akarja valóra váltani, a nyugati tudás minden eszközének a birtokában kell lennie, hogy a régi magyar zene „feltudását” és a naturalizmus zibbasztó koloncait lerázza magáról.

Hosszú időt tölt Párizsban, majd hazajön és 1907-ben a Zeneakadémián a zeneszerzés tanára lesz. Első művével, az „Ének-szó”-val (16 dal népi szövegekre) már kialakította az új zene körvonalait. Ez az új zene a magyar népmuzsikában gyökerezik, de nyelvben, stílusban, formáiban teljesen egyéni és önálló utakon jár.

Ekkor már Bartókkal együtt — Vikár Béla kezdeményezésére nyomán — megkezdte a magyar népdal anyagnak fonográfhangereken való helyszíni lerögzítését és rendszerezését. Télen tanított, nyáron szekéren járta be az országot, népdalokat gyűjtött.

Az igazi lángelmék belső sugallatának félreérthetetlen parancsára megkereste és megtalálta a magyar lélek teljes zenei kifejeződésének egyetlen igaz útját. Föltárta az ősforrást, a kimeríthetetlenül gazdag népi dallamkincset. A korzakkalkotó fölfedezés ihlető, teremtető erejét saját művészete példázza. Alkotásai maradandó értékű, hatalmas megnyilatkozásai a magyar faji génuszának.

Első alkotó korszakában a lírikus Kodályt szólaltatják meg a 1. vonósnyegyes, zongoradarabok, a csellóra és zongorára, hegedűre és csellóra, a magáncsellóra írt szonáták, a „Mégkészt melódiák” gyűjtőcímet alatt összefoglalt Berzsenyi, Kölcsei, Csokonai-dalok; a 2. vonósnyegyes, a triószerenád, a hét zongoradarab.

Ezek a művek újszerű, egyéni hangjukkal itthon még csak szűkebb kört tettek meggyőződéses Kodály-hívókké, noha a külföld számtalán népszerűen nagyon is felfigyeltek rájuk.

A magyar közönséget a Budapest székesfőváros félszázados jubileumára írt 1923-ban bemutatott Psalmus Hungaricus eszméltette Kodály nagyságára.

Ugyanilyen nemzetközi és hazai érdeklődést keltettek a későbbi művek: a „Háry János” mesejáték zenéjéből összeállított szvit, a „Székely fonó” daljáték, Székely dal- és ballada-feldolgozások, a Marosszéki táncok és a Galántai táncok, a Budavári Tedeum.

Óriási jelentőségű Kodály munkássága a karizmatikus terén is. Gyermekkórusai az ősi népdalanyagot és a karéneklés klasszikus gyökerű kultúráját egy csapásra vitték be az iskolai énektanításba, amely az ő hatása alatt mint egy varázsűtőre gyökeresen átalakult. Dalait gyermeknek és felnőttek tizezrei éneklik ország-szerte. Műveit százazrek hallgatják áhítattal széles e világon, mert alig van olyan város a zenei térképen, ahol Kodály szerzeményei ne szerepelnének műsorban.

Kodály sohasem „átíró”, vagy „letevő”, hanem mindig önmagából teremt. Képzőerejét is gyakran mozgatta meg az, hogy érdekes és értékes népi zeneanyaggal érintkezett, de magyar lélek szöveg meg akkor is, ha tematikájában teljesen független a népdal anyagától.

A népdal feldolgozásaiban a népdalból csodálatos, újszerű hatások bontakoznak ki. Kodály a magyar földben gyökerező léleknek minden szeretetével, de egyben ösztönös zsenialitásával és széleskörű ismerettel nyúl ezek-

hez a dalokhoz, a töredékes szövegeket és kéziratokat a korszak színének minden árnyalatára, a lélek minden rezdülésére vigyázva egészíti ki tökéletes dallamokká.

Lelke a magyarság lelkéből sarjadt, el tőle sohasem szakadt, költészetében tovább élnek a magyarság zenéjének nagy hagyományai és betetőződik a népdalok ismeretlen költőinek művészete.

Miként hajdan Hunor és Magyar Európát: Bartók és Kodály a lélek, a hangok világának új birodalmait fedezte fel és hódította meg a maga és lelki utódai számára.

Kérdezhetné valaki: mi az oka annak, hogy ez a népdalkutató munka, a gyűjtés, a feldolgozás annyi értetlenséget, rosszindulatot váltott ki?

Erre csak egy válasz lehet: a támadók nem ismerték a magyar zene történetét! Tudjuk, hogy a magyar zene századokon át újra és újra visszatért a népdalhoz. A múltban ez a visszatérés ösztönösen történt, mert a zenével tudományosan és rendszeresen nem foglalkozott senki.

Folklorisztikus munkásságát nem szakította meg Kodály máig sem. Boldogok és büszkék vagyunk, hogy ennek a hazának a fia ő és hálaak vagyunk a Gondviselésnek, hogy a zivatáros huszadik században őt is elküldte vigasztalásunkra, mint a többi nagy magyart.

Hatvanadik születésnapján levett kalappal, hálás szívvel állnak előtte tanítványainak százai, híveinek százazrei, hallgatóinak milliói és köszönik a nagy magyar zeneköltőt.

HA SZÉP KARÁCSONYFÁT
AKAR GYERMEKEINEK,
AKKOR A REÁ VALÓKAT
VÁSÁROLJA NÁLAM!

NAPONTA FRISS SÜTE-
MÉNNYEL SZOLGÁLOK!
RENDELÉST VÁLLALOK!!!

IMRE JÓZSEF
CUKRÁSZ, LEHEL-utca.

Elhozza az idő

Írta: Fecske András

Módosan lépkedett a barázdában. Az eke morogva szaladt a földben, és kifordítva az ugar fekete belét, borította egymásra a barázdákat. Jóléte nézte a földet, amint leszakad, és arccal ráborul az előző sor fekete hátára. Göröngyök fordulnak napvilágot látni, a tarló meg befelé, elrohadni. Örök forgás. Ó, hányszor fordítja már? Olyan ez, mint a könyv: lapok, csíkok borulnak egymásra, és nem tudni, mit rejtenek a következők. A földműves ember bibliája a föld: forgatja, miközben gyakran gondol az Istenre, mert a csend nagy; és a fekete földből felhat a termőerő lehelete. Minden évben előveszi, átforgatja, és a fekete biblia mindig újat mond. Fáj-e neki a meghasogatás? — Édesapja arcán is kezd már szántani az idő.

A nap most kél a keleti ég aljáról. Kovács Andrisnak emlékébe szökik egy kép, amelyen a hajnali szántóvető fölött pacsirta száll. Felnézett az égbe, de csak a hold megfakult arcával találkozott.

Az eke nyomában mindig meglepték a gondolatok, mintha az ekevas hánytorgatta volna fel azokat is. És valami békés nyugodtság terült szét benne, egy darab az ünnepek hangulatából. Még tán oda is menne Kovács Bercihez, és azt mondaná neki: Testvér, ezán legyünk jóba. Hajnaltól itt szántanak, egy hajításnyira és nem szólnak egymáshoz, akkor se köszöntek, amikor kijöttek. Csapladi hagyomány a harag, az apja állította a két család közé szörnyű és áthághatatlan falként, amikor öccse, Kovács József beleszántott a földjébe. Andris az apjától is, de másoktól is hallotta, hogy veszekedett a két testvér, állva innen és túl az elszántott megyénél. Nyolc esztendő óta elkerüli egymást a két tanya népe, és ő mindig erősen markolja az eke szarvát a megye melletti utolsó barázdában. Feszengett benne ez a harag, nem becsületeres dolog nyolc éven át megtagadni a testvériséget, a szomszédok is csóválják a fejüket. Tudja az egész tanyavilág. El az emberek közt, de egyszer se jutott eszébe, hogy azok látják benne a testvérharag bűnét. Most rádöbbsent, a harag elfakadt benne, és a szétömlő szőgyen égette lelkét. Miért haragudjon ő Kovács Bercire? Jóbarátok voltak, és mióta szétváltak, azóta se ártottak egymásnak. Bizony nem fog restelkedni az emberek előtt! Megállította a lovakat, ráült az ekeszarvára, és átlesett a túloldalra. Berci éppúgy lépkedett az eke után, mint eddig, szemébe húzott kalappal és nem vesz észre semmit, még azt se, hogy ő megállt. Lehült egy kicsit a jószándéka. Megcsavart egy cigarettát, elszívta. És Berci szánt. Mit szólna az apja? Biztosan kitagadná.

— Elhozza az idő — és elindította a lovakat. Az idő csakugyan hozott valamit

Mikor Andris vasárnap este beállított Turi Marcscékhoz, összehústa a szemét, de nem annyira a hirtelen fénytől, hanem mert meglátta az unokaöccsét. Csendesén köszönt, és leült a lócára. Néhány pillanatig csak a lámpabél sercegett, és Marcscsa szorongva várta, hogy kitörjön a vihar, mert ezek

most egymásnak rontanak. De Berci felállt, és csendben elköszönt a lánytól.

Andris kissé megütődött az eseten, de legyűrte a feltörő idegenkedést. Neki ki kell békülnie Bercivel. Marcscsához inkább csak a szórakozás kedvéért nézegetett el időnként, és ha unokaöccsének tetszik a lány, lemond róla. Meg is mondja neki. És visszahozzák a régi barátságot.

Nem messze voltak már a karácsonytól, Andris az apjával fát szekerezett az erdőből. Hideg volt, a pára zuzmarává fagyott a lovak zabláján és szőrében.

— Hogy vagy te azzal a Marcscával?

Andrisnak elnyúlt a szeme: soha nem beszélt vele ilyesméről az apja.

— Csak úgy.

— Túröd, hogy leüssék a kezadról?

Tompán hullottak a szavak, és a legény megérezte, hogy náluk tudnak Berci udvarlásáról. Ránézett apjára, aki várakozóan állt a szekér elejénél, de szemében a kerekedő indulat sötétedett. Mégis kimodta:

— Nekem nem kell a Marcscsa!

— Már pedig én nem türöm el azt a szőgyent.

Andris most döbbsent rá, hogy a nyolc év gyűlöletté keményítette apja haragját, a rideg embernek találta, különösen, ahogy így villanó tekintete szúr a bozontos szemöldöke alól. Már úgy érezte, hogy ők az igazságtalanok, és hogy apja gögőssége miatt nem mertek Berciek közeledni. Ő nem fogja gyűlölködéskébe ölni az életét, karácsonyig átmege Berciekhez, és a maga részéről véget vet minden haragoskodásnak.

A kibékülést az ősszel az időre bízza. Az pedig nem mindig igyekezik a rábízott dolgokkal. Mert Kovács Berci borozás közben hirtelen az asztalra vágott, és elkáromkodta magát:

— De a ’csigit a gögős parasztjának, megmutatom, hogy nem lesz jusea Turi Marcscához!

Elborult a szeme Kovács Andrisnak, amikor fülébe jutott. Hát ez a hála, hogy egy hónapja lábát se mozdította Marcscsa után? A tisztességes indulat csak benne van meg? Ezért akart szembeállni az apjával? Ezért a mocskos szájuért? Hát, majd ő is megmutatja! El fogja venni Turi Marcscsát, ha száz Kovács Berci veri is az asztalt.

Marcscsa szemében meglepetés tükrözött, mikor Andris benyitotta az ajtót. Mikor magunkra maradtak, nem is túrtóztette magát:

— Régen láttuk mifelénk.

— Másfelé se igen. De nem maradt egyedül?

Egyéni frizuráját

GYULA

hölgyfodrásznál
készíttesse!
Apponyi-tér 31. sz.

— Gondolom, magának se hiányzott senki —
vágott vissza a lány.

— Biz a hiányzott: a jobbik eszem, hogy öt
hétig nem jöttem a tanvájuk felé.

— Most hogy esett meg?

— Rágondoltam magam.

Keményen hullott a két szó Marcsa elcsittult
nyugalma. Homályosan olyasműt érzett, hogy
sokkal több van mögöttük, amihez neki is köze
van. Andris elzártság látszik, észrevette, mikor
belépett. Két férfi kezdi a harcot, és ez a harc ő
érte lesz, őt akarja jutalmul mindkettő. Az ébre-
dező hiúságot elfojtotta az aggodalom: akármelyi-
ket utasítja el, megmérgezte a boldogságát. Ha
Bercit: mert kedveli, ha Andris: akkor Berci
csinál boldogságot. Mert két család indul küzde-
lembe, és ezek itt mindketten sokra szánták el
magukat. Gyűlölet vegyül a szerelmébe, amit pedig
szépnek, nyugodtnak álmodott. Az elrontott jövő
előzítől egyszerre szerencsétlennek érezte lányságát.

— Minek is haragszanak! — tört ki belőle a
keserűség.

— Én akartam békülni, de nem vették észre
a szándékomat. Végül meg ne mondjon engem
senki gógós parasztnak!

Marcsa félfelken húzódtott összébb, mintha
szidnák. Rettegve nézte az ajtót, mikor lép be
Berci. Majd hogy a fogai nem vacogtak. De nem
mozdult semmi, és Andris szavai annál kongóbban
hangzottak:

— Majd meglátjuk, ki után teszik be a kaput
utóljára. Azt pedig ne kívánja, hogy itt összerál-
kozzam Kovács Bercive!

Marcsa borzadt ettől az erőszakos hangtól,
ettől a sötéten lobbanó szempártól. Akár az apja.
Kovács Pétertől pedig legjobban félt.

Hang nélkül engedte ki a legényt. Bent le-
csavarta a lámpát. A szögletet homályba veszték,
a láng néha meglobbant a bél hegyén, a csöndet
egy megragadt légy halódó döngicsélése szaggatta
halkan. Marcsa elnyíló tekintettel nézett a lángba.
Nem ő érte küzdenek majd ezek, eszköz lesz csak,
áldatlan testvérharc játéka. Megtiporják legdrágább
kincsét, amit szüzi agyán elalvás előtt sóvárgott: a
szerelmét és a boldog asszonyt. Érezte kicsiség-
gét, és hogy boldogsága megőrülök a két család
gyűlöletében.

Ráborult az asztalra, és forró könnyei össze-
folytak.

Nem is Turi Marcánál találkoztak a Kovács-
legények, hanem a kaszárnyában. Egy században
voltak, mindenki tudta, hogy rokonok, azt is,
hogy haragban vannak.

Egy hideg februárvégi napon vonatbaült a
zászlóalj, és elindult Oroszország felé. Heteken át
részódtak vonaton, autón, míg március közepe táján
egyik nap az első pihenőnél távoli morajlásokat
hallottak. Összenéztek, megbizsergett bennük a
veszély közelsége. Eddig csak hallottak a háborúról.
Háború, háború: pusztá szó, sokszor kimondták,
különösen az utóbbi időben, de csak most kezdték
érezni, mi van mögötte. És így valóssággá váltan,
közül került hozzájuk, bele a lelkükbe. Odahozták
az ágyúmorajok.

Nem is sokára megszokottá lett a környezet,
a raták zúgása, a halál közelsége. Csak akkor

indultak meg, amikor a halál először jött hozzájuk
látogatóba egy orosz bombázón.

Egy hét multával a rajvonalon küzdöttek.
Köztük a Kovácsok. Rang nélkül, hang nélkül,
rettenthetetlenül. Mindenki, maguk is úgy hitték,
hogy kint, messze Magyarországtól, a portelki
tanyáktól, kezet fognak. De egyik se lépett a másik
felé, csak szólanul csatáztak egymással és a halállal.

Egy falu bekerítésére lendült előre a század,
a nap mogorván bújt a felhők mögé, és az olvadó
hólé szerte loccsant a bakancsok alatt. Hideg szél
csapta szembe őket, Kovács Andris ujjai gémbered-
etten markolták a puskát és lépései ütemesen
fröcskölték a hólet. Az otthoni meleg szoba jut
eszébe, szinte érzi a szagát, és még inkább vágyja.
Nem tudja, merre mennek, milyen új veszedelmek
felé; mindegy, erre nem szokás gondolni. Meghal?
Lehetséges. De azért kellemetlen lenne ebbe a lébe
omlani. Jeges, piszkos. Ezzel keverődne össze a
vére. Több lenne az áradás? Nem, csak itt lenne
piros, ahol belehullana. Goromba ez a szél. Estére
pihenő. Mindjárt itt lesz az erdő, ott jobb lesz.

Pillanatok alatt gépek bukkantak fel a domb-
tetőn, szinte surolva a fák hegyét, mély támadás-
ban zúgtak feljük, érezni a légörvényt, és kattog-
nak a géppuskák. Az erdő gyorsan nyeli el a
katonákat, Andris is nekilódult, de megbotlott
valamiben. Tenyerével belevágott a sárba, térde
besüppedt. A sár arcába csapódott. Mindegy. Föl.
Újra megbotlott, féloldálára. Csak most érezte egy
pillanatra, hogy milyen fáradt. És melege van.
Olyan jó hús ez a hólé, ahogy beszivárog a keze-
száránál.

A gépeknek nyoma sincs.

Kovács Berci látta felbukni a bátyját. Ahogy
megcikkázott benne a gondolat, felugrott, kirohant
melléje. Andris már hátára feküdt és elmosolyodott,
amint fölébe hajolni látta unokaöccsét.

— Gyere, kapaszkodj belém, az oroszok visz-
szajönnek.

— Nem érdemes. Nem volt érdemes. Mi nem
bántottuk egymást.

— Megbántottalak...

— Nem mi hibáztunk először. Apánk tán
jobban szerették a földet egymásnál. A föld, Berci,
a rongyos föld miatt...

— Megbékélünk, Andris.

— Előbb kellett volna. Menj csak haza,
moadd meg nekik, hogy a föld miatt nem érde-
mes... Aztán Turi Marcát vedd feleségül...

Berci fájdalomban hánytorgó lélekkel, némán
keresi és szorítja meg a sáros kezet.

Bőgnek a halál motorjai. Az erdőszélen nem
mozdul semmi. És Kovács Andris csak annivál
élt tovább, míg a gépfegyvergyógyó öccsén
keresztültört.

Megbékéltek. Egymást megölelve.

Ethozta az idő...

KOZMETIKA Egyéni modern arcpolálás.
Estélyi kikészítés (dekolletage).
Vibrációs és kézi arc masszage. Tartós szemöldök és szempilla
festés. Bőrfehérítés. Ránccs és miteszeres arc bőrdiagnózis
kezelése. Depilálás. Szőkhítés. Jutányos bőrlétreápolás. Mérsékelt
frak. Kitűnő kipróbált kozmetikai szerek. Szépség pártfogókat vár.
Jászberény, I. ker.,
— **CSAPÓ GYULÁNE** Üstökös-utca 11. sz.

ÉLES SZEMMEL

Két női akt egy kiállításon

A mi képzeletünkben a szép-
ségről és jószágról alkotott fogal-
munk konstruktív, józan és nor-
mális síkon, biztos alapon áll,
nem elfajzott, nem destruktív.
A női szépségideálról alkotott
fogalmunk olyan eszménykép,
amely elérhetetlen messzeségben,
a föld porától távol, szinte a
felhők felett ragyog, érintetlen
és hamvas, mint az őszibarack,
nem festett és nem felelt, nem
vörösek a körmei, nincs kitépve
a szemöldöke, esztétikailag is tö-
kéletes formájú, arányos, harmó-
nikus isteni teremtes.

A művészetekben a jobboldali
konstruktív oldalon ugyanez a
felfogás a női szépségideálról.
Van azonban a művészetekben
egy olyan, a józóléletről eltévelye-
dett irányzat, amelynek nem ez a
felfogása, nem az a szép, ami
szép, hanem az a szép, ami
csunya. A Képzőművészek Új
Társasága (KUT) legutóbb Pesten
rendezett egy kiállítást, amelyen
bemutattak többek között két
női aktot, amelyekről megtudtuk,
milyen az ő női szépségideáljuk.
Az egyik nő alacsony, tömzsi,
mint egy medve, kövér, mint egy
kemence, olyan karjai vannak, mint
egy cirkuusi birkozónak és olyan
lábai (bokái), mint két egymás
mellé állított vastagabb kályha-
cső. De ez még semmi! Milyen a
másik? Hosszú, vékony, legalább
220 cm. magas, sovány és ijesztő
mint egy csontváz, amely most
kelt ki a sírból, ahová ezelőtt
háromszáz évvel temették és a
húst rajta az idő megemészte.
Ilyen mumiákat szoktak mutog-
gatni dohosszagú múzeumokban,
amelyektől a kisgyermek meg-
ijednek és sírva menekülnek
anyjuk szoknyája mellé. Tiszta
beteg emberek ideáljai.

Más „szép” képek is voltak még
berámázva és a falraakasztva ezen
a „gyönyörű” kiállításon, amelyről
az egyik liberális lap azt írta,
hogy „a szépség és a szabad fej-
lődés választékos igényei adtak
egymásnak találkozót.” Legjava
festőinknek mondja a kiállítókat
és klasszikusoknak nevezi őket.
Mi pedig úgy látjuk a katalógus-
ból és a Zsidó Lexikonból, hogy
egy pár jobb sorsra érdemes
megtévedt keresztény kiállító

művész aszisztálása mellett zsidó
kiállítókat adtak itt egymásnak ta-
lálkozót. Ezzel egy szempillantás
alatt fényt derítettünk erre a
kiállításra és az egész dekadens
és destruktív művészetekre. De
feltesszük a kérdést: sajtó útján,
szinpadon, filmen stb. rombolni
nem szabad, a művészetek álarca
búja és leple alatt szabad? Egy
mulasztás mindenestre történt.
A bejárat fölé egy táblát kellett
volna elhelyezni ezzel a felírá-
sal: „Normális embereknek tilos
a bemenet!”

Dr. Erdős István

Kacsó Sándor,

a fiatal erdélyi
író, *Lélekvesztőn* című regényé-
ben lélekbelemarkoló, módon mu-
tatta be annak a magyarságnak
a sorsát, mely a második bécsi
döntés után sem szabadult fel az
oláh uralom alól. Az elnyomás
napról-napra súlyosabb, a min-
dennapi kenyér hétről-hétre ke-
vesebb, s még csak panaszkodni
se lehet, csupán összeszorított
fogakkal túrni és várni...

Az író azonban azt a tanácsot
adja, hogy hogy ne adjuk meg
magunkat a leggyötrőbb szegény-
ségnek se. Tulajdonképpen akkor
kezdünk lefelé csúszni, amikor
elhagyjuk az életforma külsősé-
geit, vagyis azokat, amelyeket a
magunk szellemiségéből termel-
tünk ki. Nem a testünknek van
erre szükség, hanem a lelkünk-
nek. Mert a szegénységben nem
az a lényeg, ami annak látszik:
vagyis az anyagi hiánya. Amíg
csak az anyagi hiányát érezzük,
addig takarékoskodunk, de nem
nyomorgunk. Mert megélni ke-
vésből is lehet, ha az elmaradt
kávét, a vajaspírtós kenyér hiá-
nyát csak testi dolognak tekint-
jük, amihez a léleknek csak annyi
köze van, mint a hegynek a hátán
végigszántó szélviharhoz. Talán
megtépi, de meg nem ingatja.

A nyomorúság nem testi, ha-
nem lelki szegénység! Ha el-
hagyjuk magunkat, lakásunkat
nem tartjuk a szokott rendben,
ruházkodásunkra kevesebb gon-
dot fordítunk, az állandó nyomott
hangulat elhatalmasodik rajtunk,
s idegességünkkel magunkat is,
környezetünkkel is nyugtalanítjuk:
ráléptünk az igazi, a gyötrő sze-
génység útjára. Ettől meg kell
övnünk magunkat! Lehet, hogy
a háborús helyzet sok nélkülözést
jelent számunkra, de ha életem-

vonatunkat az apró, tőlünk függő,
lényegében igen fontos dolgok-
ban megőrizzük, lelkileg sértet-
lenül, sőt megerősödve kerülünk
ki a nehéz napokból. Erdély
idegen elnyomás alatt szenvedő
magyarságától ezt feltétlenül meg
kell tanulnunk!

KÖNYVEK

Tamási Áron
összes novellái

A hatalmas, 926 lapos kötet a
Révai-Társulat kiadásában jelent
meg, s a székelység írójának 73
remekbeszabott novelláját gyűjti
egybe. A legelső Kolozsvárott
jelent meg 1922-ben, az utolsó
1942-ben, ugyancsak Kolozsvárott,
s közben olvashatjuk az író Ame-
rikában keletkezett írásait, és
azokat is, melyeket szülőfalujá-
ban, Farkaslakán írt.

A könyv első és utolsó lapja
között húsz esztendő hullámsík
tova, belészakadván az emlékeket
tengerébe — kezdi Tamási Áron
a kötetet bevezető *Emlékezés-t.*
Elmondja azután, hogy első írását
egyik kolozsvári újság novella-
pályázatára készítette. S amikor
a kolozsvári Egyetemi Könyvtár
csendjében írni kezdett, lélekben
megpillantotta szülői házat, édes-
anyja szenvedő s mégis derős-
arcát; testvéreit és a számos
rokont, a szomszédokat s a falut.
Idegen uralom alatt a székelyeket!
S megszületett az első, tragikus
hangú novella: *Száz Tamás, a
pogány*. A székelyről szól, aki
nem élte túl a Székelyföld meg-
szállását... S hány művészi vál-
tozatban látjuk az idegen uralom
alatt nyögő székelyt! A *Rakodó
hivatal* bikaerős, jóindulatú legé-
nye, akinek a „hatalommal”
gyúlik meg a baja, s a *Helytelen*

Egészségét védi,

ha a
↓
**gőz- és
kádfürdő**
gyakran igénybeveszi.

világ székel kiadja, aki a román „tanügynek” lesz az áldozata, a leghatékonyabb és legmeghatóbb képei a 22-ig tartó székel sorsnak. De a Téli verőfény c. hazai tudósítás azt is elmondja, milyen az első karácsony az örömkönnyes hazatérés után. Az író a székelység jellemzésével fejezi be ezt az írását: Mégis jó fajta ez: harcban harcos, békében munkás; magyar-nak példásan magyar és embernek példamutató. S az országgyarapodásról szóló beszélgetést az öreg székel úgy fejezi be: Igyunk a többire! S a híres székely fufangnak milyen mesteri megnyilatkozásait olvassuk a Sós vidéki társasjátékban, az Iparobimbóban, a Kivilágított fapiacban!

A részletes ismertetésre szükség nincs. Tamási könyveinek ott a helye minden magyar család könyvespolcán!

Egy szemtanú a GPU titkairól.

A Nemzeti Könyvtár építőszellemű könyveinek a sorozatában egy rendkívül érdekes és tanulságos könyv jelent meg **Albrecht I. Károly tollából: A GPU titkairól...** címmel. A könyv, amelyet **Marjay Frigyes** állított össze, részleteket tartalmaz a szerzőnek „Tíz év a vörös pokolban” c. világhírű munkájából. **Albrecht Károly** könyve egészen különleges helyet foglal el azok között a könyvek között, melyek eddig a szovjetről megjelentek. A szerző tíz évet töltött a szovjetben és mint a bolsevista kormányzat jelentős személyisége, egyaránt megfordult a Kremlben, a munkások és parasztok között. Mint meggyőződéses német kommunista ment ki a „dolgozók hazájába” és évekig minden erejével azon volt, hogy segédkezet nyújtson a szovjet felépítéséhez. Hosszú idő és keserű megpróbáltatások kellett hozzá, hogy megértse a bolsevizmus pusztító szellemét és meglássa Sztálin vörösuralmának igazi arcát. Munkájának jutalmaként a GPU letartóztatta és halálra ítélte, csak a német követtség erőlyes közbelépése tudta megmenteni. A rendkívül érdekes és igazságos könyvet mindenkinek figyelmébe ajánljuk.

FENYŐÁGAS KARÁCSONYESTEN

*Fenyőágas karácsonyestén:
Lélekaftók mögé titkon belástem,
s bármire jártam, bármint kerestem,
tisztá örömet sehol se leltem.*

*Minden lélekben égnek kis sebek,
mít talán előlünk
függöny rejteget.*

*Minden embernek van, ami fájjon,
s olykor a lélek
feljajdul fájón.*

*Mégis, e napon béke integet,
illatos fenyőcskék
felénk intenek.*

*A szívekben Krisztus jászolánd:
béke lángja fénylik,
mint derűs szivárvány.*

*Ha a lélekaftón ilyenkor benézek,
lelkemben születik
e pár — soros ének:*

*Istennek egyszülött királyi gyermeke:
szálljon trónusodhoz népem szent éneke;
Adj nekünk boldogabb, s szebb magyar
jövendőt,*

*A Nagyszony népe még sok ezer évig:
a Te szent neveddel áldja a Teremtőt!*

László József.

FILM.

Vége! végre! végre! Megérkeztek azok a filmek melyekről annyit álmodtunk! A mozi többé nem olcsó és könnyű szórakozás eszköze, hanem komoly és tartalmas, nemzeti szellemű mondanivalók közvetítője. Olyan embereket látunk filmjeinken, akik a munka hősei, a szilárd nemzeti gondolat hordozói, a becsületes magyar gerincesség megtestesítői. Ime, nem volt igazuk azoknak, akik azt hangoztatták, hogy a közönséget csak bohóckodással, éretlen és elcsépelet szövegekkel lehet szórakoztatni. Az új, pompás filmek cselekménye is lenyűgöző, a néző érdeklődése egy pillanatra se csökken.

Emlékezzünk az **Órségváltás** keménygerincű ifjú mérnökére, akit nem sikerült fajtája iránti hűségben megtántorítani, s éppen ezzel nyeri el jutalmát, éri el célját, míg a gerinctelenek, magukat meghűzők a kassipolyozók áldozatai lesznek....

És gondoljunk Nagy Gáborra, a **Harmincadik** c. új filmünk tanítóhősére, aki működését életmentés-

sel kezdi, és a semmiből jól felszerelt iskolát teremt. A padokat, felszerelést ő maga gyártja, iskolaszobának a gépházat rendezi be, lakásul a dinamófülke szolgál. És győz minden nehézségen, munkakedvét, erejét a fellegekig tornyosuló nehézségek se törik meg. A film külön értéke, hogy egy huszonöt esztendő fiatal tanító írta, aki ezzel az alkotással tűnt fel. Őt is régen várta már a magyar közönség!

Olvassóink tudják, mennyi keserű kritika hangzott el filmjeinkről ezeken a hasábokon. Most végre abban a kedvező helyzetben vagyunk, hogy dicsérhetünk. Kívánságunk is csak az lehet: ezen az úton tovább, mindig előre, mindig felfelé!!!

Az Ugar asztaláról

M. S. Gondolatait írja meg és küldje el nekünk. Ha a megírás sikerül, akkor közöljük.

K. J. Bizony mi úgy teszünk, mint Diogenész: lámpával keressük az írókat, de nem találjuk, mint ahogy ő se találta az igaz embert. Kapunk ugyan írásokat, de olyanokat, amik nem mondanak semmit. Kiváltképpen a versek az üresek. Az ember nem is tudja elképzelni, hogy lehet olyan semmitmondó verseket írni ma: a problémák és ideák korában, mint amilyeneket kapunk. Ez az oka annak, hogy olyan kevés verset közlünk, amikből Ön többet szeretne.

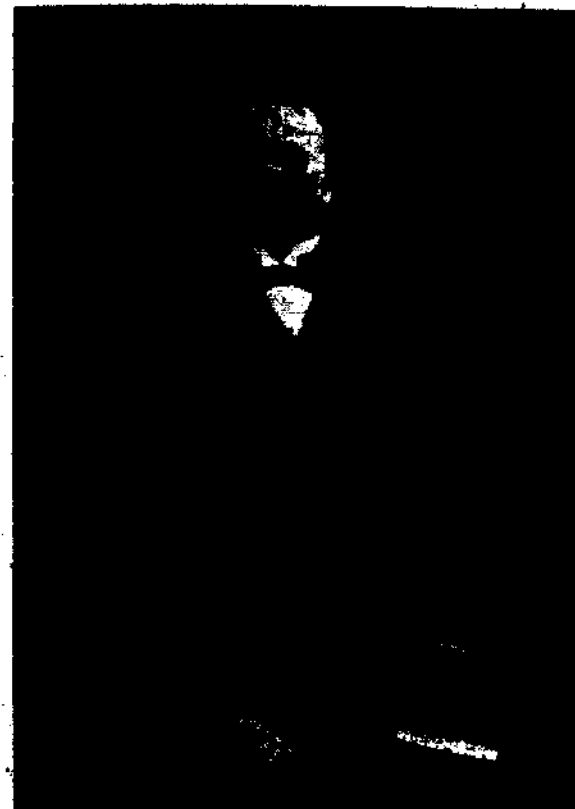
Költőket nem teremthetünk!
Üdvözöljük.

S. P. Ebben az ügyben valamelyik plutokratához forduljon, ne én hozzám! Az istenért, hogy is támadtott olyan ötlete, hogy pénzszerzés tanácsért hozzám forduljon?! Ön művelt ember. Önnek tudnia kellene, hogy ezen a téren az életnek a legtanácsalánosabb lénye — a költő. Különbén én magam is megköszönnék olyan tanácsot, amelynek alapján pár ezer pengőre szert tehetnék! Persze, tisztességes úton!...

Falusí. Bizony, ha a Múza nem is, a költő szomjúhozik! Azonban akár mennyire is hiányozni fog az a pár pohár borocsa a karácsonyi ünnepek alatt: a felejárlott kadart mégse fogadhatom el, még pedig annál az oknál fogva, hogy én azt Önnek sose tudnám viszonzni semilyen formában sem. Ne vegye hát rossz néven, hogy nem fogadom el és iszom, mint eddig is, a „barmok rizlingjét!”

G. J. Ha tíz előfizetőt gyűjt, akkor egy évig ingyen kapja az Ugart. Nem nagy munka, csak hozzá kell fogni. Az ugaristák között van olyan is, aki egy nap alatt száz előfizetőt gyűjtött! — S. A. Simon Ferenc tábori száma: 257/64.

J. J. Nem megyek. Munkácsi önkéntesek. A gratulációt köszönöm. Örülök, hogy a cikk tetszett. T.M. Előfizetése rendben van...

Portré. (Olaj) Géce Árpád.

Jászkiséri Népbank és Takarékpénztár tulajdona.

A. M. M. MUSEUM
KISLAP OSZTÁLYA

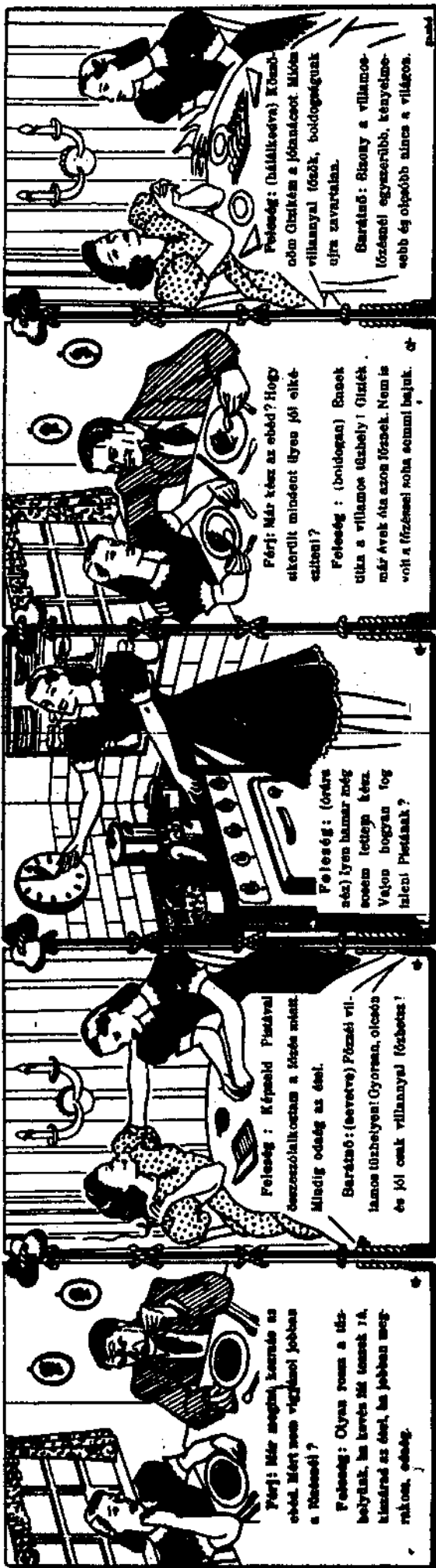
Jézus búcsúzik a jeruzsálemi asszonyoktól.

Egy Szovjetországból származó asztal lapján talált képet. Restaurálta Géce Árpád. Cikk a 4. oldalon.

Zagyvaparti fák. (Vasfestmény) Rác Kálmán.

VI. Nemzeti Képművészeti Kiállításról. (Állam tulajdona.)

Sokan még nem tudják, hogy a főtéren, Apponyi-tér 28. alatt **árúház jellegű úri és női divatárú üzlet van!**
 Cégtulajdonos: **SEBŐK TIVADAR**
 a Nemzeti Önállósítási Alap közönségtől létesült cég.
 Minden cikkben óriási választék!
 Eladás nagyban és kicsinyben!
 Szíves pártfogást kérve maradtam mély tisztelettel:
SEBŐK TIVADAR.

A jászberényi
 közönség
 közkedvelt
 beszerzési
 forrása a
HANGYA

Öröljön
 a Gyöngyösi-úton, —
Mészáros László
 malmában!!!

Olajmagtermelési szerződését a vetőmag biztosítása érdekében minél előbb kösse meg a FUTURÁBAN!
 Ugyanott kedvező vetőmagfeltételek és a mindenkori maximális árat 10 %-al meghaladó termésbevéltási árak biztosítása mellett, takarmánymagvakra, valamint egyéb magfélesegekre is köthető természetesi szerződés

UGAR

1942. /2.évf./   jan. 1-dec. 15.   1-12.szám.

Borítólap: 1-12.számhoz.

Hiány: 2.sz.